

Tupã Je'ẽha

Kaapor New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATEÚ	4
MAK	52
RUK	80
JUÃ	129
AT	163
HOM	203
1 KORIN.....	225
2 KORIN.....	245
NGARA.....	259
ESE	268
SIRI.....	276
KORO	281
1 TESARON.....	286
2 TESARON.....	291
1 TIMO.....	294
2 TIMO.....	300
TIT	305
SIREMÕ	308
EMBERÉU	310
TIAN.....	326
1 PETU	332
2 PETU	338
1 JUÃ	342
2 JUÃ	347
3 JUÃ	348
JUN.....	349
APOKARIP	351

MATÉU

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramũi ta ke (Ruk 3.23-28)

1 Ko Jesu Kirisutu ramũi ta rer ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Matéu. Kome'ë paper ihẽ amupinim aĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhũ a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramũi ta rer.

² Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tĩ.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.

⁵ Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhũ tĩ.

Ndawi Saromã ru. Saromã mãi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.

⁹ Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhũ raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. "Kirisutu" amõ her tĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainõ ta hetaha jamanga manga rahã,

awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu mãi wan ta. "Mari ke ihẽ apyhyk ta" aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahã we, Mari pusu pe imembyr ihĩ, aja a'e ukwa. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihĩ. (Awa ke mujã ym.) ¹⁹ "Mã! Imembyr" aja Jose ukwa rahã, Mari ke hijar ta tipe. Anĩ. Mari ke muhuxĩ tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxĩ tar ym. A'erehe amõ ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: "Nde ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y" aja. Aja a'e ukwa. ²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainõ. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, a'erehe Mari imembyr namõ ixo. ²¹ Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. "Jesu" aja her emoĩ ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

²² Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:

"Kũjã ixo te'e ame'ë ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

'Emanue' aja her moĩ ta ehe." ["Emanue" aja pandu rahã: "Jande namõ Tupã ixo" aja ngã ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahã, Tupã je'ëha rahoha mujekwa ame'ë ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. ²⁵ Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. "Jesu" aja her ke Jose moĩ ehe.

Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ë ta rehe har

2 Merẽ ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarẽ ok ta pe uhyk uwyr.

(Jundéu awa ym ame'ë ta ke a'eta.) Warahy uhemihã koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ë ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ.

² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ë ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemihã koty

jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasak. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: "Mã! Katu ym ihẽ pe" aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. "Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: "Mã! Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe. ⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. ("Mu'am ame'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim:

⁶ "Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.

Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta" aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa. ⁸ Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. ¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãi namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãi pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi. ¹² Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki.

Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywy oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywy oho rahã, Jose pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãi namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywy — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mãi namõ, Mari namõ. ¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywy ym. Ero manõ rahã, jywy. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.

"Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywy' aja Tupã pandu" aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywy ym oho. "Mã! Ihẽ pe te'e" aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: "Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa" aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.) ¹⁷ Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ "Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu.

Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha" aja riki.

("Hama ok ta" aja pandu rahã: "Merẽ ok ta" aja ngã ukwa. "Hakéu" aja pandu rahã: "Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta" aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywy

¹⁹ Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywy eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãi namõ. Pejywy peho — aja Tupã je'ẽha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywy oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãi namõ.

²² Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e. Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho. ²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja uhyk. "Nasare ok ta pe har ke a'e" aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

Juã mujahukiha panduha ke

(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

3 Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ẽ awa nixói

te ame'ë ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.)² Ame'ë ta pe a'e pandu:

—Apendu pehẽ pe. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ë rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ë ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja pehẽ pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu pandu.

³ Isai riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Awa nixói te ame'ë pe amõ pandu pandu. Kuja: ‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pemutatambyk. Aja rahã, oho katu ta a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ë ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ë ke. “Kame” aja ngã rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ë mundeha. Aja rahã, Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ë ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ. ⁵ Jerusarẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tĩ. Jondã y rake rupi ixo ame'ë ta uhyk uwyr ixoty tĩ. ⁶ Tupã pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ë ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ë ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juã koty uhyk uwyr tĩ. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupã kotyhar ta aja jaxo tar katu tĩ — aja Juã pe.

Ame'ë ke Juã ukwa rahã, pandu a'eta pe:

—Kupixa amõ hany rahã, tata ngi mbói ujan oho. Aja mbói aja pehẽ tĩ. Aja Tupã mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë mupyraraha ngi pehem peho aja pehẽ pe amõ pandu my. Anĩ. Pehem ym ta. ⁸ Mã peja ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngã pe pemujekwa ta kũ. Aja rahã jõ, Tupã mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —“Amarã riki jande ramũi, a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta tĩ. Pesarahã! Ko apandup ehẽ pe. Tupã putar rahã, peme'ë ita ta ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ ta ke muhem ta. (Aja rahã, kuja mujekwa. Tupã pyrãtã te hũ. A'e putar rahã, je'ëha rupi amõ awa pyahu ame'ë ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ë ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahã, ame'ë i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ë myra ke amõ hany. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. (I'y mondok, ame'ëja

saka.) Pesarahã! Ji pehĩ aja ngã ke a'e mupyrara tate tĩ.

¹¹ Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihẽ amujekwa amõ ta pe. Pesarahã! Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. A'e riki pehẽ ke Tupã'ã namõ mujahuk ta. Tata namõ aja tĩ. Mujahuk ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ 'ar koty te we ipy'a hãtã te ha a'e. Katu te ame'ë ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. ¹² Ahúi aja me'ë ngi ipirer ke amõ ombor rahã, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahã, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ë ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara tate. Tata keruhũ renda pe mupyrara hũ ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ëja saka.) Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta jõ ixoty a'e mujy'ar ta. Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. (“Tupã'ã namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Tupã'ã ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

¹³ Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihẽ ke emujahuk — aja Juã pe.

¹⁴ —Anĩ. Ihẽ ke nde riki eremujahuk ta me'ë te'e. Nde ke ihẽ amujahuk, anĩ riki — aja Juã pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke jama'e ta — aja.

Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.) ¹⁶ Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ëja saka Juã usak. Tupã'ã wyjy uwyr ehe ame'ë ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr. ¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ë ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramũi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberú 2.18; Emberú 4.15)

4 Ajame'ë ke awa nixói te ame'ë pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (ãjã ramũi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga tipe. ² Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ.

³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ë ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ë ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarē ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ē ke aja ngā ukwa. A'ep uhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū kupe 'ar pe raho. (Ame'ē renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ē pe raho. Ame'ē renda kupe rymy'y rehe muhyk raho. ⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupā ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahā, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ima'e je'ēha rahoha ta pe Tupā pandu ta: 'Pepyhyk peho!' aja riki.

Aja rahā, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahā, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tī.”

Aja panduha ihī. (A'erehe sengi nde erepor rahā, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Apor ym ta. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mā peja te'e emanga ym” aja panduha ihī — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ā keruhū 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ē ywy keruhū rupi heta te hū kapitā keruhū ta ixo. Amō amō ywy pe ixo. Upa katu te ame'ē ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahā, katu te hū, aja ukwa. ⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihē rehe nde py'a nde eremoī moī katu rahā, upa katu te jasak ramō ame'ē ke nde pe ihē amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ē ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Aja ym ta ihē. (Nde rehe ihē py'a amoī moī ym te ta.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā rehe jō nde py'a nde eremoī moī katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jō ehendu katu” aja panduha ihī.

—A'erehe ihē ngi eho! Nde rehe ihē ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupā je'ēha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juā ke amō ta kynda raho. Arahā Ero kapitā a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitā a'e.) Juā pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juā ke Ero kynda. “Juā ke kapitā kynda.” Ame'ē ke Jesu pe amō ta pandu oho. Ame'ē ke rehe hendu rahā, amō ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho. ¹³ Ame'ē ywy rehe Nasare ok ta ihī. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ū ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ē ok ta ihī. Ypa rer Ngariréi. Ame'ē ok ta wajar Semurō ywy rake ihī. Wajar Natari ywy rake ihī tī.

¹⁴ Kapana'ū ok ta pe Jesu pyta rahā, yman Isai mupinim ame'ē ke uhyk. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵ “Weraha keruhū rehe Semurō ywy pe har ta usak ta. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tī. Weraha keruhū rehe usak ta tī. Ngariréi ywy pe har ta aja tī. Weraha keruhū rehe usak ta tī. (Aja rahā, ame'ē pe har ta Tupā rehe har ukwa ta tī.)

Jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo a'ep. Tupā rehe har a'eta ukwa ta tī.

Y ruwái, Jondā ruwái koty ame'ē ywy ta ihī. Ame'ē rupi awa rape asa oho.

Y ramūi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ē ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupā rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ē ta ke a'eta.

Apo upa ame'ē ta pe Tupā rehe har amō mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hū ta” aja Isai mupinim. (A'ep Tupā rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupā rehe har ukwa katu ta.)

¹⁷ Kapana'ū ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupā mu'am ame'ē ke a'e muwyr. Kapitā keruhū aja mu'am ame'ē ke. A'erehe peka'u te'eha pe-ma'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, ehe har pekwa katu ta — aja ngā pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ē ta ke Jesu mujy'ar

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokōi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ē ta rehe usak. Mokōi imu namō ixo. Her Simā. [“Petu” aja amō her tī.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo. ¹⁹ A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anī. Amō kotyhar ta. Pehē ke ihē amu'e ta. A'erehe amō ta py'a ke Tupā koty pemuruwak ta pexo kī. (Pira pepyhyk, ame'ēja saka.) A'erehe ihē namō peho 'y — aja mokōi sawa'e ta pe.

²⁰ Pe, pahar jarusu keruhū hijar oho. Pe, Jesu namō a'eta oho.

²¹ A'engi oho we rahā, amō mokōi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namō. Imu rer Juā. Semende ra'yr ta ke ame'ē ta. Jarusu keruhū pe ipái namō kyhapari a'eta mukatu uī. Jesu pandu:

—Ihē namō peho 'y — aja riki.

²² Pe, pahar jarusu keruhū hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tī. Pe, Jesu namō mokōi imu ta oho.

Tupā rehe har Jesu mu'e

(Ruk 6.17-19)

²³ Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamō ixo ame'ē ta oho tī. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Tupā putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē' aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī. ²⁴ Amō ywy rupi Jesu rehe har ngā pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā raho ipe. Upa ame'ē ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke raho ipe. Manō manō ixo ame'ē ta ke raho ipe tī. Upa jupyrātā rātā ame'ē ta ke raho ipe tī. Upa katu te ame'ē ta ke

mukatu. ²⁵ Heta ngā inamō wata wata oho ixo. Heta ngarirēi ywy pe har ta inamō wata wata oho ixo tī. Jande popa ok ta ngi amō ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarē ok ta pe har ta inamō wata wata oho ixo tī. Heta jundēi ywy pe har ta aja tī. Jondā y ruwāi kotyhar ta aja tī. Inamō wata wata oho ixo tī.

Ywy'ā rehe ihī rahā, Jesu mu'e ame'ē rehe har
(Ruk 6.20-23)

5 Heta te hū ngā rehe Jesu usak. A'erehe ywy'ā rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramā jy'ar tī.
² Pe, ame'ē ta ke a'e mu'e.

Myja me'ē rahā hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:
—“Tupā rehe har jakwa ym jande” aja ukwa ame'ē ta mā peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamō ixo ta, a'erehe mā peja hury katu ixo.
⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tī. Ame'ē rehe har Tupā pe pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mā peja hury katu ixo.
⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ē ta mā peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupā pandu katu, ame'ē ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ē ke muwyr ta.

⁶ Amō myahy rahā, ma'e ke u'u ta. Jyngwēi rahā, y ke u'u ta tī. Aja Tupā putar ame'ē ke amō ma'e tar katu te rahā, ame'ē ta riki hury katu te ame'ē ta ke a'eta.

Upa ame'ē ta putar ame'ē ke Tupā muwyr katu ta.

⁷ Amō ta rehe amō ta pyrara usak rahā, ame'ē riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak katu ta tī.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Tupā namō a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Pehē riki ihē ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ē ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupā putar ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Aja rahā, ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta. Tupā kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta a'eta pe.

¹¹ —Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē rehe har amō ta juru ai. Mupyrara ta tī. Pehē rehe har te'e pandu tī. Upa aja rahā, pehē rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā me'ē ta, a'erehe mā peja pehē rury katu pexo apo. Pesarahā! Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke amō ta mupyrara hū tī. Se pehē nixoi rahā, ame'ē ymanihar ta ke amō ta mupyrara hū. A'erehe ame'ē ymanihar ta aja pehē ke ngā mupyrara ta apo tī. Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe mupyrara ta pehē ke tī — aja Jesu pandu.

Jukyr aja saka pehē. Weraha aja saka tī.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³ Jesu pandu tī:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ē katu. Pe, jukyr ngi he'ēha kanim rahā, marā ka ym he'ēha amō mujywyr ehe. Jaxer riki. Ombor riki awa. Pe, amō pyrū ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehē katu” aja Tupā ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahā, jaxer riki pehē. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pejumuruwak tī. Katu ym aja.

¹⁴ Tupā rehe har pemujekwa amō ta pe, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe ma'e muweraha aja saka pehē.

—Ywy'ā keruhū 'ar pe ok ta ihī rahā, upa ngā usak katu ehe. Aja saka pehē. Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe upa amō ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amō muwera rahā, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amō moī. Aja rahā, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amō. ¹⁶ Aja weraha aja saka pehē tī. Aja rahā, katu ame'ē ke jō pema'ema'e, ame'ē ke ngā pe pemujekwa. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā, jande pái keruhū pe a'eta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ēha rehe har

¹⁷ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Moise je'ēha ke ihē amukanim ajur, aja pekwaha naī. Anī. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mu'e ame'ē ke ihē amukanim ajur tī, aja pekwaha naī tī. Anī. Upa ame'ē ke amukanim ym ta tī. Upa ame'ē mu'e ame'ē ke ihē amuhyk katu te ta kī.

¹⁸ Moise je'ēha mu'e ame'ē ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehī rahā, marā ka ym amō mukaniha. Upa katu te ame'ē mu'e ame'ē ke amō hendu katu ta me'ē te'e. Kome'ē ywy keruhū kohī rahā, aja tī. Marā ka ym Moise je'ēha mu'e ame'ē ke amō mukaniha. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, Moise je'ēha upa ta. ¹⁹ Arahā Tupā namō jaxo ta, a'erehe arahā Moise je'ēha upa. A'erehe ihē apandu pehē pe. Amō riki Moise je'ēha rehe hendu katu. Ame'ē riki katu te ame'ē ke a'e. Amō ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tī” aja. Ame'ē riki katu te tī. Tupā ixo ame'ē pe ixo ta rahā, a'e riki katu te aja Tupā mujekwa ta.

—Amō ta anī. Upa katu te Moise je'ēha rehe amō hendu ym. Pe, amō ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tī” aja mu'e. Ame'ē riki Tupā renda rehe ta'yr te mi katu ame'ē ke a'e. ²⁰ Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e. Ame'ē ke amō ma'ema'e. Aja rahā: “Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke a'eta putar. Parise ta aja tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja rahā: “Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī.

—Pehē anī. Tupā putar aja katu ame'ē ke pema'ema'e rahā jō, Tupā ixo ame'ē pe peho katu ta. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e rahā: “Pehē katu” aja Tupā pandu. Ame'ē ke peputar katu. A'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ë te'e
(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tĩ: —Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ë ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja riki. ²² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu: “Amõ rehe amõ parahy rahã, ame'ë ke a'e jukwa” ame'ëja saka. Aja rahã, ame'ë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe amõ pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahã, ame'ë ke kapitã ta mupyrara ta. Pe, amõ pe amõ pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahã, ame'ë ke tata keruhũ renda pe Tupã mupyrara ta tĩ. ²³ A'erehe kuja katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ë. Ame'ë ke jumueha renda keruhũma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ë ke nde erehapy tate rahã, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihẽ rehe amõ parahy. Aharái riki” aja. Aja rahã, ame'ë ne rymba nde erehapy ame'ë ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ë koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ jumu'eha renda keruhũ pe ejywyw eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hany katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ nde rehe Tupã ipy'a jywyw katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihẽ pe nde emujywyw ym. Kapitã pe nde ke ihẽ araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyw ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihã ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremuwyw ym rahã, marã ka ym nde erehemihã. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyndaha ngi uhem ym, ame'ëja saka ame'ë.)

Amõ rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)

²⁷ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ame'ë ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.) A'erehe a'e pandu tĩ: —Yman pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym tĩ” aja. ²⁸ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Kũjã rehe amõ usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahã, amõ kũjã namõ jumusarái aja tĩ. Katu ym aja. ²⁹ A'erehe kũjã rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã

ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ëja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po embor, ame'ëja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ë te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: “Hakehar ke sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ë ke hakehar pe me'ë. Pe, hijar” aja riki. ³² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amõ rehe. Ame'ë ke ixawa'e hijar rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ë kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ë namõ kũjã jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ë sawa'e riki hakehar aja ym ame'ë namõ jumusarái tĩ. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ë ke ma'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ë ke ma'e ta me'ë te'e
(Tian 5.12)

³³ (Ma'e ke amõ pandu rahã, ame'ë ke ma'e ta me'ë te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amõ ta pe jande ramõi ta pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupã ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ë ke ema'e katu. Ame'ë panduha emukanim ym” aja pehendu. ³⁴ Apo amõ kotyhar ihẽ apandu. “Ma'e ke nde erepandu ame'ë ke nde erema'e katu. Ame'ë jõ. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo.” Kuja pepandu ym tĩ.

“Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke. A'erehe: “Ywa pehĩ, jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ. ³⁵ Ywy keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe. A'erehe:

“Kome'ë ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Jerusarẽ ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke ame'ë. A'erehe:

“Jerusarẽ ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ.

³⁶ —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde ra nde eremu-tuwyriha. Marã ka ym nde eremutamũiha. Nde tamũi rahã, marã ka ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym: “Ihẽ äkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe jetehar te apandu, aja pekwa tĩ” aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jō epandu katu: “Jetehar te ke apandu. Ihē ama'e katu ta” aja. Anī rahā: “Anī. Ihē ama'e ym ta” aja jō katu. Kuja amō we nde erepandu: “Jetehar te ihē apandu ym rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta” aja nde erepandu rahā, ame'ē riki Satana ngi uhem, ame'ēja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ē ke a'e. Ājā ramūi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ē ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mā peja mupyraraha pemujywyr ym

(Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ē ke rehe pehendu. Kuja riki. “Nde reha ke amō mupuk rahā, ima'e ke emupuk eho tī” aja. “Nde rāi ke amō mupen rahā, ima'e ke emupen eho tī” aja riki. ³⁹ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Nde ke amō mahy rahā, aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe. Nde ruwa ke amō nupā rahā, aja emujywyr ym te ipe tī. Mā peja nde ruwa wajar ke a'e nupā tī. ⁴⁰ Kapitā ruwa koty nde ke amō raho, pe, pandu: “Tamatarer mujywyr ym kome'ē. Ima'e kamixa ihē aputar” aja ipe. Pe, kapitā pandu: “Ere. Ejo'ok!” A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahā, amō we eme'ē ipe. Nema'e xirur te'e me'ē ipe tī.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: “Ihēma'e sak ke eraho ihē pe” aja. Aja peteī kiro met nde ereraho pandu rahā, amō we eraho. Mokōi kiro met eraho. ⁴² Ma'e ke nde pe amō pandu: “Ihē pe emuwyr” aja. Aja rahā, eme'ē ipe. Pe, amō pandu nde pe: “Kome'ē araho ta. Pahar ihē amujywyr ta” aja. Aja rahā, nde erepandu ipe: “Ere. Eraho” aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu

(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ē ke pekwa. Kuja riki. “Nde rehe katu ame'ē ta rehe nde erepy'a katu” aja. Amō we pehē ramūi ta je'eha pekwa: “Ne ruwajan rehe eparahy exo” aja pehē ramūi ta pandu. ⁴⁴ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehē ke mupyrara ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu pandu katu: “Mā peja a'eta rehe esak katu” aja pepandu Tupā namō. ⁴⁵ Aja rahā, pehē riki jande pāi keruhū ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahā! Katu ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. Upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.) Katu ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta rehe aman ke a'e mungyr tī. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta rehe aman ke a'e mungyr tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. A'erehe upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.)

⁴⁶ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ym ta. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja ma'e riki. Kapitā rehe tamatarer matyr ame'ē ta riki aja tī. Ipy'a katu ehe

ame'ē ta rehe jō a'eta ipy'a katu tī. Juja katu te mujywyr a'eta pe. ⁴⁷ Pehē rehe katu ame'ē ta namō jō pepandu rahā, marā ka ym pehē katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta namō a'eta pandu pandu katu tī. (A'erehe pehē ruwajan rehe pepy'a katu tī.) ⁴⁸ Jande pāi keruhū riki katu te me'ē ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amō rehe pepy'a katu tī — aja Jesu pandu.

Ma'e ke me'ēha rehe har

6 A'e pandu tī:

—Tupā rehe pehē py'a pemoī moīha ke rehe amō ta usak, aja peputar. A'erehe amō ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahā: “Peme'ē katu” aja amō ta pandu ta naī. Mā peja aja ym pehē. Amō ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

² —A'erehe ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ē. (Amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē.) Tyapu rahā, amō ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahā: “Mā! Katu peme'ē sawa'e” aja nde rehe har pandu naī. Aja riki mokōi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ē pe tamatarer me'ē. Ame'ē ke rehe amō ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahā: “Mā! Peme'ē katu” aja pandu naī.) Aja mokōi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahā, ma'e ke me'ē rahā, aja tī. A'eta rehe amō ta usak, aja putar. Usak rahā, amō ta pandu ta: “Mā! Sawa'e katu” aja pandu naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. Tupā anī. Ma'e ke ame'ē ta pe muwyr ym te. A'erehe mokōi nde erekwaha aja exo ym nde. ³ Ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē. Nde rehe katu ame'ē ukwa ym tī. Aja rahā, katu. ⁴ Aja rahā, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ē ukwa katu tī. Pehē mokōi jō ukwa katu. Amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pāi keruhū usak ta tī. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ē ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ē Tupā namō pandu pandu rahā, katu my

(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta pu'am, pe Tupā namō pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahā, Tupā namō pandu pandu tī. Aja rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amō ta usak rahā, pandu: “Mā! Sawa'e ta katu” aja naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. A'eta pe Tupā riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupā namō pepandu pandu rahā, mokōi pekwaha ym pehē.

⁶ —Tupā namō nde erepandu pandu rahā, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pāi keruhū namō epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amō ta ukwa ym ha rupi Tupā namō nde erepandu pandu

rahã, nde rehe jande pái keruhũ usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta. ⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã, amõ we amõ we aja ym pepandu pandu inamõ. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ. ⁸ Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ẽ rehe har i'i ym inamõ pepandu. ⁹ Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: "Mã katu te" aja.

¹⁰ Nema'e jete har te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ẽ ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

¹¹ Kome'ẽ wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ẽ ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujwyr ta. Aja jamujwyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Katu te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Aja te'e ta nde erexo tĩ.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹⁴ Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehẽ py'a pemujwyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujwyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e. ¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehẽ py'a pemujwyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujwyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ẽ ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: "Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo" aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: "A'eta katu" aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyřõ tĩ. ¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha

ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ. Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixo tĩ. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e ke pematyr. ²⁰ Kuja katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽ rury katuha pematyr, ame'ẽja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ. (A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.) ²¹ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. ²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mãte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩhar jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

²⁵ —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. "Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa

me'ë ta jande pe my?" aja pejumupyai ym. Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ë riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehë mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ë rehe pesarahã! Ma'e ra'ĩ ke ame'ë ta jyty ym. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ë ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ë ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehë rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehë rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.) ²⁷ "Myja heta-ha warahy 'ar rahã, ko pehë pexo ta my" aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwa naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁸ —"Ma'e jande jamunde ta my?" aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyri ihĩ. Ame'ë rehe pesarahã! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ. ²⁹ Katukwer aja amõ usak. Ko ihë apandu pehë pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehë pe. Peme'ë ma'eputyri katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha.

³⁰ Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hany. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ë ta 'ar koty te we pehë rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehëma'e mundeha ke pehë pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ë te'e. ³¹ A'erehe kuja ym pepandu: "Ma'e ihë a'u ta my? Myja me'ë ihëma'e mundeha ke ihë ajo'ok ta my?" Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke Tupã muwyr ta pehë pe. ³² Ame'ë rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehë. Upa pehëma'e ke nixói, ame'ë ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehë atu pekwa pekwa ym pexo. Pehë pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

³³ Kuja katu pehë pe. Myja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ë ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ë rehe har pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehëma'e ke nixói ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. Pehëma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta. ³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. "Koĩ myja me'ë ta my?" aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ë weraha rehe jõ pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

Mã peja amõ ta rehe pehë juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

7 A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: "Peme'ë ta katu ym" aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ë amõ ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ë amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehë pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ë riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ë rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mäte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ëja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu: "Nde reha ngi myra kurer ke ihë ajo'ok ta" aja epandu ym. (Aja rahã, kuja riki: "Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.

Ame'ë ke mã peja ehijar" aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.) ⁵ Mã! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anĩ. Mokõi erekwa namõ erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ë ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ë ke ehijar" aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihë amu'e ame'ë ke katu te me'ë ke. Ame'ë ke amõ ta putar ym rahã, ame'ë ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar ym. Jawar jarõ aja saka jumai mai ta. Je'ë je'ë hũ ta.

—Ihë amu'e ame'ë ke katu te me'ë ke. Ame'ë ke amõ ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ë ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka ta. "Ihë amu'e ame'ë ke te'e" aja ame'ë ta ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ë ta pe pepandu ym tĩ) — aja Jesu pandu.

Tupã namõ pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupã namõ pandu pandu, ame'ë rehe har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Pehëma'e nixói te rahã, ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. Aja rahã, ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. Tupã namõ pepandu rahã, pekekar, ame'ëja saka. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ëja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã, pehë po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupã namõ pepandu pandu rahã, hukwen pirar ame'ëja saka. Pirar rahã, pepandu ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. ⁸ Upa inamõ pandu ame'ë ta pe a'e muwyr ta. Amõ kekar rahã, mahem ta.

Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki. ⁹ Ipái pe ta'yr pandu: "Papa! Mbeju ihë aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ë my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ë ta ipe. ¹⁰ Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ë ihë aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe mbói ke ipái me'ë ta my? Anĩ. Aja ym ta. Pira ka'ë me'ë ta ipe.

¹¹ Awa ta ke te'e pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pe-

ma'ema'e ame'ë ta ke pehë. Pe, pehë ra'yr ta pe ma'e katu ame'ë ke peme'ë katu. Aja rahã, pehë 'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë ta. Ma'e ke amõ pandu ipe, ame'ë ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ë ke pehë pe amõ ta ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tí. Aja riki Moise je'ëha mu'e. Aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e tí — aja Jesu pandu.

Tupã koty ohoha
(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³ A'e pandu tí:

—Tupã ixo ame'ë pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ëja saka. Asa oho rahã, uhã te hũ aja ixo. Ame'ë hukwen riki ta'yr mi. Ame'ë hape aja tí. Ta'yr mi tí. Ame'ë hape ohoha riki janam, ame'ëja saka. Marã ka ym ohoha, ame'ëja saka. Heta ym ame'ë rupi oho ame'ë ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tí. Tiha tí. Ame'ë rape ohoha riki sorok katu hũ, ame'ëja saka. Pe, heta te hũ ame'ë rupi wata oho ame'ë ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ë rehe har
(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tí:

—Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har mã peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tí. (Aja rahã, katu ame'ë ta aja pehë koty uwyr naĩ.) A'engi ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ëja saka. (Aja rahã, pehë pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehëma'e ke te'e raho tar katu tí.) ¹⁶ Myja ame'ë ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrarõ po'ok ym tí. ¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu. Aja amõ katu rahã, ima'e ma'eha katu tí. Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tí. ¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta. ¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ë'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hapy. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tí. (Myra ke hapy, ame'ëja saka tí.) ²⁰ Aja riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tí. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ë ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ë ta ke

(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tí:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jandema'e sawa'e te” aja ihë pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ë ta Tupã ixo ame'ë pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihë pái keruhũ putar ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ta jõ

henda pe oho katu ta. Ihë pái riki ywatehar ke a'e.

²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihë pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ëha rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu riki. Nde je'ëha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ëha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihë pe. ²³ Pe, ame'ë ta pe ihë apandu ta: “Anĩ. Pehë rehe har ihë akwa ym te. Ihë kotyhar ta ym pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Sengi peho. Ihë ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ë ta ke
(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tí:

—Pesarahã! Ihë je'ëha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tí. Jytyka katu te tí. A'erehe katak ym te. ²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tí. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tí. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tí. Jytyka katu te tí. A'erehe u'ar ym ame'ë ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihë je'ëha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. ²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ë ok u'ar. Tú! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ëha rehe amõ hendu katu ta me'ë te'e. Je'ëha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ë te'e tí.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ë Jesu pandu rahã, hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! ²⁹ Moise je'ëha mu'e, ame'ë ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ëha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

8 Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata. ² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihë ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihë amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke pahar upa ka'ë oho ipe. ⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihë amukatu, ame'ë ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Ame'ë ke pa'i hapy

ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ë oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Ruk 7.1-10)

⁵ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixyha pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tí. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erehe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu: "Epu'am!" Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tí. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tí. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: "Eho!" Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: "Ejur se!" Pe, pahar a'e uwyr tí. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: "Ereparaky eho!" Pe, a'e paraky katu oho tí. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: "Mã! Katu" aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym.

¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tí. Warahy uhemihã koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tí. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tí. Hury katu ta ixo tí. Jako namõ aja tí. Hury katu ta ixo tí. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tí. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tí. ¹² Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'ũ hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tí, a'erehe hái ke su'u su'ũ hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta ký. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tí.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e. ¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kũjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

¹⁶ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tí. ¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

"Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tí" aja mupinim.

Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe

(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ẽ rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho tate rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne namõ ihẽ aho ta ký tí — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tí. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tí. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetejar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amõ jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytym ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta ký — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ta ke jytyim ta. Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamõ opor oho tí. ²⁴ Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou. ²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mã! Pekiye ym pe'am. Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mã peja eputu'u katu ihẽ pe! — aja.

Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok keruhũ pe a'e pandu tí:

—Mã peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu. ²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tí. Hendu katu tí. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahā, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, mokōi sawa'e ta uhyk uwy ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ē ta. Itakwar rupi ixo ame'ē ta ke. Ame'ē sawa'e ta py'a rehe ājā ta ihī. Parahy war ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa. ²⁹ Jesu rehe ājā ta usak rahā, pahar hātā a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rī. A'erehe jande ke emupyrara ym we rī — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'āi. Heta te hū i'āi. Kāpī u'u ixo.

³¹ A'erehe Jesu pe ājā ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahā, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² Ājā ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa. ³³ Ame'ē ke kure usakiha ta usak rahā, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. "Kure ta upa manō. Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke amō sawa'e mukatu" aja riki pandu pandu.

³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahā, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrātā te hū ame'ē ke kohī, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amō we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tī. A'erehe: "Eho" aja Jesu pe a'eta pandu.)

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu

(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

9 Jarusu keruhū pe Jesu opor oho tī. Ypa aha oho tī. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ū ok ta pe jywyr oho. ² Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ē ke pe a'eta werur. Amō ke Jesu mukatu ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu rahā, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu ym a'e pandu. Tupā jō riki amō ta pe pandu katu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr" aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ē ipy'a pe ukwa ukwa uī ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehē py'a pe pekwa pekwa ym peī. ⁵ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu" aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? "Epu'am! Ewata eho!" aja apandu rahā, hātā te ma'eha my?

(Ame'ē ke rehe usak katu awa.) ⁶ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywyr katu ngā rehe aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki Tupā mu'am ame'ē ke aja ihē amujekwa ta apo 'y. Ihē pe Tupā pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu" aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ē ke emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho. ⁸ (Jesu riki Tupā aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ē ke amō ta ukwa rahā, pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Pe, Tupā pe a'eta pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki pyrātāha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu — aja.

"Ihē namō eho" aja Matéu pe Jesu pandu

(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahā, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke a'e matyr matyr uī. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamō oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uī rahā, amō heta kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta inamō wapyk uī tī. Inamō jumu'eha ta ma'e ke u'u uī tī. Amō ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta inamō wapyk uī tī. ¹¹ Ame'ē ke parise ta usak rahā, jumu'eha ta pe je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ē ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.) ¹³ Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

"Ihē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ē ke ihē aputar ym.

Kuja katu te. Amō ta rehe awa pyrara usak, ame'ē ke ihē aputar katu" aja panduha ihī.

—Aja Tupā pandu ame'ē ke pekwa peho. (Tupā je'ēha rehe pesak peho.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ym ihē apandu: "Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo" aja apandu ym. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: "Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo" aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ë rehe har

(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujekwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tí. Ma'e ja'uha ke jahijar tí. Parise ta aja tí. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tí. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ë ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihë namõ ihëma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihë ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihëma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ —Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ë ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho. ¹⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ë pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhë ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tí. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru pyahu ame'ë pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhë ym ta. Hyru ke upuk ym ta tí — aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

"Ihë rajyr emukatu" aja Jái pandu

(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

¹⁸ Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihë rajyr manõ ramõ. Ihë rok pe ehorahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tí — aja Jesu pe.

¹⁹ —Hã! Aho ta kã — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta oho tí.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ë kũjã rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

²⁰ Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kũjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ë ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihë apyhyk rahã jõ, ihë katu ta aho — aja kũjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. ²² Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

—Éi kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ë rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kũjã pe.

Arahã kũjã katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu

(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

²³ Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixo oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ë ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tí. (Aja pyaiha ke mujekwa tí.)

²⁴ A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kũjãtãi manõ ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kũjãtãi manõ te aja Jesu ukwa katu tí.)

A'eta puka puka hũ ehe. Manõ te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe. ²⁵ Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahã, kũjãtãima'e kapy pe Jesu ixo oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kũjãtãi kwera katu. Pe, pu'am. ²⁶ Ame'ë mukweraha rehe har amõ ta pandu pandu oho. Ame'ë wpy rupi amõ ta pandu pandu oho.

Mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ë ta ke Jesu mukatu

²⁷ A'engi Jesu wata oho ixo rahã, mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ë ta haikwer rupi oho. Hãtã a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde! Tupã mu'am ame'ë ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke emukatu — aja. ("Tupã mu'am me'ë ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ok pe Jesu ixo oho rahã, eha ym te ame'ë ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehë ke ihë amukatu ame'ë ke ihë akwa katu.

Ame'ë rehe pejuruar katu my? — aja Jesu.

—A'e tã. Jajuruar katu — aja a'eta pandu.

²⁹ Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihë amukatu, ame'ë rehe pejuruar katu. Aja mã peja uhyk apo 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

³⁰ Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hãtã Jesu pandu:

—Pehë ke ihë amukatu, ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anĩ. A'eta uhem oho rahã, Jesu rehe har upa ame'ë wpy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ë ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahã, sawa'e je'engai ame'ë ke Jesu rehe amõ ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai ame'ë ke a'e. ³³ ãjã ke Jesu muhem mondo rahã, sawa'e rembe katak katu tí. Pandu pandu u'am tí. Pe, upa amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Jundéu awa tama'e wpy rupi aja me'ë jasak ramõ te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ājā tama'e kapitā riki pyrātāha ke muwyr ipe. A'erehe ājā ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naī.

Heta ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hū rupi a'e oho tī. Amō amō rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. "Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā: 'Ihē kotyhar ta ke pehē' aja a'e pandu ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ³⁶ Heta ame'ē ta rehe a'e usak rahā, ame'ē ta rehe pyrara usak. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Usakiha ta nixói tī. A'erehe ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ēja saka. Katu ym aja. ³⁷ A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ē itawa hū tipe. Pe, matyr ame'ē ta heta ym. ³⁸ Tupā riki ahúi aja me'ē jar aja saka. A'erehe ijar namō pepandu: "Kupixa pe matyr ame'ē ta ke emondo. Ahúi aja me'ē ke matyr ta" aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahā, heta ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta heta hū ixo. Ahúi aja me'ē ta heta hū, ame'ēja saka. Ehe har pandu ame'ē ta heta ym tī. Matyr ame'ē ta heta ym tī. A'erehe Tupā namō pandu ta me'ē te'e: "Nde rehe har pandu pandu ame'ē ta ke emondo" aja Tupā pe. Aja Jesu mujekwa.)

Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta ke

(Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

10 Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokōi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihē je'ēha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ē ta ke a'e mondo. Awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simā. Petu aja amō her tī. Amō Andere tī. Simā mu a'e. Amō Tian tī. Semende ra'yr a'e. Imu amō tī. Her Juā. ³ Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. Amō Tome tī. Amō Matéu tī. Amukwehe homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Tandéu tī. ⁴ Amō Simā tī. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokōi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ē awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tī. ⁶ Jundéu awa ta koty jō peho. Tupā rehe har mu'e ame'ē ta nixói ngā pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ē ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ē ta pe jō pepandu pandu peho.

⁷ Kuja pepandu peho: "Ixoty ipy'a ke ngā muruwak rahā, Tupā pandu ta: 'Pehē rehe ihē rury katu. Ihēma'e ta ke pehē' aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak" aja pepandu peho. ⁸ Pepandu pandu peho rahā, kuja pema'ema'e tī. Upa ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu. Manō ame'ē ta ke pemukwera katu tī. Per-eran ma'e u'u hū ame'ē ta ke pemukatu tī. Ipy'a rehe ājā ta ihī ame'ē ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo tī. Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe ame'ē pyrātāha namō amō ta ke pemukatu tī. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym. ¹⁰ Pehē kupe pe ma'e ryrū peraho ym tī. Mokōi kamixa peraho ym tī. Mokōi sapat peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho ym tī. (Myra rehe te'e wata ame'ē ke.) Pehē po te'e peho. Pesarahā! Ma'e nixói ame'ē ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ē te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupā riki muwyr ta pehē pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ēja saka.)

¹¹ —Amō ok ta pe pehyk rahā, hok pe pehē ke muxe ame'ē ke pekekar. Mahem rahā, a'ep pepyta we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta. Amō amō ok ta pe peho rahā, aja pema'ema'e tī. ¹² Amō ta rok pe pexe peho rahā, kuja pepandu: "Mā peja pehē rehe Tupā usak katu" aja. ¹³ Pe, ame'ē rok wyr pe har ta pandu: "Ko pejur katu" aja. Pehē po ke pyhyk katu pehē ngi rahā, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta.

—Pe, ame'ē rok wyr pe har ta hok pe pehē ke muxe tar ym rahā, ame'ē ta rehe Tupā hury ym ta. ¹⁴ Hok pe amō ta pehē ke muxe ym rahā, peho rahā, pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupā ke putar ym ame'ē ta ke ko, aja pemujekwa ngā pe tī.) Ok ta pe har ta pehē ke putar ym rahā, aja pemujekwa tī. Pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tī. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujekwa ngā pe tī.)

¹⁵ —Ko ihē apandu pehē pe. Yman rahā ngā ke Tupā mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta tī. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke putar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehē ke amō ta mupyrara ta

(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)

¹⁶ A'e pandu tī:

—Pehendurahā! Jundéu awa ta koty pehē ke ihē amondo axo. Amō amō ta Tupā je'ēha putar ym tī. Parahy ta. So'o jarō, ame'ēja saka. A'erehe pesak katu peho. Mā peja pesak katu kŷ! Pehē riki peparahy ym tī. ¹⁷ Pesak katu kŷ. Pehē ke amō ta pyhyk ta. Pe, kapitā ruwa koty pehē ke raho ta. Pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehē ke raho ta tī. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta tī. So'o pিরer pu'i pe pehē ke pirok ta tī.

¹⁸ —Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta raho ta tī. Pehē rehe har a'eta je'ē je'ē hū ta. Pe, mahy ta. Kapitā ruwa koty aja

tí. Pehě ke mupyrara ta tí. Arahã myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe pepandu ta tí. ¹⁹ Kapitã ta ruwa koty pehě ke pyhyk raho rahã: "Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ě jande japandu ta my?" aja pekwa pekwa ym pexo tí. Arahã ma'e pepandu ta ame'ě ke pehě pe Tupã mujekwa ta. ²⁰ Arahã pepandu rahã, pehě je'ěha aja ym ta. Aní. Tupã'ã muwyr ame'ě je'ěha ke pepandu ta. Jande pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehě pe.

²¹ —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu ta: "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu ta. Ipái ta aja tí. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta tí. "Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa" aja ta tí. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tí. "Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa" aja ta tí. ²² Ihě rehe pejurujuar katu, a'erehe pehě rehe upa amõ ta parahy ta. Ihě rehe tapijar te'e we pejurujuar katu rahã, Tupã namõ pexo katu ta. ²³ Pehě ke ok ta pe har ta mupyrara rahã, amõ ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehě pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ě upa rahã, ihě ajwyr ta. Ko awa ihě tí. Tupã je'ěha rupi ajur.

²⁴ —Pesarahã! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ě 'ar koty te we ijar katuha tí. ²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahã, katu tiki tí. Ijar aja te'e paraky ame'ě ixo rahã, katu tiki tí. Pehě riki aja tí. (Ihě riki mu'eha aja. Pehě riki jumu'eha ta.) Ihě rehe har amõ ta pandu: "Nde riki Satana" aja naí. (Ãjã ramũ a'e.) Aja rahã, ihě 'ar koty te we pehě rehe har ma'e jaxer ai ame'ě ke amõ ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokõi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupã ngi pekyje.

(Ruk 12.2-7)

²⁶ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu tí: —Pehě ke amõ ta mupyrara ta. Aní. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehě pe ihě apandu ame'ě ke amõ ta ukwa ym. Yman rahã upa ame'ě ke amõ ta pe pepandu pandu ta. Upa amõ ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehě jõ pehendu ame'ě ke amõ ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ě ke upa mujekwa ta amõ ta pe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ě ke upa pemujekwa ta a'eta pe tí.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehě ke a'eta jukwa rahã, ame'ě jõ riki. Pehě'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã aní. Pekiye ingi. Pehě ke a'e jukwa rahã, amõ we tí. Mupyraraha renda pe pehě ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹ —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ě ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehě rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehě aja tí. Pehě ãkã rehe pehě'a ihí. Ame'ě hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ě ke ukwa rahã, upa katu te pehě rehe har a'e ukwa katu tí, aja mujekwa katu. A'erehe pehě rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tí) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ě ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tí:

—Mupyrara ame'ě ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: "Jesu kotyhar ke ihě" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihě riki apandu ta tí: "Ihě kotyhar te ke a'e" aja ihě pái keruhũ pe ihě apandu ta. (Aja rahã, ame'ě ke ihě pái keruhũ putar katu tí.) Ywatehar ke a'e. ³³ Pe, mupyrara ame'ě ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: "Ihě aní. Jesu ke ihě akwa ym. Ixotyhar ym ihě" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihě apandu ta tí: "Peme'ě aní. Ihě akwa ym peme'ě. Ihě kotyhar aja ym a'e" aja ihě pái keruhũ pe ihě apandu ta. (Aja rahã, ame'ě ke ihě pái keruhũ putar ym tí.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ě rehe har

(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

³⁴ A'e pandu tí:

—Kome'ě ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ě ke ihě amuputu'u ajur, aja pekwha my? Aní. Aja ym ajur. Ihě ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta. ³⁵ Ipái ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ě je'ě hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imãi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kũjã ta je'ě je'ě hũ ta tí. (Huwajan ta aja saka ta tí.) Ixawa'e mãi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ě ta je'ě je'ě hũ ta tí. (Huwajan ta aja saka ta tí.) ³⁶ Ihě rehe amõ jurujar katu rahã, hok wyr pe har ta je'ě je'ě hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta tí.) Amõ ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ —Ipái rehe amõ ipy'a katu, ame'ě 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e. Imãi rehe aja tí. Ipy'a katu tí. Pe, i'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e tí. Ta'yr rehe aja tí. Tajyr rehe aja tí. Ame'ě ta 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e tí. ³⁸ Ihě kotyhar aja amõ ixo rahã, ame'ě ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ě ngi kyje ym rahã, ihě kotyhar aja ixo ta. ³⁹ Amõ riki ihě kotyhar wan ta. A'erehe ame'ě ke amõ ta jukwa tar katu. A'erehe ihě rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaha ke amõ muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ě ke Tupã putar ym. Inamõ ixo ym ta. Aja ihě tí. Aputar ym tí. Amõ riki ihě rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Jurujar katuha ke hijar ym. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. Uhã te hũ aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta

(Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juã 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juã 5-8)

⁴⁰ A'e pandu tí:

—Ihě rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehě pe amõ pandu: "Ihě rok pe pepyta katu" aja. Aja pehě ke hok pe muxe katu rahã, ihě ke a'e muxe katu, ame'ěja saka tí. Tupã ke a'e muxe katu tí, ame'ěja saka tí. Ihě ke Tupã muwyr. ⁴¹ Tupã je'ěha pandu ame'ě ke ko, aja amõ ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahã, ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta ipe. Tupã

je'êha pandu ame'ê pe ma'e katu ame'ê ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tî. Juja katu te muwyrriha ke. "Ko sawa'e katu" aja amõ ukwa. A'erehe hok pe ame'ê sawa'e ke muxe katu rahã, ma'e katu ame'ê ke Tupã muwyr ta ipe tî. Sawa'e katu ame'ê pe ma'e katu ame'ê ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ê ke ok jar pe Tupã muwyr ta tî. Juja katu te muwyrriha ke. ⁴² Pesarahã! Kuja pekwa katu pexo. "Ko Jesu kotyhar ke" aja amõ ukwa. A'erehe jyngwéi rahã, kúi pe y rysã me'ê ipe. (Aja rahã ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahã y me'êha pe ma'e katu ame'ê ke Tupã riki muwyr ta tî — aja Jesu pandu.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Ruk 7.18-35)

11 Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahã, ame'ê ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amõ ok ta ihĩ. Ame'ê rupi a'e mu'e oho. ² Kyndaha pe Juã mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ê rehe har hendu rahã, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamõ jumu'e ixo ame'ê ta ke Juã mondo. ³ Ame'ê ta uhyk rahã, Jesu pe pandu:

—“Amõ sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juã pandu. Nde riki ame'ê sawa'e ke my? Ame'ê ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juã koty pejwyr peho. Pesak ramõ ame'ê ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ê ke upa pepandu ipe tî. ⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ê ke apo ma'e ke rehe usak katu tî. Wata ym te ame'ê ke apo wata katu tî. Pereran ma'e u'u hũ ame'ê namõ ixo ame'ê ta ke apo upa ka'ê oho ipe tî. Ma'e hendu ym te ame'ê ta apo ma'e hendu katu tî. Manõ ame'ê ta kwera katu uhem tî. Pyrara ixo ame'ê ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tî. ⁶ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ê ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ê ta ke mukwera tî. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ê ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ê ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ê ta jwyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ê pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ê rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ê ke namõ ixo. Ame'ê sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ê ke namõ ixo ame'ê ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.) ⁹ Ihẽ pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'êha pandu ame'ê ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ê te'e.) ¹⁰ Juã re-

he har kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ê ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ê mondo py ame'ê ke Juã.)

¹¹ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ê ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta pandu pandu. Juã pandu ame'ê ke 'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ê ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ê ta ke, aja pekwa naĩ. Anĩ. Ame'ê ta katu te, aja Tupã pe.

¹² Myrandu ke Juã pandu pandu. “Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽma'e ta ke pehẽ' aja Tupã pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ê ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tî. Putar katu hũ tî. A'erehe Tupã koty ipy'a ke muruwak katu. ¹³ Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'êha pandu ame'ê ta pandu pandu tî. Myja me'ê Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ê rehe har pandu pandu. Aja Moise je'êha mujekwa tî.

¹⁴ Ame'ê ta je'êha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kÿ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ê Eri aja saka. ¹⁵ Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

¹⁶ —Ihẽ ke putar ym ame'ê ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: ¹⁷ “Jande rury katuha ke jayngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jayngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe. ¹⁸ Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke putar ym ame'ê ta tî. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tî. Pe, ehe har amõ ta pandu: “Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ê ke a'e. Katu ym a'e” aja naĩ. Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

¹⁹ —Ko awa ihẽ tî. Tupã je'êha rupi ajur. Ko ihẽ ajur rahã, upa ma'e ke ihẽ a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihẽ a'u tî. Pe, ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Pesak eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ê ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ê ke a'e” aja naĩ. Amõ we tî. “Ma'e jaxer ame'ê ta rehe katu ame'ê ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ê ta rehe katu ame'ê ke a'e tî. Katu ym aja” aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ê ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym

(Ruk 10.13-15)

²⁰ Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ê ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha

ma'ema'eha ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹ —Korasí ok ta pe har ta! Mâte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tí! Mâte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tí. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta te hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tí. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tí.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tí. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tí.)

²² —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tí. Mupyrara ta tí. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasí ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tí.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tí. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tí.)

²³ —Kapana'ũ ok ta pe har ta tí. "Jande aní. Katu te jande" aja pekwaha naí. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tí. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pehẽ pyter pe ihẽ ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ame'ẽ ok ta apo ixo ta tipe tí. ²⁴ Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tí) — aja Jesu pandu.

Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury ta

(Ruk 10.21-22)

²⁵ Arahã Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujã. Kome'ẽ wyy keruhũ aja tí. Nde eremujã tí. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke paper rehe jumu'e ym ame'ẽ ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja apandu nde pe. "Jakwa katu jande" aja ukwa ame'ẽ ta pe aní. Nde eremujekwa ym tí. "Upa jande jajumu'e" aja ukwa ame'ẽ ta pe aní tí. Nde eremujekwa ym tí. ²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ẽ ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tí:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu. Aja ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ta pe ehe har ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, ame'ẽ ta ukwa katu ta ehe har tí.

²⁸ —Pehẽ ramũi ukwaha ke pehendu tipe. Hãtã riki ame'ẽ pema'eha. Pehẽ re'õ, ame'ẽja saka tí. A'erehe ihẽ koty pejur. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta. ²⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e. Hãtã ym ame'ẽ pe ma'ema'eha. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Hãtã ihẽ aje'ẽ ym ta. Ihẽ katu. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta. ³⁰ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e rahã, hãtã ym riki ame'ẽ pe-

ma'eha. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke pema'e rahã, ame'ẽ hãtã ym tí — aja Jesu pandu.

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har

(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

12 Heta ym ukwer rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namõ wata ixo. Arahã jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi aja me'ẽ ke a'eta po'ok. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor.) Pe, u'u ixo. ² Ame'ẽ rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Aní. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tí. Myahy te tí. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Ame'ẽ mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moí, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, aní. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym.)

⁵ —Amõ we tí. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ẽ katu pehẽ pe. A'erehe: "Mã peja pa'i ta paraky" aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohí. Ihẽ riki ame'ẽ. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta ma'eha katu.) ⁷ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

"Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoí moí rahã, pehẽ rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe peyrara pesak. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu" aja panduha ihĩ.

—Ame'ẽ piníha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu ym" aja pepandu ym ta tipe. ⁸ Awa ihẽ tí. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. ¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tí. Jesu rehe a'eta usak katu uí. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ẽ u'ar rahã, ame'ẽ ke hykýi ta muhem riki. (Ame'ẽ ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu te tiki, aja Moise je'ẽha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja katu oho. ¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã, ame'ẽ renda ngi oho. Kapana'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. ¹⁶ Pe, ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ẽ panduha uhyk. Je'ẽha ke Isai mupinim.

¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihẽma'e miasu ke. Ihẽ kotyhar aja ajo'ok. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ ke a'e muhury katu tĩ.

Ihẽ'ã ke ihẽ amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihẽ rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ẽ je'ẽ ym ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ẽ je'ẽ ym tĩ.

²⁰ Amõ pitu te'e ame'ẽ ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrãtã ym ame'ẽ ta rehe a'e pyrara usak ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ' aja Tupã pandu ame'ẽ ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tĩ (ãjã ramũi a'e.).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ẽ je'engai tĩ. Pe, ame'ẽ ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ.

²³ Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ẽ ke — aja amõ ta pandu.

²⁴ Ame'ẽ ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

²⁵ Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (Ãjã ramũi a'e.) Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) ²⁷ ãjã ramũi riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihẽ tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pe-jawy te'e aja pehẽ kotyhar ta mujekwa katu pehẽ pe.

²⁸ Pesarahã! Ihẽ pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupã'ã riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke ihẽ.

²⁹ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihẽ riki amuputu'u aja ihẽ amujekwa.)

³⁰ —Ihẽ kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ẽ riki amõ koty ihẽ ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo. ³¹ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ẽ rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywryiha. ³² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har

(Ruk 6.43-45)

³³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. ³⁴ Parise ta! Mbóí aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbóí aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu. ³⁵ Sawa'e katu ame'ẽ ke

ipy'a pe katu ame'ë ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ë ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ë ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ë ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ë ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ëja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ë ke amõ pandu, ame'ë ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta. ³⁷ Ma'e pepandu ame'ë ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. "Nde katu ym" aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. "Nde katu" aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ë pepandu apo, ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ë ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ma'ema'e ame'ë ke rehe

Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)

³⁸ Ajame'ë ke Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ë ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'e apo. Jasak ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ama'ema'e katu. Ame'ë ke rehe pesak tar katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: "Ihẽ ke Tupã muwyr" aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'ëja saka ihẽ tĩ.) ⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõi aker rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pe-te'e túi. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ihẽ ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: "Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ" aja apo ihẽ ke putar ym ame'ë ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ë ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ je'ëha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ë ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ë kũjã pandu ta: "Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ" aja apo ihẽ ke putar ym ame'ë ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer. Warahy juruk-

wã koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e Saromã mu'e ame'ë ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ëha rehe. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

Åjã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Amõ py'a ngi åjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym. ⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: "Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur. Ame'ë pe ajywywyr ta aho. Ihẽ rok aja saka ihẽ pe" aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahã, hok pe nixói amõ. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke. ⁴⁵ Ame'ë ke rehe usak rahã, amõ åjã ta rehe oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha muhyk. Ame'ë ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ë ta ke a'eta. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tĩ. A'erehe ame'ë sawa'e mäte jaxer te apo 'y. Åjã pete'i ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ëja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu mõi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberú 2.11-13)

⁴⁶ Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imõi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imõi ta.

⁴⁷ [A'erehe amõ pandu Jesu pe:

—Esarahã! Soroka pe ne mõi i'ãi. Ne mu ta i'ãi tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihẽ mõi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty ijywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ. ⁵⁰ Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mõi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ĩ ke muhãi ame'ë rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

13 Ame'ë wera rahã, ame'ë ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngã ke mu'e uĩ. ² Heta ngã juramã jy'ar ehe. Heta te hũ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ë pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngã pu'am u'am. ³ Myja me'ë ma'e ra'ĩ my, ame'ë ke ngã pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãi oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ë ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ë ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ĩ

hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi. ⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym, a'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ē upa rahā, a'e pandu:

—Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja riki.

Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahā, pandu ipe: —Ngā pe nde erepandu pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. "Ihēma'e a'e" aja a'e pandu. "Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa" aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ē ma'e ke my aja apandu pandu.) ¹² Amō ukwa wan rahā, amō we ukwaha ke Tupā muwyr ta ipe. Aja rahā, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amō ukwa rahā, ame'ē ta'yr te mi ukwaha ke Tupā mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.) ¹³ Myja me'ē ma'e ke my aja ngā pe ihē apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ā tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki.

¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ē: "Peme'ē ta Tupā je'ēha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iākā riki ianam rāi, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym. Ipyakwar ke kynda, ame'ēja saka. Hendu tar ym. Eha ke jupyk tī, ame'ēja saka tī. Usak tar ym.

Upa aja ym rahā, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahā, ipy'a ke Tupā mujywyr ta a'eta rehe" aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehē anī. (Pehē riki ihēma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihē ama'ema'e ame'ē ke rehe pesak. Upa ihē apandu pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē. ¹⁷ Ko apandu pehē pe. Ihē rehe pesak. Aja ihē rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē.) Ihē je'ēha rehe pehendu. Aja ihē je'ēha rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta hendu tar katu te tī. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī jytytyme ame'ē rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tī:

—Pehendu katu! Myja me'ē ma'e ra'ī my aja ihē apandu ngā pe. Ame'ē ke ihē amujekwa ta pehē pe.

¹⁹ Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, ame'ē ke a'e putar katu. "Ihēma'e a'e" aja a'e pandu. Ame'ē rehe har amō hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ē riki ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar, ame'ēja saka. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. Pe, ājā ramūi uhyk rahā, ame'ē ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amō ma'e ra'ī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe hendu rahā, hury katu tipe. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) ²¹ Ame'ē Tupā je'ēha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupā je'ēha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ē ke amō ta mupyrara rahā, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amō ma'e ra'ī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe amō hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. "Ma'e ihē a'u ta my? Ma'e ihē amunde ta my?" aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hū tī. A'erehe upa Tupā je'ēha ke mukanim, ame'ēja saka. Upa harāi riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ēja saka.) Aja rahā amō we Tupā rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ē pe amō ma'e ra'ī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahā, amō hymbo rehe i'a katu. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu te hū tī. Hymbo rehe i'a heta ihī, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúí aja me'ē ran rehe har

²⁴ Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehē pe. Yman rahā, upa katu te ngāma'e ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke sawa'e jytytyme, ahúí aja me'ē ra'ī ke. ²⁵ Amō pytun rahā, amō ta ukwer rahā, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúí aja me'ē pyter pe ahúí aja me'ē ran ra'ī ke jytytyme. Pe, oho. ²⁶ Ahúí aja me'ē tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahā, ahúí aja me'ē ran tiha oho tī. ²⁷ Ame'ē ke miasu ta usak rahā, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: "Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke jande jajytytyme. Myja me'ē ahúí aja me'ē ran uhem my?" aja ijar pe. ²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: "Ihē ruwajan riki jytytyme" aja ijar pandu. Miasu ta pandu: "Ahúí aja me'ē ran ke jande jahykí ta jaho my? Aja nde ereputar my?" aja. ²⁹ "Anī. Ahúí aja me'ē ran ke pehykí pemuhem rahā, ahúí aja me'ē'y ke pehykí pemuhem ta my tī. Juja katu te saka. ³⁰ A'erehe mā peja ihī. Ahúí

aja me'ë namō ahúí aja me'ë ran pyta. Ahúí aja me'ë itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihẽ apandu ta: 'Ahúí aja me'ë ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hapy. Upa rahã, ahúí aja me'ë ke pemondok tĩ. Pe, ame'ë ke matyriha renda pe pematyr' " aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

Amō ma'e ra'ĩ rehe har (mosata ra'ĩ)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

³¹ Amō myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ë ke sawa'e jyty. Mosata ra'ĩ ke. ³² Amō ma'e ra'ĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ë. Ame'ë hywõ. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ë ke a'e. Myra aja ti-haha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ëja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Ruk 13.20-21)

³³ Amō myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë riki kuja saka. Ahúí aja me'ë ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúí aja me'ë ku'i pururuk hũ — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

Myja me'ë ma'e ke my aja Jesu pandu. Ma'erehe my?

(Mak 4.33-34)

³⁴ Ngã pe myja me'ë ma'e ke my aja jō Jesu pandu pandu. ³⁵ Aja rahã, yman Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja me'ë uhyk. Kuja riki:

"Ngã pe ma'e ke ihẽ apandu pandu rahã, myja me'ë ma'e ke my aja ihẽ apandu ta.

Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ë ngi har ma'e ke amō ukwa ym. Ame'ë ke ihẽ apandu pandu ta ngã pe" aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë panduha uhyk apo 'y.

Ahúí aja me'ë ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúí aja me'ë ran rehe har nde erepandu. Ame'ë ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ra'ĩ katu ame'ë ke sawa'e jyty. Ihẽ riki ame'ë sawa'e ke.

³⁸ Kupixa riki kome'ë ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ë riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúí aja me'ë ran riki Satana kotyhar ta aja saka. ³⁹ Ahúí aja me'ë ran

ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jyty. A'e riki Satana. (Ãjã ramũ i a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ë riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ëha rahoha ta ke. ⁴⁰ Ahúí aja me'ë ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tĩ.) Kuja. ⁴¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ëha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ amondo ta. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta. Amō ta pe ngã pandu: "Ma'e pe-ka'u te'eha ke pema'erahã!" aja. Aja pandu ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. ⁴² Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhũ renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã. ⁴³ Tupã kotyhar ta anĩ. Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. Pe, jande pái keruhũ koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ë pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta hury katu te ta. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ë ke rehe pehendy katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ë ke amō mahem

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe amō oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka. Kome'ë ywy keruhũ pe har kupixa pe tamatarer hũ ke amō mukanim. Jyty riki. Ame'ë ke amō riki mahem. Pe, amō renda pe mutyryk. Jyty tĩ. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki tamatarer keruhũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe amō oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka tĩ. Pu'yr aja ame'ë ke. Pero ke. Ituwyr ame'ë. Ma'e ra'ĩ jupu'a. Ame'ë ke amō sawa'e kekar. Kome'ë ywy keruhũ muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ë ke kekar. ⁴⁶ Pe, amō katu te ame'ë ke sawa'e mahem rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe ame'ë pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tĩ:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Ame'ë riki kuja saka tĩ. Kome'ë ywy

keruhū pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. ⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahā, ypa rymy'y rehe hykíi raho. Pe, wapyk rahā, pira ke amō koty koty matyr. Amō u'u katu ame'ē ke wasākā pe mou. U'u ym ame'ē ke ombor. ⁴⁹ Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta tī. Tupā je'ēha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ē ta Tupā koty pyta ta. ⁵⁰ Katu ym ame'ē ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ē ke. Ma'e kwehehar ame'ē ke tī.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ē ihē apandu ame'ē ke pekwa katu my?
— aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ē ke, aja saka. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja jumuruwak rahā, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehū namō ixo. Pe, ame'ē ngi ma'e pyahu ame'ē ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ē ke muhem tī. (Ame'ē riki ma'e ke mu'e, ame'ēja saka tī) — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ē riki ma'e pyahu, ame'ē ke muhem, ame'ēja saka. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jetehar te mu'e ta tī. Kwehehar ame'ē ke muhem, ame'ēja saka tī. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ngi oho. ⁵⁴ Hekoha pe a'e jywy'r oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! Jande aja awa te'e a'e tī. Myja ame'ē ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.)

⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ē ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohī tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. ⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tī. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke upa amō ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anī. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tī. Katu ym aja usak ehe tī. (Aja ihē ke ihē rekoha pe har ta putar ym tī) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jō a'eta ukwaha naī. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

Juā mujahukiha manō ame'ē rehe har

(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

14 Jesu ke amō ta putar ym. Arahā Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi wpy pe har tama'e kapitam. ² Inamō ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke manōha ngi Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naī.

³ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ē panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kūjā pandu:

—Kyndaha pe Juā ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juā ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juā ke jukwa rahā, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rī.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē u'ariha ke ukwa ukwa uī ngā. A'erehe huryha amō ta mujā. Arahā Erondi membyr riki purahāi. Imembyr kūjā ke. Ame'ē rehe Ero usak rahā, hury katu. ⁷ (A'erehe kūjātāi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta. Jete katu te atu ihē apandu. Ihē ame'ē ta nde pe. Jete katu te atu ihē apandu ym rahā, mā peja Tupā ihē ke jukwarahā! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kūjātāi pe imāi pandu: "Juā ākā ke epandu ipe, Ero pe" aja. A'erehe kūjātāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ihē aputar. Ita paratu 'ar pe ihē pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ē ke rehe Ero hendu rahā, pyai riki. Juā ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramō: "Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe" aja kūjātāi pe. Ame'ē ke rehe upa inamō ixo ame'ē ta hendu tī. Panduha aja ma'e ym rahā, huxī ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kūjātāi putar ame'ē ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juā ākā ke mondok ingi. ¹¹ Ita paratu 'ar pe iākā ke sonda ta werur. Pe, kūjātāi pe me'ē. Ame'ē ke imāi pe kūjātāi raho. (A'erehe Juā manō te, aja Erondi ukwa katu 'y.) ¹² Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytyr raho. Upa rahā, Jesu pe a'eta pandu oho. "Juā ke sonda ta jukwa" aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ë

(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

¹³ “Juã ke amõ ta jukwa” aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwái rehe oho. Awa nixói te ame'ë pe oho. Jesu oho ame'ë ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ. ¹⁴ Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ë ta ke mukatu. ¹⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ë ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ë ke pehẽ atu peme'ë ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ. Pira ka'ë mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ë ke ihẽ pe perur — aja Jesu.¹⁹ Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteihar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ë namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kaja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. ²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y 'ar rupi Jesu wata te'e

(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja riki.

²³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ. ²⁴ Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe. ²⁵ Sapukái je'ë tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrõ oho ixo. ²⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hũ ingi. Kuja pandu:

—Ãjã riki peme'ë — aja ukwaha naĩ.

Ahem hũ tĩ. ²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe ebandu: “Y 'ar rupi ihẽ koty ejur” aja ebandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe. ³⁰ Ywytu keruhũ jupeju hũ. Ame'ë ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hãtã pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejurujar katu ta me'ë te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde erejurujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhũ pe a'eta mokõi opor oho. Pe, ywytuhe ke putu'u. ³³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ moĩ katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare ywy pe uhyk oho. ³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ë renda juramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ë ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ë ta ke ngã werur. ³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

Jundéu ramüi je'ëha rehe har

(Mak 7.1-13)

15 Ajame'ë ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramüi mu'e ame'ë ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ë ta u'u rahã, jande ramüi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ tĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu ym tĩ. Pe, pehẽ atu pemu'e ame'ë ke rehe pehendu katu.

Katu ym aja. ⁴ Tupã pandu:

“ ‘Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ ” aja riki.

—Amõ we tĩ:

“ ‘Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã, ame'ë ke jundéu awa ta jukwa ta me'ë te'e.

“Mãi! Nde jaxer' aja pandu rahã, aja tĩ. (Aja rahã, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ëja saka.) Ame'ë ke jukwa tĩ” aja Tupã pandu.

⁵ —Apo amõ koty pemu'e. Ma'e ke pehĩ. Ame'ë namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ë te'e. Anĩ. “Ko Tupãma'e apo 'y. Tupã pe ihẽ ame'ë ta, ame'ëja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ë ym ta apo 'y” aja ipái ta pe. ⁶ Aja rahã,

ame'ë namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahā, Tupā pandu ame'ë ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ë rehe pehendu ym. Anĩ. Pehē pemu'e ame'ë ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁷ Parise ta! Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Mokōi pekwaha pereko ame'ë ta ke pehē! Yman pehē rehe har Isai mujekwa. Ame'ë riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

⁸ “Peme'ë ta riki ihē pe pandu: ‘Ne jō riki katu te me'ë ke' aja tipe. Anĩ. Hendu ym ihē je'ëha rehe. Ihē rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ym tĩ.

Hamūi ta je'ëha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ë riki Tupā je'ëha aja a'eta mu'e naĩ” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehē tĩ. (Tupā je'ëha rehe pehendu ym tĩ) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe pandu tĩ.

Ma'e mujaxeriha rehe har

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Ngā pe Jesu pandu:

—Se pehē pejur. Pehendurahā! Aja rahā, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta. ¹¹ Ma'e ke juru pe amō moĩ. Ipo pe moĩ. Ame'ë ke amō py'a ke mujaxer ym. Anĩ. Ma'e ke amō pandu ame'ë ke juru ngi uhem, ame'ëja saka. Ame'ë riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngā pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupā je'ëha ke nde erepandu ramō. Arahā nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ë ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tỹ. Akwa riki. Pesarahā! Ihē pái keruhū riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ë ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihē pái keruhū jyty ym rahā, ame'ë ke a'e hykíi muhem ta. (Aja rahā, parise ta mu'e naĩ, ame'ë ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ame'ë parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ë tama'e kapitā ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ëja saka riki. Eha ym te ame'ë ke amō eha ym te ame'ë hykíi raho rahā, mokōi riki janāha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amō py'a ke mujaxer, ame'ë rehe har Petu pandu:

—Ma'e amō u'u ame'ë ke rehe har nde erepandu. Ame'ë ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tĩ. ¹⁷ Pekwa ta me'ë te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amō juru pe moĩ rahā, ame'ë ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahā, uhem tĩ. ¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahā, ame'ë riki ma'e pandu, ame'ëja saka. Aja rahā, ipy'a ngi muhem, ame'ëja saka. Ame'ë riki amō ke jaxeriha mujekwa.

¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ko amō ke jukwa tar katu. Amō kūjā rehe ka'u te'e tĩ. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amō ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tĩ. Amōma'e ke mukanim tar katu tĩ. Te'e pandu

tar katu tĩ. Amō rehe juru ai tar katu tĩ. Upa aja ukwa ukwa ixo rahā, ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Katu ym aja. ²⁰ Upa ame'ë riki amō ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamūi ta mu'e, aja ipo ke amō kutuk ym ha namō ma'e ke u'u rahā, ame'ë ke amō py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ë jurujar katu ehe

(Mak 7.24-30)

²¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō wyy pe oho. Tir ok ta rake ame'ë pe oho. Sinō ok ta rake ame'ë wyy tĩ. ²² Ame'ë wyy pe har uhyk uwyr ehe. Kūjā ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Hekoha te riki amō wyy ke. Kanaā wyy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke nde. Pyrātāha namō nde erexo, a'erehe ihē membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihē rehe epyrara esak! Ihē membyr py'a rehe ājā ihĩ, a'erehe māte ixo — aja kūjā pandu.

²³ Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kūjā wata ixo. Mutyapu hū riki. Jixi'u hū riki — aja Jesu pe.

²⁴ A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jō ihē ke Tupā mondo, a'erehe ihē amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kūjā. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ëja saka riki. Tupā ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ëja saka — aja Jesu.

²⁵ Ame'ë ke rehe kūjā hendu rahā, uhyk uwyr ehe. Ipyarāi pe wapyk uĩ. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihē rehe epyrara esak. Ihē membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja kūjā pe. (Aja rahā, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ë ta pe me'ë rahā, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷ Kūjā pandu:

—Sa'e! Ame'ë riki jetehar te ke. Anĩ we rĩ. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ë ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, jawar aja ma'e katu ame'ë ke rehe kūjā harō ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejurujar katu te. Ne membyr ke ihē amukatu ame'ë ke nde ereputar. Ame'ë ke ihē ama'e ta kỹ — aja ipe.

Arahā imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngā ke Jesu mukatu

²⁹ A'engi Jesu oho tĩ. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ë ypa ke. Pe, wyy'ā rehe jupir rahā, wapyk. ³⁰ Heta ngā uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ë ta ke werur tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Ipy pyrātā ame'ë ta ke aja tĩ. Je'engai ame'ë ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Heta

ahy ixo ame'ë ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ë ta ke a'e mukatu. ³¹ Je'engai ame'ë ta pandu pandu katu. Ipy pyrätã ame'ë ta wata katu tĩ. Wata katu ym ame'ë ta wata katu tĩ. Eha ym te ame'ë ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu tĩ. Ma'e ke rehe usak katu tĩ. Upa aja ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu te hũ! — aja riki.

Pandu tĩ:

—Ne jö riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ. Ame'ë Tupã pe ngã pandu: "Ne jö riki katu te me'ë ke" aja.

4.000 hetaha ma'e ke u'u

(Mak 8.1-10)

³² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehẽ! Pesarahã! Peme'ë heta ame'ë ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihẽ asak. Hok pe amujywyr amondo rahã, myjahyha ixangwer ym. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ë ym rahã, hok pe amujywyr tar ym amondo — aja.

³³ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja me'ë heta ame'ë ta pe ngã mi'u ke jame'ë ta my? My ngi ja-jo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namõ pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokõi hetaha kohĩ. Pira ka'ẽ ta'yr mi kohĩ tĩ — aja.

³⁵ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ẽ namõ. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jö riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwywyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ẽ mupen tĩ. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho. ³⁷ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja wasãkã, awa po wajar mokõi hetaha a'eta matyr. ³⁸ Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta hetaha ke jö amõ manga rahã, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha. ³⁹ Pe, ngã ke Jesu mujywywyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhũ pe a'e opor oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho, Mangandã ywy pe.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e

Ame'ë ke amõ ta usak tar katu

(Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

16 Amõ parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Johu ngã pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke mã peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahã, nde ke Tupã muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahã, marã ka ym ma'eha rahã, a'e ke Tupã muwyr ym, aja ngã pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe. ² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahã, pepandu: "Ywa riki pirã, a'erehe koĩ warahy katu ta" aja. ³ Pytuniwe pepandu: "Ywa riki pirã. (Aman pihun tĩ.) A'erehe apo aman ukyr ta" aja. Mã! Aman ukryha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahã, pekwa. Ihẽ rehe har anĩ. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ë ke pekwa ym. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrätãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ aja pekwa ym.] ⁴ Mã! Katu ym pehẽ. Tupã rehe har pekwa ym tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrätãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tar katu. Anĩ. Ihẽ amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jö ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Yman Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep ukwer. Pe, katu jywywyr tĩ. Aja rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihẽ tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu jywywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har

(Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki. ⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ëha mu'e ame'ë tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu a'eta jupe, ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ë rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ë katu, ame'ë rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja. ⁹ Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ë katu, pehẽ pe, ame'ë ke pekwa ta me'ë te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteĩhar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ë. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ë ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi ihẽ amopok. Ihẽ ame'ë. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ë ke heta wasãkã pemutyryhem tĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹¹ Mbeju rehe har ihẽ apandu ym riki. Mã! Ame'ë ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e ký. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e ký tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ë rehe har Jesu pandu ym, aja

a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ë ke mbeju mupuru-rukiha aja saka. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke rehe usak te'e kÿ. "Pejumu'e ym" aja mujekwa. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ke rehe aja tÿ. "Pesak te'e kÿ. Pejumu'e ym tÿ" aja a'eta ukwa tÿ.

Jesu rehe har Petu pandu

(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amō henda túi. A'ep Jesu oho. Arahā jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihē tÿ. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihē rehe har amō pandu rahā, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amō ta: "Juā mujahukiha ke nde" aja je. Amō ta: "Eri nde. Ymanihar Tupā je'ëha pandu ame'ë ke" aja je. Amō ta: "Jeremi nde" aja tÿ. Amō ta: "Amō Tupā je'ëha pandu ame'ë ke nde" aja je — aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

—Pehērahā! Myja me'ë ihē rehe har pekwa my? — aja.

¹⁶ Simā Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupā mu'am ame'ë ke nde. Tupā ra'yr ke nde. Tupā riki uhā te hū ame'ë ke a'e — aja ipe. ("Tupā mu'am ame'ë ke" aja pandu rahā: "Kapitā keruhū" aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ —Katu tiki, Simā. Juā ra'yr nde. Ihē rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ë ke kome'ë ywy keruhū pe har mujekwa ym nde pe. Anĭ. Ihē pái keruhū nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. ¹⁸ Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihē rehe har nde erepandu, a'erehe amō amō we hū ngā ke ihē amu'e katu ta. (Aja rahā, ihē rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manō tipe rahā, pyta ym ta. Yman rahā, kwera katu ta uhem tÿ. ¹⁹ Ihē je'ëha ke nde pe ihē amondo. Pe, ihē je'ëha rupi nde erepandu rahā, ihē rehe amō ta jurujar katu ta. Nde erepandu: "Peme'ë ema'e ym." Aja rahā, ame'ë ma'eha ke Tupā putar ym tÿ. Nde erepandu: "Ere. Peme'ë katu." Aja rahā, ame'ë ma'eha ke Tupā putar tÿ — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke ihē. Ame'ë rehe har amō ta pe pepandu ym — aja Jesu.

Jesu ke amō ta mupyrara ta

(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

²¹ Arahā har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarē ok ta pe ihē aho ta me'ë te'e. Ihē ke jundéu awa tamūi ta mupyrara hū ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tÿ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tÿ. Mupyrara hū ta ihē ke tÿ. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, mahapyrihar wera rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykÿi raho. Pe, pandu ipe:

—Anĭ. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amō ta jukwa ym ta. Tupā putar ym aja — aja Jesu pe naĭ.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mā! Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihē ruwajan aja saka. Eho ihē ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ë ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihē ke nde eremupyta tar katu naĭ. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke

(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Pe, ihē namō oho. ²⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: "Anĭ. Jesu rehe ajurujar ym ihē" aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo. ²⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhū pe ma'e katu ame'ë ke ihĭ. Ame'ë ke amō jo'ok. Matyr hū tÿ. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha. Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷ —Ywa ngi ihē azywyr ta tÿ. Awa ihē tÿ. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihē pái keruhū katuha namō azywyr ta. Tupā je'ëha rahoha ta namō azywyr ta. Arahā ma'e katu ame'ë ke ihē ame'ë me'ë ta. Katu ame'ë ke amō ma'ema'e katu rahā, ame'ë pe ihē ame'ë hū ta. Katu ame'ë ke amō ma'ema'e we mi rahā, ame'ë pe ihē ame'ë we mi ta tÿ. Aja myja me'ë amō ma'ema'e, aja ihē ame'ë ta ipe.

—Ko apandu katu pehē pe. Se amō ta ixo. Ihē riki kapitā keruhū, aja a'eta usak ta kÿ. Ame'ë ke usak ym rahā we, manō ym we ta rĭ — aja Jesu pandu.

Amō koty Jesu uwak

(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

17 Awa po wajar peteĭ ukwer rahā, ywy'ā keruhū 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tÿ. Tian amō tÿ. Imu amō tÿ. Her Juā. A'eta jō oho. ² A'eta usak ixo ehe rahā, amō koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tÿ. Hendy hū. ³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namō Moise pandu pandu u'am. Eri amō tÿ.

⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahā, xipa ihē amujā ta. Mahapyr amujā ta. Nde pe amō. Moise pe amō tÿ. Eri pe amō tÿ. (Aja rahā, pepyta we ta rĭ) — aja riki.

⁵ Ame'ë ke Petu pandu u'am rahā, ywa takāxĭha hendy ame'ë ke jupyk. Pe, ame'ë ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihē ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ë ke rehe pehendu katu — aja.

⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihĭ. ⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekiye ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ã tí. Nixói awa. Jesu rehe jō a'eta usak. ⁹ Ywy'ã keruhū ngi wyjy uwyr ixo rahã, Jesu pandu:

—Pesak ramō ame'ë ke amō ta pe pepandu ym te. Moise ta namō ihē apandu ame'ë ke. Manōha ngi ihē ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jō pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramō,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rí — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihē Kirisutu. Ihē ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihē rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. ¹² Ko pehē pe ihē apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihē ke ngã mupyrara ta tí. Awa ihē tí. Tupã je'ëha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tí, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu

(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

¹⁴ Ywy'ã keruhū ngi jywyr rahã, heta ame'ë ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amō sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihē ra'yr rehe epyrara esak. Manō manō a'e ixo. Aja rahã, tata pe a'e u'ar. Amō rahã, y pe a'e u'ar. ¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihē ra'yr ke ihē arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejuruar ym! Katu ym pehē! Pehē namō aja te'eha ihē axo ym ta. Aja te'eha pejuruar ym ha ihē aputar ym. Kurumĩ ihē pe erur — aja ipe.

¹⁸ Ājã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ājã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am. ¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jō pandu oho. Heta ame'ë ta nixói rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ājã ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejuruar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehē pe. Tupã rehe amō jurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e ra'ĩ riki ta'yr te mi, mosata ra'ĩ ke. Ame'ë ta'yr iha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahã, peme'ë ywy'ã rehe pepandu: "Sengi paite etyryk eho!" aja. Aja rahã, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta. ²¹ [Peme'ë kurumĩ py'a rehe ājã ihĩ. Ame'ë ke amō muhem mondo rahã, Tupã namō pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tí. Aja jō rahã, ājã ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu

pandu jumu'eha ta pe. ("Ywy'am" aja pandu rahã: "Upa ma'e hãtã ma'eha ke" aja a'e mujekwa.)

"Ihē amanō ta" aja Jesu pandu tí

(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)

²² Ngariréi ywy pe Jesu namō jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahã Jesu pandu:

—Awa ihē tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. ²³ Pe, ihē ke ame'ë sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahã, ihē ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, a'eta pyai ixo.

Tupã rehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer rehe har

²⁴ Kapana'ũ ok ta pe jumu'eha ta namō Jesu uhyk uwyr rahã, Petu koty amō ta uhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ë tamatarer namō jundéu awa tama'e pa'ĩ ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ë ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ë my? Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū rehe a'e me'ë my? — aja riki. ("Nema'e mu'eha" aja pandu rahã: "Jesu ke" aja ukwa.)

²⁵ —A'e tý. Me'ë katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahã Jesu pandu py ipe:

—Simã! Myja me'ë nde erekwa my? Kome'ë ywy keruhū pe har tama'e kapitã keruhū pe awa riki tamatarer me'ë ipe my? Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amō ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. ("Ta'yr ta" aja pandu rahã: "Ixotyhar ta ke" aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amō ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahã, ta'yr ta kapitã keruhū pe tamatarer me'ë ym ta riki. Aja ihē tí. Tupã ra'yr ihē. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe ihē ame'ë ym ta me'ë te'e. ²⁷ Anĩ. Peme'ë tamatarer matyr ame'ë ta ke jamu-parahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ë ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ë jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ë ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ë ta pe eme'ë. Ame'ë riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhūma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihēma'e ke rehe aja tí. Uhyk katu ta tí — aja Petu pe Jesu pandu.

Amō 'ar koty te we katu ame'ë rehe har

(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

18 Arahã, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitã keruhū aja jaxo rahã, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ë ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am.

³ Pandu:

—Ko apandu pehë pe. Pehë py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehë. Aja ym pehë pexo rahã, ihë namõ kapitã keruhũ aja pexo ym ta tĩ. ⁴ Ihë namõ kapitã keruhũ aja amõ ixo rahã: “Katu te ame'ë ke ihë” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ë riki amõ ta 'ar koty te we katu ame'ë ke. ⁵ Kome'ëja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihë kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihë rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihë ke hok pe mupyta katu tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta rehe amõ hury katu rahã, Jesu rehe hury katu tĩ, aja mujekwa katu.)

“Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ë ke katu ym te

(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tĩ:

—Ihë rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ë jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta. ⁷ Mã! Kome'ë wyy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihë rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahã, mã katu ym. Aja ihë rehe jurujar katuha ke hijar ame'ë ta ixo. Pe, amõ pandu: “Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahã, mãte hũ pandu ame'ë ke Tupã mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ë ke mã katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ë rehe har

(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tĩ:

—Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihë rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ë nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ëja saka. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde po rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

—Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewa ta ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihë rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ëja saka. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde py rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

⁹ —Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihë rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde ere-

jo'ok, ame'ëja saka. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde reha rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ë rehe har

(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehë pe. Ima'e Tupã je'ëha rahoha ta riki ihë pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihë pái namõ a'eta pandu pandu. Ihë pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ë ta ke ihë amuhã ajur. (Ame'ë ta riki kanim ame'ë ta aja saka.)]

¹² —Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo.

Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩhar kanim oho rahã, myja me'ë ijar ma'e ta my? Myja me'ë pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ë ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ë ke a'e kekar kekar oho.

¹³ Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehë pe.

Heta ame'ë ta kanim ym. Pe, ame'ë peteĩhar kanim ame'ë ke rehe heta ame'ë ta 'ar koty te we huryha.

¹⁴ Aja riki pehë pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ë ta'yn ta riki kanim oho ame'ë ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ë ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e

(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mã peja ehijar” aja epandu ipe. Pehë jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehë jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehë jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. ¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi nixói rahã, peteĩ eraho. Aja rahã, ame'ë ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ë ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ë ta pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

“ ‘Katu ym nde erema'e’ aja amõ pe nde erepandu rahã, ame'ë ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ë ke a'eta mujekwa katu ta tĩ’ aja riki panduha ihĩ.

¹⁷ —Pe, ame'ë mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ë ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ë ta pe nde erepandu tĩ. Upa ne mu rehe har epandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ë ta ne mu pe pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Ame'ë rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ë ke, aja

pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ë riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. ("Amõ imu rehe har" Jesu pandu rahã: "Ixotyhar rehe har" a'e pandu.)

Tupã kotyhar ta ixoha rehe har

(Matéu 16.19; Juã 20.23)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe pepandu: "Pema'e ym" aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: "Katu. Ma'e ke pema'e katu" aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. ¹⁹ Ko amõ we ihẽ apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehẽ ngi har mokõi ame'ë ta juja katu te pandu rahã, ame'ë ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ë ta pe. Ywa pe har a'e. ²⁰ Pe, ihẽ rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehẽ ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihẽ axo ta tĩ. Mahapyrihar nixói rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihẽ axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amõ rehe ipy'a ke mujwyr ym

(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

²¹ Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ë ke ihẽ pe ihẽ mu ma'e rahã, ihẽ py'a ihẽ amujwyr ehe. Myja hetaha ihẽ py'a amujwyr ta ehe my? Awa po wajar mokõi hetaha my? — aja ipe.

²² Jesu pandu:

—Anĩ. Awa po wajar mokõi jõ aja ym. Heta te hũ nde py'a emujwyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujwyr ehe. ²³ Amõ ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ë ke pehẽ pe ihẽ amu'e ta. Kuja riki. Yman amõ ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ë ke kapitã keruhũ ukwa ta. ²⁴ A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ë riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujwyr ym riki. ²⁵ Marã ka ym mujwyrriha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: "Kome'ë miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki" aja kapitã keruhũ pandu tĩ. ²⁶ Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: "Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujwyr ta" aja miasu. ²⁷ Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: "Katu. Upa ihẽ aharãi apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujwyr ym ta me'ë te'e. Eho te'e 'y" aja.

²⁸ —Soroka pe ame'ë miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ë mujwyr ym. Pe, ame'ë jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: "Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ë ke emujwyr" aja. ²⁹ Ipynarãi pe ame'ë

ianam wapyk. Pe, pandu: "Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujwyr ta" aja. ³⁰ Miasu pandu: "Anĩ. Aharõ ym ta" aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujwyr ym rahã, uhem ym ta riki.

³¹ —Ame'ë ke amõ miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho. ³² A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: "Mã! Jaxer ame'ë ke nde. Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremujuwyr ym. Upa katu te ihẽ aharãi riki. Nde erepandu ihẽ pe. 'Marã ka ym ihẽ amujwyrriha nde pe. A'erehe eharãi katu' aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharãi. ³³ Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amõ miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ë te'e" aja ijar. ³⁴ Ame'ë miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amõ rehe ame'ë miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe pandu:) "Kyndaha pe peme'ë ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujwyr ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ" aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujwyr ym rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ame'ë rehe har

(Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

19 Ipy'a jwyrriha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho. ² Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu a'ep. ³ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe: "Jaxer ame'ë ke nde erepandu" aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ëha rehe pesak riki. Kuja amõ mupinim: "Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ" aja riki.

⁵ —Amõ we tĩ:

"Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ë mokõihar riki pete'har aja ixo apo 'y" aja.

⁶ —A'erehe ame'ë ta riki mokõi ym. Pete'har aja ixo apo 'y. A'erehe pete'har aja Tupã riki mujã. Ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. ("Mumokõi" aja pandu rahã: "Hakehar ke ixawa'e hijar" aja mujekwa.)

⁷ Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: "Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: 'Nde ihẽ rakehar ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujwyr mondo, paper namõ" aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Jundéu awa ta iäkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'êha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã. ⁹ A'erehe apandu pehẽ pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰ Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta. ¹² Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendaraha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendaraha. Ehe ihĩ ame'ẽ ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ẽ ta ngi ehe ihĩ ame'ẽ ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendaraha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ẽ riki ima'e ma'eha. Ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

Ta'y'n ta rehe har Jesu pandu katu

(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

¹³ Ta'y'n ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'y'n ta äkã rehe Jesu mujar ame'ẽ ke a'eta putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'y'n ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ẽ ke a'eta putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'y'n ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'y'n ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'y'n ta aja me'ẽ Tupã kotyhar wan ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'y'n ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ẽ ta ke jandẽ” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵ Pe, ipo ke ta'y'n ta äkã rehe Jesu mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ẽ rehe har

(Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁶ Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷ A'e pandu:

—Katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, ame'ẽ rehe har mã peja ihẽ pe epandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ẽ ke pete'ihar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸ —Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe. Jesu pandu:

—Amõ ke ejukwa ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõma'e ke emukanim ym. Amõ rehe har te'e epandu ym. ¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ — aja ipe.

(“Ne namõ ixo ame'ẽ ta” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Myja amõ we ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahã, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahã, upa katu te ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã koty nema'ehũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja ipe.

²² Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai riki.

Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (Ame'ẽ ke te'e me'ẽ tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)

²³ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta mã Tupã putar aja ixo tar ym te. ²⁴ Ko apandu tĩ. Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame, ame'ẽ rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta i'ar koty te we marã ka ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ẽ ke jumu'eha ta hendu rahã, pandu:

—Mãte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ awa py mokõi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitã ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pemondo mondo ta tĩ.

²⁹ —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imãi ke hijar tĩ. Ta'y'n ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ẽ ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujwyr ta. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kupixa rehe paraky ame'ë ta rehe har

20 Jesu pandu tĩ:
—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë me'ë. (Juja katu te ngã rehe a'e usak katu ta.) Ame'ë ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ë ta rehe usak rahã, sawa'e pandu: "Ihëma'e kupixa pe peparaky peho. ² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ë tamatarer pehë pe ihë ame'ë ta" aja kupixa jar pandu. "Katu. Jaho ta ký" aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³—Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Te'e ixo. ⁴ Kupixa jar pandu: "Ihëma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihë akwa, aja pehë pe ihë amuhepy ta" aja ijar. "Hã!" aja sawa'e ta. A'erehe ame'ë ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵—Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.
—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶—Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Ijar pandu: "Ma'erehe te'e pexo se my?" aja sawa'e ta pe. ⁷ Sawa'e ta pandu: "Pe'paraky peho. Amuhepy ta" aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. "Aja rahã, ihëma'e kupixa pe peparaky peho apo" aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ë ta paraky oho tĩ.

⁸—Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ë miasu pe kupixa jar pandu: "Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ë me'ë. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ë ta pe eme'ë py. Ka'aruk koty oho ame'ë ta pe tamatarer eme'ë py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ" aja kupixa jar.

⁹—Ka'aruk koty paraky oho ame'ë ta pe tamatarer ke miasu me'ë. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ë riki. ¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: "Éi! Ame'ë ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta" aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ë ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ë tĩ.

¹¹—A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ë je'ë hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ë je'ë hũ. ¹² A'eta pandu: "A'ejõhar paraky oho ame'ë ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ë ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ë me'ë. Katu ym aja" aja kupixa jar pe.

¹³—Je'ë je'ë hũ ame'ë ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: "Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihë amuhepy riki. Te'e ym ihë. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki. ¹⁴ Nema'e

tamatarer eraho. Nde rok pe ejywyr eho. Kome'ë a'ejõhar paraky oho ame'ë pe nde aja ihë ame'ë tar katu tĩ. ¹⁵ Ihëma'e tamatarer namõ ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihë riki akyty'y ym. Pehë rehe anĩ, aja pekwhaha naĩ, a'erehe nde ereje'ë je'ë hũ ihë rehe my. Katu ym aja" aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

"Ihë ke amõ ta jukwa ta" aja Jesu pandu tĩ

"Ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja pandu tĩ
(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

¹⁷ Jerusarë ok ta pe a'e oho ixo rahã, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ë ta ngi har jumu'eha ta awa py mokõi jõ mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahã, kuja Jesu pandu:

¹⁸—Pehendurahã! Jerusarë ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kotyhar ta aja tĩ. Ihë rehe muhyk ta werur tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Upa ame'ë ta ihë ke pyhyk ta. Pe, ihë pe a'eta pandu ta: "Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ë te'e" aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë ke ame'ë ta raho ta. Pe, ihë rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta puka puka hũ ta. Ihë ke pirok ta tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihë ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Tian ta mõi pandu Jesu pe
(Mak 10.35-45)

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokõi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juã amõ tĩ.) Ipynarãi pe imõi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihë apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian mõi pandu:

—Nde riki kapitã keruhũ rahã, ko mokõi ihë membyr nde rake wapyk ta. Ame'ë ke emanga katu ihë pe apo. Nde jywa katu koty peteĩ wapyk ta. Nde jywa'i koty amõ wapyk ta tĩ — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahã, amõ ta 'ar koty te we je'ëha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

—Mã! Upa pepandu ame'ë ke pekwa katu ym. Ihë rake pewapyk tar katu rahã, amõ we ta pehë pe tĩ. Kuja. Ihë apyrara hũ ta axo. Ihë aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tĩ? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tỹ. Japyhyk katu ta — aja.

²³ Jesu pandu:

—A'e tÿ. Jete! Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë ke amō ta mupyrara hū ta. Ihë ke mupyrara hū aja ta pehë tī. Pesarahā! Ihë rake pewapyk, anī. Apandu ym ta ame'ë. "Se ihë jywa katu koty ewapyk. Se ihë jywa'i koty ewapyk" aja ihë apandu ym ta. Ame'ë ke ihë pái jō pandu katu. A'e riki ame'ë renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ë ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahā, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.) ²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ëha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ²⁶ Pehë anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. Amō riki kapitā keruhū aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ë ta aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ²⁷ Pe, pehë ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehë rehe te'e paraky aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ²⁸ A'e riki ihë aja ta tī. Pesarahā! Awa ihë tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihë namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihë ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihë ama'ema'e. A'erehe ko ihë ajur. Ihë amanō ta, a'erehe ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu.

Mokōi eha ym te ame'ë ta ke Jesu mukatu

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahā, haikwer rupi heta ngā oho tī. ³⁰ Awa rape rake mokōi eha ym te ame'ë ta wapyk uī. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hātā a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. ("Ndawi rainō" aja pandu rahā: "Kapitā keruhū" aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokōihar ta pe heta ame'ë ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ë ta i'ar koty te we hātā pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihë ama'e ta pehë pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tī.

Jerusarë ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

21 Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahā, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë riki ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. A'engi mokōi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ² Mokōihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehë mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amō pukwar. Imembyr namō i'āi. Ame'ë mokōi pejirar. Pe, se ihë pe pemuhyk perur. ³ "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja amō pandu rahā, pepandu ipe: "Sawa'e riki putar apo" aja. "Hā!" aja a'e pandu ta. Pahar pehë namō jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahā, yman Tupā je'ëha pandu ame'ë ke amō mupinim, aja uhyk tī. Kuja riki:

⁵ "Siā ok ta pe har ta pe pepandu: 'Pesarahā! Pehëma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y. A'erehe peta kÿ. "Katu te me'ë ke ihë" aja ym ame'ë ke a'e.

Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitā keruhū a'e, aja pekwa katu ta' aja." ("Siā ok ta" aja pandu rahā: "Jerusarë ok ta ke" aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahā, mokōi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e. ⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tī. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ë 'ar pe Jesu wapyk uī. Pe, oho. (Kamixa mou rahā, a'e riki kapitā keruhū aja a'eta ukwa.) ⁸ Awa rape rupi heta ngā kamixa ke mou mou tī. Amō ta pindo ro aja me'ë mondok. Ame'ë ke awa rape rupi mou mou tī. (Aja rahā, kapitā keruhū ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ë 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Jesu ndutar koty heta ngā wata oho. Haikwer rupi aja tī. Heta wata oho tī. Upa ame'ë ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja Tupā mu'am ame'ë ke nde. Sawa'e te je'ëha rupi nde erejur ame'ë ke nde. Mā peja nde rehe Tupā usak katu. Tupā riki katu te ame'ë ke a'e — aja ngā pandu pandu.

¹⁰ Jerusarë ok ta pe Jesu ixo oho rahā, ngā mutyapu tyapu hū. Amō ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngā.

¹¹ Amō ta pandu:

—Ko Jesu. Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ë ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ë ta ke muhem mondo ingi tī. Tamatarer muruwak ame'ë tama'e myrape ke mujere tī. Aja upa tamatarer ke muhāi ombor. (Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarë ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ë tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ë tama'e myrape ke mujere tī. ¹³ Upa ngā pe a'e pandu:

—Mā! Mukanīha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupā pandu ame'ë ke amō mupinim. Kuja riki Tupā pandu:

"Se ihëma'e jumu'eha renda keruhū ke.

Ihë namō ngā pandu pandu, ame'ë renda ke se" aja Tupã pandu.

—Pehë anī. Ame'ë ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ë ta tī.)

¹⁴ Tupã rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu i'āi. A'ep eha ym te ame'ë ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ë ta uhyk ehe tī. Upa ame'ë ta ke a'e mukatu. ¹⁵ Aja ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. Ame'ë rehe parise ta usak rahā, parahy ehe riki. Moise je'ēha mu'e ame'ë ta aja tī. Parahy ehe tī. Tupã rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kurumī ra'yr ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitā keruhū nde. Nde riki katu te me'ë ke — aja Jesu pe pandu. Kūjātāi ra'yr aja tī. Pandu pandu tī.

Ame'ë ke rehe parise ta hendu rahā, Jesu rehe parahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ë ta aja tī. Parahy ehe tī. ¹⁶ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumī ta pandu ame'ë ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tī. Ahendu katu. Tupã je'ēha rehe amō mupinim, ame'ë rehe pesak riki. Kuja: "Kurumī ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: 'Nde riki katu te me'ë ke.' A'erehe ame'ë panduha aja a'eta pandu katu tī" — aja Jesu pandu. (Kurumī ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kūjātāi ra'yr aja tī.)

¹⁷ Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸ Ku'ē rahā, pytuniwe rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahā, myahy a'e. ¹⁹ Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'āi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa Nixon te ta — aja riki.

Pahar ame'ë sik'y xirik oho. ²⁰ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak rahā, a'eta pandu:

—Māte hū puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ë my? — aja.

²¹ Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Ame'ë sik'y ke ihē amuxirik. Tupã rehe pejurujar katu rahā, aja pema'e ta tī. Pejuru-jar katuha ke pehijar ym. Aja rahā, ihē ama'eha aja pema'e katu ta tī. Ame'ë jō ym. Kome'ë ywy'ā pe pepandu: "Eho! Ejumbor eho y ramūi pe!" aja. Tupã namō pepandu, pe, pejurujar katu ehe tī. "Mā! Opor ta nahā my? Akwa ym" aja ym pepandu. Aja rahā, ame'ë ywy'ā opor ta oho. ²² Pejuru-jar katu ehe rahā, ma'e ke pepandu pandu inamō, ame'ë ke pehē pe Tupã muwyr ta — aja Jesu. ("Ywy'ā keruhū" aja Jesu pandu rahā: "Upa ma'e hātā ma'eha ke" aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ë ke amō ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupã rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahā, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitā ta uhyk uwyr ehe tī. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihē aja tī. Pehē pe ihē apandu ta tī. Pe, ihē pe pepandu py rahā, awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ë ke ihē apandu ta pehē pe tī. ²⁵ Apo pepandu py ihē pe. Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk ngā ke my? Awa Juā ke mondo my? A'e ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahā! — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitā ta namō pandu pandu ngā jupe. Kuja:

—Mā! Myja japandu ta ipe my? "Tupã je'ēha rupi Juā mujahuk" aja japandu ipe rahā, kuja jande pe Jesu pandu ta: "Aja rahā, ma'erehe Juā pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?" aja jande pe Jesu pandu ta. ²⁶ Anī. "Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk" aja japandu rahā, jande rehe ngā parahy ta. Mahy ta jande ke tī. Juā riki Tupã je'ēha pandu ame'ë ke a'e, aja ngā ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mā! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷ A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juā rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahā, ihē aja tī. Awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ë ke pehē pe ihē apandu ym ta tī — aja pa'ihu ta pe. Kapitā ta pe pandu tī.

Mokōi ta'yr ta ame'ë rehe har

²⁸ Amō we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe pandu tī:

—Myja pekwa my? Amō rahā, ipái namō mokōi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ë pe ipái pandu oho: "Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo" aja. ²⁹ "Aho ym ta ihē" aja ipái pe. I'i atu rahā ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho. ³⁰ Pe, amō ta'yr pe ipái pandu oho: "Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo" aja riki. Ta'yr pandu: "Aho ta kī" aja tipe. Anī. Oho ym riki. ³¹ Mokōi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ë ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ë ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tī:

—Ko apandu pehē pe. Ame'ë ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehē pe. Amō ta jaxer ai te aja pekwhaha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ë ta ke. Kūjā ka'u te'e ame'ë ta jaxer ai aja pekwhaha tī. Ame'ë ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ëja

saka.)³² Myja Tupā kotyhar aja amō muruwak my? Ame'ē rehe har Juā mujahukiha mujekwa uwyr pehē pe. A'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym. Pehē pa'ihu ta. Pejurujuar ym ehe tī. Kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta jurujar katu ehe. Kūjā ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Jurujar katu ehe tī. Ame'ē ke rehe pesak tipe. Anī. Pehē py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehē tī.) Juā pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupā kotyhar ta aja pemuruwak ym tī — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har

(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

³³ Amō we pa'ihu ta pe Jesu pandu tī:

—Amō myja me'ē ma'e ke my aja ihē apandu ta. Pe-hendurahā! Amō sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rākā ra'yr ke a'e jyty. Uwa'y rākā ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykūi tī. Kupixa my'y pe myta mujā tī. (Ywate ame'ē ke mujā. Ame'ē ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujā rahā, amō ta pe pandu: "Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ" aja. "Ere" aja ame'ē ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarō rahā, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho. ³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amō ke a'eta nupā riki. Amō ke jukwa. Amō rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ē ym te ma'e rykwer ke. ³⁶ Amō miasu ta ke kupixa jar mondo tī. Mondo py, ame'ē 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ē ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amō ke nupā. Amō ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ē ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejōhar ta'yr ke kupixa jar mondo. "Ihē ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihē akwa" aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe. ³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe: "Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ē ke. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta" aja a'eta jupe. ³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykŷi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahā, usakiha ta pe myja me'ē a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ē jaxer ame'ē ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amō ta pe a'e pandu ta: "Ihēma'e kupixa rehe pesak katu" aja ta. Pe, i'a tyarō rahā, ame'ē ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ē ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu riki. Kuja:

"Ita rehe har ita ok mujāha pandu: 'Jaxer te'e kome'ē ita ke' aja.

Anī. Tupā pandu: 'Peme'ē riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu" aja panduha ihī.

⁴³ —A'erehe pehē pe ihē apandu. Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr. Aja Tupā kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehē ke a'e putar ym tī. Pe, amō awa ta pe a'e pandu ta: "Ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Ame'ē ta putar katu ta. Pe, katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Tupā putar aja a'eta ma'ema'e ta. ⁴⁴ [Kome'ē ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta] — aja Jesu pandu.

"Ita rehe har" Jesu pandu rahā: "Juehe har" a'e pandu. "Ipy tukwa" aja pandu rahā: "Jesu ke amō ta putar ym" aja mujekwa. Amō rehe ita u'ar rahā, ame'ē ke Jesu mupyrara hū ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu. Ame'ē rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahā, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tī, aja a'eta ukwa tī. ⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja heta ame'ē ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ē ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahā.

Ta'yr riki jumendar ame'ē rehe har

(Ruk 14.15-24)

22 Ngā pe pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupā pandu: "Ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Ame'ē ke putar ame'ē ta kuja riki. Amō rahā, sawa'e ixo. Kapitā keruhū a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujā. ³ Pe, miasu ta pe kapitā keruhū pandu. "Pepandu peho. Kwehe amō ta pe ihē apandu: 'Ihē mi'u ke pe'u pejur' aja. Ame'ē ta pe pepandu peho: 'Pe'u pejur apo' aja." A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngā.

⁴ —A'erehe amō miasu ta ke kapitā keruhū mondo. Kwehe pandu: "Pejur" ame'ē ta pe miasu ta pandu we ta oho tī. Kuja pandu ta: "Kapitā keruhū pandu: 'Ihē mi'u ke upa amatyr hū. Tapi'iruhu upa ihē ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ē ke ajukwa tī. Upa amuka'ē riki. Myrape 'ar pe ihī apo. Ihē ra'yr jumendaraha rehe pesak pejur' aja riki." Aja miasu ta pandu tipe. ⁵ Ame'ē rehe ngā hendu ym tī. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amō riki kupixa pe paraky oho. Amō riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho. ⁶ Amō ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupā hū. Pe, jukwa. ⁷ Ame'ē ukwa rahā, kapitā keruhū riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ē ta ke sonda ta jukwa tī. Ame'ē ta rekoha ke sonda ta hapy tī. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amō miasu ta ke kapitā keruhū mujy'ar. A'e pandu: "Jumendaraha rehe ihē mi'u ke ihē amatyr. Kwehe ihē apandu: 'Pejur' ame'ē ta uwyr rahā, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahā, katu ym. ⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amō ta ke pema-hem rahā, pepandu: 'Kapitā mi'u matyriha rehe pe'u pejur' " aja kapitā keruhū pandu. ¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ē rupi wata ame'ē ta mujy'ar. Katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ē ta ke mujy'ar tī. Pe, jumendaraha renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ë ta rehe kapitã keruhũ usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ë ke ijar me'ë ngã pe.) Ame'ë ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym. ¹² Kapitã keruhũ pandu ipe: "Sa'e! Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ë ke munde. (Ihë ame'ë, ame'ë ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?" aja ipe. Ame'ë sawa'e je'ë ym. ¹³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka pe pembedor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã" aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

("Ta'yr jumendariha rehe oho" aja pandu rahã: "Tupã renda pe ohoha" aja mujekwa. "Ma'e mundeha katu ame'ë ke Tupã me'ë" aja pandu rahã: "Ipy'a juhyk" aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym Tupã koty amõ ohoha.)

¹⁴ Pe, Jesu pandu tĩ:

—Heta te hũ ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ihë renda pe pejur" aja. Anĩ. Heta te hũ ame'ë ta oho ym. Heta ym ame'ë ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë ame'ë rehe har

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. "Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ëha a'e jawy rahã, japyhyk ta" aja riki pandu pandu a'eta jupe. ¹⁶ A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ë ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jete har te ke nde erepandu, ame'ë ke jakwa katu. Myja me'ë amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ë rehe har jete har nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. ¹⁷ Apo jande pe epandu. Myja me'ë nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ë rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? "Pehë peme'ë katu" aja mujekwa my? "Peme'ë ym" aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

¹⁸ A'eta riki katu ym ame'ë ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mã! Mokõi pekwaha ta ke pehë! Ihë ke pemuka'u te'e tar katu. ¹⁹ Kapitã keruhũ pe tamatarer ke amõ me'ë. Ame'ë tamatarer ke ihë pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe. ²⁰ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer ngã mupinim ko my? — aja.

²¹ —Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e ke rahã, pehë py'a pemoi moĩ katu ehe tĩ. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë, ame'ëja saka — aja pandu.

²² Ame'ë ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:

—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ë rehe har

(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Jesu namõ parise tama'e jumu'eha ta pandu uwyr. Ame'ë wera rahã, sanduse ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta manõha ngi amõ kwera ym te ta, aja ukwa ame'ë ta ke a'eta. ²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngã ukwa" aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. ²⁶ Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ë aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²⁷ Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²⁸ Apo epandurahã! Yman rahã, manõ ame'ë ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

("Manõ ame'ë ta kwera katu ta uhem" aja ukwa ame'ë ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ë panduha ke sanduse ta pandu.) ²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'ëha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehë je'ëha ke pejawy. ³⁰ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta ixo. Ame'ë ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. ³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupã pandu ame'ë rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupã pandu:

³² "Ihë rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu tĩ" aja Tupã.

—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ë ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ë ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe manõ ame'ë ta kwera katu ta kũ, aja Tupã mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ë ke rehe sanduse ta hendu rahã, pandu:

—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ëha katu te me'ë ke ame'ë rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ëha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe. ³⁵ Ame'ë ta ngi har

amō pandu ipe. Jesu je'ēha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Moise je'ēha ke jande jakwa jaxo. Ame'ē ngi har myja me'ē riki katu te me'ē ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupā rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoī moī katu ehe tī. Aja epy'a katu te ehe. ³⁸ Ame'ē riki Moise je'ēha katu te ame'ē ke. Amō 'ar koty te we katuha ame'ē. ³⁹ Mokōi katu te ame'ē ke ihē apandu py aja tī. Kuja. Ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe epy'a katu tī. ⁴⁰ Ame'ē mokōi riki katu te me'ē ke. Ame'ē mokōi rehe amō hendu katu te rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu, ame'ēja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. ("Ne namō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e" aja Jesu pandu rahā: "Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e" aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu

(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amō parise ta jy'ar uwyr. Arahā kuja Jesu pandu ngā pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ē pekwa my? Awa rainō ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainō ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tī. Awa a'e tī. A'erehe Ndawi rainō ke a'e. Amō we tī. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu: "Ihē-ma'e sawa'e te" aja Kirisutu pe. (Aja rahā, Tupā a'e tī.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ "Ihēma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

'Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta.

Ame'ē ym rahā we, se ewapyk eī.

Nde rehe a'eta hendu ym rahā we, se ewapyk eī tī" aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —"Ihēma'e sawa'e te" aja Ndawi pandu. Aja rahā, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa katu tī.) Aja jō ym. A'e riki hainō ke tī. (Aja rahā, awa a'e tī, aja mujekwa tī) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marā ka ym je'ēha ke amō mujywyriha. A'engi ma'e ke amō ta pandu ym ipe.

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ē rehe har

(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

23 Heta ngā pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tī:

² —Moise mupinim, ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mujekwa ngā pe. Parise ta aja tī. Mujekwa ngā pe tī.

³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Ame'ē ta mu'e, aja pema'ema'e katu tī. Kuja jō anī. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokōi ukwaha aja a'eta ixo.

⁴ A'eta mu'e ame'ē ke kuja pandu: "Mā peja jande jamu'e ame'ē ke pema'ema'e katu" aja riki. Ame'ē riki mā hātā te hū ma'eha. Ame'ē riki ma'e puhīi ame'ē ke xupe pe hupir raho, ame'ēja saka. "Pehē namō jama'e ta. Pehē rehe japy'a katu" aja pandu ym te parise ta. (Aja rahā: "Pehē namō pehēma'e puhīiha ke jahupir ta" aja pandu ym te ta. Katu ym aja.) ⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahā, ame'ē ke rehe amō ta usak. Ame'ē ke a'eta putar katu. Amō ta usak rahā: "Mā! Pehē katu" aja amō ta pandu naī. Amō we tī. Tupā je'ēha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ē ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykā pyter pe pukwar tī. Tiha ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tī. Puku ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) ⁶ Ngā mi'u matyriha ke amō mujā rahā, kapitā keruhū rake jō a'eta wapyk tar katu. Kapitā ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, kapitā ta rake jō a'eta wapyk tar katu tī. "Jande katu te ame'ē ke jande" aja mujekwa tar katu naī. ⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: "Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehē" aja amō ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī. A'eta pe amō ta pandu: "Ngā mu'eha pehē" aja a'eta putar katu tī.

⁸ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē pe: "Ngā mu'eha pehē" aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Pehē riki pehē mu pehē juehe, a'erehe pehē pe: "Ngā mu'eha pehē" aja mā peja pandu ym. Peteī riki pehēma'e mu'eha. (Ihē ame'ē.) ⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har pe: "Ihē pái keruhū" aja pepandu ym ta me'ē te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ē, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: "Ihē pái keruhū." ¹⁰ Pehē pe: "Ihēma'e jar keruhū" aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ē.) ¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ē ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo. ¹² "Katu te" aja amō ukwa jupe rahā: "A'e katu ym" aja Tupā ukwa. "Katu ym ihē" aja amō ukwa jupe rahā: "A'e katu" aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ē ta ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē. "Ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: "Anī. Pemuruwak ym" aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'e, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e

pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundēu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykī peraho pexo. Kuja pemu'e:

“Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anī. Jumu'eha renda keruhū jō pepandu rahā, amō koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁷ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu te my? Pesarahā! Jumu'eha renda keruhū riki katu te tiki. Ame'ē riki itatawa ke mukatuha, ame'ēja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhū katuha. ¹⁸ Kuja pemu'e tī:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hany, Tupā pe. Ame'ē ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jō pandu rahā, anī. Ma'e ym ta nahā my. Ukwa ym awa. Kuja amō pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hany. Ame'ē myrape pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁹ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Ma'e riki katu te ame'ē ke my? Tupā pe hymba ke hany ame'ē ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ē ke my? Pesarahā! Myrape riki katu te. Ame'ē riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ēja saka. ²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hany, ame'ē myrape pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, upa myrape 'ar pe moī, ame'ē ke pandu. Myrape ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e. ²¹ Pe, amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā: “Tupā pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ēja saka. Tupā riki jumu'eha renda keruhū pe ixo, ame'ēja saka. Pe, jumu'eha renda keruhū ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e tī. ²² Pe, amō pandu:

“Ywa pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, ywa pe Tupā ihī, aja amō ukwa. Wapyka ngi je'ēha mondo mondo, aja ukwa tī. A'erehe aja pandu rahā, ame'ē panduha aja ma'e ta me'ē te'e.

²³ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Pehēma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupā pe peme'ē me'ē. Pehē mi'u muhembykiha ke peme'ē. Ky'in. Ma'ero muhe'ē ame'ē ke. Aja peme'ē me'ē. Katu ame'ē. Amō we anī. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendu ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ym. Amō ta rehe pepyrara ym pesak. Mā! Kuja riki katu te me'ē ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ē te'e. Te'e peje'ē ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ta me'ē te'e tī. Amō ta rehe pepyrara pesak ta me'ē te'e tī. Pehēma'e ta'yr mi Tupā pe pemujywyr ta me'ē te'e tī. Mā! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁴ Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykī peraho aja saka. Pehē pekwha ke pemu'e, a'erehe pehykī peraho aja saka. Moise je'ēha ta'yr te mi, ame'ē ke rehe pehendu katu. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendu ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Kūi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekūi ra'yr soroka aja tī. Soroka ke pejuhyk tī. Jywī pe anī. Upa ma'e ka'u te'eha pehī. Ame'ēja saka pehē. Pehē pejahuk riki. Soroka jō pekutuk katu. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehī, ame'ēja saka. (Pehē py'a juhyk ym, aja pexo.) Amō tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ē namō pexo. Katu ym aja. Amō ta rehe pekyty'ym tī. Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Jywī ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahā, soroka xi'a ym ta tī, aja pexo tī. Pehē py'a pe ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Aja rahā, upa juhyk, ame'ē ta aja pexo ta tī.

²⁷ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta aja pehē tī. Kangwerupa pe ita ke amō mupu'am. “Ko kangwerupa” aja mujekwa. Ame'ē ke amō mutuwy. Amō usak rahā, katu aja ukwa. Ywy jywī pe ixangwer heta ihī. Inēha pehī tī. ²⁸ Aja saka riki pehē. Pehē rehe amō usak rahā, katu, aja ukwaha naī. (Kangwerupa pe ita pehī, ame'ēja saka.) Pehē py'a riki upa peka'u te'eha ihī. (Ywy jywī pe ixangwer pehī,

ame'ēja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ë ta ke pehë — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupã mupyrara ta, ame'ë rehe har
(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Moise je'ëha mu'e me'ë ta! Parise ta! Pehë katu te aja pekwaha pehë jupe! Anĩ. Jaxer ame'ë ta ke pehë! Mã! Pehë ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ë ta ke pehë. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ë ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am tĩ. Ngã harái ym, ame'ë ukwaha ke. Ame'ë ke pemukatu. Aja rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te" aja. ³⁰ Pe, pepandu: "Jande ramõi namõ jaxo ta tipe rahã, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jajukwa ym ta tipe tĩ" aja pepandu. ³¹ Mã! Aja rahã, jukwaha ta rainõ ta ke pehë, aja pepandu. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pehë ramõi ta jukwa. Ame'ë jukwaha ta rainõ ta ke pehë. (Aja rahã, ame'ë ta aja pema'e ta tĩ, aja pepandu.) ³² Pehë ramõi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tĩ. Mã peja pehë ramõi ma'eha ke pemumbarahã! Ihë riki Tupã je'ëha apandu, ame'ë ke ihë tĩ. Ihë ke pejukwa ta. Aja rahã, pehë ramõi ta ma'eha ke pemumba ta tĩ, aja ta tĩ.

³³ —Mbói aja pehë tĩ! Mbói ra'yr aja pehë tĩ! Amõ ke mbói ahy su'u rahã, mahy, aja amõ ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehë ke Tupã mupyrara ta. Marã ka ym pehemiha.

³⁴ —Ko apandu pehë pe. Pehë koty Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke ihë amondo ta. Ukwã katu ame'ë ta ke ihë amondo ta tĩ. Tupã je'ëha mu'e ame'ë ta ke ihë amondo ta tĩ. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ke pejukwa ta. Amõ ta ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe pejukwa ta tĩ. Amõ ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hũ ta tĩ. Hok ngi amõ ta ke pemujan ta pemondo. Amõ amõ ok ta rupi pemujan ta pemondo.

³⁵ Aja rahã, pehë ke Tupã mupyrara ta. Yman katu ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pehë riki upa katu te ame'ë mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ë ke a'e. A'e ke amõ jukwa. A'engi amõ amõ heta katu ame'ë ta ke pehë ramõi ta jukwa. Pe, a'ejõhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tĩ. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë mupyraraha ke pehë aja amõ ta pyhyk ta tĩ. Pehë ke Tupã mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehë pe. Yman katu ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Upa katu te ame'ë jukwaha mupyraraha ke pehë aja ame'ë ta pyhyk ta tĩ — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ë ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ë myrape 'ar pe hymba ke hany. (A'ep ixo rahã, a'e ke jukwa ym ta me'ë te'e. Anĩ. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarë ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu
(Ruk 13.34-35)

³⁷ Jesu pandu tĩ:

—Mã! Jerusarë ok ta pe har ta! Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pejukwa. Tupã muwyr ame'ë ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rehe ihë jywa ke ihë aman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imã moĩ. Aja saka pehë rehe ihë apy'a katu tipe. Anĩ. Peputar ym ihë ke. ³⁸ A'erehe pehëma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngã tĩ.) ³⁹ Ko apandu pehë pe. Apo har ihë rehe pesak ym te ta. "Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi tur ame'ë rehe mã peja Tupã usak katu" aja pepandu rahã jõ, ihë rehe pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta
(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

24 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda keruhũ ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ. Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Ko apandu pehë pe. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngã mupyraraha ame'ë rehe har
(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã, ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uĩ. Pe, amõ ta nixói rahã, jumu'eha ta jõ pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã, nde erejywy'r ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kỹ! Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁵ Heta uwyr ta. "Jesu je'ëha rupi ihë ajur" aja pandu te'e ta. "Ko Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë" aja pandu te'e ta tĩ. Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta. ⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. "Paite amõ ta jumai ixo" aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. ⁷ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta. ⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ëja saka. Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja rahã, amõ we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹—'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehẽ ke mondo ta. Pehẽ ke a'eta mahy ta. Pehẽ ngi har amõ amõ ke a'eta jukwa ta tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe ngã parahy ta. Putar ym ta tĩ. ¹⁰ Arahã, ihẽ rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ẽ ta sonda ta pe pandu ta: "Pehĩ. Peme'ẽ riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk peho" aja. Ame'ẽ ta parahy ta ngã juehe tĩ. ¹¹ Pe, heta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho. ¹³ Pe, a'ejõhar rehe tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. ¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ pe: "Ihẽ kotyhar ke nde" aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi ihẽ kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jõ 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta

(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. [Kome'ẽ paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.] ¹⁶ Ame'ẽ jaxer ai te ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁸ Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywy ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁹ —Ame'ẽ 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ẽ ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ẽ, ame'ẽ ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ²⁰ Tupã namõ pepandu katu: "Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)" aja. Kuja tĩ. "Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)" aja Tupã namõ pepandu. ²¹ Ame'ẽ jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ame'ẽ ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

²² —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta. ²³ Pe, pehẽ pe amõ pandu: "Pesarahã! Kirisutu kotete ixo" aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym. Amõ pandu: "Pesarahã! Kirisutu paite ixo" aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym tĩ. ²⁴ Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u

te'e tar katu. ²⁵ Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko. ²⁶ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. "Pesarahã! Awa nixói te ame'ẽ pe a'e ixo" aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: "Pepaite a'e kanim ixo" aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym tĩ.

²⁷ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajywy ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ẽ ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajywy ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ. ²⁸ Pesarahã! So'o in-em ame'ẽ ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajywy ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har

(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tĩ. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta. ³⁰ Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywyriha ukwaha ke ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe ihẽ ajywy ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta. A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak rahã, jixi'u ta. ("Jande ke mupyrara ta apo" aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.) ³¹ Tupãma'e jumi'a keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ẽha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe

(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

³² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajywyriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehẽ pe. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³³ Aja ihẽ ajywyriha riki. Ihẽ apandu ramõ, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajywy tate, aja pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem, ame'ẽja saka.) ³⁴ Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta ixo. Upa aja me'ẽ uhyk ta kũ. Manõ ym ta rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.) ³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke kanim ym te ta. (Aja ihẽ je'ẽha rehe jurujar katu ame'ẽ ta tapijar te'e we ixo ta kũ.) Apandu, aja me'ẽ upa katu te uhyk ta kũ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?

(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ẽ ke

ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'êha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihê riki akwa ym tĩ. Ihê pái jō ukwa katu. ³⁷ Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ihê ajywyriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã aja saka tĩ. ³⁸ Y keruhũ upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Y keruhũ uhyk tate rahã, aja te'eha ngã ixo. Amō ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahã, ame'ê ke u'u riki. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixo ym rahã we, aja te'e ngã ixo. ³⁹ Y keruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihê ajywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihê ajywyr ta. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihê ajywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amō ke Tupã je'êha rahoha ta raho ta. ⁴¹ Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amō ke Tupã je'êha rahoha ta raho ta. ⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kũ. Ihê ajywyriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihê riki pehẽma'e sawa'e te. ⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ê ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixo tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo. ⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kũ. Peharõ ym pexo rahã, ihê ajywyr ta. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ê ke. Katu ym ame'ê ke tĩ.

(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ê ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ê te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ê miasu riki ukwa katu ame'ê ke my? Myja me'ê miasu riki ijar pandu ame'ê ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amō miasu pe ijar pandu: “Amō miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ê me'ê katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho.

⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ê ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ê miasu huru katu ta. ⁴⁷ Pesarahã! Ihê apandu pehẽ pe. Ame'ê miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ê ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ê ke rahã, kuja jupandu jupe: “Thê jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe. ⁴⁹ Pe, amō miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ê ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ê ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ. ⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ê wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. ⁵¹ Ame'ê miasu jaxer ame'ê ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amō ta mupyrara hũ, aja ame'ê miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hãi ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywyriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ê te'e tĩ.)

Jande popa kũjãtãi ta rehe har

25 Jesu pandu tĩ:
—Ihê ajywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha. Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ ixo ym te ta my?

Ame'ê ke amujekwa ta. Kuja. Amō rahã, jande popa kũjãtãi ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kũjãtãi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ê rehe usak oho. ² Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta ukwa katu ame'ê ta ke. Amō awa po wajar peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki.

³ Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta riki ukwa katu ame'ê ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amō hyru pe tykwer tyryhem raho. Amō kũjãtãi ta anĩ. Ukwa katu ym ame'ê ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amō hyru pe tykwer raho ym. ⁵ Sawa'e jumendar ame'ê ke pyta we rĩ. Uhyk ym we rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtãi ta pyhĩ hũ. Pe, ukwer tĩ.

⁶ —Pytun pyter pe amō pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ê ke petur. Peho. Pesak pehorahã!” aja riki.

⁷ Upa kũjãtãi ta upak. Pe, araparin hapy tĩ. ⁸ Pe, kũjãtãi ukwa katu ame'ê ta pe amō ta pandu. Ukwa katu ym ame'ê ta pandu: “Jandema'e araparin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja. ⁹ “Anĩ. Pehẽ pe jame'ê rahã, jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ê ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ê ta jo'ok oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar ame'ê ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namõ ixo oho. Ngã mi'u matyr ame'ê rehe ixo oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahã, hukwen ke amō kynda katu.

¹¹ —I'i rahã amō kũjãtãi ta uhyk uwyr tĩ. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki. ¹² “Anĩ ta. Pehẽ ke ihê akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ê ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tĩ:

—Aja riki ihê ajywyriha. Myja rahã, ihê ajywyr ta my? Ame'ê ke pekwa ym. My warahy rahã, ihê ajywyr ta my? Ame'ê ke pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kũ. Peharõ katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ê rehe har

(Ruk 19.11-27)

¹⁴ Jesu pandu tĩ:

—Ihê apandu ame'ê ke ihê kotyhar ta ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ê ke ihê ame'ê me'ê ta a'eta pe. Ame'ê rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amō sawa'e ixo. Pepaite paxia tate rahã, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihẽma'e ke rehe pesak” aja. ¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ê me'ê. Amō miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ê. Amō pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ê. Amō pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ê. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ê me'ê. Upa me'ê rahã, pepaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ê miasu pahar oho. Ame'ê tamatarer namõ muhepy hepy. Pe, muheta. Amō 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.) ¹⁷ Aja amō miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ê ke. Tamatarer namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amō 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.) ¹⁸ Amō miasu anĩ. 1.000 itatuwyr

tamatatarer pyhyk ame'ë ke. Ywykwar ke a'e pykūi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tī.

¹⁹ —Yman rahā, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta. ²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujywy. A'e pandu: "Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihë pe nde ereme'ë. Esarahā! Ko amō 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihë apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohī" aja ijar pe. ²¹ "Mā! Katu! Nde katu. Ihë apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namō nde ereparaky. Apo heta ame'ë namō nde ereparaky ta. Ejur. Ihë rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tī" aja ijar ipe.

²² —Pe, amō miasu uhyk uwyr tī. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke a'e. A'e pandu: "Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihë pe nde eremuwyr. Ame'ë kohī. Esarahā! Amō we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihë apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohī" aja ijar pe. ²³ "Mā! Katu! Nde katu. Ihë apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namō nde ereparaky. Apo heta ame'ë namō nde ereparaky ta. Ejur. Ihë rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tī" aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk uwyr tī. Pandu: "Sawa'e! Amō rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ë ke nde, aja akwa. Amōma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ë kupixa ngi. Amōma'e ke nde erematyr tī. Nde erejytym ym ame'ë ke, amō riki jyty. (Aja rahā, amō riki paraky ame'ë ke nde erepyhyk.) ²⁵ Nde ngi ihë akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihë amukanim araho. Esarahā! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke" aja ijar pe. ²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahā, ijar pandu ipe: "Mā! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ë ke nde. Ihë ajytym ym, ame'ë kupixa pe har ma'e ke ihë a'u. Ihë ajytym ym, amō jyty ame'ë ke ihë amatyr, aja nde erekwa katu. Amō paraky ame'ë ke ihë apyhyk, aja nde erekwa katu. ²⁷ Aja rahā, tamatarer renda pe ihëma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ë te'e. Aja rahā, amō ta riki ihëma'e tamatarer namō paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahā, ihë ajywy rahā, i'ar koty te we ihëma'e tamatarer muheta ta tipe" aja ijar pandu. ²⁸ Pe, amō miasu pe ijar pandu tī: "Tamatatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ë ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namō ixo ame'ë pe eme'ë. ²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ë namō amō ma'ema'e rahā, amō we hū amō me'ë ta ipe. Aja rahā, ima'ehū ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ë namō amō ma'ema'e ym rahā, ame'ë ta'yr mi ame'ë ke amō jo'ok ta ingi. Aja rahā, nixói te ta ima'e ke. ³⁰ Apo kome'ë miasu jaxer ame'ë ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hāi ke su'u su'u ta" aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā kotyhar ta ma'ema'e ta me'ë te'e tī. Ma'e ke Tupā me'ë, ame'ë namō ma'ema'e katu ta me'ë te'e tī.)

Ngā ke Jesu mupyrara ta, a'ejōhar ame'ë ke

(Apokarip 20.11-14)

³¹ Jesu pandu tī:

—Ko awa ihë tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Kapitā keruhū aja ihë ajywy rahā, Tupā je'ëha rahoha ta ihë namō uwyr ta tī. Arahā myrape katu te ame'ë pe ihë awapyk ta aī. ³² Pe, upa katu te kome'ë ywy keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Tupā je'ëha rahoha ta mujy'ar ta. Ihë ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngā ke ihë amondo mondo ta. Se koty amō ta ke ihë amondo ta. Amō ta amō koty. Arapuharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngā ke ihë amondo mondo ta tī. ³³ Katu ame'ë ta ke ihë jywa katu koty ihë amondo ta. Amō pyta ame'ë ta ihë jywa'i koty ihë amondo ta. ³⁴ Ihë riki kapitā keruhū. Pe, ihë jywa katu koty i'āi, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ta: "Pejur! Pehë riki ihë pāi ke muhury katu ame'ë ta ke pehë. Ihë pāi renda pe pexe peho. Ame'ë renda ke yman a'e mukatu. Kome'ë ywy keruhū a'e mujā rahā, ame'ë renda ke a'e mujā pehë pe tī. Apo pexe peho a'ep. ³⁵ Pesarahā! Ihë myahy rahā, ihë pe pehë mi'u peme'ë. Ihë hyngwéi rahā, y ke ihë pe peme'ë tī. Ihë rehe pesak ramō rahā, pehë rok pe ihë ke pemupyta katu tī. ³⁶ Ihëma'e mundeha nixói rahā, pehëma'e mundeha ihë pe peme'ë tī. Ihë ahy axo rahā, ihë pe puhā peme'ë katu tī. Kyndaha pe ihë axo rahā, ihë rehe pesak pejur tī" aja ihë apandu ta.

³⁷ —Aja rahā, ihë jywa katu koty i'āi ame'ë ta pandu ta. Katu ame'ë ta ke ame'ë ta. Kuja pandu ta: "Sawa'e! Myja rahā nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ë my? Jakwa ym. Myja rahā, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ë my tī? Jakwa ym tī. ³⁸ Myja rahā, nde rehe jasak ramō, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nema'e mundeha nixói, pe, jande ma'e mundeha ke jame'ë nde pe my tī? Jakwa ym tī. ³⁹ Myja rahā, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhā jame'ë katu my? Jakwa ym tī. Myja rahā kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa ym tī" aja ihë pe.

⁴⁰ —Pe, ihë apandu ta. Ihë riki kapitā keruhū. Kuja apandu ta: "Ko apandu pehë pe. Ko ihë kotyhar ta ixo. Ihë mu ta aja riki. 'Katu ym' aja amō ta ukwaha naī. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, ihë pe pema'ema'e katu, ame'ëja saka. A'erehe ihë pāi renda pe pehë rury katuha namō pexe peho" aja ihë apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihë jywa'i koty i'āi, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ta: "Peho ihë ngi! Pehë riki Tupā mupyrara ta ame'ë ta ke pehë. Tata keruhū renda pe peho. Ame'ë tata uwe ym te ta. Ame'ë renda ke Tupā mujā. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ājā ramūi ke a'e.) Ame'ë renda ke tata keruhū renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tī. Ame'ë renda pe peho. ⁴² Pesarahā! Ihë myahy rahā, pehë mi'u ihë pe peme'ë ym. Ihë hyngwéi rahā, y ke ihë pe peme'ë ym tī. ⁴³ Ihë rehe pesak ramō rahā, pehë rok pe ihë ke pemupyta ym tī. Ihëma'e mundeha nixói rahā, pehëma'e mundeha ke ihë pe peme'ë ym tī.

Ihë ahy rahã, ihë pe puhã peme'ë ym tĩ' aja ihë jywa'i koty i'ái ame'ë ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihë pe: "Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ë ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ' aja ta.

⁴⁵ —Ihë riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ë ta pe ihë apandu ta. "Ko apandu pehë pe. Ihë kotyhar ta kohĩ. 'Ame'ë ta katu ym' aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihë pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ëja saka" aja ihë apandu ta. ⁴⁶ Pe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe ihë pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ë ta anĩ. Ihë pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

"Jesu ke japyhyk ta" aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

26 Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ë ta ihë ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamõi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: "Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta. ⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ" aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë

(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ë Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ë katu. ⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ë hepy hũ ame'ë ke. Hyru pe werur. Ame'ë hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ë ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë. ⁸ Ame'ë rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ë je'ë hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ë tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe amõ me'ë me'ë katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ë je'ë. Ma'e katu ame'ë ke ihë pe a'e ma'e. ¹¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke peme'ë tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihë anĩ. Aja te'eha pehë namõ ihë axo ym

ta. ¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihë rehe tĩ. Ihë amanõ ym rĩ. Ko ihë ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihë rehe pyaiha apo mujesak rahã, katu tiki.) ¹³ Pesarahã! Apo ihë apandu katu. Ihë rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ë ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ë kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amõ her Ikario. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har pete'i a'e. ¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehë ke amuhyk araho rahã, myja tamatarer hetaha peme'ë ta ihë pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amõ jande popa hetaha (30) jame'ë ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ë Jun pe. ¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ë angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahã, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ë ke u'u. Arahã mbeju ke mupururukiha nixói ame'ë ke u'u py. Ame'ë 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ë ke nde ere'u ta. Ame'ë ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarë ok ta ke. A'ep peho. A'ep amõ sawa'e ixo. Pepandu ipe: "Jandema'e mu'eha pandu: 'Ihë ahoaha angaha rehe uhyk. Ihëma'e jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ë ke ihë a'u ta kÿ. Nde rok pe a'u ta kÿ' aja ipe" — aja jumu'eha ta pe pandu. ("Ohoaha angaha" aja pandu rahã: "A'e manõ ta" aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ë ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr. ²⁰ Pytun ramõ rahã, ame'ë renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokõi jumu'eha ta namõ Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ë ke u'u. ²¹ A'eta u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu pehë pe. Pehë ngi har pete'i ihë rehe ihë ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ë ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta pyai uĩ. Pete'i teĩ Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihë ke ame'ë my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihë namõ arapuharan ra'yr rykwer namõ mbeju ke mururu, ame'ë ihë rehe ihë ruwajan ta ke muhyk ta werur. ²⁴ Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Myja ihë amanõ ta my, ame'ë ke Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Ame'ë panduha aja ihë amanõ ta. Aja ihë rehe ihë ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ë ke mã Tupã

mupyrara hũ ta. Ame'ë imãï pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ë ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihë ke ame'ë my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu pandu.

Jesu manõha ke ukwa ukwa uĩ ame'ë rehe har

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uĩ rahã, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupã namõ a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ë katu" aja. Upa rahã, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ë riki ihë rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahã. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tĩ. Ame'ë pe ma'eywa rykwer ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã namõ pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ë katu" aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ë. A'e pandu:

—Pehë johu pe'u. ²⁸ Kome'ë riki ihë ruwy. Ihë ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu katu ta: "Ihë ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke ihë amuhã katu ta" aja Tupã pandu. Ihë ruwy uhem ta, a'erehe heta ngã rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta.

²⁹ Ko apandu pehë pe. Uwa rykwer ihë a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihë ke ihë pái keruhũ mu'am ta kỹ. Arahã jõ pyahu ame'ë ke pehë namõ a'u ta kỹ tĩ — aja Jesu.

³⁰ Tupã rehe har upa jyngar rahã, ywy'ã koty a'eta oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty.

"Jesu ke akwa ym" aja Petu te'e pandu ta

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ë pytun rahã, upa katu te ihë ngi pejan ta peho kỹ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Arapuharan usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho" aja amõ mupinim.

—Aja ihë ke jukwa rahã, upa ihë ngi pejan ta peho tĩ.

³² Pe, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, Ngariréi ywy pe pehë ndutar koty ihë aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihë ahijar ym te ta. Nengi upa amõ ta ujan ta oho. Ihë anĩ ta. Nde namõ apyta ta kỹ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ë pytun upa ym rahã we, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: "Jesu ke akwa ym ihë" aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anĩ. Aja ihë apandu ym te ta. Nde namõ ihë ke amõ ta jukwa rahã: "Nde rehe har akwa ym ihë" aja ihë apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amõ jumu'eha ta aja pandu ipe tĩ.

Ngese renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amõ renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ. A'e pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Kotete Tupã namõ apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iãkã koty we Petu ke a'e raho. Mokõi Semende ra'yr ta ke a'e raho tĩ. Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu.

³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihë ke. Amanõ aja ihë apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Peker ym we rĩ — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahã, ihë apyarahaha ngi ihë ke emuhem kỹ. Anĩ. Ihë aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihë namõ pesak ym we rĩ.

⁴¹ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihë namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Kuja:

—Papa! Ihë apyarahaha ke marã ka ym aha oho ihë ngi rahã, ihë py'ahu te'e ahendu katu ta kỹ. Nde ereputar ame'ë ke ihë ama'e ta kỹ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. A'eta ukwer ou tĩ. Pyhýi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ.

Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e pandu tĩ. Mahapyrihar ke a'e pandu. ⁴⁵ Pe, upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ.

Mupak rahã, a'eta pe pandu:

—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju we rĩ. A'ewan pekeriha. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã!

Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë angaha ke rehe uhyk oho. ⁴⁶ Pepu'am. Jahorahã! Pe-sarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta

werur. Ame'ë ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amõ ta pyhyk

(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta amõ ta ixo. Tamarã a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tĩ. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo.

Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamõi ta mondo tĩ. ⁴⁸ Ame'ë ta pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihë apyter. Ame'ë

riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahã, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja. (Pe, huwa ke a'e pyter.) ⁵⁰ Jesu pandu:

—Mã! Sa'e! Ame'ë rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngā uwyr. Jesu jywa ke hātā a'eta pyhyk. ⁵¹ Jesu namō ixo ame'ē ta ngi har amō riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ē pe amō nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi. ⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Hyru pe nema'e kyse puku emujywy. Kyse puku namō jumai ame'ē ke kyse puku pe amō jukwa ta. ⁵³ Ihē pái pe apandu rahā, pahar ihē pe Tupā je'ēha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ē ke nde erekwa riki. Heta te hū a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ē ta ihē namō jumai ta. Anī. Ame'ē ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.) ⁵⁴ Tupā je'ēha rahoha ihē pe a'e muwyr ta tipe rahā, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja uhyk ym ta. Ihē apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: "Tupā je'ēha rahoha ta ke emuwyr" aja apandu ym ta ihē pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngā pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym. ⁵⁶ Apo ihē ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahā yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 12.15-16; Juā 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amō ta pyhyk. Ame'ē ta jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rer Kái. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar a'ep tī. ⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok soroka pe jō uhyk oho. A'ep harōha ta namō a'e wapyk. Ma'e Jesu namō amō ta ma'e ta my, ame'ē ke Petu ukwa tar katu uī tī.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ē ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ē ta aja tī. Pandu te'e ame'ē ta mahem rahā, ame'ē panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta. ⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokōi sawa'e ta pandu uwyr. ⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ē sawa'e kuja pandu: "Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke ihē upa amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta" aja peme'ē sawa'e pandu — aja mokōi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhū pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokōi sawa'e ta pandu. Myja me'ē nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amō we pa'i keruhū pandu ipe:

—Tupā je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Jetehar te nde erepandu ym rahā, mā peja nde ke Tupā mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Tupā ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tī. Apandu pehē pe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupā rake ihē awapyk ta aho kī. Ame'ē ke pekwa ta. Ywa takāxīha 'ar pe ihē ajywy ta ajur tī. Ame'ē rehe pesak ta tī — aja pandu. ("Tupā rake" aja Jesu pandu rahā: "Tupā a'e tī" aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ē ke rehe pa'i keruhū hendu rahā, ima'e mundeha ke pa'i keruhū musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.) Pe, pandu:

—Mā! Pehendu my! Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō pandu ame'ē ke jakekar ym ta apo 'y. ⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amō ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymū. Nupā tī. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupā. Ame'ē ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupā my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juā 18.17-18; Juā 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uī rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kūjā ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu ngariréi wyy pe har namō — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amō kūjā parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'āi ame'ē sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamō ixo ame'ē kohī — aja.

⁷² Amō we Petu te'e pandu tī:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Jetehar te ihē apandu. Akwa ym ehe har. Jetehar te apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahā, ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ē ta ngi har nde tī. Nde je'ēha riki ngariréi wyy pe har je'ēha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tī, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tī:

—Jetehar te ihē apandu. Jesu rehe har ihē akwa ym. Jetehar te ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahā, sapukái je'ē. ⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ē ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: "Sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta: 'Akwa ym ehe har' aja ihē rehe har nde erepandu ta." Ame'ē panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hū. Huxī, a'erehe jixi'u hū.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ē rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juā 18.28-32)

27 Pytuniwe te rahā, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamūi ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja: "Jesu ke jajukwa

ta" aja. ²Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitā a'e.)

Jun manō ame'ē rehe har

(At 1.16-19)

³Jun riki ngā ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahā, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamūi ta koty oho tī. Tamatarer ke a'e mujywyr raho. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke a'e raho. ⁴A'e pandu:

—Katu ym ihē. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ē ke pehē pe ihē arur, Jesu ke. Ame'ē ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ē. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupā rehe ngā ju-mu'eha renda keruhū pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manō.

⁶Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ē tamatarer riki amō ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer renda pe jamōi rahā, katu ym. Aja jundéu awa je'ēha rehe panduha ihī — aja pa'ihu ta jupe.

⁷Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahā, kuja a'eta ukwa. Ame'ē tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ē ywy riki tujuk pander mujāhama'e ke. Pe, amō awa ta manō rahā, a'ep amō ta jytym ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta jō a'ep jytym ta.) ⁸A'erehe ame'ē ywy rehe har ngā pandu: "Huwyr namō muhepy, ame'ē ywy ke" aja. Aja apo ixo tī.

⁹Aja yman Jeremi mupinim ame'ē ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

"Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke pyhyk. Ame'ē riki muhepyha ke.

A'eta pandu: A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahā, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ē ta nde pe' aja.

¹⁰Ame'ē tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujāhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihē pe" aja Jeremi mupinim.

Jesu namō Pirat pandu

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juā 18.33-38)

¹¹Homa awa tama'e kapitā ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tī — aja ipe.

¹²Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ē je'ē hū. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Ame'ē ta rehe je'ēha ke Jesu mujywyr ym te. ¹³Pirat pandu ipe tī:

—Māte nde rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴Jesu pandu ym te. A'erehe kapitā jupandu jupe: "Mā! Ma'erehe pandu ym my?" aja jupe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu

(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16)

¹⁵Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ngā matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta.

¹⁶Arahā kyndaha pe amō ihī. Upa ngā ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. ¹⁷Pe, ngā jy'ar rahā, Pirat pandu:

—Awa ke pehē pe ihē amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ē katu pehē pe my? Anī rahā, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngā pe pandu.

¹⁸A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe.

Aja Pirat ukwa katu. ¹⁹Ngā panduha renda pe Pirat wapyk uī rahā, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ē sawa'e ke ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahā, ihē kerai ehe.

A'erehe a'e ke nde erejukwa rahā, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihē akwaha. A'erehe ihē aker ym te ihē — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰Ngā pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamūi ta ngā pe pandu tī.

²¹Pe, kapitā pandu ngā pe:

—Mokōi sawa'e ta kohī. Awa ke ihē te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²²Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngā mupi'a ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²³Pirat pandu:

—Ma'ewā my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hātā ngā pandu:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²⁴Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngā mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahā, Pirat pandu: "Y ihē pe erur" aja sonda pe. Werur rahā, ame'ē pe ipo ke a'e kutuk.

Ame'ē ke rehe ngā usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihē po ihē akutuk. Aja rahā kome'ē sawa'e ke ihē ajukwa tar ym, aja ihē amujukwa pehē pe. Pehē riki kome'ē sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵Ngā pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahā, mā peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tī — aja.

²⁶Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amō sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hū. Upa rahā, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ē. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Mak 15.16-20; Juā 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitā rok keruhū pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngā jy'ar jy'ar uwyr a'ep.

²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ē ke moī ehe. (Kapitā keruhūma'e aja saka. Aja puka puka hū ehe. "Ko kapitā keruhū" aja riki puka puka hū ehe.) ²⁹ Japekā rākā ke te'e iākā rehe har a'eta mujā. Ame'ē ke iākā rehe a'eta moī. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moī tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarāi pe a'eta wapyk. "Ko kapitā keruhū" aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tī:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja riki puka puka hū ehe.

³⁰ A'eta tymū ehe tī. (Aja jaxer ai ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwaha naī.) Pe, myra ra'yr pe iākā ke nupā nupā. Japekā rākā rehe nupā. (Aja mahy.) ³¹ Upa a'eta puka puka rahā, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ē ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywyr ipe tī. Pe, soroka pe raho. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juā 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahā, amō sawa'e rehe a'eta usak. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simā pe. (Jesu ke ngā mahy hū, a'erehe arahā Jesu pyrātā ym. A'erehe Simā raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ē renda rehe awa usak rahā, awa ākā kangwer 'ā ke aja saka.

³⁴ A'ep kawī namō puhā mupara. Iro riki ame'ē. (Ahyha muputu'u ame'ē ke.) Ame'ē ke Jesu pe sonda ta me'ē ta tipe. Jesu manga rahā, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amō ombor, pe, piniha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk. ³⁶ Pe, upa rahā, a'ep a'eta wapyk. Jesu manōha ke rehe a'eta harō uī.

³⁷ Jesu ākā 'ar koty ngā ukwaha ke amō mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ē ukwaha ke moī. Kuja:

"Jundéu awa tama'e kapitā keruhū riki kome'ē" aja mupinim.

³⁸ A'ep mokōi ma'e mukanīha ta ke a'eta jukwa tī. Jesu jywa katu koty peteī. Ijywa'i koty amō ke jukwa tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa tī. ³⁹ A'ep wata oho ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hū ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tī:

⁴⁰ —Mā! Nde erepandu: "Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amaī ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta" aja nde erepandu. Nde riki Tupā ra'yr rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewygy ejur. Aja rahā,

nde eremanō ym ta — aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta aja tī. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. ⁴² A'eta pandu pandu:

—Amō ta ke a'e mukatu. A'erehe manō ym. Mukatu riki. Mā! Jumumanō ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū. Apo myra ngā mupia ame'ē ngi wygy uwyr rahā, jande jajurujar katu ta ehe. ⁴³ Tupā rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: "Tupā ra'yr ihē" aja. Apo jasak ta. A'e ke Tupā mujy ta muwyr my? Jasak ta — aja puka puka hū. Katu katu ipe tī.

⁴⁴ Aja ma'e mukanīha ta puka puka hū ehe tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe i'āi ame'ē ta ke a'eta. Katu katu ipe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

⁴⁵ Warahy jandar rahā, ame'ē ywy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho.

⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha naī.

⁴⁸ A'eta ngi har peteī sawa'e ujan oho. Mandéju aja me'ē pe ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke u'ywa aja me'ē rehe pukwar. Pe, me'ē ta tipe ipe. ⁴⁹ Pe, amō ta pandu:

—Anī we rī. Eharō we! Jasarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hū. Pe, manō.

⁵¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kyndaha ihī. Pan janam te hū ke. Ame'ē hukwen pehī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha apo katu aja mujekwa.)

Ywy ke katak hū tī. Ita keruhū owok hū tī. ⁵² Kangwerupa opok tī. Yman manō, ame'ē ta ngi har amō amō Tupā kotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem.

⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahā, Jerusarē ok ta keruhū pe a'eta ixo oho tī. A'ep a'eta rehe heta ngā usak.

⁵⁴ Jesu manō ame'ē ke rehe sonda tama'e kapitā usak u'am. Sonda ta aja tī. Usak u'am tī. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ē ke rehe usak tī. Arahā a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te riki peme'ē sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kūjā ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namō uwyr. Inamō ma'e ke a'eta ma'ema'e.

⁵⁶ Ame'ē kūjā ta namō Mari Mandare usak u'am. Amō Mari usak u'am tī. Tian māi ke ame'ē. Jose māi tī. Semende ra'yr ta māi usak u'am tī.

Jesu rete ke mou ame'ë rehe har
(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

⁵⁷ Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ë ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. ⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ë ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ë pe hete ke pukek. ⁶⁰ Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykũi ramõ ame'ë ke ame'ë. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho. ⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ë rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ. ⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ë te'e pandu ame'ë ke se ixo rahã, kuja pandu: "Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja. Ame'ë riki te'e aja jakwa ja'am apo. ⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe ebandu: "Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kÿ." aja ebandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: "A'e manõha ngi kwera katu uhem" aja te'e pandu ta. Ame'ë riki: "Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" ame'ë 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: "Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kÿ" aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ë pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ë pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ë ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: "Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixo ym ta awa" aja riki.

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har
(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

28 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari namõ usak oho tĩ. ² Pahar wyy ke katak hũ. Ywa ngi Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ë 'ar pe a'e wapyk uĩ. ³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha. Mandéju aja ituwyr te hũ tĩ. ⁴ Sonda harõha ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe ryrýi. A'eta manõ ame'ëja wyy rehe u'ar oup. ⁵ Pe, kũjã ta pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihẽ akwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ⁶ A'e ke Tupã

mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejuri! Mouha renda rehe pesak pejuri. Se a'e nixói te 'y. ⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: "A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Ngariréi wyy pe pehẽ ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe." Ihẽ apandu ame'ë ke peharái ym — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhũ ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tĩ. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho.

⁹ Oho ixo rahã, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe, Jesu rehe. ¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihẽ mu ta pe kuja pepandu peho:

"Ngariréi wyy pe peho. A'ep ihẽ rehe a'eta usak ta tĩ" aja pepandu — aja kũjã ta pe pandu. ("Ihẽ mu ta" aja pandu rahã: "Upa katu te jurujar katu ehe ame'ë ta ke" aja mujekwa.)

Harõha ta te'e pandu ame'ë rehe har

¹¹ Itakwar keruhũ ngi kũjã ta oho ixo rahã, sonda ta ngi har amõ ta uhyk oho tĩ. Jerusarẽ ok ta keruhũ pe harõha ta uhyk oho tĩ. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Wyy katak hũ. Itahu rukwen kyndaha amõ mujere mondo. Ame'ë ke upa katu te pandu. ¹² Tamũi ta namõ pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ë me'ë hũ. ¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngã pe. "Pytun rahã, jande jaker rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho" aja pepandu. ¹⁴ Ame'ë ke homa awa tama'e kapitã hendu rahã, japandu ta ipe: "Sonda ta anĩ. Ame'ë ta ke emupirok ym" aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehẽ ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ë muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tĩ. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naĩ apo rĩ. "Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho" aja pandu pandu naĩ apo rĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu mujesak
(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ë wyy'ã pe awa py peteĩ jumu'eha ta oho. Ngariréi wyy pe ame'ë wyy'ã ihĩ. ¹⁷ Jesu rehe usak rahã, a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Ame'ë ta ngi har amõ amõ kuja: "Kome'ë Jesu my? Kwera katu uhem ame'ë ke my?" aja amõ ta ukwa ukwa u'am. ¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihẽ pe Tupã pandu: "Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ë ke ema'e katu. Peme'ë wyy keruhũ pe aja tĩ. Ema'e katu tĩ" aja ihẽ pe. ¹⁹ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: "Upa kome'ë wyy keruhũ pe har ta pe pepandu peho. Ihẽ rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ë ta ke pemujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngã pe.) Jande pái keruhũ je'ëha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ëha rupi pemujahuk tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi

pemujahuk tí. ²⁰Upa pehě pe ihě amu'e ame'ě ke amõ
ta pe pemu'e katu tí. Aja rahã, ame'ě ta hendu katu ta
tí. Ihě je'ěha rehe hendu katu ta tí. Wera rahã pame
katu te pehě namõ ihě axo ta kÿ. 'Ar rehe angaha uhyk

ym rahã we, aja te'eha pehě namõ ihě axo ta kÿ" — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.
Upa.

MAK

Mak kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Mak mupinim.

Juã mujahukiha rehe har (Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

- 1** Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupã ra'yr a'e.]
- 2** Kuja riki a'e uwyrriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupã je'ëha ke a'e mupinim tí. (Kuja, Ta'yr pe Tupã pandu:)
 "Ihë je'ëha pandu ame'ë ke amondo py ta ký. Kuja ngã pe pandu py ta oho:
 'Jandema'e sawa'e te uwyr Tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y') aja ihë je'ëha pandu ame'ë ke pandu ta. Ame'ë raikwer rupi nde ereho ta" aja Ta'yr pe Tupã pandu.
- 3** Kuja awa nixói te ame'ë pe amõ pandu u'am:
 "Kapitã keruhũ uhyk Tate rahã, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk Tate.
 A'erehe pexoha ke pemukatu.
 A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar" aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)
- 4** Pe, awa nixói te ame'ë pe Juã mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngã uhyk uwyr ehe.) Ame'ë ta pe pandu:
 —Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahã, pehë rehe ipy'a ke Tupã mujywy'r ta. Pe, pehë ke ihë amujahuk ta — aja Juã pandu.
- 5** Juã koty heta ngã uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngã uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarë ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tí. "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y" aja pandu ame'ë ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)
- 6** Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ë ke. "Kame" aja ngã rymba rer. Ame'ë ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ë mundeha. Aja rahã, Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Juã tí, aja mujekwa.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ë ke a'e u'u. Eir namõ u'u tí. **7** Juã pandu:
 —Ihë raikwer rupi amõ tur. Katu te hũ me'ë ke a'e. Ihë anĩ. Aja ym ihë. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihë katu ym ihë jupe ihë. **8** Y pe pehë ke ihë amujahuk. A'e anĩ. Pehë ke Tupã'ã namõ mujahuk, ame'ëja saka — aja ngã pe Juã pandu. ("Tupã'ã namõ mujahuk" aja

pandu rahã: "Ngã py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr ta" aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juã mujahuk (Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22)

- 9** Arahã Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juã mujahuk. Y rer Jondã. **10** Pe, y ngi Jesu uhem rahã, pahar ywa pirar, ame'ëja saka Juã usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupã'ã wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. **11** Pe, ywa ngi panduha uwyr:
 —Nde riki ihë ra'yr. Nde rehe ihë apy'a katu. Ihë ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupã pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr (Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13)

- 12** Pahar awa nixói ame'ë pe Tupã'ã Jesu ke muhyk raho. **13** A'ep heta ukwer rahã, ixo. Kuja, mokõi awa pypa (40) hetaha wera rahã, a'ep ixo. Arahã, Satana uhyk uwyr ehe. (Åjã ramüi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Ame'ë renda pe so'o jarõ ame'ë ta ixo tí. Pe, Jesu rehe Tupã je'ëha rahoha ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar (Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)

- 14** Ajame'ë ke kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho rahã, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho. **15** Kuja pandu:
 —Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehë, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ë ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehë ke a'e muruwak ta. Ame'ë myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.
- 16** Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ë ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo. **17** Pe, Jesu pandu:
 —Ihë namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ë ta ke pehë. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehë ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.
- 18** Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahã, ame'ë ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ. ²⁰ Ame'ë ta rehe usak rahã, pandu: —Pejur. Ihẽ namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ë ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ë ke (Ruk 4.31-37)

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ. ²² Amõ ta Moise je'ëha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ë ta pandu: “Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —É! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ë ke nde. Ima'e je'ëha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

²⁶ Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. ²⁷ A'ep ixo ame'ë ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ëha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi yw rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu ame'ë rehe har (Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)

²⁹ Ajame'ë ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ë ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ.

³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixhya pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe. ³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ë me'ë.

Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ë rehe har (Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)

³² Ame'ë pytun ramõ rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke upa katu te ngã werur ipe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke ngã werur ipe tĩ. ³³ Ok ta pe har ta mäte hũ hukwen rake rupi i'ái.

³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta uk-

wa katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: “Ependu ym ihẽ rehe har” aja ãjã pe.

Tupã je'ëha ke Jesu pandu pandu oho (Ruk 4.42-44)

³⁵ Ame'ë ku'ë rahã, sapukái je'ë py rahã, Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ë pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu. ³⁶ Pe, Simã upak rahã, Jesu ke kekar oho. Inamõ ixo ame'ë ta kekar oho tĩ. ³⁷ Pe, usak ehe rahã, Simã ta pandu ipe:

—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amõ ta renda rupi jaho ta me'ë te'e. A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ihẽ ajur. Jahorahã! — aja Simã ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi yw rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amõ ta py'a ngi ãjã ke muhem mondo tĩ.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke mukatu (Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipyarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, ijywa ke mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ë oho ipe. ⁴³ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihẽ amukatu, ame'ë ke amõ ta pe ependu ym we rĩ. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. “Katu apo 'y” aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Aja rahã, upa nde pিরer katu, aja ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo. ⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe har. A'erehe amõ koty pyta. Awa nixói te ame'ë pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã uhyk oho ehe.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke Jesu mukatu (Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

2 Ku'ë rahã ha pe we Kapana'ũ ok ta pe Jesu jywyw oho. “Hok pe apo ihĩ” aja amõ ta pandu pandu oho. ² A'erehe heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngã pe Tupã je'ëha ke Jesu pandu pandu uĩ. ³ Arahã tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ë ta upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke muhyk werur. ⁴ Mäte hũ ngã i'ái. A'erehe marã ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ë ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahã, upa jupyrãtã rãtã

ame'ë ke ame'ë rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ë 'ar pe sawa'e tui. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou. ⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ë rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ë ke Jesu ukwa rahã, jupyrãtã rãtã ame'ë pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihë py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ëha mu'e ame'ë ta wapyk uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahã, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

⁷ —Mã! Aja pandu rahã, katu ym. Tupã jõ riki ngã pe pandu katu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihë py'a jywyr" aja. A'erehe peme'ë riki Tupã aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, pahar ame'ë ta ukwaha ke Jesu ukwa tĩ. A'erehe pandu:

—Mã! Pehë py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peĩ.

⁹ Myja me'ë riki hãtã ma'eha my? Kuja my: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihë py'a jywyr katu" aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ë ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? "Epu'am! Nde kyha aja me'ë ke emupu'a! Ewata inamõ eho!" aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ë ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahã! (Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupã jõ riki ngã rehe ipy'a mujwyr katu aja pekwhaha tĩ.) Apo ihë tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë aja ihë amujukwa ta apo. Ihë pe Tupã pandu tĩ: "Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ë ta rehe nde py'a emujwyr katu" aja ihë pe. Pesarahã! Ame'ë ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrãtã rãtã ame'ë pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ë ke emupu'a! Nde rok pe ejwyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngã usak usak uĩ rahã, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ë ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngã pandu:

—Mã! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! A'eramõ te aja mukatuha jasad py 'y. Katu! — aja ngã.

Jesu namõ Rewi oho ame'ë rehe har

(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tĩ, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngã jy'ar oho ehe tĩ. Ame'ë ta ke mu'e uĩ. ¹⁴ A'engi wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amõ her: "Matéu" aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ë ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihë namõ eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamõ oho.

¹⁵ I'i atu rahã, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uĩ. Heta tamatarer matyriha ta inamõ uwyr tĩ. Amõ heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta aja tĩ. Inamõ uwyr tĩ. Ame'ë ta ngi har heta Jesu namõ ma'e ke u'u uĩ. Jumu'eha ta u'u uĩ tĩ. ¹⁶ Pe, amõ Moise je'ëha mu'e ame'ë ta i'ãi tĩ. Parise kotyhar ta ke ame'ë ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ë ta je'ë je'ë:

—Ma'ewã ame'ë sawa'e ta jaxer ame'ë ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ë ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym aja — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu.

¹⁷ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahã, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym ixo rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ihë rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë ke a'eta putar, a'erehe ihë rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ëja saka. Katu jupe ame'ë ta anĩ. Ame'ë ta ihë rehe uhyk ym.) Pesarahã! Sawae katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ym: "Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo" aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihë apandu katu: "Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo" aja — aja Jesu pandu.

U'uha ke hijar ame'ë rehe har

(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)

¹⁸ Amõ rahã, Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Pe, amõ ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ë ta aja tĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. Nde namõ jumu'e ixo ame'ë ta anĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, imi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. ²⁰ (Ihë namõ ihëma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihë ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihë jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amõ we tĩ. Kamixa ymanihar ke sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ë ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho. ²² Kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ë pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhë ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru katu ame'ë pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhë ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúi aja me'ë ke jumu'eha ta po'ok ame'ë rehe har
(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ë ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namõ oho ixo rahã, jumu'eha ta amõ amõ po'ok oho. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ë ke u'u.) ²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anĩ. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, ame'ëja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ — aja ipe.

²⁵ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ë ta ma'eha Tupã je'ëha rehe pesak riki. Ame'ë pekwa riki. Ma'e u'u ame'ë ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ë ke Ndawi u'u. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë me'ë tĩ. Ame'ë ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ë mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jõ ame'ë ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ëha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tĩ:

—Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ëja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. ²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ë ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ëha rupi ajur ame'ë ke ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu
(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

3 Amõ wera rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tĩ. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke ihĩ. ² A'ep amõ ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu ta my? Ame'ë ke ukwa tar katu. Mukatu rahã: "Katu ym. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha" aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ë ta Jesu rehe usak usak uĩ. ³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngã ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Myja me'ë Moise je'ëha pandu katu my? Myja me'ë putu'uha 'ar rahã, amõ ma'e my? Ko katu ame'ë ke amõ pe ma'e my? Anĩ rahã, katu ym ame'ë ke ma'e my? Ko amõ rehe pyrara usak my? Anĩ rahã, amõ ke jukwa my? Myja me'ë katu pehẽ pe my? — aja ngã pe.

Anĩ. Je'ë ym ngã. ⁵ Ame'ë ta rehe Jesu juramã ma'ã. Parahy ngã rehe. Katu ame'ë ke ame'ë ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngã rehe. Amõ we tĩ. Pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Jumen saka jurupy hãtã, aja ngã ixo. Hendu tar ym. Jete har te ke putar ym tĩ. A'erehe pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. ⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namõ jy'ar oho. Ame'ë ta namõ pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Y rymy'y rehe heta te hũ ngã jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tĩ, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. Haikwer rupi heta te hũ ngã oho tĩ. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. ⁸ Jerusarẽ ok ta ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Inuméi ywy ngi aja tĩ. Uhyk oho ehe tĩ. Jondã y ruwái pe har ta aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Tir ok ta rake ixo ame'ë ta aja tĩ. Sinõ ok ta rake ixo ame'ë ta aja tĩ. Heta te hũ uhyk oho ehe tĩ. Upa ma'e katu ame'ë ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngã hendu, a'erehe johu ngã uhyk oho ehe. ⁹ Mã heta te hũ ngã ixo. Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu hũ. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ë ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahã, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hũ oho ixo ngã. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhũ pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumãtã hũ ngã uwyr ehe rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor ta oho. (Aja rahã, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) ¹¹ Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ãjã ihĩ, ame'ë ta usak ehe rahã, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahã, katu te ame'ë ke kohĩ, aja mujekwa katu.) Pe, hãtã pandu:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja.

¹² Anĩ. Hãtã Jesu pandu:

—Pepandu ym ihẽ rehe har — aja ãjã ta pe.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

¹³ Ajame'ë ke ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ë ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. ¹⁴ Kuja, awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. "Ko ihẽ amondo ame'ë ta ke" aja Jesu. Ame'ë ta pe pandu tĩ:

—Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ pepyta ta. Amõ ta renda rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ.

Ame'ë rupi Tupã je'ëha ke pepandu pandu ta peho tĩ. ¹⁵ Ihẽ je'ëha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu tĩ. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ë ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simã. [Amõ her Jesu moĩ ehe. "Petu" aja ipe.] ¹⁷ Amõ sawa'e Tian. Imu Juã. Semende ra'yr ta ame'ë ta. [Ame'ë ta rehe amõ her ke Jesu moĩ tĩ. "Mboane" aja a'eta pe. Ame'ë je'ëha: "Pahar ipy'a pihun" aja.] ¹⁸ Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ. Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ë. Tandéu amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. ("Sero" pandu rahã: "Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem" aja

a'e.)¹⁹ Amō Jun Ikario tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ājā ramūi a'e)
(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'e ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hū ngā uhyk uwyr ehe tī. Ame'e ta pe Tupā je'ēha pandu pandu hū. Mukatu hū ngā ke. Heta te hū ngā uwyr ehe. A'erehe marā ka ym ma'e ke u'uha uī. Jumu'eha ta aja inamō ixo tī. ²¹ Ame'e rehe har ianam ta hendu rahā, Jesu ke oho piam tipe. Amō ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naī.

A'erehe oho piam tipe. (Anī. A'eta namō Jesu oho ym.)

²² Jerusarē ok ta ngi amō Moise je'ēha mu'e ame'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'e ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihī, a'erehe ājā ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naī. ("Mesembu" aja pandu rahā: "Satana ke" aja ukwa. Ājā ramūi a'e.)

Amō ta pandu:

—Satana je'ēha rupi ājā ke a'e muhem mondo tī — aja pandu naī tī.

²³ Pe, ngā ke Jesu mujy'ar. Myja me'e ājā ta my, ame'e ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo. ²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngā juehe rahā, jumumba ta ngā juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngā juehe.) ²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahā, jumumba ta a'eta juehe tī. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ixotyhar ta namō Satana jumai mai a'eta juehe rahā, jumumba ta a'eta juehe tī. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ēha rupi ājā ta ke ihē amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrātā rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahā, sawa'e pyrātā ame'e jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihē tī. Satanama'e pyrātāha ngi sawa'e ke ihē riki amuhem tī. Aja rahā, Satanama'e pyrātāha 'ar koty te we ihēma'e pyrātāha, aja ihē amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehē pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'e rehe Tupā ipy'a jywyr ta. "Tupā! Nde katu ym" aja pandu ame'e ke rehe aja tī. Ipy'a jywyr ta tī. ²⁹ Tupā'a pe anī. "Tupā'a! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym" aja pandu ame'e ke rehe anī. Ame'e rehe jō Tupā ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramō amō ta pandu: "Ājā ipy'a rehe ihī" aja Jesu rehe har pandu naī. A'erehe myja me'e ājā ta my, ame'e rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberú 2.11)

³¹ Imāi uhyk uwyr ehe. Imu ta amō tī. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amō pe imāi pandu:

—Jesu pe epandu eho: "Se ejur" aja ipe — aja imāi.

³² Heta ngā juramā jy'ar ixo ehe. Amō ta pandu ipe:

—Soroka pe ne māi i'āi, ne mu ta namō. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu:

—Pesarahā! Ko riki ihē māi. Amō ta ihē mu ta aja tī.

³⁵ Tupā putar ame'e ke amō ma'ema'e rahā, ame'e riki ihē mu aja saka. Ihē rendyr aja tī. Ihē māi aja tī — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī muhāi ame'e rehe har
(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

4 Amō rahā, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uī tī. Heta hū ngā jumātā katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhū pe opor oho. A'ep wapyk uī. Y pe jarusu keruhū tūi. Ypa rymy'y rehe upa ngā wapyk uī. Aja Jesu mu'e hū ngā ke. ² Myja me'e ma'e ra'ī ta my ame'e ke pandu uī. Mu'e rahā, kuja pandu:

³ —Pehendu katurahā! Ma'e ra'ī ke amō muhāi oho.

⁴ Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. Ame'e ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'e ke ta'yr mi. Pe, ha'ī hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi. ⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Pe, amō ma'e ra'ī ywy katu ame'e rupi u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tī:

—Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'e ke rehe pehendu katu ta me'e te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī ame'e rehe har mujekwa
(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

¹⁰ Jesu jeje ixo rahā, awa py mokōi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amō ta aja tī. Pandu uwyr ipe tī.

—Jande pe emujekwarahā! Myja me'e ma'e ra'ī ta my, ame'e ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'e ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'e ke a'e putar katu. "Ihēma'e a'e" aja a'e pandu. "Ame'e ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa" aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'e ma'e ke my, ame'e ke apandu pandu. Ame'e ke rehe jō ngā hendu tipe. ¹² Aja rahā:

"A'eta usak usak tipe. Anī. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym riki tī.

Ukwa rahā, Tupā rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'e ta rehe ipy'a ke Tupā mujywyr ta tipe" aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī rehe har
(Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15)

¹³ Pe, a'e pandu tī:

—Ko ma'e ra'ī rehe har pekwa ta me'e te'e. Pekwa ym rahā, amō myja me'e ma'e ke my, ame'e ke ihē apandu rahā, pekwa ym ta tī. A'erehe ko amujekwa ta. ¹⁴ Ma'e

raŕi ke amõ muhãi oho. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu pandu oho. ¹⁵ Ma'e raŕi awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ẽja saka.)

¹⁶ —Amõ ma'e raŕi ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) ¹⁷ Tupã je'ẽha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'ẽha rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ẽja saka.) A'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar. Amõ ta puka puka hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar tĩ. Katu ym aja.

¹⁸ —Amõ ma'e raŕi juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. ¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. "Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?" aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr tar katu hũ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'ẽha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ẽja saka.) Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ẽja saka. (Aja rahã, amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amõ ma'e raŕi ywy katu rupi u'ar. Ame'ẽ ke kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ amõ heta we hũ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ heta te hũ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e hũ tĩ. Hymbo rehe i'a ihĩ, ame'ẽja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har

(Ruk 8.16-18)

²¹ Jesu pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe amõ ta ixo rahã, wera katu a'eta pe. ²² Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka riki. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.) ²³ Pekwa tar katu rahã, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Amõ pandu rahã, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahã, pehẽ pe Tupã mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahã, pehẽ pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehẽ pe. ²⁵ Kuja riki. Amõ ukwa katu rahã, amõ we ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Amõ ukwa tar ym rahã, ta'yr mi ukwa, ame'ẽ ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahã, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e raŕi hywõi ame'ẽ rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke myja my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta. Ame'ẽ ke kuja. Ywy rehe ma'e raŕi ke amõ muhãi. ²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo.

Pytun rahã, aja. Wera rahã aja tĩ. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tĩ. Aja ixo rahã, ma'e raŕi hywõi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. ²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hãkã. A'engi hymbo. Pe, i'a. ²⁹ Tyarõ rahã, amõ matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ẽ ke rehe jurujar katu te rahã, ixoha amõ koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e raŕi jytym ame'ẽ ke tĩ

(Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19)

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Se Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta tĩ. ³¹ Kuja ma'e raŕi aja saka. Mosata raŕi ame'ẽja saka. Haŕi riki ta'yr te mi. ³² Pe, amõ jytym rahã, hywõi katu. Pe, i'y tiha te hũ oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Hãkã ke pia pia hũ. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hãkã rehe. Pytun atu ame'ẽ wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raŕi ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Pe, i'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngã ukwa katu rahã, amõ amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. ³⁴ Aja jõ ngã pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ẽ ta namõ jõ ixo rahã, upa katu te mujekwa. Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u ame'ẽ rehe har

(Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25)

³⁵ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngã ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhũ pe Jesu ihĩ. Ame'ẽ pe jumu'eha ta opor oho tĩ. Pe, y ruwái rehe oho. Amõ jarusu keruhũ pe amõ ta oho tĩ. ³⁷ Pe, oho we rahã, ywytu keruhũ uhyk ehe. Y kotok keruhũ katak hũ tĩ. Y ke oho rãi ipe. Tate jere oho. ³⁸ Jarusu keruhũ tangwa koty Jesu ukwer ou. Iãkã renda rehe iãkã mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amõ mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahã, hãtã ywytu keruhũ pe Jesu pandu.

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja riki.

Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhũ putu'u. Y ke wapyk katu te tĩ. ⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pekyje ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ rehe pejurujar ym my rĩ — aja Jesu.

⁴¹ Anĩ. Jumu'eha ta kyje hũ. Pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ! Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39)

5 A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe.
² Jarusu keruhū ngi Jesu uhem oho rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. ³ Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Ngā pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahā, pyta ym.
⁴ Amukwehe te ita tupaham pe ijywa ke mujere pukwar pukwar. Itymā ke pukwar tī. Anī riki. Ijywa pukwar iha ke mohok riki. Ten! Itymā pukwariha ke mohok tī. Ten! Aja tī. Pyrātā te hū. A'erehe parahyha ke marā ka ym ngā mukaniha ingi. Parahy te'e ixo. ⁵ Pytun rahā, ahem hū. Wera rahā, ahem hū tī. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ā rupi ahem ixo tī. Hātā ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahā, ixoty ujan oho. Hake ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ⁷ Jesu pandu ixo:

—Ājā! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: "Ihē ke emahy ym" — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: "Heta" aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta māte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo. ¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jāi ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr. ¹⁵ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.)

¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho ixo rahā, ājā ta uhem ramō ame'ē sawa'e pandu:

—Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anī. Nde rekoha pe ejywyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ē rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ē ke epandu tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amō amō ok ta rupi pandu pandu. "Jesu ihē ke mukatu" aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ē rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu te hū — aja ngā.

"Ihē rajyr emukatu" aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tī. Jarusu keruhū pe aha oho. Pe, heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Y rymy'y rehe pyta. ²² Amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Jesu rehe uhyk rahā, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

²³ —Ihē rajyr manō tate. Ihē rok pe eho! Iākā rehe nde po nde eremujar rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamō. Oho ixo rahā, heta ngā Jesu rake rupi tuka tuka hū oho ixo.

Kūjā ke Jesu mukatu ame'ē rehe har

(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

²⁵ Pe, amō kūjā oho ixo tī. Ma'e ahyha namō ixo. Jaiha ke pupur rāi namō ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokōi (12) warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. ²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hū tipe. Ame'ē ta pe upa tamatarer me'ē me'ē tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ē ta. Pe, katu ym oho ipe rī. ²⁷ Jesu rehe har ngā pandu pandu, ame'ē ke hendu. "Jesu mukatu" aja kūjā hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihē po amujar rahā, ihē katu ta aho — aja kūjā.

Pe, ngā pyter rupi kūjā wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho. ²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ē ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa. ³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amō ke mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngā juramā u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hū u'am. Ma'ewā nde erepandu my: "Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar" aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anī. Jesu usak usak we rī. Awa mujar my? Kekar we rī. ³³ Katu apo, aja kūjā ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrī tī. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Ēi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury

katu eho apo. Jaiha pupur ame'ë ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ë rehe har
(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)

³⁵ Kūjā namō pandu u'am rahā, Jái rok ngi amō ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. ("Mu'eha" aja pandu rahā: "Jesu ke" aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manō ame'ë ke rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e exo. Ihē rehe tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.

—Hā! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamō. Heta ngā anī. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jō oho. Kūjātāi pái. Petu oho. Tian oho tī. Imu oho tī. Her Juā. Ame'ë ta jō inamō oho. ³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahā, heta ngā i'āi a'ep. Ngā mutyapu tyapu hū. Jixi'u xi'u hū ngā. Ahem amō tī. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ë ke rehe Jesu usak. ³⁹ Pe, pandu:

—Mā! Pemutyapu tyapu hū ym. Pejixi'u ym tī. Kūjātāi manō ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngā puka puka hū ehe. Manō te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi túi, ame'ë kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pái raho tī. Imāi raho tī. Ame'ë ta jō kapy pe ixo oho. ⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ë jundéu awa ta je'ëha ipe: "Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!" aja. ⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ë ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ë ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ë ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: "Ma'e ke eme'ë ipe" aja Jesu pandu ipe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

6 A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī. ² Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ë ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! (Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ë ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ë. Myra rehe ma'eha peme'ë. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym. ⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ëha pandu ame'ë ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ë ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī. Hendu ym tī. Amō ianam ta aja tī. Hendu ym tī. Putar ym tī — aja ngā pe pandu.

⁵ Ngā putar ym, a'erehe mukatu hū ym a'ep. Petei tei ma'e ahy ixo ame'ë ta rehe ipo mujar. Aja mukatu.

⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ihē ama'ema'e katu. Aja ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa. Anī. Peme'ë ta jurujar ym ihē rehe. Mā! — aja jupe.

Pe, a'engi amō ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo
(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷ Ajame'ë ke awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehē ke ihē amondo ta. Pehē mokōi mokōi peho. Ihē je'ëha rupi peho. Amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem katu ta. Peho rahā, ma'e ke peraho ym. Pehē mi'u peraho ym. Pehē kupe pe ma'e ryrū ke peraho ym tī. Tamatarer peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho katu. (Pehē re'ō rahā, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehē py rehe har pemunde. Petei kamixa namō peho katu.

¹⁰ —Amō rekoha rehe pehyk rahā, amō pandu ta: "Ko pejur katu. Se ihē rok pe pepyta katu" aja. Ame'ë rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahā, ame'ë rok pe jō pepyta katu.

¹¹ —Amō rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehē ke. Pehē je'ëha rehe hendu tar ym tī. Aja rahā, ame'ë hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahā, ywy ku'i pehē py ngi pejuhyk katu. Ame'ë ke ngā usak rahā, kuja ukwa ta. Tupā ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokōi pame a'eta oho. Amō ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ājā ta ke ngā py'a ngi muhem mondo tī. Ma'e ahy ixo ame'ë ta rehe ma'e ka kytyk tī. Ipykā rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ë. Aja ngā ke mukatu hū.

Juā mujahukiha ke jukwa ame'ë rehe har
(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngā pandu pandu. Ame'ë ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapi-tam. Amō ta kuja pandu:

—Peme'ë riki Juā mujahukiha ke. Manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ë riki Eri. Ymanihar Tupā je'ëha pandu ame'ë ke jywyr — aja riki tī.

Amō ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ymanihar aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ — aja tĩ.

¹⁶ Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihẽ apandu: "Juã ãkã ke emondok eho ingi" aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

¹⁷ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ë imu rakehar ke Ero jo'ok ra-ho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ë ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã re-he. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ë ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha. ²⁰ Juã riki sawa'e katu ame'ë ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ë ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ ren-da pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hake-har jukwaha.) Juã je'ëha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: "Mã! My-ja me'ë ihẽ ama'e ta my?" aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãĩ pusu ngi Ero u'ar. Ame'ë rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ë ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ë ta ihĩ. ²² Ame'ë renda pe Erondi membyr ixo uwy. Kũjãtãĩ keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãĩ pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihẽma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ë ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imãĩ pe kũjãtãĩ pandu oho:

—Mã! Ma'e ihẽ apandu ta my? — aja.

Imãĩ pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã ãkã ke ihẽ aputar. Ita paratu 'ar pe ihẽ pe erur apo — aja kũjãtãĩ.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hũ. Ero je'ëha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: "Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta" aja. A'erehe kũjãtãĩ pe: "Anĩ. Ama'e ym ta" aja marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hũ ta tipe. ²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juã ãkã ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iãkã mondok ingi. ²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kũjãtãĩ pe me'ë. Ame'ë ke imãĩ pe kũjãtãĩ raho. ²⁹ Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ ju-

mu'e ixo ame'ë ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jyty m raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwy ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tĩ. ³¹ Pe, heta ngã uhyk uwy ehe tĩ. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hũ ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jõ ngã nixói te ame'ë pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngã nixói te ame'ë pe a'eta jõ oho ixo. Jarusu keruhũ pe oho, y ruwái rehe. ³³ Amõ ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ë ta ukwa. A'erehe pe rupi ngã ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngã ujan oho. Pe, ngã nixói te ame'ë pe uhyk py oho.

³⁴ A'ep Jesu uhyk rahã, heta te hũ ngã rehe usak. Usak rahã, pyai. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, ngã rehe usakiha nixói tĩ, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngã rehe usak. A'erehe Tupã je'ëha ke mu'e hũ ngã pe. ³⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngã mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ë renda ke se. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anĩ. Ngã mi'u ke pehẽ atu peme'ë me'ë katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mã! Kuja, 200 wera rahã, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngã pe jame'ë me'ë. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehĩ my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahã, pandu ipe:

—Kuja pehĩ. Awa po wajar peteĩhar upa mbeju hetaha. Pira ka'ë, kuja, mokõi jõ — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—"Pewapyk" aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngã pe jumu'eha ta pandu:

—Amõ koty koty pejy'ar aja pewapyk — aja.

Pe, kãpĩ ra'yr 'ar pe ngã wapyk. ⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amõ 100 hetaha. Se koty amõ 50 hetaha. Se koty amõ 100 hetaha. Aja upa katu te ngã wapyk uĩ. ⁴¹ Pe, awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ë namõ. Pe, ywa rehe ma'ã. Tupã namõ pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ë. Ame'ë ke ngã pe jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Aja mokõi pira ka'ë ke me'ë me'ë tĩ. ⁴² Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Upa u'u rahã, jumu'eha ta pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã tyryhem matyr. Mbeju pyta

we ame'ë ke matyr. Pira ka'ë aja tĩ. Pyta we matyr tĩ.
⁴⁴ Ngã mi'u u'u, ame'ë ta heta te hũ. Sawa'e ta jõ man-
 ga rahã, kuja, 5.000 hetaha ngã ixo.

Y 'ar rupi Jesu wata oho
 (Matéu 14.22-33; Juã 6.15-21)

⁴⁵ Ajame'ë ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo.
 Jarusu keruhũ pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã,
 ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu
 keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja Je-
 su.

Pe, jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha
 oho ixo. Jesu pyta we rĩ. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

⁴⁶ Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã rehe Jesu jeje jupir
 oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. ⁴⁷ Pytun rahã,
 ywy rehe Jesu jeje ixo rĩ. Jarusu keruhũ ke ypa pyter pe
 ihĩ. Ame'ë pe jumu'eha ta ihĩ. ⁴⁸ Ame'ë ta rehe ywytuhu
 juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykũi hũ tipe. Henda
 te'e ihĩ. Paite ngi ame'ë ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái
 je'ë ramõ rahã, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi
 te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho. ⁴⁹ Y 'ar rupi
 wata uwyr ixo ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ë
 riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hũ:

—Ãjã pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naĩ.

⁵⁰ Upa usak ehe rahã, mukahem hũ. Pe, pahar Jesu
 pukái:

—Pekyje ym! Pehẽ py'ahu te'e pexo. Ihẽ Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhũ rehe uhyk, pe, opor oho.
 Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrãtãha namõ ngã mi'u ke Jesu muheta. Ame'ë ke
 jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrãtãha namõ y 'ar
 rupi Jesu wata katu tĩ. Ame'ë ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki
 janam rãi te'e.

Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu
 (Matéu 14.34-36)

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep
 jarusu keruhũ pukwar. ⁵⁴ Pe, jarusu keruhũ ngi uhem
 oho rahã, ame'ë ta rehe heta ngã usak. Pe, pahar ngã
 ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ë hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ë ta
 ke ngã oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ë pe
 werur tĩ. "Paite ixo apo" aja hendu rahã, a'ep ahy ixo
 ame'ë ta ke raho ngã. ⁵⁶ Pe, amõ amõ hekoha rupi Jesu
 oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhũ rupi oho tĩ. Awa ren-
 da rupi oho tĩ. Upa ame'ë rupi oho rahã, soroka pe
 ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã mou. Pete'e túi. Ame'ë ta
 pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta
 pyhyk. Mã peja nema'e mundeha apyr rehe jõ pyhyk —
 aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ë ta upa katu
 te katu oho.

Hamũi je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke
 (Matéu 15.1-9)

7 Hamũi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym
 rahã, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha.
 (Hamũi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahã, Tupã usak katu
 ehe, aja ukwaha naĩ.) Parise ta aja tĩ. Upa ymanihar
 hamũi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ma'e
 muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahã, ma'e ke u'u
 ym rĩ. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amõ amõ heta
 ymanihar hamũi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ko
 y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tĩ. Ita pander ke aja tĩ.
 Hamũi ta mu'e aja upa kutuk riki tĩ. (Aja rahã, Tupã us-
 ak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki
 hamũi mu'eha rehe hendu katu te ame'ë ta ke a'eta.)
 Jundéu awa ramũi ta je'ëha ukwa, ame'ë ta jy'ar uwyr
 tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namõ
 ame'ë ta je'ë je'ë. Hamũi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta
 kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u. ⁵ A'erehe Jesu pe a'eta
 pandu:

—Ma'erehe jande ramũi mu'e ame'ë ke rehe nema'e
 jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ë ta u'u rahã, jande
 ramũi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja
 — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahã! Yman pehẽ
 rehe har Tupã je'ëha rehe Isai mupinim, aja mokõi
 pekwha namõ pexo ame'ë ta ke pehẽ. Ame'ë rehe har
 a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihẽ rehe har ngã katu pandu tipe. Anĩ. Hendu ym ihẽ
 je'ëha rehe.

⁷ Ihẽ rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamũi
 je'ëha ke ngã mu'e ixo.

'Kome'ë riki Tupã je'ëha' aja ngã mu'e naĩ" aja Tupã
 pandu. Aja Isai mupinim.

⁸ —Tupã je'ëha ke pehijar. Apo ymanihar pehẽ ramũi
 ta mu'e ame'ë ke rehe jõ pehendu katu. Katu ym aja —
 aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tĩ:

—Mã! Tupã je'ëha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehẽ
 ramũi ta mu'e, ame'ë ke pemu'e katu ta, aja pekwha
 naĩ. Aja rahã, pekwa katu ame'ë ta ke pehẽ, aja pekwa-
 ha naĩ. ¹⁰ Yman Moise mupinim:

"Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a
 katu tĩ.

Kuja tĩ. 'Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã, ame'ë
 ke ejukwa.

'Mãi! Nde jaxer' aja pandu ame'ë ke ejukwa tĩ" aja
 Moise mupinim. ("Jaxer" aja pandu rahã: "Ipái ta rehe
 ipy'a ym" aja mujekwa.)

¹¹ —Anĩ riki. Ame'ë rehe pehendu ym te. Pesarahã!
 Ma'e ke pehĩ. Ame'ë namõ ipái ta rehe usak katu ta
 me'ë te'e. Anĩ. "Ko Tupãma'e ke apo 'y. Tupã pe ihẽ
 ame'ë, ame'ëja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ë ym ta
 apo 'y" aja ipái ta pe pandu. Aja rahã, ame'ë namõ ipái
 ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe
 Tupã je'ëha rehe pehendu ym. "Pehẽ pái ta rehe
 pepy'a katu" ame'ë rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja

amō amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha re-he pehendū ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxeriha rehe har

(Matéu 15.10-20)

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta.

¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu. ¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendū katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixē oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸ —Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke. ¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer. ²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amō-ma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu. ²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moī hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. "Ihē jō katu me'ē ke" aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke. ²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ē ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

Jesu rehe amō awa kūjā jurujar katu

(Matéu 15.21-28)

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. Pe, amō rok pe ixē oho. A'ep a'e ixo aja amō ta ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. Anī. Marā ka ym mukaniha. "Pe-te'e ixo" aja ngā ukwa riki. ²⁵ A'e uhyk aja amō kūjā hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amō koty je'ēha kūjāma'e ke. Ngere ywy pe har je'ēha ke ame'ē. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ē membyr py'a rehe ājā ihī, kūjātāi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kūjā uhyk rahā, pahar huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē membyr ngi ājā ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amō me'ē py. Ta'yma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja Jesu.

(Aja rahā jundéu awa ta namō Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kūjā pandu:

—Sa'e! Esarahā! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ē ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e katu ame'ē ke amō awa ta pyhyk ta, aja kūjā mujekwa katu. "Jawar ra'yr" aja pandu rahā: "Amō awa ta" aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mā! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ājā uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kūjā jywyr oho. Uhyk rahā, imembyr re-he usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ājā uhem oho, aja kūjātāi tūi. (Jesu pandu, aja me'ē uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ē ke ame'ē renda ke Jesu hijar oho. Ame'ē renda Tir ok ta rake ihī. Oho rahā, Sinō ok ta rupi asa oho. Ngarirēi ypa pe oho ixo. "Jande popa ok ta" ame'ē rupi asa oho ixo tī. ³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ē ipyakwar ym. Hembe ke hātā tī. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ē ta ngi Jesu sawa'e ke hykī raho. A'eta jō ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ē. Ipo rehe tymū tī, ame'ē namō sawa'e rembe rehe mujar. ³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. He'ōha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: "Epata" aja Jesu. Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: "Epirar" aja. ³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y. ³⁶ Pe, hātā Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amō ta pe pepandu ym — aja ngā pe tipe.

Anī. Pandu pandu hū ngā. Amō we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anī tī. Pandu pandu we hū ngā. ³⁷ Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mā! Ipyakwar ym ame'ē ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ē ke mukatu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngā jupe.

4.000 hetaha ma'e ke u'u

(Matéu 15.32-39)

8 Ajame'ē ke amō heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Ma'e ke ngā u'u ame'ē ke nixói te rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. ² Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói te ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak. ³ Hok pe amujy-wyr amondo rahā, myahyha ixangwer ym. Amō ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja heta ame'ē ta pe mbeju jame'ē ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha kohī — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahā, jumu'eha ta pe me'ē.

Pandu:

—Ngā pe peme'ē me'ē peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ē me'ē raho. Heta katu ym pira ka'ē ke pehī tī. Ame'ē rehe Tupā pe Jesu pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tī.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ē ngā pe peme'ē me'ē peraho tī — aja.

⁸ Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pe, pyta we ame'ē ke matyr. Kuja, awa po wajar mokōi wasākā tyryhem matyr. ⁹ Arahā heta ngā u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngā heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pehē rok pe pejywyр peho — aja.

¹⁰ Upa ngā oho rahā, pahar jarusu keruhū pe opor oho, jumu'eha ta namō. Ame'ē pe y ruwāi rehe oho. Namanu ywy pe uhyk oho.

Ma'e ke parise ta usak tar katu

(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)

¹¹ Amō parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu te ame'ē ta ke a'eta.) Pe, Jesu namō je'ē je'ē hū. Parise ta pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'ema'e.

Jasak ta. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe nde ke Tupā muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marā ka ym Jesu ma'eha rahā, Tupā muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ē manga ta tipe.) ¹² He'ōha ke Jesu mupuk hū. (Parise ta ākā janam rāi aja ukwa, a'erehe he'ōha mupuk.) Pe, pandu:

—Anī. Ama'e ym ta. Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke pesak tar katu. Ma'ewā my? Anī ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehē pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahā, ame'ē ta ke hijar oho. Pe, jarusu keruhū pe opor oho. Huwāi koty jywyр oho.

Mbeju mupururukiha rehe har

(Matéu 16.5-12)

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harāi. Raho ym riki. Mbeju peteī jō jarusu keruhū pe raho. ¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tī. Pepyhyk ym tī — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ē panduha ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ē rehe har pepandu pandu ym ta me'ē te'e. Mā! Pekwa ym my rī. Pehē ākā janam rāi.

Pepyhyk ym ma'e ke. ¹⁸ Pehē reha pehī. Pesak ym ma'e. Pehē pyakwar pehī. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihē ama'ema'eha ke peharāi my? ¹⁹ Awa po wajar pe-teīhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokōi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mā! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahā: “Ame'ē riki parise ta mu'e ame'ē ke” aja mujekwa. Ame'ē ke rehe hendu ym ta me'ē te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ē ke Jesu mukatu

²² Ajame'ē ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namō. Jesu rehe eha ym te ame'ē ke amō ta muhyk werur. Amō ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ē po Jesu pyhyk. Pe, hykí raho. Ame'ē ok ta ngi a'eta jō uhem oho. Pe, eha rehe tymū. Ipo ke mujar tī, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ē ke ma'ā. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihē asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tī. Pe, sawa'e ma'ā katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. ²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujwyр mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejwyр ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ē ok ta pe ehe har ngā pandu pandu, ame'ē ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejwyр ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21)

²⁷ Ajame'ē ke amō renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namō. Sesaréi Siri ok ta rake ihī, ame'ē pe oho. Oho ixo rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē rehe har amō ta pandu rahā, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amō ta: “Juā mujahukiha ke nde” aja je. Amō ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja je. Amō ta: “Amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja ngā je — aja ipe.

²⁹ —Pehē rahā! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tŷ. Ihě rehe har amō ta pe pemujekwa ym — aja hātā jum'u'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27)

³¹ Arahā har ngi jum'u'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihě tŷ. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihě ke amō ta mupyrara ta. Jundéu awa tamūi ta putar ym te ta ihě ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tŷ. Putar ym ta ihě ke tŷ. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tŷ. Putar ym ta ihě ke tŷ. Ihě ke jukwa ta. Pe, mokōi aker rahā, ihě akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jum'u'eha ta ngi Petu Jesu ke hykŷi raho. Pandu ipe:

—Anī. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amō jum'u'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihě ruwan aja nde tŷ. Eho ihě ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ē ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihě ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27)

³⁴ Pe, heta hū ngā ke Jesu mujy'ar, jum'u'eha ta namō. Pandu ngā pe:

—Ihě namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar ta me'ē te'e. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ē te'e tŷ. Pe, ihě namō oho katu. ³⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihě” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihě rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō jukwa tar katu. Tupā je'ēha ke pandu oho, a'erehe ame'ē ke amō jukwa tar katu tŷ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amō jukwa. Manō. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta ixo. ³⁶ Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke amō jo'ok. Matyr hū tŷ. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te. Aja rahā, marā ka ym katuha. ³⁷ Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e. ³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngā ixo apo. Tupā nixói, aja ukwaha naī, aja ngā ixo apo tŷ. Ame'ē ta ruwa koty ihě ngi amō huxī rahā, ihě ruxī ta ingi tŷ. Awa ihě tŷ. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihě amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihě ruxī ta tŷ. Ihě ajywyr rahā, ihě ruxī ta ingi. Katu te ha rupi ihě ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajywyr ta tŷ. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha rupi ajywyr ta tŷ. Arahā ihě ngi huxī ame'ē ta ngi ihě ruxī ta tŷ — aja Jesu pandu.

9 A'e pandu tŷ:

—Jetehar te ke pehē pe apandu. Ko riki amō ta ixo apo. Ame'ē ta manō ym we ta rī. Pyrātā te ha namō ihě riki kapitā keruhū, ame'ē rehe usak py ta. Manō ym we ta rī — aja jum'u'eha ta pe.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tŷ.

(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

² Awa po wajar peteī ukwer rahā, Jesu oho. Petu ke raho inamō. Tian amō tŷ. Juā amō tŷ. Ame'ē tumeme jō a'eta oho. Ywy'ā keruhū rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahā, amō koty a'e uwak oho u'am.

³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ē ywy keruhū pe ame'ē tuwyrriha ke rehe uhyk ym. ⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tŷ. (Ame'ē mokōi ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta.) Jesu namō mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am. ⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujā ta. Ko nde pe peteī. Amō Moise pe tŷ. Amō Eri pe tŷ. (Aja rahā pepyta we ta rī) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hū ingi, a'erehe myja pandu rahā, katu my? Ukwā ym, a'erehe aja pandu. ⁷ Pe, a'eta rehe ywa takāxīha uhyk. Ame'ē pytuniha te'e Petu ta i'āi. Pe, takāxīha ngi panduha uwyr:

—Peme'ē ihě ra'yr. Ihě apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendū katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramā usak. Nixói awa. Jesu jō pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ā keruhū 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahā, hātā Jesu pandu:

—A'eramō pesak ame'ē ke amō ta pe pepandu ym we rī. Awa ihě tŷ. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihě ke amō ta jukwa ta. Pe, ihě akwera katu ta ahem. Arahā jō pesak ramō ame'ē ke pepandu katu ngā pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendū katu ehe, a'erehe amō ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ē my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ē panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngā py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahā Kirisutu uwyrriha rehe ngā harō katu ta. Awa ihě tŷ. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihě ke amō ta mupyrara ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ihě ke amō ta putar ym ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tŷ. ¹³ Ko pehē pe apandu katu. Amō riki upa uwyr. Eri aja a'e tŷ. Amō ta putar, aja a'e ke amō ta mupyrara riki. Yman Tupā je'ēha mujekwa ehe har, aja amō ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anī. Eri rehe har Jesu pandu rahā, Juā mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juā tŷ, aja mujekwa.)

Kurumī ra'yr py'a rehe ājā ihī

(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)

¹⁴ A'engi amō jum'u'eha ta rehe a'eta uhyk rahā, heta hū ngā rehe usak. Ngā heta ame'ē ta pyter pe jum'u'eha ta ixo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō je'ē

je'ě hũ u'am. ¹⁵ Jesu rehe heta ame'ě ta usak rahã, pandu:

—Mã! Pewe tur! — aja ngã.

Pe, huryha namõ ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mã! Ko nde erejur — aja ngã pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ě je'ě hũ pexo my? — aja ngã pe.

¹⁷ Amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai.

Ãjã ihĩ katu rahã, ihẽ ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hũ tái. Hãi hãtã su'u su'u riki. Pe, upa jupyrãtã rãtã oho.

Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumueha ta pe apandu: "Ãjã ke pemuhem pemondo ingi" aja tipe. A'eta manga tipe. Anĩ riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mã! Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar ym. Heta hũ jahy rahã, pehẽ namõ ihẽ axo riki. Mã! Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Pehẽ ke ihẽ amu'e hũ tipe. Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Katu ym aja! Ere! Kurumĩ ke ihẽ pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amõ ta werur ipe. Jesu rehe ãjã usak rahã, pahar kurumĩ ke mumanõ manõ. Kurumĩ wyy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hũ tái. ²¹ Kurumĩ pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahã ãjã ihĩ ehe my? — aja.

—Ta'yn rahã har aja te'e. ²² Mãte hũ jukwa ta tipe.

Tata pe kurumĩ ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tí. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahã, jande rehe epyrara esak.

Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hã! Nde tí. Tupã rehe nde erejurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumĩ pái jixi'uha namõ pandu:

—Ajurujar katu we riki ihẽ. A'ewan ym rĩ. A'erehe ihẽ pe emujekwa katu, aja rahã, ajurujar katu te ta tí — aja ipe.

²⁵ Heta ngã ujan uwyr. Juramã uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hãtã ãjã pe pandu:

—Ãjã! Nde pe ihẽ apandu. Ehem eho ingi. Kurumĩ ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tí. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kũ — aja Jesu.

²⁶ ãjã riki ahem hũ. Pe, kurumĩ ke mumanõ manõ. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumĩ túi. Manõ me'ě aja túi, a'erehe ngã pandu:

—Manõ apo 'y — aja ukwaha naĩ.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumĩ.

²⁸ Ajame'ě ke amõ rok pe Jesu ixex oho. A'ep jumueha ta pandu ipe:

—Mã! Marã ka ym ãjã ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ě ãjã ke kuja jõ muhem mondo. Tupã namõ pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tí. (Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu.) Aja rahã jõ, aja me'ě ãjã ke pemuhem katu pemondo. (Pyrãtã te ame'ě ke a'e, a'erehe aja rahã jõ pemuhem katu pemondo) — aja jumueha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tí

(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰ A'engi oho tí. Ngariréi wyy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngã ukwa, ame'ě ke putar ym. Jumu'eha ta pe jõ pandu:

—Awa ihẽ tí. Tupã je'ěha rupi ajur. Ihẽ rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur. Pe, ihẽ ke ame'ě sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tí — aja Jesu.

³² "Kwera ta" ame'ě je'ěha ke jumueha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ě rehe har

(Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

³³ Kapana'ũ ok ta pe uhyk uwyr. Amõ rok pe ixex oho. A'ep jumueha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahã, peje'ě je'ě pexo pehẽ jupe. Ma'erehe peje'ě je'ě my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahã, kuja jumueha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ě ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ě ke pandu tar ym Jesu pe. ³⁵ A'e wapyk. Awa py mokõi jumueha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahã! "Apo ihẽ py kũ" aja amõ putar katu rahã, a'ejõhar aja ixo ta me'ě te'e. Pe, upa amõ tama'e miasu aja ixo ta me'ě te'e tí. Aja rahã, katu te ame'ě ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Peteĩ ijywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumueha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ėja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: "Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu" aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu, aja tí. Amõ we tí. Ihẽ pái ke hok pe mupyta, aja tí. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

Jesu namõ ixo me'ě ke

(Ruk 9.49-50)

³⁸ Amõ rahã, Juã pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Nde je'ěha rupi ãjã ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namõ ixo ym, a'erehe japandu ipe: "Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ěha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo" aja ipe — aja Jesu pe pandu.

³⁹ —Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ je'ěha rupi ma'e katu ame'ě ke amõ ma'e rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tí. Aja rahã, pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta. ⁴⁰ Jande namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke aja ixo. ⁴¹ Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke ihẽ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe amõ me'ě, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahã, ame'ě rehe Tupã usak katu ta tí — aja Jesu pandu.

Ma'e ka'u te'eha rehe har

(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)

⁴² A'e pandu tí:

—Ihě rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā peja Jesu rehe nde erejurar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahā, mā peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahā, ta'yn ke mu'e ym ta.)

⁴³ Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihě rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ě nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ěja saka. Ema'e ym. Nde po peteī nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde po mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym tiki. Ame'ě renda pe tata uwe ym te. ⁴⁴ [Ame'ě renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tí. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ —Nde py aja tí. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihě rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ěja saka. Eho ym. Nde py peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde py mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁶ [Ame'ě renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tí. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ —Nde reha aja tí. Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihě rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, mā peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ěja saka. Esak ym. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde reha mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁸ Ame'ě renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tí. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

⁴⁹ —(Jundéu awa ta Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, hymba hapu. Upa ukwái. Arahā jukyr ke ombor ehe.) Ame'ě jukyr aja johu ngā rehe tata ke Tupā ombor ta, ame'ěja saka. (Aja rahā, johu ngā ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ěja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupā manga ta.) ⁵⁰ Jukyr namō ma'e ke katu. Jukyr he'ěha kanim rahā, marā ka ym mujywyriha. Pehě aja tí. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahā, pexoha katu aja pexo katu. Amō ta namō pejumai ym aja pexo katu — aja jumueha ta pe Jesu pandu.

Jumendar ame'ě rehe har

(Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

10 A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Jundéi wy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondā. Heta ngā jy'ar uwyr ehe tí. Jesu mu'e uī tí. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tí.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ě jundéu awa ta je'ěha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ě rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amō hijar oho rahā, kuja je'ěha paper rehe mupinim. “Nde ihě rakehar ym apo 'y” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namō, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehě ākā janam rāi. Tupā putar ame'ě ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim. ⁶ Yman ma'e ke Tupā mujā py rahā, sawa'e ke mujā. A'engi kūjā ke mujā tí. ⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahā, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namō ixo katu. ⁸ Ame'ě mokōihar riki peteīhar aja ixo. A'erehe ame'ě ta riki mokōihar aja ym saka. ⁹ A'erehe peteīhar aja Tupā mujā rahā, ame'ě ke sawa'e mumokōi rahā, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokōi” aja pandu rahā: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ě je'ěha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amō kūjā pyhyk rahā, hakehar aja ym ame'ě namō jumusarái aja riki. Katu ym aja. ¹² Kūjā aja tí. Ixawa'e ke kūjā hijar oho, pe, amō sawa'e ke pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ě namō jumusarái tí, aja tí. Katu ym tí — aja Jesu pandu. (Aja rahā, hakehar ke ixawa'e hijar rahā, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahā, katu ym tí, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak

(Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngā muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ě ke ngā putar. (Aja Tupā usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anī. Ame'ě ke jumueha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngā pe.

¹⁴ Ame'ě ke rehe Jesu hendu rahā, jumu'eha ta pe pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihě rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tí. Kome'ě ta'yn ta Tupā kotyhar wan ta tí. ¹⁵ Ko apandu katu. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehū namō ixo ame'ě rehe har

(Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahā, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te

ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)
Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ë ke nde. Ma'e ihë ama'ema'e rahã, Tupã ihë ke muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ë ke nde” aja ihë pe nde erepandu. Tupã jö riki katu te ame'ë ke a'e. Awa ke anĩ. Ihë Tupã aja nde erekwa my? ¹⁹ Esarahã! Tupã je'ëha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihĩ.

“Amö ke ejukwa ym.

Amö küjã rehe eka'u te'e ym.

Amöma'e ke emukanim ym.

Amö rehe har te'e epandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amöma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne mäi rehe aja tí. Epy'a katu ehe tí” aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumĩ rahã har upa Tupã je'ëha rehe ihë ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amö ma'e ke ema'e we rĩ. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ë ke ima'e ym te ame'ë ta pe te'e eme'ë me'ë. Aja rahã, Tupã koty nema'ehũ ta. A'engi eho, ihë namö ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ë je'ëha ke rehe hendu rahã, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehũ aja ixo. (Ame'ë ke me'ë tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramã usak. Pandu:

—Tupã putar, aja amö ixo katu. Aja ima'ehũ ame'ë ta mã ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ë ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu:

—Mã! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tí:

—Sa'e ta! Tupã putar, aja amö ixo katu. Aja mã ma'e tar ym te. ²⁵ Awi jupihã kwar rupi marã ka ym awa rym-ba asaha oho. Kame, ame'ë hymba asaha oho. Pe, ima'ehũ ame'ë ke Tupã putar, aja ixo tar katu rahã, i'ar koty te we marã ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mã! Aja rahã, awa ke Tupã muhã ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ë ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namö jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹ —Hã! Apandu katu pehë pe. Ihë rehe amö ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ë pe ma'e ke Tupã mujwyr hũ ta. Tupã je'ëha ke amö pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ë pe ma'e ke Tupã mujwyr hũ ta tí. Ko hok ke amö hijar oho. Imu ta ke hijar tí. Ianam ta ke hijar tí. Imãi ta ke hijar tí. Ta'yn ta ke hijar tí. Kupixa ke hijar tí.

Pe, kome'ë ywy keruhũ pe ame'ë ixo rahã, Tupã mujwyr hũ ta ipe. Ko heta ok ke mujwyr ta. Heta imu ta ke mujwyr ta tí. Heta ianam ta ke mujwyr ta tí. Heta imãi ta ke mujwyr ta tí. Heta ta'yn ta ke mujwyr ta tí. Heta hekoha ke mujwyr ta tí. Amö we tí. Ame'ë ta ke amö ta mupyrara ta tí. Puka puka hũ ta ehe tí. Pe, 'ar ke upa rahã, Tupã namö ixo katu ta. Uhã te hũ aja ixo ta. ³¹ Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ë ta rehe juja katu te Tupã me'ë me'ë ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejöhar muruwak, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tí — aja Jesu pandu.

Manöha rehe har Jesu pandu tí, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³² Pe, Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamö tí. Hundutar Jesu oho ixo. Amö ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tí. (Mäte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe: —Mã! Jerusarë ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py moköi jumu'eha ta jö Jesu raho we tí. Kuja pandu ixo:

—Awa ihë tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Jerusarë ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihë ke amö raho ta. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe aja tí. Ihë ke raho ta tí. Upa ame'ë ta ihë ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanö ta me'ë te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë ke ame'ë ta raho ta. ³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta puka puka hũ ta ihë rehe. Ahem hũ ta tí. Tymũ ta ihë rehe tí. Hãtä pirok katu te ta ihë ke. Pe, ihë ke jukwa ta. Moköi aker rahã, akwera katu ta ahem tí — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke

(Matéu 20.20-28)

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namö, Juã namö. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ë ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitã keruhũ te rahã, ame'ë renda katu te hũ ta riki. Arahã kuja japutar. Nde rake jande moköi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteĩ. Ko nde jywa'i koty amö tí — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mã. Pekwa ym pepanduha ke. Amö ta ihë ke mahy hũ ta. Amö ta ihë ke jukwa ta. Ihë aja pehë ke rahã, ihë rake pewapyk tar katu rĩ? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tỹ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke amö ta mahy hũ ta. Pehë ke amö ta jukwa ta tí. Ihë aja pehë ke tí. Pepyrara ta tí. ⁴⁰ Ihë rake amö wapyk, ame'ë apandu ym ta. “Se ihë jywa katu koty ewapyk. Se ihë jywa'i koty ewapyk” aja ihë apandu ym ta. Ame'ë ke ihë

pái jō riki pandu katu. Ame'ë renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe amō jande popa jumu'eha ta hendu rahā, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) ⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ëha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ⁴³ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. (Amō ta ke pemondo mondo rahā, katu ym.) Amō riki kapitā keruhū, aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁴ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe paraky te'e aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁵ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ë ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī. ⁴⁷ Pe, amō ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngā.

Ame'ë ke rehe hendu rahā, Matime pukái hū uī:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainō ke. Epyrara esak ihē rehe — aja riki. ("Ndawi rainō" aja pandu rahā: "Kapitā keruhū" aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amō ta hātā je'ë ipe:

—Epu'ám ym — aja.

Anī. Matime pukái we hū:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Epyrara esak ihē rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihē pe emuwyr — aja ngā pe.

Pe, Matime pe amō ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! "Ejur" aja nde pe Jesu pandu.

Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. ⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihē ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ë ke pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hā! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ë ke rehe nde erejurar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namō oho.

Jumen 'ar pe Jesu oho

(Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

11 Ajame'ë ke Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë rake Mbeta ok ta ihī tī. Ame'ë ok ta ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Ame'ë ywy'ā rehe uhyk rahā, hundutar koty mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo. ² Kuja pandu:

—Pesarahā! Jande ndutar koty amō ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amō pukwar. Ame'ë jumen 'ar pe amō oho ym rī. Pejirar, pe, se ihē pe pemuhyk perur. ³ "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja amō pandu rahā, pepandu ipe: "Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe" — aja mokōihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokōihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amō pukwar. Pe, iham jirar.

⁵ A'ep amō ta i'āi. Ame'ë ta ngi har amō pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokōihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahā! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen raho. Uhyk rahā, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moī. Ame'ë 'ar pe Jesu wapyk oho. ⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngā mou mou tī. Amō ta myra rākā mupen ame'ë ke mou mou tī. (Kapitā keruhū jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ë mujekwa katu.) Ame'ë 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Hundutar oho ame'ë ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ë ta pukái pukái oho ixo tī. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ëha rupi uwyr ame'ë ke. Mā! Katu te ame'ë ke a'e. Tupā riki katu te ame'ë ke a'e tī. ¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja nde ke Tupā mu'am ta. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Tupā riki katu te ame'ë ke a'e — aja ngā pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe jumarā usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tī. Awa py mokōi jumu'eha ta oho inamō tī.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Matéu 21.18-19)

¹² Ame'ë ku'ë rahā, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahā, Jesu myahy. ¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ë'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahā, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym we rī. Ho te'e jō ihī. ¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ë myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tī. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ë je'ëha rehe jumu'eha ta hendu tī.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo

(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarë ok ta pe a'eta jywywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixo oho tĩ. Ma'e ke muhepy ame'ë ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ë ta ke muhem mondo tĩ. Tamatarer muruwak ame'ë tama'e myrape ke mujere tĩ. (Ame'ëja upa tamatarer ke muhã ombor. Amõ ywywyr ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarë ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ë ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ë tama'e myrape ke mujere tĩ. ¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehẽma'e ke. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngã ke mu'e rahã, kuja pandu:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke pekwa katu. Kuja Tupã pandu: "Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngã pandu ta: 'Ko riki Tupã namõ pandu panduha renda ke' aja riki.'" Pehẽ anĩ. Ame'ë ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ë ta.)

¹⁸ Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta hendu tĩ. Ngã pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu tĩ. Kuja ngã:

—Mã! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ë ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namõ pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramõ rahã, Jerusarë ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namõ.

Sik'y manõ ame'ë rehe har

(Matéu 21.20-22; Juã 14.13-14; Juã 16.24; Tian 1.6-8)

²⁰ Ame'ë ku'ë rahã, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tĩ, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manõ tĩ. Hapo manõ tĩ. Upa katu te 'y. ²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ë ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Kwehe sik'y pe: "T'a ym te ta apo 'y" aja nde erepandu. Ame'ë ke upa katu te manõ apo 'y — aja Jesu pe.

²² A'e pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã rehe pejurujar katu rahã, peme'ë ywy'ã rehe pepandu katu: "Ere. Eho! Ejumbor eho y ramũ pe" aja. "Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym" aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ë ywy'ã opor ta oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta. ²⁴ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Tupã namõ ma'e ke pepandu pandu rahã: "Pehĩ apo 'y. Uhyk

katu apo 'y" aja pejurujar katu rahã, upa katu te pehẽ pe Tupã muhyk katu ta — aja Jesu pandu. ("Ywy'ã keruhũ" aja Jesu pandu rahã: "Upa ma'e hãtã ma'eha ke" aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujywywyr katu. Amõ rehe pemujywywyr ym we rĩ. Arahã pahar pemujywywyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke mujywywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujywywyr katu ta. ²⁶ [Amõ rehe pehẽ py'a pemujywywyr ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujywywyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awa je'ëha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my

(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Pe, Jerusarë ok ta pe a'eta jywywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. ²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ëha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ë ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. Pe-sarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'ëha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'ëha rupi mujahuk my? Ame'ë ke ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ë je'ë hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? "Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk" aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: "Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?" aja a'e pandu ta. ³² Anĩ. "Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk" aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ë je'ë hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe heta ame'ë ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta. Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ë ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'e pandu.

Ma'eywa ty usakiha rehe har

(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

12 Pe, myja me'ë ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke ijar jytyim. Uwa'y rãkã ke jytyim. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykũ tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ë ke mujã.

(Ame'ë ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: "Pepaite ihë apaxia ta aho. Ihëma'e kupixa re-he pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehëma'e ta kÿ. Amõ i'a ihëma'e ta kÿ" aja ijar. "Ere" aja ame'ë ta pandu. Pe, ijar oho. ²I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam. ³Anĩ. Ame'ë ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ë ym te. ⁴A'engi amõ miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ë ke iãkã rupi usakiha ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ë ke tĩ. Pe, mujywyr mondo. ⁵Pe, amõ ke ijar mondo. Ame'ë ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke jukwa tĩ.

⁶—Amõ sawa'e ijar namõ ixo. Ta'yr ke ame'ë. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ë ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: "Ko ihë ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe" aja ipái naĩ. ⁷Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahã, ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe: "Peme'ë riki ijar ra'yr. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahã! Jajukwa ta peme'ë. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta" aja usakiha ta jupe. ⁸A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹—Mã! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahã! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ usakiha ta pe kupixa me'ë ta. Ame'ë ta kupixa re-he usak usak katu ta ixo. ¹⁰Kuja Tupã je'ëha rehe panduha pesak katu.

"Ita rehe har ita ok mujãha pandu: 'Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupã pandu: 'Anĩ. Peme'ë ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

¹¹Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa" aja panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

¹²Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta pyhyk ta tipe. Ame'ë ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ë — aja ukwa.

(Ame'ë ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ë ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahã, heta ame'ë ta parahy ta. A'erehe heta ame'ë ta ngi kapitã ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³Ajame'ë ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitã ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ëha rehe hendu. Pe, je'ëha jawy rahã: "Katu ym nde erepandu" aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴Jesu rehe uhyk rahã, ame'ë ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jete har te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ë sawa'e my, ame'ë rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amõ mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jete har rupi Tupã putar ame'ë ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e

kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ë rahã, katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa katu my? "Pehë peme'ë katu" aja mujekwa my? "Peme'ë ym" aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵Ame'ë ta mokõi ukwaha namõ ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihë akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihë pe perur. Ihë asak ta — aja Jesu.

¹⁶Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitã keruhũ 'ã kome'ë. Sesa'ã ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹⁷—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehë py'a pemõĩ mõi katu. (Ame'ë riki ma'e ke peme'ë ipe, ame'ëja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, parise ta pandu:

—Mã! Ukwã katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu. Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)

¹⁸Pe, amõ sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ë ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa" aja Moise mujekwa.

²⁰—Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ. ²¹A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tĩ. Ame'ë aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²²Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²³Apo epandurahã! Yman rahã, manõ ame'ë ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa awa po wajar mokõi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. ("Manõ ame'ë ta kwera katu ta uhem" aja ukwa ame'ë ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ë panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'ëha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehë je'ëha ke pejawy. ²⁵Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta ixo. Ame'ë ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. ²⁶Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirã'y rehe har Moise mupinim. Ame'ë rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihĩ. Moise pe Tupã pandu:

“Ihë rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Ihë rehe Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ihë rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu.

²⁷ —Pesarahã! Ixuwe katu ixo ame'ë ta jö Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manö ame'ë ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta 'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manö. A'eta 'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe: “Amarã ta ihë rehe ipy'a ke moĩ moĩ” aja Tupã pandu. (A'eta 'ã pehĩ.) A'erehe manö ame'ë ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa. A'erehe pehë pekwaha pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ëha katu te ame'ë ke
(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

²⁸ Jesu namö sanduse ta pandu pandu ame'ë ke amö Moise je'ëha mu'e ame'ë hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namö Jesu pandu, aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupã je'ëha rehe har pandu:

—Myja me'ë riki katu te ame'ë ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ë ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!

Tupã riki jandema'e sawa'e te. A'e jö riki sawa'e te.

³⁰ Tupã rehe nde py'a emoĩ moĩ katu.

Tupã rehe har nde erekwa erekwa exo rahã, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namö epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namö ma'e ke nde erema'ema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.”

³¹ —Moköihar Tupã je'ëha katu te ame'ë ke kuja.

“Ne namö ixo ame'ë ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amö rehe epy'a katu tĩ.”

—Ame'ë moköi je'ëha riki katu te ame'ë ke. Aja me'ë amö je'ëha uhyk ym — aja Jesu ipe.

³² Moise je'ëha mu'e ame'ë pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jö riki Tupã. Amö Tupã aja nixói te.

³³ A'erehe Tupã rehe amö ipy'a katu ta me'ë te'e. Upa ukwa katuha namö ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Upa ma'e ke pyrãtãha namö amö ma'e rahã, Tupã rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Pe, inamö ixo ame'ë ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Juehe aja amö rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Ame'ë moköi je'ëha rehe hendu katu rahã, katu te ame'ë ke. Ma'e hymba hany, aja ymanihar ta aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ë katu we. Amö ma'e heta ma'e ke hany, aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namö sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amö koty Tupã putar. Jetehar rupi amö ixo katu, aja a'e putar. Ame'ë ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainö rehe har
(Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44)

³⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ rahã, kuja pandu:

—Ihë pe pepandurahã! Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainö. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? ³⁶ Tupã'ã mujekwa ame'ë ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihëma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihë rake ewapyk eĩ.’ (Aja rahã, katu te ame'ë ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihë amuputu'u ta, a'erehe nde re-he ame'ë ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihëma'e sawa'e te” aja. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja me'ë Kirisutu Ndawi rainö aja ixo my tĩ? (Aja rahã, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngã pe Jesu pandu.

(Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ë ta anĩ. Jesu je'ëha rehe upa ngã hendu. Hury katu ngã ehe.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har
(Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47)

³⁸ Ngã ke Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja mã peja ym pehë tĩ. Ame'ë ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahã, kapitã jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amö we tĩ. Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ëha putar katu tĩ. (Katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) ³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahã, kapitã ta rake wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amö mujã rahã, imi'u matyr. Ame'ë pe oho rahã, aja tĩ. Kapitã ta rake wapyk tar katu tĩ. (Katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) ⁴⁰ Ixawa'e manö ame'ë ta pe a'eta pandu: “Pehë ke jahaihu tar katu” aja naĩ. Anĩ. Te'e riki. Kÿjãma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tĩ. Pe, katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupã namö pandu pandu. (Aja rahã, katu te ame'ë ke aja ngã ukwaha naĩ.) Mã! Ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manö ame'ë ke tamatarer ke purakar
(Ruk 21.1-4)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uĩ. Henda pe tamatarer ke ngã purakar. (Aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu.) Jesu usak usak uĩ rahã, ima'ehũ namö ixo ame'ë ta heta purakar. ⁴² Pe, ixawa'e manö ame'ë ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namö ixo. Moköi jö ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ë moköi ta'yr te mi. ⁴³ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Se pejur. Pesarahã! Amö ta ima'ehũ namö ixo. Ame'ë ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar.

Ima'e ke pyta we hũ rĩ. Peme'ě ixawa'e manõ ame'ě ke anĩ. Tamatarer heta ym te. Mokõi jõ namõ ixo. Ame'ě ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ě ke henda pe moĩ. (Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu te hũ, a'erehe upa katu te henda pe moĩ.) Upa katu te moĩ, a'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har
(Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6)

13 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namõ. Ame'ě ta ngi har amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Jumu'eha renda keruhũ katu te. Ita keruhũ ke te'e mujã ame'ě ke. Mã! Katukwer — aja Jesu pe.

²Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ě ke amõ ta upa mujaxer ta kũ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kũ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ě rehe har

(Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14)

³Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ě rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴—Jande pe epanurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ě ke uhyk Tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kũ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁶Kuja. Heta uwyr ta. "Jesu je'eha rupi ihẽ ajur" aja pandu te'e ta. "Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ě ke ihẽ" aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ. ⁷Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. "Paite amõ ta jumai mai ixo" aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kũ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ. ⁸Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ėja saka.

⁹—Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. "Jaxer pehẽ" aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ě ta pe pepandu ta: "Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ě ke Tupã muhã katu ta" aja pepandu ta. Ame'ě myrandu katu pepandu ta.

¹⁰Ame'ě myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta

pandu pandu ta me'ě te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta. ¹¹Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kũ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: "Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ě katu my?" aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'eha amõ muwyr ame'ě ke pepandu katu. Arahã pehẽ atu je'eha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ě ke pepandu katu ta. ¹²Arahã kapitã pe imu pandu ta: "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu ta tĩ. ¹³Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ě ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'ě rehe har
(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

¹⁴A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ě ke moĩ ta. Katu ym a'ep. Ame'ě ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁵Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁶Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁷Arahã ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ě ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ¹⁸"Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym" aja Tupã pe pepandu. (Aman ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹—Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ě ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ. ²⁰Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ě ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ě ta kome'ě ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹—A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta: "Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ě ke" aja pandu naĩ. Amõ: "Pete'e ixo apo" aja ta naĩ tĩ. Ame'ě rehe pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ě ta. ²²Amõ ta te'e pandu ta uwyr: "Ihẽ Kirisutu" aja naĩ. Amõ: "Tupã je'eha pandu ame'ě ke ihẽ" aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ě ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ě ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ." Ame'ě ta ke muka'u te'e ta tipe.

²³A'erehe pesak katu kũ! Ame'ě te'e pandu ame'ě ta

uhyk ym we rí. Upa katu te ame'ě rehe har ihě amujek-wa pehě pe apo 'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywryiha rehe har

(Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7)

²⁴ A'e pandu tí:

—Ame'ě ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tí. Jahy wera ym ta tí. ²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tí. Ywa rehe ihĩ ame'ě ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ě ke ihě ajywyr ta. Awa ihě tí. Tupã je'ěha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta. Hendy hũ aja ajywyr ta.

²⁷ Pe, Tupã je'ěha rahoha ta ke ihě amondo ta. Upa katu te kome'ě ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: "Ihě kotyhar ta ke peme'ě ta. Aputar ame'ě ta ke ame'ě ta" aja. Ame'ě ta ke Tupã je'ěha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ě ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ě rehe har

(Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33)

²⁸ A'e pandu tí:

—Ma'eywa'y riki pehě pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa.

²⁹ Aja ihě ajywryiha pekwa ta tí. Warahy uwe, ame'ě re-he har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyr tate, aja pekwa ta. ³⁰ Ko apandu katu. Upa pehě pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihě kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihě rehe jurujar katu ta rí.

³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ě ywy keruhũ upa kanim ta tí. Ihě apandu ame'ě ke anĩ. Ame'ě kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu jywryiha angaha rehe har

(Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10)

³² A'e pandu tí:

—Myja rahã, ihě ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ě ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ě Tupã je'ěha rahoha ta ukwa ym tí. Ihě riki akwa ym tí. Ta'yr ke ihě. Ihě pái jõ ukwa katu. ³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywryiha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ěja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: "Ihě rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rí" aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tí: "Eharõ katu e'am" aja. ³⁵ Aja pexo tí. Pehě pe ihě apandu katu: "Pesak katu pexo." Ywa ngi ihě ajywyr rahã,

ihě ajywryiha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajywyr ta nahã my. Sapukái je'ě ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajywyr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo. ³⁶ Ajywryiha riki pahar ta. Ajywyr rahã, peker aja pehě rehe asak rahã, katu ym ta.

³⁷ A'erehe pehě pe apandu katu: "Peharõ katu pexo."

Amõ we tí. Upa katu te ngã pe apandu tí: "Peharõ katu pexo" — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke pa'ihu ta jukwa tar katu

(Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

14 Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ě ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ěha mu'e ame'ě ta aja tí. Pyhyk tar katu tí. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu. ² Ame'ě ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rí. Arahã japyhyk rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ãkã rehe mupiheha kÿjã jyhě

(Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ě ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kÿjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ě ke ame'ě parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ě! Muhepy hũ ame'ě tí. Parasuku kyndaha ke kÿjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhě. ⁴ Ame'ě rehe usak rahã, amõ ta je'ě je'ě kÿjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhě my? ⁵ Peme'ě rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ě ke ima'e ym te ame'ě ta pe me'ě me'ě katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kÿjã rehe har je'ě je'ě hũ a'eta jupe. ⁶ Anĩ. Jesu pandu:

—Mã peja ym pehě. Peje'ě je'ě ym pehě jupe. Katu ym aja. Kÿjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ě ke ihě pe kÿjã ma'e. ⁷ Pesarahã! Ima'e ym te ame'ě ta kote'e ixo. Ame'ě ta pe tamatarer peme'ě tar katu rahã, pete'e ixo. Ihě anĩ. Pehě namõ aja te'eha apyta ym ta. ⁸ Kÿjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihě rehe tí. Ihě amanõ ym we rí. Ko ihě ke mouha rehe kÿjã upa mupihe. (A'erehe ihě rehe pyaiha apo mujekwa rahã, katu tiki.) ⁹ Pesarahã! Apo apandu katu. Ihě rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ě ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ě kÿjã ma'eha rehe har pandu ta tí. Kÿjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har pete'í a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehě ke ihě araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ě ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, nde pe tamatarer jame'ě ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ë angaha ke rehe Jun harö ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ

(Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

¹² Ajame'ë ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ë 'ar rahã, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupã rehe har ukwa ukwa uĩ.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ë ke nde ere'u ta. Ame'ë ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Moköi jö jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehë moköi ihë amondo ta. Paite awa ok ta hü ihĩ, Jerusarë ok ta ke. A'ep peho. A'ep amö sawa'e rehe pesak ta. Iãkã 'ar pe y ke ame'ë raho. Ame'ë sawa'e namö peho. Ijar rok pe a'e ixo ta. ¹⁴ Ame'ë rok pe inamö pexe peho tí. Ok jar rehe pesak rahã, kuja pepandu ipe:

“Jandema'e mu'eha kuja me'u: 'Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihĩ my? Ihëma'e jumu'eha ta namö arapuharan ra'yr ka'ë ke a'u ta' ” aja ijar pe pepandu. ¹⁵ Ywate pyrũha renda ke ijar mujesak ta pehë pe. Upa ma'e ke pehĩ. (Myrape, ita rekúi. Upa pehĩ.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja moköi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarë ok ta pe moköi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramö rahã, Jerusarë ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py moköi jumu'eha ta namö. ¹⁸ Ma'e ke u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehë pe. Pehë ngi har peteĩ ihë rehe ihë ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ë ko ihë namö u'u uĩ apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë rehe hendu rahã, a'eta pyai. Peteĩ teĩ pandu ipe:

—Mã! Ihë ke ame'ë my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu. ²⁰ Jesu pandu:

—Awa py moköi hetaha pehë. Pehë ngi har peteĩ ihë rehe amö ta ke muhyk ta werur. Ita rekúi pe ihë namö mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ë riki ihë rehe amö ta ke muhyk ta werur. ²¹ Awa ihë tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Myja ihë amanö ta my? Kuja. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja amanö ta. Aja uhyk ta. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe muhyk ta werur. Mã! Ame'ë ke pyrara te hü aja ixo ta. A'erehe imãi pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ë ke. Huwy ame'ë ke tí.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahã, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ne jö riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ë ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Pe'u! Kome'ë ihë rete — aja Jesu.

²³ Ita rekúi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekúi ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã pe pandu tí:

—Ne jö riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ë me'ë tí. Johu u'u. ²⁴ A'e pandu:

—Kome'ë ihë ruwy. Upa ngã rehe ihë ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: “Ihë ra'yr rehe amö jurujar katu rahã, ame'ë ke ihë amuhã katu ta” aja ngã pe pandu ta. ²⁵ Ko apandu katu pehë pe. Uwa rykwer ihë a'u ym ta tí. Kapitã keruhũ te aja ihë ke ihë pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jö pyahu ame'ë ke pehë namö a'u ta kÿ tí — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'a koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ë ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihë ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amö mupinim.

—(Aja ta pehë ke tí. Amö ta ihë ke jukwa rahã, upa pehë pehãi ta peho tí.) ²⁸ A'engi ihë akwera katu ahem rahã, Ngariréi ywy pe ihë aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihë ahijar ym te ta. Upa amö ta ujan ta oho nengi. Ihë anĩ ta. Nde namö apyta ta kÿ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ë pytun, sapukãi moköihar je'ë ym rahã, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihë” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anĩ. I'ar koty te we hãtã Petu pandu:

—Anĩ. Aja apandu ym te ta. Nde namö ihë ke amö ta jukwa rahã: “Nde rehe har ihë akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tí.

Ngese renda ke

(Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46)

³² Ajame'ë ke amö renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Tupã namö ihë apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iãkã koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tí. Juã ke raho tí. Ame'ë mahapyr jö raho. Pe, Jesu pyai te hü. Mãte hü ukwaha. ³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hü ihë! Amanö aja ihë apyaiha tí. Se pepyta we rĩ. Pesak katu pexo. (Aja rahã, amö uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵ A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namö pandu:

—Papa! Ihë apyarahaha uhyk tate, ihë rehe. Nde ereputar rahã, ame'ë ngi ihë ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu.

A'erehe pyraraha ngi emuhem katu ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta kŷ — aja Tupā pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahā, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahā, Petu pe pandu:

—Simā! Mā! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rī.

³⁸ Peker ym we rī. Tupā namō pepandu! Aja rahā, peju-rujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar ym ta. Ihē namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tī. Tupā namō pandu tī:

—Papa! Ihē apyraraha ngi emuhem ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta — aja Jesu pandu tī.

⁴⁰ Pe, jywyr tī. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī. Ukwer ou tī. Pyhŷi te hū. Upak rahā, je'ēha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tī. Pe, jywyr tī. Mahapyrihar ta koty jywyr rahā, a'eta ukwer ou tī. A'e pandu:

—Mā! Peker peju tī. Peputu'u peju tī. A'ewan pekeriha. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk apo 'y.

⁴² Pepu'am! Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur ame'ē ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk

(Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12)

⁴³ A'e pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta ngā uhyk. Kyse puku namō ngā uwyr. Tamarā namō uwyr tī. Ame'ē ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mondo tī. Jundéu awa tamūi ta mondo tī. ⁴⁴ Ngā pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter, ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahā, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter. ⁴⁶ Pe, Jesu ke ngā pyhyk. Hātā pyhyk. ⁴⁷ Pe, amō a'ep ixo. Ame'ē riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhūma'e miasu ke nupā. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. ⁴⁸ Ngā pe Jesu pandu:

—Kyse puku namō pejur, tamarā namō. Aja ma'e mukaniha ke amō ta pyhyk. Mā! Aja ihē ke pepyhyk pejur tī. Aja ym ta tipe rahā, katu. ⁴⁹ Pesarahā! Kwehe we amō amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e aī. Pehē pyter pe axo. Amō amō ku'ē rahā we, ihē amu'e aī tī. Amō ku'ē rahā we, aja tī. Amu'e aī tī. Arahā pepyhyk ym ihē ke. Anī. Apo ihē ke pepyhyk. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk apo 'y. Aja ihē ke pepyhyk apo tī. Mukaniha aja ihē ke pepyhyk pejur tī — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ē ke

⁵¹ Jesu ke ngā raho rahā, haikwer rupi amō sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jō hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amō ta pyhyk a'e ke. ⁵² Anī. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 18.13-14; Juā 18.19-24)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe Jesu ke amō ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uī. Upa jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar uī tī. Upa Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jy'ar uī tī. Pa'ihu ta namō jy'ar uī tī. ⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhū rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhūma'e parakyha ta namō Petu wapyk uī. Tata rake jumaku uī. ⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē rehe usak ame'ē ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ē ta rupi kekar kekar tipe. Anī. Mahem ym riki. Mahem rahā: "Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e" aja Jesu pe pandu ta tipe. Anī. Mahem ym. ⁵⁶ Amō amō pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marā ka ym Jesu pe pandu: "Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e" aja.

⁵⁷ Pe, amō sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu.

⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ē ke rehe jahendu: "Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke sawa'e ta mujā. Ihē amai ta. Mokōi aker rahā, amō ke ihē amujā ta. Ame'ē ke sawa'e mujā ym ame'ē ke. Ipo pe te'e mujā ym ame'ē ke" — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ē sawa'e ta panduha juja ym tī.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhū pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amō ta je'ē je'ē hū. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhū pandu tī:

—Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Ngā pandu: "Nde riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe. Ame'ē ra'yr nde my tī? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tŷ. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hake ihē awapyk ta aī. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kŷ. Ywa takāxīha 'ar pe ihē apyrū ta ajur. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kŷ tī — aja Jesu pandu. ("Tupā rake" aja Jesu pandu rahā: "Tupā a'e tŷ" aja mujekwa.)

⁶³ Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'i keruhū parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.)

—Mā! Pehē johu pehendu riki. Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō ta pandu ame'ē ke japutar ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhū pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ē ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amō ta tymū ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hātā ipo pe huwa ke nupā. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupā my? — aja Jesu pe.
Hukwen harōha ta aja tī. Huwa ke nupā tī. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juā 18.15-18; Juā 18.25-27)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihī tī. Arahā pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. ⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uī a'e. Kūjā usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahā sapukái je'ē. ⁶⁹ Kūjā usak ehe tī. A'ep ixo ame'ē ta pe pandu:

—Peme'ē riki amō tī. Jumu'eha ta ngi har amō tī — aja.

⁷⁰ Petu te'e tī:

—Anī. Aja ym ihē — aja pandu te'e.

I'i atu rahā, a'ep i'āi ame'ē ta pandu tī:

—Jete har te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tī. Ngariréi wyy pe har je'ēha aja nde ereje'ēha, a'erehe inamō nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tī:

—Jete har te ke pehē pe apandu katu. Ihē akwa ym te ehe har. Jete har te ke apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ē, mokōihar ame'ē. Pe, Jesu je'ēha ke Petu ukwa ukwa u'am: "Sapukái mokōihar je'ē ym rahā we, mahapyr nde erepandu ta: 'Jesu rehe har ihē akwa ym' aja nde erepandu ta.'" Ame'ē ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramō aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hū a'e.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ē rehe har

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juā 18.28-38)

15 Pytuniwe te rahā, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamūi ta namō pandu pandu tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō pandu pandu tī. Amō sawa'e ukwa katu ame'ē ta namō pandu pandu tī. Johu ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe uī:

—Homa awa tama'e kapitā pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat. ² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja.

—A'e tī — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ē je'ē hū:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē ma'ema'e hū — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ē rehe har Jesu pe Pirat pandu tī:

—Mā! Māte nde rehe har ngā je'ēha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anī. Jesu pandu ym te ipe tī. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mā! Ma'ewā je'ē ym my? — aja ipy'a pe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16)

⁶ Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi peteī sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngā pandu ame'ē sawa'e ke poir.

⁷ Arahā kyndaha pe amō sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitāma'e sonda ta namō jumai. Ame'ē ta namō ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitāma'e sonda ta namō jumai rahā, amō sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.) ⁸ Pirat rehe ngā uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ē wera rahā, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremu hem. Kome'ē wera rahā pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tī — aja Pirat pe.

⁹ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitā ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tī. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tī. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke ihē apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anī. Ngā ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngā ke. Ngā pe pandu:

—"Mahamba ke te'e emuhem" aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngā pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngā pe Pirat pandu tī:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū aja Jesu rehe har amō ta pandu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

¹³ Hātā ngā pukái:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja ngā pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahā, katu ym — aja Pirat.

Anī. I'ar koty te we ngā pukái hū:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahā, ame'ē sonda ta pe Pirat me'ē. Ame'ē ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Matéu 27.27-31; Juā 19.2-3)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitā rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ē ta pe pukái tī.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ē ke pe Jesu ke pukek. (Kapitā keruhūma'e aja saka pan pytangwer.) Iākā rehe har moī ehe tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka tī.) Ame'ē iākā rehe har sonda ta japekā rākā ke te'e mujā. Ame'ē ke moī ehe. ¹⁸ Pe, puka puka hū ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde — aja sonda ta puka puka hū ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ē pe iākā ke nupā, japekā rākā 'ar pe. (Aja mahy.) Tymū ehe tī. (Aja rahā, jaxer ai ame'ē ke a'e aja mujekwa naī.) Ipynarāi pe sonda ta wapyk tī. (Aja rahā, sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naī.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hū ehe.

²⁰ Upa puka puka hū ehe rahā, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyw ipe. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta jukwa (Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juā 19.17-27)

²¹ Jukwaha renda koty ngā raho reko rahā, amō sawa'e wata oho ixo tī. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokōi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amō Hu. Amō renda ngi hok pe Simā jywyw ixo. Arahā sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simā jixi'y 'ar pe moī. ²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ē renda pe usak rahā, awa ākā kangwer 'ā aja saka. ²³ A'ep kawī namō mi puhā mupara. Ame'ē puhā ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ē kawī Jesu pe me'ē ta tipe. Anī. U'u ym a'e. ²⁴ Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihā koty ywa ku'a tate rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. ²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ē ngā ukwaha ke iākā 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitā keruhū kome'ē” aja mupinim.

²⁷ Ame'ē renda pe mokōi ma'e mukānīha ta ke sonda ta mujar mu'am tī, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty mujar mu'am. ²⁸ Yman Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke ngā mupyrara. Ame'ē ta namō a'e ke ngā mupyrara ta tī” aja amō mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke ngā mukatak katak hū ipe tī, aja puka puka hū ehe. Pandu tī:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. ³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjj! Myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjj ejur! Aja rahā, nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. Upa ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hū. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe. ³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjjrahā! Tupā mu'am ame'ē ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, ewyjjrahā! Aja rahā, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hū ehe tī.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tī. Ngā aja ame'ē ta puka puka hū ehe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har (Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

³³ Warahy jandar rahā, ame'ē ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī.

(Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.) ³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandēju aja me'ē namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ē. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. Jasarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hū. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ē ihī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.) ³⁹ Amō sonda tama'e kapitā myra ngā mupia ame'ē koty i'āi. Jesu ahem hū, pe, manō. Myja manō my. Ame'ē rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te peme'ē sawa'e — aja.

⁴⁰ Amukwehe Jerusarē ok ta hū pe heta kūjā ta Jesu namō uhyk uwyr. Paite ngi ame'ē ta Jesu rehe usak u'am, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'ē. A'erehe Mari Mandare aja her. Amō kūjā Sarome. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi. Tian māi tī. Ame'ē Tian sawa'e pyahu aja her tī. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahā, ame'ē kūjā ta inamō wata tī. Amō heta kūjā ta inamō wata tī. Arahā Jesu ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tī.

Jesu rete ke mou ame'ē rehe har (Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42)

⁴² Pytun tate apo. Ngā mi'u matyr, ame'ē weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ē wera rahā, jundéu awa ta putu'u ta.

(Paraky ym te ta.) Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Ari-matéi ok ta pe har ke a'e. ⁴³ Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja jundéu awa tamūi ta ukwa. Jesu kapitā keruhū te aja Tupā mu'am ta, ame'ē rehe Jose harō katu tī. A'ere-

he Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ë Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihë aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mā! Manō te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitã ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitã uhyk rahã, Pirat pandu ipe:

—Jesu manō apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manō riki 'y — aja kapitã.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ë, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngã mupia ame'ë ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ë ke jo'ok. Ame'ë pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhū pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhū pykūi, ame'ë rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda. ⁴⁷ Kūjã ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ë Mari Mandare. Amō Mari usak u'am tĩ. Ame'ë Jose māi.

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

16 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahã, puhã pihe ame'ë ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamō tĩ. Amō Mari oho inamō tĩ. Ame'ë Tian māi. Puhã pihe ame'ë namō Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha. ² Pe, nomin pytuniwe rahã, itakwar keruhū koty kūjã ta oho. Warahy uhem ramō te mi rahã, oho. ³ Kwehe hukwen ke itahu pe amō kynda. A'erehe kūjã ta oho ixo rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ë itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahã, usak katu rahã, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke. ⁵ Pe, itakwar keruhū pe ixo rahã, Tupã je'ëha rahoha rehe kūjã ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kūjã ta jywa katu koty wapyk uí. Kamixa puku namō ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kūjã ta jumukahem ingi! ⁶ Kūjã ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihë ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe manō a'e. Anĩ. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahã! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se. ⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tĩ. Ngariréi ywy pe pehë ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehë johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehë pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihë aho py ta kÿ” aja johu pehë pe Jesu pandu — aja kūjã ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhū ngi kūjã ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryríi riki. Kyje! Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hū, a'erehe amō ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ë rehe har

(Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ë Mari py'a ngi ãjã ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa po wajar mokōi hetaha muhem mondo ingi. ¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Mari

pandu oho. Ame'ë ta pyai. Jixi'u tĩ. (Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we rĩ. Jixi'u we rĩ.) ¹¹ Ame'ë ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihë asak ehe — aja Mari. Anĩ. Mari je'ëha rehe ame'ë ta jurujar ym.

Jesu rehe mokōi jumu'eha ta usak ame'ë rehe har

(Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ë ke Jerusarë ok ta ngi mokōi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amō koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym. ¹³ Pe, ukwa katu rahã, amō ta rehe ame'ë mokōi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokōi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ë je'ëha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁴ I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ë ta ma'e ke u'u uí. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mā! Pejurujar ym riki amō ta je'ëha rehe. Ihë akwera katu rahã, amō ta ihë rehe usak. Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar ym. Mā! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehë. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵ Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ë ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihë rehe amō jurujar katu. Pe, ame'ë ke amō mujahuk. (Aja rahã, ihë kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihë rehe jurujar katu ame'ë ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amō jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amō jurujar ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta. ¹⁷ Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ë namō ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamō ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihë je'ëha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amō koty koty awa ta je'ëha ke pandu ta tĩ.

¹⁸ Pe, mbói ahy hū ame'ë ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ë rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manō ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywywyr raho

(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujywywyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ë ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu pandu raho. Ame'ë ta je'ëha ke jetehtar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ju-

mu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ēha riki jete har te ke Upa.
aja mujekwa katu ngã pe.]

RUK

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

1 Teo! Nde riki katu me'ë ke. Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Ihë Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e ma'ema'e, ame'ë ke rehe ngã usak. Ame'ë rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ë ke upa amõ mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ë ta pandu pandu jande pe. Ame'ë ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tĩ. Ame'ë ke amõ ta hendu. Pe, ame'ë ke amõ ta mupinim.

³ Ihë aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har amõ ta pandu py. Ame'ë ta rehe ihë ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihë amupinim rahã, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ë ke ihë amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e ma'e, ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ë ke amupinim aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. ⁴ Ko nde pe ihë amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ë rehe har nde erekwa katu te ta tĩ. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tĩ.

"Juã u'ar ta kÿ" aja Tupã je'ëha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Am-bi kotyhar ke a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tĩ. ⁶ Katu ame'ë ta ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu tĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu te tĩ. ⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamũi te tĩ.

⁸ Amõ wera rahã, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupã rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tĩ, ame'ëja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. "Awa oho ta my?" aja manga manga rahã, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ë ke hapu oho. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ë ke Sakari hapu u'am rahã, Tupã namõ heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhũ soroka pe pandu pandu u'am.

¹¹ Pe, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hapu renda rake pu'am u'am. Sakari jy-wa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahã,

jumukahem ingi. (Sakari harõ ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihë ngi! Tupã pe nde erepandu: "Ihë pe ihë ra'yr emuwyr" aja nde erepandu Tupã pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kÿ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kÿ. U'ar rahã: "Juã" aja her emoĩ ehe. ¹⁴ U'ar rahã, nde rury katu te ta. Heta ngã hury katu te ta tĩ. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ë wan ta a'e, aja Tupã ukwa katu tĩ. Kawĩ u'u ym ta me'ë te'e a'e. Kawĩ aja muka'u ame'ë ke u'u ym ta me'ë te'e tĩ. Ta'yn rahã har ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupã koty a'e muruwak ta mondo. Tupã riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu ta oho tĩ. Yman Eri Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ame'ë Eri aja pyrãtãha ke Tupã muwyr ta ipe tĩ, Juã pe tĩ. Eri aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Kuja ta tĩ. Ipái namõ ta'yr ke a'e muhury katu ta tĩ. Katu ame'ë ke ukwa katu, ame'ë ta ma'ema'e. Ame'ë ta koty hendu ym ame'ë ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahã, huryha namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ë rehe har Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihë ra'yr ta my? Myja ihë akwa ta my? Ihë riki tamũi te. Ihë rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Ihë rer Ngambie. Tupã pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihë. Nde koty ihë ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihë apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihë apanduha aja me'ë uhyk ta kÿ. Apo ihë apandu ame'ë ke rehe nde erejuruar ym, a'erehe ne je'ëha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ëha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ëha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ë ke ngã pe ipo te'e pandu 'y. ²³ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e

ma'eha upa rahā, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahā, hakehar imembyr. Pe, awa po peteī jahy rahā, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramō ihē membyr. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. Yman ihē membyr ym te ihē, a'erehe ihē ke amō kūjā ta muhuxī. Apo ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe ihē membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kŷ” aja Tupā je'ēha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteī jahy kanim. Arahā ima'e je'ēha rahoha ke Tupā muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ē ok ta Ngarirē ywy rehe ihī. ²⁷ Kūjā koty muwyr. Her Mari. Amō sawa'e pe ipái pandu katu ame'ē ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainō a'e. Ame'ē Ndawi ymanihar kapitā keruhū. ²⁸ Pe, kūjā rehe Ngambie uhyk rahā, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupā katu usak. Ne namō a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ē ke rehe Mari hendu rahā, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mā! Ma'erehe ihē pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupā je'ēha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihē ngi. Nde rehe Tupā katu usak.

³¹ Esarahā! Ne membyr ta apo kŷ. Sawa'e ra'yr ta kŷ. U'ar rahā, her emoī ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ē ke a'e. “Tupā ra'yr” aja riki her tī. Tupā ywate te ixo, ame'ē ra'yr ke a'e. Kapitā keruhū aja a'e mu'am ta tī. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tī. Ndawi ymanihar hamūi ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitā keruhū wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitā keruhū aja te'e ta ixo. Ame'ē ke upa ym ta — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihē membyr ta apo my? Ihē axo te'e me'ē te'e ihē — aja ipe.

³⁵ Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupā'ā ihī katu ta kŷ. Tupāma'e pyrātāha ne namō ixo katu ta kŷ. A'erehe ne membyr ta kŷ, pe, ta'yn u'ar rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke ta. “Ihē ra'yr” aja Tupā pandu ta. ³⁶ Esarahā! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amō ta pandu: “Imembyr ym te ame'ē ke a'e” aja. Apo anī. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteī jahy kanim ipe. A'i rahā, imembyr. ³⁷ Tupā putar rahā, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tŷ. Tupā pandu ame'ē ke ihē ama'e ta. Tupāma'e miasu aja ihē. Nde erepandu, aja mā peja ihē rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupā je'ēha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahā, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amō ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ā ty rupi ame'ē ok ta ihī. Ame'ē ok ta Jundéi ywy

rehe ihī. ⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahā, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihē asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ē rehe Isambe hendu rahā, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupā'ā ihī katu.

⁴² Hātā Isambe pandu:

—Mā! Kūjā ta ngi har nde rehe jō Tupā katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihī, ame'ē rehe Tupā katu usak tī. ⁴³ Nde riki ihēma'e sawa'e te māi wan ta. Ihē rehe nde eresak erejur. Mā katu! Ihē rehe Tupā katu usak tī.

⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihē asak ta ajur” aja. Ame'ē rehe ihē ahendu rahā, ihē pusu pe ihē membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupā je'ēha ke Tupā je'ēha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kŷ. Ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupā rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupā rehe har Mari pandu:

—Ihēma'e sawa'e te riki katu te ame'ē ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihē muhāha, a'erehe ihē rury katu ihē.

⁴⁸ Ima'e te'e aparaky ame'ē ke ihē. Ihē katu ym ihē jupe ihē. Ihē rehe a'e harái ym, a'erehe ihē rury katu ihē tī.

Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki katu te ame'ē ke tī.

Ma'e katu te ame'ē ke ihē pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngā pandu ta: “Hury katu me'ē ke a'e” aja ihē rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amō ipy'a ke moī moī ehe. Ame'ē ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amō riki juehe jō katu ame'ē ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ē ukwaha ke Tupā mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitā keruhū ke a'e mutyryk. “Katu ym ihē jupe” aja ukwa ame'ē ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ē ta pe ma'e ke a'e me'ē katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupā manga katu: “Yman rahā, jundéu awa ta namō ihē axo ta” aja Tupā manga katu jande ramūi ta pe. Ame'ē panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namō Tupā ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe. Ame'ē ta namō ixo katu.

⁵⁵ Amarā rainō ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngā rehe.

Upa katu te hainō ta rehe pyrara usak tī. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ē ke a'e — aja Mari pandu Tupā rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahā, Isambe namō Mari pyta ixo rī. Upa rahā, a'engi hok pe jywyr oho.

Juā u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸ Tupā pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihī ame'ē ta aja tī. Ukwa tī. A'erehe imāi ta namō a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn rehe ihī ame'ē pিরer ke a'eta jupā uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahā ipái rer ngi har amō ta moī ta tipe. A'erehe: "Sakari" aja muher ta tipe. ⁶⁰ Imāi pandu:

—Anī. "Juā" aja jamuher ta — aja ngā pe.

⁶¹ Amō ta pandu ipe:

—Ma'erehe: "Juā" aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ē nixói te — aja imāi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoī ta my? — aja ipo te'e ngā pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ē ke erur — aja.

Pe, amō werur rahā, ipái mupinim. Her: "Juā" aja mupinim. A'erehe upa ngā pandu:

—Mā! Juā tiki kome'ē ta'yn rer! Mā! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahā, pahar je'ēha uhem ipe. Je'ēha jywyr tī. Pe, katu Tupā rehe har a'e pandu pandu u'am. ⁶⁵ Ame'ē rehe hendu rahā, upa hok rake ihī ame'ē ta pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Tupāma'e pyrātāha usak, a'erehe pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Pe, upa ame'ē rehe har upa ok ta rupi ngā pandu oho. Jundéi ywy'ā rupi ixo ame'ē ta rupi pandu oho tī.

⁶⁶ Ame'ē rehe upa hendu ame'ē ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namō Tupāma'e pyrātāha ixo te, aja ngā ukwa, a'erehe pandu:

—Mā! Sawa'e rahā, ma'e katu ame'ē ke kome'ē ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kŷ — aja ngā ukwa.

Sakari je'ēha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupā'ā ihī katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupā je'ēha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mā peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japan-du. Tupā a'e. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe ame'ē ke a'e.

Ixotyhar ta namō Tupā ixo katu, a'erehe katu ehe har japan-du. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tī.

⁶⁹ Jande muhāha pyrātā te hū ame'ē ke a'e, aja a'e ke Tupā mu'am tī. Ndawi rainō ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ "Muhāha muwyr ta" aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ta katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Kuja ame'ē ta pandu tī:

⁷¹ "Pehē ruwajan ta ngi pehē ke muhāha mupoir ta. Upa pehē rehe parahy ame'ē ta ngi aja tī. Mupoir ta tī" aja.

⁷² "Jande ramūi ta rehe pyrara Tupā usak ta" aja a'e pandu.

"Ymanihar manga katuha ke ihē akwa akwa ta axo. Ihē aharái ym ta" aja a'e pandu katu tī. Manga katuha katu te ame'ē ke ame'ē.

⁷³ Ymanihar Amarā pe Tupā manga katu. Amarā ymanihar jande ramūi ke.

Kuja Tupā manga katu te: "Pehē ruwajan ta ngi pehē ke ihē apoir ta, aja ihē amanga katu. Pehē ke ihē apoir ta, a'erehe ihē rehe pehē py'a pemoī moī katu ta.

Ame'ē ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihē rehe pehē py'a ke pemoī moī katu ta" aja Tupā manga katu te.

⁷⁵ Aja rahā, jande py'a juhyk. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta.

A'e pandu: "Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pe-ma'ema'eha nixói te pehē pe" aja. A'erehe jande py'a jamoī moī katu ta ehe tī.

Jande jaxo rahā, aja jande py'a jamoī moī katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tī:

—Juā! Ihē ra'yr nde! Kuja nde pe Tupā pandu ta: "Ihē je'ēha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ē ke ihē" aja Tupā pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupā koty ngā py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahā jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ngā hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupā kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: "Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. Pe, a'eta ke Tupā muhā katu ta" aja nde erepandu ta ngā pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tī. A'erehe jande pe muhāha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahā, upa manōha ngi kyje, ame'ē ta ke a'e mu'e ta uwyr tī. (Aja rahā, kyje ym ta ngā.)

Myja Tupā namō jande juehe katu jaxo my, ame'ē ke a'e mu'e ta uwyr tī — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ē ke a'e. Ukwawa katu te we oho tī. Sawa'e rahā, awa nixói te ame'ē pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rí. A'erehe awa nixói te ame'ē pe pyta we rí.

Jesu u'ariha rehe har

(Matéu 1.18-25)

2 Imāi pusu ngi Juā u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahā my. Arahā amō kapitā keruhū je'ēha ke mondo. Homa awa tama'e kapitā keruhū mondo. Her Angu. Amō amō ywy pe har kapitā keruhū a'e tī. Ame'ē rupi je'ēha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngā hetaha ke ihē akwa ta. Myja ngā hetaha my? Myja hetaha ihē rehe hendu katu ame'ē ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehē rer ke pemapyk peho. Aja rahā ngā hetaha akwa ta — aja je'ēha ke mondo.

Ame'ē ke ngā hetaha mapyk py ame'ē ke. Arahā Sirē kapitā tī. Si ywy pe har tama'e kapitā ke a'e. Angu ke je'ēha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngā mapyk oho. Imāi pusu ngi u'ar, ame'ē ok ta pe ngā jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tī. Imāi pusu ngi u'ar, ame'ē ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merē. Jundéi ywy rehe Merē ok ta ihī. Yman te a'ep Ndawi imāi pusu ngi u'ar tī. Jose Ndawi rainō tī. A'erehe Merē ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahā, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihī. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namō oho. Mari ke ipái me'ē katu ta ame'ē ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate.

⁶ Merē ok ta pe a'eta ixo rahā, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te.

Amō rok pe nixói te. Heta te hũ ngā ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ē ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imāi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupā je'ēha raho uhyk

⁸ Merē ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahā, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kāpī ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ē rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ, a'erehe usakiha ta mukahem hũ! ¹⁰ Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi! Pehē pe myrandu katu ke ihē arur. Ame'ē muhury katu te ta pehē ke. Upa katu te ngā ke muhury katu te ta tī. ¹¹ A'eramō Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngā ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramō. Yman te a'ep Ndawi u'ar tī. Apo ame'ē Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ē ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tī. A'e riki pehē ke muhā katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr tūi. Pan pe imāi pukek. Aja pesak rahā, ngā muhāha petūi aja pekwa katu ta — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹³ Ame'ē ke upa pandu rahā, ywatehar ta uhem uwyr tī. Heta te hũ uwyr. Uwyr py Tupā je'ēha rahoha rake uwyr. Upa Tupā rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ē wyy keruhū pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ē ta pe ipy'a hurya nde eremuwyr. (Aja rahā, katu ngā juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahā, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahā! Merē ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ē ke rehe jasak jaho. Tupā riki jande pe mujekwa ame'ē ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tī. Mahem rahā, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr tūi. ¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahā, upa Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī. ¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngā.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ē ke Mari upa katu te ipy'a pe moī. Ame'ē ke harái ym ta. ²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahā Tupā rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu oho ixo tī. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tī. A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupā je'ēha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn ra'yr rehe ihī ame'ē pিরer jupāha angaha rehe uhyk oho. Arahā: “Jesu” aja her ipái ta moī. Ame'ē her ke Mari pe Tupā je'ēha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahā we, ame'ē her ke mujekwa ipe.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ke Jose ta raho

²² Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Mari ixo katu ta tī.) Pe, ame'ē juhykiha upa rahā, Jerusarē ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka a'e ta raho. A'erehe Tupā pe Mari ta pandu: “Kome'ē ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imāi ta. Yman te Moise pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupāma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ē oho tī. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupā je'ēha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ē raho. Kuja me'ē raho. Mokōi pykahuran ta. Ame'ē nixói rahā, mokōi pykahuran ra'yr ta. Ame'ē ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ē raho. Ame'ē ke pa'i ta jukwa. Pe, hapy. Aja rahā Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahā, Jerusarē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simeā. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amō mupoir ta. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke muwyr ta. Ame'ē angaha ke rehe Simeā harō ixo tī. Ipy'a rehe Tupā'a ihī katu tī. ²⁶ Yman Tupā'a mujekwa katu ipe:

—Nde eremanō ym ta rī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ym rahā we, nde eremanō ym ta rī. Yman Tupā pandu: “Ihē amondo ta kŷ” aja riki. Ame'ē ke rehe nde eresak py ta kŷ — aja Simeā pe yman mujekwa.

Apo Simeā pe mujekwa tī:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeā oho, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka Jose ta werur. Arahā Simeā uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe Simeā pandu. ²⁹ Pandu tī:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ta kŷ” aja ihē pe. Aja uhyk apo 'y. Ihē asak 'y.

A'erehe ihē rury katu. Ajaha ihē amanō ta. Ihē riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngā muhāha rehe ihē asak. Nde eremuwyr ame'ē ke rehe asak. Ihē atu asak katu.

³¹ Heta ngā usak ta ehe tī.

³² Nde rehe har amō awa ta pe a'e mujekwa ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe mujekwa ta. Aja rahā, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tī. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupā pe Simeā pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeā pandu. Ame'ě rehe har Jose ta hendu rahā, jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeā pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Kome'ě ta'yn rehe Tupā usak katu. A'e pandu: "Ihē-ma'e ko" aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ě ta'yn muhā katu ta kŷ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ tī. "Tupāma'e ko" aja ngā ukwa tī. A'erehe heta ngā je'ě je'ě hū ta ehe har tī. Putar ym ta tī. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā ukwa ukwa ixo. Ame'ě ke amō ukwa ym. Anī. Ame'ě ke ngā pe kome'ě ta'yn mujekwa ta kŷ tī. A'erehe ngā je'ě je'ě hū ta ehe har.

—Mari! Ne rahā tī. A'e ke ngā mupyrara ta tī, ame'ě ke rehe nde eresak ta tī, a'erehe nde ke mupyai ta kŷ tī — aja Mari pe Simeā pandu.

³⁶ A'ep amō kūjā ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokōi warahy 'ar rahā, ixawa'e namō ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahā, ixo te'e a'e 'y. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, Tupā namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja ipy'a moī moī katu ehe tī.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahā An uhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ě ke. Ihē asak ehe tī. Ne jō riki katu te me'ě ke — aja An.

Pe, amō ta ixo. Huwajan ta ngi Tupā mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ě angaha ke rehe a'eta harō ixo. Ame'ě ta pe kuja An pandu tī:

—Ko uwyr 'y. Tupā muwyr ame'ě ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupā je'ěha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahā, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrātā oho ixo tī. Tupā riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tī.

Kurumī rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahā pame katu te Jerusarē ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. ⁴² Awa py mokōi warahy 'ar ame'ě ke Jesu. Arahā Pasuko 'ar uhyk oho tī. Ame'ě pe Jose ta oho tī. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngā mi'u matyriha upa rahā, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anī. Jerusarē ok ta pe a'e pyta we rī. Ame'ě ke Jose ta ukwa ym we rī. ⁴⁴ Johuha ta namō a'e ixo, aja Jose ta ukwaha nāī. A'erehe peteī wera rahā, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahā,

ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ě ta rupi kekar kekar tipe oho tī. ⁴⁵ Anī. Mahem ym, a'erehe Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tī. ⁴⁶ Pe, mokōi ukwer rahā, mahem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namō Jesu wapyk uī. Mu'eha ta rehe hendu uī. Ame'ě ta pe pandu pandu uī tī. ⁴⁷ Jesu pandu rahā, ukwa katu te ha namō pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ě ta pandu:

—Mā! My kome'ě kurumī ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahā, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tī.

—Mā! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imāi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereī my? Nde ke akekar axo rahā, nde rehe ihē apyai te axo. Nde pái aja tī — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imāi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewā ok ta rupi ihē ke pekekar pexo my? Ihē pái keruhū rok pe ihē axo ta me'ě te'e, aja pekwa ta me'ě te'e — aja imāi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anī. Ame'ě panduha rehe har imāi ta ukwa ym. (Tupā ra'yr a'e, aja imāi ta ukwa ym we rī, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ě ke Nasare ok ta pe Jose ta namō kurumī ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imāi moī. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tī. Tupā usak katu ehe tī. "Katu ame'ě ke a'e" aja ukwa. Aja ngā ukwa tī. "Katu ame'ě ke a'e" aja ngā pandu Jesu rehe har tī.

Juā mujahukihama'e panduha ke

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juā 1.19-28)

3 Awa py wajar upa warahy 'ar rahā, Timbe kapitā keruhū. Ame'ě awa py wajar upa rahā, Juā pe ima'e je'ěha ke Tupā muwyr. Arahā Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitā. Ngariréi ywy pe Ero kapitā tī. Imu Ituréi ywy pe kapitā a'e tī. Takoni ywy pe aja tī. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitā a'e tī. ² Arahā Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Kái pa'i keruhū a'e tī. Arahā awa nixói te ame'ě pe Juā ixo. Juā Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ěha ke Tupā muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ě ke ngā pe Juā pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihī ihī. Y rer Jondā. Ame'ě rupi Juā pandu pandu oho. Kuja ngā pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ě ke pehijar apo 'y. Pe, Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Aja rahā, pehē ke ihē amujahuk ta — aja ngā pe Juā.

⁴ Yman Tupā je'ěha ke Isai mupinim. Isai Tupā je'ěha pandu ame'ě ke a'e. Kuja a'e mupinim:

"Ngā pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ě pe pandu pandu u'am.

Kuja: 'Kapitā keruhū uwyr Tate rahā, pe ke amō mukatu. Aja pehē pexoha ke pemukatu tī.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amō mujā rahā, ywy'ā ke mupe. Ywy typy ame'ē ke mutyryhem tī.

Pehu iapar rahā, mutatambyk tī. Ita heta rahā, jo'ok tī. Aja pehē tī. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pe-mukatu tī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak.)

⁶ Ngā muhāha ke Tupā muwyr. Aja rahā, myja me'ē ngā ke Tupā muhā katu ta my.

Ame'ē ke upa ngā ukwa ta' aja awa nixói te ame'ē pe ngā pe pandu pandu." (Yman ame'ē Isai mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngā Juā koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngā pe Juā pandu:

—Mā! Mbói aja pehē. (Kupixa ke amō hany rahā, mbói ujan oho.) Aja pehē tī. Tupā mupyraraha uhyk tate. Ame'ē ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tī.) Pehē ke ihē amujahuk rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta, aja pekwaha naī. Aja amō pandu pehē pe naī. ⁸ Anī. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. "Amarā riki jande ramūi, (a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)" aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, kome'ē ita ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō muhem ta. (Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ē ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.)

⁹ Ma'eywa'y jaxer rahā, ame'ē i'y ke amō mondok ta. Pe, ame'ē myra ke amō hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahā! Ji riki hapo rake ihī. (Aja rahā, mondok tate. Aja rahā, ngā ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juā pandu ngā pe.

¹⁰ Pe, Juā pe amō ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja ngā.

¹¹ Juā pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokōi pehēma'e mundeha namō pexo rahā, ima'e ym te ame'ē pe peteī peme'ē katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehē mi'u heta rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tī) — aja ngā pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Ame'ē ta pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juā pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitā keruhū pandu, ame'ē jō ngā ngi tamatarer pepyhyk katu. Amō we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ē ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tī:

—Jande riki! Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja Juā pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tī.) Kuja. Penupā aja amō tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amō rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amōma'e tamatarer ke pepyhyk ym tī. Pehē pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitā keruhū me'ē. Ame'ē namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juā pandu.

¹⁵ Juā pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngā ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juā pandu ta — aja ngā ukwaha naī.

¹⁶ Anī. Ngā pe Juā pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixo. Tupā'ā namō pehē ke mu-jahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē py'a rehe Tupā'ā muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mu-jahuk ta tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrātāha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tī. Ame'ē ke tata pe hany indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahúi aja me'ē ke matyr ta. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahā ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Hendu pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hany, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihī. Uwe ym te ame'ē — aja Juā pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hū ngā pe.

—Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo — aja ngā pe. Myrandu katu ke pandu pandu tī.

¹⁹ Ero kapitā a'e. Pe, Juā je'ē je'ē hū ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ē mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juā pandu ipe:

—Mā! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mā peja amō amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juā pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ē ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juā ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juā ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juā mujahuk

(Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹ Pe, kyndaha pe Juā ixo ym rahā we, heta ngā ke a'e mujahuk u'am. Arahā Jesu ke a'e mujahuk tī. Pe, Tupā namō Jesu pandu pandu u'am rahā, ywa ngi Tupā'ā wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramūi ta ke

(Matéu 1.1-17)

²³ Kuja, tirī ta (30) warahy 'ar tate nahā Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahā my. Arahā ngā ke a'e

mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.

³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.

³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.

³³ Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.

³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.

³⁵ Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.

³⁶ Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.

³⁷ Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainã ra'yr.

³⁸ Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr. Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

Jesu ke Satana manga tipe (Ãjã ramũĩ a'e)

(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

4 Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã. Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'a ihĩ katu. Pe, awa nixóĩ te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'a muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũĩ a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga manga tipe. Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahã, myahy te hũ.

³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ẽ ita pe epandu. "Mbeju wan ewak. A'u ta" aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ:

"Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha" aja panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak.

⁶ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu. Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ẽ rupi ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ muwyr ame'ẽ ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ

aputar rahã, upa ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ katu. Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta kũ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

"Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu" aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk raho.

Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe. ¹⁰ Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Ima'e je'eha rahoha ta pe Tupã pandu ta: 'Pepyhyk peho!' aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta" aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta" aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

"Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym" aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũĩ a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho

(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ama'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. "Peme'ẽ sawa'e katu" aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ẽ ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixo oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'eha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. ¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ẽ ke amõ me'ẽ ipe. Isai ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ẽ rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ "Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: 'Ihẽma'e ke nde' aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ë ta pe ihë apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ë ta eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ. Myja ame'ë ke mukanim my, ame'ë ke ihë amujekwa aho tĩ. ¹⁹Jundéu awa ta pe ihë apandu tĩ. 'Pehë ke jandema'e sawa'e te muhã katu ta' " aja panduha ihĩ.

²⁰Pe, paper pinim ame'ë ke Jesu maman. Pe, kapitã pe mujywyr rahã, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ë ta usak katu ehe uĩ. ²¹Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ëha ke ihë apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! — aja ngã pe.

²²Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ë. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngã.

²³Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihë pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: "Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!" aja. Kuja ihë pe pepandu tar katu tĩ: "Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu ame'ë ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tĩ" aja pepandu tar katu ihë pe tĩ. Anĩ. Aja ama'e ym ta se. ²⁴Ko apandu katu pehë pe. Tupã je'ëha mujekwa ame'ë ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihë tĩ. Se ihë ke peputar ym tĩ.

²⁵—Pehendu katurahã! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ë wyy rupi myahy te hũ ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa tama'e wyy pe heta ixawa'e manõ ame'ë ta ixo. ²⁶Pe, upa ame'ë ta pe Eri ke Tupã muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e manõ ame'ë pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ë pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinõ wyy rehe ihĩ. Ame'ë ixawa'e manõ ame'ë pe jõ Eri oho.

²⁷—Aja Erise tĩ. Yman te Erise Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. A'e ixo rahã, jundéu awa tama'e wyy pe heta ma'e ahy ixo ame'ë ta ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke. Ame'ë ta ke a'e mukatu ym te. Amõ awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ë ke mukatu. Her Namã. Si wyy pe har ke a'e. Ame'ë jõ Erise mukatu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁸Ame'ë panduha ke rehe hendu rahã, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uĩ ame'ë ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ë ta rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe parahy ngã Jesu rehe. ²⁹Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta ngi hykýi muhem raho. Ame'ë ok ta wyy'ã rake ihĩ. Ame'ë wyy'ã 'ar pe hykýi raho. Upen te'e hũ ame'ë pe ombor ta tipe raho.

³⁰Anĩ. Heta ame'ë ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngã ngi.

Amõ py'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke Jesu mukatu

(Mak 1.21-28)

³¹Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ë ok ta Ngariréi wyy rehe ihĩ. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngã ke ixo. ³²Mu'e rahã, ukwa katu te ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu: "Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu! Mã!" aja riki. ³³Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amõ sawa'e ihĩ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke a'e. Hãtã ame'ë pandu:

³⁴—Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihë akwa katu. Tupã ngi nde erejur ame'ë ke nde. Ima'e je'ëha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ãjã ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha namõ uhem oho. ³⁶Pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ë ame'ë panduha my? Hãtã je'ëha rupi ãjã pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ãjã uhem oho. Pyrãtãha namõ ãjã ke muhem mondo tĩ — aja ngã jupe.

³⁷Pe, ame'ë wyy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simã rok pe ixo oho. Apo Simã pen ke haku hũ ou. Pe, Jesu pe amõ ta pandu oho: "Simã pen haku hũ" aja. ³⁹Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahã, pandu: "Eputu'u ipe" aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simã pen me'ë me'ë a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu

(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰Pe, pytun ramõ te rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã raho raho. Ehe katu ame'ë ta upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ë ta ãkã rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu. ⁴¹Awa ta ngi ãjã ta uhem oho tĩ. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ame'ë ke upa ãjã ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihë rehe har peje'ë ym — aja ãjã ta pe.

Jundéi wyy rupi Jesu pandu oho

(Mak 1.35-39)

⁴²Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ë renda pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu. Pe, ngã kekar kekar ixo. "My ihon my?" aja ngã.

Pe, mahem rahā, Jesu ke ngā mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anī. Apyta ym ta. Amō ok ta rupi myrandu katu ihē apandu ta me'ē te'e oho. Ame'ē rehe ihē ke Tupā muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ē ke hijar. Pe, Tupā koty ipy'a muruwak rahā: "Ihē kotyhar ke nde" aja Tupā pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta aho — aja ngā pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

5 Amō wera rahā, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokōi her: "Ngariréi" aja ngā ipe tī.) Pe, heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Tupā je'ēha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngā jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho. ² A'ep y rymy'y rehe mokōi jarusu keruhū rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ē ke rehe usak. Ame'ē ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am. ³ Peteīhar jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Simāma'e pe opor oho. Pe, Simā pe pandu:

—Y koty esosok we rī — aja Jesu.

Upa sosok rahā, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ē ta ke mu'e uī.

⁴ Upa mu'e rahā, pandu:

—Simā! Apo jarusu keruhū ke y typyha koty esosok we. Nde namō ixo ame'ē ta namō kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simā pandu:

—Sa'e! Pytun rahā jande jamanga hū jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tī — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mäte hū te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak Tate. ⁷ A'erehe ehe katu ame'ē ta pe Simā ta pukāi. Amō jarusu keruhū pe ehe katu ame'ē ta i'āi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokōi jarusu keruhū ke mutyryhem. Tate mupypyk indo. ⁸ Ame'ē pira hetaha rehe Simā usak rahā, Jesu ruwa koty wapyk. Ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ē ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihē anī. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ē ke ihē. A'erehe ihē ruxī ihē. A'erehe ihē ngi eho — aja Jesu pe Simā pandu.

⁹ Mäte hū pira ke Simā ta pyhyk, a'erehe: "Mā!" aja Simā ta. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. "Mā!" aja tī. ¹⁰ Simā rehe katu ame'ē ta aja tī. Her Tian. Imu rer Juā. Ame'ē mokōi Semende ra'yr. "Mā!" aja a'eta tī. Pe, Simā pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anī. Amō kotyhar ta. Pehē ke ihē amu'e ta. A'erehe amō ta py'a ke Tupā koty pemuruwak ta pexo kī. (Pira pepyhyk, ame'ēja saka.) Pekiye ym. (Ihē namō peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhū ke y rymy'y rehe Simā ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykī muhem rahā, upa katu te Simā ta hijar oho. Pe, Jesu namō a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amō wera rahā, amō ok ta pe Jesu ixo. A'ep amō sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke namō a'e ixo. (A'erehe amō ta rake uhyk ym ame'ē ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahā, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahā, ihē ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ākā rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hā! Nde ke ihē amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hū ame'ē ke pahar upa ka'ē oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ē ke amō ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. "Nde katu" aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ē. Ame'ē ke a'e hany ta Tupā pe, ame'ēja saka. Aja rahā, upa ka'ē oho nde pe aja ngā pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ē rehe har ngā pandu pandu oho. Pe, heta ngā jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tī. ¹⁶ Anī. Heta ame'ē ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ē pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu.

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amō wera rahā, ngā ke Jesu mu'e mu'e uī. A'ep parise ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta ihī tī. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihī, ame'ē ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihī, ame'ē ngi uhyk uwyr ehe tī. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ehe tī. Tupāma'e pyrātāha ihī katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū.

¹⁸ Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke amō sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ē pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu. ¹⁹ Heta te hū ame'ē ta i'āi, a'erehe marā ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrātā rātā ame'ē ke a'eta hupir raho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ē rupi upa jupyrātā rātā ame'ē ke mujy mondo. Kyha aja me'ē pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngā pyter pe mou. Jesu rake mou.

²⁰ Amō ke Jesu mukatu, ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mā! Amō pe Tupā jō riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja. Aja me'ē Jesu pandu rahā, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peī. ²³ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē rehe usak awa.) ²⁴ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwha. Tupā jō riki ipy'a mujywywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke rehe mujywywyr katu, aja pekwha tī. Apo ihē tī. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywywyr eho inamō — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ē ta usak ū ehe rahā, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē pe nino, ame'ē ke mupu'a. Ame'ē ke hok pe raho. Oho ixo rahā, Tupā pe pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasak katu. Mā! — aja ngā pandu.

(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

“Ihē namō ejur” aja Rewi pe Jesu pandu

(Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk ūī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hū. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk ūī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk ūī tī.

³⁰ Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk ūī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta.

Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u ūī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

³¹ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.) ³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har

(Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym.

³⁵ Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mondok, ame'ē kurer ke amō mujar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī. ³⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. ³⁸ Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā, kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.) ³⁹ Kawī iro ame'ē ke amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawī mupupur ramō, ame'ēja saka ame'ē. Kamixa pyahu, ame'ēja saka ame'ē tī. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namō marā ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tī, aja Jesu mujekwa.)

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

6 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ë ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namõ. Pe, ame'ë ke jumu'eha ta amõ amõ po'ok ixo. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ë ke u'u.) ² Pe, amõ parise ta a'ep ixo. Ame'ë ta pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ë ta ma'eha ke Tupã je'ëha rehe pe-sak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ë ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ë ke u'u. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ë mbeju ke Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ëja saka. Pa'i ta jõ ame'ë ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ëha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ë ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ëha rupi ajur ame'ë ke ko ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke a'e mu'e uĩ. A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ëha mu'e ame'ë ta amõ ihĩ tĩ. Parise ta amõ ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahã, pandu ta ipe: "Mã! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ëja saka.) Jundéu awa ta je'ëha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja" aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uĩ, Jesu rehe. ⁸ Ame'ë ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ë ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ë ta pyter pe pu'am oho.

⁹ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Putu'uha 'ar rahã, myja jundéu awa je'ëha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu my? Ko mai rahã, katu my? Ko amõ ta ke jukwa rahã, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahã, katu my? Myja katu my? Pepandurahã! — aja ngã pe pandu.

¹⁰ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Upa katu. ¹¹ Ame'ë ke rehe usak rahã, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ëha rehe hendu ym, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amõ pytun ramõ rahã, ywy'ã rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ë ta ngi har awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta pe pandu:

—Pehẽ riki ihẽ amondo ta ame'ë ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ë ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her moĩ ehe.

"Petu" aja her moĩ ehe. Ko Andere amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. ¹⁵ Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. ("Sero" aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ë ta namõ ywy'ã ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ë pe a'eta uhyk. Amõ jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ë ta heta ixo tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Sinõ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y ramũi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramũi rake ihĩ tĩ. ¹⁸ Jesu pandu ame'ë ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu, ame'ë ke rehe johu ngã uhyk uwyr tĩ. Ajã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁹ Ima'e pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—"Tupã rehe har jakwa ym jande" aja pekwa ame'ë ta mã peja pehẽ rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehẽ rury katu pe'am. Upa peputar ame'ë ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ë ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ

rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jywyr ta pe'hẽ rehe, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²² —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ rehe pejuruar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ rehe juru ai ngã tĩ. "Peme'ẽ ta jaxer ai" aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe pejuruar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejuruar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.

²⁵ "Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym" aja pepandu ame'ẽ ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

"Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym" aja apo pepuka puka ame'ẽ ta. Mã! Pepyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

²⁶ —Yman Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta ran rehe har amõ ta pandu: "Katu peme'ẽ ta" aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: "Mã! Katu peme'ẽ ta" aja pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe hendu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁸ "Mã peja pehẽ ke Tupã mahy" aja pandu ame'ẽ ta pe kuja pepandu: "Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu" aja ipe. Pehẽ ke mahy ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. ("Mã peja esak katu ehe" aja Tupã namõ pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywywyr ym ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur raho tĩ. ³⁰ "Nema'e aputar" aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ẽ mujwyriha ke ebandu ym ipe. ³¹ Pehẽ pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ẽ ke peputar. Aja pemujywywyr ipe tĩ. Katu ame'ẽ ke pe ma'ema'e ngã pe tĩ.

³² —Pehẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta rehe jõ pepy'a katu rahã: "Mã! Peme'ẽ katu ame'ẽ ke" aja pehẽ rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

—Pe, pehẽ pe ma'e katu ame'ẽ ke ma'e. Ame'ẽ ta rehe jõ pepy'a katu rahã! "Mã! Peme'ẽ katu ame'ẽ ke" aja

pehẽ rehe har Tupã pandu ym tĩ. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e katu. Ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

—Amõ ta pe tamatarer pemupyta rahã, ame'ẽ ke pehẽ pe mujwywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ẽ ta pe pemupyta katu. Aja rahã: "Mã! Peme'ẽ katu ame'ẽ ke" aja pehẽ rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Aja mupyta tĩ. Juja katu te mujwywyr tĩ, aja ukwa. Aja ym pehẽ! (Pehẽ ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ẽ ta rehe pesak katu tĩ. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujwyriha ke peputar ym pexo. Aja rahã Tupã koty nema'e heta te hũ ta. "Tupã ra'yr ta" aja ta pexo. Tupã riki ywatehar te ke a'e. Upa ngã rehe katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu ym ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Jaxer ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Upa ngã rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Aja Tupã. ³⁶ Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ pyrara usak. Aja amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ — aja Jesu pandu.

"Katu ym nde" aja amõ rehe har ebandu ym

(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

³⁷ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: "Peme'ẽ ta katu ym" aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta rehe har kapitã pe pepandu ym: "Peme'ẽ riki katu ym. A'erehe emahy" aja pepandu ym. Pepandu ym rahã, aja pehẽ rehe har Tupã pandu ym ta tĩ. "Katu ym pehẽ" aja a'e pandu ym ta tĩ.

—Amõ rehe peparahy rahã, pehẽ py'a pemujywywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ katu ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.

³⁸ —Amõ ta pe ma'e ke peme'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ pe ma'e ke Tupã me'ẽ katu ta tĩ. Tyryhem aja pehẽ pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehẽ pe. Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ẽ eha ym te ame'ẽ my, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ixo rahã, marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehẽ tĩ. Jetehar te ke pejum'u'e katu rahã, ame'ẽ ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.)

⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ. Ukwa katu ta tĩ.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe ebandu my: "Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta" aja. (Aja rahã, kuja riki: "Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.

Ame'e ke ma peja ehijar" aja nde erepandu.) Ma! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar" aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ. ⁴⁵ Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'e ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'e ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ëja saka.) Jaxer ame'e ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'e ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ëja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'e ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: "Katu ym a'e" aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har

(Matéu 7.24-27)

⁴⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: "Éi! Sawa'e! Nde katu!" aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'e ke rehe nde erehendu ym rahã, katu ym aja. ⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'eha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. ⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyr pykũi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'e 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym. ⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'eha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'e riki amõ koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Matéu 8.5-13)

7 Upa aja me'e ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'e riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'e ke ipe. Manõ tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu: —"Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur" aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'e ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'eha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'e ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: "Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ tĩ. ⁷ A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'eha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'eha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihẽ apandu: 'Eho!' aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: 'Ejur se!' aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: 'Eparaky eho!' aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu" — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'e ke Jesu hendu rahã: "Mã! Katu tiki!" aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'e ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ ywy pe nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'e ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'e membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ẽ rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'e ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ.

¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'e ke jytyr ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'e membyr ke a'e. Peteihar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'e ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'e ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: "Epu'am!" — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'e ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imãi pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'e ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'eha ke pandu ame'e ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'e ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'e rupi pandu oho tĩ. "Ngã ke Jesu mukatu" aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ë mukatuha rehe har Juã pe inamõ jum'u'e ixo ame'ë ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jum'u'e ixo ame'ë ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! ¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “Amõ sawa'e uwyr ta' aja ihë apandu. Nde riki ame'ë ke my? Ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ë ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ë ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. ²² Pe, Juã muwyr ame'ë ta pe pandu:

—Juã koty pejwyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe, ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ë ta jwyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixó te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.)

²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo, ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ë ke namõ jõ ixo ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ a'e ixo ym.) ²⁶ Ihë pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehë pe. Ymanihar te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihë amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihë koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

²⁸ —Apandu pehë pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihëma'e jum'u'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihëma'e jum'u'eha ta ma'e ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã ukwa katu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ë ta ke a'eta. (Ame'ë ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ë ta Tupã je'ëha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehë py'a pemuruwak” ame'ë Tupã je'ëha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.) ³⁰ Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ë ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ë ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ë ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ë ihë ke putar ym ame'ë ta my? Kuja nahã my? ³² Ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kÿjãtã ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³ —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ë ta tĩ. Juã mujahukiha uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe Ājã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naĩ. (Pehë rury ym ehe. Wajar ihĩ, ame'ëja saka pehë tĩ.)

³⁴ —Pesarahã! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Juã aja ym ihë. Upa ma'e ke ihë a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihë rehe har pepandu: “Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja ihë rehe pandu naĩ. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki ihë rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihë, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihë rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihě rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamō uhyk rahā, wapyk. Ma'e ke u'u uĩ.

³⁷ Ame'ě ok ta pe amō kūjā ixo. Kūjā ixo te'e ame'ě ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihĩ, ame'ě ke raho. ³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uĩ. Jixi'u uĩ tí. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ě pe ipy ke muxikā rahā, ipy ke juru pe pyter pyter tí. (Aja ipy'a moĩ moĩ ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe. ³⁹ Ame'ě rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ě ke a'e. Her Simā. A'e jupandu jupe uĩ:

—Peme'ě sawa'e Tupā je'ěha pandu ame'ě ke rahā, kūjā rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ě rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ě kūjā ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simā jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ě ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simā! Ma'e ke ihě apandu ta nde pe — aja.

Simā pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Ebandurahā! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokōi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ě ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amō heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marā ka ym mujywyriha. A'erehe mokōi sawa'e ta pe ijar pandu: "Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujuwyr ym ta me'ě te'e. Upa ihě aharái apo 'y" aja. Aja rahā, mokōi sawa'e ta ngi har myja me'ě sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simā pe.

⁴³ Simā pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ě riki ipy'a katu te. Tamatarer mujuwyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahā my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simā pe pandu we rahā, kūjā koty uwak.

—Simā! Kome'ě kūjā rehe esarahā! Ko nde rok pe ihě ajur rahā, y ke nde eremoĩ ym. Ihě py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ě kūjā anĩ. Ihě py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikā tí. ⁴⁵ Ahyk rahā, ihě rehe nde erejuman ym tí. "Ko nde erejur katu" aja nde erepandu ym. Kome'ě kūjā anĩ. Ihě ahyk rahā, ihě py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁶ Ihě ākā rehe ma'e ka pihe katu ame'ě ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kūjā anĩ. Ihě py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihě apandu nde pe. Ihě rehe ipy'a katu te ha ke kūjā mujekwa. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amō mujekwa tí — aja Simā pe pandu.

⁴⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihě py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amō ta wapyk uĩ. Ame'ě ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mā! Awa ko my? Esarahā! Amō ke rehe ipy'a jywyr ame'ě ke a'e. Tupā a'e my tí — aja jupandu a'eta jupe uĩ.

⁵⁰ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihě rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke Tupā muhā katu. Ererahā! Eho katu — aja ipe.

Jesu namō kūjā ta oho

8 Ku'ě rahā har pe we amō amō ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tí. "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: 'Ihě kotyhar ta ke pehē' aja a'e pandu ta" ame'ě myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamō oho tí, awa py mokōi ame'ě ta ke. ² Inamō kūjā ta oho tí. Amukwehe amō kūjā ta py'a ngi ājā ke Jesu muhem mondo. Ame'ě kūjā ta oho inamō tí. Amukwehe amō ma'e ahy ixo ame'ě ta ke mukatu tí. Ame'ě kūjā ta oho inamō tí. Ko Mari Mandare oho inamō tí. Amukwehe te awa po wajar mokōi ājā ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamō tí. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ě ke a'e. Ko Susā oho inamō tí. Ko amō kūjā ta heta oho inamō tí. Upa ame'ě ta ma'e ke me'ě katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ě. Ame'ě namō ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngā pe.

Ma'e ra'ĩ muhāi me'ě rehe har

(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Amō amō ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ě ta pe myja me'ě ma'e ke my, ame'ě ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ĩ ke amō sawa'e muhāi oho. Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ĩ u'ar. A'ep amō ta pyrũ ehe. Ma'ewyra ta u'u amō tí. ⁶ Amō ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ě hywōi rahā, te'e manō. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namō hywōi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ě rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hũ tí. Hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sē (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihĩ — aja Jesu pandu.

A'e pandu tí:

—Pesarahā! Pekwa tar katu rahā, ihě apandu ame'ě ke rehe pehendu katu ta me'ě te'e! — aja ngā pe Jesu pandu.

Myja me'ě ma'e ke my ame'ě rehe har

(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ě ma'e ke my, ame'ě rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ë my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar Tupã mujekwa. Pyahu ame'ë ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ë ke a'e putar katu. "Ihëma'e a'e" aja a'e pandu. "Ame'ë ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa" aja Tupã ihë pe pandu. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke apandu pandu. Aja rahã, amõ usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym te ame'ë rehe har. Amõ hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym te tĩ — aja Jesu pandu.

Myja me'ë ma'e raĩ my, ame'ë ke Jesu mujekwa

(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Myja me'ë ma'e raĩ my, ame'ë rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e raĩ riki Tupã je'ëha aja saka. ¹² Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe amõ ta hendu tipe. Pe, ame'ë ta rehe Satana uhyk ta. (Äjã ramüi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ëja saka.) Pe, Tupã je'ëha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahã, Tupã rehe jurujar ym. Pe, ame'ë ke Tupã muhã ym.

¹³ —Ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe huryha namõ hendu katu tipe tĩ. (Pahar hywõi, ame'ëja saka.) Anĩ. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahã, jurujar katu we rĩ. Pe, Tupã rehe jurujar katu, a'erehe amõ ta putar ym. Mahy riki tĩ. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ëja saka.)

¹⁴ —Ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe hendu tipe tĩ. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupã je'ëha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hũ pyhykiha rehe jõ ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ëha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ëha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ëja saka.)

¹⁵ —Ma'e raĩ wyy katu ame'ë rehe u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ëja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har

(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. ¹⁷ Ihë amu'e ame'ë ke ame'ëja saka. Apo mukanim, ame'ëja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka. Apo jupyk, ame'ëja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ë ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ë pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke upa katu te Tupã mukanim

ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mãi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mãi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. ²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mãi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ë ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ëha rehe hendu, pe, pandu: "Katu. Tupã je'ëha mujekwa, aja ihë ama'ema'e ta" aja. Aja pandu ame'ë ta ihë mãi aja tĩ. Ihë mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ë ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. ²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukweroup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Tate jere oho. ²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere Tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihë pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ. ²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehë namõ ihë axo. Ihë rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke kohĩ. Je'ëha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ë sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe äjã ihĩ ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera wyy koty oho. Ame'ë wyy Ngariréi wyy kupe koty ihĩ. ²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ë ke a'e kwe. Ipy'a rehe äjã ihĩ ame'ë ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ë ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. ²⁸ Pe, äjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ë pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tu-paham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ë ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ë pe äjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ aja mujekwa.) Äjã pe Jesu pandu: —Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hātā pandu:
—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihē pe. Ihē apandu nde pe, emahy ym ihē ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihē rer riki: "Heta" — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hū ājā ta ihī, a'erehe: "Heta" aja pandu. ³¹ Pe, Jesu pe ājā ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rī. Aja emahy ym we jande ke rī — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ē ke rehe ājā ta usak. Heta te hū kure ta i'āi. Ywy'ā rupi kāpī u'u ixo. Jesu pe ājā ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ē ke kure usakiha ta usak rahā, ame'ē rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amō ta renda rupi pandu pandu oho tī. ³⁵ Pe, ame'ē ke rehe ngā usak oho tī. Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe usak. A'eramō ājā ta uhem oho ingi, ame'ē ke rehe usak. Jesu rake wapyk uī. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tī. Pe, upa ngā kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrātā te hū ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) ³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa ame'ē rehe har ngā pe pandu. ³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrātā te hū ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngā ingi. (Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Oho ingi.

³⁸ Oho tate rahā, sawa'e pandu ipe. A'eramō ājā ta uhem oho ingi ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anī. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupā mukatu, ame'ē rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. "Mā! Katu tiki. Ihē ke Jesu mukatu" aja pandu pandu oho.

"Ihē rajyr emukatu ejur" aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahā, heta ngā harō u'am ehe. Huryha namō ame'ē ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā ke a'e. Huwa koty ipynarāi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hū ipe:

—Ihē rok pe jaho! ⁴² Ihē rajyr ahy oup. Manō tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke tajyr. Tajyr pe-teihar ke.

Kūjā ke Jesu mukatu

(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namō Jesu oho ixo rahā, heta ngā jumujar mujar hū te'e oho ixo tī. ⁴³ Heta ame'ē ta pyter pe amō kūjā oho ixo. Jaiha pupur hū ame'ē ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahā, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ē me'ē. Anī. Mukatu ym te a'e ke.] ⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ē ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ē ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihē ke pyhyk my? — aja.

Upa ngā pandu:

—Anī ihē — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mā! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngā ixo. Mujar mujar hū tī — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihē ke amō pyhyk! Ihēma'e pyrātāha uhem oho. Amukatu amō ke, a'erehe ihēma'e pyrātāha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngā ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjā ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrī riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngā pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ē rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ē rehe har pandu tī. ⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjā pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu

(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahā, kapitā rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō tái — aja sawa'e ta pandu. ("Mu'eha" aja pandu rahā: "Jesu ke" aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e. Ihē rehe nde erejurujar katu, aja rahā jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tī — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahā, heta ame'ē ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juā amō tī. Tian amō tī. Ipái amō tī. Imāi amō tī. Ame'ē ta jō. Heta ame'ē ta soroka pe pyta. ⁵² Kūjātāi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hū. Ahem ehe ixo tī. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjātāi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngā pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mā! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hū ehe.

Kūjātāi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hū ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahā, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjātāi! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imãĩ pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.) ⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mã! Mã katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tĩ. "Pepandu ym" aja pandu tĩ.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

9 Pe, awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihẽ je'ẽha rupi amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo. Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemuhem pemondo tĩ. Ihẽ je'ẽha rupi ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemukatu tĩ — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ẽ ta ke mondo rahã, kuja pandu tĩ:

—Kuja pepandu pandu peho: "Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã pandu ta ipe: 'Ihẽma'e nde' aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak" aja ngã pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. ³ Peho rahã, pehẽma'e ke peraho ym te. Pehẽ mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa ke peraho ym tĩ. Pehẽ kupe pe ma'e ryrũ peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke. ⁴ Amõ ta rok pe pehyk, pe, pehẽ pe ijar pandu: "Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu" aja. A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ peker. Ame'ẽ rok pe jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ẽ ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ok ta ngi pehem peho. "Ko nde erejur katu. Se epyta katu" aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi wyyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha

(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e. ⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: "Juã ãkã emondok eho ingi" aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: "Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: 'Ihẽma'e ke a'e' aja a'e pandu" aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyer emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ẽ rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ me'ẽ ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar pe-teĩhar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ẽ uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. "Pewapyk" aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te. ¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ẽ amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pira ka'ẽ mupen tĩ. Ame'ẽ ke me'ẽ tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ẽ ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu me'ẽ ke” aja je tĩ. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem. Ame'ẽ ke nde” aja je tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehẽrahã! Myja ihẽ rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy hũ ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ihẽ ke tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ihẽ ke putar ym te tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34–9.1)

²³ Upa ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ tapijar te'e we oho ta me'ẽ te'e. ²⁴ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ẽ wyy keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ẽ ke amõ pyhyk. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ẽ sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ ajy-wyr rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi. Katu te ha namõ ihẽ ajy-wyr ta. Papama'e katu te ha namõ ajy-wyr ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha tama'e katu te ha namõ ajy-wyr ta tĩ. Arahã ihẽ ngi huxĩ ame'ẽ ta ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. ²⁷ Pesarahã! Apandu pehẽ pe! Ihẽ riki kapitã keruhũ te. Ame'ẽ ke pehẽ ngi

har amõ ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahã, usak ta, manõ ym we ta rĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ẽ ke Jesu pandu rahã, kuja a'e ukwer nahã my, awa po wajar mokõi. Pe, wyy'ã keruhũ pe oho. Petu ke raho. Juã amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Tupã namõ pandu oho. ²⁹ Pe, Tupã namõ pandu u'am rahã, huwa ke amõ koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hũ. ³⁰ Pahar ywa pe har weraha namõ mokõi sawa'e ta uhem. (Wera te hũ rahã, Tupã pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amõ tĩ. Jesu namõ a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamõ:

—Jerusarẽ ok ta pe nde eremanõ ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahã, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokõi sawa'e ta inamõ pu'am u'am, ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. ³³ Pe, mokõi sawa'e ta oho ixo ingi rahã, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehẽ mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujã ta. Ko nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, amõ we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahã, ywa takãxiha uhyk a'eta rehe. Takãxiha rysãha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takãxiha pe mokõi sawa'e ta ixo oho rahã, Petu ta kyje. Usak ame'ẽ ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takãxiha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihẽ ra'yr. Katu asak ame'ẽ ke a'e. Ihẽma'e ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahã, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ẽ ke amõ ta pe Petu ta pandu ym te. Arahã pandu ym te rĩ.

Kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, wyy'ã keruhũ ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahã, heta ngã uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ẽ ta ngi har amõ sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihẽ ra'yr rehe esarahã! Peteĩhar ke a'e. ³⁹ Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, pahar ahem ahem a'e. Mumanõ manõ a'e ke reko tĩ. Aja rahã, juru ke tyjúi hũ. A'e ke mahy hũ tĩ. Pe, he'õ te rahã, uhem oho ingi. ⁴⁰ Ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu hũ: “Ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anĩ. Marã ka ym muhemiha — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mã! Apo pehẽ pexo ame'ẽ ta! Mã! Tupã pyrãtãha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehẽ namõ ihẽ axo ym ta. Pejurujar ym ha namõ aja te'eha ihẽ py'ahu te'e ahendu. Anĩ. Aja ym ta — aja ngã pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihẽ pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumĩ uwyr ixo rahã, a'e ke ãjã ityk. Wyy rehe ityk. Pe, mumanõ manõ hũ. ãjã pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho. ⁴³ Tupã-ma'e pyrãtãha rehe har ngã pandu:

—Mã! Katu tiki! Katu hũ — aja.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ

(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngã pandu pandu ixo rĩ:

—Mã! Katu te me'ë a'e my! — aja.

Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihë apandu ame'ë ke pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahã, peharái ym ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë rehe ihë ruwajan ta ke amõ muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anĩ. Ame'ë panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ë rehe har pandu ym we ipe tĩ.

Katu te ame'ë rehe har

(Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ë je'ë hũ a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ë ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ë ta ukwa ukwa u'am ame'ë ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am. ⁴⁸ Pandu:

—Kome'ë ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihë kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihë rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihë ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihë pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë ke ihë pái muwyr ame'ë ke ihë. Pe-hë ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ë ke ihë” aja ukwa. Aja rahã, ame'ë ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ë rehe har

(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Ame'ë riki nde je'ëha rupi ãjã ta ke muhem katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ëha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juã ta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki pehë ruwajan aja ym rahã, pehë rehe katu ame'ë ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr ta, ame'ë angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu:

—Jerusarë ok ta pe ihë aho ta ký — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amõ sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ë pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.)

⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarë ok ta jaxer aja a'ep pe

har ta ukwaha naĩ. Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. ⁵⁴ Ame'ë ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja tĩ. Jumu'eha ta ke mokõi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ë ok ta pe har ta ke tata mai ta my.

(Nde ke putar ym ame'ë ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe

(Matéu 8.18-22)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ë pe ne namõ ihë aho ta ký tĩ — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihë anĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, in-amõ oho rahã, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amõ sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihë namõ eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihë rok pe ajwyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihë riki ajytm ta. Arahã jö ne namõ ihë aho ta ký — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta manõ aja saka ixo. Ame'ë ta riki manõ te ame'ë ke jytm ta. Ne anĩ. Ihë namõ ejur apo 'y. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amõ sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namõ ihë aho ta ký. Kuja py ta rĩ. Ihë rok pe aho we ta rĩ. Papa ta pe ihë apandu ta: “Ihë aho ta ký” aja ta. Upa rahã, ne namõ ihë aho ta ký — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amõ jytm rahã, hok pe purure mujwyr jywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupã rehe har amõ pandu pandu oho rahã, hok pe jywyr jywyr oho rahã, katu ym tiki. (Jywyr jywyr rahã, ihë namõ oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

10 Ajame'ë ke amõ heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihë koty pejur. Ihëma'e ta ke pehë pexo” aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta ke jumokõi mokõi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ë rupi ame'ë ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tĩ. ² Ame'ë ta pe pandu:

—Heta te hũ ngã ixo. Ihë rehe har pandu oho ame'ë ta anĩ. Heta ym. A'erehe Tupã namõ pepandu. “Sawa'e

te! Ne je'ēha pandu oho ame'ē ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahā, nde koty ngā py'a ke ame'ē ta muruwak ta" aja Tupā pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahā! Arapuharan rehe jangwate usak rahā, marā ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehē. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy tar katu tī. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ēja saka.) A'erehe peta kī. ⁴ Te'e peho. Peho rahā, tamatarer ryrū peraho ym. Ma'e ryrū pehē kupe pe peraho ym tī. Mokōi pehē py rehe har peraho ym tī. Peho pexo rahā, i'i atu pehē rehe uhyk ame'ē ta namō pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amō rok pe pehyk rahā, pepandu py: "Mā peja kome'ē rok pe har ta rehe Tupā usak katu" aja. ⁶ Pe, ok jar pandu: "Katu. Ko pejur katu! Se pepyta" aja rahā, Tupā usak katu ta ehe. Ame'ē rok pe jō pepyta katu. Pehē mi'u ke ok jar me'ē. Ame'ē ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ē me'ē katu. Aja ihēma'e parakyha ke pehē, a'erehe pehē pe ijar werur ame'ē ke pe'u katu. Amō amō rok pe pehē mi'u pekekar ym peho.

—Anī. Ok jar putar ym rahā: "Katu. Ko pejur katu. Se pepyta" aja ym pandu rahā, peho ingi. Katuha pepandu ame'ē ke pehē rehe jywyr ta, ame'ēja saka. Pehē rehe Tupā usak katu ta.

⁸—Amō ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahā, ma'e ke pehē pe ngā werur ame'ē ke pe'u katu. ⁹ A'ep ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tī: "Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak. Aja rahā, Tupā pandu ta: 'Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y' aja Tupā pandu" aja ngā pe pepandu.

¹⁰—Pe, amō ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehē ke mupyta ym rahā, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹ "Pehē ok ta rupi jawata rahā, wyyku'i jande py rehe pyta rāi. Pesarahā! Ame'ē ke jajuhyk apo. Aja rahā, kuja pehē py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupā pandu: 'Ihē kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anī. A'e ke peputar ym" aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹²—Apandu pehē pe. Kome'ē wyy keruhū pe har ta ke Tupā mupyrara rahā, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehē ke mupyta ym apo. (Ame'ē ta Tupā muwyr ame'ē ke putar ym. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē.) A'erehe ame'ē ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupā mupyrara hū ta — aja 72 mondo ame'ē ta pe Jesu pandu.

Amō ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym

(Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tī:

—Korasī ok ta pe har ta! Mā! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Mesái ok ta pe har ta! Pehē aja tī. Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta hū pehē ruwa koty ihē ama'ema'e tipe. (Anī. Ihē rehe pejurujar ym.) Pehē ruwa koty ihē ama'ema'e ame'ē ke ymanihar Tir ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ē

ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupā koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tī. Tatimbuk ke iākā rehe ombor ta tipe tī. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ymanihar Sinō ok ta pe har ta aja tī. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tī. Tupā koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tī.

¹⁴—Ko ihē apandu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ame'ē ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasī ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. ¹⁵ Kapana'ū ok ta pe har ta! Kuja: "Jande anī. Katu te jande" aja pekwha naī. Upa pehēma'e ok ta ke Tupā mukanim ta tī — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehē rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe hendu katu tī. Pehē ke amō putar ym rahā, ihē ke putar ym tī. Ihē ke amō putar ym rahā, ihē pái ke putar ym tī. Ihē ke ihē pái muwyr. A'e ke putar ym tī — aja Jesu pandu. (Upa Jesu pandu rahā, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupā je'ēha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr

(Apokarip 21.27)

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahā, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ē ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahā! Ājā ta riki jande rehe hendu katu tī! Nde je'ēha rupi japandu: "Ehem eho ngā py'a ngi" aja. Aja rahā, ājā ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tī! Satana rehe asak a'am rahā, pyrātāha kanim ingi. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ke rehe ihē asak. Ywa ngi Tupā weraha, aja pahar pyrātāha kanim ingi. A'erehe ājā ta ke pemuhem pemondo ngā py'a ngi. ¹⁹ Pesarahā! Ihēma'e pyrātāha ke pehē pe amondo, a'erehe mbōi ta rehe pepyrū, pe, su'u rahā, ahy ym pehē pe. Jawajyr ta rehe aja tī. Pepyrū, pe, jupi rahā, ahy ym pehē pe tī. Satanama'e pyrātāha ke aja tī. (Ājā ramūi a'e.) Pehē ke mahy ym ta tī. Pehē ke mahy ym te ta ma'e ke. ²⁰ Ājā ta pehē rehe hendu katu. Ame'ē rehe pehē rury katu. Amō we tī. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rer ke Tupā mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ē ke ihī. A'erehe i'ar koty te we hū pehē rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke

(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahā, Jesu rehe Tupā'ā ihī katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitā keruhū ke nde! Kome'ē wyy keruhū pe har ta kapitā keruhū ke nde tī. "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja nde pe apandu. "Akwa katu te ame'ē ke ihē" aja pandu ame'ē ta pe nema'e pyrātāha ke nde eremujekwa ym. "Ihē riki ajumu'e katu te ame'ē ke ihē" aja pandu ame'ē ta pe nde eremujekwa ym tī. Ta'yn ta aja ihēma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym.

Ame'ë ta pe nema'e pyrätã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: "Ne jö riki katu te me'ë ke" aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihë pe ihë pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihë akwa katu. Ihë rehe har ukwa ym awa. Ihë pái jö ukwa katu te ihë rehe har. Ihë pái rehe har ukwa ym awa. Ihë jö akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihë. Pe, amö ta pe ehe har ihë amujekwa tar katu, ame'ë ta jö ukwa katu te ehe har tí — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehë rury katu ame'ë ta ke pehë! Ihë ama'ema'e ame'ë rehe pesak katu, a'erehe pehë rury katu pehë. ²⁴ Apandu pehë pe. Ihë ama'ema'e ame'ë ke rehe pehë atu pesak katu. Ame'ë rehe heta ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta usak tar katu tí. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihë nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tí. Usak tar katu tí. Pehë riki ihë je'ëha rehe pehendu, ame'ë rehe ymanihar ta hendu tar katu tí. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihë nixói tí.) Pehë anĩ. Pehendu, a'erehe pehë rury katu ame'ë ta ke pehë — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har

(Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)

²⁵ Pe, amö sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ë ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihë ama'e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ë ke rehe nde eresak. Ame'ë mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tí.

Upa nema'e pyrätãha namö ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tí.

Upa nde erekwa katuha namö epy'a katu ehe tí.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namö ixo ame'ë rehe epy'a katu tí — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tý. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ë ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihë apy'a katu ta me'ë te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amö rehe a'e ipy'a katu ta me'ë te'e, ame'ë rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarë ok ta ngi amö sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ë ta mukanim raho. Nupã hũ tí. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ë pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tí. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho. ³² A'engi amö sawa'e oho ixo tí. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tí. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tí.

³³ —Pe, amö sawa'e ame'ë rupi oho ixo tí. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tí. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe. ³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ë ke pukek tí. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amö ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ. ³⁵ Ku'ë rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Moköi wera rahã, wetep paraky, ame'ë hepyha jo'ok. Ame'ë ke ukweriha renda jar pe me'ë. Pandu ipe: "Ko riki tamatarer ihĩ. Kome'ë namö sawa'e rehe esak katu ký. Amö we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ë ke upa nde pe ihë amujywyw ta ký. Koropi ajywyw rahã, amujywyw ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tí" aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ë panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ë ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ë ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tý. Eho tí. Aja nde tí. (Nde ruwajan aja ame'ë rehe epy'a katu ký) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tí.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namö Jesu oho ixo rahã, amö ok ta pe uhyk oho. A'ep amö kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamö ixo tí. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ë ke rehe hendu uĩ. ⁴⁰ Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihë namö ihë anam mupupur ym. Ihë jö riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: "Inamö ma'e emupupur eho" aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ë ta rehe nde erejumupyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy Tate tí. ⁴² Peteihar ma'e ke jö nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ë ke upa

harái ta ngá.) Mari aní. Ihě je'eha rehe hendu tar katu uí. Ame'ě je'eha ke Mari harái ym ta. Ame'ě ke katu te ame'ě ke — aja Mar pe Jesu pandu.

Tupã namõ amõ pandu pandu katu ame'ě rehe har
(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

11 Amõ renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteí pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ě ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mu-jahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tí — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namõ pepandu:

"Jande pái keruhú! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: 'Mã katu te' aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ě angaha ke rehe ihě aharõ hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ě ta rehe jande py'a jamujywy.

Aja jande rehe nde tí. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ě rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujywy katu tí.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ě ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)" aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tí. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ě te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehě ngi har peteí riki ehe katu ame'ě rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: "Sa'e! Ne mi'u ihě pe emuwyr te'e rí. ⁶ Ihě rehe katu ame'ě ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixóí te ihěma'e ke apo. Ma'e ke ym ihě ame'ě ipe" aja ipe. ⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'eha ke ehe katu ame'ě pe pandu: "Apo aní ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihě anino aju. Ta'yn ta aja tí. Marã ka ym apu'amíha. Marã ka ym nde pe ihě mi'u ihě ame'eha rí" aja pandu my. ⁸ Aní. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihě apandu pehě pe. Ehe katu ame'ě ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Aní. A'e riki i'í pandu pandu hũ u'am. Huxí ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ě ke me'ě ta ipe.

⁹ —A'erehe ihě apandu pehě pe. Aja Tupã tí. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ě ke a'e muwyr ta pehě pe. (Tupã namõ pepandu rahã, aja tí.) Pekekar, ame'ėja saka tí. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ėja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehě po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ėja saka.) Pehě po penupã nupã, ame'ėja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ėja saka tí. (Pirar rahã, pepandu ame'ě ke a'e muwyr ta pehě pe tí.) ¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ě ta pe a'e muwyr ta ký. Amõ kekar rahã, mahem ta ký. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta ký. Aja riki.

¹¹ —Pesarahã! Pehě namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ě ihě a'u ta" aja. Aja rahã, mbóí ke ipái

me'ě ipe my? Aní. Aja ym. Pira ka'ě me'ě ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: "Papa! Sapukái pi'a ihě a'u ta" aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ě ipe my? Aní. Aja ym. Sapukái pi'a me'ě ta ipe tí. ¹³ Awa ta te'e pehě. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ě ta ke pehě. Pehě ra'yr ta pe ma'e katu ame'ě ke peme'ě me'ě katu. Aja rahã, pehě 'ar koty te we ma'e katu ame'ě ke jande pái keruhú me'ě me'ě ta pehě pe. Ywa pe ixo ame'ě ke a'e. "Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr" aja pandu ame'ě ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ě te'e, aja Jesu mu'e.)

"Mesembu" Satana rehe har (Ājã ramūi a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ājã muje'engai te'e. Ame'ě ājã ke Jesu muhem mondo ingi. Ājã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tí. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta aní. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ě riki ājã tama'e kapitam.

Ame'ě riki pyrătãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ājã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naí.

¹⁶ Jesuma'e pyrătãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ě ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ě ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrătãha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tí — aja Jesu pe.

¹⁷ Aní. Ame'ě ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ě ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Aní ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tí. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tí. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ājã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tí. Satanama'e pyrătãha namõ ājã ke ihě amuhem amondo, aja pepandu rahã, ājã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Aní. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! Ājã ke ihě amuhem amondo. Pehě kotyhar ta aja tí. Ājã ta ke muhem mondo tí. Awama'e pyrătãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrătãha namõ muhem mondo my? Aní. Aja ym. Aja rahã, ihě aja tí. Satanama'e pyrătãha namõ aja ym tí. A'erehe pehě je'eha pejawy te'e aja pehě kotyhar ta riki mujekwa pehě pe. ²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrătãha namõ ājã ta ke ihě amuhem amondo. Aja rahã, ihě riki kapitã keruhú aja Tupã mu'am ame'ě ke ihě, aja pekwa katu ta me'ě te'e. Peharõ katu pexo ame'ě ke.

²¹ —Sawa'e pyrătã hũ ame'ě ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moí katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu.

²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrătã ame'ě ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moí katu

ame'ë ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, ha-par. Ame'ë pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke i'ar koty te we pyrätã ame'ë ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ë ke amõ ta pe me'ë me'ë. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë me'ë. (Aja ihë tĩ. Sawa'e pyrätã hũ ame'ë ke Satana aja saka. Ihë riki i'ar koty te we pyrätã te hũ ame'ë ke ihë. A'erehe a'e ke ihë amuputu'u katu. A'erehe äjã ta ke ngã py'a ngi ihë amuhem katu amondo.)

²³ —Ihë kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihë namõ jumai ame'ë ke a'e. Tupã koty ihë namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, amõ koty muhãi mondo ame'ë ke a'e tĩ. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe äjã jywyr oho
(Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi äjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: "Sawa'e py'a ngi ihë ahem ajur, ame'ë pe ajywy'ar ta aho. Ihë rok aja ihë pe" aja jupandu. ²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. ²⁶ Ame'ë rehe usak rahã, amõ äjã ta a'e oho pi-am. Awa po wajar mokõi hetaha a'e muhyk. Ame'ë ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ë ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ë sawa'e mäte jaxer ame'ë ke apo. Äjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ëja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ë ke

²⁷ Pe, ame'ë pandu rahã, amõ heta ame'ë ta pyter ngi kũjã pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ë ke mã hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ë, ame'ë mãi mã hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ë riki i'ar koty te we hury katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrätãha ke amõ ta usak tar katu
(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu pandu:

—Mã pehë katu ym riki. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e, ame'ë ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihë ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke amujesak ym ta pehë pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihë rehe har amujekwa ta pehë pe tĩ. ³⁰ Yman te Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon

uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihë tĩ. Manõha ngi ihë akwera katu ahem rahã, ihë ke Tupã muwyr, aja pehë pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehë pe amujekwa ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ë ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ë kũjã pandu ta: "Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehë" aja apo pehë pexo ame'ë ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwã katuha namõ ma'e ke Saromã mu'e ame'ë ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihë axo. Saromã 'ar koty te we ihë akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihë je'ëha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehë ke Tupã mupyrara ta.)

³² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: "Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehë" aja pehë pe pandu ta. Jon pandu ame'ë ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihë axo. Jon 'ar koty te we ihë katuha ke. Anĩ. Ihë je'ëha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehë ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixo uwyr ame'ë ta usak katu ma'e. Aja ihë amu'e ame'ë ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe. ³⁴ Awa reha riki ma'e muwera aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehë reha katu rahã, pehë rete rupi wera katu, ame'ëja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.) ³⁵ A'erehe apandu katu pehë pe. Pehë reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.) ³⁶ Aja rahã, pehë rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ëja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ëja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihë rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe. Pe, hok pe ixo oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ë ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mā! Jundéu awa ramūi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehë parise ta! Pehë riki paratuxī aja saka. Y amō u'uha aja tī. Paratuxī soroka ke jō pekutuk katu. Typyha ke anī. Aja pehë pিরer ke pekutuk katu. Pehë py'a anī. Juhyk aja ym pexo. Pehë py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amō ta ke pemahy hū tar katu, ame'ë ke pehë py'a pe pekwa pekwa pexo tī. ⁴⁰ Pehë peka'u te'e! Pehë rete ke Tupā mujā. Pehë py'a ke a'e mujā tī. (A'erehe pehë py'a juhuk, aja pexo ta me'ë te'e tī.) ⁴¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe pehëma'e ke peme'ë me'ë. (Aja rahā, Tupā koty pehë py'a pemuruwak pemondo, aja pemujukwa ta.) Aja rahā, pehë py'a ke juhuk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke. Tupā rehe pehë py'a pemoī moī. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ë ipe. Jande popa heta-ha ngi peteī peme'ë. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tī. Aja pema'ema'eha. Amō koty anī. Katu ame'ë ke aja ym pema'ema'e. Tupā rehe pepy'a ym tī. Pesarahā! Amō we pema'ema'e ta me'ë te'e. Kuja. Tupā rehe pepy'a katu ta me'ë te'e. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta me'ë te'e tī. Ma'e muhembykiha ke peme'ë ta me'ë te'e tī. Ame'ë me'ëha peharāi ym ta me'ë te'e tī.

⁴³ —Parise ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahā, kapitā ta wapyka pe jō pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ë ke pe. (Aja pehë katu te aja pemujukwa tar katu naī.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahā: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jō peputar katu. (Aja rahā, pehë katu te aja pekwaha naī.)

⁴⁴ —Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke! Pehë riki kangwerupa aja saka. Ngā ukwa ame'ë ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amō wata. (Aja rahā, ipy'a juhuk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tī. Pehë py'a juhuk ym, aja te'e pexo. Ame'ë ke amō ta ukwa ym. Pe, pehë namō ame'ë ta ixo rahā, ame'ë ta py'a ke pemujaxer te'e ta tī — aja Jesu pandu.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har Jesu pandu hū

⁴⁵ Pe, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ngi har peteī pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Aja nde erepandu rahā, jande rehe har nde erepandu hū tī. Katu ym ihë pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ë Moise je'ëha mu'e ame'ë pe a'e pandu:

—Mā! Parise ta aja pehë tī. Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke tī. Pehë pemu'e ame'ë ke rehe marā ka ym amō hendu katuha. Pe, pemu'e rī. Anī. Pehë atu pehendu ym te ehe tī. Katu ym aja. ⁴⁷ Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke! Pehë ramūi ta Tupā je'ëha pandu ame'ë ta ke jukwa. Ame'ë ta kangwerupa ke pemukatu hū. ⁴⁸ Aja rahā, pehë ramūi ta jukwa ame'ë riki katu aja pekwa tī. Tupā je'ëha pandu ame'ë ta ke pehë ramūi ta jukwa. Ame'ë ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rī. ⁴⁹ Anī. Upa ma'e ke Tupā ukwa katu. Kuja pandu: “Ihë je'ëha pandu ame'ë ta ke ihë amondo

ta. Amō amō ta ke amondo tī. Pe, amō amō ke ngā jukwa ta. Amō amō ke ngā mahy ta tī” aja Tupā pandu. Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ë ta aja pehë ke Tupā mupyrara ta tī. Kome'ë ywy keruhū Tupā mujā. A'engi amō amō ymanihar Tupā je'ëha pandu ame'ë ta ke pehë ramūi ta jukwa. Jukwa ame'ë ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehë riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tī. ⁵¹ Ko Ambéu ke amō jukwa py. A'engi amō amō ta ke ngā jukwa tī. Pe! Sakari ke amō jukwa tī. Jete har te ke. Ngā jukwa ame'ë ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehë riki mupyraraha ke pyhyk ta tī. Tupā riki mupyrara hū ta — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy katu te ame'ë ke ihī. Myrape ihī tī. Ame'ë mokōi pyter pe Sakari ke amō jukwa. (A'ep a'e ixo rahā, a'e ke amō ta jukwa ym ta me'ë te'e. Anī. Jukwa riki.) Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ame'ë myrape 'ar pe hymba hany.

⁵² Jesu pandu tī:

—Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehë ke! Myja Tupā je'ëha ke amō ukwa katu my, ame'ë ke pemuka'u te'e. Pehë atu pekwa ym tī. Amō ta ukwa tar katu rahā, ame'ë ta ke pemuka'u te'e tī. A'erehe ame'ë ta ukwa ym tī. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahā, parise ta je'ë je'ë hū ipe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tī. Je'ë je'ë hū ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ë ta ma'e ke pandu pandu inamō, Jesu namō. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahā: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

Ipy'a pe mokōi ukwaha namō ixo

(Matéu 10.26-27)

12 Heta te hū ngā jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hū ngā juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokōi ma'e ukwaha namō ixo ame'ë ta ke a'eta. A'eta aja ym pehë tī. Ipy'a pe mokōi ukwaha namō a'eta ixo. Ame'ë riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahā! Ma'e ke amō jupyk, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ë ke Tupā mupirar ta. (Aja rahā, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ë ke Tupā mujekwa ta tī. ³ Pe, pytun rahā, amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ë ke wera rahā amō ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngā.) Kapy pe amō pe peje'ë ra'yr u'am, ame'ë ke amō ta pandu hū ngā pe. (Upa ngā ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupā ngi pekyje ta me'ë te'e

(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tī:

—Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe apandu axo. Ko awa ke amō jukwa. Ame'ë ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amō we marā ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihë amujukwa ta pehë pe. Amō ngi pekyje. Tupā ngi pekyje. Upa jukwa rahā, amō we mahy ta. Je'ëha

rupi tata keruhū pe ame'ē ke a'e ombor ta. Pyrara hū ta a'ep. Jete. Apandu pehē pe. Pekiye katu ingi, Tupā ngi!

⁶—Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē re-he Tupā ipy'a katu. Pesarahā! Awa po wajar peteihar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amō muhepy rahā, mokōi tamatarer pu'a ra'yr me'ē ipe. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahā, ame'ē 'ar koty te we pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekiye ym ingi.)

⁷—Pesarahā! Pehē ākā rehe pehē'a ihī. Ame'ē hetaha ke Tupā ukwa katu. (Aja rahā, upa katu te pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekiye ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe a'e usak katu te we ta tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ē ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ē ta ke tī.

(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8)

⁸A'e pandu tī:

—Ko pehē pe amujekwa a'am. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī ym. Amō ta pe kuja pandu: "Jesu kotyhar ke ihē" aja. Aja rahā, kuja ehe har ihē apandu ta tī: "Ihē kotyhar ke a'e" aja Tupā je'ēha rahoha ta pe apandu ta. ⁹Amō ta anī. Ihē ngi huxī a'e. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi huxī. A'erehe amō ta pe kuja pandu: "Ihē anī. Ixotyhar aja ym ihē" aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihē riki apandu ta tī: "Peme'ē anī. Ihē akwa ym peme'ē. Ihē kotyhar ym a'e" aja Tupā je'ēha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰—Ihē rehe amō juru ai, ame'ē ke rehe Tupā ipy'a jywyr ta. (Tupā koty ipy'a muruwak rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe.) Tupā'ā rehe juru ai rahā, anī. Amō juru ai ehe rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹—Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehē ke amō ta hykí ta raho. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitā ruwa koty pehē ke raho ta tī. Kapitā ruwa koty aja tī. Mupyrara ta raho tī. Arahā myja pehē juehe har pepandu ta my, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo tī. ¹²Arahā Tupā'ā riki mujekwa ta pehē pe. Ma'e pepandu ta, ame'ē ke mujekwa ta pehē pe. (Ame'ē ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehū rahā, muka'u te'e ta juehe

¹³Hetaha ta pyter ngi amō sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jande pái manō. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ē ngi har: "Ne mu pe eme'ē tī!" aja ihē mu pe ebandu. Ihē mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴A'e pandu:

—Sa'e! Anī. Esarahā! "Ihē amanō rahā, ihē ra'yr ta pe ihēma'e ke eme'ē me'ē" aja nde pái pandu ym te ihē pe. A'erehe ame'ē me'ē ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵Upa ngā pe a'e pandu tī:

—Pehendu katurahā! Upa katu te ma'e ke rehe pehē py'a pemoī moī tar katu rahā, pesak katu te'e. Pemoī ym pehē. Pesarahā! Ima'ehū namō amō ixo. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe yman rahā ixo katu ta, aja ukwaha naī. Anī. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶(Pe, ame'ē rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ē ima'ehū matyr ame'ē ke my, ame'ē ke pandu:

—Ko amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, heta te hū ma'e ke kupixa pe ihī. ¹⁷Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uī: "Mā! Kupixa ngi marā ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixóí te matyriha renda ke. Myja ta apo my?" aja sawa'e jupe. ¹⁸Pe, kuja ame'ē ju-pandu jupe: "Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihē amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hū tiha ame'ē ke amujā ta. A'ep ihēma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ē ke amoī ta ipe tī. ¹⁹Upa rahā, ihē ajupandu ta ihē jupe. 'Mā! Katu tiki ihē pe. Yman rahā, pehū ta ihēma'e ke. Aputu'u katu. Ihē mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihē juehe' aja ihē pe" aja sawa'e pandu jupe tipe.

²⁰Anī. Aja ym ta. Ywa ngi Tupā pandu: "Nde riki ereka'u te'e! Kome'ē pytun rahā, nde eremanō ta kŷ. Pe, nema'e matyr hū ame'ē ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anī. Amō pe nde eremupyta ta riki, aja Tupā pandu" — aja Jesu mu'e.

²¹Pe, a'e pandu tī:

—Aja ta riki amō pe. Ima'e ma'e ke jō amō matyr hū rahā, aja ta. Pe riki Tupā koty nixóí te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ē ke nixóí te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ejurujar katu

(Matéu 6.25-34)

²²(Ma'e ke jō amō matyr hū rahā, katu ym, aja mu'e tar katu tī.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahā! Pehē pe apandu katu. Pehē mi'u rehe har jō pejumupyai ym pexo. "Ma'e jande ja'u ta my? Nixóí ma'e. Jandema'e mundeha nixóí. Awa me'ē ta jande pe my?" aja pejumupyai ym pexo tī. ²³Ixoha namō amō ixo rahā, ame'ē riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tī. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tī. ²⁴Ma'ewyra rehe pesarahā! Jyтым ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tī. Ma'e matyriha renda nixóí tī. Humi'u ke Tupā me'ē katu ipe. Pesarahā! Ma'ewyra 'ar koty te we pehē pexoha katuha ke. (A'erehe pehē rehe Tupā usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵—"Myja hetaha warahy 'ar rahā, ko pehē pexo ta my" aja pekwa pekwa pexo rahā, yman pepyta te we ta rī, aja pekwha naī. Anī. Marā ka ym pexoha pemupyta te we ta rī. ²⁶Aja ta'yr mi marā ka ym pexoha pemupyta te we ta rī. Aja rahā, amō ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tī.

²⁷—Ma'eputyr rehe pesarahā! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujā ym tī. Amō usak ehe rahā, katukwer. Apandu katu pehē pe. Ymanihar Saromā ima'ehū te namō ixo. Ima'e mundeha katukwer tī. Pesarahā! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸Tupā riki

ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ë ke jape'a aja amõ hany. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pe-hẽma'e mundeha ke a'e me'ë katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ë rehe pejurujar katu ta me'ë te'e tĩ. ²⁹ Pehẽ pe'u ame'ë ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ë rehe jõ pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ë ke rehe jõ kome'ë ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ë ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ë ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. ³¹ Kuja katu. Myja Tupã putar ame'ë ke pe-ma'ema'e katu ta my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ë ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ë ke ywa pe ihĩ
(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngi pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pe-hẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngi pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. ³³ Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ë namõ pexo. Ame'ë riki ywa pe ihĩ, ame'ëja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ëja saka. A'ep ame'ë ke kanim ym te ta. Ma'e mukanĩha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo
(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Peharõ katu pexo! Pehẽma'e kamixa pemunde katu. Pehẽma'e xirur aja tĩ. Pemunde katu tĩ. Araparin pemuwera katu aja pexo tĩ. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harõ ixo. (Aja ihẽ rehe peharõ katu pexo tĩ.) Jumendaraha rehe ngã mi'u matyr. Ame'ë upa rahã, ijar jywyr uwyr. Ame'ë ke rehe miasu ta harõ ixo. A'e jywyr uwyr rahã, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harõ katu ixo. Ukwer ym ngã tĩ. Ame'ë ke ijar ukwa rahã, miasu ta hury katu ta. Apandu pehẽ pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: "Ma'e ngã u'uha renda pe pewapyk peho" aja. Pe, a'e atu ngã mi'u ke moĩ ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahã we ta jywyr my. Miasu ta harõ katu ixo. Ame'ë ke ijar usak rahã, miasu ta hury katu ta. ³⁹ Pesarahã! Ma'e mukanĩha uwyriha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanĩha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehẽ aja tĩ. Ihẽ rehe peharõ katu pexo. Awa aja ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ywa ngi ihẽ riki ajywyr rahã, peharõ katu pexo my. "Jywyr ym ta apo rĩ" aja pekwa pekwa pexo rahã, pahar ihẽ ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ë ke. Miasu katu ym ame'ë ke tĩ.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ë miasu harõ katu ixo my, ame'ë ke nde erepandu. Ame'ë ke jande pe jõ nde erepandu my? Upa ngã pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta pe jõ apandu. Upa ihẽ kotyhar ta ihẽ rehe harõ katu ta me'ë te'e. Ijar rehe miasu harõ katu. Aja ihẽ rehe harõ katu ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Myja me'ë miasu riki ukwa katu ame'ë ke my? Myja me'ë miasu riki ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: "Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, ngã mi'u ke eme'ë me'ë katu ngã pe" aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ë ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ë miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahã! Apandu pehẽ pe. Ame'ë miasu pe kuja ijar pandu ta: "Katu ame'ë ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y' aja ta.

⁴⁵ —Amõ kotyhar rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ë ke rahã, kuja jupandu jupe: "Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã, jywyr ta" aja jupe. Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã hũ. Sawa'e ta ke. Kũjã ta ke aja tĩ. Nupã hũ tĩ. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hũ uĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ë wera rahã, ijar jywyr ta. "Apo jywyr ym we ta rĩ" aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ë ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym ame'ë ke mupyrara hũ ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa katu tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e ke. Pirok hũ ta tĩ. ⁴⁸ Pe, amõ ihĩ. Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwaha ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ë te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar
(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ë ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ë ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ë upaha ihẽ aputar. ⁵⁰ Amõ ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ë te'e. Ame'ë upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e axo we rĩ. ⁵¹ Kome'ë ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ë ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwhaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amõ koty koty amõ ta

jj'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihē rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokōi anī ta. Amō rahā, ihē rehe mokōi jurujar katu ta. Mahapyr anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihē rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anī. Pe, ihē rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anī. Ihē rehe imāi ta jurujar katu ta. Imembyr kūjā ta anī. Ihē rehe imembyr kūjā ta jurujar katu ta. Imāi ta anī. Ihē rehe imembyr reko ame'ē ta jurujar katu ta. Kūjā ta anī. Ihē rehe kūjā ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ē ta anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupā muwyr ame'ē ke ko ixo, aja ukwa ym ngā
(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngā pe pandu tī:

—Aman pihuniha rehe pesak rahā, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr. ⁵⁵ Pe, ywytuha rahā, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mā! Mokōi pekwhaha namō pexo! Ywa rehe ihī ame'ē ke rehe pesak rahā, ame'ē ke pekwa katu. Ywy rupi ihī ame'ē ke aja tī. Pekwa katu tī. Ihē rehe har anī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tipe. Ame'ē rehe pesak tipe. Anī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namō pahar emukatu
(Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tī:

—“Katu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke ihē akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahā, katu ame'ē ke nde erema'e ta me'ē te'e. ⁵⁸ Esarahā! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngā panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mā! Inamō nde ereho erexo rahā, emukatu. “Mā peja ym. Eraho ym ihē ke. Ihē rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y'” aja pahar emukatu. Aja rahā, ngā panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anī rahā, nde eremukatu ym rahā, nde ke raho ta. Aja rahā, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahā, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mā peja pahar emukatu. Katu ame'ē ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo

13 Arahā, amō ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe: —Hymba ke amō ngariréi ywy pe har ta hapu hapu ixo. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī u'am. Arahā, ame'ē ta ke Pirat je'ēha rupi amō ta jukwa. Mā! Ame'ē ta jaxer ai te'e nahā my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hā! Aja ame'ē ngariréi ywy pe har ta ke amō ta jukwa. A'erehe kuja pekwhaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer ai ame'ē ta ke nahā my? Amō ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwhaha naī. ³ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi

Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ngariréi ywy pe har ta aja pema'ē ta tī.

⁴ —Amō we tī. Siroe renda pe heta ngā ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ē ta rehe ywy pirā ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ē ke u'ar. Upa ngā ke jukwa. Kuja pekwhaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer te. Jerusarē ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwhaha my?

⁵ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ta aja upa katu te pema'ē ta tī — aja Jesu pandu.

(“Pema'ē ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amō sawa'e usak oho. Hok rake i'āi ame'ē ke. Ma'eywa rehe usak oho tī. Anī. I'a ym. Nixōi.

⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahā! Yman ma'eywa ke ihē apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahā, kome'ē ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewā kuja i'āi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anī we rī. Mā pewe i'āi rī. Ko ywy ke hake rupi ihē amungái mungái we ta rī. Ame'ē rupi ma'e muhuryha ihē amoī ta tī. ⁹ Pe, amō i'aha angaha ke rehe uhyk rahā, i'a rahā, katu ta tiki. I'a ym rahā: ‘Emondok embor’ aja ihē pe nde erepandu ta kī. Pe, ihē amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak mondo. I'a katu, ame'ēja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ē ke rehe Tupā harō we rī. Pyrara usak we ehe rī. Muruwak ym rahā jō, pe, mupyrara ta ngā ke. I'a ym, ame'ēja saka.)

Putu'uha 'ar rahā, kūjā ke Jesu mukatu

¹⁰ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī. ¹¹ A'ep amō kūjā ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e, a'erehe ahy hū. Yman te ahy ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marā ka ym pu'am katu wataha. ¹² Jesu usak ehe rahā, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahā, iākā rehe ipo ke mujar. Aja rahā, pahar katu pu'am u'am. Tupā pe: “Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja kūjā pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitā parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu. (Aja rahā, paraky te'e, aja ukwaha naī, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihī, ame'ē ta pe pandu:

—Awa po wajar peteī wera rahā jō, ma'e ke amō ma'ema'e katu. Ame'ē wera rahā jō, amō mukatu katu pehē ke. Ame'ē wera rahā jō mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahā, anī ta. Mukatu ym ta me'ē te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitā pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mā! Putu'uha 'ar rahā ihē aparaky, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Upa pehē ngi har amō tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ē ta raho. Jumen ke aja tī. Putu'uha 'ar rahā, aja te'e pehē. Ame'ē peparaky, ame'ēja saka tī. (Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo!) Katu ym aja. ¹⁶ Pesarahā! Ko kūjā riki Amarā rainō ke. (A'erehe Tupā usak katu ehe, ame'ē ke a'e tī.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, a'e ke Satana mupyrara. (Ājā ramūi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahā, kūjā ahyha ke amukatu. Apo jō putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahā, huwajan ta huxī. A'e pandu katu, a'erehe ame'ē ta huxī ingi. Amō ta anī. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngā ehe.

Ma'e raī jytym ame'ē rehe har

(Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ¹⁹ Kupixa pe ma'e raī ta'yr te mi ame'ē ke sawa'e jytym. Mosata raī ke. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū oho rahā, myra aja tiha oho tī. Pe, hākā rehe ma'ewyra ta haity mujā mujā — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e raī ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Matéu 13.33)

²⁰ A'e pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ²¹ Ahūi aja me'ē ku'i pe ma'e mupururukiha ke kūjā mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahā, upa ahūi aja me'ē ku'i pururuk hū oho — aja Jesu.

(Aja rahā, pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahā, heta te hū ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ē rehe har

(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)

²² Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo rahā, amō amō ok ta ra'yr rupi ngā ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tī. Mu'e mu'e oho tī. Aja Jerusarē ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amō pandu ipe:

—Sawa'e! Tupā muhā katu ame'ē ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amō ixo. Pehēma'e pyrātā katuha namō mā peja pexerahā! Ko pehē pe apandu. Heta ame'ē ta ixo tar katu tipe. Marā ka ym ixeha.

²⁵ Pesarahā! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukāi pe'am: "Sa'e! Epirar jande pe" aja ipe. Pe, a'e pandu ta: "Anī ta. My pe har pehē my? Akwa ym ihē" aja pehē pe. ²⁶ Pe, pepandu: "Nde erekwa riki. Nde namō ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ē ta ke jande. Jande rekoha pe Tupā je'ēha ke

nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki" aja ipe. ²⁷ A'e pandu tī: "Anī. My pe har pehē my? Akwa ym ihē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pejy-wyr peho ihē ngi" aja pehē pe ok jar pandu ta. (Ihē riki ame'ē ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupā ixo ame'ē pe huryha namō Amarā ixo. Isak aja tī. Jako aja tī. Huryha namō ixo tī. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. A'ep huryha namō ixo tī. Pehē anī. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ē rehe pesak rahā, pejixi'u hū ta. Tupā rehe peparahy ta, a'erehe pehē rāi pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Amō awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihā koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Warahy jurukwā koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Tupā ixo ame'ē pe jy'ar ta uwyr. Tupāma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hū ta ngā. ³⁰ Upa katu te ame'ē ta rehe Tupā juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

Jerusarē ok ta rehe har Jesu pandu

(Matéu 23.37-39)

³¹ Arahā amō parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngā jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: "Apyta we ta rī. Apo ngā py'a ngi ājā ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ē ta ke amukatu axo tī. Koī aja ta tī. Koī har pewe ihē ama'eha ke amumba ta" aja Ero pe pepandu peho. ³³ Mā! Ihē aho we ta me'ē te'e rī. Koī aja tī. Koī har pewe aja tī. Pe, Jerusarē ok ta pe ahyk ta. Jerusarē ok ta pe jō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō jukwa ta me'ē te'e. Amō renda pe anī — aja Jesu. (Aja rahā, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukāi ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym. ³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē reko-ha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: "Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupā usak katu" aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu

14 Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā,

mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amō sawa'e wa-ta uwyr. Ijywa ke punga rāi ipe. Itymā ke aja tī. Punga rāi tī. ³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihī my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amō mukatu katu my? Anī ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anī. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo.

⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehē ngi har ta'yr wyykwar typy ame'ē pe u'ar rahā, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahā, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahā, aja tī. Putu'uha 'ar rahā, u'ar tī. Pahar jo'ok ta ingi tī. (A'erehe putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amukatu rahā, katu tiki tī) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marā ka ym je'ēha ke amō ta mujwyriha ipe.

“Ihē katu ihē” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahā, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahā, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngā pe.

⁸ —Jumendaraha rehe ngā mi'u ke amō matyr rahā: “Ejur se nde tī” aja ijar pandu nde pe. Aja rahā, kapitā rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahā, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tī. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahā, nde ruxī ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahā! Kuja katu. Nde pe ngā mi'u jar pandu: “Ejur se nde tī” aja. Nde ereho rahā, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahā, pandu nde pe: “Anī! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngā mi'u jar. Aja rahā, nde rehe a'ep ihī ame'ē ta usak. Aja rahā, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhuxī ta. “Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihē” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihē rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ē pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahā, nde rehe katu ame'ē ta ke jō emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jō emujy'ar ym tī. Ne anam ta ke jō emujy'ar ym tī. Amō amō nde rok rake rupi ihī, ame'ē ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ke jō emujy'ar ym tī. Esarahā! Nde eremuju'ar rahā, pe, i'i atu rahā, nde pe pandu ta uwyr: “Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde pe. ¹³ A'erehe ngā mi'u nde erematyr rahā, ima'e ym te ame'ē ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī. Eha ym te ame'ē ta ke emujy'ar tī. Ijywa katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī. (Ame'ē ta marā ka ym so'o jukwaha.) Ame'ē ta ke emujy'ar. ¹⁴ Aja rahā, nde rehe Tupā usak katu ta. Esarahā! Ame'ē ta

nde pe marā ka ym ma'e ke juja katu te mujwyriha. Esarahā! Nde pe Tupā riki mujywyr ta. Yman rahā, katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem rahā, ma'e ke a'e riki mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitā pe.

Ngā mi'u matyr keruhū ke

(Matéu 22.1-10)

¹⁵ Amō sawa'e myrape rake wapyk uī. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pandu ipe:

—Tupā ixo ame'ē pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ē ta mā hury katu ta kī — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amō sawa'e ngā mi'u ke matyr hū. Heta ngā pe pandu: ¹⁷ “Pehē johu pe'u pejur” aja ngā pe. Angaha ke rehe uhyk rahā, miasu pe pandu: “Eho. Ihē mi'u u'u ame'ē ta pe eandu eho. 'Pe'u pejur. Upa ihē amōi katu' aja eandu eho” aja ngā mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahā, amō amō pandu: “Aho ym ta ihē” aja. Kuja amō pandu py: “Ywy ke ihē amō ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. 'Aho ym ta ihē' aja nde jar pe eandu” aja miasu pe. ¹⁹ Amō pandu: “Tapi'iruhu mokōi mu'am ame'ē ke ajo'ok. Aja me'ē awa po wajar petēihar upa ajo'ok. Ma'e ke hykīi katu raho nahā my? Ame'ē ke amanga ta aho. 'Aho ym ta ihē' aja nde jar pe eandu” aja miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amō pandu: “Ajumendar ramō te ihē. A'erehe marā ka ym ihē ahoha” aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amō ta pandu ame'ē ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hū ngā rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ē ta ke se emuhyk erur. Itymā hātā ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Wata katu ym ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī” aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa nde erepandu ame'ē ke ihē ama'e. Pewe soroka ihī, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tī: “Eho we rī. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihī. Ame'ē ngi upa ngā epyhyk erur. Ihē rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. 'Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihē apandu py, ame'ē ta u'u ym te ta. Ihē mi'u amatyr ame'ē ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahā: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ē ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)

²⁵ Heta te hū ngā oho ixo inamō. Pe, Jesu uwak rahā, pandu ngā pe:

²⁶ —Ihē namō amō ixo rahā, ihē rehe a'e ipy'a ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amō ipy'a katu. Ame'ē 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Hakehar rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ta'yr ta rehe

aja tī. Ipy'a katu tī. Imu ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ianam ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Juehe te'e aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, ame'ë ta 'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja rahã jö, ihë kotyhar aja ixo ta.

²⁷ —Ihë namö amö ixo rahã, ame'ë ke amö ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: "Anī. Ihë ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihë ke jukwa ta my? Ahijar ym ta" aja. Aja rahã, ihë kotyhar aja ixo ta.

²⁸ —Pehë ngi har amö riki ok keruhū mujã rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehī nahã my, ame'ë ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹ Ukwa ym rahã, mumba ym ta. Ixangwer jö upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marã ka ym mumbaha. Ame'ë rehe usak ame'ë ta upa puka puka hū ehe. ³⁰ "Mā! Ok keruhū sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki" aja ngã puka puka hū ehe.

³¹ —Pesarahã! Amö kapitã keruhū jumai tate oho. Heta te hū sonda ta namö oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ë ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³² Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ëha ke mondo ta, amö kapitã keruhū koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ëha ke mondo ta. "Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe" aja je'ëha ke amö pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³ —Aja pehë pe tī. Pekwa pekwa katu py pexo. "Ixotyhar aja ihë axo ta. Ihë ke amö jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihë axo ta" aja pekwa pekwa pexo. Pehë ngi har amö upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihë kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyr jaxer aja ym pexo (Matéu 5.13; Mak 9.50)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ëha kanim rahã, marã ka ym he'ëha amö mujywyr ehe.

³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moī rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amö ma'e muhuryha namö mupara ym tī. Ombor te'e awa. Pehë pekwa tar katu rahã, ihë amu'e ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amö. "Jesu kotyhar aja ihë axo ta" aja amö pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ëha upa kanim ame'ëja saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ëja saka ta tī.)

Arapuharan kanim ame'ë rehe har (Matéu 18.12-14)

15 Amö rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhū pe tamatarer matyr ame'ë ta jy'ar uwyr ehe. Amö sawa'e katu ym ame'ë ta jy'ar uwyr ehe tī. Panduha rehe hendu uwyr. ² Pe, parise ta je'ë je'ë hū ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tī. Je'ë je'ë hū ehe har tī. Kuja: —Mā! Amö jaxer ame'ë ta namö ixo katu. Ma'e ke a'eta namö u'u tī. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ë je'ë hū.

³ A'erehe myja me'ë ma'e kanim ame'ë ke my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pe:

⁴ —Pehë ngi har amö heta arapuharan ta namö ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteī kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpī u'u, aja kanim ym ame'ë ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ë ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵ Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶ Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ë ta ke mujy'ar tī. Pandu: "Arapuharan kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihë namö pehë rury katu pexo!" aja arapuharan jar. ⁷ Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu tī. Amö ta katu ame'ë ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ë ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ë te'e. Katu ame'ë ta aja ixo. Ame'ë ta rehe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu. Pe, peteī sawa'e katu ym ame'ë riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ë rehe har

⁸ A'e pandu rī:

—Kuja amö we tī. Amö kũjã ita tamatarer pu'a namö ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke. Jande popa hetaha namö ixo. Pe, peteī kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ë weraha rupi peir peir ixo. Ame'ë matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ë ta ke mujy'ar tī. Pandu: "Ita tamatarer pu'a kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihë namö pehë rury katu pexo!" aja kũjã pandu. ¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta tī. Peteī sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta ehe tī — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ë rehe har

¹¹ A'e pandu tī:

—Amö sawa'e moköi ta'yr ta namö ixo. ¹² Amö wera rahã, ipái pe peteī pandu. Ame'ë riki u'ar we ame'ë ke. (Ame'ë ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manöha rehe harö tar ym.) Kuja pandu: "Papa! Nde eremanö rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kÿ. Wajar ihëma'e ta. Apo ame'ë ke ihë pe emuwrahã!" aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ë me'ë. Moköi ta'yr ta pe me'ë hū.

¹³ —Pe, ame'ë ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ë ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amö ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ë me'ë. Upa katu te ipy'a moī, ame'ë ke rehe tamatarer me'ë me'ë rã. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ë ywy rupi nixói te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tī. ¹⁵ A'erehe ame'ë ywy pe har sawa'e pe pandu. "Ihë aparaky ta nde pe" aja. "Ere. Ihëma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ë me'ë katu" aja sawa'e pandu. Ame'ë ke rehe a'e usak

usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ë ke kure ta u'u ixo. Ame'ë ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ë ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: "Mã! Ihë páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihë myahyha namõ ihë axo. Amanõ tate ihë. ¹⁸ Papa rekoha pe ihë ajoywyr ta aho tĩ. Kuja ihë apandu ta: 'Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ¹⁹ "Ihë ra'yr" aja ihë pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja papa pe ihë apandu ta" aja jupandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: "Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. 'Ihë ra'yr' aja ihë pe nde erepandu ym rahã, katu tiki" aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: "Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ë ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. ²³ Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ë ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta. ²⁴ Ko ihë ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y" aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ë ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tya-puha rehe hendu. ²⁶ Pe, amõ miasu pe pukái: "Ejur se! Ma'e puki?" aja ipe. ²⁷ A'e pandu: "Ne mu ko uhyk uwyr. Manõ ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: 'Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ë ke' aja jande pe" aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ë ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: "Exe ejur nde tĩ" aja pandu hũ ta'yr pe. ²⁹ Ta'yr pandu: "Anĩ. Axe ym ta. Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ëja ihë. Ne je'ëha rehe ihë ahendu katu te. Aja te'eha ihë axo. Nde ereme'ë ym te ma'e ke ihë pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ë ym riki. Ame'ë namõ ihë rehe katu ame'ë ta namõ jõ amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ. Nde ereme'ë ym ihë pe. ³⁰ Apo peme'ë nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã ka'u te'e ame'ë ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ëha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ë ke. Katu ym aja" aja ipái pe ta'yr jepy ame'ë pandu. ³¹ Pe, ipái pandu: "Sa'e! Ihë ra'yr nde. Ihë namõ nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihëma'e kohĩ. Ame'ë riki upa katu te nema'e tĩ. ³² Ko nde mu riki manõ, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujã ta me'ë te'e. Jande rury katu ta me'ë te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!" aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã, Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

Ijarma'e tamatarer ke amõ mukanim

16 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ ame'ë ke a'e. Ima'e tamatarer ke amõ usak usak ixo. Pe, ijar pe amõ ta pandu oho: "Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo" aja ijar pe. ² Pe, amõ pe ijar pandu: "Tamatarer usakiha emuhyk se" aja ipe. Usakiha uhyk rahã, ijar pandu ipe: "Nde erema'ema'eha rehe har ihë ahendu. Jetehar te my? Myja ihëma'e tamatarer nde ereme'ë me'ë my? Myja nde eremujoywyr tĩ? Ame'ë ke upa katu te emapyk. Ihë asak ta. Ihëma'e ke nde eresak ym ta apo 'y" aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe jywyr rahã, usakiha jupandu jupe: "Ihëma'e parakyha ngi ihë jar ihë ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihë pyrãtã ym ihë. (Marã ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngã pe apandu pandu rahã, ihë ruxĩ ta ihë ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihë rehe katu ame'ë ta ke amu'am ta. Pe, ihëma'e parakyha ngi ihë ke muhem rahã, ihë rehe katu ame'ë ta ixo ta. Hok pe ame'ë ta ihë ke mupyta katu ta" aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujoywyr ame'ë ta ke muhyk. Upa muhyk. Amõ pe pandu py: "Myja hetaha ihë jar pe nde eremujoywyr ta my?" aja tamatarer usakiha pandu. ⁶ Sawa'e pandu: "Mandeju ra'ĩ ka aja me'ë heta te hũ amujoywyr ta me'ë te'e. Kamuxĩ ra'yr ke tyryhem heta te hũ, kuja, 100 hetaha ke" aja usakiha pe. A'e pandu: "Esarahã! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jõ nema'e mangaha kohĩ. Kuja, 50 aja hetaha jõ emupinim. Ihëma'e parakyha nixói rahã, ihë rehe eharái ym" aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tĩ: "Apo ihëma'e parakyha ngi ihë jar muhem rahã, peme'ë ihë rehe usak katu ta my" aja jupandu jupe.)

⁷ —Amõ pe pandu: "Ne rahã tĩ! Myja nde eremujoywyr ta ihë jar pe my?" aja usakiha pandu. Amõ pandu: "Ahúi aja me'ë heta te hũ amujoywyr ta me'ë te'e. Kuja, 1.000 wasãkã mangaha mutyryhem" aja usakiha pe. A'e pandu: "Ko nema'e mangaha kohĩ. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihë jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihëma'e parakyha nixói rahã, ihë rehe eharái ym" aja ipe. (A'e jupandu jupe tĩ: "Apo ihëma'e parakyha ngi ihë jar muhem rahã, peme'ë ihë rehe usak katu ta my" aja jupandu jupe.)

⁸ —Ame'ë usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: "Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ë ta ke mu'am ixo" aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ë.) Ukwã katuha rehe har jõ ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namõ Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a

ym ame'ë ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ë ta pe ukwa katuha namõ amõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ë ke. Heta ihĩ tĩ. "Aa! Ame'ë ke Tupã kotyhar ta pe ihẽ ame'ë ta. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho" aja pepandu. Aja rahã, pemaõ rahã, ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: "Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym te ta awa se. Katu tiki" aja pehẽ pe Tupã pandu.

¹⁰ —Jetehtar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amõ usak usak katu. Aja rahã, jetehtar rupi heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak ta tĩ. ¹¹ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Ame'ë ke jetehtar rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë, ame'ë ke pehẽ pe a'e me'ë ym ta tĩ. ¹² Amõ tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahã, pehẽma'e ke pehẽ pe amõ me'ë ym ta tĩ.

¹³ —Mokõi ijar pe marã ka ym miasu paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩ jar je'ëha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ëha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ëha ke

(Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12)

¹⁴ Ame'ë panduha ke parise ta hendu rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ë ta ipy'a ke moĩ moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ. ¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehẽ aja amõ ta ukwaha. Ame'ë ke peputar katu. Anĩ. Aja ym pehẽ, aja pehẽ rehe har Tupã ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anĩ. Ame'ë riki jaxer ame'ë ke te'e aja Tupã ukwa katu. Tupã riki ukwa katu te ame'ë ke a'e.

¹⁶ —Aja Moise je'ëha rehe har amõ koty pekwa. Pesarahã! Juã mujahukiha uhyk ym rahã we, Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rĩ. Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe aja tĩ. Hendu katu tĩ. Pe, Juã uhyk. A'engi myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ hijar, pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak. Aja rahã: "Ihẽ kotyhar ke nde" aja Tupã pandu. Ame'ë myrandu katu rehe heta te hũ jurujar katu. ¹⁷ Moise je'ëha rehe amõ hendu katu ta me'ë te'e tĩ. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ. Upa ta tĩ. Moise je'ëha rehe hendu katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e we rĩ.

¹⁸ —Pesarahã! Kuja riki amõ. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ë kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë kũjã ma'e tĩ. Katu ym

aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ë rehe har tĩ.

¹⁹ (Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a moĩ rahã, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ ame'ë ke namõ wata ixo. Wera rahã pame katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amõ sawa'e ke amõ ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mäte hũ te'e ehe. ²¹ A'ep harõ uĩ. Ima'ehũ, ame'ëma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ë ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ë ym amõ ipe. Jawar ta riki pere ke here here tĩ. ²² Pe, ima'e ym te ame'ë ke manõ, Rasaro ke. Amarã rake i'ã ke Tupã je'ëha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe hurryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehũ ame'ë ke manõ tĩ. Pe, amõ ta jytyr raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake Rasaro i'ã. Pijaite we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: "Amarã! Epyrara ihẽ rehe esarahã! Ihẽ koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar munde ta. Ame'ë pe ihẽ juru ke mursã ta. Tata keruhũ pe ihẽ axo. Apyrara hũ ihẽ ke" aja Amarã pe.

²⁵ —Pe, Amarã pandu ipe: "Sa'e! Anĩ. Ywy pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ë ke nema'e riki. Ame'ë ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te ma'e katu ym ame'ë ke ima'e riki. Apo anĩ. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amõ we tĩ. Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ë ke túi. A'erehe sengi marã ka ym nde koty amõ ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym jande koty amõ ahaha uwyr tĩ" aja ipe.

²⁷ —Sawa'e pandu: "Amarã! Aja rahã, ko apandu nde pe. Ihẽ pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸ A'ep ihẽ mu ta ixo. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ixo. Ame'ë ta pe je'ëha namõ Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ë ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa" aja pyrara ixo ame'ë ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: "Anĩ ta. Moise mupinim ame'ë ke namõ ne mu ta ixo. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Ame'ë ta namõ ixo tĩ. Ame'ë panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ë te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ë pyraraha renda pe oho ym ta tĩ" aja pyrara ixo ame'ë pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: "Anĩ ta Amarã! Ame'ë ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ë riki Tupã je'ëha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo" aja pyrara ixo ame'ë pandu.

³¹ —Amarã pandu: "Anĩ. Moise je'ëha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke Tupã je'ëha pandu. Ame'ë ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu oho. Ame'ë

ke rehe hendu ym ta tĩ" aja pyrara ixo ame'ë pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë rehe har
(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

17 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ë aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ë ke mã Tupã mupyrara te hũ ta. ² Ihë rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: "Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar" aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ë jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.
³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Ame'ë ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: "Ame'ë ngi ihë py'a amuruwak amondo. Ihë rehe nde py'a emujywyr katu" aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke
(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ë ta pandu ipe:
—Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyrriha hãtã ame'ë ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja ja ma'ema'e katu ta — aja Jesu pe.
⁶ A'e pandu:
—Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pema'ema'e katu ta kÿ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. Aja rahã kome'ë myra keruhũ pe pepandu ta: "Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramõi pe ejujytym eho" aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ë myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. ("Myra" aja pandu rahã: "Upa ma'e hãtã ma'eha ke" aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ë ke Jesu mu'e:
—Pehë ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ë pe kuja nde erepandu my: "Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho" aja pandu my? ⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: "Ma'e ke ihë pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihë a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihë pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta" aja miasu pe. ⁹ Miasu pe: "Katu nde. Nde ereparaky katu" aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'eha rehe jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ë ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehë aja tĩ. "Pehë katu. Pema'ema'e katu" aja jandema'e sawa'e te pandu

ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ë ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: "Miasu ta jõ jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ë ke jõ jama'ema'e" aja pehë — aja Jesu pandu.

"Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ wyy rupi asa oho ixo. Ngariréi wyy ngi uhem oho rahã, Samari wyy pe uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk Tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ë te'e ame'ë ta.) ¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehë juehe har ipe. Pehë katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ë ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y. ¹⁵ Ame'ë ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari wyy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Ihë ke nde eremukatu" aja pandu ipe, Jesu pe. Samari wyy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ë ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihë koty.

¹⁸ Mã! Amõ awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pandu uwyr. Mã! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari wyy pe har jõ jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ
(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

²⁰ Amõ parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e wyy pe kapitã keruhũ aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amõ pandu: "Pesarahã! Ko riki ixo." Amõ: "Paite riki ixo!" Aja ym riki. Pesarahã! Pehë namõ a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. ("A'e ixo apo 'y" aja pandu rahã: "Juehe har" Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jõ Jesu pandu. Kuja:

—Ngã pyrara hũ, ame'ë angaha rehe uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ihë riki Kirisutu. Awa ihë tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha ngi pehë ke ihë

ajo'ok ta. Ame'ë ke peputar katu tipe. ²³ Pe, amõ ta pandu ta pehë pe. "Paite pesak peho! Kirisutu pehï!" Amõ: "Se pesak pejur. Kirisutu kohï!" Anï. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupã wera rahã, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngã usak. Aja ihë ajywyr rahã, paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kÿ tï. Ko awa ihë tï. Tupã je'ëha rupi ajur. ²⁵ Pesarahã! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rï. Kuja uhyk py ta. Ihë ke amõ ta mupyrara hũ ta. Parise ta aja amõ ta putar ym ta ihë ke tï.

²⁶ —Yman te Noe ixo rahã, amõ ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uï. Sawa'e ta kÿjã ta ke pyhyk. Kÿjã ta aja tï. Sawa'e ta ke pyhyk tï. Aja te'e ngã ixo. Ima'e ke rehe jõ usak usak ixo. Pe, jarusu keruhũ pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngã ke jukwa. Ihë ajywyr Tate rahã, aja ta ngã ixo tï. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ë ta ukwa ukwa ixo tï. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Pahar ihë ajywyr ta. Ko awa ihë tï. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁸ —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã ixo tï. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uï. Ma'e ke muhepy hepy u'am tï. Kupixa mujã mujã ixo tï. Hok ke mujã mujã ixo tï. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr. Tatãpũi aja ita ra'yr ke mungyr tï. Upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihë ajywyr rahã, aja ta ngã ixo tï. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo tï. "Uwyr ym a'e" aja ngã ukwaha naï. Anï. Pahar ihë ajywyr ta. Ko awa ihë tï. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe ame'ë 'ar pe amõ ixo rahã, pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ë ke hok pe jywyr ym oho tï. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho. ³² Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manõ.) ³³ Ima'e ke amõ mupyta ta katu aja jõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manõ ta. Ima'e ke putar ym. "Mã peja kanim" aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã, ixoha kanim ym ta. Manõ ym ta.

³⁴ —Ko apandu pehë pe. Ihë ajywyr rahã, mokõi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteï pyta ta. Amõ anï. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta. ³⁵ Ma'e ke mokõi kÿjã kytyk kytyk u'am. Peteï pyta ta. Amõ anï ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta. ³⁶ [Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteï pyta ta. Amõ anï ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe. A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ë ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ë renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarë ok ta pe har ta ke amõ awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarë ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

Tapijar te'e we ixawa'e manõ ame'ë ke pandu pandu hũ

18 Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namõ a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ë te'e. Myja me'ë ame'ë ke my, ame'ë ke a'e mu'e. "Mã! Tupã hendu ym jande rehe" aja pahar pandu ym ta me'ë te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amõ ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ë ke amõ ta rehe har hendu, pe, pandu: "Nde katu" aja. Anï rahã: "Nde katu ym" aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ke a'e. Amõ ta rehe pyrara usak ym tï. ³ Ame'ë ok ta pe ixawa'e manõ ame'ë ke ixo tï. Sawa'e koty ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe: "Ihë rehe ihë ruwajan ma'e ke ma'ema'e hũ. Nde riki epandu ipe: 'Ema'e ym' aja. Nde jõ riki nde eremukatu" aja kÿjã pandu pandu hũ tipe ipe. ⁴ Anï. Yman atu kÿjã rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kÿjã jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kÿjã panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: "Mã! Tupã rehe ihë apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tï. ⁵ Mã! Peme'ë ixawa'e manõ ame'ë ke ihë rehe uwyr uwyr hũ ixo. Amukatu ym rahã, ihë ke muhe'õ te'e ta. A'erehe kÿjã ruwajan pe ihë apandu ta: 'A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mã peja pete'e pyta katu' aja apandu ta" aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tï:

—Pesarahã! Ame'ë sawa'e katu ym ame'ë ke a'e. Anï. Pandu ame'ë ke katu riki. "Ihë amukatu ta" aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupã namõ pepandu tï. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: "Jande ke amõ ta mupyrara" aja. Aja rahã, ame'ë ke Tupã mukatu ta. (Sawa'e pe kÿjã tapijar te'e we pandu, ame'ëja saka.) "Mã! Jande rehe Tupã hendu ym" aja ym pepandu. ⁸ Anï. Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ihë ajywyr ta ajur tï. Awa ihë tï. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë ajywyr rahã, Tupã kotyhar ta tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ixo my. Yman ame'ë ta ke amõ ta mupyrara riki. Anï. Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu rahã, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naï, aja me'ë sawa'e ixo. Upa amõ ta riki katu ym aja ame'ë ta ukwaha naï tï. Ame'ë ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ë ame'ë ta my, ame'ë ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amõ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe mokõi sawa'e ta oho. Tupã namõ pandu pandu oho. Peteïhar parise ke. Amõ riki homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ke a'e. (A'erehe ame'ë sawa'e jaxer ame'ë ke aja parise ta ukwa.) ¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupã namõ. Kuja: "Tupã! Amõ ta aja ym ihë, a'erehe: 'Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja ihë apandu nde pe. Amõma'e ke rehe ipy'a ke amõ ta moï moï hũ. Pe, pyrãtãha namõ jo'ok ingi. Ihë anï. Aja ym ihë. Sawa'e katu ame'ë

ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja apandu nde pe. ¹² Peteī se-man ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteī ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)" aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipixi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: "Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywyr" aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē re-he Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe" aja. Amō anī. Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe" aja Tupā pandu ym. "Ihē katu te" aja ukwa jupe nāī, ame'ē pe Tupā pandu: "Nde katu ym" aja. "Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e" aja pandu ame'ē ke pe Tupā pandu: "Nde katu" — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu
(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahā, je'ē je'ē a'eta pe:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupā kotyhar wan ta tī. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehū ame'ē rehe har

(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁸ Pe, amō jundéu awa tama'e kapitā pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—"Katu te ame'ē ke nde" aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. (Ihē Tupā aja nde erekwa my?) ²⁰ Esarahā! Tupā pandu ame'ē ke nde erekwa katu.

"Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī" aja Tupā je'ēha ke re-he panduha ihī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ē panduha rehe ihē ahendu katu. Kurumī rahā har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te eme'ē me'ē. Aja rahā, ywa pe nema'e ke heta te hū ta. Pe, ihē namō eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai te'e u'am. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Me'ē tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.) ²⁴ Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—"Ere. Tupā putar, aja ihē axo ta" aja ima'ehū ame'ē ta marā ka ym panduha. Aja panduha riki hātā. ²⁵ Awi jupiha kwar rupi marā ka ym amō rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehū ame'ē ta ke. Tupā putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ē rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Aja rahā, Tupā muhā ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Myja awa ke muhā katu ta my, ame'ē ke Tupā jō ukwa katu — aja ngā pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namō jaho jaxo. Tupā putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja upa katu te amō ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tī. Hijar oho tī. Imu ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ianam ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī.

³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupā mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupā namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke
(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihē rehe har amō ta mupinim. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē panduha aja upa katu te uhyk ta ihē rehe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³² Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty ihē ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ihē ke a'eta muhuxī ta tī. Ihē rehe tymū

ta tí. (Aja ihě jaxer aja mujekwa ta naĩ.) ³³ Ihě ke a'eta pirok ta tí. Pe, ihě ke jukwa ta tí. Mokõi aker rahã, ihě akwera katu ta ahem tí — aja Jesu pandu.

³⁴ Anĩ. Ame'ě panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupã mukanim te'e we ngã ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ě ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ě ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe rymy'y rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym te ame'ě ke a'e. Tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. ³⁶ Heta ame'ě ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngã pe.

³⁷ Amõ ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ě pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihě rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ě ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ě ta je'ě je'ě hũ ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihě rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ě ke uhyk tate uwyr ehe rahã, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihě ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihě reha ym te. Ihě reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihě amukatu, ame'ě ke rehe nde erejurar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ě ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ě ta aja tí. “Ne jõ riki katu te me'ě ke” aja pandu pandu oho ixo tí.

Sakéu rok pe Jesu oho

19 Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ě rupi asa oho ixo. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ě ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo tí.) Ame'ě tama'e kapitã ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ě ke ukwa tar katu. Heta ame'ě ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha usakiha. ⁴ A'erehe heta ame'ě ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harõ uĩ. Ame'ě iwyr rupi Jesu oho rahã, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ě myrahu wyr pe uhyk rahã, ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjy ejur! Apo ne namõ ihě apyta ta me'ě te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjy uwyr. Huryha namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ě ke rehe usak ame'ě ta je'ě je'ě hũ:

—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ě ke namõ pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ě je'ě hũ.

⁸ Ajame'ě ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa ihěma'e ke ihě amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ě ta pe ihě ame'ě me'ě ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk rahã, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupã muhã katu. Amarã rainõ ke nde.

¹⁰ Awa ihě tí. Tupã je'ěha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ě ta ke ihě akekar ajur. Ame'ě ta ke ihě amuhã katu ajur tí. Aja rahã mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarã rainõ” aja pandu rahã: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ě ta rehe har

(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ě ke rehe amõ ta hendu. Ame'ě ta kuja ukwaha. Jerusarë ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihě” aja Jesu pandu ta, aja ame'ě ta ukwaha naĩ. (Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ě kapitã keruhũ wan ta ame'ě my, ame'ě ke Jesu pandu ngã pe. Kuja:

¹² —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e. Amõ ywy pe-paite ame'ě pe oho tate. A'ep kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta. ¹³ Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ě ta pe ita tamatarer tawa ke me'ě me'ě. Peteĩ pame katu te me'ě me'ě. Pe, pandu: “Pepaite ihě axo rahã, kome'ě tamatarer pemuhepy hepy. Pemuhepy” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ě sawa'e kapitã keruhũ aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã keruhũ aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵ —Anĩ. Ame'ě sawa'e ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihě ame'ě. Ame'ě ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ě ta muheta my? Ame'ě ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ě pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihě pe nde eremuwyr. Ame'ě ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko

upa nema'e" aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: "Katu tiki! Miasu katu ame'e ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'e ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y" aja miasu pe.

¹⁸ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'e ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko" aja miasu.

¹⁹ Ame'e pe ijar pandu: "Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ" aja ipe.

²⁰ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'e ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom. ²¹ Kyty'ym ame'e ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jytym, ame'e ngi ma'e ke nde ere'u te'e" aja miasu pandu. ²² Ijar parahy ehe. Pandu ipe: "Katu ym nde! Nde erepandu ame'e namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'e ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jytym ame'e ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. ²³ Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajywyrahã, ame'e ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ" aja miasu pe.

²⁴ —Pe, a'ep i'ãi ame'e ta pe ijar pandu: "Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'e. Jande popa hetaha namõ ixo ame'e pe peme'e" aja. ²⁵ [Amõ ta pandu: "Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha" aja ijar pe.] ²⁶ A'e pandu: "Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'e pe i'ar koty te we amõ me'e ta. Ima'e ym ame'e ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'e ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷ —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'e ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'e ta ke pejukwa" aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19)

²⁸ Ame'e ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. ²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk Tate. Her Metaje. Ame'e rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'e mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk Tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'e rehe amõ pukwar. Ame'e 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'e ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur. ³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja. Aja rahã, kuja

pepandu: "Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta" aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'e mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem. ³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja mokõi sawa'e ta pe. ³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'e 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'e ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'e 'ar pe Jesu ke a'eta mondo.

³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'e ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk Tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'e ta pandu pandu: "Ne jõ riki katu te me'e ke" aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'e ke rehe a'eta usak. Ame'e rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'eha rupi uwyr ame'e ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'e ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'e ta pyter pe parise ta ixo. Ame'e ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: "Pepukái ym" aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'e ta pandu ta me'e te'e. Marã ka ym je'eha mukaniha — aja parise ta pe.

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe.

⁴² Pe, ame'e Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'e ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwa-ha. ⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am.

Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr. ⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'e ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. ("Pehẽma'e ok ta" aja pandu rahã: "Jerusarẽ ok ta ke" aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho
(Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'e ta ke muhem mondo. ⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu: "Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ë renda ke aja ngã ukwa" aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ë ke amõ koty pemuruwak. Ma'e mukanĩha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: "Mukanĩha renda ke" aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

Awa je'ëha rupi Jesu pandu my (Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)

20 Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta uhyk uwyr ehe tĩ. ² Upa ame'ë ta pandu ipe: —Jande pe epandurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ëha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'ëha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? "Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk" aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: "Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?" aja jande pe pandu ta. ⁶ Anĩ. "Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk" aja japandu rahã, peme'ë heta ame'ë ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja peme'ë ta ukwa katu, a'erehe: "Sawa'e je'ëha rupi" aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ë je'ë hũ a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja tamũi ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ë ta rehe har (Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Pe, myja me'ë kupixa usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jytyim. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jytyim. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: "Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kũ. Amõ i'a ihẽma'e ta kũ" aja. "Ere" aja ame'ë ta pandu. Pe, amõ ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

¹⁰ —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: "Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam" aja. Uhyk rahã, ame'ë ta pe miasu pandu: "Ihẽ jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr" aja. Anĩ. Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujwyr mondo. ¹¹ Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ë ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujwyr mondo tĩ. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ë ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: "Myja me'ë ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my" aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: "Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ë. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta" aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

¹⁷ Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ita rehe har ita ok mujãha pandu: 'Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupã pandu: 'Anĩ. Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja a'e pandu" aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Kome'ë ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

"Ita" rehe har Jesu pandu rahã: "Juehe har" a'e pandu. "Ipy tukwa" aja pandu rahã: "Jesu ke amõ ta putar ym" aja mujekwa. "Amõ rehe ita u'ar" aja pandu rahã: "Ame'ë ke Tupã mupyrara hũ ta" aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ë rahã, katu my? (Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ë ta ke ngã nupã ta, ame'ë ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ. ²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ.

Amō sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu tī. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ē ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamō pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ē ke pandu rahā, kapitā pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitā je'ēha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahā, tamatarer hū pehē pe jame'ē ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahā, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'e ha nde. Nde erepandu ame'ē ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ē ke aja tī. Jetehar te ke tī. Upa ngā rehe juja katu te aja nde eresak katu tī, aja jakwa tī. Myja awa ixoha katu my, ame'ē ke myja Tupā putar katu, ame'ē ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tī. ²² Apo jande pe epanurahā! Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke jame'ē rahā, katu my? Anī rahā, jame'ē ym ta my? Myja me'ē jundéu awa je'ēha mujekwa my? “Peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Epanurahā — aja Jesu pe.

²³ Ame'ē panduha namō muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihē pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amō ta werur ipe rahā, pandu.

—Pesarahā! Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, ma'e ke kapitā keruhūma'e ke rahā, kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu. Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namō Jesu ke amō ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ē ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marā ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ēha uhem ym. Kuja jō ukwa:

—Mā! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juā 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarij 20.4)

²⁷ Pe, amō sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngā mu'e ha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahā, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manō. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke

pyhyk tipe tī. Mokōihar ke ame'ē. (Ame'ē sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe riki tī.) ³¹ A'engi imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. (Aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī.) Aja upa imu ta riki tī. Awa po wajar mokōi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manō tī. Ta'yr ym te a'eta ipe tī. ³² A'engi kūjā manō tī. ³³ Apo esarahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kūjā ta aja tī. Pyhyk katu tī. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahā, anī ta. “Pehē katu. Pekwera katu pehem. Ihē namō pexo katu” aja Tupā pandu ta. Ame'ē ta jumendar ym te ta. Arahā sawa'e ta pyhyk ym te ta kūjā ta ke. Pe, sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī. ³⁶ Ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta. Tupā je'ēha rahoha ta aja saka tī. (A'erehe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tī. Sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.) Pe, Tupā je'ēha rahoha ta aja manō ym te ta tī.

³⁷ —Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirā'y ukwāi ukwāi u'am. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Arahā Tupā panduha ke a'e mupinim. Arahā kuja Tupā pandu: “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a ke moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahā! Ixuwe katu ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moī moī katu Tupā rehe. (A'eta'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Jesu pandu ngā pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainō ke, aja amō ta pandu. Ma'erehe my? ⁴² Pesarahā! Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Ame'ē rehe ihī. Ame'ē pe Ndawi panduha ihī. Kuja pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja Kirisutu riki Ndawi rainō my tī? (Ndawi rainō aja rahā, awa te'e a'e tī, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ē rehe har panduha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'eha mu'e ame'ë ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ë ke rehe heta ame'ë ta hendu ixo. Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'eha mu'e ame'ë ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ jõ a'eta wata katu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jõ putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ë ke rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho rahã, kapitã tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te me'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) ⁴⁷ Ixawa'e manõ ame'ëma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i atu rahã, i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ë ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we ame'ë ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'eha mu'e ame'ë ta aja ym pehë — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ixawa'e manõ ame'ë ke tamatarer me'ë hũ

(Mak 12.41-44)

21 Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ë ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe henda ihĩ, ame'ë pe purakar. ² Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke rehe usak tĩ. Nixói te ima'e ke ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ë mokõihar ke. ³ Pe, amõ ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehë pe. Peme'ë ixawa'e manõ ame'ë ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te we moĩ. ⁴ Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta we, ame'ë ke ngi henda pe purakar. (Pe, amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ë ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a. Ame'ë namõ ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ë ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har amõ ta pandu pandu u'am.

—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke ngã me'ë me'ë, ame'ë ke katu te hũ tĩ — aja pandu.

Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe werur. Ame'ë riki katu te hũ aja ngã ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ë rehe pesak katu apo. Yman rahã, nixói te ta 'y. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kũ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym ta kũ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta.

(Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhãi ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhũ rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amõ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ë ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kũ! Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'eha rupi ihë ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë” aja pandu te'e ta tĩ. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naĩ tĩ. Pehendu ym ehe. ⁹ Ju-maiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amõ ta jumai ixo, aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Amõ amõ wyy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Amõ amõ kapitã keruhũ ta jumai mai ta ngã juehe tĩ.

¹¹ Amõ amõ wyy katak hũ ta tĩ. Ngã mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha uhem hũ ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngã usak ta tĩ. Mãte uhyk ta, aja ngã ukwa. A'erehe mukahem hũ ta ngã.

¹² —Upa aja me'ë uhyk ym rahã we, pehë ke amõ ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehë rehe har je'ë je'ë hũ ta. “Peme'ë ta jaxer” aja naĩ. Pe, pehë ke nupã ta. Kyndaha pe pehë ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehë ke amõ ta mupu'am ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehë ke. ¹³ Arahã myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ym rahã we, kuja pepandu pehë jupe my: “Mã! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anĩ. Aja ym pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehë ke ngã raho rahã, pehë pe je'eha ke ihë amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehë ruwajan je'eha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehë ke pehë pái ta kynda ta raho tĩ, kyndaha pe. Pehë mãi ta aja tĩ. Kyndaha pe kynda ta raho tĩ. Pehë mu ta aja tĩ. Pehë rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pehë rehe katu ame'ë ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pe, pehë ngi har amõ amõ ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë rehe upa ngã parahy ta. ¹⁸ Pesarahã! Pehë rehe Tupã usak katu ta kũ. (Aja rahã, pehë ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihë apandu ame'ë ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehë py'ahu te'e pehendu. Aja rahã, pemanõ ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarë ok ta ke amõ ta mujaxer ta

(Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Jerusarē ok ta soroka rupi sonda ta juramā u'am. Ame'ē ke rehe pesak rahā, Jerusarē ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ē ta kanim oho rahā, manō ym ta. Ywy'ā rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ē ta uhem oho rahā, manō ym ta tī. Ok ta soroka pe ixo ame'ē ta ok ta pe jywyr ym rahā, manō ym ta tī. Ujan oho ingi. ²² Jerusarē ok ta mujaxer iha 'ar ke: "Mahyha mangaha 'ar ke." Arahā Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja upa katu te uhyk ta. ²³ Arahā, imembyr ipusu pe ixo rahā, mā pyrara hū ta. (Marā ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ē namō imāi ixo rahā, pyrara hū ta tī. (Marā ka ym pahar ujaniha tī.) Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hū ta. Jundéu awa ta ke Tupā mupyrara hū ta tī. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amō ta jukwa ta, kyse puku pe. Amō amō ywy pe pukwar ta raho tī. Pe, Jerusarē ok ta ke amō awa ta mujaxer ta. Ame'ē awa tama'e angaha upa ym rahā we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jwyriha ke

(Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁵ A'e pandu tī:

—Warahy rehe ma'e ke ngā usak ta. Pe, mukahem hū ta. Jahy rehe aja tī. Ngā usak ta tī. Jahy rata rehe aja tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta mukahem hū ta. Y ramūi tyapu hū, ame'ēja saka heta te hū sonda ta uwyr ta. Ame'ē ngi mukahem hū ta ngā. Y kotok keruhū, ame'ēja saka uwyr ta tī. Mukahem hū ta ngā tī. ²⁶ Ma'e pyrara te hū ha kome'ē ywy keruhū rehe uhyk ta kŷ. Ame'ē rehe ngā usak rahā, mukahem hū ta. Iākā muka'u te'e hū ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihī, ame'ē ke wata hū. Ame'ē rehe māte hū amō ukwaha. Mukahem hū ta.

²⁷ —Ame'ē upa rahā, ihē ajywyr ta ajur. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa takāxīha 'ar pe ajywyr ta ajur. Tupāma'e pyrātāha namō ajywyr ta ajur. Katuha namō ajywyr ta ajur tī. Ihē apandu ame'ē ke rehe pesak rahā, pepu'am katu. Peta kŷ. Pejuma'u katu kŷ. Aja saka pexo. Pehē ruhāha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ē rehe har

(Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31)

²⁹ Pe, myja me'ē ma'e ke upa tate rahā my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ēja ma'e'y ke. Sik'y amō tī. ³⁰ Hokyr uhem ixo rahā, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹ Aja ta tī. Ywa rehe ihī, ame'ē rehe har ihē apandu ramō. Aja pesak rahā, kome'ē ywy keruhū pe Tupā riki kapitā keruhū wan ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³² Kuja pekwa katu pexo. Ihē apandu ramō ame'ē ke upa katu te uhyk ta tī. Ngā mupyraraha ke ihē kotyhar ta pyhyk ta. Anī. Tapijar te'e we ihē rehe jurujar katu ta rī. ³³ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ē ywy keruhū upa kanim ta tī.

Ihē apandu ame'ē ke anī. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kŷ — aja Jesu pandu.

Peta kŷ

³⁴ A'e pandu tī:

—Pesak katu pexo! "Jaho rahā! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!" Aja jō pexo rahā, katu ym tiki. Pexoha rehe jō pekwa pekwa pexo rahā, katu ym tiki tī. Aja te'e pexo rahā, peharō ym rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁵ "Jywyr ym we ta rī" aja upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu naī rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁶ A'erehe peharō katu. Peta kŷ! Pe, kuja Tupā namō pepandu katu: "Pyrātāha ke jande pe emuwyr. Aja rahā, upa ma'e uhyk, ame'ē ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tī" aja tapijar te'e we Tupā namō pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Pe, amō ywy'ā pe pyta ixo. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸ Pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe heta ngā oho. A'ep Jesu mu'e ame'ē ke rehe hendu oho.

Jesu jukwaha rehe har amō ta pandu pandu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juā 11.45-53)

22 Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Paskuko. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. ² Pe, amō ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jukwa tar katu tī.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Ngā ukwa rahā, mutyapu hū ta, a'erehe ngā ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak

(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihī katu. (Ājā ramūi a'e.) Amō we Jun her tī. Ikario aja Jun her tī. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. ⁴ Pe, amō ta pe pandu oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe sonda ta ixo. Harōha ta riki ame'ē ta. Ame'ē tama'e kapitā ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tī.

—Ihē riki Jesu koty pehē ke araho ta kŷ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu riki. —Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, tamatarer jande jame'ē ta nde pe kŷ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngā ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Ngã mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har

(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)

⁷ Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ë xa'ë ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ. ⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juã pe tí. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tí — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahã! Jerusarë ok ta pe peho. Pehyk rahã, amõ sawa'e pehë rehe uhyk ta. Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixé ta oho. Haikwer rupi peho tí. ¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: "Sawa'e pandu nde pe: 'My ma'e u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ë ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta'" aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehë pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ë upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tí.

Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ë ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ë ta namõ wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehë namõ ame'ë ke ihë a'u tar katu te aĩ. Ihë ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehë namõ a'u tar katu. Ko pehë namõ ihë a'u aĩ apo. ¹⁶ Apandu pehë pe. Kome'ëja me'ë amõ ke ihë a'u ym te ta tí. Kapitã keruhũ aja ihë ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehë namõ ihë a'u ta ký tí. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta ký — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekúí ra'yr ke pyhyk. "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu" aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ë ke pehë pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehë pe apandu katu. Uwa rykwer ihë a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihë ke ihë pái keruhũ mu'am ta ký. Arahã jõ pyahu ame'ë ke pehë namõ a'u ta ký tí — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ë ke mbeju ke pyhyk. Ame'ë rehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu" aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ë ke me'ë jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ë riki ihë rete ke. [Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihë amuhepy ta. A'erehe ihë amanõ ta. Ko mbeju ke ihë amopak ramõ. Ihë aja pehë tí. Pemopak mopok tí. Ihë nixói rahã, pemopak pe-

mopok tí. Aja rahã, ihë manõha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúí ra'yr ke a'e me'ë tí. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu:

—Peme'ë riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ë ke, ame'ëja saka. Kuja pandu katu: "Ihë ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke ihë amuhã katu ta" aja. Ihë amanõ rahã, ihë ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta ký.]

²¹ —Pesarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. A'e riki ihë namõ myrape 'ar pe wapyk uĩ apo.

²² Awa ihë tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë amanõ ta. Yman ame'ë rehe har Tupã pandu katu. Ame'ë panduha aja ihë amanõ ta. Pe, ihë rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ë ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe.

"Awa riki katu te me'ë ke" aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: "Jande ngi har awa riki katu te ame'ë ke my?" aja a'eta pandu pandu hũ. "Ihë ke!" "Anĩ. Peme'ë riki!" "Anĩ. Ame'ë riki" aja riki pandu pandu hũ. ²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ëha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoĩ juehe. Kuja. "Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ë ke a'e" aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ë ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehë anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehë ngi har amõ kuja ukwa. "Amõ ta 'ar koty te we ihë riki katu te ame'ë ke ihë" aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehë ngi har amõ riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo.

²⁷ Myrape 'ar pe amõ sawa'e wapyk uĩ. Amõ riki imi'u ke me'ë me'ë raho ipe. Ame'ë mokõi ngi har awa riki amõ 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ë riki amõ 'ar koty te we kapitãha. Pehë pyter pe ihë riki kapitã. Anĩ. Ihë riki pehëma'e miasu aja ihë axo. A'erehe mã peja aja pexo tí. Miasu aja pexo tí.

²⁸ —Ihë ke amõ ta mupyrara rahã, ihë namõ pepyta katu pexo. Aja te'eha ihë namõ pexo. ²⁹ Ihë ke kapitã keruhũ aja ihë pái mu'am. Ko apandu katu pehë pe. Aja pehë ke ihë amu'am ta tí. ³⁰ Pe, ywa pe ihë renda pe ihë namõ pexo ta ký. Ihë riki kapitã keruhũ, ame'ë renda pe pexo ta ký. A'ep pehë riki kapitã keruhũ wan ta tí. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tí — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

³¹ A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúí aja me'ë pirer ke amõ ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúí aja me'ë pyta katu. Aja upa pehë ke Satana manga ta tí. (Ajã ramüi a'e.) Pehë pejuru-

jar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ë ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: "Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihë amanga ta" aja a'e. "Ere" aja Tupã pandu ipe. ³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihë apandu. Ihë rehe nde erejurujar katu. "Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta" aja ihë apandu nde rehe har. Pe, ihë koty nde erejywyr rahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihë aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihë ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. "Jesu rehe har akwa ym ihë" aja ihë rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehë ke ihë amondo rahã, tamatarer ryrü peraho ym. Pehë kupep ma'e ryrü aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehë py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehë pe pehëma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryrü namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryrü xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ë rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo.

³⁷ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. "Ma'e mukaniha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ë sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ" aja panduha ihĩ. Ame'ë panduha riki ihë rehe har. Aja ihë rehe uhyk ta kÿ. Ihë aho tate — aja Jesu pandu.

("Kyse puku namõ pexo" aja pandu rahã: "Peta kÿ. Pepyrra ta pexo" aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. "Pejumai ta pexo" aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ë riki ohoho ame'ë ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. ⁴⁰ Pe, ame'ë renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahã, ihë apyraraha ngi ihë ke emuhem katu. Anĩ. Ihë aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupã je'ëha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã. ⁴⁴ Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ai riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

⁴⁵ Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahã, heta ame'ë ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har pe-te'i a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ruwa ke nde erepyter. Aja ihë ke nde eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ë ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi. ⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ë ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamũi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ë ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukaniha aja ihë ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukaniha ym ihë. ⁵³ Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehë namõ ihë axo. Arahã ihë ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihë pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tĩ. (Ajã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo. ⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hany. Ame'ë rake ngã jumaku uĩ. Ame'ë ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ. ⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ë sawa'e Jesu namõ ixo ame'ë ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kūjā pe:

—Anī! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amō sawa'e usak ehe tī. Pandu:

—Ame'ē ta ngi har nde tī — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anī! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amō sawa'e pandu hū:

—Jete! Inamō ixo ame'ē ke a'e tī. Ngariréi ywy pe har ke a'e tī, a'erehe inamō ixo ame'ē ke a'e tī — aja Petu rehe har amō pandu hū.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahā, pahar sapukái je'ē. ⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ā katu te. Ame'ē ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: "Sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta. 'Akwa ym ehe har' aja ihē rehe har nde erepandu ta." Ame'ē panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. ⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hū. Huxī, a'erehe jixi'u hū.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Matéu 26.67-68; Mak 14.65)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ē ta puka puka hū ehe. Ipo pe nupā hū a'e ke tī. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amō ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupā. Pandu ipe:

—Ependurahā! Awa nde ke nupā my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amō we tī. A'eta juru ai ehe.

Ngā panduha renda pe Jesu ke raho

(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juā 18.19-24)

⁶⁶ Pytuniwe rahā, jundéu awa tamūi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar oho tī. Ngā panduha renda pe johu jy'ar oho. Amō ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahā, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihē amujekwa rahā, ihē rehe pejurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehē pe apandu rahā, je'ēha pemujywyr ym ta tī. ⁶⁹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo har ngi Tupā rake ihē awapyk ta aho. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e — aja Jesu ngā pe. ("Tupā rake" aja Jesu pandu rahā: "Tupā a'e tī" aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahā, nde riki Tupā ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihē — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mā! Ehe har jande pe amō pandu ame'ē ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ē panduha namō jande riki japandu ta: "Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e" — aja tamūi ta pandu.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juā 18.28-38)

23 Johu pu'am. Pe, amō sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngā raho tī. ² A'ep ehe har ngā je'ē je'ē hū:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hū ixo rahā, peme'ē ke japyhyk. "Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer peme'ē ym" aja a'e pandu. "Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū ihē tī" aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hū ngā ke — aja Pirat pe ngā pandu nāi.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihē — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ē ta pe pandu tī:

—Peme'ē sawa'e ke jajukwa rahā, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngā pandu pandu we hū:

—Ngā ke a'e mutyapu tyapu hū. Mu'e ame'ē ke namō muparahy ngā ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tī. Apo se uwyr — aja ngā.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ "Ngariréi ywy" aja Pirat hendu rahā, ngā pe pandu:

—Peme'ē sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngā.

⁷ Ame'ē ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahā, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahā Jerusarē ok ta pe Ero ixo tī. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ē ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahā, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahā, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e apo, ame'ē ke rehe usak tar katu tī.

⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hū. Anī. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhū pu'am. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jesu rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hū — aja ame'ē ta je'ē te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hū ehe. Ima'e sonda ta aja tī. A'eta muhuxī a'e ke tī. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ē ke ngā munde ehe. Kapitā keruhūma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hū ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahā Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu
(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39-19.16)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitã ta ke aja tí. Upa ngã ke aja tí. Mujy'ar tí. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihë pe peme'ë sawa'e ke perur. “Ngã ke a'e muka'u te'e hũ” aja ehe har pepandu. Pehë ndutar koty ehe har ihë ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ë je'ë hũ pe'am, ame'ë ke nixói ehe tí. ¹⁵ Aja Ero ukwa katu tí. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujwywyr muwyr tí. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki. ¹⁶ A'erehe ihë je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihë apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahã: “Amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ë te'e.] ¹⁸ Pe, upa ngã je'ë hũ:

—Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã amõ ke a'e jukwa tí. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ë ta pe a'e pandu tí.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anĩ. Ngã je'ë hũ:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja ngã.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki. Ihë je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihë apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ë ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴ A'erehe pandu:

—Pehë pepandu ame'ë ke ihë ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ë ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ë ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ë ke muhem tí. Kyndaha pe ame'ë ke amõ ta kynda raho ame'ë ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tí. Ame'ë Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ë ke poir.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke jukwa
(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ë rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia ame'ë ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tí. Ame'ë ta namõ kũjã ta oho ixo tí. Jixi'u oho ixo tí. Ahem oho ixo tí. (Jesu manõ ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarë ok ta pe har ta ke pehë. Ihë rehe pejixi'u ym. Pehë atu pejixi'u pehë juehe. Pyraraha uhyk ta pehë rehe a'erehe pejixi'u pehë juehe. Pehë membyr ta rehe pejixi'u tí. Pyrara ta ame'ë ta, a'erehe pejixi'u tí. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr ym te ame'ë ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ë ta aja tí. Hury ixo tí. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ë ta aja tí. Hury ixo tí. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.” ³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahã, pyraraha rehe jasad ym ta” aja. Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim. Aja rahã, pyraraha rehe jasad ym ta” aja ngã. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e ym te. Anĩ. Ihë ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã, ihë 'ar koty te we pehë ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihë 'ar koty te we pehë ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho tí. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ë mokõi Jesu namõ jukwa ta. ³³ Pe, amõ renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa äkä kangwer.” A'ep myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tí. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am. Amõ ke iyywa'i koty aja tí. Mujar mu'am tí. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu pandu: —Papa! Peme'ë ta rehe nde py'a ke emujwywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujwywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, ame'ë riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo rahã, jundéu awa tamũi ta puka puka hũ ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hũ ngã.

³⁶ Sonda ta puka puka hũ ehe tí. Ixoty a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ë ke me'ë tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amõ mupinim:

“Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja pinĩha moĩ.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tí. Peteĩ je'ë je'ë hũ ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahã, nde eremanõ

ym ta. Jande ke emujy eraho tí. Aja rahã, jamanõ ym ta tí — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha aní. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym epandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ë te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tí. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tí. Jesu aní. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ë pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tí:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyw rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tí — aja ipe.

Jesu manõ

(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30)

⁴⁴ Warahy jandar Tate rahã, ame'ë ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ë ke ame'ë. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ë riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ë ke peme'ë sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ë ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyw oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyw oho. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ë ta upa ma'e ke rehe usak usak tí. Paite we ame'ë ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tí. Ame'ë ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ë ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42)

⁵⁰ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ë ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ë ke a'e. Katu ame'ë ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ë rehe Jose jurujar katu. Ame'ë rehe a'e harõ ixo tí. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamõi ta pandu pandu rahã, a'ep tamõi ta namõ Jose ixo tí. Aní. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemuju perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ë pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ë ke amõ pykõi ame'ë

ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk Tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) ⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ë ta Jose namõ usak oho tí. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tí. Jesu rete mouha rehe usak tí. Ma'e pihe katu ame'ë namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyw oho. Puhã pihe ame'ë ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tí. Ame'ë ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ë rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'eha mujekwa aja a'eta ma'e.

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10)

24 Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ë ke matyr. Ame'ë ke a'eta raho. ² Hukwen ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am. Ame'ë ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Aní. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hũ. ⁵ Kũjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ë ke pekekar pexo tipe. Ame'ë ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ë panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: "Awa ihẽ tí. Tupã je'eha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ë ta pe ihẽ ke amõ raho ta kÿ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tí" aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa u'am tí.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyw oho. Upa usak ame'ë ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe. Amõ ta namõ ixo, ame'ë ta pe pandu tipe tí. (Aní. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ Joa. Amõ Mari. Tian mãi a'e. Ame'ë ta namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ë ta riki Jesu mondo ame'ë ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ë ke pandu tipe. ¹¹ Aní. Kũjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ë ta ukwaha naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ë jõ usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyw oho. Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ë ta rehe har

(Mak 16.12-13)

¹³ Ame'ë 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ë pepaite we. Awa py peteĩ kiro met Tate pepaiteha. ¹⁴ Ame'ë mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ë rehe har pandu pandu

a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namõ a'e wata oho ixo tĩ. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã, ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamũi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho. ²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta pandu: "Tupã je'ẽha rahoha ta rehe jasad. 'Jesu ixuwe katu' aja jande pe a'eta pandu" aja kũjã ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mã! Pehẽ ãkã tiha we. Upa amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym tĩ. ²⁶ Tupã muwyr ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta me'ẽ te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupã me'ẽ ta ipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Upa juehe har pandu ame'ẽ ke Jesu mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa py. Yman Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ tĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa tĩ. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ẽ pe uhyk Tate rahã, Jesu pandu: "Asa we ta aho" aja.

²⁹ —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te oho. Pytun Tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

³⁰ A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu" aja. Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ mokõi

sawa'e ta pe. ³¹ Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. "Ko Jesu" aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho. ³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ẽha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ. ³⁴ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ. ³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi. "Awa ko my?" aja ym pepandu tĩ. ³⁹ Ihẽ po rehe pesak katu. Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po pemujar. Ihẽ pিরer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ. ⁴¹ A'eta jurujar ym we rĩ. "Mã!" aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ mi'u pehĩ my? — aja.

⁴² Pira ka'ẽ ra'yr ke a'eta me'ẽ ipe. ⁴³ Ame'ẽ ke pyhyk rahã, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahã, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Kuja. Ihẽ rehe har Moise mupinim. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Upa ihẽ rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e tĩ. Saumo rehe amõ panduha ihĩ. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e tĩ — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Jesu mujekwa katu. ⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amõ ta mupinim. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta me'ẽ te'e. Pe, jukwa. Mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ẽ te'e. Kuja amõ ta pe pepandu: "Ma'e peka'u te'eha pe-ma'ema'eha ke pehijar. Pe, pehẽ py'a ke Tupã koty pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta" aja amõ ta pe pepandu. Ihẽ je'ẽha rupi pepan-

du peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu pandu katu. ⁴⁹ "Tupā'ā ke pehē pe ihē amondo ta" aja ihē pái pandu katu pehē pe. Ame'ē ke ihē riki pehē pe amuwyr ta. Pesarahā! Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr ta. Ame'ē rehe peharō pexo rahā, se pepyta we rī. Jerusarē ok ta pe pepyta we rī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupā mujwyr raho ame'ē rehe har
(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Inamō ixo ame'ē ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk Tate. A'ep pyta

u'am. A'eta 'ar pe mokōi ijjwa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahā, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupā mujwyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moī moī ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta ohoho. Tupā rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja ngā pandu.
Upa.

JUÅ

Juå kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Juå mupinim.

Je'ëha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juå 5.20)

1 Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã: "Je'ëha" pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupã namõ a'e ixo. Tupã riki a'e tí. ² Ma'e ke nixói te rahã, Je'ëha Tupã namõ ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. A'e mujã ym rahã, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ngã pe uhãha ke Je'ëha me'ë. Weraha ngã pe a'e werur. (Aja rahã, Tupã rehe har ngã pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ë ke marã ka ym pytuniha muweha. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe ma'e ke mujekwa. Tupã rehe har mujekwa. Pe, ame'ë ukwa katuha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta marã ka ym mukanĩha.)

⁶ Ko amõ sawa'e ke Tupã muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juå. ⁷ Ngã pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ë myrandu rehe heta ngã hendu. Aja rahã ame'ë rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juå pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. ⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ë ywy keruhũ pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupã rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ëha kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa ym. A'e je'ëha rupi kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. ¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anĩ. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tí. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ë ta ke Tupã muruwak. ¹³ Tupã ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imãi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupã ra'yr ta a'eta my? Anĩ, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta my? Anĩ, aja ym tí. Tupã jõ putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta. "Ihẽ ra'yr ta pehẽ" aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ëha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namõ a'e ixo. Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupã rehe har a'e pandu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrãtãha ke jasad. Ame'ë pyrãtãha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteĩhar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juå pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihẽ apandu: "Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha" — aja Juå pandu.

¹⁶ Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amõ amõ we jande rehe a'e usak

katu. ¹⁷ Tupã je'ëha ke Moise mujekwa. (Ame'ë ke Moise je'ëha aja jakwa.) Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ë jõ Moise je'ëha mujekwa. Jesu anĩ. Ngã rehe Tupã atu ipy'a katu, ame'ë ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa tí. ¹⁸ Tupã rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngã pe. A'erehe amõ usak ehe rahã, Tupã rehe usak tí, ame'ëja saka. Ta'yr peteĩhar ke a'e. Tupã a'e tí. Ipái ipy'a katu ehe ame'ë ke a'e.

Juå mujahukiha pandu ame'ë rehe har

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Jerusarẽ ok ta pe jundéu awa tama'e kapitã ta ixo. Amõ ta ke Juå koty a'eta mondo tí. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainõ ta ke mondo tí. Sonda aja a'eta. Myja me'ë sawa'e a'e my, ame'ë ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ë ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Juå mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anĩ. Kirisutu ym ihẽ — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ë ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tí — aja Juå pandu.

A'eta pandu ipe tí:

—Amõ Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe jande jaharõ jaxo. Ame'ë ke nde my? — aja ipe.

Juå pandu:

—Anĩ. Ame'ë ym ihẽ tí — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tí:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amõ ta muwyr. Ame'ë ta pe nde rehe har japandu ta me'ë te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juå pe.

²³ Isai riki yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ke. Isaima'e panduha ke Juå pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihẽ.

"Awa nixói te ame'ë pe amõ pandu u'am. Ngã pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ë rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim."

—Ihẽ riki ame'ë awa nixói te ame'ë pe apandu a'am — aja Juå pandu. (Hape ke mutamatambyk rahã, ngã py'a Tupã koty muruwak. Aja rahã, jandema'e sawa'e te uwy rahã, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juå namõ pandu ixo ame'ë ta ke amõ ta mondo. Parise ta riki mondo. ²⁵ Juå pe ame'ë ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym nde. Eri ym nde. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jaharō jaxo. Ame'ē ym nde. Aja rahā, ma'erehe ngā ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngā ke ihē amujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ngā muruwak, aja mujekwa.) Esarahā! A'e riki pehē namō ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) ²⁷ Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē — aja Juā pandu ngā pe.

²⁸ Upa aja me'ē Juā namō amō ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ē ok ta y ruwái koty ihī, Jondā ruwái koty. A'ep ngā ke Juā mujahuk u'am. (Mujahuk rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja ngā mujekwa.)

Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe

(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

²⁹ Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) ³⁰ Kwehe ehe har ihē apandu: "Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha" aja ihē apandu kwehe. ³¹ Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³² Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'ā rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: "Y pe ngā ke emujahuk eho" aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: "Sawa'e rehe ihē'ā wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihē'ā namō ngā ke mujahuk ta" aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'ā wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. ("Tupā'ā namō mujahuk" aja pandu rahā: "Ngā py'a rehe Tupā'ā ke muwyr ta" aja mujekwa katu.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

³⁵ Ku'ē rahā a'ep Juā ixo tī. Mokōi sawa'e ta namō. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahā, Juā usak ehe. Pandu:

—Peme'ē Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) — aja Juā pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tī.)

³⁷ Ame'ē ke rehe mokōi jumu'eha ta hendu rahā, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juā ke a'eta hijar.) ³⁸ Pe, ixoty

Jesu uwak. Mokōi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ē ta rehe a'e usak rahā, a'eta pe pandu:

—My pehē peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamō a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahā usak oho. Pe, inamō a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juā pandu ame'ē ke rehe mokōi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namō oho. Andere riki ame'ē mokōi ngi har pete'ī. Simā Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simā ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simā pe. ("Kirisutu" aja pandu rahā: "Kapitā keruhū" aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simā ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simā rehe a'e usak rahā, pandu ipe:

—Nde riki Simā. Juā ra'yr nde. Apo nde rer: "Sepa" aja tī — aja Jesu ipe. ["Sepa" aja her rahā: "Petu" aja tī. "Sepa" aja rahā: "Ita ke" aja ngā ukwa.]

Jesu namō Siri oho. Natanae oho tī.

⁴³ Ku'ē rahā Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihē aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahā, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihē namō ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tī.

Petu aja tī. ⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. "Moise je'ēha ke" aja jakwa, ame'ē rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amō ta mupinim tī. Sawa'e rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē sawa'e rehe ihē asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mā! Ame'ē ok ta ngi katu ame'ē ke uwyr ym — aja Natanae pandu naī.

Siri pandu:

—Esak ejurahā! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamō.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahā, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ē riki jundéu awa te. Amō ta ke muka'u te'e ym ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihē rehe nde eresak ramō te. Myja ihē rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahā we, nde rehe har ihē akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ere'ī rahā, ihē akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mã! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihẽ akwa katu. Aja nde pe ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe nde ere-jurujar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ë ke rehe nde eresak ta tĩ. ⁵¹ Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'eha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ihẽ ajur. Ihẽ rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ë ke rehe pesak ta kÿ — aja Jesu pandu ipe.

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

2 Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mãi ixo. ² Jesu pe amõ pandu. Jum'eha ta pe tĩ:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tĩ — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ. ³ Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imãi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Mãi! Anĩ we rĩ. Ihẽ akwa ta kÿ. Ihẽ ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imãi pandu:

—A'e pandu ame'ë ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxĩhu i'ãi. Tiha ame'ë ke. Kuja, 100 rit tiha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãi. Ita ke te'e ngã mujã ame'ë ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ë pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.)

⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ë kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am.

⁸ A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ë ke ngã mi'u matyrihama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ë ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ë ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ë ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ë ke me'ë me'ë py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ë ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ë ke me'ë me'ë. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro ym ame'ë ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ë ke jande pe amõ me'ë me'ë — aja kapitã pandu.

¹¹ Ame'ë ok ta pe ma'e katu ame'ë ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrãtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe. A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am

ame'ë ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

¹² Ame'ë upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. Imãi oho tĩ. Imu ta oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta ke Tupã muhem muwyr. Ame'ë ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ë Pasuko weraha rehe uhyk Tate, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho. ¹⁴ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã, ame'ë ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ë ke jukwa tĩ. Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ë ta pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ë ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ë ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupaham pe nupãha ke a'e puwan. Ame'ë pe upa ngã rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tĩ. Arapuharan ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ. Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwakaha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhãi. ¹⁶ Pykahuran ta ke muhepy ame'ë ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihẽ pái rok. Ame'ë ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'eha rehe panduha amõ mupinim. Ame'ë ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ë ke jõ ihẽ aputar katu te.”

Ame'ë panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'eha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahã, nde je'eha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ë Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa pema. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mã! Mokõi nde ereker rahã, amõ nde eremujã ta my? Marã ka ym nde eremujãha. Yman te kome'ë jumu'eha renda keruhũ ngã mujã mujã ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo — aja ngã pandu.

²¹ Anĩ. Ame'ë jumu'eha renda keruhũ rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahã: “Juk-

wa" aja riki. Mokõi ukwer rahã, amõ jumu'eha renda keruhũ mujã ta, aja pandu rahã, mokõi ukwer rahã, manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)²² A'erehe manõha ngi a'e kwera katu uhem rahã, pe, ame'ẽ panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke mujesak jesak hũ ngã pe u'am. Ame'ẽ ke rehe heta ngã usak, a'erehe: "Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e" aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu. Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe a'e. ²⁵ Marã ka ym ngã rehe har amõ panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e atu ukwa katu tĩ.

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

3 Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amõ py-tun rahã, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupã muwyr aja ihẽ akwa katu tĩ — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamõi rahã, mokõihar uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym mokõihar uhemihã — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahã! Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Amõ we tĩ. Tupã'a je'ẽha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. Aja ym rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha.

⁶ Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Tupã'a je'ẽha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. ⁷ "Mokõihar pehem ta me'ẽ te'e" aja ihẽ apandu nde pe. "Mã! Marã ka ym" aja ym epandu. (Ame'ẽ ke nde erekwa ym my? Esarahã! Amõ we nde erekwa ym ame'ẽ ke pehĩ. Ywytu ke.)

⁸ Amõ koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym. Pehĩ. Ame'ẽ ke jõ nde erekwa katu. Tupã'a je'ẽha rupi uhem rahã, ame'ẽja saka tĩ. Nde erekwa ym tĩ. Tupã ra'yr, aja jõ nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tĩ. Mu'eha katu ame'ẽ ke nde. Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. Jande jakwa katu, ame'ẽ rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahã! Ma'e jasak ame'ẽ rehe har japandu katu tĩ. Pe, jande japandu ame'ẽ rehe har pekwa ym. Kapitã ta riki pehẽ. Pekwa ym rĩ. ¹² Ma'e ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, marã ka ym pejurujariha ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ukwa ta oho my? Anĩ. Aja me'ẽ ke nixói. Oho ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴ —Awa nixói te ame'ẽ pe Moise ixo rahã, mbóí'a a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mujar ta mu'am tĩ. A'erehe ihẽ rehe upa ngã jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteĩ har ke muwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupã namõ ixo katu ta.

¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Ta'yr muhã katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anĩ. Aja ym. Muhã katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã: "Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta" aja Tupã pandu ym te ta. Amõ jurujar ym ehe rahã: "Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta" aja Tupã pandu ta kũ. Tupã ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteĩhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupã pandu ta kũ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahã, Tupã rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ẽ ke a'eta putar ym. Anĩ. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym.

²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, weraha koty uwyr ym ta. (Tupã rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupã mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupã rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, weraha rehe uhyk. (Aja rahã, Tupã rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupã rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

Juã mujahukiha rehe har

²² Nikonde namõ upa Jesu pandu rahã, amõ ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta we rĩ. A'ep amõ ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amõ renda pe Juã mujahuk ixo tĩ. Enõ renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ẽ renda Sarĩ ok ta rake ihĩ. Heta ngã uhyk oho ehe. Ame'ẽ ta ke Juã mujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja a'eta

mujekwa.)²⁴ [Arahã kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda ym we rĩ.]

²⁵ Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. "Juã mujahuk ame'ẽ ke riki katu te" aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu u'am. "Anĩ. Jesu mujahuk ame'ẽ ke riki katu te" aja jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. ²⁶ A'erehe Juã pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namõ amõ sawa'e ixo, Jondã ruwái koty. Ehe har nde erepandu. "Peme'ẽ riki Tupã ra'yr" aja nde erepandu. Ame'ẽ nde erekwa u'am my. Apo heta ngã ohoho ixoty. Ame'ẽ ta ke mujahuk u'am apo — aja Juã pe.

²⁷ Pe, Juã pandu:

—Ixoty ngã ke Tupã mondo. A'erehe heta ngã ohoho ixoty. ²⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ atu pekwa katu. Kuja ihẽ apandu: "Anĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã muwyr py. Tupã muwyr ame'ẽ ndutar koty ihẽ ke Tupã mondo" aja ihẽ apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahã, kũjã riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ẽ ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kũjã uhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta hury katu. Aja ihẽ tĩ. Jesu rehe heta ngã uhyk oho rahã, ihẽ rury katu te ihẽ tĩ. ³⁰ A'erehe ihẽ 'ar koty te we ixoty ngã oho rahã, katu tiki. Aja rahã, ihẽ rury katu te ihẽ axo rĩ — aja inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Juã pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ẽ rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ẽ riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke a'e. A'e riki awa te'e tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har jõ a'e ukwa. Ame'ẽ ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tĩ. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke anĩ. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ẽ te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe tĩ. Pe, amõ jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ẽ rehe amõ jurujar katu rahã, kuja ukwa katu. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke jete har te ke aja mujekwa ngã pe. ³⁴ Jesu ke Tupã muwyr. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e pandu pandu. I'ãma'e pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ riki upa ym. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ẽ ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitã keruhũ te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahã, marã ka ym a'e uhãha. A'e ke Tupã mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

Amõ awa kũjã namõ Jesu pandu

4 Jesu koty amõ amõ we ngã jumu'e oho. Ame'ẽ ke parise ta hendu. Juã 'ar koty te we ngã ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tĩ. ² Jesu riki ngã ke mujahuk ym. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta riki mujahuk

u'am, ngã ke. ³ Parise ta hendu ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho. ⁴ Amõ awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ẽ rupi Jesu oho ta me'ẽ te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahã, amõ ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ẽ ok ta rake ma'e ywy kotete ihĩ, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ẽ ywy ke Jako me'ẽ. Jose pe a'e me'ẽ. ⁶ A'ep ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ẽ ke. Ame'ẽ rake Jesu wapyk. A'e wata hũ, a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep a'e wapyk uĩ.

⁷ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihẽ pe emuwyr. Ihẽ hyngwéi te ihẽ ke — aja kũjã pe.

⁹ —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihẽ riki Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu ihẽ pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekũi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: "Mãte we ame'ẽ te a'e my" aja kũjã ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupã me'ẽ tar katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, ihẽ pe y nde erepandu ta tipe. "Y ihẽ pe emuwyr" aja nde pe ihẽ apandu. Ihẽ rehe har nde erekwa rahã, aja tĩ. Ihẽ pe y nde riki nde erepandu ta tipe tĩ. Ihẽ pe nde erepandu rahã, y ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta tipe. Ame'ẽ y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! "Y nde ke muxuwe katu ta" aja nde erepandu. Myja ame'ẽ ke ihẽ pe nde ereme'ẽ ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y jo'okiha namõ nde erexo ym.

¹² Jande ramũi riki kome'ẽ ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ẽ y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako riki mupyta jande pe. "Y muxuwe katu ta" aja nde erepandu rahã, Jako 'ar koty te we pyrãtãha nde my? — aja kũjã pandu.

¹³ —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyngwéi ta tĩ. ¹⁴ Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, jyngwéi ym te ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.

¹⁵ (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ. Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja Jesu pe.

¹⁶ —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.

¹⁷ —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—"Ihẽ sawa'e ym" aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jete har te ke. ¹⁸ Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteihar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jete har te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

¹⁹ (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke

amõ moĩ moĩ katu my?)²⁰ Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

²¹ Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jete har te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate tĩ. ²² Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa. ²³ Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jete har te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.) ²⁴ Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

²⁵ Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ko ihẽ anĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.

²⁷ Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã: "Mã!" aja. Anĩ. "Ma'e ke rehe har nde erepandu inamõ my?" aja Jesu pe a'eta pandu ym. "Ma'erehe nde erepandu inamõ my?" aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã, kũjã namõ pandu ym te awa, a'erehe: "Mã!" aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa ihẽ pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja kũjã pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahã! — aja pandu hũ tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihẽ pe. Ma'e a'u ame'ẽ ke namõ ko ihẽ axo. Ame'ẽ ke pekwa ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amõ ta werur ipe nahã my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupã ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mi'u aja saka tĩ. Imi'u namõ amõ ixo rahã, hury katu a'e. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ amumba ta axo. A'erehe ihẽ rury katu axo.

³⁵ —Pehẽ pepandu: "Amõ tumeme jahy kanim rahã, ahúi aja me'ẽ ke itawa ta. Amõ mondok ta" aja. Pe, ihẽ apandu pehẽ pe. Pesarahã! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahã, ihẽ rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahúi aja me'ẽ mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihẽ rehe peme'ẽ ta jurujar katu ta.) Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Matyr rahã, ma'e raĩ jyty amey'ẽ ta hury katu. Matyr ame'ẽ ta hury katu tĩ. Johu hury katu. (Aja apo tĩ. Ajyty amey'ẽ ta hury katu tĩ. Johu hury katu ta tĩ.) ³⁷ Aja amõ panduha riki jete. Kuja:

"Ma'eywa ke amõ jyty oho. Pe, tyarõ rahã, ame'ẽ ke amõ riki mondok oho" aja panduha ihĩ.

³⁸ —Amõ kupixa pe peparaky ym. Amõ ta paraky. Ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehẽ rury katu ta. (Aja apo tĩ. Amõ rekoha pe amõ ta Tupã je'ẽha pandu. A'ep pehẽ ke ihẽ amondo. Pe, a'ep pe har ta ihẽ rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kũjã pandu: "Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa" aja Jesu rehe har kũjã pandu. A'erehe heta ame'ẽ ok ta pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahã, a'eta pandu ipe:

—Jande namõ epyta we rĩ — aja pandu hũ.

A'erehe a'ep mokõi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amõ we hũ a'ep pe har ta jurujar katu ehe. ⁴² Pe, kũjã pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tĩ. Ame'ẽ jõ ym. A'e pandu ame'ẽ ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

Amõ kapitã ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³ Samari ywy pe mokõi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: "Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ rehe hekoha pe har ta katu ym usak" aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anĩ. Amõ ok ta pe oho. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ⁴⁵ Pe, ame'ẽ ok ta pe uhyk rahã, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarẽ ok ta pe a'eta ixo tĩ. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã a'eta a'ep ixo tĩ. Arahã marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tĩ. Kana ok ta pe uhyk tĩ. Ngariréi ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. Yman a'ep y ke te'e

kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī.

⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr.

Ame'ē ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe.

Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē ke rehe nde eresak rahā jō, ihē rehe nde erejurujuar katu. Mā! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitā pandu:

—Sa'e! Pahar ihē namō eho. Ihē ra'yr manō tate. Manō ym we rī. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahā jō jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anī. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manō ym ta — aja kapitā pe.

Jesu mukatu, ame'ē ke rehe kapitā usak ym. Anī. Jesu pandu ame'ē ke rehe kapitā jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. ⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahā, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitā pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahā, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahā, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahā — aja ipe.

⁵³ Arahā katu te: "Ne ra'yr manō ym ta" aja Jesu pandu kwehe. Ame'ē ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu ngā pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu. Ame'ē riki mokōihar ke.

Y kynda ame'ē rake amō sawa'e ke Jesu mukatu

5 Pe, heta ukwer rahā, amō jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarē ok ta pe usak oho. Arahā Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī. A'erehe ngā mi'u matyr. ² Jerusarē ok ta pe y kynda ame'ē ke ihī. Hukwen rake ihī. Arapuharan ta ixo, ame'ē hukwen rake ihī. Y kynda ame'ē rake rupi ok rymy'y heta ihī tī. Katukwer ame'ē ta ke. Kuja, awa po wajar petēihar upa hetaha. Ame'ē kynda ame'ē rehe her ngā moī. "Mbetē" aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ē ta heta tūi. Eha ym te ame'ē ta a'ep ihī tī. Jupyrātā rātā ame'ē ta tūi tī. Wata ym te ame'ē ta ihī tī. [Y katak ame'ē rehe a'eta harō ixo. ⁴ Amō amō rahā, Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ē rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahā y pe u'ar py, ame'ē ke jō katu oho. Peteī jō katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ē ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amō sawa'e tūi. Heta te hū warahy 'ar rahā, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo. Kuja, ³⁸ warahy 'ar rahā, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e tūi, aja Jesu usak ehe. Heta te hū warahy 'ar rahā, ma'e

ahyha namō te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahā, y pe ihē ke mou ame'ē nixói. Pe, ihē atu aho axo rahā, amō riki y pe opor py, a'erehe ihē katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamō ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ē pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamō wata oho. Arahā riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke.

¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe.

Sawa'e wata ramō ame'ē pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahā, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihē ke mukatu ame'ē pandu ihē pe: "Nema'e tupe epyhyk. Inamō ewata eho" aja ihē pe — aja jundéu awa tama'e kapitā ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ē pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihē — aja sawa'e.

Heta ngā a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahā, sawa'e rehe Jesu usak. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahā! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tī. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahā, nde erepyrara we hū ta tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihē ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahā, a'e mukatu. (Aja rahā paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ē ke ihē pái keruhū ma'e ixo rī. Aja te'eha a'e. (Aja rahā, putu'uha 'ar rahā, a'e ma'e ixo rī, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ē ke ihē ama'e ta me'ē te'e tī. (Putu'uha 'ar rahā, ihē ama'e ta me'ē te'e tī) — aja ngā pe.

¹⁸ Ame'ē panduha rehe jundéu awa tama'e kapitā ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naī. Amō we tī. Tupā riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahā, Tupā a'e tī, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hū ehe. "Mā! Jajukwa ta" aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupā ra'yr

¹⁹ (Tupā a'e tī, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngā pe a'e pandu:

—Ko pehē pe ihē apandu: “Ta'yr ke ihē.” Ihē jeje ma'e ke ihē ama'e ym. Ihē pái ma'ema'eha rehe ihē asak. Aja ihē ama'e tí. Ihē pái ma'eha aja ihē tí. ²⁰ Ihē rehe ihē pái keruhū ipy'a katu. (Ta'yr ke ihē.) Upa a'e ma'e ixo ame'ē ke ihē pe a'e mujekwa. Peme'ē sawa'e ihē amukatu. Ame'ē 'ar koty te we marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Ihē pái mujekwa ta ihē pe tí. Ame'ē ke ihē ama'ema'e ta tí. Pesak ehe rahā: “Mā! Katu hū!” aja pekwa ta.

²¹ —Manō ame'ē ke ihē pái keruhū mukwera katu muhem. Aja ihē aputar ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem tí. Ta'yr ke ihē, a'erehe amukwera katu amuhem ngā ke tí.

²² —Ihē pái keruhū ihē pe pandu: “Nde riki ngā pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Katu nde. Tupā namō exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho’ aja” aja ihē pái pandu ihē pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihē riki apandu ta kŷ. ²³ Pe, ihē pái keruhū rehe har aja katu ihē rehe har amō ta pandu ta tí. Katu ihē rehe har amō ta pandu ym rahā, ihē pái keruhū rehe har katu pandu ym ta tí. Jande juja katu te jande tí. Ta'yr ke ihē. Ihē pái keruhū muwyr ame'ē ke ihē.

²⁴ —Jete har ke pehē pe ihē apandu. Ihē pái ihē ke muwyr. Ihē je'ēha rehe amō hendu. Pe, ihē pái rehe a'e jurujar katu rahā, uhā te hū ame'ē ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihē pái keruhū mupyrara ym te ta. Aní. Manōha ngi mutyryk oho, ame'ēja saka. (Aja rahā, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ēja saka.) Pe, uhā te hū ame'ē ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahā, Tupā koty oho ta ame'ē ke a'e. Aja rahā, apo Tupā pandu 'y: “Ame'ē ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Aní. Uhā te hū aja ixo apo 'y” aja Tupā pandu 'y.

²⁵ —Ko apandu pehē pe. Tupā ra'yr ihē. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manō ame'ē ta ihē je'ēha rehe hendu ta. Aja rahā, uhā ta. Apandu pehē pe. Apo aja tí. Ihē rehe jurujar ym ame'ē ta riki manō ame'ē ta aja saka. Uhā ym, a'erehe aja. Apo ihē je'ēha rehe hendu. Pe, ihē rehe jurujar katu ta. Aja rahā, uhā te hū aja ixo ta apo 'y.

²⁶ —Ihē pái keruhū riki je'ēha te reko. A'erehe uhāha ke ngā pe a'e me'ē katu. Aja ihē tí. Ta'yr ke ihē. Ihē pe a'e pandu: “Ngā pe uhāha nde ereme'ē katu tí” aja ihē pe pandu.

²⁷ —Ihē pái keruhū pandu: “Ngā pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Nde katu. Tupā namō exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho’ aja nde erepandu katu tí” aja ihē pe pandu tí. Awa ihē tí. Tupā je'ēha rupi ajur. A'erehe aja me'ē ihē pe ihē pái pandu.

²⁸ —Ko ihē apandu ame'ē ke rehe: “Mā!” aja pepandu ym. Kuja. Ihē je'ēha rehe upa katu te manō ame'ē ta hendu ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta kŷ. ²⁹ Pe, ihē je'ēha rehe hendu rahā, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke ihē pái keruhū mukwera katu ta muhem. Tupā namō ixo ta. Ma'e ka'u

te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta ke a'e mukwera katu ta muhem tí. Ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amō pandu

³⁰ A'e pandu tí:

—Ihē jeje ma'e ke ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē ke jō ngā pe ihē apandu pandu ta. “Pehē katu. Tupā namō pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: “Pehē katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ym. Aní. Ihē pái keruhū ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. A'erehe jete har rupi ngā rehe har ihē pandu pandu ta.

³¹ —Ihē apandu: “Ihē ke Tupā muwyr” aja. Aja ihē jō apandu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pejuru jar ym ta me'ē te'e. ³² Aní. Amō ihē rehe har pandu ame'ē ke pehī. Ihē pái ke ame'ē. Ihē rehe har a'e pandu ame'ē ke jete har te ke. Aja ihē akwa katu. A'erehe ihē rehe pejuru jar katu ta me'ē te'e. ³³ Amō ta ke Juā koty pehē pemondo. Juā pe a'eta pandu oho. Pe, jete har te ke ihē rehe har Juā pandu. ³⁴ Pesarahā! Ihē rehe har sawa'e pandu. Ame'ē ke ihē aputar my? Aní riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ē ke rehe pejuru jar katu rahā, ihē rehe har pekwa katu ta tí. Aja rahā, ihē rehe pejuru jar katu ta. Aja rahā, pehē ke ihē pái keruhū muhā katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juā. Hendy aja saka. (Aja rahā, jete har Tupā rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahā, i'i atu we pehē rury katu ehe. ³⁶ (Ihē rehe har mujekwa, ame'ē ke tumeme pehī.) Ihē rehe har Juā pandu pandu. Amō we tí. Juā 'ar koty te we ihē rehe har mujekwa ame'ē ke ko ixo. Ihē ama'ema'eha ke. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tí. Mokōihar ke ame'ē.) Ame'ē ke ihē pái keruhū me'ē ihē pe. Ame'ē ke ihē ama'ema'e.

Ame'ē rehe amō usak rahā: “Ko Tupā muwyr ame'ē ke” aja ukwa ta. ³⁷ Amō we tí. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har pandu tí. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tí. Mahapyrihar ke ame'ē.) Ima'e je'ēha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejuru jar ym te tí. ³⁸ Je'ēha ke a'e muwyr. Ame'ē ke rehe pehendu tar ym tí. Ihē rehe pehē pejuru jar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tí. A'e muwyr ame'ē ke ihē.

³⁹ —Tupā je'ēha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwa naī. Pesarahā! Tupā je'ēha rehe ihē rehe har panduha ihī. (Ame'ē ke ihē rehe har mujekwa tí. Tumemehar ke ame'ē.) Ame'ē ke jete har ihē rehe har mujekwa tí. ⁴⁰ Aní. Ihē rehe pejuru jar tar ym. Ihē rehe pejuru jar katu rahā, pehē ke ihē pái muhā katu ta.

⁴¹ —Ihē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar ym. (Katu ihē rehe har Tupā pandu. Ame'ē ke ihē aputar.) ⁴² Pehē rehe har ihē akwa katu. Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja ihē akwa katu. ⁴³ Ihē pái keruhū je'ēha rupi ihē ajur. Pe, ihē ke peputar ym. A'erehe Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ēha rupi amō sawa'e uwyr rahā, ame'ē ke peputar katu. Ihē aní. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke peputar katu. Pehē rehe har katu Tupā riki pandu. Ame'ē ke peputar ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe pejurujariha. Tupā peteihar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehē rehe har ihē pāi keruhū pe ihē apandu ym ta. Aja pekwaha naī. Kuja: "Pehē katu ym. Ihē rehe pejurujar ym" aja apandu ym ta, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Amō riki pandu ta tī. Moise pandu ta tī. "Pehē katu ym. Pejurujar ym. Tupā muwyr ame'ē ke rehe pejurujar ym" aja pandu ta tī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī. ⁴⁶ Moise mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu ta tipe rahā, ihē rehe pejurujar katu ta tipe tī. Ihē rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ē te'e. ⁴⁷ Anī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pejurujar ym. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe marā ka ym pejurujariha tī — aja Jesu pandu jundēu awa tama'e kapitā ta pe.

Ngā mi'u ke Jesu muheta

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

6 Heta ukwer rahā, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhū pe. Ypa rer Ngariréi. Mokōi her. Timberi aja her tī. ² Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Ame'ē ma'e katu ame'ē rehe ngā usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namō. ⁴ Jundēu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahā jundēu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramā usak rahā, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ē ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngā mi'u jame'ē ta. My ame'ē ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngā pe ngā mi'u me'ē me'ē ta my? Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ē a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahā, amō paraky. Ame'ē tamatarer pe mbeju jajo'ok rahā, uhyk ym ngā pe. Ta'yr mi ngā u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amō jumu'eha uhyk. Andere ke. Simā Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amō kurumī ixo. Mokōi pira ka'ē namō a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahúí aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke ngā hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—"Pewapyk" aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahā, upa ngā wapyk. A'ep sorok katu. Kāpī ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahā my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke jumu'eha ta pe a'e me'ē me'ē. Pe, wapyk ame'ē ta pe jumu'eha ta upa me'ē me'ē tī. Aja pira ka'ē tī. Me'ē me'ē tī. Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. ¹² Upa u'u rahā, upa ngā iāpū rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ē ke pematyr. Aja rahā katu ta. Om-bor ym ta awa, pyta we ame'ē ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ē ke a'eta matyr matyr. Ahúí aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngā u'u. Ame'ē pyta we ame'ē ke matyr matyr. Heta wasākā mutyryhem. Awa py mokōi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marā ka ym mbeju ke amō muhetaha. Ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ē rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngā pandu pandu ngā jupe:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe uwyr ta. Peme'ē riki a'e — aja Jesu rehe har ngā pandu pandu ngā jupe.

¹⁵ A'e ke kapitā keruhū aja ngā mu'am tar katu. Pyrātāha namō a'e ke ngā mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. (A'e ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ym. Tupā ra'yr a'e, aja ukwa ym tī. Kome'ē ywy keruhū pe har kapitā keruhū, aja jō ngā putar. Ame'ē ke Jesu putar ym tī.) A'erehe oho ngā ngi. Amō we ywy'ā rehe jeje jupir oho. Ngā ngi oho.

Y 'ar rupi Jesu wata

(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶ Pytun ramō rahā, ypa pe jumu'eha ta oho. ¹⁷ Pe, jarusu keruhū pe a'eta opor oho. Ame'ē pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ū ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rī. ¹⁸ Pe, ywytu keruhū jupeju hū uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hū. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykūi hū oho ixo. Awa po wajar peteī kiro met paiteha nahā my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhū koty wata uwyr ixo. A'eta jumu'kahem hū ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihē ko. Pejumu'kahem ym ihē ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namō jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tī — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahā, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ē ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngā kekar

²² Ku'ē rahā, peteī jō jarusu keruhū rehe ngā usak. Y ruwái rehe pyta ame'ē ta ke a'eta. Jarusu keruhū pe jumu'eha ta namō Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jō oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amō amō jarusu keruhū pe heta ngā uhyk uwyr a'ep tī. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngā u'u. Ame'ē renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahā, Tupā pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu" aja a'e pandu. Ame'ē renda rake ame'ē. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngā ukwa. Jumu'eha ta nixói tī, aja a'eta ukwa tī. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho tī. Pe, ame'ē pe Kapana'ū ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngā mahem rahā, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Myja rahā nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Aja Tupā ihē ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē ke pekekar pexo. Anī. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihē ke pekekar pexo. ²⁷ Pehē mi'u ke rehe jō pehē py'a pemoī moī ym pexo. Ame'ē upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ē ke rehe pehē py'a pemoī moī katu. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta awa ta pe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ame'ē ngā mi'u ihē ame'ē me'ē, a'erehe Tupā, ihē pái keruhū pandu ihē pe: “Ngā pe uhāha nde ereme'ē me'ē katu, a'erehe nde rehe ihē rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhāha ihē ame'ē katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupā putar ame'ē ke jama'e tar katu rahā, myja me'ē jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupā putar katu. A'e muwyr ame'ē ke rehe pe-jurujar katu, ame'ē ke a'e putar katu. Ko ihē riki a'e muwyr ame'ē ke ihē. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katu, aja Tupā putar katu — aja ngā pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marā ka ym ma'e ke amō ma'eha. Ame'ē ke ema'e. Jande jasak ehe rahā, Tupā nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my? ³¹ Esarahā! Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi ta ixo rahā, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke a'eta u'u. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Ywa ngi ngā mi'u ke a'eta pe Moise me'ē” aja panduha ihī.

—Moise me'ē, a'erehe a'e ke Tupā mondo aja jakwa katu. Nerahā! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahā! Ywa ngi uwyr, ame'ē ngā mi'u ke pehē pe Moise me'ē ym. Ywa ngi uwyr ame'ē ke aja ym ame'ē. Pehē mi'u te ke pehē pe ihē pái keruhū muwyr. ³³ Ngā mi'u ke Tupā me'ē. Ame'ē riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Pe, kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ē mi'u ke jande pe eme'ē te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihē riki ame'ē mi'u aja saka. Ame'ē ke amō u'u rahā, myahy ym te ta. Aja rahā, ihē rehe jurujar katu ame'ē ta myahy ym ta tī. Uhāha namō ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ē ywy keruhū pe har mi'u ke amō u'u rahā, myahy tī. Jyngwéi tī.

³⁶ —Ihēma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihē ke Tupā muwyr ame'ē rehe pejurujar ym. Aja me'ē upa ihē apandu ramō pehē pe. ³⁷ Amō amō ta ke ihē pái keruhū muhyk ta ihē rehe. A'erehe ihē rehe jurujar katu ta. Ame'ē ta riki ihē kotyhar wan ta. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta pe ihē apandu ym te ta: “Nde ke

aputar ym” aja. ³⁸ Ywa ngi ihē awyjy ajur. Ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ajur. Ihē aputar ame'ē ke anī. Ame'ē ke ama'e ym. ³⁹ Ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihē rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihē rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ē ta mupyararaha renda pe oho ym te ta. Ihē amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ē ta manō rahā, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. ⁴⁰ Kuja ihē pái keruhū putar: Ta'yr ke ihē. Upa ame'ē ke ukwa ame'ē ta jurujar katu ihē rehe. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem tī — aja Jesu pandu ngā pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramō: “Ngā mi'u aja saka ihē. Ywa ngi ihē awyjy ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ē je'ē hū ehe har. ⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mā! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imāi rehe jasak. Ipái rehe aja tī. Jasak tī. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewā ywa ngi a'e wyjy uwyr aja a'e pandu my? — aja ngā je'ē je'ē hū.

⁴³ Jesu pandu:

—Anī. Peje'ē je'ē hū ym pehē jupe. ⁴⁴ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Ihē rehe amō ke a'e muhyk katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu. Aja ihē pái muhyk ym rahā, ihē rehe jurujar ym ta awa. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, amukwera katu ta amuhem. ⁴⁵ Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupā mu'e ta” aja.

—Aja ihē pái keruhū rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu tī. Ihē pái keruhū pandu ame'ē ke amō jumu'e rahā, aja tī. Ihē rehe jurujar katu tī. ⁴⁶ Ihē pái keruhū rehe amō usak. Anī. Aja ym ihē apandu. Ihē jō asak katu ehe. Ingi ihē ajur. A'erehe ihē asak ehe.

⁴⁷ —Pesarahā! Ngā mi'u aja saka ihē. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, myahy ym te ta ixo. Uhāha ke ihē ame'ē ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo. ⁴⁹ Ymanihar pehē ramūi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke u'u. Awa nixói te ame'ē rupi ixo rahā, u'u. Pe, a'eta manō tī. ⁵⁰ Ngā mi'u ywa ngi wyjy uwyr, aja ihē apandu. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō ym te ta. ⁵¹ Ywa ngi ihē awyjy ajur. Uhāha ke ihē ame'ē katu. Ngā mi'u aja saka ihē. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū a'e. Ngā mi'u ke ihē ame'ē katu, ame'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō rahā, ngā pe ihē rete ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe ihē rehe jurujar katu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta uhā te hū ta — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵² Pe, ame'ē ke hendu rahā, jundéu awa ta pandu pandu hū ngā jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ē ke jande pe peme'ē sawa'e me'ē ta my? — aja a'eta pandu pandu hū tī.

⁵³ Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁵⁴ Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā

namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem. ⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa. ⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta. ⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī. ⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my? ⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e. ⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: "Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha" — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī. ⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu. ⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja

jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Ikario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

Jesu mu ta rehe har

7 Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywyr tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr. ³ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Ihē ahoha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngā mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahā, haikwer rupi Jesu oho tī. Ngā ukwa ym ha rupi oho. ¹¹ Ngā mi'u matyr, ame'ē pe heta ngā ixo. Ame'ē ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta kekar kekar ixo tipe. "Myp ixo my?" aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amō amō ta pandu pandu hū ehe har. Amō ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Muka'u te'e hū ngā ke — aja naī.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer ta. Awa po wajar mokõi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ atu akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e ym ngã pe. Ihẽ ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ẽ ke ihẽ amu'e katu. ¹⁷ Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e. Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amõ ukwa ame'ẽ ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu. Ame'ẽ ke putar. Ihẽ anĩ. Ihẽ ke muwyr. Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetechar te ke. Ngã ke ihẽ amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupã je'ẽha ke Moise mupinim pehẽ pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe. Moise je'ẽha rehe ihẽ riki ahendu ym, aja pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amõ amõ pandu:

—Mã! Anĩ. Nde ke jukwa tar ym awa! ãjã nde py'a rehe ihĩ nahã my, a'erehe: "Ihẽ ke pejukwa tar katu" aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke ihẽ amukatu. "Ihẽ aparaky te'e" aja pekwaha naĩ. "Ma'ewã my?" aja pepandu. ²² (Pehẽ aja tĩ. Peparaky te'e tĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ke pema'ema'e tĩ.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, kurumĩ ra'yr rehe ihĩ, ame'ẽ pিরer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ke a'e. Tupã usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupã. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) [Ame'ẽ jupãha ke Moise mupinim py ym. Amõ mupinim py. Ymanihar Moise ramũi riki pandu py.] ²³ Moise mupinim, ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumĩ ra'yr rehe ihĩ pিরer ke pejupã. Putu'uha 'ar rahã, pejupã tĩ. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) Aja rahã putu'uha 'ar rahã, amõ ke ihẽ amukatu rahã, ma'erehe peparahy ihẽ rehe my? Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: "Ko katu" aja pepandu ym. Anĩ rahã, pahar: "Ko katu ym" aja pepandu ym tĩ. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahã jõ: "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym" aja pepandu katu. Jetechar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupã muwyr ame'ẽ ke

²⁵ Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahã! Ngã pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ẽha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa katu nahã my apo. ²⁷ Anĩ nahã my. Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, my ngi uwyr my? Ukwa ym

awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ẽ sawa'e anĩ. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe peme'ẽ sawa'e Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja ym nahã my — aja ngã pandu pandu naĩ.

²⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e u'am rahã, hãtã pandu ngã pe:

—Ihẽ rehe har pekwa katu my? Anĩ. Pekwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur. Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke amõ muwyr. Jetechar te ke pandu ame'ẽ ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihẽ akwa katu. A'e ixo. Ingi ihẽ ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihẽ ke a'e muwyr. (Tupã ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga te'e ixo. Anĩ. Pyhyk ym ngã. A'e manõha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym te ngã. ³¹ Ko riki heta ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu.

Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho

³² "A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke" aja heta ame'ẽ ta wewe pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harõha ta ke a'eta mondo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tĩ. Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ apyta we ta rĩ. Pe, ihẽ aho ta. A'engi ihẽ ke muwyr, ame'ẽ koty ihẽ ajwyr ta aho. ³⁴ Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym te ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha — aja ngã pe Jesu pandu. ("Ihẽ aho ta" aja pandu rahã: "A'e manõ ta" aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ẽ pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta oho my?

³⁶ A'e pandu: "Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha" aja a'e pandu. Myja ame'ẽ my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihĩ katu

³⁷ Ngã mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejõhar ke. Ame'ẽ wera rahã, hury katu te ngã. Arahã Jesu pu'am. Pe, hãtã pandu ngã pe:

—Jyngwéi ame'ẽ ke mã peja ihẽ koty ejur. Amõ y ke ihẽ ame'ẽ ta. Mã peja ame'ẽ ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ẽ ke muxuwe katu ngã ke" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahã, Tupã'ã ipy'a rehe ihĩ katu, ame'ẽ rehe har a'e pandu.

JuruJar katu ehe ame'ë ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahã ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ. Ipái koty Jesu jywyr ym we rĩ. A'ep ipái pandu ta: "Nde katu te ame'ë ke nde" aja. A'ep jywyr ym we rĩ. A'erehe ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ.]

Amõ koty koty ngã ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ë ke rehe heta ngã hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ë riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ja-harõ jaxo ame'ë ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ë ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merë ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ë ok ta pe Kirisutu u'ar ta" aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha. ⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ë ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'ëha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mã! Pehë ke a'e muka'u te'e rãi tĩ. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. ⁴⁹ Mã! Paite ame'ë hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ë ta Moise je'ëha ke ukwa ym. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ë ke a'e. Inamõ ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

⁵¹ —"A'e jaxer" aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. "Peme'ë riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e" aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ëha rehe panduha ihĩ. A'erehe: "A'e jaxer" aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵² Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'ëha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi

Tupã je'ëha pandu ame'ë ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

Ixawa'e ym ame'ë namõ amõ kũjã ixo

8 [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ë rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ë ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ë ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amõ kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ë namõ kũjã ixo rahã, amõ ta pyhyk. Ame'ë kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ë ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am. ⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ë kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ë namõ ixo rahã, jande japyhyk. ⁵ Aja rahã, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ë te'e, aja Moise mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ë a'eta pandu rahã, Jesu je'ëha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: "Moise je'ëha rehe nde erehendu ym" aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehë ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ë ke ixo my? Ame'ë riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamüi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ë ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihë tĩ. Nde ke ihë amahy ym ta tĩ. Ejwyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe weraha aja saka ihë. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ë ywy pe har ta pe ihë amujekwa.) Ihë kotyhar aja amõ ixo tar katu rahã, weraha namõ ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ë ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—"Weraha aja saka ihë" aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ë te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihë juehe har ihë apandu rahā, ame'ë riki jetehar te ke. My ngi ihë ajur my, ame'ë ke akwa katu. My ihë aho ta my, ame'ë ke ihë akwa katu tī. Aja rahā, awa je'ëha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke jetehar te ke. My ngi ihë ajur my, ame'ë ke pekwa ym. My ihë aho ta my, ame'ë ke pekwa ym tī. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namō amō ta rehe har pepandu: "Ko katu ame'ë ke" aja. Anī rahā: "Ko katu ym ame'ë ke" aja. Aja sawa'e ukwa katuha namō pepandu. Ihë anī. ¹⁶ Ihë ke ihë pái keruhū muwyr. A'e ukwa katuha namō ihë apandu: "Ko katu ame'ë ke" aja. Anī rahā: "Ko katu ym ame'ë ke" aja ihë apandu. Ihë pái ukwa katuha namō aja ihë apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. ¹⁷ Mokōihar ta juja katu te pandu rahā, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinin ame'ë ke rehe panduha ihī:

"Ma'e ke rehe har mokōihar ta juja katu te pandu katu rahā, ame'ë panduha riki jetehar te ke" aja panduha ihī.

¹⁸ —Ko mokōihar ta panduha riki. Ihë ke ihë pái keruhū muwyr. A'e riki ihë rehe har mujekwa katu. Ko ihë tī. Ihë juehe har ihë amujekwa. Jande jamujekwa ame'ë ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihë rehe har ihë amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngā ipe.

—Ihë rehe har pehë pekwa ta tipe rahā, ihë pái keruhū rehe har pekwa ta tipe tī — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ë Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu pandu pandu. Ngā ke a'e mu'e rahā, aja me'ë pandu. Tamatarer purakar, ame'ë kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym we rī. (Tupā putar ame'ë angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym we rī.)

Jesu oho ame'ë pe jurujar ym ehe ame'ë ta oho ym te ta

²¹ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Ihë aho ta. Pe, ihë ke pekekar ta. Ihë rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jwyr ym pehë rehe. Ajaha pema'ë ta kī. A'erehe ihë aho ame'ë pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: "Ihë aho ame'ë pe peho ym te ta" aja riki. Myja ame'ë my? A'e jujukwa ta my? — aja ngā pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhū pe har ta ke riki pehë. Ihë anī. Ywa pe har ke ihë. Pehë riki kome'ë ywy keruhū pe har ta ke. A'erehe kome'ë ywy keruhū pe har ta aja jō pekwa pekwa pexo. Ihë anī. Ihë kome'ë ywy keruhū pe har aja ym akwa akwa axo. ²⁴ A'erehe aja ihë apandu pehë pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jwyr ym pehë rehe. Ajaha pema'ë ta. Ihë rehe pejurujar ym rahā, ajaha pema'ë ta. "Tupā muwyr ame'ë ke ihë" aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ë rehe pejurujar ym rahā, ajaha pema'ë ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—"Tupā muwyr ame'ë ke ihë" aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahā my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihë amu'e py rahā, kuja apandu: "Tupā muwyr ame'ë ke ihë" aja pehë pe. Aja me'ë ihë. ²⁶ Amō we pehë rehe har ihë apandu katu ta tipe. Ihë rehe pejurujar ym. A'erehe: "Pehë jaxer ai" aja apandu ta tipe. Anī. Ihë ke muwyr. A'e jō ame'ë ke pandu katu. A'erehe ihë rehe pejurujar ym rahā, mā peja a'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhū muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ë ke jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tī:

—Awa ihë tī. Tupā je'ëha rupi ihë ajur. Myra ngā mupia ame'ë ke rehe ihë ke pejukwa rahā, pekwa ta. "Ihë atu ame'ë. Tupā muwyr ame'ë ke ihë." Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihë ama'ema'e ym. Ihë pái keruhū ihë pe mujekwa, ame'ë ke jō ihë apandu. Aja pekwa katu ta tī. ²⁹ Ihë ke muwyr, a'e riki ihë namō ixo. A'e putar ame'ë ke ihë ama'ema'e. Aja te'eha ihë ama'ema'e. A'erehe ihë ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihë axo ym ihë. Ihë namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ë ke rehe heta ngā hendu. Ame'ë ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ë ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ë ta. Kuja:

—Ihë amu'e ame'ë ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihëma'e jumu'eha ta te ke pehë. ³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ë ke pekwa rahā, pehë ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. ("Muhem" aja Jesu pandu rahā: "Tupā muhā katu ta" aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ë my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! "Muhem ta" ame'ë panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ë riki ijar, ame'ëja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. ³⁵ Amō pandu: "Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu" aja marā ka ym paraky te'e ame'ë panduha. Anī. Ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Ta'yr anī. Je'ëha te reko, a'erehe upa putar ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. ³⁶ Tupā ra'yr ihë. A'erehe pehë ke ihë amuhem ta, ame'ë ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihë amuhem ta. Aja rahā, ame'ë pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ë ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehë ruhā te hū aja pexo ta.) ³⁷ Pehë riki Amarā rainō ta ke. Aja ihë akwa katu. Ihë amu'e ame'ë ke peputar ym. A'erehe ihë ke pejukwa tar katu pexo. ³⁸ Ma'e ke ihë pái keruhū mujekwa. Ame'ë rehe har ihë apandu pandu pehë pe tipe. Pesarahā! Pehë riki pehë pái pandu ame'ë ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehë riki Amarã rainõ te rahã, Amarã aja ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta tipe tĩ. ⁴⁰Jetehar Tupã rehe har pehë pe apandu. Ame'ë ke jõ pehë pe ihë apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihë ke pejukwa tar katu pexo. Amarã rainõ aja ym pehë. Yman Tupã muwyr ame'ë ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹Pehë pái ma'ema'e, ame'ë ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anĩ. Peteĩ jõ riki jande pái keruhũ. Tupã a'e. Amõ rehe jande py'a jamoĩ moĩ ym — aja ngã pandu ipe naĩ.

⁴²—Tupã riki pehë pái keruhũ rahã, ihë rehe pepy'a katu ta tipe. Tupã ngi ihë ajur. Ko ihë axo apo 'y. Ihë aputar, a'erehe ihë ajur my? Anĩ. Aja ym. Ihë ke a'e muwyr, a'erehe ko ihë ajur. ⁴³Mã! Ihë apandu ame'ë ke pekwa ym. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴—Satana riki pehë pái. (Ãjã ramũi a'e.) Ta'yr ta ke pehë. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu. Ngã jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahã, aja te'eha te'e a'e. Amõ ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tĩ.) ⁴⁵Te'e a'e. Ihë anĩ. Jetehar te Tupã rehe har ihë apandu. A'erehe ihë rehe pehë pejurujar ym.

⁴⁶“Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihë rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihë apandu rahã, ma'erehe ihë rehe pehë pejurujar ym my? ⁴⁷Tupã je'ëha rehe Tupã kotyhar ta hendu katu. Pehë anĩ. Pehë riki Tupã kotyhar ta ym pehë. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngã pe Jesu pandu.

Amarã nixói rahã, pete'e Jesu ixo

⁴⁸Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ãjã nde py'a rehe ihĩ. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹A'e pandu:

—Anĩ. Nixói te ãjã ihë py'a rehe. Katu ihë pái keruhũ rehe har ihë apandu. Pehë anĩ. Ihë rehe har pehë juru ai. ⁵⁰Katu ihë rehe har ngã pandu. Ame'ë panduha ke ihë aputar ym. Ame'ë panduha ke amõ riki putar. Ihë pái keruhũ putar. A'e riki ihë pe pandu ta: “Ne katu te” aja. ⁵¹Mã! Pejurujar ym ihë rehe. Pesarahã! Ihë apandu ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²A'eta pandu:

—Mã! Nde ereka'u te'e. Amarã manõ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta manõ tĩ. Nde erepandu: “Ihë apandu ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta” aja. Mã! Nde ereka'u te'e. A'erehe ãjã nde py'a rehe ihĩ, aja jakwa katu te apo 'y. Tupã je'ëha rehe Amarã hendu katu. A'e riki jande ramũi. A'e manõ. I'ar koty te we nema'e pyrãtãha my? Aja rahã, nde rehe hendu katu ame'ë ta manõ ym ta my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja tĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu tĩ. A'eta manõ tĩ. Nerahã! Nde erepandu ame'ë ke rehe amõ hendu rahã, manõ ym ta, aja nde erepandu. Anĩ. Amarã ta 'ar

koty te we nema'e pyrãtãha aja ym. A'erehe: “Manõ ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ë te'e — aja ngã pandu.

⁵⁴—Pesarahã! Kuja ihë. Ihë pái ihë rehe har pandu ame'ë ke ihë. “Nde katu te” aja. Ame'ë ke ihë jeje ihë rehe har apandu rahã, ame'ë panduha jaxer ta tipe. Anĩ. Amõ pandu. Ihë pái riki ihë rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehë pái keruhũ, aja pepandu.

⁵⁵Anĩ. Ehe har pekwa ym te. Ihë anĩ. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihë akwa ym” aja ihë apandu ta tipe rahã, pehë aja te'e ihë apandu ta tipe tĩ. Ehe har ihë akwa katu. A'e pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu katu.

⁵⁶Amarã riki pehë ramũi, aja pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁷Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Mã! Tamũi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe Amarã usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihë axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹Ame'ë ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

Eha ym te ame'ë ke Jesu mukatu

9 Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ë ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e. ²Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ë ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihë amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar. ⁴Ihë ke ihë pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ë te'e. (Aja rahã, ko ihë axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ë te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵Kome'ë ywy keruhũ pe ihë axo rahã, weraha aja ihë. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihë amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihë) — aja Jesu pandu.

⁶Aja me'ë upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ë ke eha ym te ame'ë reha rehe a'e mujar. ⁷Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ë pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ë y renda rer: “Y ko werur ame'ë ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e

jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngā pe sawa'e pandu pandu rahā, amō ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ē ta pandu tī. Kuja pandu:

—Peme'ē riki tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī ame'ē ke a'e — aja ngā.

⁹ Amō ta pandu:

—A'e tī. A'e riki — aja.

—Anī. Aja ym. A'e aja saka, amō kome'ē — aja amō ta pandu.

—Jete. Ihē ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngā pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amō sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ē ke ihē reha rehe mujar. Pe, ihē pe a'e pandu: "Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ē pe ekutuk eho. Her Siroe" aja ihē pe. A'erehe ihē aho. Pe, ihē reha ihē akutuk rahā, pahar upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja ngā pe.

¹² Amō ta pandu:

—My ame'ē sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihē akwa ym — aja ngā pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amō ta raho. Sawa'e eha katu ramō ame'ē ke raho. ¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naī.) Eha ym te ame'ē ke a'e mukatu.

¹⁵ Amō we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihē reha rehe a'e mujar. Ihē reha ihē akutuk. Apo ihē asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amō ta pandu:

—Aja mukatu ame'ē ke Tupā muwyr ym. Putu'uha 'ar rahā, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ēja saka.) A'erehe a'e ke Tupā muwyr ym — aja pandu.

—Anī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja amō ta pandu.

Pe, a'eta amō koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tī:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ē ke. Apo ma'e ke usak katu 'y.

Ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta muj'ar. ¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehē ra'yr my? U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja pepandu. Aja rahā, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja jakwa katu tī. ²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ē ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ē ke jakwa ym tī. Pehē atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ē ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ē a'eta pandu. "Jesu riki Tupā muwyr ame'ē ke" aja amō pandu rahā, kapitā ta pandu ta: "Mā peja jy'ariha renda pe ame'ē ta jy'ar ym te ta apo 'y" aja. ²³ Ame'ē panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rī. A'erehe aja a'eta pandu: "A'e riki sawa'e apo 'y. Pehē atu peme'u ipe" aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tī. Mokōihar muhyk. Eha katu ramō ame'ē ke. A'eta pandu ipe:

—Tupā ruwa koty aja jaxo. A'erehe jeteher te ke nde erepandu katu ta me'ē te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ē sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahā my? Aja ym nahā my? Ame'ē ke ihē akwa ym. Kuja jō ihē akwa katu. Ihē reha ym te ihē. Apo upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe. Pe, pehendu ym ihē rehe. Ma'erehe amō we pehendu tar katu my tī? Inamō pejumu'e tar katu nahā my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ē je'ē hū. Pandu ipe tī:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moisema'e jumu'eha ta ke jande. ²⁹ Moise namō Tupā pandu, aja jakwa katu. Ame'ē sawa'e anī. Jakwa ym ehe har. Awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Māte hū puki! Ihē reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Ame'ē ke pekwa ym! Mā!
³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke Tupā namō pandu rahā, Tupā hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupā rehe amō ipy'a katu. A'e putar ame'ē ke ma'e tī. Tupā namō ma'e ke ame'ē pandu rahā, Tupā hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihē ke mukatu ame'ē ke rehe Tupā hendu katu, aja ihē akwa katu.) ³² Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har eha ym te ame'ē ke amō mukatu. Eha ym te ame'ē ke u'ar. Ame'ē reha ke amō mukatu. Aja me'ē jahendu ym te. ³³ Apo ame'ē sawa'e ke Tupā muwyr ym rahā, marā ka ym ma'e katu ame'ē ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mā! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namō nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rāi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amõ ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ë ke Jesu hendu rahã, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahã, pandu ipe:

—Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke rehe nde erejuruar katu my? Awa a'e tĩ. Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ë my? Ihë pe emujekwa. Aja rahã, ihë ajuruar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihë riki ame'ë. Upa nde eresak ihë rehe! Ne namõ ihë apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihë ajuruar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipy'arã pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)

³⁹ (Ame'ë mukatuha rehe har ngã pe) Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ajur. A'erehe ngã rehe har ihë amujekwa ajur. Tupã rehe har amõ ukwa tar katu my? Ehe har amõ ukwa tar ym my? Ame'ë ke ngã mujekwa ta. Pesarahã! "Ehe har akwa ym" aja pandu ame'ë ke eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta ukwa ta. Aja rahã, eha katu ame'ë ke a'e aja mujekwa. Amõ pandu: "Ehe har akwa katu" aja pandu naĩ. Eha katu ame'ë ke a'e aja ukwaha naĩ. Anĩ. "Ehe har ukwa ym" aja upa ngã pe mujekwa. Aja rahã, eha ym te ame'ë ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amõ parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mã! Jande riki eha ym te ame'ë ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. ("Tupã rehe har jakwa" aja ame'ë ta ukwaha naĩ.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupã rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehë reha katu, aja pepandu tipe tĩ. Anĩ. Ihë rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehë rehe Tupã ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahã! "Ehe har jakwa ym" aja pepandu ta tipe rahã, pehë reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehë rehe Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

10 Ajame'ë ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Arapuharan kurar rukwen rupi amõ ixo ym oho rahã, ame'ë riki mukanĩha ke. Amõ koty rupi ixo oho, mukanim raho. ² Hukwen rupi ixo oho, ame'ë riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke. ³ Hukwen harõha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahã, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho. ⁴ Upa muhem raho rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha

pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amõ pukái rahã, ame'ë raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ë arapuharan ta usakiha my, ame'ë ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ë ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihë riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahã, ihë rehe jurujar katu ame'ë ta riki ihë pái keruhũ koty oho ta.) ⁸ Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã rehe har mu'eharan ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta mukanĩha aja saka. Ihë nixói rahã, uwyr. Ame'ë ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ë ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ë ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihë. Arapuharan ta ixo oho. (Aja rahã, ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixo oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ë rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihë tĩ. Ihë kotyhar ta rehe ihë asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ. ¹⁰ Mukanĩha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihë anĩ. Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹ —Ihë riki usakiha katu ame'ë ke ihë. Usakiha katu ame'ë manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihë tĩ. Ihë amanõ ta. A'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amõ paraky ame'ë rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ë ke uhyk rahã, ame'ë parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ë jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ. ¹³ Tamatarer ke jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihë riki usakiha katu ame'ë ke ihë. Awa ihë kotyhar ta my? Ame'ë ke akwa katu. Pe, ihë rehe har ihë kotyhar ta ukwa katu tĩ. ¹⁵ Aja ihë pái tĩ. Ihë rehe har ihë pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihë pái keruhũ rehe har ihë akwa katu tĩ. Aja ihë kotyhar ta ke ihë akwa katu tĩ. Pe, ihë amanõ ta. A'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ihë pái namõ ixo ta.

¹⁶ —Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa ta ixo. Ame'ë ta ke kurar pe amuxe ta me'ë te'e. Aja ihë rehe har ame'ë ta pe ihë amu'e katu ta. (Aja rahã, ame'ë ta ihë rehe hendu katu ta.) Peteĩhar henda pe johu ixo ta. Ame'ë ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu katu ta. Ihë riki ame'ë usakiha ke.

¹⁷ —"Nde ereputar rahã, ihë amanõ ta" aja ihë pái pe apandu. A'erehe ihë rehe ihë pái keruhũ ipy'a katu. Ihë amanõ rahã, ihë ke ihë pái mukwera katu ta muhem tĩ.

¹⁸ Ihë aputar ym rahã, ihë ke amõ jukwa ym ta. Ihë jõ

aputar rahã, ihẽ ke amõ jukwa ta. Ihẽ pe ihẽ pái keruhũ pandu: “Ne jõ nde ereputar rahã, nde eremanõ ta. Pe, ne jõ nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tí” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa. ²⁰ Amõ amõ ta pandu: —Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

²¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ẽ katu panduha. Eha ym te ame'ẽ ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã.

²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y rer: “Saromã.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jete har te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ riki ihẽ rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejuru jar tar ym ehe. Ihẽ kotyhar ta aja ym pehẽ. Ihẽma'e arapuharan ta aja ym pehẽ. A'erehe pejurujar ym ta. ²⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ihẽ kotyhar ta hendu katu. Ihẽma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihẽ akwa katu. Pe, ihẽ namõ a'eta jumu'e ixo.

²⁸ A'eta ke ihẽ amuhã katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa.

²⁹ Ihẽ rehe ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk katu. (Aja rahã, ihẽ rehe ame'ẽ ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrãtãha ke. Aja rahã, ihẽ pái ngi ihẽ kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tí. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngã pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr pyhyk tí. Japi ta a'e ke tí. Aja jukwa ta tipe. ³² Jesu pandu:

—Pehẽ ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ. Ihẽ pái keruhũ mujekwa ihẽ pe, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ tí. My me'ẽ rehe peparahy my? Pe, ihẽ ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitã ta pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anĩ. Awa te'e nde. Tupã nde tí, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke aja te'eha jete har te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ẽ pe kuja Tupã pandu:

“Pehẽ riki tupã ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Pehẽ riki tupã ta” aja. Aja rahã, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ta riki tupã ta aja panduha ihĩ. ³⁶ Aja rahã, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ apandu katu: “Tupã ihẽ” aja. Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ katu usak. Kome'ẽ wyy keruhũ pe ihẽ ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupã ra'yr ihẽ” aja ihẽ apandu katu. Aja rahã: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ẽ te'e.

³⁷ —Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihẽ rehe mã peja pejurujar ym. ³⁸ Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu rahã, mã peja ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽ rehe pejurujar ym rahã, mã peja ihẽ ama'eha rehe pesak ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. Aja rahã, pekwa katu ta. Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, aja pekwa katu ta. Ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tí — aja Jesu pandu ngã pe.

³⁹ Pe, amõ we tí. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga tipe. Anĩ. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tí. Y rer Jondã.

Yman a'ep Juã mujahuk u'am. Ame'ẽ renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta. ⁴¹ Heta ngã uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupã rehe har Juã mujekwa rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Juã ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ẽ ke jete har te ke. Kome'ẽ rehe har Juã pandu hũ, Jesu rehe har. Ame'ẽ riki upa jete har te ke. A'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngã pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Rasaro manõ

11 Pe, amõ sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tí. Her Mari. Amõ Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk. ² [Ame'ẽ Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jyhẽ. Pe, i'a pe juhyk. Muxikã riki. Ame'ẽ kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.] ³ Pe, Jesu pe je'ẽha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ẽ ke ahy hũ ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namõ a'e ixo. Manõ ta a'e. Ame'ẽ ke rehe jõ ym. Katu Tupã rehe har amõ ta pandu ta tí, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tí. Tupã ra'yr ihẽ — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tí. Rasaro rehe aja tí. Ipy'a katu tí. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahã, hendu ame'ẽ pe a'e pyta we rĩ. Mokõi a'ep a'e ukwer rĩ. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi wyy pe jajywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitã ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tĩ. A'ep nde erejwyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kÿ. Warahy katu rahã, wera katu. Pe, wera-ha rupi amõ paraky katu. (Aja saka wera rahã, Tupã putar ame'ë ke ihë ama'ema'e ta me'ë te'e. Arahã, ihë ruwajan ta ihë ke jukwa ym ta.) ¹⁰ Pytun rahã, paraky ym awa. (Arahã, Tupã putar ame'ë ke ihë ama'ema'e ta tipe rahã, ihë ruwajan ta ihë ke jukwa ta.) A'erehe wera rahã jõ Tupã putar ame'ë ke ihë ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tĩ:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihë aho kÿ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manõ te. Anĩ. "A'e ukwer ou" aja me'ë Jesu pandu. Anĩ. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha nã. ¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manõ te. ¹⁵ Inamõ ihë axo ym, a'erehe pehë pe katu tiki. Inamõ ihë axo ym, a'erehe ihë rehe pejuru-rujar katu te we ta. Ihë ke Tupã muwyr aja pejuru-rujar katu te we ta tĩ. A'erehe ihë rury katu axo. Jahorahã! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amõ jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamõ jande johu jaho tĩ. (Jandema'e mu'eha ke ngã jukwa ta.) Inamõ jamanõ ta — aja.

Ame'ë Tome rehe har amõ ta pandu: "Mokõihar ta ke" aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, Rasaro ke ngã upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho. ¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarë ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahã my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarë ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Ixywyr manõ, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngã.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahã, ixoty a'e oho. Mari anĩ. Hok pe a'e pyta. ²¹ Mar uhyk ehe rahã, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihë kywyr manõ ym ta tipe. ²² Apo Tupã pe ma'e ke nde erepandu rahã, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihë akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tĩ — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja ihë akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihë riki ngã ke ihë amukwera katu ta amuhem. Uhãha ihë riki ame'ë me'ë ta ngã pe. Ihë rehe amõ ju-

rujar katu rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta uhem tĩ. ²⁶ Apo ixo ame'ë ta ihë rehe jurujar katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihë apandu ame'ë ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tÿ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr ame'ë ke, aja ihë akwa katu. Tupã ra'yr nde, aja akwa katu tĩ. Kome'ë wyy keruhũ pe uwyr ame'ë ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e Pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ë ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.] ³¹ Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ë ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha nã.

³² Jesu ixo ame'ë pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihë kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ë ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ë ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehë pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: "Mã! Pe-sarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe" aja ngã. ³⁷ Amõ ta je'ë je'ë hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ë ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha nã.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ë. Itahu pe hukwen ke amõ kynda.

³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurujar katu rahã, Tupãma'e pyrãtãha rehe nde eresak ta kÿ. Aja nde pe ihë apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amõ ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. A'e pandu:

—Ihë pái keruhû! Ihë rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja apandu nde pe.

⁴² Aja te'eha ihë rehe nde erehendu katu, aja ihë akwa katu. “Nema'e pyrâtâha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahã, se ixo ame'ë ta usak ta tí. Aja rahã, ihë ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ë ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, hãtã a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manô ame'ë ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namô uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymã rupi aja tí. Huwa rupi aja tí. Pe, Jesu pandu amô ta pe:

—Pejirar. Mã peja hok pe jywyr oho! — aja ngã pe.

Jesu ke amô ta jukwa tar katu (Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ë ke rehe ame'ë ta usak tí. Pe, ame'ë ta jurujar katu ehe. ⁴⁶ Pe, amô ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ë rehe har ame'ë ta pe a'eta pandu.

⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namô johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ë peme'ë ma'eha jamukanim ta my? Marã ka ym amô ma'eha. Ame'ë ke upa peme'ë sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ë ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tí — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amô pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhû a'e. Ame'ë warahy 'ar rahã, pa'i keruhû a'e. Kuja a'e pandu:

—Mã! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu ym. A'erehe peteĩ sawa'e manô rahã, johu jande ke ame'ë ta jukwa ym ta. Ame'ë ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu. (“Peteĩ sawa'e manô” aja pandu rahã: “Jesu manô ta me'ë te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ë a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ë warahy 'ar rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhû a'e. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amô ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manô ym ta. (“Manô ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manô, a'erehe jundéu awa ta jô manô ym ta my. Aní. Ame'ë jô ym. Jesu manô, a'erehe upa amô awa ta manô ym ta tí. Tupã ra'yr ta aja me'ë ta amô koty koty ixo. Ame'ë ta manô ym ta tí. Tupã ra'yr ta aja me'ë ta amô koty koty ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manô tí. (“Manô ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. “Mã peja Jesu ke jajukwa” ame'ë ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã, heta ame'ë ta rupi a'e wata ym. Pe, amô koty a'e oho. Amô ok ta pe oho. Her Eparí ok ta. Ame'ë riki

awa nixói te ame'ë rake ihí. A'ep jumu'eha ta namô a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngã. Pe, amô amô ok ta ngi Jerusarë ok ta pe heta ngã uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngã ukwa. ⁵⁶ Arahã Jesu ke ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû pe a'eta jy'ar rahã, pandu pandu ngã jupe:

—Myja ta my? Kome'ë ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tí. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngã pe pandu.

Ma'e pihe katu ame'ë ke Jesu py rehe Mari jyhë (Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

12 Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rí. Heta we ta ukwer rí. Kuja, awa po wajar peteĩ ukwer we ta rí. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ë ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar amô moĩ moĩ ngã pe. Jesu namô ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uí. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihí. Ma'e jumupiheha ihí ipe. Her na. Hepy te hũ ame'ë ke. Ame'ë ke Jesu py rehe a'e jyhë. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhãi oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amô pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ë pandu:

⁵ —Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ë ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe me'ë me'ë katu. Aja rahã katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera rahã, amô paraky. Pe, ame'ë tamatarer pe ame'ë jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hũ. ⁶ Aja me'ë Jun pandu rahã, ima'e ym te ame'ë ta pe a'e me'ë tar katu. Aní. Aja ym. Mukaníha a'e. A'e riki tamatarer ryru rahoha ke. Pe, ame'ë ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jô ma'e muhepy hepy. (Amô we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kũjã rehe har je'ë je'ë a'e.) ⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mã peja Mari rehe har peje'ë je'ë ym. Ihë rete ke amô ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amô manô, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihë ke mou ym we rí. Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihë ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ëja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke peme'ë me'ë tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihë aní. Aja te'eha pehë namô ihë axo ym ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe pandu.

Rasaro ke amô ta jukwa tar katu tí

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jô ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tí. Jesu mukwera ame'ë ke a'e. ¹⁰ A'erehe heta jundéu awa

ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: "Rasaro ke jakukwa jaho" aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu.

¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ "Siã ok ta pe har ta! Pekiye ym pehẽ!

Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y. Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. ("Siã ok ta pe har ta" aja pandu rahã: "Jerusarẽ ok ta pe har ta" aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywywyr raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ngã pe. ¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parisé ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho. ²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasad tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.] ²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ẽ ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ẽ ke peme'ẽ amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ẽ angaha ke re-

he uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ẽ ra'ĩ peteĩhar jõ ixo. Jytyym ym rahã, peteĩhar jõ ixo. Jytyym rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho. (Ha'ĩ jytyym, ame'ẽja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka.) ²⁵ Amõ pandu: "Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta" aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta ký. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu: "Kome'ẽ ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta" aja. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihẽma'e miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Pe, ihẽ axo ame'ẽ pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã: "A'e katu te ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ pái keruhũ pandu ta — aja Jesu pandu.

Manõ ame'ẽ rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu my? Kuja my: "Papa! Ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke ejo'ok" aja my? Anĩ. Aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk ta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. ²⁸ "Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ẽ ke ngã ukwa rahã: 'Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja emupandu ngã ke" — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—"Ihẽ riki katu te me'ẽ ke" aja ngã ke ihẽ amupandu. (Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

²⁹ A'ep heta ngã ixo. Ame'ẽ je'ẽha rehe ame'ẽ ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe — aja naĩ.

³⁰ Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr aja ihẽ rehe har pejurujar katu te we ta rĩ. A'erehe aja me'ẽ Tupã pandu. ³¹ Apo Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehẽ" aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramõi a'e tĩ.) Ame'ẽma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta ký tĩ. ³² Pe, ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ ta, aja mujekwa ngã pe.] ³⁴ Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke uhã te hũ, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja jande jakwa. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ ta ký, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e. (Manõ

ta ame'ë ke uhã te hũ aja saka.) Mã! Aja rahã, awa riki Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehë namõ axo ta. Weraha aja ihë. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har ihë amu'e katu te we ta rĩ.) A'erehe ihë axo rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihë nixói ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe har ukwa ym rahã, myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihë. Ihë axo rahã, Tupã rehe har ihë amu'e rĩ. Ame'ë rehe pejurujar katu. (Aja rahã, ihë kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu ngã pe.

Aja me'ë upa pandu rahã, a'e jumukanim oho ngã ngi. (Jundéu awa tamõi ta jukwa tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe. ³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ë uhyk. Isai riki ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupã! Myrandu japandu, ame'ë ke rehe jurujar ym awa. Ngã pe nema'e pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tĩ” aja Isai mupinim.

³⁹ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ë pandu ame'ë ke rehe uhyk apo tĩ.

“Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak ym ma'e ke ngã.

Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã, ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.

Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo. A'erehe ame'ë ta ke Tupã muhã ym” aja Isai mupinim.

Ame'ë ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e pyrãtãha rehe Isai usak, ame'ëja saka. A'erehe aja me'ë a'e mupinim. Yman Tupã'ã mujekwa ame'ë ke Isai mupinim.

⁴² Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ. Parise ta ngi ame'ë ta kyje. A'erehe ngã hetaha ta pe ame'ë ta pandu ym. Parise ta ukwa rahã, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Ame'ë ke kapitã ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe: “Jesu rehe jajurujar katu” aja ngã hetaha ta pe ame'ë ta pandu ym. ⁴³ Ame'ë ta ma'e putar katu tĩ. “Mã! Pehë katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ë ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehë katu” aja Tupã pandu, ame'ë ke putar we.

Jesu je'ëha rupi Tupã pandu pandu ta ngã rehe har

⁴⁴ Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihë rehe amõ jurujar katu rahã, ihë rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihë ke muwyr, ame'ë ke rehe a'e jurujar katu

tĩ. ⁴⁵ Ihë rehe amõ usak rahã, ihë ke muwyr ame'ë ke rehe usak tĩ, ame'ëja saka tĩ. ⁴⁶ Weraha aja ihë ajur. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihë amujekwa ajur.) Pe, ihë rehe jurujar katu ame'ë ta pytuniha aja ixo ym. (“Tupã rehe har akwa ym” aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihë apandu ame'ë ke rehe amõ hendu ym rahã, ehe har ihë apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ë ihë apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ë ta ke ihë amuhã katu ajur. ⁴⁸ Ihë ke amõ putar ym. Ihë apandu ame'ë ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihëma'e akwa katuha jõ ihë apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihë ke ihë pái keruhũ muwyr. “Ma'e ihë apandu ta my” ame'ë ke a'e riki mujekwa ihë pe. Ihë pe je'ëha muwyr tĩ. ⁵⁰ A'e pandu ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ë ke a'e muhã katu ta. Aja ihë akwa katu. A'erehe ihë pái keruhũ pandu ame'ë ke ihë apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

13 Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ë ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ë angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ë ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ë ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ë.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ë ke Jun py'a rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramõi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr. ³ Upa pyrãtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jwyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ë ma'eha aja a'e ma'e.) ⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã. ⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihë py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihë akutuk ta my? Ame'ë ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihë py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ë ma'eha aja nde erema'e ym ta ihë pe. Ame'ë ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihë akutuk ym rahã, ihëma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahã, ihë py jõ ekutuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihë po ekutuk tĩ. Ihë ruwa aja tĩ. Ihë py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehë py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehë ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ë ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ë rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pe-

hě py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehě ngi har peteĩhar jō ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo" aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my? Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa ta. ¹³ "Ngã mu'eha nde" aja ihẽ pe pepandu. "Ihẽma'e sawa'e te" aja ihẽ pe pepandu tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ pepandu rahã, katu tiki. ¹⁴ Pehẽma'e sawa'e te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py ke ihẽ akutuk ramõ. ¹⁵ Te'e paraky ame'ẽ ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã, aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. ¹⁶ Pesarahã! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.) ¹⁷ Apo ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ. Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta me'ẽ te'e. Kuja:

"Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan wan uwak oho" aja panduha ihĩ.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta tĩ. ²⁰ Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23)

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.) ²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ãjã ramõi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym. ²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. ³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

"Pepy'a katu pehẽ juehe pexo." Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

³¹ Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe. ³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ. ³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo ký. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: "Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta" aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴ —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: "Pepy'a katu pehẽ juehe pexo." Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ. ³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta ký tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: "Jesu rehe har akwa ym ihẽ" aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

14 Jesu pandu tĩ:

—Mā peja pepyai ym. Pejumupyai ym tī. Tupā rehe pejurujar katu. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katu tī. ² Ihē pái renda pe māte hū ok ta ke ihī. Aja ym rahā, ihē apandu ym ta tipe. Māte hū ihī. A'ep upa katu te ihē amoī ta. Upa katu te ihī ta. ³ Pe, upa rahā, ihē ajywyr ta. Pe, ihē namō pehē ke ihē araho ta kŷ. Ihē axo ame'ē pe pexo katu ta kŷ tī. ⁴ Ihē aho ta, ame'ē pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tī — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihē rehe amō jurujar katu rahā jō, a'ep oho ta. Ihē riki jete har te ke Tupā rehe har ihē amujekwa. Ihē riki awa ta ke ihē amuhā katu ta. Ihē rehe amō jurujar ym rahā, ihē pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apo ihē rehe har pekwa katu. A'erehe ihē pái rehe har pekwa katu ta tī. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tī — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhū jande pe emujesak! Aja rahā, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehē namō ihē axo. Ihē rehe har nde erekwa ym my rī? Ihē rehe amō usak rahā, ihē pái rehe usak tī, ame'ēja saka tī. A'erehe: "Nde pái keruhū jande pe emujesak" aja ym epandu. ¹⁰ Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo. Aja nde erejurujar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Pehē pe ihē apandu ame'ē ke ihē jeje apandu. Anī. Aja ym. Ihē namō ihē pái ixo. A'e riki ihē ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo. Ame'ē ke rehe mā peja pejurujar katu. Ame'ē ke rehe pejurujar ym rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Ame'ē ke rehe pesak.) A'erehe mā peja ihē rehe pejurujar katu. ¹² Ko ihē apandu pehē pe. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, ihē aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Jete. Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē 'ar koty te we marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Ihē aho rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihē 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke amō ma'ema'e katu ta tī.

¹³ —Ihē aputar aja pepandu ame'ē ke ihē amuwyr ta pehē pe. Aja rahā, ihē páima'e pyrātāha ke ihē amujesak ta pehē pe. Ta'yr ke ihē. ¹⁴ Ihē aputar aja upa ihē pe pepandu rahā, ihē amuwyr ta pehē pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupāā ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tī:

—Ihē rehe pepy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe pehendu katu ta. ¹⁶ Ihē pái pe ihē apandu ta. Pe, amō pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. ¹⁷ I'ā ke ame'ē. Jete har te ke Tupā rehe har a'e mujekwa ta. Pehē namō aja te'eha a'e ixo ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ā ke muwyr

ym te ta. Tupā rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ē ta pe muwyr ym te ta. Pehē anī. Tupā rehe har pekwa katu. Pehē namō a'e ixo. Pehē py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehē jeje pexo aja ihē amupyta ym ta pehē ke. Pehē koty ihē ajywyr ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahā, ihē rehe amō ta usak ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta usak ym te ta ihē rehe. Pehē anī. Ihē rehe pesak katu ta kŷ tī. Ihē ruhā te hū aja ihē axo, a'erehe pehē ruhā te hū aja pexo ta tī. ²⁰ Ihē akwera katu ahem rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī. Arahā ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo, ame'ē ke pekwa katu ta. Ihē namō pehē juehe katu pehē pexo, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

²¹ —Ihē je'ēha ke amō ukwa, pe, hendu katu ehe rahā, ame'ē riki ihē rehe ipy'a katu ame'ē ke. Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē rehe ihē pái ipy'a katu ta tī. Ihē aja tī. Apy'a katu ehe tī. Pe, ihē juehe har ihē amujekwa katu te we ta ipe rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amō Jun pandu. [Jun Ikario ame'ē anī. Amō Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ē my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Ihē pái ipy'a katu ta ehe tī. Ame'ē namō ihē pái pyta ta ixo tī. Ihē aja tī. Ipy'a rehe apyta ta tī.

²⁴ Ihē rehe amō ipy'a ym rahā, ihē je'ēha rehe hendu ym ta tī. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ym ihē rehe har. Ihē apandu ame'ē ke rehe jō pehendu. Anī. Ihē pái pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. Ihē ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehē namō ihē axo rahā, upa Tupāā rehe har ihē apandu pehē pe. ²⁶ A'e riki pehē namō ma'ema'e ame'ē ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehē pe. Upa ihē apandu ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. Ma'e ke peharái rahā, ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe. Ihē je'ēha rupi I'ā ke Tupā muwyr ta kŷ. A'e riki mu'e katu ta pehē ke.

²⁷ —Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. Pekyje ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury. Aja ym ihē amuhuryha. (I'ar koty te we ihē amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehē namō aja te'eha ihē axo ta.) A'erehe pekyje ym tī. ²⁸ "Ihē aho ta. Pe, pehē koty ihē ajywyr ta" aja ihē apandu ame'ē ke rehe rehe pehendu. Ihē 'ar koty te we ihē pái katuha. A'erehe ixoty ihē aho ta. A'erehe mā peja pehē rury katu pexo. Ihē rehe pepy'a katu rahā, pehē rury katu ta. ²⁹ Ame'ē rehe uhyk ym rahā we, ame'ē rehe har upa ihē apandu pehē pe. Pe, ame'ē rehe uhyk rahā, pejurujar katu ta ehe. ³⁰ Amō uwyr ixo. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehē namō ihē apandu ym ta apo rī. Ihēma'e pyrātāha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹ Ihē pái rehe ihē apy'a katu, aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ta me'ē te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahā — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Juehe har Jesu pandu

15 Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihë. Ame'ë ma'eywa'y usakiha aja ihë pái. ² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ë ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ë ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ë ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihë kotyhar ta tí. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ë ta ke ihë pái mupyrara ta. (Mondok ame'ëja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ë ta ixoha ke ihë pái mukatu ta tí. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta.) ³ Ihë apandu ame'ë ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehë py'a ihë pái juhyk. ⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo.

⁵ —Ihë riki ma'eywa'y aja saka. Pehë riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã, marã ka ym i'aha. Aja pehë tí. Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahã, marã ka ym pexo katuha. ⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor ta. Pe, ame'ë ke xirik ta oho. Ame'ë ke usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái ta. Aja pehë tí. Ihë namõ pehë juehe katu aja ym pexo rahã, ihë pái mupyrara ta. ⁷ Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, peputar ame'ë ke pepandu katu ihë pái pe. Aja rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, aja ta tí. Muwyr ta pehë pe tí. ⁸ Kuja ihë pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahã, ame'ë ke pemujesak ta. Aja rahã, ihëma'e jumueha ta ke pehë, aja pemujekwa katu ta tí. ⁹ Ihë rehe ihë pái ipy'a katu. Aja pehë rehe ihë apy'a katu tí. A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo. Aja rahã tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu. ¹⁰ Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihë rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu ta tí.

¹¹ —Upa aja me'ë pehë pe ihë apandu. Aja rahã, ihë rury katuha aja pehë tí. Pehë rury katu te ta tí. ¹² Pesarahã! Pehë pe ihë apandu. Pehë rehe ihë apy'a katu. Aja mã peja pepy'a katu pehë juehe tí. ¹³ Ehe katu ame'ë ta rehe amõ ipy'a katu te rahã, a'e manõ ta my. Aja rahã, ehe katu ame'ë ta manõ ym ta my. Amõ rahã, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amõma'e uhyk ym. ¹⁴ Pehë riki ihë rehe katu ame'ë ta ke. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë. A'erehe ihë amanõ ta. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehë rehe ihë apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ë ukwa ym. Pehë aní. Pekwa katu ihë ama'ema'eha. Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Ame'ë ke upa katu te pehë pe ihë

apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: "Ihëma'e parakyha ta" aja ym pehë pe ihë apandu apo 'y. Aní. Upa pekwa katu, a'erehe: "Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë" aja pehë pe ihë apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihë ke pehë pejo'ok. Aní. Aja ym. Pehë ke ihë riki ajo'ok. Pe, ihë apandu: "Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë ke ngã harái ym ta" aja.

—Pe, ihë je'ëha rupi ihë pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ë ke a'e muwyr katu ta pehë pe. ¹⁷ Pe, kuja pehë pe ihë apandu: "Mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo" — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

18 Jesu pandu tí:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo. Pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihë rehe ame'ë ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehë riki ame'ë ta kotyhar ta rahã, pehë rehe ame'ë ta ipy'a katu ta tipe tí. Ame'ë ta ngi har pehë ke ihë ajo'ok. A'erehe ame'ë ta kotyhar ta aja ym pehë apo 'y. A'erehe pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa pexo. Kuja: "Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym" aja ihë apandu. Ihë riki pehë jar ke. A'erehe ihë ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tí. Aja rahã, pehë ke ame'ë ta mupyrara ta tí. Ihë apandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu rahã, pepandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu ta tipe tí. ²¹ Ihë kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë ke amõ ta mupyrara ta tí. Pehë rehe hendu ym ta tí. Ihë ke muwyr ame'ë rehe har ame'ë ta ukwa ym, a'erehe pehë ke mupyrara ta. ²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihë ajur ym rahã, ihë amu'e ym rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Aní. Ihë ajur riki. Amu'e tí. A'erehe: "Jande jakwa ym harupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e" aja marã ka ym ame'ë ta panduha apo 'y. ²³ Ihë rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihë pái rehe aja tí. Ahy te'e usak ta tí. ²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu: "A'e tÿ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e" aja. Ame'ë ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e tipe. Ame'ë ke rehe usak tipe. Aní. Ihë rehe ahy te'e usak. Aja ihë ama'ema'e ym rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Aní. Usak riki. Pe, ihë rehe ame'ë ta ahy te'e usak. Ihë pái rehe aja tí. Ahy te'e usak tí. A'erehe ihë pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupã je'ëha ke amõ mupinim. Aja me'ë uhyk. Kuja:

"Ihë rehe amõ ta ahy te'e usak."

²⁶ —Pehë namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ë uwyr ta. Tupã'a ke a'e. Ihë pái ngi uwyr ta. Jete har te ke a'e mu'e ta pehë ke. Ihë pái ngi a'e ke ihë amuwyr ta. Ihë rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehë aja tí. Ngã ke amu'e py rahã har ihë namõ pexo. A'erehe ihë rehe har pepandu pandu ta ngã pe tí — aja Jesu pandu jumueha ta pe.

16 A'e pandu tí:

—Upa aja me'ë ihë apandu pehë pe. Aja rahã, ihë rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Pe,

jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ta: "Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y' aja. Aja pehē ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehē ke amō ta jukwa ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta tī. Pehē ke amō ta jukwa rahā, Tupā putar ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e, aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. ³ Aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. Ihē rehe har a'eta ukwa ym. Ihē pái rehe har aja tī. Ukwā ym tī. A'erehe aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. ⁴ Pepyraraha rehe har ihē apandu. Aja rahā, ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kŷ. Aja rahā tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā rehe har Jesu pandu we rī

A'e pandu tī:

—Pehē ke ihē amu'e py rahā, pehē pepyraraha rehe har ihē apandu ym. Pehē namō ihē axo, a'erehe ame'ē rehe har ihē apandu ym. ⁵ Apo anī. Apo ihē aho ta. Ihē ke muwyr. Ixoty ihē aho ta kŷ. "My nde ereho ta my?" aja ihē pe pehē ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihē aho ta, ame'ē rehe har apandu. A'erehe pepyai te hū. ⁷ Pesarahā! Ihē aho rahā, pehē pe katu tiki. Ihē aho ym rahā, pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ym ta pehē rehe. Tupā'ā ke a'e. Pe, ihē aho rahā, pehē pe a'e ke ihē amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. "Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jande jakwa katu" aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja mujekwa ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: "Mupyraraha renda pe peho ta kŷ" aja. Ame'ē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā'ā mujekwa ta tī. ⁹ Ihē rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jurujar tar ym. Pandu tī: "Japutar ym a'e ke" aja. A'erehe kuja Tupā'ā mujekwa ta. "Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jakwa katu" aja ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. ¹⁰ Ihē pái koty ihē aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja a'e mujekwa ta tī. Ihē pái koty ihē aho ta. Pe, ihē rehe pesak ym ta tī. ¹¹ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Tupā upa pandu: "Nde katu ym. Nde ke amupyrara hū ta kŷ" aja. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'e mupyrara hū ta tī. Aja me'ē Tupā'ā mujekwa ta tī.

¹² —Amō we pehē pe ihē apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rī. ¹³ Pe, Tupā'ā uwyr rahā, upa jete har te ke pehē pe a'e mu'e ta. Jete har te mu'eha ke a'e. A'e je'eha ke a'e pandu ta my? Anī. Aja ym. A'e hendu ame'ē ke pehē pe a'e mu'e ta. Tupā ngi hendu ame'ē ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rī. (Yman rahā, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. ¹⁴ Katu ihē rehe har a'e pandu ta. Ihē apandu tar katu ma'e ke, ame'ē ke a'e riki mujekwa ta pehē pe. ¹⁵ Upa ihē pái pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke I'ā mujekwa ta

pehē pe tī, aja ihē apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huruha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tī:

—T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amō ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! A'e pandu: "T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī" aja jande pe. Myja me'ē ame'ē my? A'e pandu tī: "Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē rehe pesak ym ta" aja. Myja me'ē ame'ē my tī? (Mā! Jakwa ym.) ¹⁸ "Amō we mi" aja a'e pandu. Myja me'ē ame'ē my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu pehē pe. "T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā ihē rehe pesak ta kŷ tī" aja pehē pe. Ame'ē rehe har pepandu pandu pehē jupe my? ²⁰ Ko ihē apandu pehē pe. Ihē ke amō ta jukwa rahā, pejixi'u hū ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury katu ta. Pehē anī. Pehē pepyai tipe. A'engi pehē rury katu ta tī. Ihē rehe pesak rahā, pehē rury katu ta tī.

²¹ —Kŷjā imembyr u'ar tate rahā, ahy ta. U'ar rahā, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái. ²² Aja ta pehē tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. A'erehe pepyai hū apo. A'engi pehē rehe ihē asak ta tī. Ihē akwera katu ahem rahā, asak ta pehē rehe tī. (Ihē rehe pesak katu ta tī.) Aja rahā, pehē rury katu te ta tī. Ame'ē ke pehē ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihē pái koty ihē ajwyr rahā, ma'e ke ihē pe pepandu ym ta. Anī. Ihē pái pe pepandu ta. Ko ihē apandu pehē pe. Ihē je'eha rupi ma'e ke ihē pái pe pepandu rahā, upa pehē pe a'e muwyr ta kŷ. ²⁴ Ihē je'eha rupi ma'e ke pepandu ym we rī. Apo mā peja pepandu katu inamō 'y. Aja rahā, pehē pe a'e muwyr katu ta kŷ. Aja rahā, pehē rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitāma'e pyrātāha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tī:

—Ma'e ke pehē pe ihē apandu. Ihē aho, myja me'ē ame'ē my, ame'ē ke ihē apandu. Pekwa katu we. Amō we mi rahā, aja me'ē ihē apandu ym ta. Ame'ē angaha rehe uhyk ta. Arahā, ihē pái rehe har ihē amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta. ²⁶ Ihē pái ngi ihē ajur. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. Apo kome'ē ywy keruhū ke ihē ahijar ta aho. Ihē pái koty ihē aho ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē je'eha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihē pái pe. Arahā pehē rehe har ihē apandu ym ta ipe. Pehē atu pepandu ta ipe. A'e atu pe-

hë rehe ipy'a katu. Ihë rehe pehë pepy'a katu, a'erehe pehë rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihë ajur, ame'ë ke pekwa katu, a'erehe pehë rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ë ame'ë ke my, ame'ë ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ë ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ë te'e apo. ³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ë ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ë te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ë ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihë rehe pejurujar katu. ³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihë ke upa pehijar ta peho. Pehëma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihë jeje ihë axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihë namõ ihë pái ixo, a'erehe ihë jeje te ihë axo ym te ta. ³³ Upa aja me'ë ihë apandu pehë pe. Aja rahã, ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pehë rury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara ta pehë ke. Anĩ. Pekiye ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã ixo. Satana a'e. (Åjã ramũi ke a'e tĩ.) Ima'e pyrãtãha ke upa ihë amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

17 Aja me'ë Jesu upa pandu rahã, ywa rehe a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihëma'e pyrãtãha ke emujekwa ngã pe. Aja rahã, nema'e pyrãtãha ke ihë amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihë. ² Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihë tĩ. Aja ihë ke nde eremu'am. Pe, ihë pe ngã ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ë ta ihë rehe jurujar katu.) Ame'ë ta ke ihë amuhã katu ta. ³ Kuja ame'ë ta riki uhã te hũ ame'ë ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ë ta uhã te hũ ame'ë ta ke. Ne jõ riki Tupã te. Ihë rehe har ukwa ame'ë ta aja tĩ. Uhã te hũ ame'ë ta ke a'eta tĩ. Ihë ke nde eremuwyr. ⁴ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe nema'e pyrãtãha ke ihë amujekwa. Ihë parakyha ihë pe nde ereme'ë, ame'ë ke ihë amumba. Nde rehe har ihë amujekwa. Ame'ë riki ihëma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, ne namõ ihë axo. Arahã ihëma'e pyrãtãha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihëma'e pyrãtãha ke emujesak tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ë ta ke ihë pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ë ta ihë rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ë ta ihë kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta pe nde rehe har ihë amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ë ta tĩ. Apo ihë kotyhar ta ke tĩ. Ame'ë ta ke ihë koty nde eremuwyr. Ne je'ëha re-

he ame'ë ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ë ta ukwa katu. Upa ihë apandu ame'ë ke ihë pe nde eremuwyr. Ihëma'e pyrãtãha aja tĩ. Nde eremuwyr tĩ. Aja ame'ë ta ukwa katu tĩ. ⁸ Ihë pe nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihë apandu tĩ. Ame'ë ta hendu katu ehe. Nengi ihë ajur. Jetehar te ke ame'ë. Aja ame'ë ta ukwa katu tĩ. Ihë ke nde eremuwyr. Ame'ë rehe ame'ë ta jurujar katu tĩ.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har nde pe ihë apandu ym. Ihë rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ë ta ihë rehe jurujar katu.) Ame'ë ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihë apandu pandu. ¹⁰ Upa ihë kotyhar ta riki nema'e tĩ. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihëma'e tĩ. Pe, ihëma'e pyrãtãha ke ame'ë ta mujesak katu ta ngã pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ë pe ihë aho ta tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë nixói ta. Ihë kotyhar ta anĩ. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ë ke nde! Nema'e pyrãtãha namõ ame'ë ta rehe esak katu. Aja rahã, jande aja pe-teihar aja johu ngã ixo ta tĩ. Nema'e pyrãtãha ke ihë pe nde eremuwyr tĩ. ¹² Ame'ë ta namõ ihë axo rahã, ne je'ëha rupi ihë asak katu ngã rehe. Ame'ë ta ke ihë pe nde ereme'ë, ame'ëja saka. Ihë asak katu ngã rehe, a'erehe ihë rehe ame'ë ta tapijar te'e we jurujar katu te we rĩ. Peteĩ jõ ihë ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e. (Jun a'e.) Ihë ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ëha rehe ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihë ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ë pe ihë aho ta kÿ. Se ihë axo rahã, ame'ë ta rehe har upa ihë apandu ne namõ. Aja rahã, ihë rury katuha aja a'eta hury katu te ta tĩ. ¹⁴ Nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihë apandu tĩ. Ihë aja ame'ë ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ahy te'e usak ngã ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ë ywy keruhũ ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anĩ. Aja ym ihë apandu ta. Kuja ihë apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ë ta ixo. Ame'ë tama'e pyrãtãha ke emuputu'u ame'ë ta ngi. Aja rahã, ame'ë ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ame'ë ta aja ym ihë tĩ. Ihë aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ë ta nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym tĩ. ¹⁷ Nde je'ëha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ë ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e katu ta tĩ. ¹⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ke nde eremuwyr. Ne je'ëha ke ihë apandu ajur. Aja ame'ë ta ke ihë amondo axo tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ëha ke ame'ë ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ë ta rehe ihë apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ë ta nde ereputar ame'ë ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

²⁰ —Ihë kotyhar ta rehe har ne namõ ihë apandu. Ame'ë ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ëha ke ame'ë ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ë ta ihë rehe juru-

jar katu ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Pe, ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihẽ ke eremuwyr ame'ẽ ke nde.

²² Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amondo ta tĩ, ame'ẽ ta pe. Aja rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ.

²³ A'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihẽ ke nde eremuwyr, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ. Ihẽ rehe nde erepy'a katu aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽ axo ame'ẽ pe ame'ẽ ta ixo ta tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar. Pe, ihẽ namõ a'eta ixo rahã, ihẽma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, ihẽ rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym nde rehe har. Ihẽ anĩ. Ihẽ akwa katu nde rehe har. Pe, ihẽ ke nde eremuwyr, aja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta ukwa katu. ²⁶ Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa. Tapijar te'e we ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihẽ rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja ipái pe Jesu pandu.

Jesu ke sonda ta pyhyk

(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

18 Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ẽ pe a'eta ixo oho. ² Ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ẽ renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ẽ ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.

—Ko ihẽ a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe. ⁶ “Ko ihẽ a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda

ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap. ⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihẽ te ko aja upa ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihẽ pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ta ngi har kanim ym amõ.” Ame'ẽ panduha rehe uhyk.] ¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihẽ pe ihẽ pái muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ẽ te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57)

¹⁵ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. Ihẽ Juã. Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihẽ apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kũjã.

Pe, Petu ixo tĩ. ¹⁷ Hukwen rake kũjã ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ẽ sawa'e namõ nde erejumu'e ixo ame'ẽ ke nde — aja ipe.

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja kũjã pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysã te riki. A'erehe miasu ta tata ke hapy. Harõha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ẽ rake rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namõ pa'i keruhũ pandu

(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namō ixo ame'ē ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ē ke Ana ukwa rahā, homa awa tama'e kapitā pe pandu ta oho tī. Pe, ame'ē ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihē apandu pandu. Ihē amu'e rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē amu'emu'e. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'emu'e tī. A'ep jundéu awa ta jy'ar tī. Hetaha pyter pe jō ihē amu'emu'e. ²¹ Aja rahā, ma'erehe ihē pe nde erepandu my? Ihē apandu ame'ē ke rehe amō ta hendu. Ame'ē ta pe eme'u katu. Ihē apandu ame'ē ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ē ta pe epanurahā! Ame'ē ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhū pe Jesu pandu.

²² Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe harōha hendu rahā, a'e pandu:

—Mā! Aja me'ē pa'i keruhū pe nde erepandu ym ta me'ē te'e. Katu ym — aja Jesu pe naī.

Pe, Jesu ruwa ke harōha nupā. (Pa'i keruhū pe katu ym pandu aja ukwaha naī, a'erehe nupā.) ²³ Jesu pandu:

—Ihē apanduha ihē ajawy rahā, ame'ē ke emujekwa ngā pe. Anī rahā, jetechar te ke ihē apandu rahā, ihē ke nde erenupā rahā, katu ym — aja harōha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū tī.

Te'e Petu pandu tī

(Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62)

²⁵ A'ep Petu jumaku uī rī. Pe, amō ta pandu ipe:

—Peme'ē sawa'e namō nde erejumu'e erexo ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē — aja ngā pe.

²⁶ Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ē ianam a'ep ixo tī. Pa'i keruhūma'e miasu a'e tī. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namō nde erexo. A'erehe nde rehe ihē asak a'ep tī — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tī:

—Anī — aja.

Pe, pahar sapukái je'ē.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitā rok pe raho. Pytuniwe te rahā, raho. Jundéu awa tama'e kapitā ta ixo ym. Homa awa tama'e kapitā rok pe ixo ym. Ixe rahā, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke ngā matyr. Ame'ē ke ipy'a xi'a rahā, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ē rok pe ixo rahā, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa. ²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitā ta namō pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē sawa'e ma'ema'e my? Pehē pependurahā! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehē atu peraho. Pehē je'ēha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ē ke ma'ema'e my? Pehē atu pekwa peho — aja ngā pe.

Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Anī. Jande je'ēha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ē ke nde jō nde erepandu katu. Nde riki kapitam. Homa awa tama'e kapitā ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahā, Jesu panduha aja me'ē uhyk katu. A'e pandu kwe. "Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta." Ame'ē panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetechar te riki ame'ē. (Homa awa ta jō myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō ta ke jukwa katu.)

³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ē ke nde atu erekwa my? Anī rahā, ame'ē ke amō ta pandu nde pe my? Jetechar rupi nde erepandu ta me'ē te'e. "Katu nde." Anī rahā: "Katu ym nde" aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mā! Jundéu awa ym ihē. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihē. Homa awa ke ihē, a'erehe jetechar rupi nde rehe har apandu ta me'ē te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ē ta riki nde ke werur ihē pe. Pa'ihu ta aja tī. Nde ke werur ihē pe tī. A'erehe ame'ē ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihē riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū rahā, ihē namō ixo ame'ē ta jumai mai hū ta. Aja rahā, ihē ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetechar te ke. Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ym ihē — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahā, kapitā keruhū ke nde my? — aja Jesu pe. A'e pandu:

—A'e tī. Nema'e panduha aja ihē. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe ihē axo. A'erehe jetechar te ihē apandu ajur. Jetechar te rehe hendu katu ame'ē ta ihē rehe hendu katu ta tī — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mā! Myja me'ē jetechar te amō ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25)

Jesu namō upa pandu rahā, soroka pe Pirat oho tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e pandu oho tī:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahā, katu ym ta. ³⁹ Pasuko 'ar rahā pame katu te kyn-

daha ngi amõ ke aja te'eha ihë amupoir. Aja te'eha pehë pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihë amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ë anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ë ke a'e.)

Pe, amõ ta pe Pirat pandu:

19 —Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupã a'e ke. So'o pিরer pe penupã — aja. (Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupã hũ. ² Pe, japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ë ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.) ³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hũ ehe. Kuja:

—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja puka puka hũ ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ë ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehë pe Jesu ke ihë amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ë ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ë ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe. Pirat pandu:

—Anĩ. Pehë atu myra ngã mupia ame'ë ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, aja ihë akwa — aja ngã pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihë” aja pandu ame'ë ke manõ ta me'ë te'e. Aja jande je'eha rehe panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihë” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ë te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ë ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ë ngi kyje.) ⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixo oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe. ¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihë pe. Ehendu katu! Ihë apandu rahã, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihë apandu rahã, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã riki mu'am. A'erehe je'eha te nde erereko. A'erehe ne je'eha rupi

ihë pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihë ke nde pe ngã werur. Ame'ë ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxerihã. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxerihã — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ë panduha ke Pirat hendu rahã, Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta hãtã pandu pandu:

—Peme'ë ke nde erepoir rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde. “Ihë riki kapitã keruhũ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

¹³ Ame'ë panduha ke Pirat hendu rahã, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har ukwa, ame'ë renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahã: “Katu ym my?” Ame'ë renda pe Pirat wapyk. Ame'ë henda pe amõ ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'eha rahã: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ë wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehëma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehëma'e kapitã keruhũ myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihë ajukwa ta my? Ame'ë ke peputar my? — aja ngã pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki jandema'e kapitã keruhũ ym. Sesa jõ riki jandema'e kapitã keruhũ — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ë ta pe Pirat me'ë. A'e je'eha rupi myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manõ

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngã mupia ame'ë ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ãkã kangwer.” [Jundéu awa je'eha rahã: “Ngóu” aja.] ¹⁸ A'ep ame'ë myra ngã mupia ame'ë ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amõ mokõi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tĩ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ ijywa'i koty. Ame'ë ta pyter pe Jesu i'ãi. ¹⁹ Pe, amõ pe Pirat pandu:

—Ngã ukwaha ke emupinim. Kuja:

“Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e.

Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahã amõ kapitã keruhũ kohĩ. Aja rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan kohĩ, aja mujekwa.)

Ame'ë paper pinim rehe amõ koty koty je'eha ihĩ. Ko jundéu awa je'eha ke. Amõ ratĩ je'eha ke tĩ. Amõ ngere awa je'eha ke tĩ. Ame'ë paper pinim ke myra ngã mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Je-

su ākā koty asa inom. ²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe. ²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteihar pan.

²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Thēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī. ²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

Jesu manō

(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49)

²⁸ Jupe uhyk ame'ē ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihē hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja me'ē uhyk tī. ²⁹ Ita rekúí ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ē ke. Ame'ē namō mandeju aja me'ē ke mururu. Ame'ē ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ē ke mujar. ³⁰ Ame'ē ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahā, ipái pandu ame'ē ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iākā ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ē wera rahā, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ē rahā, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ēja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ē putu'uha 'ar rahā, hury katu te ngā. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe awa rete

pyta ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ē ta tymā ke jamupen tar katu. Aja rahā, pahar manō ta. Upa manō rahā, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymā ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokōi sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymā ke sonda ta mupen. Amō sawa'ema'e ke mupen tī. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahā, Jesu manō, aja a'eta ukwa. A'erehe itymā ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteī sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tī.

³⁵ Upa ame'ē ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Asak ame'ē ke ihē apandu. Ame'ē riki jetehtar te ke, aja ihē akwa. Jetehtar te ke ihē apandu, aja ihē akwa tī. Aja rahā, pejuru-jar katu ta ehe tī. ³⁶ Jesu tymā ke sonda ta mupen ym. Aja rahā, yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja me'ē uhyk apo 'y. Kuja amō mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amō we tī. Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ē ke rehe ngā usak ta” aja amō mupinim. Aja me'ē panduha rehe uhyk apo tī.

Jesu rete ke itakwar rupi amō mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)

³⁸ Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amō ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manō rahā, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Erahō — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. ³⁹ Jose namō Nikonde oho tī. A'e riki pytun rahā, Jesu rehe usak oho ame'ē ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ē ke a'e raho. Her aroe. Amō mi. Ame'ē mokōi mupara ame'ē ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ē mokōi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ē pe a'eta pukek. Pukek rahā, ma'e pihe katu ame'ē ke a'eta mou tī. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytym rahā, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē henda rake amō henda ihī. Ita kurar renda ke ihī. Ame'ē henda pe itakwar keruhū ihī. Ngā pykūi ame'ē ke. Pyahu te ke ame'ē. Ame'ē rupi amō hete ke amō ta mou ym te rī. ⁴² Ame'ē rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihī, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

Jesu kwera katu uhem

(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

20 Nomin pytuniwe te rahā, wera ym we rī. Itakwar keruhū pe Mari Mandare oho. Uhyk rahā, hukwen kyndaha ke amō mujere pirar, ame'ē ke rehe a'e

usak. Itahu pe amō kynda. Ame'ë ke mujere pirar.
² Ame'ë ke ukwa rahā, Simā Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihē pe a'e pandu uwyr tī. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kūjā pandu:
 —Jandema'e sawa'e te rete ke amō ta raho. Myp raho my? Ihē akwa ym ihē — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhū rehe Petu usak oho. Ihē aho in-amō tī. ⁴ Jande mokōi jajan jaho. Pe, Petu ke ihē asa aho. Pe, itakwar keruhū rehe ihē ahyk py aho. ⁵ Pe, ihē ajumumbe ama'ā hupi. Pan katu ame'ë ke jō ihē asak. Jesu rete pukeka ke. Anī. Ihē axe ym aho hupi. ⁶ Ihē raikwer rupi Simā Petu uhyk. Pahar itakwar keruhū rupi a'e ixē oho. Pan katu ame'ë ke jō pete'e tūi ame'ë ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ākā ke amō maman. Ame'ë ke rehe a'e usak tī. Pan katu ame'ë ke namō ame'ë tūi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhū rupi ihē axe aho tī. A'ep ihē riki ahyk py ame'ë ke ihē. Upa ihē asak tī. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ë ke rehe ihē ajurujar katu. ⁹ [Arahā Tupā je'ēha ke jande jakwa ym we rī. Tupā je'ēha rehe amō mupinim. "Manōha ngi a'e kwera katu ta uhem tī." Ame'ë ke jakwa ym we rī.]
¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyj jaho.

Jesu rehe Mari Mandare usak

(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)

¹¹ Itakwar keruhū soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahā, a'e jumumbe ma'ā hupi. ¹² Pe, mokōi Tupā je'ēha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ë namō a'eta ihī. Jesu ākā renda ke pe amō wapyk uī. Jesu py renda ke pe amō wapyk uī tī. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amō ta raho. Myp raho my? Ihē akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ë ke a'e pandu rahā, a'e uwak. Pe, amō sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ë sawa'e riki Jesu. Ame'ë ke Mari ukwa ym we rī. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naī. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahā, nde eremouha renda ke ihē pe emujekwa. Hete ke ihē araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ēha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ë riki: "Ngā mu'eha nde" aja mujekwa.] (Arahā a'e riki Jesu, ame'ë ke Mari ukwa katu.) ¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihē pái keruhū koty ihē ajywyj ym aho rī. A'erehe ihē rehe epyhyk ym e'am. Ihē namō jumue ixo ame'ë ta pe epandu eho. A'eta riki ihē mu ta aja. Ihē rendyr ta aja tī. Kuja epandu eho: "Ihē pái keruhū koty ihē ajywyj ta aho. A'e riki pehē pái keruhū tī. Tupā a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Pehē pepy'a pemoī moī

katu ehe ame'ë ke a'e tī. Ixoty ajywyj ta aho" aja epandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumueha ta pe Mari Mandare pandu oho:
 —Jandema'e sawa'e te rehe ihē asak — aja a'e pandu.
 Upa Jesu pandu ame'ë ke a'e pandu ngā pe tī.

Jesu rehe jumueha ta usak

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)

¹⁹ Nomin pytun rahā, jumueha ta jy'ar uī. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ë ke upa pandu rahā, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tī. Myra rehe har itakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumueha ta usak rahā, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tī:

—Mā peja pehē ke Tupā muhury katu. Kome'ë ywy keruhū pe ihē ke ihē pái muwyr. Aja kome'ë ywy keruhū rupi pehē ke ihē amondo ta tī. Ihē rehe har pepandu ta peho — aja jumueha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ë ke upa pandu rahā, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mā peja pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ë ta pe kuja pepandu: "Tupā ipy'a pehē rehe jywyj" aja. Aja rahā, jetehar te ke. Tupā ipy'a jywyj katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: "Tupā ipy'a jywyj ym pehē rehe" aja amō ta pe. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyj ym ta a'eta rehe tī — aja Jesu pandu jumueha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumueha ta namō Jesu ixo tī. Arahā ipy peteī jumueha ta ngi har amō ixo ym. Her Tome. "Mokōihar ta ke" aja amō ta ipe tī. ²⁵ Pe, a'e jywyj rahā, amō jumueha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihē asak ym rahā, a'e kwera katu uhem, aja ihē ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihē po ihē amunde ym rahā, aja ajurujar ym ta ehe tī. Ixu'a rehe myra rehe har itakwar rape rupi ihē po ihē amujar ym rahā, ajurujar ym ta ehe tī — aja jumueha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteī ukwer rahā, upa jumueha ta jy'ar uī tī. Kapy tiha ame'ë pe jy'ar uī. Tome a'ep ihī tī. Hukwen riki amō ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumueha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihē ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihē po rehe esarahā! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihē ku'ap nde po emunde tī. Myra rehe har itakwar rape rehe emujar tī. Ihē akwera katu ahem, ame'ë ke rehe nde erejurusar ym. Apo ejurusar katu ihē rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ë ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.)²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihëma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihë py'a ihë amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihë rehe nde eresak katu, a'erehe ihë rehe nde erejuruar katu. Amõ ta ihë rehe usak ym ta. Pe, ihë rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ë ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ëha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'er-amõ a'eta usak ehe. "Mã! Katu hũ" aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ë ke kome'ë paper rehe ihë amupinim ym. Ihë Juã. ³¹ Kome'ë paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihë amupinim. Ame'ë ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja pejuruar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejuruar katu ta tĩ. Pejuruar katu ehe rahã, pehë ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ë paper ihë amupinim.

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

21 Ajame'ë ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe. ² Ypa keruhũ rake jayy'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihë tĩ. Ihë Juã. Ihë mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: "Mokõihar ta ke" aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihë aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasad ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym. ⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehëma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kÿ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mãte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu ame'ë ke ihë. Ihë riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ë ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ë pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetë oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.] ⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyha-

pari hykÿi jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Së (100) met tate paiteha. ⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasad. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ë ke rehe jasad. Mbeju rehe jasad tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykÿi muhem raho. Pira tiha ame'ë ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym.

¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: "Awa nde my?" aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ë me'ë. Pira ka'ë ke aja tĩ. Me'ë me'ë tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasad.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ë ta ixo. Ihë rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihë rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihë apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihë kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ë ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihë rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihë apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihë kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ë ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simã! Ihë rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ë mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihë apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihë kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ë ta rehe esak katu. ¹⁸ Esarahã! Nde sawa'e wan rahã, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ë pe nde ereho te'e. Nde tamüi te rahã, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amõ pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ë pe nde ke amõ ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ë a'e pandu rahã, myja Petu manõ ta my, ame'ë ke Jesu mujekwa ixo. Petu manõ rahã, amõ ta pandu ta: "Petu pe pyrãtãha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ë ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã rehe har amõ ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihě namō eho! — aja Petu pe.

Juā rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahā, ihě rehe a'e usak. Ihě Juā. Ihě rehe Jesu ipy'a katu ame'ě ke ihě. Amukwehe hake ihě awapyk aĩ rahā, ihě apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihě.

²¹ Apo ihě rehe Petu usak rahā, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juā rahā, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahā, myja Juā manō ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihě azywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ě ke ihě aputar nahā my. Ihěma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihě namō eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ě ke hendu rahā, amō Jesu namō jumu'e ixo ame'ě ta pandu pandu a'eta jupe: "Juā riki manō ym ta" aja naĩ. Anĩ. Aja me'ě Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: "Ihě azywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ě ke aputar nahā my. Ihěma'e rehe ejuma'u ym" aja jō Jesu pandu.

²⁴ Ihě riki apandu katu. Ihě Juā. Jesu pandu ame'ě ke ihě apandu tĩ. A'e ma'ema'e ame'ě ke ihě apandu pandu tĩ. Paper rehe upa ihě amupinim tĩ. Ihě apandu ame'ě riki jetehar te ke aja upa ngā ukwa katu.

Je'ěha a'ejōhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ě ke pewe hũ rĩ. Ame'ě ke peteĩ teĩ paper rehe amō mupinim rahā, mâte hũ paper pinim ke ihĩ ta. Aja ihě akwa katu.

Upa.

AT

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. "Teo" aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jô Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tĩ. A'engi amô amô wyy pe pandu pandu oho tĩ. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë wyy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

1 Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihë amupinim amondo. Ihë Ruk. Jundéu awa tama'e wyy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: "Ihë namô peho. Pehë ke ihë ajo'ok" aja Jesu pandu. Ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manô. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tĩ. Kuja, mokõi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tĩ. A'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tĩ, a'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu tĩ. Ix-uwe katu ixo tĩ, aja mujekwa katu ngã pe tĩ. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rĩ. ⁴ A'e mondo ame'ë ta namô Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tĩ:

—Pehë rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehë pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehë pe ihë apandu katu. Ame'ë ke rehe peharô pexo rĩ. ⁵ Yman y pe amô ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehë py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namô a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. ("Jande ruwajan ta" aja pandu rahã: "Homa awa tama'e sonda ta ke" aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ë rehe har Papa jô ukwa katu. Ame'ë weraha ke a'e jô riki je'ëha rupi manga katu. Jahy ke a'e jô manga katu tĩ. ⁸ Pe, Tupã'ã pehë namô ihĩ rahã, pehë py'a ke Tupã mâtã ta. Pe, ihë rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarë ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéu wyy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Samari wyy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Upa kome'ë wyy keruhũ rupi pepandu pandu ta peho tĩ — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxíha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokõi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! ¹¹ Jesu mondo ame'ë ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi wyy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehë ngi Tupã mujywyr raho. Ame'ë jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tĩ — aja mokõi sawa'e ta pandu.

Jun rendã ke pe Mati ke ngã mu'am tĩ

¹² Pe, wyy'ã ngi Jesu mondo ame'ë ta wyjy oho. Wyy'ã rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. Jerusarë ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokõi jô kiro met.

¹³ Pe, jywyr rahã, ywate har henda ihĩ, ame'ë pe wapyk oho. A'ep amô ta jy'ar uwyr tĩ. Ko Petu. Amô Juã. Amô Tian. Amô Andere. Amô Siri. Amô Tome. Amô Matomoméu. Amô Matéu. Amô Tian. Ame'ë riki Apéu ra'yr. Amô Simã. Jundéu awa tama'e wyy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ë ke a'e. Amô Jun. Tian ra'yr a'e. ¹⁴ Peteïhar aja a'eta ixo. Tupã namô pandu pandu uĩ. Kújã ta a'eta namô ihĩ tĩ. Mari ihĩ tĩ. Jesu mãi a'e. Jesu mu ta ihĩ tĩ.

¹⁵ Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ë ta pyter pe Petu pu'am u'am. ¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihë mu ta! Pehendu katurahã! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke a'e mupinim. Aja piníha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngã pyhyk ame'ë ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho. ¹⁷ Amukwehe te

we jande namō Jun wata ixo rī. Jande aja Tupā rehe har a'e pandu pandu oho tī. Jande aja Jesu usak katu ehe tī. ¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ē ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ē tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iākā koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem. ¹⁹ Ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa tī. A'erehe ame'ē kupixa rer riki Asenda. "Kupixa ke huwy mururu oho" aja jundéu awa ta je'ēha ipe.] ²⁰ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja, Saumo rehe ihī:

"Mā peja hok ke jeje te'e ihī!
Mā peja amō ta nixōi ipe!"

Kuja pinīha ihī tī:

"Mā peja henda ke pe Tupā rehe har amō pandu pandu oho!" aja pinīha ihī.

²¹ —A'erehe amō sawa'e Jun renda ke pe jande namō ixo rahā, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahā, katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namō wata ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Jesu ke Juā mujahuk, a'engi Jesu namō wata ixo ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Ywa pe Jesu jy-wyr oho, ame'ē ke rehe usak ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tī. Her te Jusu. Amō sawa'e ke a'eta mu'am tī. ²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ē rehe har Tupā namō ngā pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhū! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ē mokōihar ngi har peteī jande namō pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. ²⁵ Jande namō a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tī. Ame'ē parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyaraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteīhar rehe katu a'eta usak. Ombor rahā, Mati rehe jō katu ngā usak. Pe, ipy peteī Jesu mondo ame'ē ta namō Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ihī katu

2 Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ē wera rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahā upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar uī. ² Peteīhar renda pe jy'ar uī. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hū. Ywytu keruhū aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta wapyk uī. ³ A'ep tyapuha ixo uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ē ke a'eta ākā 'ar pe heta-ha aja ihī. Pe, aja pame katu te a'eta ākā 'ar pe hendy. ⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupā'ā ihī katu. Amō koty koty ngā je'ēha uhem. (A'erehe Tupā'ā uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ē je'ēha ke Tupā'ā muwyr a'eta pe.

⁵ Arahā Jerusarē ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ixo. Amō amō wyy ngi uhyk uwyr ame'ē ta ixo. ⁶ Ame'ē tyapuha rehe hendu rahā, ixoty ame'ē ta johu jy'ar oho. Ngā je'ēha

riki amō koty koty je'ēha. Pe, aja pame katu te ngā je'ēha ke rehe ngā hendu. Ame'ē ta amō koty koty ngā je'ēha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke rehe ngā hendu. A'erehe mäte we ame'ē te a'eta my. ⁷ Upa ngā hetaha pandu pandu ngā jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta riki ngariréi wyy pe har ta ke. A'erehe jande je'ēha ke ame'ē ta ukwa ym ta tipe. ⁸ Jande ngi har ym tī. Anī. Jande je'ēha ke ame'ē ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ēha ke ame'ē ta ukwa my? Jakwa ym. Mā! Aja pame katu te jande je'ēha rehe jahendu. Amō koty je'ēha ke jande japandu. ⁹ Ko Par wyy ngi amō ta uhyk uwyr. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Amō ta Me wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Aja pame tī. Amō koty koty je'ēha tī. Amō ta Erā wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Mesopot wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Jundéi wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Kapando wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pō wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Asia wyy ngi uhyk uwyr tī. ¹⁰ Amō ta Hiri wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pansi wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Eji wyy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Rim wyy ngi uhyk uwyr tī. Ame'ē Rim wyy ke Syre ok ta rake ihī. Amō ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tī. ¹¹ A'engi amō amō jundéu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu ramūi ta je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta uhyk uwyr tī. Amō ta Kere ypa'ū ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Ara wyy ngi uhyk uwyr tī. Pyrātāha namō upa katu te ma'e ke Tupā ma'ema'e, ame'ē rehe har jande jahendu. Amō amō jande je'ēha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu. A'erehe jande jakwa katu — aja ngā pandu pandu ngā jupe.

¹² Pe, upa ngā pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Ma'erehe my? — aja.

¹³ Pe, mäte we ame'ē te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe amō ta puka puka hū. A'eta pandu:

—Anī. Peme'ē ta kawī ngi ka'u ixo — aja ngā.

Petu je'ēha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py peteī Jesu mondo ame'ē ta namō pu'am. Pe, ngā hetaha pe hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa Jerusarē ok ta pe har ta! Pehendu katu tī! Ihē rehe pehendu katu. Pehē pe ihē apandu ta. ¹⁵ Kawī ngi jaka'u, aja pekwaha naī. Anī. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap rī. (Pytuniwe ka'u ym awa.) ¹⁶ Pesarahā! Amō koty koty ngā je'ēha japandu pandu. Aja pehendu ramō ame'ē ke yman amō sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷ "Peme'ē wyy keruhū pe angaha uhyk tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ēha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ēha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ixerai ta tī. Aja ihē je'ēha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸ Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ēha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ē ngi jumukahem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta" aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke a'e mukatu hū. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'e muhem hū mondo tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe tī, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupā usak katu ehe, aja ngā ukwa. Upa ame'ē rehe har pekwa katu.

²³ Upa ame'ē rehe pesak tī. Yman Jesu manōha rehe har Tupā ukwa katu. A'e putar ame'ē ke ngā ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē ta jukwa. Pehē pejukwa, ame'ēja saka. ²⁴ Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Manōha ngi mukwera katu muhem. Marā ka ym pete'e tūi. ²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ēja saka:)

"Ihēma'e sawa'e te rehe ihē asak katu a'am. A'e riki ihē rake ihī, a'erehe manōha ngi akyje ym ihē.

²⁶ A'erehe ihē rury katu tī. Ihē rury katuha apandu pandu. Ihē amanō ta. Anī. Ihē akwera katu ta ahem tī, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manōha renda pe ihē'ā ke nde eremupyta ym te ta.

Ihē rehe nde erepy'a katu. Ihē rete ke nde eremunem ym te ta tī. (Aja rahā, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihē ruhāha ke ihē pe nde eremujekwa. Ihē namō nde erexo ta, a'erehe ihē ke nde eremuhury ta" aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Ndawi ambyr rehe har ihē apandu ta pehē pe. Yman Ndawi manō. Jande ramūi ambyr a'e. A'e ke amō ta jytyr raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke tūi. ³⁰ Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupā pandu: "Yman atu rahā, nde aja ne rainō riki kapitā keruhū wan ta tī" aja Tupā pandu. Ame'ē Ndawi rainō riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa

katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu:

"Manōha renda pe i'ā ke Tupā mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta" aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahā, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³² —Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahā, jande jasak ehe, a'erehe ame'ē rehe har japandu pandu.

³³ Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahā katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupā'ā ke a'e me'ē ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipāi keruhū pandu katu. Ame'ē Tupā'ā riki jande py'a rehe a'e moī, ame'ē ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendū tī.

³⁴ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anī. Ixuwe katu rahā, kuja a'e pandu:

"Ihēma'e sawa'e te pe Tupā pandu: 'Ihē rake ewapyk. (Aja rahā katu te me'ē ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihē apor ta. Ame'ē ta ke ihē amuputu'u ta nde pe' aja Tupā" aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. ("Ihēma'e sawa'e te" aja Ndawi pandu rahā: "Kirisutu rehe har" a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tī:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupā mu'am. Kirisutu a'e tī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngā pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ē ke rehe jundéu awa ta hendu rahā, pyai te ngā. Petu pe ngā pandu. Jesu mondo ame'ē ta pe ngā pandu tī:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngā pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Pejurujar katu ehe. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Aja rahā, pehē ke jande jamujahuk ta. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta pehē apo 'y, aja pemujekwa katu ngā pe.) Pe, pehē rehe Tupā'ā ihī ta. ³⁹ Yman ame'ē rehe har Tupā pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta tī. Pehē ra'yr ta rehe ihī katu ta tī. Amō awa ta pe ihī katu ta tī. Upa katu te Tupā usak katu ame'ē ta rehe ihī katu ta tī — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hū. Pandu we hū. Mu'e katu tī. Kuja:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngā rehe. Amō ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Mā peja ame'ē ta aja ym pehē tī. A'erehe Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke a'e muhā katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Pe, ame'ē ta ke ngā mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Arahā heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. ⁴² Jesu mondo ame'ē ta namō ame'ē ta jumu'e uī. A'eta namō ngā jue-

he katu ngā ixo. Johu ma'e ngā u'u uī tī. Tupā namō johu ngā pandu pandu tī.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har

⁴³ Tupāma'e pyrātāha namō Jesu mondo ame'ē ta ma'e ke ma'ema'e hū. Mukatu hū ngā ke. Aja me'ē ma'ema'e hū. A'erehe upa ngā jupandu ngā jupe:

—Mā! Katu te hū — aja ngā.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta je'ē je'ē ym ha namō ixo. Amō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō ngā juehe katu ngā ixo. Ima'e ke rehe kyty'ỹ ym tī.

⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tī. Henda ke muhepy tī. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ē ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē te'e. ⁴⁶ Pe, wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe jy'ar oho. A'ep Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngā u'u tī. Hury katu a'eta tī. Peteīhar aja ngā ixo tī. ⁴⁷ Tupā namō kuja pandu pandu tī: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. "Peme'ē ta katu ame'ē ta ke a'eta" aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har amō ta pandu pandu. Wera rahā pame katu te ngā ke Tupā muhā katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jumuheta oho.

Wata ym te ame'ē ke Petu mukatu

3 Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu oho. Juā oho inamō tī. Warahy ywa ku'a ihon rahā, oho. Arahā jundéu awa ta Tupā namō ma'e pandu pandu katu. ² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe hukwen ihī. Hukwen rehe har ngā pandu: "Katukwer" aja. Ame'ē rake sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'e a'e. Wera rahā pame katu te amō ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ē ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tī. ³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu ixo tate rahā, sawa'e usak ehe. Juā rehe usak tī. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe. ⁴ Petu ma'ā katu ehe. Juā aja tī. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ā katu! — aja ipe.

⁵ A'erehe sawa'e ma'ā katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha nāī. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namō ihē axo ym te. Ko ma'e namō axo ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ēha rupi ihē apandu nde pe: "Ewata" — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, ijywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymā imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tī. ⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namō ixo oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Huryha namō opopor oho. "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā rehe har pandu pandu oho tī. ⁹ Wataha ke rehe upa amō ta usak usak tī. Tupā rehe har pandu pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu katu tī. ¹⁰ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa katu. "Katukwer" ame'ē rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja ukwa katu tī. Tamatarer pandu pandu ame'ē ke a'e tī, aja ukwa katu

tī. Myja wataha apo my? Ukwa ym. "Māte we ame'ē te a'e my!" aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: "Saromā." A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho. ¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

¹³ —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixoi te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. "Ngā jukwaha ke epoir" aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.) ¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasak ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī.

¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo. ¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y. ¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak pemondo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta. ²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujywyr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. ²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke. ²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: "Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har peteīhar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e. ²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta" aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak

ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.)²⁵ Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: "Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta" aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—"Ihēma'e ke nde" aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

4 Petu pandu ngā pe rahā, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Sanduse ta uhyk uwyr tī. ² (Manōha ngi amō kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokōi Jesu mondo ame'ē ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amō ta kwera katu ta uhem tī, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe. ³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda raho. ⁴ Koī pandu ta. Pe, Petu je'ēha rehe hendu ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta heta te hū. Sawa'e pame katu te manga rahā, kuja, 5.000 tate hetaha nahā my.

⁵ Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta jy'ar uwyr. Tamūi ta jy'ar uwyr tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta pe jy'ar uwyr. ⁶ Ame'ē ta namō amō ta jy'ar tī. Ana jy'ar tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Kái jy'ar tī. Juā jy'ar tī. Arexan jy'ar tī. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhū anam ta jy'ar tī. ⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahā! Awa pyrātāha namō pemukatu my? Awa je'ēha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e je'ēha rupi Petu pandu:

—Kapitā ta! Pehendu katurahā! Tamūi ta! ⁹ Pehendu katu tī. Myja sawa'e wata ym te ame'ē ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ē ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tī. ¹⁰ Apandu ta pehē pe. Aja rahā, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tī. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrātāha namō kome'ē sawa'e wata katu. A'e je'ēha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. ¹¹ Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har kuja amō mupinim:

"Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujāha ukwaha.

Anī. Ame'ē riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ē ke, aja amō ukwa katu" aja amō mupinim.

—(Ame'ē ita aja Jesu tī. Ita aja a'e ke peputar ym tī. Anī. Tupā usak katu ehe. Katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa katu.) ¹² Jesu jō riki awa ta ke muhā katu. Aja amō her kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā muwyr ym. Amō her rupi jande ke muhā ym. "Jesu" ame'ē rer rupi jō a'e muhā katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamūi ta ukwa. Juā kyje ym tī, aja a'eta ukwa tī. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ē ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tī. Sawa'e ta te'e ame'ē ta ke aja a'eta ukwa katu tī. A'erehe māte we ame'ē te aja tamūi ta ukwa. Petu ta Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamūi ta ukwa tī. ¹⁴ Petu mukatu ame'ē ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marā ka ym a'eta je'ēha ipe. ¹⁵ Pe, tamūi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamūi ta muhem mondo. Upa muhem rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ē rehe har heta ngā ukwa apo 'y. Ame'ē ke marā ka ym jande jamukanīha. ¹⁷ Ame'ē mukatuha rehe har amō ta pandu pandu oho ame'ē ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: "Jesu rehe har ngā pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahā, pehē ke jamahy ta" aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amō mujywywerur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī. ²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ē ke rehe jasad. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta rī. Jesu mu'e mu'e ame'ē ke rehe jahendu tī. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta tī. Marā ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hātā Petu ta pe tamūi ta je'ē. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngā ukwa, a'erehe Tupā pe ngā pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Ngā hetaha ngi tamūi ta kyje, a'erehe marā ka ym Petu ta ke mahyha. ²² Petu ta mukatu ame'ē sawa'e heta warahy 'ar ame'ē ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ē ke a'e.

Pyrātāha namō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu

²³ Tamūi ta poir rahā, Petu jywyro oho. Juā jywyro oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ngā pe. Upa tamūi ta pandu ame'ē ke pandu pandu tī. ²⁴ Upa hendu rahā, kuja johu Tupā namō a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhū! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū nde eremujā tī. Y ramūi nde eremujā tī. Upa ame'ē ta rehe ixo ame'ē ta ke nde eremujā tī. ²⁵ Yman ne je'ēha ke Ndawi mupin-

im. Tupã'ã mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramüi. Ne miasu ke a'e tĩ. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewã nde rehe amõ awa ta parahy te'e my?
Ma'ewã jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?”

²⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ta ixo. Ame'ë ta jy'ar uwyr. Kapitã ta jy'ar uwyr tĩ.

Ne namõ ame'ë ta jumai uwyr. Kirisutu namõ a'eta jumai uwyr tĩ. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e" aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupã namõ ngã pandu pandu.

²⁷ Tupã namõ ngã pandu pandu tĩ:

—Jete. Kome'ë ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namõ jy'ar uwyr. Amõ awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ.

Jundéu awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ. Jesu namõ ame'ë ta jumai uwyr, a'erehe johu ngã jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ë ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e. ²⁸ Yman ame'ë jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ë ta ma'ema'e. Ne je'ëha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emãtã. Aja rahã, jakyje ym ta ngã ngi. Aja rahã, ne je'ëha ke japandu pandu ta. ³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ëha ke japandu rahã, ahy ame'ë ta ke emukatu. Amõ amõ ta ke emukatu tĩ. Jesu je'ëha rupi nema'e pyrãtãha ke nde emujekwa katu ngã pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ë ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahã, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hũ. (Aja rahã, ame'ë ta rehe Tupã hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã je'ëha ke pandu pandu. Kyje ym ngã ngi.

Kyty'y ym ngã

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta peteihar aja ngã ixo. “Kome'ë ihẽma'e jõ” aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'y ym. ³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ pandu pandu. Tupã usak katu te ngã rehe tĩ. ³⁴ Kupixa namõ amõ ixo rahã, ame'ë ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho. Hok namõ amõ ixo rahã, ame'ë ke muhepy tĩ. ³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho tĩ. Pe, ima'e ym te ame'ë ta pe Jesu mondo ame'ë ta me'ë me'ë. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta nixói te.

³⁶ Ko amõ sawa'e ixo. Her Jose. “Manambe” aja Jesu mondo ame'ë ta amõ her moĩ ehe tĩ. “Amõ ke muhury katu ame'ë ke a'e” aja jande je'ëha. Rewi rainõ ke a'e. Xi ypa'ũ pe har ke a'e. ³⁷ Kupixa namõ a'e ixo. Ame'ë ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe a'e raho.

Anani rehe har. Sasi rehe har tĩ.

5 Pe, amõ sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namõ a'eta ixo. Ame'ë ke a'eta muhepy. ² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho. Anĩ.

Tamatarer ke mupyta we wi jupe. ³ Ame'ë ke hakehar ukwa tĩ. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we. ⁴ Satana nde py'a rehe ihĩ. (Ãjã ramüi a'e.) Katu ym aja. Tupã'ã pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahã we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe nde eremupyta we ame'ë ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ë, aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amõ we tĩ. Tupã pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ë ke hendu rahã, Anani manõ ukwap. Upa hendu ame'ë ta mukahem hũ. ⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manõ. I'i katu rahã, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manõha rehe har ukwa ym uwyr. ⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe. Kũjã pandu:

—A'e tỹ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupã'ã pe te'e nde erepandu tar katu tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupã'ã ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ë ta hukwen rehe uhyk ramõ. Nde ke jytym ta raho tĩ — aja kũjã pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manõ ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahã, kũjã manõ ame'ë ke rehe usak. Pe, jytym raho tĩ. Ixawa'e rake rupi jytym tĩ.

¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta mukahem hũ. Manõha rehe har hendu ame'ë ta mukahem hũ tĩ.

Tupã pyrãtãha namõ mukatu hũ

¹² Jesu mondo ame'ë ta mukatu hũ ngã ke. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe mujesak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe soroka ihĩ. Soroka rer Saromã. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta jy'ar. ¹³ Johu ngã jy'ar ixo. Ame'ë ta rehe har amõ ta pandu: “Katu ame'ë ta ke ame'ë ta” aja pandu. Anĩ. Ame'ë ta namõ jurujar ym ame'ë ta jy'ar tar ym. ¹⁴ Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. ¹⁵ Jesu mondo ame'ë ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ë ta ke awa rape rupi ngã mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tĩ. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahã, warahy pe i'ã jesak. Ame'ë ke ahy ixo ame'ë ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngã ukwa. ¹⁶ Jerusarẽ ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramã ihĩ. Ame'ë ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ë ta ke ngã hupir werur ipe. Ãjã ta ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke werur ipe tĩ. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahã, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ë riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.)

Jesu mondo ame'ë ta ke amõ ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhū jyty'ym Jesu mondo ame'ë ta rehe. Upa inamõ ixo ame'ë ta jyty'ym a'eta rehe tĩ. Inamõ ixo ame'ë ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ë ta koty heta ngã jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.) ¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe.

¹⁹ Pe, pytun rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰ —Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngã pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ë ta pe pandu.

²¹ A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngã panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Pe, jundéu awa ta tamūi ta ke a'eta mujy'ar tĩ. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ë ta ke pemuhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

²² Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahã, mahem ym.

²³ Jesu mondo ame'ë ta ke mahem ym. Pe, ngã panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahã, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harõha ta harõ katu u'am tĩ. Anĩ. Hukwen ke jande japirar rahã, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

²⁴ Ame'ë ke rehe hendu rahã, pa'ihu ta mäte we ame'ë te a'eta my. Sonda tama'e kapitã aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū sondama'e kapitã ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

²⁵ Pe, amõ uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahã! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe ixo apo 'y. Ngã ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamūi ta pe amõ pandu.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, sonda tama'e kapitã oho piam. Sonda ta inamõ oho tĩ. Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk werur tĩ. Hätã ym pyhyk a'eta rehe. Hätã pyhyk rahã, ita ke sonda ta rehe ngã ombor ta, aja kapitã ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

²⁷ Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk rahã, ngã panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

²⁸ —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hätã pehë pe japandu. Anĩ. Pehendu ym. Pemu'e ame'ë rehe har upa Jerusarë ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amõ ta riki jukwa. Anĩ. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ë ta pe pandu.

²⁹ Pe, Petu namõ Jesu mondo ame'ë ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngã pe:

—Tupã je'ëha rehe jõ jahendu katu rahã, katu te ame'ë. Amõ sawa'e je'ëha rehe anĩ. (Katu we ame'ë.)

³⁰ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anĩ. Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Tupã rehe jande ramūi ipy'a moĩ moĩ katu.

³¹ Pe, Jesu ke hake Tupã muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitã keruhū. A'e riki awa muhãha tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anĩ. Tupã rehe ipy'a muruwak mondo rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. ³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ë rehe har japandu pandu tĩ. Jesu rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. Tupã rehe hendu katu ame'ë ta py'a rehe Tupã'ã ke a'e moĩ katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ë ke pa'ihu ta hendu rahã, parahy te hũ. Jesu mondo ame'ë ta ke a'eta jukwa tar katu. ³⁴ Pe, ngã panduha renda pe amõ sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ëha mu'e ame'ë ke a'e tĩ. "Sawa'e katu me'ë ke" aja upa ngã ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ë ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngã panduha renda pe ixo ame'ë ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã ta! Pehendu katurahã! Petu ta ke pemahy ym we rĩ. Ma'e ke pekwa py peĩ.

³⁶ Amukwehe te amõ sawa'e ixo. Her Téu. Kapitã a'e jupe. Heta sawa'e ta inamõ jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anĩ. A'e ke amõ jukwa. Pe, inamõ ixo ame'ë ta upa uhãi ujan oho. Ame'ë ta ngi har nixói te apo 'y. ³⁷ A'engi amõ sawa'e uwyr tĩ. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngã hetaha ke kapitã keruhū manga manga rahã, Jun uwyr. Inamõ heta ngã oho tĩ. Anĩ. A'e ke amõ jukwa tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ë ta upa uhãi ujan oho tĩ. ³⁸ A'erehe pehë pe ihë apandu katu apo. Jesu mondo ame'ë ta ke pemahy ym. Mã peja ixo. Sawa'e je'ëha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahã, upa ta kanim oho. ³⁹ Anĩ rahã, Tupã je'ëha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahã, marã ka ym kanĩha. Tupã namõ pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ë ke rehe ngã hendu katu. ⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk werur tĩ. Upa a'eta ke amõ ta nupã hũ. Pe, pandu tĩ:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitã ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngã panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amõ ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ë ke Tupã putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. ⁴² Wera rahã pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupã rehe ngã jumu'eha keruhū pe mu'e u'am. Amõ ta rok pe mu'e u'am tĩ. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

Awa po wajar mokõi haihu katu ame'ë ta ke

6 Arahã Jesu rehe amõ amõ heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta ngi har amõ ta ngere awa ta je'ëha ke pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ ta emberéu awa ta je'ëha ke pandu ame'ë ta ke tĩ. Pe, ngere awa ta je'ëha pandu ame'ë ta parahy. Emberéu awa ta je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kyty'ym jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha — aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

² Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar.

Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwa katu ame'ē ta rehe pesak katu tī.

Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jande anī. ⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikoráu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī.

⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu tī. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu. ⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū. ¹⁰ Ukwa katuha ke Tupā'ā muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe. ¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendu ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu. “Tupā katu ym. A'e je'ēha rehe pehendu ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. ¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū katu te, aja jande jakwa katu. Anī. “Jaxer te'e” aja Esete pandu.

“Moise je'ēha katu ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tī. ¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tī. Upa Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ē ke amō koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngā panduha renda pe wapyk uī ame'ē ta Esete ruwa rehe usak usak uī. Huwa ke hendy. Tupā je'ēha rahoha ruwa aja hendy.

Esete je'ēha ke

7 Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

—Ame'ē je'ēha jetehar te nde pe my? — aja ipe.

² Esete pandu:

—Anī. Te'e riki. Tamūi ta! Pehendu katurahā! Ihē anam ta! Pehendu katu tī. Amarā riki jande ramūi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahā, Tupā pandu ipe. Wera te hū namō ixo ame'ē ke a'e. Ma'e, Harā ok ta pe Amarā tyryk ym we oho rī. Kuja Tupā pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tī. Amō ywy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarā pe. ⁴ A'erehe Kaundéi ywy ke Amarā hijar oho. Harā ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamō tī. A'engi ipái manō rahā, amō ywy pe a'e ke Tupā mutyryk mondo. Kome'ē ywy pe muwyr, ma'e, Tupā mujesak ame'ē ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ē ywy pe jande jaxo tī. ⁵ Anī. Ywy ke nixói ipe, Amarā pe. Ima'e ke nixói te. Tupā me'ē ym we ipe rī. Amarā ra'yr nixói te rahā, Tupā manga katu ipe: “Kome'ē ywy ke nde pe ihē ame'ē ta. Nema'e ta. Ne rainōma'e ta tī” aja Amarā pe Tupā pandu katu — aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Kuja Tupā pandu tī: “Amō ywy rehe ne rainō ta ixo ta. A'ep paraky te'e hū ta. Ame'ē ta ke amō awa ta mahy hū ta tī. 'Ar ke ymanuhū ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho. ⁷ Ame'ē ke upa rahā, ame'ē awa ta ke ihē amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihē amahy ta. A'engi ame'ē ywy ngi ne rainō ta uhem oho. Kome'ē ywy rehe jywyr ta. Pe, ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu ta” aja Amarā pe Tupā manga katu. ⁸ Tupā pandu katu, ame'ē ukwa katuha ke Amarā pe Tupā muwyr.

Kuja. Ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ẽ ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipিরer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pিরer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pিরer ke jupã tĩ. (Ipিরer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ẽ ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramũi ta ke a'eta.

⁹—Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu. ¹⁰A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwã katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu. Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã a'e tĩ. ¹¹Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramũi pe nixói te tĩ. ¹²Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ẽ pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramũi ta ke. ¹³Mokõi-har a'eta oho rahã, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tĩ. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa. ¹⁴Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. "Eji ywy pe ihẽ koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tĩ" aja myrandu mondo.

¹⁵—Kuja, 75 ngã hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manõ. A'ep jande ramũi ta manõ tĩ, ma'e, Jako ra'yr ta ke. ¹⁶Ymanuhũ tĩ, jande ramũi kangwer ke amõ ta mutyryk raho. Sikẽ ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhũ ihĩ. Ame'ẽ pe ixangwer ke ngã mou tĩ. Yman ame'ẽ itakwar keruhũ ke Emor ra'yr ngi Amarã jo'ok. Tamatarer Amarã muhepy ipe.

¹⁷—Yman Amarã pe Tupã manga katu. Ame'ẽ panduha rehe uhyk tate rahã, Eji ywy pe jande ramũi ta jumuheta oho. ¹⁸Pe, Eji ywy pe amõ kapitã keruhũ uhem ngã pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. ¹⁹Ame'ẽ kapitã keruhũ muka'u te'e jande ramũi ta ke. Mupyrara hũ tĩ. Kuja jande ramũi pe panduha mondo tĩ: "Ta'yn ra'yr u'ar rahã, pehẽ rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo" aja kapitã keruhũ pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa. ²⁰Arahã amõ sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hũ ame'ẽ ke a'e, aja imãi ta ukwa. ²¹A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imãi namõ mukanim. Pe, hok ngi imãi muhem mondo rahã, Parao rajyr mahem. Kapitã keruhũ rajyr ke a'e. "Ko ihẽ membyr apo 'y. Ihẽ amutiha ta" aja Parao rajyr pandu. ²²Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amõ mu'e. Je'ẽha ke pandu katu te tĩ. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tĩ.

²³—Mokõi awa py upa warahy 'ar ame'ẽ ke Moise. Pe, arahã ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundéu awa ta ke. ²⁴Pe, oho ixo rahã, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ẽ ke rehe usak. Pe, ame'ẽ ke

muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa. ²⁵Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihẽ anam ta ke ihẽ amupoir ajur, a'erehe ihẽ ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anĩ. Aja ym ianam ta ukwa.] ²⁶Amõ wera rahã, mokõi jundéu awa ta jumai ixo, ame'ẽ rehe Moise usak tĩ. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: "Sa'e ta! Pehendu katurahã! Mã peja ym! Pehẽ riki anam ta. A'erehe pejuma ym pexo" aja Moise pandu. ²⁷Pe, ianam ke mupyrara ame'ẽ ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: "Jandema'e kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tĩ. 'Awa katu my?' Anĩ rahã: 'Awa katu ym my?' Ame'ẽ panduha aja ym nde. ²⁸Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihẽ ke nde erejukwa tar katu my tĩ" aja Moise pe pandu. ²⁹Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tĩ. Ame'ẽ ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiã ywy pe oho. Amõ ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokõi ta'yr ipe.

³⁰—A'ep amõ mokõi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ã keruhũ rake awa nixói te ame'ẽ ywy ihĩ. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahã, jupirã'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupã je'ẽha rahoha uhem. ³¹Ame'ẽ ke rehe usak rahã: "Mã! Ma'e my?" aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe: ³²"Ihẽ rehe ne ramũi ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ" aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrýi u'am ingi. ³³Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tĩ: "Ihẽ Tupã. Ko ihẽ axo. Nde erepyrũ ere'am, ame'ẽ ywy ke katu te ame'ẽ ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahã ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu, aja ihẽ pe nde eremujekwa.) ³⁴Ihẽ kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ ta jixi'u hũ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupoir ajur. Esarahã! Eji ywy pe nde ke ihẽ amondo ta. Ame'ẽ ta ke nde erepoir ta ereho" aja Moise pe pandu.

³⁵—Yman riki ame'ẽ Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: "Jandema'e kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tĩ" aja Moise pe. Ame'ẽ Moise ke Tupã mondo. A'e ke kapitã aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tĩ. Inamõ Tupã je'ẽha rahoha ma'ema'e katu. Jupirã'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ẽ pyter pe usak, a'e riki Moise namõ ma'ema'e katu. ³⁶Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujesak ngã pe. Y ramũi pe aja tĩ. Y ramũi rer: "Y pytã." Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata oho ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata oho ixo. A'ep Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe a'e mujesak tĩ. ³⁷Jundéu awa ta pe Moise pandu: "Ihẽ aja amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har uhem ta" aja Moise pandu. ³⁸Awa nixói te ame'ẽ pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ẽ ta namõ Moise ixo. Sinái ywy'ã keruhũ rake a'eta jy'ar

uwyr. Ame'ë ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise namõ Tupã je'ëha rahoha pandu pandu. A'ep Tupã je'ëha ke Moise pyhyk. Ame'ë je'ëha rehe awa hendu katu rahã, ixo katu ta. Ame'ë ke jande ramũi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ë ke jande pe muwyr tĩ.

³⁹ —Anĩ. Moise pandu ame'ë ke rehe jande ramũi ta hendu ym. Putar ym a'e ke. ⁴⁰ Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise ixo rĩ, pe, imu pe jande ramũi ta pandu, ma'e, Arã pe: "Ma'e'ã jande pe emujã. Tupã aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy" aja Arã pe jande ramũi ta pandu. ⁴¹ Arahã itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ã ke a'eta mujã. Ame'ë ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moĩ moĩ katu u'am ehe. A'eta mujã ame'ë ke rehe hury katu. ⁴² A'erehe jande ramũi ta ke Tupã hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ë ke rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu u'am. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Mokõi awa pypa warahy 'ar rahã, awa nixói te ame'ë rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo.

⁴³ Amõ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo.

So'o pিরer ok ke peraho. Ame'ë wyr pe Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ. Her Hẽpã.

Ame'ë ta tupã ta aja pekwaha pehẽ jupe. Ame'ë'ã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amõ ywy rehe pehẽ ke ihẽ amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihẽ amondo ta" aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ë rupi jande ramũi wata oho ixo rahã, so'o pিরer ok ke a'eta raho. Ame'ë pe Tupã rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pিরer ok mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja jande ramũi mujã. ⁴⁵ A'engi Moise manõ rahã, jande ramũi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ë ywy pe mujy'ar werur. Arahã kome'ë ywy pe amõ awa ta ixo. Pe, ame'ë ta ke Tupã muhem mondo. Pe, kome'ë ywy ke jande ramũi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ë ywy pe uhyk rahã, so'o pিরer ok ke werur tĩ. Ame'ë ke hainõ ta pe jande ramũi mupyta. Ndawi uhem rahã, ame'ë ke pewe ixo rĩ.

⁴⁶ Ndawi rehe Tupã usak katu. Pe, Tupã pe Ndawi pandu: "Kome'ë ywy pe nde pe ok keruhũ ihẽ amujã tar katu. Ame'ë pe nde rehe ngã ipy'a ke moĩ moĩ katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ë ke a'e tĩ" aja Ndawi pandu. ⁴⁷ Anĩ. Ndawi mujã ym. Ta'yr riki mujã.

⁴⁸ Saromã riki ok keruhũ mujã. Anĩ. Awa ta mujã ame'ë ke rehe Tupã ixo ym. Tupã riki ywate har a'e. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. ⁴⁹ Tupã pandu:

"Ywa pe ihẽ axo. Ihẽ riki sawa'e te. Kome'ë ywy keruhũ pe aja tĩ. Ihẽ axo tĩ.

Ok keruhũ awa ta mujã ame'ë ke rehe ihẽ apyta ym ta. Henda peteĩhar rehe ihẽ apyta ym ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ riki upa katu te ma'e ke ihẽ amujã, aja Tupã pandu" aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tĩ:

—Tamũi ta! Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta ke pehẽ, a'erehe pehendy ym. Tupã'ã je'ëha ke jande ramũi putar ym. ⁵² Aja pehẽ tĩ. Peputar ym tĩ. Upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jande ramũi ta mupyrara. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke a'eta jukwa tĩ. Tupã ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ë ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahã, peputar ym a'e ke. ⁵³ A'e ke pejukwa tĩ. Tupã je'ëha ke pehẽ pe Tupã je'ëha rahoha ta muwyr. Anĩ. Ame'ë ke rehe pehendy ym — aja jundéu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amõ ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ëha rehe hendu rahã, ngã panduha rendama'e kapitã ta parahy ehe. Parahyha rehe hãi su'u su'u u'am. ⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ã rahã, Tupã rake wera te hũ, ame'ë rehe usak. Tupã rake Jesu pu'am u'am ame'ë ke rehe usak tĩ. ⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa pe sawa'e te i'ãi. Amukwehe te we kome'ë ywy keruhũ pe wyjy uwyr ame'ë ke a'e. Tupã rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ë ke rehe ihẽ asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anĩ. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hũ tĩ. Pe, opor oho ehe. ⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngã jukwa. Sawa'e wan namõ ita omborihã ta kamixa ke hijar oho. ⁵⁹ Sawa'e wan ame'ë rer Sáu. Ita a'eta omombor ixo rahã, Esete pukái:

—Jesu! Ihẽma'e sawa'e te nde! Ihẽ'ã ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarãi pe u'ar. Hãtã pukái ipe tĩ:

—Sawa'e! Ihẽ rehe peme'ë ta katu ym ame'ë ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ë ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahã, a'e manõ.

Pe, Esete ke ngã jukwa rahã, Sáu pandu tĩ: "Ere! Pejukwa katu!" aja riki.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Sáu mupyrara

8 Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta heta ixo. Jerusarẽ ok ta pe heta ixo. Ame'ë ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ tĩ. A'erehe amõ amõ ywy rupi uhãi oho. Jundéi ywy rupi uhãi oho. Samari ywy rupi uhãi oho tĩ. Jesu mondo ame'ë ta jõ Jerusarẽ ok ta pe ixo. ² Tupã rehe hendu katu ame'ë ta Esete rete ke jyty m raho. Jixi'u hũ ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahã, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kũjã ta ke aja tĩ. Kyndaha pe kynda raho tĩ.

Samari ywy pe myrandu katu ke amō pandu oho

⁴ Amō amō ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta uhāi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho. ⁵ Amō sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihī. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Awa muhāha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tī. ⁶ Pe, je'ēha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupāma'e pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁷ Heta ngā py'a ngi ājā ta ke Siri muhem mondo. Ājā ta uhem rahā, hātā ahem hū. Heta jupyrātā rātā ame'ē ta ke mukatu tī. Heta wata katu ym ame'ē ta ke mukatu tī. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simā. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhū jupe, aja pandu pandu ngā pe. ¹⁰ Je'ēha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngā pandu:

—Tupāma'e pyrātāha namō a'e ixo — aja Simā rehe har upa ngā pandu naī.

¹¹ Paje a'e. Yman ngā ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. ¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ē rehe amō jurujar katu rahā: "Ihē kotyhar ke" aja Tupā pandu. Pe, ame'ē myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Jurujar katu tī. Pe, ame'ē ta ke Siri mujahuk. (Aja rahā Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) ¹³ Simā jurujar katu tī. Upa Siri mujahuk rahā, inamō Simā ixo. Tupāma'e pyrātāha namō Siri mukatu hū ngā ke. Ame'ē ke Simā usak rahā, jupandu jupe:

—Mā! Katu te — aja Simā jupe.

¹⁴ Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupā je'ēha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juā ke mondo tī. ¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahā, jurujar katu ame'ē ta rehe har Tupā namō pandu pandu:

—Kome'ē ta rehe Tupā'ā emuwyr — aja Tupā pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī ym we rī, a'erehe Tupā namō Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahā, Jesu je'ēha rupi mujahuk jō. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Pe, a'eta ākā rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁸ Amō ta ākā rehe ipo ke Jesu mondo ame'ē ta mujar rahā, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu. Ame'ē ke rehe Simā usak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ē pyrātāha ke ihē pe pemuwyr rahā, tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta. Pe, amō ta ākā rehe ihē po

amujar rahā, a'eta rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Simā pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupā'ā ke Tupā me'ē te'e. Ame'ē ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naī. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my. ²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jande namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī. ²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe. ²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke ja-ma'ema'e.) A'erehe nde erejyty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: "Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta" aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ē.) Ame'ē awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ē rape rehe uhyk oho. Ame'ē rupi hekoha pe amō sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke. Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ē 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ēha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ē rehe usak usak uī. ²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ē ke sawa'e pandu pandu. Ame'ē ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ē ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupã je'ëha rehe sawa'e usak usak ame'ë ke kuja ihĩ:

“Jukwaha renda pe arapuharan ke amõ jukwa raho. A'e aja tĩ. A'e ke amõ ta jukwa ta raho tĩ.

Arapuharan ra'yr ke amõ ta hawĩ rahã, ahem ym. A'e ke aja tĩ. Je'ë ym ta a'e ke tĩ.

³³ A'e ke ngã mupyrara rahã, amõ muputu'u ym ingi. Ame'ë ywy pe har ta katu ym te ame'ë ke ma'ema'e ipe. Ame'ë rehe har pandu ym awa.

A'e ke amõ ta jukwa ta. Pe, kome'ë ywy keruhũ ke hjar ta oho” aja pinĩha ke sawa'e usak usak uĩ.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihẽ pe rahã! Awa rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amõ rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ke pandu pandu, ame'ë ke Siri mujekwa ipe. Tupã je'ëha rehe sawa'e usak ramõ, ame'ë ke Siri mu'e. ³⁶ Ame'ë ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tĩ. Pe, pe rupi oho ixo rahã, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihĩ. Ihẽ ke nde eremujahuk rahã, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurar katu rahã, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupã ra'yr, aja ihẽ akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ë ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokõi jõ a'eta. ³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahã, Siri ke Tupã'ã pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tĩ. Pe, pe rupi hury jywyr oho tĩ.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amõ amõ ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ë myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

Jesu rehe Sáu jurujar katu

(At 22.6-16; At 26.12-18)

9 Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe Sáu parahy te rĩ. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihẽ aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amahem rahã, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihẽ apukwar ta arur. Kũjã ta ke apukwar ta arur tĩ. Jerusarẽ ok ta pe arur ta. Ne je'ëha rupi ihẽ aho ta. A'erehe paper pinim ke ihẽ pe emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.

Pe, ame'ë ke Sáu pe a'e me'ë.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahã, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi wera te hũ. ⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ëha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo. ⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ë ke amõ pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namõ oho ame'ë ta pyta u'am. Uhem ym ngã je'ëha ke. Amõ je'ëha rehe jõ a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe. ⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahã, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amõ ta pyhyk. ⁹ Aja Ndama ok ta pe hykõi muhyk raho. Mahapyr ukwer rahã, usak ym te ma'e ke rehe. Arahã u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tĩ.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: “Tatambyk.” Ame'ë rupi Jun rok ihĩ. Ame'ë rupi epandu: “My Jun rok ihĩ my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e” aja epandu eho. Ihẽ pe ma'e pandu pandu uĩ apo. ¹² Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po ke iãkã rehe nde eremujar. Aja rahã, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tĩ. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ë sawa'e rehe har amõ ta pandu hũ ihẽ pe. Nde kotyhar ta rehe mäte hũ ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ë ta pe ma'ema'e hũ tĩ. ¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tĩ. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tĩ. Upa nde rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ëha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anĩ. Sáu koty eho! Ihẽ asak katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ë riki ima'e parakyha ke. Amõ awa ta pe ihẽ rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu ta oho. Kapitã keruhũ pe pandu ta oho tĩ. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tĩ. ¹⁶ Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amõ ta mupyrara te hũ ta. Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahã, ixo oho. Pe, Sáu ãkã rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihẽ mu apo 'y! Se nde erejur rahã, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihẽ ke muwyr nde koty. A'erehe ihẽ ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pirer aja saka ame'ë ke u'ar. Pe, usak katu tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e

ke Anani mujahuk. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahã, pyrãtã katu tĩ.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ pyta we rĩ. ²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. "Jesu riki Tupã ra'yr" aja ngã pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ẽ ta pandu: "Mã! Ma'erehe my!" aja ngã. Pe, pandu pandu a'eta jupe tĩ:

—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywyr ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywyr ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ pandu oho. ²⁵ A'erehe pytun rahã, Sáu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi. ²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ẽ ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. ²⁹ Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe. ³⁰ Ame'ẽ ke Jesu rehe ju-

rujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi wyy rupi ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi wyy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Samari wyy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. ³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe. ³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ẽha kuja amõ her tĩ: "Ndo" aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ẽ pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu tĩ. ³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe mou.

³⁸ "Ri ok ta pe Petu ixo" aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ẽ ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am. Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ẽ ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ẽ ke mujesak jesak u'am tĩ. ⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ẽ ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk. ⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. ⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ẽ ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ẽ rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho. ⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pirer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

Kone rehe har

10 Sesaréi ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ē tama'e kapitā ke a'e. Kuja, 100 heta-ha sonda tama'e kapitā ke a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. ²Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tī. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Amō awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta rehe a'e haihu katu. Tupā namō a'e pandu pandu katu te tī. ³Amō wera rahā, warahy ywa ku'a ihon tate rahā, ixeraiha aja a'e usak. Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupā je'ēha rahoha.

⁴Kone usak ehe rahā, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Tupā namō nde erepandu pandu, ame'ē ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu, ame'ē ke ukwa katu tī. ⁵A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simā Petu pe: "Jande namō eho" aja a'eta pandu ta oho. ⁶Amō sawa'e rok pe Simā Petu ixo. Ok jar rer amō Simā. Ame'ē Simā so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ihī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷Pe, Tupā je'ēha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokōi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amō sonda ke mujy'ar tī. Ame'ē sonda riki jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu tī. Konema'e miasu a'e tī. ⁸Ame'ē mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ē rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹Ame'ē ku'ē rahā, pe rupi a'eta oho ixo rī. Warahy jandar tate rahā, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahā, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) A'ep Tupā namō pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupā namō pandu pandu katu uī.) ¹⁰A'e myahy uī. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amō mupupur ixo rahā, ixeraiha aja a'e usak. ¹¹Kuja usak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ¹²Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr. Ame'ē jywī pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ē ta ihī. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ē ta ihī tī. ¹³Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u! — aja ipe.

¹⁴Petu pandu:

—Sa'e! Anī! So'o ta para ihī. Jande ramūi u'u ym ame'ē ke pehī. A'erehe ihē a'u ym ta tī — aja Petu.

¹⁵Pe, kuja je'ēha uhyk ehe tī:

—Jete riki. Apo katu aja Tupā pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eī — aja Petu pe.

¹⁶Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tī. Aja ixeraiha aja Petu usak.

¹⁷Usak ramō ame'ē rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uī. "Ma'ewā aja my?" aja jupe. Arahā Kone mondo ame'ē ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simā rok ke amō ta mujekwa a'eta pe. ¹⁸Pe, a'eta pukāi:

—Se Simā Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukāi.

¹⁹Usak ramō ame'ē rehe har Petu ukwa ukwa uī rī. Pe, Tupā'ā pandu ipe:

—Ehendu katurahā! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr. ²⁰Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namō eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihē amuwyr — aja Petu pe.

²¹Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ē ke ko ihē. Ma'e pehē pe? — aja Kone muwyr ame'ē ta pe Petu pandu.

²²A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitā a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe: "Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta" aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rī. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ku'ē rahā, ima'e ke Petu moī katu. Pe, a'eta namō oho. Amō ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta. ²⁴A'engi amō ku'ē rahā, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahā, Kone harō ixo. Petu ta rehe harō ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar tī. Upa ame'ē ta harō ixo tī. ²⁵Hok pe Petu ixo tate rahā, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipynarāi pe a'e wapyk uī tī. (Aja ipy'a moī moī ta tipe.) ²⁶Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihē tī. Ihē rehe nde py'a emoī moī ym eī — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷Hok pe ixo oho rahā, Kone namō Petu pandu pandu. ²⁸A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namō jande jaxo rahā, katu ym. Aja jande ramūi ta je'ēha ke. Ame'ē ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihē. Amō awa rok pe aja tī. Amō awa rok pe jande jaxe rahā, katu ym tī. Aja jande ramūi ta je'ēha tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. Anī. Aja ym apo 'y. Amō awa namō jaxo rahā, katu apo 'y. Aja ihē pe Tupā mujekwa. Amō awa jaxer ym, aja ihē pe Tupā mujekwa katu tī. Ihē keraiha rupi a'e mujekwa katu ihē pe.

²⁹A'erehe ihē pe nde kotyhar ta pandu rahā, pahar ihē ajur. Apo ihē akwa ta. Ma'erehe ihē ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihē rok pe ihē axo. Mahapyr aker apo. Tupā namō ihē apandu pandu aī. Se warahy rahā, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahā. Pahar ihē ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy!

³¹ Ihē pe a'e pandu: "Kone! Tupā namō nde erepandu pandu ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.
³² Apo Jop ok ta pe amō ke emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho. Amō Simā rok pe ixo. Ame'ē Simā so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ke ihī" aja ihē pe. ³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihē amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupā usak katu ixo. Upa nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ēha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihē akwa katu apo! Ihē keraiha aja ihē asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupā juja katu te usak katu, aja akwa katu. ³⁵ Amō amō awa ta ipy'a ke moī moī katu ehe rahā, ame'ē ke Tupā putar katu tī. Amō amō awa ta katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e putar katu tī. Upa katu te amō amō awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ēja saka Tupā mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ngā py'a ke Jesu muhury katu, ame'ē myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³⁷ Upa Juā pandu pandu rahā, Jesu riki pandu pandu uwyr tī. Upa Juā mujahuk rahā tī. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu oho. ³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Tupā'ā ke a'e moī katu ehe tī. Usak katu ehe tī. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ē ke a'e ma'ema'e oho. Ājā ta awa ta py'a rehe ihī, ame'ē ta ke upa mukatu hū tī. ³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ē rehe jande jasak. Ame'ē rehe har japandu pandu. Jerusarē ok ta pe ma'ema'e ame'ē ke rehe jasak tī. Ame'ē rehe har japandu pandu tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngā jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. ⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tī. Upa ngā usak ym ehe. Jande pe jō Tupā mujesak. Jande rehe Tupā usak katu ame'ē ta ke jande. Yman rahā, jande rehe a'e usak katu ta tī, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahā, Jesu namō ma'e ke jande ja'u. (Aja rahā, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tī.) ⁴² Pe, jande pe a'e pandu: "Ihē rehe har ngā pe pepandu pandu peho. Ngā rehe har ihē atu apandu pandu ta aja Tupā mu'am. 'Katu pehē. Tupā namō pexo katu' aja apandu ta. Anī rahā: 'Katu ym pehē. Mupyraraha renda pe peho' aja apandu ta tī. Aja ixuwe katu ame'ē ta rehe har ihē apandu ta. Manō ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ē ta rehe har apandu katu ta tī" aja jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tī:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e ka'u te'eha

ke amō ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ēha rupi Tupā ipy'a jywyr ta ehe" aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amō awa ta rehe Tupā'ā ihī katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uī rahā, upa hendu uī ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu. Kone ta rehe ihī katu. ⁴⁵ Amō amō awa tama'e je'ēha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupā'ā ihī katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupā rehe har pandu pandu tī: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pandu katu ipe. Ame'ē ke Jop ok ta ngi Petu namō uwyr ame'ē ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'eta tī. Jundéu awa ta ke a'eta tī. Pe, aja ame'ē ta hendu rahā, amō awa ta rehe Tupā'ā ihī katu, aja a'eta ukwa katu tī. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī katu, aja ukwa katu tī.) A'erehe: "Mā! Katu tiki" aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. A'erehe kome'ē ta ke jande jamujahuk rahā, katu tiki. Amō ta riki marā ka ym je'ēha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amō ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamō uwyr ame'ē ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi kome'ē ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahā, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namō pepyta we rī — aja a'eta pe.

Jerusarē ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

11 Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ē ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja ame'ē ta hendu tī. ² Pe, Jerusarē ok ta pe Petu jywyr rahā, amō ta je'ē je'ē hū inamō. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta a'eta. Ipirer jupāha putar katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe hamūi ta ukwa aja me'ē rehe hendu katu we rī. Ame'ē ta je'ē je'ē hū tī:

³ —Amō awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahā, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta namō ma'e ke nde ere'u tī. Katu ym tī — aja Petu pe je'ē hū.

⁴ Pe, upa katu te ame'ē rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihē axo rahā, Tupā namō ihē apandu pandu aī. Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Ame'ē rupi kuja ihē asak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ⁶ Ihē rake pyta. Jywī pe ihē ama'ā katu rahā, ywy rupi so'o wata ame'ē ta rehe ihē asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ipixi'a pe wata ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. ⁷ Pe, kuja ihē pe je'ēha pandu muwyr: "Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u!" aja ihē pe. ⁸ Pe, ihē apandu: "Sa'e! Anī! Jande ramūi ta u'u ym ame'ē ke ihē

a'u ym ta tĩ" aja ihē apandu. ⁹ Pe, ywa ngi je'ēha ihē pe uwyr tĩ: "Ame'ē ke jetehar te riki. Apo amō koty. 'Katu' aja Tupā pandu. 'Ame'ē ke jaxer te'e' aja ym ekwa eĩ" aja ihē pe. ¹⁰ Aja mahapyr ihē rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹ —Pe, arahā ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tĩ. Simā rok pe ihē axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ē ta ke ihē koty amō muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr. ¹² Pe, ihē pe Tupā'ā pandu: "Pahar sawa'e ta namō eho" aja ihē pe. Ko ixo ame'ē ta ihē namō oho tĩ. Awa po wajar peteĩ hetaha ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta tĩ. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahā, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³ —Hok pe Tupā je'ēha rahoha rehe Kone usak, ame'ē rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe: "Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho: 'Pahar jande namō eho' aja. ¹⁴ Nde ke Tupā muhā katu ta ame'ē rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupā muhā katu ta tĩ. Ame'ē rehe har a'e pandu ta tĩ" aja Kone pe pandu. ¹⁵ Pe, a'eta pe ihē apandu pandu rahā, jande aja ame'ē ta rehe Tupā'ā ihĩ katu tĩ. ¹⁶ Pe, Jesu je'ēha ke ihē akwa a'am. Kuja a'e pandu: "Y pe Juā mujahuk. Pehē amō koty. Pehē rehe Tupā'ā ihĩ katu ta" aja Jesu pandu katu. ¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahā, Tupā'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke Tupā muwyr tĩ. A'erehe marā ka ym ihē aje'ēha. Tupā namō ihē ajumai ym ta me'ē te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ē ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu rahā, je'ēha uhem ym. Jerusarē ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupā pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Kuja pandu tĩ:

—Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā koty ipy'a muruwak mondo rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tĩ — aja Jerusarē ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amō ta jukwa rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mupyrara tĩ. A'erehe amō koty koty ame'ē ta uhāi oho. Amō amō ta Seni ywy pe oho. Amō amō ta Xi ypa'ũ pe oho tĩ. Amō amō ta Antioki ok ta pe oho tĩ. Ame'ē ta uhāi uhāi oho rahā, jundéu awa ta pe jō Tupā je'ēha ke pandu pandu. ²⁰ Pe, amō sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ũ pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amō ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu. ²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ēha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamūi ta ukwaha ke heta ngā hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tĩ.

²² Ame'ē rehe har myrandu ke Jerusarē ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe

a'e ke a'eta mondo.) ²³ A'ep a'e uhyk rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hũ tĩ:

—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ē ke Manambe. Tupā'ā ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngā Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupā je'ēha ke inamō Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho. ²⁶ Mahem rahā, Antioki ok ta pe werur inamō. Peteĩ warahy 'ar rahā, a'ep mokōi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō ame'ē ta pyta. Johu ngā ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe amō ta pandu py: "Kirisutu kotyhar ta ke" aja. (Amō: "Jesu kotyhar ta ke" aja her tĩ.)

²⁷ Arahā Antioki ok ta pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta uhyk uwyr. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr. ²⁸ Heta ame'ē ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupā'āma'e pyrātāha namō kuja a'e pandu:

—Kome'ē ywy keruhũ rupi ngā mi'u nixói te ta. Ngā myahy te hũ ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ē. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitā keruhũ rahā, aja uhyk. ²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ē ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namō ixo ame'ē ta heta me'ē. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahā, ame'ē ta ta'yr mi me'ē. Aja mujy'ar tĩ. ³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ē kapitā ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amō raho inamō tĩ.

Jesu kotyhar ta ke amō ta mupyrara tĩ

12 Arahā amō amō we Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitā. ² Pe, Ero je'ēha rupi Tian ke amō jukwa oho. Tian riki Juā mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ē rehe jundéu awa ta hury katu. ³ Ame'ē ke Ero ukwa rahā, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahā, Petu ke pyhyk. (Ame'ē wera rahā, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ē ke u'u.) ⁴ Upa pyhyk rahā, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harō u'am. Awa py wajar mokōi sonda ta harō u'am. Tumeme harō py. A'engi amō tumeme harō tĩ. A'engi amō tumeme harō tĩ. Aja pame katu te harō u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahā, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. ⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupā namō pandu pandu hũ. "Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu" aja inamō pandu pandu hũ.

Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'ëha rahoha muhem

⁶ Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwerou. Ku'ë rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ. ⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ëha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar. ⁸ Pandu ipe tĩ:

—So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ — aja Petu pe.

Ame'ë upa rahã, pandu ipe tĩ:

—Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ëha rahoha muhem raho ame'ë ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ. ¹⁰ Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ë riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixo oho ame'ë ke. Ame'ë rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ëha rahoha hijar oho. ¹¹ Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ëha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi ihẽ ke a'e mupoir. Ihẽ ke mupoir, a'erehe ihẽ ke amõ jukwa ta, ame'ë ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahã, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juã mãi. Mak aja Juã rer tĩ. A'ep heta jy'ar uĩ. Tupã namõ pandu pandu uĩ. ¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahã, pukái u'am. Pe, kũjãtãi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. ¹⁴ Petu je'ëha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rĩ. Pe, amõ ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kũjãtãi.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kũjãtãi pe.

Anĩ. A'e pandu we rĩ:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ëha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ë ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rĩ. Pe, amõ hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahã, a'eta pandu: "Mã! Myja nde erehem my? Mã!" aja a'eta pandu. ¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ëha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupã muhem ame'ë rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tĩ:

—Ame'ë rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tĩ — aja a'ep ixo ame'ë ta pe Petu pandu.

Pe, amõ koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahã, sonda ta pandu pandu hũ a'eta jupe. "My Petu ihon mamy?" aja sonda ta pandu hũ.

¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahã! — aja a'eta pe.

Anĩ. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harõha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemiha rehe har pandu. Anĩ. Je'ëha nixói te a'eta rehe. Pe, amõ sonda ta pe Ero pandu:

—Harõha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rĩ.

Ero manõha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ë ywy ngi ngã mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ngã mi'u werur tĩ. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinõ ok ta pe har ta rehe parahy tĩ. A'erehe ame'ë mokõi ok ta pe ngã mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinõ ok ta pe har usak oho tĩ. Mukatu ta oho. (Aja rahã, ngã mi'u ke Ero mondo ta tĩ, aja ngã ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ë ta pandu py. Her Mbasã. Kapitã rok usakiha ke a'e. Ame'ë namõ a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namõ mukatuha rehe har johu ngã pandu ta oho.

²¹ Pe, amõ weraha ke Ero manga. Arahã kapitãma'e myrape tymã 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ë ke a'e munde. Pe, ngã pe a'e pandu pandu katu te uĩ. ²² A'erehe Ero rehe ngã ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ym a'e! Tupã tiki a'e — aja ukwa ngã jupe.

²³ Tupã aja Ero rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ katu. Ame'ë ke Ero muputu'u ym ngã ngi. A'erehe pahar Tupã je'ëha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hũ. Aja a'e manõ.

²⁴ Pe, Tupã je'ëha ke amõ ta pandu pandu oho. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahã, Manambe jywyr oho. Jerusarẽ ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamõ tĩ. Jywyr oho rahã, Juã Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tĩ.

13 Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ngi har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tĩ. Ko Manambe. Amõ Simã. "Amõ awa pihun" aja her tĩ. Amõ Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amõ Sáu. Amõ Manaë. Ero namõ a'e tyha oho ame'ë ke a'e. ² Ero riki jundéu awa tama'e kapitã. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu.) Tupã namõ a'eta pandu pandu uĩ tĩ. Arahã Tupã'ã mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihẽ katu asak. Sáu rehe aja tĩ. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihẽ amujekwa ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupã'ã mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rī. Tupā namō pandu pandu we tī. Pe, Manambe ākā rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sāu ākā rehe mujar tī. (Aja Tupā katu usak a'eta rehe, aja amō ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ū rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sāu aja tī. A'eta ke Tupā'ā mondo. A'engi Xi ypa'ū rehe uhyk oho. Jarusu keruhū pe oho. ⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixe oho. A'ep Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu. Juā Mak a'eta namō ixo. Manambe ta namō ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶ Ypa'ū rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tī. Ngere je'ēha pandu ame'ē ke: "Erima" aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e jupe. Kapitā rehe katu ame'ē ke a'e. Kapitā rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namō a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupā je'ēha ke a'e hendu tar katu. Anī. Ame'ē ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitā jurujar katu ame'ē ke a'e putar ym tī. A'erehe Manambe ta namō a'e je'ē je'ē hū. ⁹ Pe, paje rehe Sāu ma'ā katu. Sāu amō her ipe tī. "Páu" aja amō ipe tī. ¹⁰ Tupā'ā ihī katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ājā ramūi a'e.) Katu amō ta ma'ema'e ame'ē ke nde ereputar ym. Amō ta ke nde eremuka'u te'e hū. Tupā riki jetehar te ke mujekwa katu. Anī. Ame'ē ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo. ¹¹ A'erehe apo nde ke Tupā mahy ta. Heta nde ereker rahā, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amō pyhyk ta raho ame'ē ke a'e kekar ixo. ¹² Ame'ē rehe kapitā usak rahā, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uī. Ame'ē ke kapitā hendu hendu uī tī. Paje reha uwe ame'ē ke rehe a'e usak tī. A'erehe a'e pandu: "Mā!" aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tī. Ehe katu me'ē ta oho tī. Jarusu keruhū pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pansi ywy rehe ihī. Juā anī a'e. Páu ta ke Juā Mak hijar oho. (Páu ta namō pyta ym.) Jeje Jerusarē ok ta pe jywyr oho. ¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pisi ywy rehe ihī. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixe oho. A'ep wapyk uī. ¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ē ke amō pandu pandu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitā ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahā, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahā, ipo mukatakiha namō ngā je'ēha ke muputu'u ngā ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta tī! ¹⁷ Pehendu katu tī! Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī katu. Ko jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramūi ta rehe Tupā usak katu. Yman amō awa ta aja Eji ywy rehe jande ramūi ixo. Arahā jande ramūi ke Tupā muheta. Pe, pyrātāha rupi jande ramūi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr. ¹⁸ Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata wata ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata wata ixo. Arahā ma'e ka'u te'eha ke jande ramūi ta ma'ema'e hū. Anī. Tupā ipy'a katu te we ehe rī. Hijar ym we rī. ¹⁹ Kanaā ywy rehe amō amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke Tupā mumba. Amō koty henda pe har ta ke mumba tī. Amō koty koty henda pe har ta ke mumba tī. Aja awa po wajar mokōi amō koty henda pe har ta ke a'e mumba tī. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ramūi ta ke a'e mupyta. ²⁰ Ame'ē ywy rehe heta warahy 'ar rahā, jande ramūi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahā, ixo.

—A'engi ngā rehe har pandu pandu ame'ē ta ke Tupā mu'am. Kapitā ta aja a'eta tī. Pe, Samue uhyk. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. ²¹ Pe, kapitā keruhū ke jande ramūi putar rahā, Sāu ke Tupā mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamī rainō ke a'e. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, a'e riki kapitā keruhū. ²² Pe, Sāu ke Tupā hijar rahā, Ndawi ke a'e mu'am tī. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitā keruhū aja mu'am. Kuja ehe har Tupā pandu: "Sawa'e ihē aputar katu ame'ē ke ihē amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu" aja Tupā pandu. ²³ Yman jundéu awa ta ke amō muhā katu ta, aja Tupā pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngā muhāha aja Tupā mu'am. Jesu riki Ndawi rainō. (Aja rahā, kapitā keruhū a'e tī, aja mujekwa katu.) ²⁴ Jesu pandu ym rahā we, jundéu awa ta pe Juā pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e peka'u te'eha pe ma'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke ihē amujahuk ta" aja Juā pandu pandu. ²⁵ Pe, Juāma'e parakyha upa tate rahā, a'e pandu: "Amō rehe peharō pexo. Ihē riki a'e ym. Pehendu katurahā! Ihē raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē" aja Juā pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—Ihē mu ta! Pehē riki Amarā rainō ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu me'ē ta tī! Pehendu katu tī! Awa ta ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. ²⁷ Jesu riki awa muhāha ke a'e. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitā ta ukwa ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke rehe a'eta usak usak. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. "Jesu ke pejukwa" aja a'eta pandu rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa. ²⁸ Amō ma'e ka'u te'eha ke

ma'ema'e, ame'ë ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Aní. Amõ ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu.

²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahã, myra ngã mupia ame'ë ngi amõ ta muju. Pe, itakwar keruhũ rupi a'eta mou raho. ³⁰ Aní. A'ep pyta ym. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. ³¹ Kwera katu uhem rahã, inamõ ixo ame'ë ta usak usak katu ehe tí. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarë ok ta pe Jesu namõ a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tí. Heta ukwer rahã usak usak katu ehe tí. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo. ³² Ko pehë pe myrandu katu ke jande japandu pandu tí. Jande ramõi ta pe Tupã manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahã, ame'ë manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramõi ta rainõ ta ke jande. Kweraha rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Mokõihar rehe ihĩ. Kuja Tupã je'ëha:

"Nde riki ihë ra'yr. Apo: 'Nde riki nde erexo py ame'ë ke nde' aja ihë amu'am.

Aja rahã: 'Nde riki katu te' aja nde ke ihë amu'am. Aja ngã pe ihë amujekwa" aja Tupã pandu.

³⁴ —Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ tí. Tupã pandu:

"Nde rehe ihë asak katu ta, aja Ndawi pe ihë amanga katu" aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tí.

—Ame'ë ke a'e pandu rahã, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta. ³⁵ Amõ Saumo rehe kuja panduha ihĩ tí:

"Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ë ke a'e" aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tí — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tí:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ë ywy pe a'e ixo rahã, Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e. Inamõ ixo ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Pe, a'e manõ. Hamõi rake rupi amõ ta jytym tí. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihĩ. Ame'ë panduha Ndawi rehe har aja ym.) ³⁷ Pe, Tupã mukwera katu ame'ë ke inem ym te ta. (Jesu a'e.) ³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahã! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Aní. Tupã ipy'a pehë rehe jywy. Jesu je'ëha rupi jywy. Ame'ë ke pehë pe japandu pandu. ³⁹ Jesu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywy katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehë py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ëha rehe jõ amõ hendu katu rahã, aja ym. Tupã ipy'a jywy ym ehe. Juhyk ym.

⁴⁰ A'erehe pekwa katurahã! Aja rahã, yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, aja pehë rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim: ⁴¹ Tupã pandu:

"Pepuka puka hũ ame'ë ta! Pesak katurahã! Mäte pekwha! Mã peja pemanõ!

Kome'ë ywy pe pexo rahã, ihëma'e pyrãtãha namõ ma'e katu te ame'ë ke ihë ama'ema'e. Aní. Ame'ë rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehë pe amõ pandu pandu. Aní. Pejurujar ym ehe tí, aja Tupã pandu" aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim.

—Mã peja aja ym pehë tí. Jurujar ym ame'ë ta aja ym pehë tí — aja Páu pandu pandu hũ.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tí. Arahã jundéu awa aja ym ame'ë ta pandu a'eta pe:

—Amõ putu'uha 'ar rahã, nde erepandu ramõ, ame'ë rehe har jande pe pepandu pandu tí — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngã uhem oho rahã, Páu ta namõ heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta Páu ta namõ oho tí. Ame'ë ta jundéu awa ramõi ta ukwa aja jurujar katu tí. Páu ta pandu pandu:

—Pehë rehe Tupã usak katu. Ame'ë rehe pewe pexo rĩ — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amõ putu'uha 'ar uhyk rahã, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupã je'ëha rehe hendu uwyr. ⁴⁵ Páu ta namõ ngã jy'ar. Ame'ë ke rehe jundéu awa ta usak rahã, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngã, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ë je'ë hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hũ ehe tí. Aní. Páu kyje ym ngã ngi. Manambe kyje ym tí. A'eta pandu:

—Pehë riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehë pe Tupã je'ëha ke japandu pandu py rahã, katu tiki. Aní. Ame'ë rehe pehendu tar ym. Pehë ruhãha ke peputar ym, aja pekwha tí. A'erehe pehë ke jahijar ta jaho. Amõ awa ta pe Tupã je'ëha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe.) ⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa: "Amõ awa ta pe ihë je'ëha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihë amuhã katu ta, ame'ë ke a'eta ukwa katu ta tí. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa ta tí" aja Tupã pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ëha rehe amõ awa ta hendu rahã, hury katu.

—Tupã je'ëha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ë ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹ Pe, amõ ta Tupã je'ëha ke Páu ta pandu pandu ame'ë ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitã ta ixo. Ame'ë ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke a'eta muparahy tí. Amõ awa ta ke ame'ë kũjã ta. Jundéu ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ë ta ke a'eta tí. Pe, Páu ta ke ngã mupyrara. Pandu: "Jande rekoha ngi peho" aja Páu ta pe. Pe, ame'ë ywy ngi muhem mondo. ⁵¹ Oho rahã, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa. Ame'ë ok ta pe har ta Tupã je'ëha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tí. ⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tí.

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

14 Iko ok ta pe aja tí. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tí. A'eta pandu pandu

katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amō awa ta jurujar katu ehe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. ² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ē ta ixo tī. Amō awa ta ke ame'ē ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy. ³ Anī. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngā ngi. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ahy ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. Ame'ē rehe ngā usak rahā, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu. ⁴ Anī. Iko ok ta pe har ta amō koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ēha rehe jurujar katu. Amō wajar jundéu awa ta je'ēha rehe jurujar katu. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Pe, amō awa ta namō jundéu awa ta jy'ar. Kapitā ta namō johu ngā jy'ar. Ame'ē ta pandu pandu ngā jupe: —Páu ta ke jamahy jahorahā! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngā jupe.

⁶ Pe, ame'ē ke Páu ta ukwa rahā, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tī. Mokōi ok ta Rikaō ywy rehe ihī tī. ⁷ Ame'ē ywy rupi wata wata oho tī. Ame'ē rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tī.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'eha a'e. ⁹ Páu je'ēha rehe a'e hendu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe sawa'e jurujar katu uī, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ā katu. ¹⁰ Hātā pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo. ¹¹ Páu mukatuha rehe hetaha ta usak rahā, amō awa je'ēha pe a'eta pandu pandu hū. Rikaō ywy pe har ta je'ēha namō kuja a'eta pandu:

—Tupā ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naī.

¹² Pe, Manambe rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe. "Jup" aja moī ehe. Páu rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe tī. Páu riki pandu ame'ē ke a'e, a'erehe: "Meku" aja moī ehe. ¹³ Ame'ē ok ta rukwen rake Jup rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ame'ē pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyar pukwar pukwar ame'ē ke moī ehe. Pe, ame'ē ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupā ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naī, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moī moī ta. Hetaha ta ipy'a moī moī ta a'eta rehe tī.

¹⁴ Ame'ē ke Páu ukwa rahā, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tī. (Aja musak rahā, katu ym ngā ma'ema'e ixo, ame'ē ke ngā pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hātā pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mā peja ym pema'eha. Pehē aja awa te'e jande tī. Pehē pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahā, peme'ēja jaxeriha ke pehijar ta. Tupā te rehe pehē py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupā te riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ywa ke a'e mujā. Upa katu te ywate

rupi ma'e wewe ixo ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Upa katu te ywy rupi wata ame'ē ta ke mujā tī. Y ramūi ke mujā tī. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke mujā tī. ¹⁶ Yman upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā je'ē ym. ¹⁷ Tupā pete'e ixo ame'ē te'e a'e, aja ngā pe a'e mujekwa. Ame'ē rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ē ke a'e muhury katu tī. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tī. Jande ruryha ke jande pe muwyr tī. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tī — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hū. Pe, ngā ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngā jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amō jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amō ta uhyk uwyr tī. Ame'ē ta ngā ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupā je'ēha ke Páu pandu ame'ē ke a'eta putar ym. A'erehe ngā ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngā japi. Manō aja ngā ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykī muhem raho. ²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramā jy'ar ehe rahā, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tī.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tī

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tī. Ngā hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tī. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tī. Pisi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. ²² Ame'ē ok ta rupi Páu ta oho rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu te we rī. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ame'ē ta ke Páu ta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Páu ta pandu ngā pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Jande ke amō ta mupyrara hū ta. Tupā kotyhar ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe Tupā ixo ame'ē pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ē ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amō amō ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamūi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahā, Tupā namō ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu.) Tamūi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mā peja pehē rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho. ²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahā, a'ep Tupā je'ēha ke ngā pe a'eta pandu pandu tī.

²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ē pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ok ta riki Siri ywy rehe ihī. Amukwehe te we ame'ē ok ta ngi Páu ta oho rī. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupā je'ēha ke pepandu pandu peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja mokōi sawa'e ta pe kwe.

Tupã je'ëha ke pandu pandu. Ame'ë riki Páu tama'e parakyha. Ame'ë ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ë ok ta pe uhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu ta muj'ar. Pandu pandu ngã pe:

—Jande rehe Tupã usak katu. A'erehe jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amõ awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rĩ. Jesu kotyhar ta namõ pyta ixo rĩ.

Jerusarë ok ta pe jy'ariha ihĩ

15 Antioki ok ta pe amõ sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ëha mu'e, aja pehë rehe ihĩ ame'ë pirer ke pejupã ym rahã, pehë ke Tupã muhã ym ta — aja sawa'e ta mu'e naĩ.

² Anĩ. Páu je'ë:

—Anĩ! Aja ym — aja je'ë hãtã tã te hũ.

Aja Manambe je'ë hãtã tã te hũ tĩ. Sawa'e ta namõ a'eta je'ë hãtã tã te hũ. Je'ëha ke putu'u ym ngã ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namõ Jerusarë ok ta pe eho. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namõ eho. Ipirer jupã, ame'ë rehe har Jesu mondo ame'ë ta namõ pehë johu pepandu peho. A'ep tamũi ta namõ pepandu peho. Amõ se Antioki ok ta pe har ta oho ta tĩ — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ë ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tĩ. Oho ixo rahã, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamũi ta ukwa ame'ë ke amõ awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu. ⁴ Pe, Jerusarë ok ta pe Páu ta uhyk rahã, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ë ta hury katu tĩ. Tamũi ta hury katu tĩ. A'eta pandu:

—Ko pehë pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngã pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupã je'ëha ke jande japandu pandu rahã, jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngã pe. ⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ë ta pu'am. (Moise je'ëha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ë ta pandu:

—Ipirer ke amõ awa ta jupã rahã, katu. Moise mupinim ame'ë ke rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ — aja parise ta.

⁶ Ame'ë rehe har tamũi ta namõ Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu ngã jupe. ⁷ I'i atu ame'ë rehe har je'ë hãtã tã ngã jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihë mu ta! Pehendu katurahã! Yman ihë rehe Tupã usak katu, aja pekwa katu. Pehë ngi har ihë ke a'e jo'ok. Pe, amõ awa ta pe myrandu katu ke ihë apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihë apandu rahã, a'eta

riki hendu katu tĩ. ⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ. Awa ta rehe har Tupã ukwa katu. Amõ awa ta rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe a'eta py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr tĩ. ⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jande aja Tupã ipy'a katu a'eta rehe tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ, a'erehe Tupã ipy'a jywyr a'eta rehe tĩ. ¹⁰ Katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e. Anĩ. Apo amõ koty peputar. Katu ym aja. Amõ kotyhar rehe amõ awa ta hendu katu te ixo. Ame'ë ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marã ka ym Moise je'ëha rehe jande ramũi ta hendu katuha tĩ. ¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ, a'erehe a'eta ke Tupã muhã katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tĩ, a'erehe Tupã muhã katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ëha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tĩ. Amõ awa ta namõ a'eta ixo rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ a'eta mukatu hũ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta mukatu hũ. (Aja rahã, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ë ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Upa katu te ame'ë rehe har pandu pandu ngã pe. ¹³ Upa pandu rahã, Tian pandu:

—Ihë mu ta! Pehendu katurahã! ¹⁴ Amõ awa ta ngi har amõ amõ ta rehe Tupã usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupã kotyhar ta apo 'y. Aja amõ awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ame'ë rehe har jande pe Simã pandu ramõ. Ame'ë riki jetehar te ke. ¹⁵ Ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Kuja mupinim. ¹⁶ Tupã pandu: "Ndawi rainõ ta ihë rehe ipy'a moĩ moĩ ym. A'engi ihë asak katu ta ngã rehe tĩ.

Pe, ihë rehe Ndawi aja hainõ ta ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ.

¹⁷ Pe, upa katu te amõ awa ta ihë rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ.

Upa katu te amõ awa ta ngi har ihë kotyhar ta aja ixo ta tĩ. Ame'ë ta ke ihë rehe ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ" aja Tupã pandu.

¹⁸ —Yman ame'ë rehe har ngã pe Tupã mujekwa — aja Tian pandu. ("Amõ awa ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke" aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tĩ:

—Jande je'ëha rehe amõ awa ta pyai rahã, katu ym, aja ihë akwa. Hamũi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. ²⁰ A'erehe paper pinim ke jamondo ngã pe rahã, katu tiki. Kuja: (Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ë ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tĩ.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Aja jamupinim rahã, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupiniha rehe amō awa ta hendu katu rahā, Moise je'ēha ke ukwa ame'ē ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ē ke ngā pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ēha ke ngā pandu pandu tī. A'erehe Moise je'ēha ke heta ngā ukwa katu. A'erehe ame'ē ta ke muparahy rahā, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amō awa ta pe paper pinim mondo

²² Antioki ok ta pe Páu namō mokōi sawa'e ta mondo rahā, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwa katu. Manambe namō mondo rahā, katu tiki tī. Aja tamūi ta ukwa tī. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tī. Pe, ame'ē ta ngi har mokōi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. "Masamba" aja her tī. Amō Sir ke ngā mu'am tī. Ame'ē mokōi riki kapitā ta. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta. ²³ Paper pinim ke ame'ē ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ko riki tamūi ta ixo tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo tī. Pehē pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehē katu pexo. Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tī, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehē riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī.

²⁴ Jande ngi har pehē ke amō ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ē ta je'ēha rehe pejumupyai tī, aja jahendu tī. Ame'ē ta ke pehē koty jamondo ym. ²⁵ A'erehe jande japy'ar jaxo. Peteihar aja jande jaxo. Mokōi sawa'e ta rehe jasak katu. Ame'ē ta ke Manambe namō jamondo ta apo, pehē koty. Páu namō a'eta oho ta tī. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tī. Japy'a katu ehe tī.

²⁶ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amō ta jukwa tar katu tipe. Anī. Páu ta kyje ym ngā ngi. Pandu pandu te we oho rī.

²⁷ Pe, mokōi sawa'e ta ke pehē pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amō Sir. Upa katu te jamupinim ame'ē ke pehē pe a'eta pandu ta tī.

²⁸ Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahā, katu tiki, aja jande pe Tupā'ā mujekwa. Aja rahā, katu, aja jakwa katu tī. Kuja jō pehendu katu rahā, katu tiki.

²⁹ (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Upa ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

³⁰ Pe, mokōi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namō mondo tī. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahā, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ē ngā pe.

³¹ Ame'ē ke rehe ngā usak usak rahā, hury katu. Je'ēha katu ame'ē ke paper rehe ihī, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namō Jun pandu pandu hū. ³² Sir pandu pandu tī. Jun riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī. Sir aja tī. Jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ngā ke a'eta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. ³³ A'ep a'eta pyta rī. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywyw mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehē ke jande mu ta muwyw ame'ē ta koty pejywyw peho! Mā peja pehē rehe Tupā usak katu! — aja Jun ta pe ngā pandu.

³⁴ [Anī. Sir jywyw ym oho.

—Apyta we ta rī — aja Sir jō pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ē ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hū. Ngā pe amō ta namō a'eta pandu pandu hū. Tupā je'ēha ke a'eta mu'e mu'e hū tī.

Páu ngi amō koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahā, Manambe pe Páu pandu: —Amukwehe te we ok ta rupi Tupā je'ēha ke japandu pandu jaho. Jande japyrū ame'ē ok ta rupi pame katu te jasak jaho tī. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa ta. Jasak jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahā! — aja Manambe pandu.

³⁷ Juā Mak ke Manambe raho tar katu. "Anī. Raho rahā, katu ym" aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahā, hekoha pe Juā jywyw oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupā je'ēha ke a'e pandu ym oho.

³⁹ Parakyha upa ym rahā, jywyw oho. Pe, Juā rahoha rehe har Manambe namō Páu je'ē hātā tā te hū. A'erehe Páu ngi amō koty Manambe oho. Xi ypa'ū pe Juā namō Manambe oho. Jarusu keruhū pe oho. ⁴⁰ Páu riki Sir namō oho tar katu. Ame'ē mokōi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho. Siri ywy rupi oho tī. Oho ixo rahā, Tupā je'ēha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī.

Páu ta namō Timo oho

16 Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tī. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Imāi aja tī. Imāi riki jundéu awa. Ipái anī. Amō awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e.

² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tī. Upa katu te ame'ē ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja Timo rehe har ngā pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amō awa ke aja upa katu te ame'ē ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ē pিরer ke Páu jupā. (Aja rahā, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amō amō ok ta rupi oho ixo rahā, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ē me'ē.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ē ke rehe pe-hendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ē paper pinim ke Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta mupinim. Tamūi ta mupinim tĩ. ⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mātā katu oho. Aja Tupā rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahā pame katu te Jesu rehe amō amō ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi Tupā je'ēha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupā'ā mujekwa:

—Anĩ. Ame'ē rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahā, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupā'ā mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ē rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho. ⁹ Pytun rahā, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihē rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramūi ruwái koty ihĩ.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngā pe japandu jaho. Aja Tupā putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihē aho tĩ. Ihē Ruk. Kome'ē paper ke ihē amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhū pe jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Nea ok ta pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. ¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ē ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ē ok ta ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ē amō nixói. ¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupā namō ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tĩ. Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha ke japan-du pandu jaĩ. ¹⁴ Kūjā ta ngi har pete'ixi. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ē muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramūi ta aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Páu je'ēha rehe a'e hendu rahā, Tupā mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.) ¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tĩ. (Aja rahā,

Tupā kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihē ajurujar katu te aja pekwa rahā, ihē rok pe pepyta we rĩ — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hū, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amō kynda raho

¹⁶ Amō wera rahā, Tupā namō ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahā, jande rehe kūjātāi usak. Ājā ipy'a rehe ihĩ ame'ē ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rĩ, ame'ē rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rĩ, ame'ē ke a'e mujekwa katu tĩ. A'erehe kūjātāi je'ēha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hū. ¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tĩ. Kuja hātā pandu pandu:

—Kome'ē sawa'e ta riki Tupā rehe paraky u'am. Tupā riki ywate har a'e. Pehē ke Tupā muhā katu ta, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu — aja kūjātāi pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahā, pandu pandu. Ame'ē ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahā, ājā pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar ājā uhem oho ingi. Ame'ē ke kūjātāi jar ta usak rahā, ma'e ke kūjātāi pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk. ²⁰ Sir ke pyhyk tĩ. Pe, homa awa tama'e kapitā ta pe raho. Ngā panduha renda pe kapitā ta ixo. Pe, kapitā ta rehe muhyk rahā, a'eta pandu:

—Kome'ē ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ē ta muparahy. ²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ē ta mu'e mu'e u'am. Ame'ē rehe jahendu katu rahā, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amō koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ē je'ē hū tĩ. Páu rehe har je'ē je'ē hū. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitā ta musak musak ingi. Sirma'e aja tĩ. Pe, amō ta pe kapitā ta pandu:

—Kome'ē ta ke pepirok — aja kapitā ta pandu.

²³ Upa pirok hū rahā, kyndaha pe kynda raho. Kynda-ha harōha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harōha kynda katu. Kapy a'ejōhar ame'ē pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahā, Tupā namō Páu pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupā rehe har a'eta jyngar jyngar tĩ. Ame'ē ke rehe kyndaha pe ihĩ ame'ē ta hendu uĩ tĩ.

²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hū. Kyndaha katak hū tĩ. Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ē ke jujirar ngā ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ē ta ngi jujirar. ²⁷ Kyndaha harōha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ē ke rehe usak rahā, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naĩ. A'erehe kyse puku ke muhem. ²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anĩ. Hātā Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ werur rahã, ame'ë namõ kapy a'ejõhar ame'ë pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho uí. Sir ruwa koty wapyk uí tí. (Aja sawa'e katu ame'ë ke kohí, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihë ke Tupã muhã katu ta my? — aja harõha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tí. Muhã katu ta tí — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupã je'ëha ke Páu ta pandu pandu ipe. ³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tí. Pytun pyter pewe rí, pe, arahã pirokiha rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tí. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.) ³⁴ Pe, Páu ta ke harõha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ë Páu ta pe. Tupã rehe kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tí. Hury katu tí.

³⁵ Ame'ë ku'ë rahã, harõha koty sonda ta ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páu ta ke epoir — aja harõha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harõha pandu oho:

—Pehë ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihë pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehë rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Aní. Jaho ym ta rí. Katu ym ame'ë ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ë rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ë ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amõ pirok ame'ë ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Aní. Ngã hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tí. Apo amõ ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Aní. Katu ym aja. "Jande ke pejur piam" aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'ë ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ë ta rehe amõ ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ë ngi kyje.) ³⁹ Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Páu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehë aja jakwa ym pehë rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namõ a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rí. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

17 Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tí. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihí. ² Ame'ë pe Páu ixé oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixé oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e.

³ Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tí. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta me'ë te'e. A'e manõ ta me'ë te'e tí. Pe, kwera ta me'ë te'e tí. Ko Jesu rehe har pehë pe ihë apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e — aja Páu mujekwa.

⁴ Páu ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páu namõ ame'ë ta ixo. Sir namõ ixo tí. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramõi ukwa aja Tupã rehe ipy'a moí moí tí. Ame'ë ta a'ep ixo tí. Ame'ë ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tí. Pe, Páu ta namõ ixo tí. Heta kapitã ta aja tí. Jurujar katu tí. Kũjã ta ke ame'ë ta. Pe, Páu ta namõ ixo tí.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ë ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã. ⁶ Aní. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tí. Kapitã ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ë je'ë hũ:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ë ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo. ⁷ Ame'ë ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ëha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihí. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ë je'ë hũ.

⁸ Ame'ë je'ëha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ. ⁹ Kapitã ta ke aja tí. Muparahy hũ tí. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ë ta ngi pyhyk tí. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ë ok ta ngi Páu ta uhem oho rahã, ame'ë tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahã, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tí. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho tí.

¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ëha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ëha riki jetehar te ke my, ame'ë ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ëha rehe a'eta jumu'e mu'e uí. ¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tí.

Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kújã ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta aja tí. Heta jurujar katu ehe tí. ¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupã je'ëha ke Páu pandu pandu tí, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ë ta uhyk uwyr tí. Ngã hetaha ta pe je'ë je'ë hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ë ta muparahy tí. ¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramõi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rí. Timo pyta tí. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rí. ¹⁵ Pe, amõ ta Páu ke raho. Ame'ë ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ë ta jywyr oho. Páu je'ëha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tí. Kuja:

“Pahar ihë koty pehë mokõi pejur”
aja Páu je'ëha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tí. Harõ ixo rahã, ok ta rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: “Mã! Katu ym!” aja jupe. ¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ë ta namõ pandu pandu hũ tí. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tí. A'ep uhyk uwyr ame'ë ta namõ a'e pandu pandu hũ tí. ¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ë je'ë hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ë ta je'ë je'ë hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ë ta je'ë je'ë hũ inamõ tí. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ë ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ë ta ke kwera katu ta uhem, ame'ë rehe har a'e pandu tí. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ë pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ë ke jande jakwa tar katu. ²⁰ Nde erepandu ame'ë ke jande jahendu ramõ. Ame'ë riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ë ke jakwa tar katu. Epanurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tí. Amõ amõ we myrandu pyahu ame'ë ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ë ke pandu pandu tar katu tí. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu, aja pekwaha pehë jupe, aja ihë akwa katu. ²³ Pehëma'e ok ta rupi ihë awata aho axo rahã, mãte hũ ma'e'ã ke rehe ihë asak asak. Ame'ë ta rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ë ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja pinĩha ihë amahem:

Tupã rehe har jakwa ym.

Ame'ë pe kome'ë ma'e'ã ke.

—Ame'ë ke rehe pekwa ym ha rupi pehë py'a pemoĩ moĩ. Ame'ë rehe har pehë pe ihë apandu ta. ²⁴ A'e riki Tupã te. Kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ihë ame'ë ta ke mujã tí. Ywa ke a'e mujã tí. A'e riki sawa'e te. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã. ²⁵ Ame'ë pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ ta mujã, ame'ë ke a'e putar ym tí. Marã ka ym amõ me'ëha ipe. A'e riki me'ëha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ë. Ixuweha ke a'e me'ë. Katuha ke me'ë tí. A'erehe ma'e ke marã ka ym amõ me'ëha ipe. ²⁶ Peteĩ sawa'e ke a'e mujã. Anã ke a'e. Ame'ë ngi upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta uhem. Pe, kome'ë ywy keruhũ rupi ngã ke Tupã te muhãi hãi. A'erehe awa nixói te, ame'ë ywy nixói. Pe, marã rahã awa ixo ta my, ame'ë ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ë ke a'e manga katu tí. A'e ke amõ kekar kekar rahã, mahem ta nahã my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihë. ²⁸ Amõma'e panduha kuja riki:

“A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tí. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehë ngi har amõ mupinĩha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupã mujã, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahã, jande aja Tupã riki ixuwe katu a'e tí, aja jakwa katu. Ita tawa'ã aja ma'e'ã ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ã aja ym a'e tí. Ita'ã aja ym a'e tí. Upa ame'ë ta ixuwe ym te ame'ë ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ë'ã ta ke amõ ta mujã katu.

³⁰ Aja ym Tupã te. Ma'e'ã amõ mujã rahã, Tupã rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ukwa ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihë koty pehë py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupã pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tí:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe har Tupã te ukwa ta. Ame'ë 'ar ke a'e manga katu. Amõ sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ë ke ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ta. Ame'ë sawa'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngã pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ë rehe sawa'e ta hendu rahã: “Mã! Te'e ame'ë” aja amõ amõ ta puka puka hũ ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Ame'ë rehe har amõ we jahendu tar katu tí — aja Páu pe.

³³ Pe, ngã panduha renda ngi Páu uhem oho. Amõ amõ ta inamõ oho. Jesu rehe jurujar katu tí. Amõ sawa'e jurujar katu tí. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amõ kújã jurujar katu ehe tí. Her Nama. Amõ amõ ta aja tí. Jesu rehe jurujar katu tí.

Korin ok ta pe Páu oho

18 Ajame'ë ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho. ² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Põ ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitã keruhũ muhem mondo. Kapitã keruhũ rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramõ. Korin ok ta pe uhyk ramõ. Itar ywy pe Hom ok ta ihĩ. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. ³ Ak ta aja pan ianam ame'ë ke te'e ok ke Páu mujã tí. A'erehe a'eta namõ Páu pyta. ⁴ A'eta namõ paraky uĩ tí. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa ta namõ Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ë ke a'e putar. Amõ awa ta aja tí. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e putar tí. A'erehe ame'ë ta namõ Páu pandu pandu hũ.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tí. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan ianam ame'ë ke te'e ok ke mujã. Ame'ë ke a'e hijar.) Pe, Tupã je'ëha ke Páu mu'e mu'e jõ ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e — aja Páu pandu pandu.

⁶ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'ëha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ rehe je'ëha nixóí ta. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejurujar ym ehe. Apo amõ awa ta pe ihẽ apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amõ rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihĩ. ⁸ Amõ sawa'e Jesu rehe jurujar katu tí. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tí. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tí. Ame'ë ta ke amõ ta mujahuk tí. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.)

⁹ Amõ pytan rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rĩ. ¹⁰ Ne namõ ihẽ axo. A'erehe marã ka ym nde ke amõ mahyha. Heta ok ta pe har ta ihẽ rehe jurujar katu ta — aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páu pyta rĩ. Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahã, a'ep pyta rĩ.

¹² Ngere ywy pe amõ kapitã pu'am. Homa awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. ¹³ Kuja Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:

—“Tupã rehe ejurujar katu” aja ngã pe kome'ë sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amõ kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páu pandu tate rahã, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Katu ym kome'ë sawa'e ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai ame'ë ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta tí. ¹⁵ Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta je'ëha rehe har peje'ë je'ë hũ. Awa rer rehe har peje'ë je'ë hũ tí. Pehẽ pekwha rehe har peje'ë je'ë hũ tí. Ame'ë ke rehe ihẽ ahendu ym ta. Ame'ë rehe har pehẽ jupe pepandu pandu peho. Ame'ë rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.

¹⁶ Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke kapitã muhem mondo. ¹⁷ Pe, amõ sawa'e ke ame'ë ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã a'e. Pe, ngã panduha ruwa koty ame'ë sawa'e ke heta-ha ta petek. Anĩ. Ame'ë rehe Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. “Mã peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páu jwywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namõ a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jãpĩ. Ame'ë ke amõ ta usak rahã, Tupã namõ ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pirisi oho inamõ tí. Ak oho inamõ tí. A'engi Si ywy pe a'eta oho.

¹⁹ Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tí. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixo oho. Jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. ²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namõ se epyta rĩ — aja ipe.

²¹ Anĩ. Páu pyta tar ym. Oho tate rahã, a'e pandu ngã pe:

—Tupã putar rahã, pehẽ koty ihẽ ajwywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhũ pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ ngi uhem oho. A'engi Jerusarë ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tí. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tí. ²³ A'ep yman atu pyta rĩ. Pe, oho tí. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tí. Oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātã katu. Aja Tupã rehe har a'e mujekwa katu te we rĩ.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amõ jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupã je'ëha ke a'e ukwa katu tí. ²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har amõ mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hũ. Ehe har jete har mu'e mu'e tí. (Anĩ. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ë ke jõ Apor ukwa katu. Juã mujahuk ame'ë ke jõ a'e ukwa katu tí. ²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngã ngi. Ame'ë ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tí. Upa hen-

du rahã, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har a'eta mujekwa katu te ipe.

²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihë aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ë ke Apor raho. Amõ Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ë ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ë ywy pe Apor uhyk rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mâtã katu. A'ep pe har ta rehe Tupã usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe. ²⁸ Ame'ë ta py'a ke Apor mâtã katu. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namõ Apor pandu pandu hũ. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ëha ke a'e mukanim ngã ngi. Tupã je'ëha rehe Jesu rehe har ihĩ. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ ixo ame'ë ke a'e. Aja ngã pe a'e mujekwa katu.

Ese ok ta pe Páu oho

19 Korin ok ta pe Apor ixo rahã, ywy'ã rupi Páu wata oho. Amõ amõ ywy'ã 'ar rupi ok ta ihĩ. Ame'ë rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumueha ta ke a'e mahem. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ë ke jõ ame'ë ta ukwa katu. ² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahã, pehë rehe Tupã'ã ihĩ katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tĩ:

—Aja rahã, myja pehë ke amõ mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juã mujahukiha aja jande ke amõ mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juã mujahuk rahã, kuja ngã pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo, aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juã pandu: “Ihë raikwer rupi amõ sawa'e uwyr ta. Ame'ë rehe pejurujar katu” aja Juã pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ë ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ë ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ëha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.) ⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ë ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ëha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'ëha rehe har a'eta pandu pandu tĩ. ⁷ Ame'ë ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ë ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã: “Ihë kotyhar ke nde apo 'y. Ihë

namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu. ⁹ Anĩ. Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ë ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke jõ Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amõ sawa'ema'e. ¹⁰ Her Tira. Aja mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe Tupã je'ëha rehe heta Asia ywy pe har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu hũ. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. ¹² A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ë ta ke ahy ixo ame'ë ta pe ngã raho rahã, katu oho. ãjã ta ke muhem mondo amõ ta ngi tĩ. ¹³ Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'ëha rupi a'eta ãjã ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ãjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ë je'ëha rupi japandu: “Ehem eho” — aja ãjã pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ãjã pandu:

—Jesu rehe har ihë akwa katu. Páu rehe har ihë akwa katu tĩ. Pehë anĩ. Awa pehë my? — aja ãjã pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke opor oho a'eta rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karãiha rape ke rãi muhem raho. Jawe te'e uhem oho tĩ. ¹⁷ Ame'ë rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ë ta hendu. Hendu rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Jesu rehe har ngã pandu katu te. ¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ë rehe har a'eta pandu uwyr. ¹⁹ Ngã hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ë ta werur tĩ. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ë ke werur. Pe, hany. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahã, tamatarer heta te hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky ame'ë muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ë ke ngã hany. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.) ²⁰ Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'ëha rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'ëha riki pyrãtã te, ame'ëja saka, a'erehe heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

²¹ A'engi: “Masendo ywy rupi ihë aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tĩ. A'engi Jerusarë ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tĩ:

—Upa Jerusarē ok ta pe har ta rehe ihē asak rahā, Hom ok ta pe ihē aho ta tī — aja Páu pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamō Era ke mondo tī. Páu namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rī.

²³ Arahā Ese ok ta pe Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har ngā je'ē je'ē hū. Putar ym, a'erehe je'ē je'ē hū. ²⁴ Neme riki ngā ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ndia riki imāi keruhū. Tupā aja a'ep pe har ta ukwaha ngā jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujā mujā. Ita tuwyr ke te'e mujā mujā. Miasu ta heta tī. Ame'ē ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tī. ²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'āi tī. Ame'ē ta ke a'e mujy'ar tī. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Jande jama'eha namō tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu. ²⁶ Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ēha rehe pehendu tī. Kuja a'e pandu: "Ipo pe ma'e'ā jande jamujā ame'ē ke Tupā ym" aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke heta ngā muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tī. Tupā koty ipy'a ke muruwak mondo tī. (A'erehe ma'e'ā ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) ²⁷ Katu ym aja. Jande jamujā mujā ame'ē ke jaxer, aja amō ta ukwa ta. Amō we tī. Ndia rehe ngā jumu'eha renda ke ngā hijar ta oho tī. Mujaxer ta tī. Katukweriha ke mumba ta tī. Ndia riki katu te. Jande māi keruhū riki a'e. Tupā aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moī moī katu ehe. Amō ywy pe har ta aja tī. Ipy'a moī moī katu ehe tī — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ē je'ēha rehe ngā hetaha ta hendu rahā, parahy te hū. Hātā pandu pandu hū ixo:

—Ndia riki katu te me'ē ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngā mutyapu tyapu hū oho ixo. Pe, Ngái ke ngā hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tī. Ngā jy'ariha renda keruhū pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁰ Ngā hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tī. Anī. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta. ³¹ Asia ywy pe har tama'e kapitā ta je'ēha mondo ipe tī. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ē ta ke a'eta. Kuja je'ēha ke mondo:

—Ngā jy'ariha renda keruhū pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngā jy'ariha renda keruhū pe hetaha ta mutyapu tyapu te hū. Amō amō ta pukái pukái hū. Amō amō ta riki amō kotyhar pukái pukái hū. Upa ka'u te'e. A'erehe upa Tate ngā hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewā ngā jy'ar uwyr my? ³³ Ame'ē ke ukwa ym. Arexan riki ngā ke mujy'ar, aja amō ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amō ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahā, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngā parahy, ame'ē ke a'e mukatu ta tipe. ³⁴ Anī. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahā, pukái pukái we hū rī. I'i atu kuja hātā pandu pandu hū:

—Ndia riki katu te ame'ē ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

³⁵ Pe, i'i atu ngā hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupiniha muputu'u ngā ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ē rehe har upa ngā ukwa. Ndia riki katu te ame'ē ke a'e. Ywa ngi i'ā u'ar. Ita'ā ke u'ar. Ame'ē ke upa ngā ukwa katu tī. ³⁶ Ame'ē rehe har marā ka ym jaxer amō panduha ke. A'erehe mā peja peputu'u katu. ³⁷ Pe-mutyapu hū ym tī. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. "Ndia jaxer" aja jande māi keruhū rehe har a'eta pandu ym tī. Mā! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewā my? ³⁸ Amō rehe har Neme pandu tar katu rahā, ngā panduha renda pe a'e raho katu. Inamō ixo ame'ē ta oho katu tī. A'ep kapitā ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. A'ep amō ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta. ³⁹ Amō kotyhar pepandu pandu tar katu rahā, a'ep peho katu tī. Ngā ke amō ta mujy'ar rahā, ame'ē rehe har pepandu katu. Kapitā ta ruwa koty amō ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. ⁴⁰ Taramō te jande jamutyapu hū. Kapitā keruhū namō jajumai jaxo, aja amō ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hū te'e. Ame'ē rehe har marā ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupiniha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahā, ngā hetaha ta ke a'e muhāi mondo.

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tī.

20 Ngā mutyapuha upa putu'u rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ē ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Páu pandu:

—Ihē aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ē rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho. ³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho Tate. Jarusu keruhū pe oho Tate. Arahā a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahā, katu aja a'e ukwa. (Aja rahā, jukwa ym ta, aja ukwa katu.) ⁴ Páu namō Pi ra'yr oho tī. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekū oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e tī. Ngái oho tī. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tī. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tī. Asia ywy pe har a'e tī. ⁵ Timo oho tī. Ame'ē ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harō ixo. Pe, ihē rehe Páu uhyk uwyr. Ihē Ruk. ⁶ Siri ok ta pe ihē axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahā, a'engi jande mokōi jaho. (Ame'ē wera rahā, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhū pe jaho. Awa po wajar petēihar upa jaker rahā, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokōi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejõhar usak ngã rehe.

⁷ Nomin pytun rahã, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manõha rehe a'eta ukwa ukwa uĩ.) Ngã pe Páu pandu pandu hũ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hũ. Pytun pyter rahã, ma'e pandu pandu we hũ rĩ. ⁸ Jande jay'ariha renda pe heta ma'e weraha ihĩ. Ywatehar henda ihĩ ame'ẽ pe jande jay'ar jaĩ. ⁹ Pe, awa ma'ãha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uĩ. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahã, Euti pyhĩ katu te hũ. Pe, ukwer katu. Pe, wyy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap. Amõ ta oho piam rahã, pete'e manõ oup. ¹⁰ Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarãi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amõ ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tĩ. Upa ma'e ke u'u rahã, pandu pandu we hũ ngã pe tĩ. Aja te'e xu'em oho. ¹² Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ẽ ke hok pe amõ ta mujywyr raho. Katu jywyr oho. Upa ngã hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³ Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhũ pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihẽ riki pe rupi ihẽ aho ta. A'ep pehẽ namõ jarusu keruhũ pe ihẽ apor ta aho tĩ — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ pe Aso ok ta pe jahyk py jaho. ¹⁴ A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahã, jarusu keruhũ pe a'e opor oho tĩ. A'engi ame'ẽ pe Mitire ok ta pe jahyk jaho. ¹⁵ A'engi jande jaho tĩ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ki ypa'ũ rake rupi jasa jaho.

¹⁶ Amõ ku'ẽ rahã, Sã wyy pe jahyk jaho. Amõ ku'ẽ rahã, Mire ok ta pe jande jaho. Asia wyy pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarẽ ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahã, uhyk tar katu. Uhyk rahã, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngã mi'u matyriha weraha rer Pen-teko.

Ese ok ta pe har tamõi ta namõ Páu pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páu ixo rahã, Ese ok ta pe har ta tamõi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamõi ta usak usak katu.

“Pahar ihẽ koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamõi ta uhyk uwyr ehe rahã, Páu pandu:

—Asia wyy pe ihẽ ahyk py ajur rahã, a'engi ihẽ rehe har pekwa katu. Myja pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu. ¹⁹ Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e hũ. Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e mu'e hũ axo. “Katu te ihẽ” aja ym akwa. Aja ihẽ axo rahã, ihẽ amu'e mu'e rĩ. Amõ ta jurujar ym ehe rahã, ihẽ ajixi'u tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta mahy tar katu rahã, ame'ẽ ngi ihẽ akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rĩ. ²⁰ Heta pejy'ar rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e hũ. Pehẽ rok pe ihẽ amu'e hũ pehẽ ke tĩ. Pehẽ pe ma'e

katu ame'ẽ ke upa katu te ihẽ amu'e, aja pekwa katu tĩ. ²¹ Kuja ihẽ apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu pandu hũ. Aja amõ awa ta pe ihẽ apandu pandu hũ tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta axo. Tupã'ã putar, a'erehe ihẽ aho axo. A'ep ma'e ihẽ rehe uhyk ta my? Ihẽ akwa ym. ²³ Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupã'ã mujekwa ihẽ pe. Kuja mujekwa. Ihẽ ke amõ ta mahy tar katu. Kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda tar katu raho tĩ, aja ihẽ pe mujekwa. ²⁴ Pe, ihẽ ke amõ ta jukwa ta rahã, ngã ngi ihẽ akyje ym ta. Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu we ta rĩ. Ngã ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta rĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu, ame'ẽ ke ihẽma'e parakyha. Ame'ẽ ke ihẽ pe Jesu me'ẽ. Pe, ame'ẽ parakyha ke ihẽ amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehẽ renda rupi ihẽ awata aho rahã, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Myja katu pexoha Tupã putar my, ame'ẽ rehe har ihẽ amu'e katu pehẽ ke. Apo ihẽ rehe pesak ym te ta tĩ. ²⁶ Apo jete har te pehẽ pe ihẽ apandu katu tĩ. (Upa katu te Jesu rehe har pehẽ pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hũ.) A'erehe mupyraraha renda pe pehẽ ngi har amõ oho ta rahã, ihẽ rehe je'ẽha nixói. ²⁷ Ma'e Tupã putar, ame'ẽ rehe har upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. ²⁸ Pesak katu pehẽ juehe pexo. Aja rahã, Tupã ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tĩ. Ame'ẽ parakyha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke pehẽ. A'erehe ame'ẽ ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Ta'yr manõha rupi a'e ipy'a jywyr ngã rehe.

²⁹ —Ihẽ raikwer rupi amõ ta uwyr ta. Ame'ẽ ta pehẽ rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta muka'u ka'u te'e hũ ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ukwa katuha ke amõ koty ame'ẽ ta muruwak ta mondo, aja ihẽ akwa katu. Katu ym aja. ³⁰ Jete. Pehẽ pyter ngi har amõ ta pu'am ta. Ame'ẽ ta te'e ma'e pandu ta. Amõ amõ ta jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ẽ ta namõ jum'u'e ixo ame'ẽ ta aja muruwak ta. ³¹ A'erehe pesak katurahã! Aja rahã, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahã! Mahapyr warahy 'ar rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e mu'e hũ. Wera rahã, ihẽ amu'e mu'e hũ. Pytun rahã, ihẽ amu'e mu'e hũ tĩ. Pehẽ ngi har amõ ta jurujar ym ame'ẽ ta rehe ihẽ ajixi'u hũ tĩ.

³² —Apo pehẽ rehe har Tupã namõ apandu: “Mã peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jete har te ke. A'e usak katu ta pehẽ rehe. Ame'ẽ myrandu ke pehẽ py'a rehe pemupyta katu. Aja rahã, ame'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rĩ. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e mupyta katu. Ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ ta. Aja pehẽ pe tĩ. Me'ẽ me'ẽ ta tĩ. ³³ Amõ tama'e tamatarer rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ ym. Amõ tama'e mundeha rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ ym tĩ. ³⁴ Ihẽ aparaky hũ. Aja tamatarer ihẽ apy-

hyk. Ame'ë pe ihëma'e ke ihë ajo'ok. Ihë namō ixo ame'ë ta pe ihë ame'ë tī. Ame'ë ke ihë riki ajo'ok tī. Ame'ë rehe har pekwa katu. ³⁵ Ihë aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā, ima'e ym te ame'ë ta pe jande jame'ë me'ë katu. Jesu pandu ame'ë ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amō ngi ma'e ke amō pyhyk rahā, hury we. Pe, amō pe amō me'ë rahā, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe jame'ë me'ë katu rahā, katu tiki) — aja tamūi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahā, tamūi ta namō ipynarāi pe wapyk. Pe, Tupā namō a'eta pandu pandu. ³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamūi ta jumā juman rahā, jixi'u hū. Huwa ke a'eta pyter pyter tī. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.) ³⁸ “Ihë rehe pesak ym te ta tī” aja Páu pandu ramō. Ame'ë je'ëha rehe tamūi ta pyai te. Pe, jarusu keruhū tūi ame'ë pe Páu namō a'eta oho.

Jerusarē ok ta pe Páu uhyk oho

21 “Jaho ta” aja japandu ngā pe. Pe, upa ngā po rehe japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, Ese ok ta pe har tamūi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhū pe jande japor jaho. A'engi jaho tī. Ko ypa'ū pe katu te jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahā, Ho ypa'ū pe jahyk jaho tī. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tī. (Jande jaho tar katu ame'ë pe ame'ë jarusu keruhū oho ym, a'erehe ame'ë ke jahijar.) ² A'erehe a'ep amō jarusu keruhū ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ë ke ame'ë jarusu keruhū. Ame'ë pe japor jaho tī. Pe, jaho tī. ³ Xi ypa'ū rehe jasak rahā, ame'ë rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ū ihī. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ë ke jarusu keruhū jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhū ngi jahem jaho. ⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ë ta namō japyta rī. (Amō jarusu keruhū jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokōi jaker rī. Tupā'ā je'ëha rupi ame'ë ta pandu:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu. (Anī. “Ihë aho ta me'ë te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhū ohoha angaha ke rehe uhyk rahā, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namō wata oho. Hakehar ta ke raho tī. Ta'yn ta ke raho tī. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahā, upa jande pynarāi pe jawapyk. Pe, Tupā namō upa japandu pandu. ⁶ Upa ngā po ke japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, jarusu keruhū pe japor jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tī. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ë ta namō japyta.

⁸ A'ep peteī jaker. Ame'ë ku'ë rahā jawata jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Amukwehe te we Jerusarē ok ta pe ngā mi'u ke a'e me'ë me'ë. Awa po wajar mokōi sawa'e ta namō a'e me'ë me'ë. Siri riki ame'ë ta ngi har peteī. ⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kūjā ta ixo te'e rī. Tupā je'ëha pandu ame'ë ta ke a'eta tī. ¹⁰ A'ep japyta we rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi

uhyk uwyr. Her Angambo. Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e tī. ¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahā, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ë pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tī. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupā'ā mujekwa: “Ihë aja kome'ë ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tī. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ë ta ma'e ta. Pe, amō awa ta pe kome'ë jar ke a'eta raho ta” aja Tupā'ā mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ë ke rehe jahendu rahā, Páu pe japandu hū. A'e pe har ta pandu hū tī. Kuja:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hū.

¹³ Anī. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihë ke pemupyai ym. Jerusarē ok ta pe ihë ke amō pukwar rahā, pete'e ta ihë axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihë ajurujar katu ehe, a'erehe ihë ke amō ta jukwa ta rahā, pete'e ta ihë axo tī — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴ Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jō jande japandu:

—Tupā putar ame'ë ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ë ym we tī.

¹⁵ A'ep jande japyta we rī. Pe, jandema'e jamoī katu rahā, Jerusarē ok ta pe jaho. ¹⁶ Jande namō amō amō Sesaréi ok ta pe har ta oho tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amō sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ū pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷ Jerusarē ok ta pe jande jahyk rahā, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi. ¹⁸ Hury katu. Ame'ë ku'ë rahā, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasak jaho ehe tī. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitā ta jy'ar tī. Tamūi ta ke a'eta. ¹⁹ Upa ame'ë ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahā, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ë ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amō awa ta renda rupi wata oho rahā, Tupā je'ëha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ë rehe har a'e pandu pandu a'eta pe. ²⁰ Ame'ë je'ëha rehe hendu rahā, Tupā pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jō riki katu te me'ë ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hū jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ë ta Moise je'ëha rehe hendu katu we rī. ²¹ Kuja nde rehe har ame'ë ta ukwa. Amō awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ë ta pe kuja nde eremu'e: “Moise je'ëha ke pehijar. Mā peja pehē ra'yr pিরer ke pejupā ym. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym tī” aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naī. ²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta. ²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ë ke ema'erahā! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupā pe ma'e ke ame'ë ta manga katu. Ame'ë ke upa ym we rī. ²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ë sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ë ta namō eho. Tupā pe ma'e ke a'eta me'ë ta oho, ame'ëja saka. Tupā rehe ngā ju-

mu'eha renda keruhū pe a'eta me'ē ta oho. Ame'ē tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahā, ame'ē ta'a ke amō jāpī ta. Aja rahā, nde rehe har sehar ta hendu ame'ē ke te'e, aja upa ngā ukwa ta. Moise je'ēha rehe nde erehendu katu tī, aja upa ngā ukwa ta tī. ²⁵ Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ē ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

“(Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.”

—Aja amō awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ē ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ē ta namō ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixe oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahā, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ē ke pandu oho. Ame'ē weraha uhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupā pe me'ē ta, ame'ēja saka. Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tī.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokōi wera upa Tate rahā, Páu rehe amō jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta usak ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu pandu hū. Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk. ²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejūr! Kome'ē sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ēha rehe pe-hendu ym” aja a'e pandu oho tī. “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki jaxer” aja a'e pandu oho tī. Aja upa kome'ē ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ē jumu'eha renda keruhū riki katu te, aja jande jakwa. Anī. A'ep amō awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kome'ē renda keruhū ke a'e mujaxer — aja ngā hetaha ta pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeriha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Kwehe Jerusarē ok ta rape rupi Páu wata ixo rahā, Toro namō a'e wata ixo. Ame'ē ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe raho aja ukwaha naī. (Anī. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hū ngā ke. Páu koty ngā hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi hykíi muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhū rukwen ke amō ta kynda.

³¹ Páu ke hetaha ta jukwa tar katu rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū pe amō pandu oho. Sonda tama'e kapitā keruhū ke a'e. “Upa Jerusarē ok ta pe har ta mutyapu tyapu hū” aja pandu oho. ³² Pahar sonda ta namō kapitā keruhū ixoty ujan oho. Amō kapitā ta ke a'e raho tī. Ngā hetaha ta koty ujan oho. Kapitā keruhū rehe hetaha ta usak rahā, Páu ke a'eta poir. Pe-tekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tī. ³³ Páu rehe kapitā keruhū uhyk rahā, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokōi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitā keruhū pandu.

(Jaxer te ame'ē ke Páu aja kapitā keruhū ukwaha naī. A'erehe mokōi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ē ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitā keruhū pandu.

³⁴ Amō amō ta hātā pandu pandu. Amō koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hū. Ma'ewā mutyapu hū my, ame'ē rehe har kapitā keruhū ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitā keruhū pandu.

³⁵ Ok myta rehe Páu namō sonda ta uhyk rahā, hetaha ta parahy te hū ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hātā pandu hū:

—Ererahā! Jajukwarahā! — aja hetaha ta pandu hū.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahā, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ēha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe Tate rahā, sonda tama'e kapitā keruhū pe Páu pandu:

—Ne namō ma'e ihē apandu tar katu — aja ipe.

Kapitā keruhū pandu ipe:

—Ngere awa je'ēha ke nde erekwa katu my? (Ame'ē jō ihē akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihē — aja Páu pandu.

³⁸ —Aja rahā, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngā hetaha ta ke ame'ē eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hū ngā jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ē pe mujy'ar. Pe, kapitā keruhū namō jumai ixo — aja Páu pe kapitā keruhū pandu.

³⁹ Páu pandu:

—Anī. Ihē riki aja ym. Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Esarahā! Ngā pe ihē apandu tar katu — aja kapitā keruhū pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihī. Ame'ē ke ok ta tiha te hū!

⁴⁰ Kapitā keruhū pandu:

—Ererahā! Ngā pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Ngā putu'u rahā, Páu pandu ngā pe. Jundéu awa je'ēha namō pandu:

22 —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē mu ta! Pehendu katu tī. Tamūi ta! Pehendu katu tī. Ihē juehe har apandu ta pehē pe — aja Páu.

²Jundéu awa je'ēha namō Páu pandu pandu. Ame'ē rehe ngā hetaha ta hendu rahā, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³—Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Syri ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Jerusarē ok ta pe ihē tiha aho. Ngamari namō ihē ajumu'e. Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katu. Ame'ē ke a'e mu'e katu te ihē ke tī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehē aja ihē amukwehe te we tī. ⁴Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara tī. Ajukwa tī. Sawa'e ta ke ihē apyhyk, pe, kyndaha pe ihē akynnda araho tī. Kūjā ta aja tī. Apyhyk rahā, kyndaha pe ihē akynnda araho tī. ⁵Ihē rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu rahā, ma'e ke pekwa ta tī. Ihē apandu a'am ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa ta tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu rahā, pekwa ta tī. Ame'ē ta ngi paper pinim ihē apyhyk. Jande mu ta pe ame'ē ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk oho. Jerusarē ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ē ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupā koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶A'e pandu tī:

—Ihē awata aho axo. Warahy jandar tate rahā, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahā pahar ywa ngi ihē rake rupi ma'e wera te hū. ⁷Ywy rehe ihē a'ar. Jande je'ēha aja ihē ahendu. Kuja ihē pe pandu: "Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my?" aja ihē ahendu. ⁸Ihē apandu: "Sa'e! Awa nde my?" aja ipe. A'e pandu ihē pe: "Ihē riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihē. Ihē ke nde eremupyrara erexo" aja ihē pe. ⁹Weraha rehe ihē namō ixo ame'ē ta usak tī. Ihē pe ma'e pandu, ame'ē je'ēha rehe a'eta hendu ym. ¹⁰Pe, ihē apandu: "Sawa'e! Ma'e ihē ama'e ta apo my?" aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: "Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amō pandu ta. Tupā putar ame'ē ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ē rehe har nde pe amō pandu ta" aja ihē pe. ¹¹Wera te hū, a'erehe ihē reha ym te. A'erehe ihē po ke ihē namō ixo ame'ē ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihē ke a'eta muhyk raho.

¹²—A'ep amō sawa'e ixo. Her Anani. Tupā rehe a'e ipy'a katu. Jande ramūi je'ēha rehe a'e hendu katu tī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta ke aja pandu pandu ehe har. ¹³A'e riki ihē rehe uhyk. Ihē rake pu'am. Pe, ihē pe pandu: "Sáu! Jesu rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tī" aja ihē pe. Pahar ma'e ke rehe ihē asak tī. Ama'ā katu ehe tī. ¹⁴Pe, ihē pe a'e pandu tī: "Nde rehe Tupā usak katu. Jande ramūi ipy'a moī moī katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ē ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ē ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ēha ke nde pe a'e mujekwa tī. ¹⁵Nde eresak ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta tī.

Ta'yr rehe har upa ngā pe nde erepandu pandu ta ereho. ¹⁶Apo jahorahā! Epu'am. Jesu rehe nde erejuruar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi Tupā juhyk katu. Nde ke ihē amujahuk ta. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngā pe)" aja ihē pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'e — aja Páu pandu.

Amō awa ta pe Páu ke Tupā mondo ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁷A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe ihē ajywyr aho. Tupā rehe ngā jum'u'eha renda keruhū pe ihē axo. Tupā namō ihē apandu pandu aī rahā, ihē keraiha aja ihē asak. ¹⁸Kuja ihē asak. Ihē pe Jesu mujekwa: "Ihē rehe har nde erepandu pandu. Ame'ē ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarē ok ta ke ehijar eho" aja ihē pe. ¹⁹Pe, ihē apandu ipe: "Sawa'e! Anī. Kuja sehar ta ukwa katu. Amō amō jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk. ²⁰Ame'ē ta ke ihē apirok hū tī. Pewe amō tī. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngā jukwa rahā, a'ep ihē axo tī. Jukwa rahā: 'Ere' aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apy'ta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī" aja ihē apandu ipe. ²¹A'e pandu: "Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta" aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²²"Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta." Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukwarahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³Ahem hū tī. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hū. Ywy ku'i ke omombor hū tī. (Aja parahy te ha ke mujekwa.) ²⁴Ame'ē ke rehe kapitā keruhū usak rahā, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahā, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hū my? Ame'ē rehe har a'e pandu ta. Aja rahā, jande jakwa ta — aja kapitā keruhū pandu.

²⁵Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahā, amō sondama'e kapitā pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ē pe pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihē ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ē rehe har pekwa ym we rī. A'erehe ihē ke pepirok rahā, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amō pirok ym tī. Ko homa awa ihē — aja Páu pandu.

²⁶Ame'ē ke kapitā hendu rahā, kapitā keruhū pe a'e pandu oho:

—Anī. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahā, katu ym — aja kapitā pandu.

²⁷A'erehe Páu pe kapitā keruhū pandu oho:

—Epandu ihě pe rahā! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tŷ — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pandu:

—Homa awa aja ihě amuruwak rahā, ame'ě pe tamatarer ihě amuhepy hū — aja ipe.

Páu pandu:

—Anī ihě. Homa awa aja ihě māi pusu ngi ihě a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ě ke sonda ta ukwa rahā, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ě ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitā keruhū ukwa rahā, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngā panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ě je'ě hū. Ame'ě rehe har sonda tama'e kapitā keruhū ukwa tar katu te. A'erehe ame'ě ku'ě rahā, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mu-jy'ar tī. Ngā panduha rendama'e kapitā ta ke a'e mu-jy'ar tī. Ame'ě ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23 Ngā panduha renda pe ixo ame'ě ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihě rehe har Tupā ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ě aja ihě axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Páu rake pu'am ame'ě ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupā — aja.

³ Ame'ě ke rehe Páu hendu rahā, Anani pe je'ěha a'e mujywy:

—Katu ym ne je'ěha! Ne je'ěha aja nde ke Tupā mahy ta tī. Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Moise je'ěha aja ym ihě rehe har nde erekwa ereī. Ame'ě rehe nde erehendu ym tī. Amō ta pe nde erepandu: "Páu juru ke penupā" aja, a'erehe Moise je'ěha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ě ta pandu ipe:

—Pa'i keruhū rehe har katu ym nde erepandu. Tupā ma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhū ame'ě ke ihě akwa ym. Akwa rahā, aja ihě apandu ym ta tipe. Tupā je'ěha rehe kuja amō mupinim:

"Pehēma'e kapitā rehe har katu ym aja epandu ym" aja Tupā je'ěha rehe panduha ihī.

—Pa'i keruhū riki jandema'e kapitā tī, ame'ě ihě akwa rahā, katu ym aja ihě apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihě pái aja parise kotyhar ke ihě tī. Manō ame'ě ta ke Tupā mukwera katu ta

muhem aja ihě akwa. Ame'ě ke ihě rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ě ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ě je'ě hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī. ⁸ Manō ame'ě ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ě ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ěha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ěha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa. ⁹ A'erehe je'ě je'ě hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ěha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ě ke jamahem ym. Awa'ā aja ame'ě pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ěha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ě je'ě hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ě ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ě pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihě rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihě rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ě ku'ě rahā, amō jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngā jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahā we, ma'e ke ja'u ym te ta rī. Y ke ja'u ym te ta tī. A'e ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ě ta heta ixo. Aja awa pypa mokōi i'ar koty te we sawa'e ta pandu. ¹⁴ Ame'ě ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamūi ta pe pandu oho tī. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahā we, ja'u ym te ta ma'e ke rī. Aja jande japandu katu jande jupe. ¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitā keruhū pe je'ěha pemondo. Ngā panduha rendama'e kapitā ta namō johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: "Páu rehe har jakwa katu te we ta rī. A'erehe panduha renda pe erur!" aja kapitā keruhū pe te'e pehē johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahā, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ě panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ě ke rehe har Páu pe a'e pandu. ¹⁷ A'erehe amō sonda tama'e kapitā pe Páu pandu:

—Ejurahā! Ko esarahā! Kapitā keruhū pe kome'ě kurumī eraho. Ma'e ke kurumī pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pe kurumĩ ke kapitã raho. Kapitã keruhũ pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihẽ pe a'e pukái. Nde pe kome'ẽ kurumĩ ihẽ arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumĩ pandu ta, aja ihẽ pe a'e pandu tĩ — aja sonda tama'e kapitã pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumĩ po rehe kapitã keruhũ pyhyk raho. Se koty we kurumĩ namõ jõ a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihẽ pe nde erepandu ta my? — aja kurumĩ pe.

²⁰ Kurumĩ pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koĩ ngã panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rĩ, aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta.

²¹ Apandu nde pe. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ẽ ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ẽ ta jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ẽ ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ẽha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ẽ ke amõ pe epan-du ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujwyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoĩ katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho. ²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

²⁶ Ser! Kapitã katu te ame'ẽ ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

²⁷ Kome'ẽ sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi. ²⁸ Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ẽ rehe har ihẽ akwa tar katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho. ²⁹ Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

³¹ Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho.

³² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ.

³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ.

³⁴ Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

24 Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta namõ a'e oho. Sawe'e ma'e pandu katu te ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta. ² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Upa kome'ẽ ywy rupi katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. ³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴ —I'i atu rahã, nde ke ihẽ amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihẽ apandu. Eharõ we rĩ. Ihẽ je'ẽha rehe ehendu katu we rĩ. ⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e. Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitã ke Páu. ⁶ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramũi ta je'ẽha rupi ehe har jakwa tar katu. ⁷ Anĩ. Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho. ⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ẽ ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ẽha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páú pandu pandu

¹⁰ Pe, Páú pe kapitã ipo pandu: “Ereahã!” aja. Pe, Páú pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihẽ akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ihẽ rury katu. ¹¹ Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Awa py mokõi aker apo. Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu aho. Ame'ẽ rehe har nde erekwa tar katu rahã, amõ pe epanurahã! ¹² Ihẽ ke jundéu awa ta usak rahã, amõ ta namõ ihẽ aje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. Ok ta rape rupi ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. ¹³ Ihẽ rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ẽ ke jete-har te ke, aja marã ka ym amõ mujekwaha. Jete-har te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihẽ apandu nde pe. Jande ramõi ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu tĩ. Amõ kotyhar rehe ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ ke te'e, aja a'eta ukwaha ngã jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu tĩ. ¹⁵ Upa katu te manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Katu ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe peme'ẽ sawa'e ta jurujar katu. Peme'ẽ sawa'e ta aja ihẽ ajurujar katu tĩ. ¹⁶ A'erehe katu ihẽ ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihẽ axo. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ngã ukwa katu tĩ.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo ym rĩ. A'ep ihẽ aho ramõ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ihẽ araho. ¹⁸ Tupã pe ma'e ke ihẽ ame'ẽ aho tĩ. Aja ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ axo ehe. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ rehe jundéu awa ta usak. Jande ramõi ta je'ẽha aja ihẽ py'a upa juhyk rahã, ihẽ rehe a'eta usak. Ihẽ namõ heta ym ngã ixo. Ngã mutyapu hũ ym tĩ. ¹⁹ Asia wyy ngi jundéu awa ta uwyr ame'ẽ ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta riki se uwyr rahã, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahã, katu tiki. (Anĩ. Se ame'ẽ ta uwyr ym.) Ihẽ rehe har ma'e pandu tar katu rahã, ame'ẽ ta riki pandu katu ta tipe. ²⁰ Anĩ rahã, peme'ẽ sawa'e ta ihẽ rehe har pandu katu. Amukwehe ngã panduha renda pe ihẽ apu'am rahã, ma'e katu ym ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa my? Ame'ẽ ke a'eta pandu rahã, katu tiki. ²¹ Ame'ẽ ta pyter pe ihẽ apu'am a'am rahã, kuja ihẽ hãtã apandu: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe apo ihẽ rehe har pekwa pekwa peĩ” aja ihẽ apandu. Ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta ukwa rahã, ame'ẽ jõ ihẽ pe a'eta pandu katu ta — aja Páú pandu.

²² Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ẽ rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ akwa ta — aja Páú pe. (Sonda tama'e kapitã keruhũ rer Risi.)

Pe, ngã pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitã pe a'e pandu tĩ:

—Kyndaha pe Páú ke ekynda eraho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe katu ame'ẽ ta me'ẽ tar katu ipe rahã, a'eta me'ẽ katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namõ Páú pandu pandu. Tusi namõ pandu pandu tĩ.

²⁴ Heta ym ukwer rahã, ngã panduha renda pe Ser uhyk tĩ. Hakehar namõ uhyk. Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amõ pe Ser pandu:

—Páú ke emuhyk — aja ipe.

Páú ke amõ muhyk rahã, Páú je'ẽha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu, ame'ẽ rehe har Páú pandu pandu ipe. ²⁵ Myja katu ame'ẽ ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ẽ rehe har Páú pandu pandu ipe tĩ. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, katu ym. Ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. 'Ar ke Tupã manga katu. Arahã upa ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. Ame'ẽ ke Ser hendu rahã, a'e mukahem. Páú pe a'e pandu:

—Eho apo. Amõ wera rahã, nde pe ihẽ apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páú me'ẽ ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amõ amõ wera rahã, Páú pe a'e pukái pukái oho. Inamõ a'e pandu pandu.

²⁷ Mokõi warahy 'ar aha oho rahã, amõ homa awa tama'e kapitã pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páú ke a'e mupyta rĩ.

Kapitã keruhũ koty Páú oho tar katu

25 Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitã apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahã, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarẽ ok ta pe oho. ² A'ep inamõ jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu inamõ tĩ. ³ Páú rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe Páú ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páú uwyr ixo rahã, Páú ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe. ⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anĩ. Set pandu:

—Anĩ. Kyndaha pe Páú ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihẽ ajywyrate aho. ⁵ A'ep ihẽ namõ pehẽma'e kapitã ta oho rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páú ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarẽ ok ta pe Set pyta we rĩ. Jande popa ukwer nahã my. Awa po wajar mahapyr nahã my. Pe, Sesaréi

ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ë ku'ë rahã, ngã panduha renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahã, hake rupi jundéu awa ta juramã u'am ehe. Jerusarë ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta juramã u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ë ke ma'ema'e aja a'eta je'ë je'ë hũ. Anĩ. Ame'ë ke jetehtar te ke aja a'eta mujekwa ym ngã pe. ⁸ Pe, Páu pandu:

—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ë ke ihë ama'e ym. Jundéu awa ta je'ëha rehe ahendu ym aja ym axo. Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ. Ame'ë ke amujaxer ym tĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe aja tĩ. Ihë juru ai ym ehe tĩ — aja ngã pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:

—Jerusarë ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihë akwa ta. Nde rehe har peme'ë ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë ke jetehtar te my, ame'ë ke ihë akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda pe ihë apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ëha rupi ihë ke amõ ukwa rahã, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ë ke ihë ama'e ym. ¹¹ Ame'ë ke nde erekwa katu. Amõ ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke kapitã keruhũ je'ëha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihëma'e rahã, ko ihë axo. Ihë akanim ym ta aho. Anĩ. Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ, ame'ë ke jetehtar te ym rahã, ame'ë ta pe ihë ke me'ë ym ta awa. Ihë ke amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja ihë aputar. Ihë rehe har Sesa ukwa ta — aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹² Pe, amõ kapitã ta namõ Set pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahã, ixoty nde ke ihë amondo ta — aja Set pandu.

Angi namõ Páu pandu pandu. Mbereni namõ pandu pandu tĩ.

¹³ Heta ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe amõ kapitã uhyk uwyr. Her Angi. Kũjã namõ a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahã, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho. ¹⁴ Amõ amõ wera rahã, a'ep a'eta pyta rĩ. Pe, Páu rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe, Jerusarë ok ta pe ihë aho rahã, Páu rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ë je'ë hũ ihë pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ë je'ë hũ tĩ. Pe, ihë je'ëha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu. ¹⁶ Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihë apandu. Ehe har je'ë je'ë hũ ame'ë ta pandu pandu py. Juehe har amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ë rehe har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ë ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihë apandu. ¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihë aharõ ym. Pahar ame'ë ku'ë rahã, ngã panduha renda pe ihë awapyk aho. Amõ pe ihë apandu: "Se Páu ke emuhyk erur" aja ipe. ¹⁸ Pe, jundéu awa

ta pu'am rahã, Páu rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. Ma'e jaxer ame'ë ke Páu ma'e. Ame'ë rehe har a'eta je'ë je'ë ta, aja ihë akwa. ¹⁹ Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ë rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. Kuja a'eta je'ë je'ë. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ë rehe har a'eta je'ë hãtã tã hũ. ²⁰ Myja ame'ë rehe har ihë akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihë apandu: "Jerusarë ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihë akwa ta" aja ipe. ²¹ Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: "Anĩ. Ihë rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta" aja ihë pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihë apandu: "Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe" aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e ke ihë amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ëha rehe ihë ahendu tar katu tĩ — aja ipe. Set pandu:

—Kõĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ë ku'ë rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ë ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixo oho. Katukweriha aja a'eta ixo oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixo oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixo oho tĩ. ²⁴ Pe, Set pandu rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ë ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ë sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ë je'ë hũ ihë pe. Jerusarë ok ta pe har ta je'ë je'ë hũ. Se ame'ë ta uwyr rahã, je'ë je'ë hũ tĩ. "Ejukwa" aja ame'ë ta pandu hũ. ²⁵ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihë akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihë amondo ta, aja akwa. ²⁶ Sesa pe paper pinim ihë amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihë amupinim ta my? Akwa ym ihë. A'erehe pehë pyter pe Páu ke ihë arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihë amupinim ta my? Ame'ë ke ihë akwa ta. ²⁷ Sesa pe kome'ë sawa'e ihë apukwar ta amondo. Ehe har ihë amupinim ym rahã, ihë riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

Angi namõ Páu pandu pandu

²⁶ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, iyywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: "Katu" aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

² —Angi! Nde riki ihë rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihë rury katu. Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë rehe har upa katu te nde pe ihë apandu ta apo. ³ Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ë ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamũi ta ukwa ame'ë rehe har ngã je'ë hãtã tã hũ, ame'ë rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihë rury katu tĩ. Apo nde pe ihë apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴ —Kurumĩ ngi har ihë rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihë rekoha pe ihë axo rahã, ihë rehe har

ame'ë ta ukwa katu. Jerusarë ok ta pe ihë axo rahã, ihë rehe har ame'ë ta ukwa katu tĩ. ⁵Jande ramüi ta ukwa ame'ë ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihë. Ame'ë ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jetehar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe. ⁶Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande ramüi ta pe a'e pandu katu. Ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu, a'erehe ko ihë rehe har pekwa peĩ apo. ⁷Awa py mokõi jy'ariha renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ë ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ. Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitam! Esarahã! Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ë rehe ihë ajurujar katu tĩ. A'erehe ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. ⁸Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ë rehe pehë pejurujar ym my?

⁹—Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë amahy rahã, katu tiki, aja ihë akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. ¹⁰Jurujar katu ame'ë ta ke ihë amahy hũ. Aja Jerusarë ok ta pe ihë ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ëha rupi Jesu kotyhar ta ke kyn-daha pe ihë akynda araho. Heta ihë akynda araho. Ame'ë ta ke amõ ta jukwa ta, aja ihë akwa rahã: "E'erahã" aja ihë apandu tĩ. ¹¹Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ë ta ke ihë amahy hũ. Heta te hũ jahy rahã, aja te'e ihë axo rĩ. Ame'ë ta ke ihë amupyrara hũ rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihë akwaha. Amõ amõ ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Upa katu te ame'ë rupi ihë amupyrara aho. Ihë aparahy te hũ, a'erehe ame'ë rupi ihë amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ë rehe har a'e pandu
(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹²A'e pandu tĩ:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihë aho. Jesu kotyhar ta ke ihë amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ëha rupi ihë aho. ¹³Ihë ke a'eta mondo tĩ. Kapitam! Ehendurahã! Warahy jandar rahã, pe rupi ihë aho axo rahã, ywa ngi ihë rake rupi wera te hũ. Ihë namõ oho ixo ame'ë ta rake rupi aja tĩ. Wera te hũ tĩ. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihë asak. ¹⁴Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ëha ke ihë ahendu. Kuja pandu ihë pe: "Sáu! Ma'ewã ihë ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tĩ. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahã, myra rãxĩ pe a'e kutuk kutuk. Ame'ë rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahã, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tĩ" aja ihë ahendu. ¹⁵Ihë apandu: "Sa'e! Awa nde my?" aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: "Ihë riki Jesu. Ihë ke nde eremupyrara. ¹⁶Apo epu'am. Ihëma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihë apandu ajur. A'eramõ ihë rehe nde eresak, ame'ë rehe har amõ ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahã, ihë rehe nde eresak ta tĩ. Ame'ë rehe har amõ ta pe nde erepandu ta tĩ. ¹⁷Nde rehe ihë asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym

ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ë ta jukwa ym ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe amondo ta. Apo amõ awa ta pe nde ke ihë amondo ta. ¹⁸Aja rahã, ame'ë ta ke nde eremu'e rahã, ma'e ke ame'ë ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ë ta ke Tupã kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihë rehe a'eta jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupã usak katu ame'ë ta namõ a'eta ixo ta tĩ" aja ihë pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

Tupã je'ëha ke Páu pandu pandu oho ame'ë rehe har a'e pandu

¹⁹A'e pandu tĩ:

—Ihë pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e. Ywa ngi ihë pe a'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahã! ²⁰Kuja ihë apandu aho: "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, Tupã koty pehë py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta" aja Ndama ok ta pe ihë apandu py. Aja Jerusarë ok ta pe ihë apandu aho tĩ. Aja upa Jundéi ywy rupi ihë apandu aho tĩ. Aja amõ awa ta pe ihë apandu aho tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe apandu. ²¹A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihë axo rahã, ihë ke jundéu awa ta pyhyk. Ihë ke jukwa ta tipe. ²²Anĩ. Ihë rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ihë ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu katu ke ihë apandu pandu apo rĩ. Kapitã ta pe ihë apandu. Kapitã ym ame'ë ta pe ihë apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim ame'ë ke ihë apandu tĩ. Moise mupinim ame'ë ke ihë apandu tĩ. Kuja ame'ë ta mupinim: ²³"Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë myrandu katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta. Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe" aja ymanihar ta mupinim. Ame'ë ke ihë apandu tĩ — aja Páu pandu.

²⁴Aja juehe har Páu pandu pandu rahã, hãtã Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

²⁵Páu pandu:

—Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihë! Jetehar te ke ihë apandu. ²⁶Ame'ë rehe har Angi ukwa katu tĩ, a'erehe ihë akyje ym ha namõ ihë apandu. Ame'ë rehe har upa katu te ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihë akwa katu. ²⁷Angi! Myrandu katu ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Ame'ë rehe nde erejurujar katu my? Nde erejurujar katu, aja ihë akwa — aja Páu pandu.

²⁸Páu pe Angi pandu:

—Mã! Pahar Jesu rehe ihë ke nde eremujurujar katu ta tipe — aja ipe.

²⁹Páu pandu ipe:

—Pahar nahā my? Yman atu rahā nahā my? Ihē aja Jesu rehe nde erejurujar katu rahā, katu tiki. A'eramō ihē je'ēha rehe hendu ame'ē ta upa katu te jurujar katu rahā, katu tī. Aja Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja ihē ke amō pukwar, aja amō ta ke pukwar. Ame'ē ke jō ihē aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahā, Angi pu'am. Mbereni pu'am tī. Amō kapitā pu'am tī. Upa katu te amō ta pu'am tī. ³¹ Soroka pe uhem oho rahā, ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ē ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahā, katu ym. Kyndaha pe kynda rahā, katu ym tī — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihē rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahā, a'e ke jande japoair ta tipe — aja pandu.

Hom ok ta koty Páu oho

27 Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitā mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar ywy rehe ihī. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.) Jarusu keruhū pe mondo ta. Ko ihē aho inamō tī. Ihē Ruk. Sonda tama'e kapitā pe Páu ke amō raho. Kapitā rer Jur. Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e miasu ke sonda ta. Ame'ē kapitā ke Jur. Amō heta kyndaha pe oho ame'ē ta ke Jur raho tī. ² Jande namō Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo ywy pe Tesaron ok ta ihī. Pe, jarusu keruhū pe jande johu japor jaho. Ame'ē jarusu keruhū riki Atami ok ta pe har ke. Asia ywy rymy'y rupi ame'ē jarusu keruhū oho Tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihī. Ame'ē rupi oho Tate. ³ Pe, jande jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Sinō ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhū ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ē ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ē ta ma'e ke me'ē katu. (Upa rahā, jarusu keruhū pe Páu jywy tī.) ⁴ A'engi jarusu keruhū pe jaho tī. Jarusu keruhū rehe ywytu juwapi hū uwyr, a'erehe ypa'ū jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ē rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ū rer Xi. ⁵ Y rupi jaha jaho. Siri ywy rake rupi jaho. Pansi ywy rake rupi jasa jaho tī. Pe, Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi ok ta ihī. ⁶ A'ep amō jarusu keruhū ke sonda tama'e kapitā mahem. Ame'ē jarusu keruhū Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy pe ame'ē oho ta. A'erehe ame'ē pe jande ke kapitā mondo. Pe, jande jaho tī.

⁷ Heta wera rahā, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hū ehe, a'erehe warahy jurukwā koty marā ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amō ypa'ū rake rupi jande jaho. Ypa'ū rer Kere. (Ame'ē rupi ywytu jupeju katu ym.) ⁸ Samo ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: “Jarusurupa katu te.” Ame'ē ngi Raséi ok ta kotete ihī.

⁹ A'ep heta te hū jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngā py'a ke Tupā juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahā jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ē weraha asa oho. Apo y rupi oho rahā, katu

ym. Māte hū te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Sengi jaho rahā, katu ym, aja ihē akwa. Jarusu keruhū ke ywytu keruhū mujaxer ta. Jarusu keruhū pe ma'e raho ame'ē ke kanim ta tī. Jande ke aja ta tī. Jamanō ta tī — aja Páu pandu.

¹¹ Anī. Páu je'ēha rehe sonda tama'e kapitā hendu ym. Jarusu keruhū jar je'ēha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhū rahoha ta je'ēha rehe hendu katu tī. Ame'ē ta oho rahā, katu tiki, aja ukwaha. ¹² Aman ndy'ar rahā, ame'ē jarusurupa pe pyta rahā, katu ym. Māte hū te'e ywytu ke. A'erehe upa Tate sawa'e ta pandu: “Jahorahā” aja. Seni ok ta pe uhyk rahā, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ū rehe Seni ok ta ihī. Ame'ē riki jarusurupa katu te me'ē ke. Ywytu keruhū jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahā, pyta ta tipe.

Y ramūi pyter pe aman keruhū uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwā koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahā, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhū mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ū rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho. ¹⁴ Jaho we rahā, jande rehe ywytu keruhū uhyk. Māte hū te'e ywytu ke. Ame'ē pe sawa'e ta her moī: “Nonde” aja ipe. Ame'ē ngi sawa'e ta kyje te hū. ¹⁵ Kere ypa'ū ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhū rehe junupā uwyr. Tumaha koty marā ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhū ke jande jamuruwak. Ywytu keruhū namō jarusu keruhū oho.

¹⁶ Amō ypa'ū ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahā, ywytu pyrātā ym jupeju. Ypa'ū ra'yr rer Káu. Arahā y ngi amō jarusu ke jande jamuhem. Ame'ē rehe jande japoraky hū. ¹⁷ Jarusu ke hyk'yi raho ame'ē ke y ngi jande jamuhem. Ame'ē ke jarusu keruhū 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhū ku'a rupi pukwar katu. Tupa-ham hajyk ame'ē pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihī. Ame'ē rehe jarusu keruhū jutukwa ta my. Aja ngā ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhū ke mujy. Pe, jarusu keruhū ke ywytu keruhū te'e raho. ¹⁸ Ame'ē ku'ē rahā, māte hū te'e jupeju te hū rī. Aman pihun tī. A'erehe ma'e ngā raho ame'ē ke y pe ngā ombor indo. (Aja jarusu keruhū ke muwewi.)

¹⁹ Ame'ē ku'ē rahā, jarusu keruhū pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhū ke muwewi tī.) ²⁰ Heta wera rahā, warahy rehe jande jasad ym. Jahy rata ta rehe jasad ym tī. Ywytu keruhū jupeju we hū. Aman ukyr hū tī. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahā my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahā, ma'e ke ngā u'u ym. Pe, ngā pyter pe Páu pu'am. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihē je'ēha rehe pehendu rahā, Kere ypa'ū ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tī. ²² Apo pehē pe ihē apandu. Pehē py'a ke pemātā. Manō ym te ta awa apo. Jarusu keruhū jō kanim ta oho. ²³ Tupā kotyhar ke ihē. Ihē py'a ihē amōi moī katu ehe tī. Pytun rahā, ihē rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Tupā muwyr ame'ē ke ihē rehe uhyk uwyr. ²⁴ Pe, ihē pe a'e pandu: “Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitā keruhū ruwak koty nde erepu'am ta

ereho. ('Sesa' aja her. Ame'ë ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'ë ta manõ ym ta" aja ihẽ pe pandu. ²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã manga katu ame'ë ke ihẽ akwa katu. Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu, aja uhyk katu ta. ²⁶ Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramũi rupi jande jaho rĩ. Y ramũi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun pyter tate rahã, ywy rehe jahyk tate, aja jarusu keruhũ rahoha ta ukwa. ²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ë ta ombor. Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha. ²⁹ Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'ë ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ. ³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ë ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu. ³¹ Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ë rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te.

³⁴ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pe'u apo. Aja rahã, y pe pejupetẽ peho rahã, pehẽ pyrãtã katu ta. Pemanõha ngi pekyje ym. Manõ ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahã, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ë ke rehe ngã usak rahã, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tĩ. ³⁷ Jarusu keruhũ pe heta ngã ixo. Kuja, 276 heta ha ta. ³⁸ Uhyk ngã u'u rahã, jarusu keruhũ ke a'eta muwewi tĩ. A'erehe y pe ahúi aja me'ë ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhũ pe raho, ame'ë ke a'eta.

Jarusu keruhũ upen

³⁹ Wera rahã, ka'a my'y ke jarusu keruhũ rahoha ta ukwa ym. "Ma'e ywy my?" Ngã ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngã usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ë pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. ⁴⁰ Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ë ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi

koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. ⁴¹ Pe, mokõi y rumaha ihĩ ame'ë rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa anĩ. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

⁴² Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ë ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sonda ta pandu pandu a'eta jupe. ⁴³ Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ë ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetẽ katu ame'ë ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho. ⁴⁴ A'engi peju-petẽha ke pekwa ym ame'ë ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ë ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ — aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

28 Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa. ² Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hapy. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ë ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ë ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe. ⁴ Ame'ë ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ë riki amõ ke jukwa ame'ë ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵ Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha. ⁶ Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ë ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ë me'ë hũ. ⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu. ⁹ Ame'ë ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu.

¹⁰ Jande pe ame'ë ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ë ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ë ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ë riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: "Nio" aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ë ypa'ũ rehe ame'ë pyta rĩ. Ame'ë pe jande jaho. ¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker. ¹³ A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho. ¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasak. Jande pe ame'ë ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho. ¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ë ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ë ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ë ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ë ke ihẽ ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: "Ame'ë ke katu ym" aja ihẽ apandu ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, kyn-daha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda raho. ¹⁸ Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ ke homa awa ta poir tar katu. ¹⁹ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihẽ apandu: "Sesa riki ihẽ rehe har ukwa ta" aja ihẽ apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu awa ta pe ihẽ je'ëha nixói. ²⁰ A'erehe pehẽ ke ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am. Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ë ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ë ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ë ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har

amõ ta pandu ym tĩ. ²² Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ë je'ë hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurar katu, ame'ë rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitã ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga. Ame'ë weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ë pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e. Pe, ixoty amõ ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo. "Ihẽma'e ke a'e" aja Tupã pandu ta — aja Páu pandu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ë ke ngi Jesu rehe har ngã pe a'e mujekwa tipe. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tĩ. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho. ²⁴ Páu je'ëha ke amõ amõ ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta jurujar ym ehe. ²⁵ Anĩ. Juja ym ngã je'ëha ke. Páu ke a'eta hijar tate rahã, kuja Páu pandu ngã pe:

—Isai riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Tupã'ã je'ëha rupi jande ramõi ta pe mujekwa. Ame'ë riki jeterhar te ke. ²⁶ Isai pe Tupã'ã mujekwa: "Jundéu awa ta pe ebandu eho" aja. Pe, Tupã je'ëha ke kuja Isai pandu oho:

"Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anĩ. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anĩ. Ame'ë ke pekwa ym ta tĩ.

²⁷ Pejurar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehẽ pyakwar ke pekynda, ame'ëja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehẽ reha ke pejupyk, ame'ëja saka. Pekwa tar ym.

Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym" aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahã! Amõ awa ta pe Tupã je'ëha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja japandu ta. Ame'ë ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahã, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ë hãtã tã te hũ ngã jupe.]

³⁰ Mokõi warahy 'ar rahã, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ë. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngã usak uwyr. Upa katu te ame'ë ta rehe Páu hury katu. ³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: "Ihẽma'e ke pehẽ" — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tĩ. Páu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pandu ym ngã:

—Ebandu ym Tupã rehe har. Ebandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngã.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)

Upa.

HOM

Páu kome'ë paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. "Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ: 'Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde ere-ma'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu" aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe aja tí. Pandu ta tí. Jesu rehe jurujar katu rahã jõ, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

1 Ihë Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihë amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihë. Ihë pe Tupã pandu:

—Ihë kotyhar aja nde ke ihë aputar. Jesu mondo ame'ë ke nde tí. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

²Yman ame'ë myrandu katu rehe har Tupã pandu: "Ihë amujekwa ta" aja. Ame'ë ke ima'e je'eha pandu ame'ë ta pe mujekwa. Ame'ë ke a'eta pandu pandu. Tupã je'eha rehe ame'ë myrandu katu ihĩ. Je'eha katu te ame'ë ke rehe ihĩ. ³Ame'ë myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tí. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tí. Ndawi kapitã keruhũ a'e. ⁴Kirisutu Tupã a'e tí, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: "Ihë ra'yr ke nde" aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. ⁵A'e riki ihë rehe katu usak. A'erehe ihë pe a'e pandu: "Nde ke ihë amondo ta" aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihë ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihë apandu pandu. Aja rahã, ame'ë ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tí. ⁶Pehë pe tí. Pejurujuar katu ehe tí. Tupã pandu: "Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar" aja riki Tupã pandu.

⁷Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. Pehë rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ta ke pehë. A'e pandu: "Ihë kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar" aja riki Tupã.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tí. Ipy'a katu tí. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tí.

Ko pehë rehe har ihë apandu py

⁸"Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu" aja amõ amõ wyy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihë apandu: "Mã! Ihë rury katu. Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ⁹Ta'yr rehe har ihë apandu pandu ngã pe. Aja

Tupã pe ihë aparaky te hũ. Pe, kuja ihë apandu. Pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu katu. Jete riki. Pehë rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tí. ¹⁰Kuja inamõ ihë apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihë aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihë ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ ihë apandu pandu.

Pehë rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ.

¹¹(A'erehe pehë rehe ihë asak tar katu te riki.) Pe, pehë namõ ihë axo rahã, pehë ke ihë amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã'ã me'ë me'ë ta. Aja ihë aputar katu. Aja rahã, pehë py'a ke ihë amãtã ta.

¹²Mã! Kuja riki. Myja me'ë Kirisutu rehe ihë ajurujuar katu. Ame'ë namõ pehë py'a ke ihë riki amãtã ta. Pe, myja me'ë Kirisutu rehe pehë pejurujuar katu. Ame'ë namõ ihë py'a ke pehë riki pemãtã katu ta tí. Upa katu te jande py'a ke jamãtã katu ta jande juehe.

¹³Ihë mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amõ amõ we rahã, kuja ihë ajupandu ihë jupe: "Hom ok ta pe har ta rehe ihë asak ta aho apo 'y" aja. Anĩ. Amõ amõ we rahã, ma'e ke uhyk, a'erehe marã ka ym ihë aho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ihë apandu pandu. Pe, ame'ë ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amõ we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihë aputar katu tí. (A'erehe pehë koty ihë aho tar katu tí.) ¹⁴"Myrandu katu epandu eho" aja Tupã pandu ihë pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihë apandu ta me'ë te'e. Aja upa amõ amõ ok ta pe har ta pe ihë apandu ta me'ë te'e tí. Upa ka'a pe har ta pe aja tí. Apandu ta me'ë te'e tí. Paper rehe jumu'e, ame'ë ta pe aja tí. Apandu ta me'ë te'e tí. Paper rehe jumu'e ym, ame'ë ta pe aja tí. Apandu ta me'ë te'e tí. ¹⁵A'erehe pehë pe myrandu katu ke ihë apandu tar katu te hũ. Pehë riki Hom ok ta pe har ta ke pehë.

Tupãma'e pyrãtãha ke

¹⁶Myrandu katu riki jete har te ke aja ihë akwa katu. Tupãma'e pyrãtãha ke mujekwa, a'erehe jete har te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã katu. Ima'e pyrãtãha namõ muhã katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhã py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta ke muhã katu tí. A'erehe

myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu.

¹⁷ Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'eha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

¹⁸ Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim. A'erehe amō ta jetehar te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jetehar te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

¹⁹ Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

²⁰ Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē wyy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

²¹ Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym. ²² “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

²³ Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipxi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

²⁴ Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. ²⁵ Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tī. Amen.

²⁶ Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ngā putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ē ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar. Pe, kūjā ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. ²⁷ Sawa'e ta aja tī. Hakehar ta ke a'eta hijar tī. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. A'eta ma'ema'e ngā juehe. Huxī ame'ē ke ma'ema'e ngā juehe. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupāma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupā rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ē rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō ipy'a pe ngā ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahā, katu, aja ukwa tipe. Anī. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marā ka ym putu'uha ingi. ²⁹ Ame'ē ta upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tī. Ma'ema'e tī. Kyty'ym tī. Amō ta ke mujaxer tar katu tī. Amō rehe jyty'ym hū tī. Ianam ta ke jukwa tī. Ianam ta namō jumai mai ixo tī. A'eta muka'u te'e ngā juehe. Amō ta ke mahy tar katu tī. Te'eha rupi amō ta rehe har katu ym pandu tī. ³⁰ Amō ta rehe juru ai tī. Tupā ke putar ym te tī. Parahy war tī. Sawa'e te jupe tī. Kūjā te jupe tī. “Ihē jō katu te” aja pandu jupe tī. “Myja me'ē katu ym ame'ē ke ihē ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jō tī. Katu ym aja. Ipai ta rehe hendu ym tī. Imāi ta rehe hendu ym tī. ³¹ Ka'u te'e aja ixo tī. A'eta pandu ame'ē ke ma'ema'e ym tī. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. Amō ta rehe ipy'a ym tī. ³² Tupā pandu ame'ē ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta manō ta” aja. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Anī. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rī. Amō we tī. Amō ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

Tupā mupyrara ta

2 Pesarahā! Amō ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mā! Pehē atu aja tī! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, pehē juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tī. ² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Aja rahā, katu aja jakwa katu. ³ Mā! Pehē aja tī. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, Tupā mupyrara-ha ngi pehem ym te ta tī.

⁴ Mā kuja pepandu my: “Tupā katu te. Pahar ngā ke a'e mupyrara ym. Ngā jaxer rahā, i'i a'e harō we tipe. Anī. Tupā ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mā! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harō rahā, ixoty pehē py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehē rehe pyrara usak katu rī. Aja pekwa katu riki. ⁵ Anī. Pehē py'a pemu-

ruwak tar ym. Hātā ywy ke jumen pyrū, ame'ēja saka pexo tī. Jumen aja pehendu tar ym tī. Pehē py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngā 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta. Jete har te ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, pehē ke mupyrara ta. Arahā Tupā parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngā rehe. ⁶ Ma'e ke amō pame katu te ma'ema'e, aja Tupā me'ē me'ē ta ipe. Juja katu te me'ē me'ē ta ipe.

⁷ Amō ta tapijar te'e we katu ame'ē ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupā muruwak ta, ame'ē rehe ame'ē ta harō ixo tī. "Pehē katu" aja Tupā pandu ame'ē ke a'eta putar katu tī. Uhāha angaha rehe harō ixo tī. Ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

⁸ Amō ta anī. Kyty'ym ame'ē ta ke a'eta. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta putar ym tī. Pe, ma'e katu ym ame'ē ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ē ta rehe Tupā parahy ta. Pe, mupyrara ta tī. ⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ahy hū ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Ta'yr katuha aja Tupā muruwak ta tī. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ē ta pe a'e pandu ta tī: "Pehē katu" aja. Ame'ē ta py'a ke a'e muhury katu ta tī. Aja jundéu awa ta pe Tupā ma'ema'e ta. Ame'ē ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe a'e ma'ema'e ta tī. ¹¹ Upa awa ta rehe Tupā juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ē ta rehe har jete har rupi pandu pandu ta. "Pehē katu" aja ta.

¹² Moise je'ēha namō jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā, Tupā pandu: "Moise je'ēha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehē ke ihē amupyrara ta" aja. Moise je'ēha rehe hendu ym, a'erehe Tupā mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta anī. Moise je'ēha namō ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā: "Moise je'ēha ke pekwa" aja Tupā pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: "Mā! Ihē katu ym" aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupā mupyrara ta.

¹³ Moise je'ēha rehe hendu rahā jō: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupā pandu ym. Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e te rahā: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupā pandu katu. ¹⁴ Moise je'ēha namō jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ēha pandu, aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e. Aja rahā, ame'ē riki ima'e je'ēha aja saka. Ame'ē riki Moise je'ēha pandu, ame'ēja saka jundéu awa aja ym ame'ē ta pe. ¹⁵ Pe, Moise je'ēha pandu ame'ē ke ipy'a pe ihī katu, aja mujekwa. Amō rahā, a'eta pandu a'eta jupe: "Katu ame'ē ke jama'e" aja. Amō rahā, pandu a'eta jupe: "Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e" aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ēha pandu ame'ē ke ipy'a pe ihī katu, aja mujekwa tī. ¹⁶ Aja ta riki. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta

ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. "Nde katu." Amō pe: "Nde katu ym" aja mujekwa ta. Ame'ē mujekwaha angaha rehe uhyk rahā, Jesu Kirisutu ke Tupā muwyr ta. Arahā, Jesu pandu pandu ta. "Nde katu." Amō pe: "Nde katu ym" aja pandu ta. Ame'ē ke ihē amujekwa. Ihē Páu. Myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, ame'ē ke ihē amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ēha mujekwa

¹⁷ Jundéu awa ta! Myja me'ē ta pehē my? Apandu ta. Pehē pepandu: "Jundéu awa ta ke jande" aja. "Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe jande pe jō Tupā pandu: 'Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe'" aja pepandu pehē jupe. "Jande jō riki Tupā rehe har jakwa katu" aja pepandu pehē jupe naī tī.

¹⁸ Myja pema'ema'eha ke Tupā putar my, ame'ē ke pekwa katu tipe. (Anī. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa katu. Ame'ē ke pekwa katu tipe tī. (Anī. Pehendu ym ehe tī.)

¹⁹ Pepandu: "Jande jō riki jakwa katu ame'ē ta ke jande. A'erehe amō ta ke jamu'e katu. Ame'ē ta riki eha ym te ame'ē ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ē ta aja saka. Ukwa ym ame'ē ta" aja pepandu naī.

²⁰ "Ukwa ym ame'ē ta ke jande jō jamu'e katu" aja pepandu naī. (Jundéu awa ta ke pehē.) "Ka'u te'e ame'ē ta ke jande jō jamu'e katu" aja pepandu naī tī. "Moise je'ēha namō jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ē ke riki jete har te ke. Aja jakwa katu" aja riki pepandu naī. (Jundéu awa ta ke pehē.)

²¹ Mā! Moise je'ēha ke amō ta pe pemu'e. Aja rahā, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehē atu pehendu ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: "Amōma'e ke pemukanim ym" aja pemu'e. Pehē anī. Amōma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehē.)

²² Pepandu: "Amō kūjā rehe eka'u te'e ym" aja pemu'e. Pehē anī. Amō ta kūjā rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tī.)

Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwaha jupe naī. "Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym" aja pemu'e. Pe, ma'e'ā rok pe pexe, pe, tamatarer ke amō ta matyr, ame'ē ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tī.)

²³ "Jande riki Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe katu te ame'ē ta ke jande" aja pepandu. Ame'ē Moise je'ēha rehe pehendu ym, a'erehe amō ta pandu: "Tupā japutar ym" aja amō ta pandu. ²⁴ Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Jundéu awa ta! Pehē pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupā rehe jundéu awa aja ym me'ē ta juru ai" aja riki panduha ihī.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehē. Pehē rehe ihī ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ta te ke pehē. Tupā usak katu pehē rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē pিরer ke jupā, ame'ē

katu tiki. Tupã kotyhar ta ke aja pemujekwa ngã pe. Moise je'êha rehe pehendú ym rahã, mã pehẽ pírer ke pejupã ym te, mã peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupã kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipírer ke a'eta jupã ym. Pe, Moise je'êha rehe a'eta hendu katu rahã, kuja Tupã ukwa ta. Ipirer ke jupã, ame'ẽja saka ixo, aja Tupã pe.

²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ ame'ẽ pírer ke jupã ym tipe. Pe, a'eta Moise je'êha rehe hendu katu rahã, kuja mujekwa. "Jundéu awa ta! Pehẽ katu ym.

Moise je'êha rehe pehendú ym. Moise je'êha namõ pexo tipe. Ame'ẽ panduha paper rehe ihĩ tipe. Pehẽ pírer pejupã tipe. Anĩ. Pehendu ym ehe. Katu ym pehẽ"

aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'êha rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. ²⁸ Amõ riki jundéu awa ke, aja amõ ta ukwaha.

Anĩ. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupã, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amõ py'a ke Tupã juhyk, ame'ẽ riki jundéu awa te. (Aja rahã, ame'ẽ riki Tupã kotyhar te ke a'e.) Ame'ẽ ke Tupã'a ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ẽ pe: "Nde katu ame'ẽ ke nde" aja Tupã pandu. Aja pandu ym awa. Tupã jõ pandu katu. Moise je'êha rehe hendu katu rahã, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: "Nde katu ame'ẽ ke nde" aja Tupã pandu ym.

3 (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahã, kuja amõ pandu my.) "Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupã rahã, i'ar koty te we katuha my?" aja pandu my. ² A'e tỹ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'êha ke pehẽ pe ihẽ amondo" aja. Aja rahã, Tupã je'êha namõ jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we katuha.) ³ Pe, ame'ẽ je'êha rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe ma'e Tupã pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tĩ? ⁴ Anĩ. Aja ym. Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupã anĩ. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde erepandu rahã, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngã panduha ruwa koty oho rahã: 'Tupã jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ẽ te'e" aja panduha ihĩ.

⁵ (Pe, amõ ta panduha ihẽ amujekwa ta.) Kuja pandu my: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, kuja jamujekwa. (Tupã ipy'a jywy'r ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahã, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha" aja pandu. (Aja amõ ta pandu naĩ.) ⁶ Anĩ. Kuja ihẽ pe. Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e. Aja ym rahã, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amõ ta pandu naĩ. "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e rahã, (ihẽ rehe Tupã ipy'a jywy'r ta,) a'erehe Tupã katuha ke i'ar koty te we amujekwa" aja amõ ukwaha naĩ. "Aja Tupã katuha amujekwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e rahã: 'Nde katu ym' aja ihẽ rehe har pandu ym ta me'ẽ te'e" aja amõ ta pandu naĩ.

⁸ A'erehe amõ ta pandu naĩ: "Mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupã ipy'a jywy'r ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa ta" aja riki amõ ta pandu naĩ. Mã! Aja ihẽ riki apandu, aja amõ ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihẽ apandu ym.) Ihẽ Páu. Aja ihẽ rehe har juru ai ngã. Katu ym aja. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te awa

⁹ Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja ihẽ amujekwa ramõ. ¹⁰ Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

"Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te, aja Tupã ukwa katu.

¹¹ Jetehar te ke ukwa, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

Tupã rehe har ukwa tar katu, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

¹² 'Tupã ke ihẽ aputar ym' aja upa ngã ixo tĩ.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngã ixo tĩ.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te.

¹³ A'eta te'e pandu, aja amõ ta pe a'eta mujekwa tĩ.

Te'e je'ẽ hũ tĩ.

A'eta juru ai. Ame'ẽ riki mbói ahy ame'ẽ su'u amõ ke aja saka. Mujaxer amõ ta ke.

¹⁴ A'eta pandu rahã, amõ ta rehe har katu ym te ame'ẽ ke a'eta pandu hũ.

¹⁵ Amõ ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.

¹⁶ Amõ amõ rok pe a'eta ohoho. Ame'ẽ pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngã ke.

¹⁷ Amõ ta jumaiha ke muputu'u, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te tĩ.

¹⁸ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'eta jumu'e ym te tĩ" aja riki Tupã je'êha rehe panduha ihĩ.

¹⁹ Apo kuja jakwa katu. Moise je'êha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e, aja amõ ta ukwaha. Aja rahã, upa katu te Moise je'êha mujekwa, ame'ẽ rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahã: "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e ym" aja pandu ta. (Anĩ. Aja upa katu te Moise je'êha rehe hendu katu te ame'ẽ ke nixói te.) Aja rahã, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu ta: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande" aja. Aja rahã, upa katu te ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. ²⁰ A'erehe kuja my? Moise je'êha mujekwa, aja amõ ma'ema'e. A'erehe Tupã pandu my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja pandu my? Anĩ. Aja Tupã pandu ym. Kuja riki Moise je'êha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Moise je'êha rehe usak rahã, pandu: "Mã! Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja ukwa katu. Aja Moise je'êha mujekwa.

Myja me'ë amõ riki katu aja Tupã mu'am my

²¹ Myja me'ë amõ pe Tupã pandu: "Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ë ke a'e mujekwa katu ngã pe apo 'y. Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã, aja Tupã pandu ym te. Aja Moise je'ëha mujekwa. Aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mujekwa tĩ. ²² Kuja Tupã pe amõ katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu katu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te. ²³ Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ë pe oho ym te ta awa. ²⁴ Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.

²⁵ Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ë ta rehe ipy'a ke mujywyr. Aja rahã, a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ë rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ë ke rehe a'e usak ym, ame'ëja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke a'e mupyrara ta me'ë te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

²⁷ Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: "Katu te ame'ë ke ihẽ" aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

²⁸ Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Moise je'ëha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ë ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu ym te ta. ²⁹ Myja me'ë Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ë ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. ³⁰ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te

pehẽ pe" aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.)

³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ëha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ëha katu, aja jakwa katu. Moise je'ëha ke jahijar ym ta.

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

4 Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramõi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. ² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: "Katu te ame'ë ke ihẽ" aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym Amarã panduha. ³ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu ipe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja riki panduha ihĩ.

⁴ Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ë pe ijar muhepy. Tamatarer me'ë ipe. Te'e me'ë, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu. ⁵ Aja Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ë ke rehe amõ jurujar katu. Ame'ë jõ. (Paraky ym, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë pe Tupã riki pandu katu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ë rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu. Ame'ë riki hury katu me'ë ke a'e. ⁷ Kuja Ndawi pandu: "Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ëma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ë ke jandema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e tĩ" aja riki Ndawi pandu.

⁹ "Hury katu ame'ë ta ke" aja Ndawi pandu. Ame'ë ta riki jundéu awa ta ke jõ my? Ame'ë ta ehe ihĩ ame'ë pirer ke jupã ame'ë ta ke. Anĩ. Ame'ë ta jõ ym. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke japandu ramõ. Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ë ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer

upa jupā rahā, pandu my? Pesarahā! Ipirer ke jupā ym rahā we, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupā rahā, anī. Jupā ym rahā, pandu katu. ¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā upa pandu. A'engi ehe ihī ame'ē pিরer ke Amarā jupā. Ipirer jupā ym rahā we, Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ipe. Ame'ē panduha ke Amarā mujekwa, a'erehe ipirer ke jupā. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu ta tī: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ē ta pe aja Tupā pandu katu tī. A'erehe Amarā riki ame'ē ta ramūi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ramūi aja saka. Ipirer ke jupā ym ame'ē ta ka a'eta. ¹² Jundéu awa ta ramūi ke a'e tī. Ipirer ke jupā ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta jō ym. Amarā aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu tī. A'erehe ame'ē ta ramūi aja Amarā. Aja riki Amarā jurujar katu, ipirer jupā ym rahā we riki.

Amarā pe ma'e ke Tupā manga katu

¹³ “Kome'ē ywy ke nema'e ta” aja Tupā manga katu Amarā pe. Aja hainō ta pe manga katu tī. Aja rahā, upa kome'ē ywy keruhū riki Amarā tama'e ta aja Tupā manga katu. Moise je'ēha rehe Amarā hendu katu, a'erehe: “Kome'ē ywy ke nema'e ta” aja Tupā pandu my? Anī. Aja ym. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe Tupā pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ¹⁴ Pesarahā! Tupā manga katu ame'ē ke amō ta pe katu my? Kuja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta pe katu my? Anī. Aja ym. Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta pe ma'e ke me'ē ta tipe rahā, te'e Tupā rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupā manga katu ame'ē riki jaxer aja ta tipe tī. ¹⁵ Moise je'ēha rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara riki. Pe, ma'e je'ēha nixói rahā, katu tiki. Ma'e je'ēha nixói rahā, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ēha. (Aja rahā, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara. Jurujar katu ame'ē ta anī. Ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Nde rehe ihē asak katu ta” aja. Aja rahā, a'e usak katu ame'ē ta jurujar katu ehe. Ame'ē ta pe Tupā manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarā rainō ta pe tī. Moise je'ēha rehe hendu katu me'ē ta pe jō my? Ma'e, jundéu awa ta pe jō my? Anī. Upa Amarā aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā manga katu ma'e ke. Amarā aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī. A'erehe Amarā riki jande ramūi te aja saka a'e tī. ¹⁷ Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja saka riki. Amarā pe Tupā pandu:

—Amō amō ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu tī. A'erehe jande ramūi aja nde tī” — aja pandu ta.

A'e riki hamūi aja Tupā ukwa katu. Tupā riki manō ame'ē ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ēha rupi ma'e

nixói ame'ē ke muhem katu. Mujā katu. Ame'ē Tupā rehe Amarā jurujar katu. ¹⁸ “Ne rainō heta ta” aja Tupā pandu. Arahā ta'yr ym te Amarā. A'erehe marā ka ym Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katuha. Anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe tapijar te'e we Amarā jurujar katu. A'erehe amō amō ywy pe har ta pandu: “Jande ramūi aja nde tī” aja Amarā pe. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja:

“Ne rainō jahy rata aja heta te hū ta. Marā ka ym heta mangaha” aja riki.

¹⁹ Arahā Amarā tamūi te hū. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ē ke a'e. “Tamūi te hū ihē. Marā ka ym amuta'yriha apo 'y” aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tī. A'i te tī. Imembyr ym te a'e. Marā ka ym imembyriha. Anī. Tapijar te'e we Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. Hijar ym ame'ē. ²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: “Mā! Ihē ra'yr ym ta nahā my. Tupā pandu ame'ē ke uhyk ym ta nahā my” aja ym a'e pandu. Anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrātā aja a'e ixo. Pe, Tupā pe a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. ²¹ Ima'e panduha ke Tupā ma'ema'e katu ta, aja Amarā ukwa katu te hū. ²² A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Amarā pe. Amarā jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. ²³ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Amarā katuha ke amō ta ukwa, a'erehe jō mupinim my? ²⁴ Anī. Ame'ē jō ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupā je'ēha rehe panduha pehī. Jande riki Amarā aja tī. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pe-ma'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manōha ngi mukwera katu muhem. ²⁵ Ngā koty Jesu ke amō ta raho. Pe, Jesu ke ame'ē ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, jande pe Tupā pandu katu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pe-ma'eha nixói te pehē pe” aja jande pe.

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupā pandu

5 Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe. Tupā parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupā namō jande juehe katu jande jaxo. ² Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ē ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe peme'ē ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. Pe, Tupā katuha aja jande jaxo ta kŷ tī. Ame'ē rehe jaharō jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. ³ Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande rury katu jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara rahā, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. ⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahā, jande pe Tupā pandu: “Pehē katu” aja. Aja jande pe pandu

rahā, i'ar koty te we jaharō katu. Inamō jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu. ⁵ Myja ame'ē ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke I'ā riki jande pe mujekwa. I'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Inamō jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe: "Mā! Inamō jaxo ta nahā my?" aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marā ka ym jande ke jajumuhā jande juehe aja jaxo rahā, Kirisutu manō. Jande riki katu ym te ame'ē ta ke jande. Pe, Kirisutu manō. Angaha uhyk katu te, aja Tupā ukwa katu rahā, Kirisutu manō.

⁷ Sehar amō katu ame'ē ke rehe amō ipy'a tar katu rahā, ame'ē henda ke pe amō manō tar katu nahā my. Anī. Nixói amō, aja akwaha. Pe, pandu my: "Ihē riki nde renda ke pe amanō ta. Aja rahā, nde eremanō ym ta" aja. Aja pandu ta nahā my. Ukwa ym awa. ⁸ Tupā anī. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, Kirisutu manō. ⁹ A'e manō, a'erehe jande pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupā mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ē ke jande, a'erehe Tupā ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manō, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: "Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē" aja. Apo Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande. Kirisutu uhā te hū aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta tī, aja jakwa katu. ¹¹ Amō we tī. Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anā rehe har. Kirisutu rehe har tī.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteī sawa'e ma'e py. Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manō. A'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e tī. Anā ngi ju-mu'e, ame'ēja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manō ta me'ē te'e tī.

¹³ Je'ēha ke Moise pe Tupā me'ē ym we rī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manō. Ma'e je'ēha nixói rahā, amō pe amō pandu ym: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja. Ame'ē ke paper rehe mapyk ym, ame'ēja saka. ¹⁴ Anī. Upa manō tī. Anā ixo rahā har ngi Moise ixo rahā, upa katu te awa ta manō. Aja rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anā aja manō tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anī. Amō koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manō.

Amō riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anā aja saka. (Anā ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhāha me'ē katu, ame'ē riki ma'e py, ame'ēja saka tī. A'erehe awa ta rehe Tupā ipy'a katu.) ¹⁵ A'erehe ame'ē mokōi juja ym te. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Ame'ē riki Anā ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anā ma'e. Ame'ē peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngā manō.

Ame'ē riki jete har te ke. Kuja riki. Upa ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē riki Anā ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteī sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē ke Tupā te'e me'ē.

¹⁶ Pe, amō we juja ym te. Peteī sawa'e, Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, Tupā pandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde" aja. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Amō koty ame'ē. Tupā pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē.

¹⁷ Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e. Pe, amō sawa'e ma'e ame'ē ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ē ke. A'erehe Tupā pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē. Ame'ē ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā me'ē te'e. Pe, Kirisutu-tuma'e pyrātāha namō ixo ta.

¹⁸ Pesarahā! Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupā pandu: "Pehē katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e" aja riki. Aja amō koty tī. Katu te ame'ē ke peteī sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupā pandu: "Anī pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy" aja. A'erehe ame'ē ta pe uhāha ke a'e me'ē.

¹⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu ym. Anā a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta tī. Aja amō koty tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ē ta pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja riki.

²⁰ Pe, je'ēha ke Moise pe Tupā muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ngā ukwa. Ame'ē ke ukwa rahā, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, mā ame'ē 'ar koty te we Tupā ipy'a katuha ihī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. ²¹ Aja rahā, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe manō ta me'ē te'e. Aja amō koty tī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū, a'erehe a'e pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Aja rahā, jande ke a'e muhā katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhā katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhā katu a'e.)

Ixoha pyahu aja saka

6 Myja me'ē japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahā, ame'ē 'ar koty te we jande rehe Tupā ipy'a katu ta riki. Aja my? ² Anī. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ē te'e. Pesarahā! Jande riki jamanō, ame'ē ta aja saka jande. Manō te aja rahā, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tī. Manō ame'ē ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we

ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e. Japutu'u, ame'ëja saka.

³Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujukwa katu. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. ⁴Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ë riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jytyim tĩ, ame'ëja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jytyim tĩ, ame'ëja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. Pyrãtã katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e.

⁵Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ. ⁶Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ë japutariha ke Tupã mukanim jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ëja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta. ⁷Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ë riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.) ⁸Kirisutu manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ. ⁹Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu. ¹⁰A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ë rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo.

¹¹Aja mã peja pexo tĩ. Pehë pemanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ë riki pehë jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹²Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ë riki pehë jar aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehë py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke pema'e ym ta kÿ. ¹³Pehë pepandu ta me'ë te'e pehë jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kÿ" aja. Kuja katu te: "Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ë ke jama'ema'e ta kÿ" aja pepandu ta me'ë te'e pehë jupe. Pehë riki pemanõ ame'ë ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ë ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ë ke jama'ema'e ta kÿ" aja pepandu ipe.

¹⁴"Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ëha pandu ame'ë ke pema'e ta me'ë te'e. Anĩ.

Aja ym pexo. Pehë rehe Tupã ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e

¹⁵Myja me'ë japandu ta my? Moise je'ëha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ. Katu ym aja. ¹⁶Kuja pekwa katu. Amõ pe pepandu: "Nde pe ihë te'e aparaky ta. Nde rehe jõ ahendu katu ta" aja. Aja rahã, ame'ë riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ë riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ë riki pehëma'e jar aja saka. (Marã ka ym peputu'uha ame'ë ngi. A'erehe pehë jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ëja saka, a'erehe pehë jar ame'ëja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemanõ ta. Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu rahã, pehë pe a'e pandu ta: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. A'erehe ame'ë riki pehë jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha ame'ë ngi. Ame'ë riki pehëma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ëja saka. Aja rahã, jetehar ke pehë pe amõ ta mu'e. Ame'ë rehe pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë riki pehëma'e jar aja ym apo 'y. Pehë ke Tupã mupoir, aja pexo. Pe, Tupãma'e ke pehë. A'e riki pehëma'e jar apo 'y. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã pe ihë apandu: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki.

¹⁹Awa ta jar rehe har ihë apandu axo. Paraky te'e ame'ë rehe har apandu tĩ. Aja rahã, pehë pekwa katu ta. Yman pepandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta" aja. Aja rahã, ame'ë riki pehëma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ëja saka. Aja rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ë te'e: "Katu ame'ë ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo" aja riki. Aja rahã, ame'ë riki pehëma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, ame'ë riki pehëma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ëja saka. Arahã Tupã putar ame'ë ke pema'e tar ym. Pema'e ym te. ²¹Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ë ngi pehë ruxĩ apo 'y. Ame'ë ke pema'ema'e rahã, ma'e riki pehëma'e muhepyha my? Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemanõ ta. ²²Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ë ke Tupã mukanim pehë ngi. Pehë ke mupoir, ame'ëja saka. Apo Tupã rehe pehendu katu. A'e riki pehëma'e jar apo 'y. Aja rahã, ma'e riki pehëma'e muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pemanõ rahã, pehë ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ë riki pehëma'e muhepyha ke.) ²³Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë rehe muhepy ta, ame'ëja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ë riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ë te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe

uhāha ke Tupā te'e me'ē katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ē pe.)

Jumendar aja saka

7 Ihē mu ta! Sehar ta je'ēha rehe har pekwa, a'erehe apo ihē apandu ame'ē ke pekwa katu ta tī. Amō ixuwe katu rahā jō, sehar ta je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e. Manō rahā, anī. Marā ka ym henduha. ² Kūjā jumendar ame'ē ke aja tī. Ixawa'e ixo rahā, inamō hakehar ixo ta me'ē te'e. Aja sehar ta je'ēha rehe panduha ihī. Pe, ixawa'e manō rahā, anī. "Ixawa'e namō ixo ta me'ē te'e" ame'ē panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ēha nixói. ³ Pe, ixawa'e ixo rahā, amō sawa'e namō jumusarāi rahā, ka'u te'e ame'ē kūjā. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manō rahā, jumendariha upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tī. A'erehe amō sawa'e ke pyhyk rahā, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tī.

⁴ Ihē mu ta! Pehē riki ame'ē kūjā aja saka. Moise je'ēha rehe har japandu rahā, jande jamanō, ame'ēja saka. (Ixawa'e manō, ame'ēja saka tī.) A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym, ame'ēja saka tī. Kirisutu manō, a'erehe inamō jamanō, ame'ēja saka. Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amō sawa'e ke japyhyk, ame'ēja saka. A'erehe Kirisutu rehe jō jahendu katu ta me'ē te'e.) Aja rahā, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke jputar, aja jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa katu. A'erehe ame'ē ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahā, jamanō ta. ⁶ Apo anī. Jande jamanō, ame'ēja saka. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ē ngi jande ke Tupā mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ēha jande ke kynda, ame'ēja saka. Ame'ē ngi jande ke mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anī. Je'ēha ke paper rehe amō mupinim, aja jaxo ym. Anī. Apo har pyahu aja jaxo. Tupā'ā mujekwa, aja jaxo. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke

Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa

⁷ Myja me'ē japandu ta my? Amō ta pandu: "Moise je'ēha riki katu ym" aja. Anī. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē pe Moise je'ēha mujekwa. (A'erehe Moise je'ēha katu tī.) Kuja ame'ē panduha ihī: "Amōma'e rehe nde py'a emoī ym" aja. Pe, ame'ē panduha nixói rahā, marā ka ym ma'e ihē aka'u te'eha ihē ama'eha ke akwaha. Amōma'e rehe ihē py'a amoī rahā, ame'ē riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. ⁸ Pe, ame'ē je'ēha ihē akwa riki. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ama'eha ke ihē akwa katu. A'erehe i'ar ko-

ty te we amōma'e ke rehe ihē py'a amoī moī. Moise je'ēha nixói rahā, ma'e riki ma'e ihē aka'u te'eha ama'eha ke ihē akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ēha ke ihē akwa ym rahā, ihē katu axo aja ihē jupe. Pe, ame'ē je'ēha ke ihē akwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e tar katu hū. ¹⁰ Ame'ē je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta, aja a'e putar. Ihē pe anī. Ahendu ym ehe. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja akwa. ¹¹ Pe, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. Ame'ē riki ihē ke muka'u te'e, ame'ēja saka. Ame'ē je'ēha mujekwa, aja ihē ama'ema'e katu ta, aja ihē akwa ihē jupe naī. Aja muka'u te'e. Anī. Kuja ame'ē je'ēha mujekwa. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, a'erehe ihē amanō ta, aja mujekwa riki. Tupā namō axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahā, Moise je'ēha riki katu te. Tupā muwyr ame'ē ke. Ame'ē je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki katu te tī. Myja me'ē ngā ma'ema'eha ke Tupā putar, ame'ē ke mujekwa. Ngā ke muhury katu tī. ¹³ Aja rahā, katu te ame'ē ke ihē ke jukwa, ame'ēja saka my? Anī. Aja ym. Ihē riki ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja riki. Tupā pandu ame'ē ke katu. Pe, ame'ē ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke mujekwa ihē pe. Aja rahā, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē akwa katu te. Amō we tī. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihē py'a amō koty koty ihon ame'ēja saka riki

¹⁴ Myja me'ē Tupā putar my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe Moise je'ēha ke Tupā muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihē riki awa te'e ihē. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Marā ka ym aputu'uha ingi. Ihē jar aja saka ame'ē. (A'erehe ahendu katu ehe.) ¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihē ama'ema'e my? Ihē akwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'e ym. Ihē aputar ym ame'ē ke ihē ama'e katu. ¹⁶ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē apandu riki: "Jetehar te riki. Moise je'ēha riki katu me'ē ke" aja akwa katu. ¹⁷ Pe, ihē riki ame'ē ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihē py'a rehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihī. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe, ihē ama'ema'e riki.) ¹⁸ Katu ame'ē ke ihē ama'e, ame'ē ke ihē py'a rehe ihī ym, aja ihē akwa katu. Ihē riki awa te'e ihē. Pitu te'e ihē. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī tipe. Anī. Marā ka ym ihē ama'eha. ¹⁹ Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu tipe. Aja ym ihē ama'eha. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar ym. Ame'ē ke ihē ama'e riki. ²⁰ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē riki ama'e, aja ym riki. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī katu. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihē ama'eha. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu rahā, kuja jō ihē ama'e: "Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e we rī" aja riki. Aja riki ihē apan-

duha. ²²Je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe ihē rury katu. Ihē py'a rupi ihē rury katu. ²³Pe, ihē apandu: "Je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē riki katu ame'ē ke" aja akwa. Pe, amō je'ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame'ē. Huwajan aja saka ame'ē. Ame'ē riki ihē ke ma'e ihē aka'u te'eha ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.) Marā ka ym ihē aputu'uha ingi. ²⁴Mā! Ihē rury ym te ame'ē ke ihē. Awa riki ihē ke mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta.) Aja rahā, mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujukwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

Tupā'āma'e pyrātāha namō ixo

8 Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: "Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho" aja Tupā pandu ym te ta. ²Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka. ³"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym" aja. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahā, awa te'e a'e uwyr tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē awa te'e a'e tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi. ⁴Aja riki a'e. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande jama'ema'e ta me'ē te'e, aja Moise je'ēha mujekwa. Ame'ē ke jama'ema'e. Tupā'āma'e pyrātāha riki jande py'a rehe ihī, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anī. Aja ym. Tupā'āma'e pyrātāha namō jama'ema'e katu. ⁵Amō juehe putar, aja amō ta ixo ta katu. Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō ma'ema'e katu. Tupā'ā mujekwa rahā, amō koty. A'e mujekwa, aja amō ixo tar katu. Ame'ē ta amō kotyhar ixo. Tupā'ā putar, aja ixo katu. ⁶Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, mupyraraha renda pe oho ta.

Tupā namō ixo ym te ta. Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, uhāha namō ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupā muhury katu. ⁷Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, Tupā ruwajan aja a'e ixo ta. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Marā ka ym henduha a'e. ⁸Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ke marā ka ym muhuryha a'e.

⁹Pehē anī. Pehē py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ē ke pema'e ym. Anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e mujekwa ame'ē ke pema'ema'e katu. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehē py'a rehe ihī ym rahā, Kirisutu kotyhar aja ym pehē. ¹⁰Pe, Kirisutu riki pehē py'a rehe ihī katu rahā, pehē ruhāha ke Tupā'ā me'ē ta kŷ. Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. A'erehe pehē ruhāha ke I'ā me'ē katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehē rete manō ta. Pehē'ā anī. Pehē ruhā te hū ta. ¹¹Manōha ngi Jesu Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, pehē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Pehē pamanō ta ame'ē ta ke pehē. I'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē ke Tupā mukwera katu ta muhem tī.

¹²Ihē mu ta! Pesarahā! Tupā'ā mujekwa ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ē ke mā peja jama'e ym jaxo. ¹³Pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ē ke pema'ema'e rahā, mupyraraha renda pe peho ta. Tupā namō pexo ym te ta. Pe, Tupā'āma'e pyrātāha namō ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahā, pehē ruhā te hū, aja pexo ta.

¹⁴Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta riki Tupā ra'yr ta. ¹⁵Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Aja rahā, Tupā ngi jande ke I'ā mukyje ym tī. (Aja rahā, Tupā ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande aja I'ā mu'am. Pe, ima'e pyrātāha namō Tupā pe japandu: "Papa! Ihē pái keruhū!" aja riki.

¹⁶Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupā'ā mujekwa jande pe tī. "Jetehar te. Ta'yr ta ke pehē" aja mujekwa jande pe tī. ¹⁷Ta'yr ta ke jande. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā mupyta ixoty, ame'ē ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupā mupyta tī. Ame'ē ke Kirisutu namō japyhyk ta tī. Jandema'e wan ta tī. Yman Kirisutu ke ngā mupyrara. Aja jande ke ngā mupyrara tī. Aja jaxo rahā, Kirisutuma'e katuha ke inamō jandema'e wan ta tī.

Upa mukatu te ta

¹⁸Kome'ē yw keruhū pe jaxo rahā, jande japyrara jaxo. Yman rahā, ma'e katu te ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa ta. Ame'ē riki jande japyrara 'ar koty te we katuha. Marā ka ym jujaha. Katu te hū. Aja ihē akwa katu te. ¹⁹Ixotyhar ta ke Tupā mujesak ta. Ame'ē rehe upa katu te a'e mujā ame'ē ta harō katu te hū. ²⁰Upa Tupā mujā ame'ē ke rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anī. Tupā putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harō ixo we rī. ²¹Yman rahā, Tupā riki

mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ë ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ë rehe harõ katu ixo. ²² Pe, apo upa Tupã mujã ame'ë ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãĩ jambu aja saka Tupã mujã ame'ë ke. ²³ Tupã mujã ame'ë ke jambu aja ixo. Ame'ë jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ë rehe jaharõ hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo. ²⁴ Jaharõ hũ jaxo, a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ë ke rehe jasad rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe ame'ë rehe jaharõ ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe ame'ë rehe harõ ym ta awa. ²⁵ Ma'e ke rehe jasad ym ame'ë ke rehe jaharõ rahã, jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo. A'erehe Tupã mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo.

²⁶ Amõ we tĩ. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupãã mätã katu. Myja me'ë Tupã namõ jande japandu pandu ta my? Tupãã riki japandu ame'ë ke Tupã pe raho katu, ame'ëja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ë jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupãã riki mujekwa Tupã pe. Jande rehe har Tupã namõ I'ã riki pandu pandu katu. ²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke Tupã ukwa katu. I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ. Tupã namõ ixotyhar ta rehe har I'ã pandu katu. Tupã putar ame'ë ke I'ã pandu pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ë ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta" aja. Pe, ame'ë ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ë ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ë ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ë ame'ë ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?" aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ë ywy keruhũ nixói rahã, awa riki ima'e wan ta my, ame'ë ke Tupã ukwa katu riki. "Ame'ë ta riki ihẽ ra'yr ta kũ tĩ" aja a'e pandu. Ame'ë ta riki Ta'yr mu ta aja ta kũ. Pe, ame'ë ta ngi har Ta'yr te riki je'ëha te reko.

³⁰ "Peme'ë riki ihẽma'e ta kũ" aja Tupã pandu. Amõ we tĩ. Ame'ë ta pe a'e pandu tĩ: "Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok" aja. Amõ we tĩ. Ame'ë ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja a'e pandu tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ë ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

³¹ Upa ma'e katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ë japandu ta my? Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ë ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupã ixo. ³² A'erehe: "Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manõ ym ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manõ ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã te'e me'ë katu

ta tĩ. Kyty'ỹ ym a'e ma'e ke. ³³ Ixotyhar ta riki Tupã jo'ok ame'ë ta ke. Ame'ë ta pe: "Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. ³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mã! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ë te'e" aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Amõ we tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ë ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamõ Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ë ke amõ riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ë ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. "Pehẽ ke jajukwa ta" aja amõ ta pandu nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta jukwa ta nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amõ mukanim ym te ta. ³⁶ Jande japyrara rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahã jande ke amõ ta jukwa tar katu.

Arapuharan ke amõ jukwa raho. Aja saka jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ" aja panduha ihĩ.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahã my? Marã ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe jõ jande py'a jamapyk katu. ³⁸ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ke mukanim ym te ta awa, aja ihẽ akwa katu. Jande jaxo rahã, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanõ rahã, aja tĩ. Jande rehe ipy'a katu tĩ. Ame'ë ke Tupã je'ëha raho-ha ta mukanim ym te ta. Amõ ywa pe har ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Satana kotyhar ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahã, aja ta tĩ. Ipy'a katu ta tĩ. ³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te. Upa ma'e ke Tupã mujã. Ame'ë ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te tĩ. Ywa pe ihĩ, ame'ë ke aja tĩ. Ame'ë ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ë ke nixói te tĩ.

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

9 "Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ. Jundéu awa ta ke ame'ë ta. (Upa katu te ame'ë ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai

te hũ. Ihẽ apyaiha putu'u ym riki" aja ihẽ apandu. Ihẽ Páu. Aja jete har te ke ihẽ apandu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ akwa katu. ³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke aputar. Upa katu te muhã ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta tipe: "Nde riki ihẽ amai ta ame'ẽ ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y" aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta tipe rahã, ame'ẽ panduha ihẽ pe katu ta tipe. ⁴ Ihẽ anam ta riki jundéu awa rainõ ta. Yman ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. Pe, ima'e pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta pe pandu tí: "Ihẽ rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta" aja. Pe, Moise pe je'eha ke a'e muwyr. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã mujekwa katu. "Katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ama'ema'e ta kũ" aja Tupã pandu katu tí. ⁵ Ymanihar pehẽ ramũi riki Amarã. Isak aja tí. Jako aja tí. Ame'ẽ ta rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahã, jundéu awa aja imãi pusu ngi a'e u'ar tí. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e tỹ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã pandu my: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: "Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym" aja ihẽ apandu ym. ⁷ Amõ we tí. Upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu: "Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ẽ ta jõ riki nema'e te ta" aja ipe. ⁸ Ame'ẽ riki kuja riki. Amarã amõ kũjã ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ẽ rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã manga katu, aja Amarã ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupã kotyhar ke. Hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tí. ⁹ Tupã manga katu ame'ẽ panduha riki kuja: "Angaha uhyk katu rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kũ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta" aja manga katu ipe.

¹⁰ Amõ we tí. Upa katu te Tupã kotyhar aja ym. Pesarahã! Hembe membyr mokõi riki. Ipái peteĩ. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramũi ke a'e. ¹¹ Hembe pe Tupã pandu: "Haikwer rupi u'ar ame'ẽ rehe u'ar py ame'ẽ hendu katu ta" aja. Ame'ẽ ta u'ar ym rahã we, aja Tupã pandu. Sawe'le ra'yr ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym we rĩ. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ym we tí. Ma'ema'e ym rahã we, aja Tupã pandu. Aja rahã, Tupã putar, a'erehe jõ peteĩ sawa'e pe a'e pandu: "Ihẽ kotyhar wan ta nde" aja peteĩ pe pandu. (Ame'ẽ ke Jako pe pandu.) Amõ pe anĩ. (Esau pe anĩ.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupã putar, a'erehe jõ. ¹³ Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Jako rehe ihẽ apy'a katu. Esau rehe anĩ. A'e ke ihẽ aputar ym" aja Tupã pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahã, myja me'ẽ japandu ta my? "Tupã katu ym" aja japandu ta my? Anĩ. Aja ym ta jande. ¹⁵ Pesarahã! Moise pe Tupã pandu:

"Apyrara ihẽ asak tar katu ame'ẽ ta rehe apyrara ihẽ asak ta.

Ihẽ apy'a katu tar katu ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu ta" aja riki.

¹⁶ Aja rahã, Tupã ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amõ rehe Tupã pyrara usak my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupã pyrara usak ehe my? Anĩ. Aja ym tí. Tupã jõ putar, a'erehe amõ rehe pyrara aja a'e usak katu. ¹⁷ Amõ rehe anĩ. Amõ ke muhendu ym aja a'e riki putar rahã, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ a'e.) Parao pe Tupã pandu, ame'ẽ riki Tupã je'eha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

"Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Pe, nde ke ihẽ rehe amuhendu ym, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, ihẽ rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahã, amõ ta ihẽma'e pyrãtãha ke ukwa katu ta tí. A'erehe nde kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Aja rahã, amõ amõ hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tí. Ihẽ riki pyrãtã te hũ, aja ukwa ta" aja riki panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke rehe pyrara a'e usak. Tupã rehe hendu tar ym, ame'ẽ ta pe: "Mã peja ixo" aja Tupã. (A'erehe Tupã jõ putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngã rehe pyrara Tupã usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe Tupã parahy.

¹⁹ Aja rahã, pehẽ ngi har amõ pandu ta ihẽ pe my: "Katu ym aja. Tupã putar, a'erehe ngã rehe a'e pyrara usak. Aja rahã: 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde ere-ma'ema'e' aja Tupã pandu ym ta me'ẽ te'e. Tupã putariha ke mukanim ym te ta awa." Aja ihẽ pe amõ pandu my? ²⁰ Mã! Sa'e! Aja Tupã pe je'eha emujywy ym exo. Pesarahã! Tujuk pander ke amõ mujã rahã, mujãha pe pander pandu: "Ma'erehe ihẽ ke nde eremujã my?" aja pander pandu ym. ²¹ Pesarahã! Pander ke amõ mujã rahã, a'e putar aja ame'ẽ pander ke tujuk ke te'e mujã. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ẽ ke te'e mokõi pander a'e mujã. Peteĩ pander pe wera rahã pame katu te ma'e ke mupupur. Amõ pander anĩ. Ma'e huryha mujã rahã jõ, ame'ẽ pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ pander, a'erehe huryha rehe jõ ma'e ke mupupur.

²² Ame'ẽ pander mujãha aja Tupã tí. A'e ma'ema'eha riki mujãha aja tí. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amõ ke pander aja saka tí. Amõ ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara tate ame'ẽ ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ẽ ta rehe parahy a'e. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha ke mujesak tar katu tí. Pahar parahy. Anĩ. Aja ym. I'i harõ. Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harõ. ²³ Amõ ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tí. A'erehe i'i a'e harõ tí. Pe, jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujesak tí. A'e

pyrara usak ame'ë ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrätã te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tĩ. ²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ë ta ke jande. A'e pandu: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja jande pe. Ame'ë ta ngi har jundéu awa ta ke. Amõ riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke tĩ. ²⁵ Yman Tupã je'ëha rehe Os-éi mupinim. Kuja Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Tupã pandu:

"Ihë kotyhar aja ym ame'ë ta pe ihë apandu ta: 'Ihë kotyhar ta ke pehë apo 'y' aja.

Amõ ta riki ihë apy'a ym ame'ë ta ke. Ame'ë ta pe ihë apandu ta: 'Ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë apo 'y' aja.

²⁶ Amõ renda pe amõ ixo rahã, ihë apandu: 'Ihë kotyhar ta ke aja ym pehë' aja.

Ame'ë renda ke pe ihë apandu ta: 'Ihë riki ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ihë ra'yr ta ke pehë apo 'y' " aja Oséi mupinim. (Aja rahã, Tupã putar ame'ë ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tĩ:

—Y ramõi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hũ. Aja jundéu awa ta heta te hũ tipe tĩ. Ame'ë ta ngi har heta ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. ²⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë angaha ke rehe i'i a'e harõ ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amõ we Isai mupinim tĩ:

"Tupã riki pyrätã te hũ ame'ë ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahã, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tĩ" aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tĩ

³⁰ Upa aja rahã, kuja japandu katu. "Myja me'ë Tupã pe katu te aja jande jaxo my" aja jundéu awa aja ym ame'ë ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja riki. ³¹ Jundéu awa ta anĩ. Ma'e je'ëha rehe a'eta kekar. Ame'ë pe: "Myja me'ë Tupã pe a'eta katu te my" aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tĩ. ³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jõ riki katu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ë rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. Ukwaha ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ëja saka. ³³ Ame'ë rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihë amoĩ ta.

Ame'ë rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: 'Mã! Katu hũ' aja ta" aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ë ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ëja sa-

ka. Aja rahã, mai, ame'ëja saka ixo. "Siã" aja pandu rahã: "Jerusarë ok ta ke" aja mujekwa.)

10 Ihë mu ta! Kuja ihë aputar katu. Ihë Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihë aputar katu. Ame'ë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihë anam ta. ² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihë apandu katu pehë pe. Anĩ. Ukwaha ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. ³ Myja me'ë Tupã pandu my: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwaha ym. A'erehe myja me'ë Tupã namõ katu te my, ame'ë ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: "Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu ta" aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe. ⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe hendu katu, ame'ëja saka. A'erehe Moise je'ëha ke Kirisutu mumba, ame'ëja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja riki.

Tupã muhã katu ame'ë ta ke

⁵ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta myja me'ë Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ë rehe har Moise mupinim. Kuja. "Je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'eha rahã, a'e ixo katu ta. Hury katu ta" aja riki. (Ame'ë Moise je'ëha rehe hendu katuha hãtä ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anĩ. Hãtä ym ma'eha.) ⁶ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ë panduha riki Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja:

"Pepandu ym pehë jupe: 'Awa riki ywa pe oho ta my?' aja." (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: "Kome'ë ywy keruhũ pe ewyju ejur" aja pandu riki.) Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ë te'e ipe.

⁷ Amõ we tĩ.

"Pehë pepandu ym pehë jupe tĩ: 'Awa riki itakwar keruhũ pe ixo ta oho my?' aja." (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ë te'e. ⁸ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. "Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ë riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki" aja panduha ihĩ. Ame'ë myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ë te'e. Ame'ë ke japandu pandu. ⁹ Amõ ta ruwa koty nde erepandu: "Jesu riki ihëma'e sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ë rehe ihë ajurujar katu." Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. ¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Pe, ame'ë jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu. ¹¹ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. "Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: 'Mã! Jaxer' aja ym ta" aja panduha ihĩ. Katu ta.

¹² Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ë upa ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ë riki juja katu te. Upa awa ta pe peteihar jô riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupã ke a'e. Inamô pandu pandu ame'ë ta pe katu ame'ë ke a'e te'e me'ë me'ë katu te hũ. ¹³ Kuja riki Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Jandema'e sawa'e te pe amô pandu: 'Ihë ke emuhã katu' aja. Upa aja pandu ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta" aja panduha ihĩ.

¹⁴ Aja rahã, amô jurujar ym ehe rahã: "Ihë ke emuhã katu" aja marã ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amô pandu ym oho rahã, marã ka ym henduha. ¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupã mondo ym rahã, marã ka ym myrandu ke panduha awa. Pe-sarahã! Myrandu rahoha ke Tupã mondo riki. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Myrandu katu ke pandu ame'ë ta uwyr ixo. Mã! Katu te ame'ë uwyrriha ke" aja panduha ihĩ. ¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anĩ. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tĩ. "Sawa'e! Ihë apandu ame'ë ke rehe jurujar ym awa" aja mupinim. ¹⁷ Aja rahã, kuja riki. Kirisutu rehe har amô pandu pandu, ame'ë riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amô hendu rahã, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ë jundéu awa ta my? Aja ihë apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ë jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"A'eta pandu, ame'ë panduha riki kome'ë ywy keruhũ rupi amô pandu pandu oho. Ame'ë panduha ke upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta hendu" aja panduha ihĩ.

¹⁹ Pe, ihë apandu tĩ. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahã, ukwa ym my? Anĩ. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ë ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe har Tupã pandu:

"Awa ta ym ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta rehe ihë riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ë ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ë ta pe ihë apandu ta: 'Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe' aja.) A'erehe ame'ë ta rehe jundéu awa ta parahy ta" aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

("Peme'ë ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta" aja mujekwa katu.) ²⁰ Isai aja tĩ. Kyje ym ha namô Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihë rehe kekar ym ame'ë ta riki ihë ke mahem.

'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ë ta pe ihë juehe har amujekwa" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amô we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupã pandu:

"Wera rahã pame katu te ihë apandu: 'Ihë koty pejy-wyr' aja jundéu awa ta pe.

Anĩ riki. Hendu ym ame'ë ta ke a'eta. 'Tupã ke japutar ym' aja pandu ame'ë ta ke a'eta" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

11 "Jundéu awa ta ke ihë aputar ym" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihë akwa katu. Ihë ke a'e ombor ym. Ihë Páu. Jundéu awa ke ihë tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihë jundéu awa ke tĩ. Amarã rainô ke ihë. Ymanihar te ihë ramũ riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ. ² Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: "Ihë kotyhar wan ta" aja. Eri rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ë ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ë je'ë hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ëha pandu ame'ë ta ngi har ihë jô riki axo. Pe, ihë ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jô ym. Amô heta ihë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ë ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe Tupã pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu. "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.)

⁶ Ma'e katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu my? "Ihë kotyhar ta ke pehë." Anĩ. Aja ym. Ame'ë ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jô aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu my? Aja rahã, pyrara usakiha namô: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu ym ta tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu katu.)

⁷ Myja me'ë Tupã koty katu ta awa my? Myja me'ë Tupã pandu my: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Ame'ë ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ë ta jô mahem riki. Ame'ë ta pe jô Tupã pandu: "Ihë kotyhar ta ke pehë." Amô hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'ëja saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ë ke rehe hendu ym.) ⁸ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ: "Iãkã ke Tupã mujanam rãĩ. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym tĩ" aja panduha ihĩ. ⁹ Aja Ndawi mupinim tĩ. Kuja:

"Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ë ta ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ë ta ke mupyrara tĩ.

¹⁰ Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mā peja ma'e puhýiha ke emoí xupe pe, ame'ēja saka. Aja rahā, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta" aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā ombor my? Aja te'eha ombor my? Anī. Aja ym ixo, aja ihē apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Kirisutu rehe har amō ta pandu pandu. A'erehe ame'ē ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Aja jundéu awa ta ke Tupā mujyty'ym. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.) ¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu riki tī. Apo aja rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Tupā te'e me'ē ta.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ē ta! Pehē pe ihē apandu apo. Pehē koty ihē ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke mondo. A'erehe ihē rury katu ihē. ¹⁴ Pehē koty ihē apandu pandu oho, a'erehe pehē rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihē ama'ema'e tar katu. Pehē rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahā, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tī. Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tī. ¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupā pandu: "Pehē ke ihē aputar ym" aja. A'erehe upa amō awa ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta pe: "Pehē ke ihē aputar" aja Tupā pandu rahā, mā i'ar koty te we hū jundéu awa aja ym ame'ē ta pe katu te hū ta. Manōha ngi amō kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hū ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupā rehe ipy'a ke moí moí rahā, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: "Ko nema'e" aja Tupā pe. Aja rahā, ame'ē ta'yr mi riki Tupāma'e, ame'ēja saka. Aja rahā, wetep Tupāma'e tī. Aja saka riki jundéu awa ta tī. Amarā riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ēja saka. Ta'yr mi ame'ē ke, ame'ēja saka riki. Tupā kotyhar ke a'e. Aja rahā, hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. (Wetep ame'ēja saka tī. "Ta'yr mi" aja pandu rahā, upa katu te jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarā riki myra rapo aja saka tī. Hainō ta riki ame'ē myra rākā aja saka. Hapo riki Tupā kotyhar rahā, upa myra rākā aja tī. Tupā kotyhar ta tī. Aja rahā, upa jundéu awa ta riki Tupā kotyhar ta tī.

¹⁷ Pe, amō ma'eywa'y riki hok rake i'āi. Pe, hākā upen riki. A'erehe ijar amō'y rākā ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ē ma'eywa'y ngi hākā jo'ok. Ame'ē ke mujar ehe. Hākā upen ame'ē riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ē ta ke Tupā ombor. Pe, amō rākā ke mujar ehe. Ame'ē riki

pehē aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Mujar rahā, ixotyhar ta ke pehē aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta aja pehē pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē tī. ¹⁸ Hākā upen, aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. "Katu ym jundéu awa ta" aja mā peja ym pepandu pehē. Hākā aja jō pehē. A'erehe kuja: "Jande jō riki katu te" aja mā peja ym pepandu. Pesarahā! Hākā riki pyrātāha ke hapo pe mondo ym. Anī. Hapo riki hākā pe pyrātāha ke mondo. Aja pehē tī. Myra rākā aja jō pehē. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahā, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pyrātāha mondo ixo, ame'ēja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? "Sa'e! Hākā te ke amō mupen riki. Aja rahā, jundéu awa ta ke Tupā ombor riki. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ke moí, ame'ēja saka riki" aja. ²⁰ A'e tī. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. (Hākā mupen ame'ēja saka.) Kirisutu rehe pehē pejurujar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē katu te pehē jupe, aja ym pexo. Pehē ke Tupā ombor ta my tī, ame'ē ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hākā te, ame'ēja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. Pehē aja tī. Pejuruariha ke pehijar rahā, pehē ke a'e ombor ta tī. A'erehe ame'ē ngi pekyje pexo. ²² Aja rahā, myja me'ē Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa my? Myja me'ē a'e mupyrara ame'ē ke jakwa my tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahā, pehē ke a'e ombor ta tī.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ixotyhar ta ke aja Tupā muruwak ta kī tī. Hākā te ke i'y te rehe mujywy, ame'ēja saka. Aja Tupā ma'e katu. Pyrātā te hū a'e. ²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Ka'a pe har myra rākā aja saka pehē. Ame'ē rākā upen, ame'ē ke ma'eywa'y katu ame'ē rehe mujar. Hātā ame'ē ma'eha. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke Tupā muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rākā upen, pe, ame'ē ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. Apo henda te ke pe ame'ē rākā te ke mujar tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Aja rahā, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta riki. Hātā ym ame'ē ma'eha.

Upa ngā rehe pyrara Tupā usak

²⁵ Ihē mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ē ke pekwa apo, aja ihē aputar. Ame'ē ke pekwa rahā: "Mā! Jande jakwa katu te jande" aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: "Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym" aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hū jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ē hetaha a'ewan jō rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tī. ²⁶ Myja me'ē jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta my?

Ame'ë rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja riki: "Siã ok ta ngi muhãha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ke muhãha harái ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywy'r ta.

²⁷ Tupã pandu: 'Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihë py'a amujywy'r ta.

Aja rahã, ihë kotyhar ta aja a'eta ke ihë amuruwak ta. Aja yman ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e riki' aja Tupã pandu." Aja panduha ihĩ. ("Siã ok ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa ta ke" aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: "Jande japutar ym" aja. A'erehe Tupã ruwajan ta aja a'eta ixo. "Japutar ym" aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramõi ta pe Tupã pandu. "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ë ta aja ixo rĩ. ²⁹ Ipy'a pe Tupã ukwa ukwa, ame'ë ke amõ koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ë ta rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupã me'ë, ame'ë rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo tĩ. Mujywyriha pandu ym tĩ. A'erehe ehe katu ame'ë ta aja apo jundéu awa ta ixo rĩ.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Yman Tupã rehe pehendu ym. Apo pehë rehe Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehë rehe a'e pyrara usak katu apo 'y. ³¹ Aja pehë rehe pyrara Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã pyrara usak ta tĩ. ³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Tupã pandu: "Mã peja hendu ym ame'ë ta aja te'e ixo" aja. Upa awa ta aja rahã, ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupã riki katu te ame'ë ke a'e

³³ Mã! Katu te ame'ë ke Tupã. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ë a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tĩ. ³⁴ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

'Ihë riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ë ipe my? Pe, pandu ipe: 'Apo ma'e ke ihë pe emujywy'r' aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa" aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ë riki a'e je'ëha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: "Ne jõ riki je'ëha te nde erereko" aja. Mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e

12 Ihë mu ta! Pesarahã! Pehë rehe Tupã pyrara usak, a'erehe ihë apandu pehë pe. Tupã pe pepan-

du: "Ihë jar aja nde exo katu" aja. "Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande jajume'ë katu jande ke" aja pepandu ipe. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jõ pema'ema'e katu. Aja pehë py'a pemoi moĩ te ehe. A'e ke pemuhury katu tĩ. ² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehë py'a ke mupyahu, aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ. A'e putar ame'ë ke upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ.

³ Ihë Páu. Ihë rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ëha ke ihë apandu pandu. Aja ihë ke a'e mondo. A'erehe pehë pe ihë apandu katu: "Pehë katu te ame'ë ke pehë" aja ym pekwa pekwa pexo. Jete har te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ë pyrãtãha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehë pe Tupã muwyr, a'erehe pehë py'a pemapyk katu te ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tĩ. Aja jete har te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. ⁴ Jande rete riki peteĩhar. Pe, heta ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e katu. ⁵ Jande aja tĩ. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande. (Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteĩhar aja jaxo. Hete riki peteĩhar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe a'e muwyrriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke japandu rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ Tupã je'ëha japandu pandu ta me'ë te'e. ⁷ Amõ Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ë namõ jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jande jamu'e ta me'ë te'e. ⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jamãtã ta me'ë te'e. Ima'e ym te ame'ë ta rehe kyty'ỹ ym rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ kyty'ỹ ym ta me'ë te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara esak ehe.

⁹ Jete har rupi amõ ta rehe amõ ipy'a katu ta me'ë te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu pexo. ¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehë johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ë ta ke aja pahar pekwa pekwa pehë juehe pexo. ¹¹ Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehë rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ëha ke pepandu pandu, ame'ë riki pehẽma'e parakyha.) ¹² Pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹³ Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ë ta rehe pekyty'ỹ ym. Jesu ko-

tyhar ta rehe pesak ramō te, ame'ē ta ke pehē rok pe pemupya katu.

¹⁴ Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara rahā, Tupā pe: "Katu ame'ē ke emuwyr ame'ē ta pe" aja pepandu. "Mā! Ame'ē ta ke emupyrara" aja Tupā pe pepandu ym. ¹⁵ Amō ta hury katu aja ixo rahā, a'eta namō pehē rury katu pexo tī. Amō ta pyai aja ixo rahā, a'eta namō pepyai pexo tī. ¹⁶ Amō ta namō pehē juehe katu pexo. "Katu te jande" aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, te'e paraky aja pexo. Ame'ē ke pema'ema'e katu. Pehē jō pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. ¹⁷ Pehē pe ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ma'e rahā, juja katu te pemujywy ym ipe tī. Ma'e jaxer ai ame'ē ke pema'e ym ipe tī. "Katu ame'ē ke ko" aja amō ta ukwa, ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁸ Pehērahā! Upa amō ta namō ju-mai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehē pe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juja katu te pemujywy ym ipe. Anī. Kuja pekwa katu. Ame'ē ta ke Tupā jō riki mupyrara katu ta. "Anī ta ihē. Ame'ē ke Tupā riki mupyrara katu ta" aja pekwa pekwa pexo. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

"Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē riki amupyrara ta.

Ame'ē ta ma'ema'eha, aja ihē riki amujywy ta a'eta pe' aja Tupā pandu." Aja panduha ihī. A'erehe pehē atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywy ym ngā pe.

²⁰ Amō we tī. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

"Ne ruwajan myahy rahā, ne mi'u ke eme'ē ipe tī. Jyngwéi rahā, y ke eme'ē ipe tī.

Aja katu te ame'ē ke nde erema'e ipe. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ame'ē muruwak ta my)" aja panduha ihī.

²¹ "Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!" aja amō pandu pehē pe rahā, kuja pepandu katu: "Anī. Aja ym ta jande" aja pepandu katu. Amō koty pema'e. Ma'e katu ame'ē ke pema'e. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

Kapitā ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

13 Kapitā ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Tupā putar, a'erehe ame'ē ta riki kapitā ta aja ixo. Ame'ē ta ke Tupā riki mu'am, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē ta rehe ngā hendu katu ta me'ē te'e.

² Kapitā je'ēha rehe amō hendu ym rahā, Tupā rehe hendu ym tī. Kapitā ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā rehe hendu ym tī. A'erehe amō hendu ym ehe rahā, a'e ke kapitā mahy ta. Ame'ē ke juehe juma'eha ke. ³ Awa riki kapitā ngi kyje my? Pesarahā! Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta jō kyje ingi. Kapitā ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahā, katu ame'ē ke jō ema'ema'e. Aja rahā, nde pe a'e pandu ta: "Nde katu" aja. ⁴ Tupāma'e miasu aja kapitā ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, ekyje ingi. A'e riki je'ēha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupāma'e miasu ke kapitā ta. Pe, sehar ngā ke

a'eta mahy ta, aja Tupā mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mahy ta. ⁵ A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e. Nde ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō ym. Amō we tī. Kuja nde erekwa tī. "Mā! Kapitā rehe ahendu katu ta me'ē te'e" aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e tī.

⁶ Tupā je'ēha rupi kapitā ta ma'ema'e. A'erehe ame'ē ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ē ta me'ē te'e. Tupā me'ē, ame'ē parakyha ke kapitā ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehē peme'ē kapitā ta pe. "Impo" aja riki. Ame'ē namō parakyha ke kapitā ta ma'ema'e. ⁷ Ame'ē: "Impo" ke peme'ē katu kapitā ta pe. Pehē peme'ē ta me'ē te'e. Se pexo, a'erehe pehē ngi tamatarer ta'yr mi ame'ē ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke peme'ē katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehē ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke pehē peme'ē tī. A'eta je'ēha te reko, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Ame'ē ta pe: "Pehē katu" aja mā peja pepandu. Pehendu katu ame'ē ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe

⁸ Amō ta pe ma'e ke pemujywy ta me'ē te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujywy katu. Kuja jō pemujywyriha upa ym. Pehē johu pepy'a katu pehē juehe pexo. Ame'ē pemujywyriha upa ym. (Tapi-jar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo.) Aja amō rehe amō ipy'a katu rahā, Moise je'ēha rehe hendu katu te, ame'ēja saka. ⁹ Kuja riki ame'ē panduha:

"Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amōma'e ke rehe nde py'a emoī ym" aja panduha ihī. Amō we panduha ihī tī. Upa katu te ame'ē ta je'ēha riki kuja petēhar aja saka. Kuja:

"Nde erepy'a katu nde juehe, aja amō rehe epy'a katu tī" aja riki.

¹⁰ Amō rehe nde erepy'a katu rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amō rehe nde erepy'a katu rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē pepak, aja pexo. Ame'ē angaha uhyk, ame'ēja saka. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e.) Kirisutu rehe jande jajuruju katu py rahā, jande ke Tupā muhā katu. Arahā ame'ē muhāha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajuruju katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehē pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahā, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ēja saka.) Wera tate apo. (Aja rahā, jande ruhāha angaha uhyk tate.) Pytun rahā, ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Mā peja ame'ē ke ngi japutu'u. Tupā je'ēha mu'e, ame'ē jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mā peja jaxo.

¹³Jande jama'ema'eha ke amō ta usak, aja jaxo. A'erehe mā peja katu ame'ē ke jama'ema'e. Aja rahā kuja jaxo ym ta. Kawī ngi jaka'u ym ta. Amō kūjā rehe jaka'u te'e ym ta tī. Amō sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tī. Ma'e jama'eha rehe amō usak rahā, huxī riki. Ame'ē ke jama'e ym ta tī. Amō namō jajumai ym ta tī. Amō rehe jajyty'ym ym ta tī. ¹⁴Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mā peja a'e aja jaxo tī. Katu te ame'ē ta ke aja jaxo tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ē ke ngi mā peja pemuputu'u katu.

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ē je'ē ym pexo

14 Pehē koty amō ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta ke a'eta. "Mā! Jande aja pekwa ym. Amō koty pekwa" aja peje'ē je'ē ym pexo. Anī. Pehē pejy'ar rahā: "Ko pejur katu" aja pepandu ngā pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tī. ²Amō ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u katu tī. Amō ta anī. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jō u'u katu. Ma'eywa ke jō u'u tī. ³Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta pe: "Mā! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u" aja pandu ym tī. So'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ē ta pe: "Ihē kotyhar ta ke pehē" aja Tupā pandu, a'erehe ame'ē ta rehe har mā peja peje'ē je'ē ym.

⁴Amōma'e miasu rehe har: "Katu ym a'e" aja mā peja pepandu ym. Kome'ē ywy keruhū ijar riki pandu ta: "Katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha" aja. Anī rahā: "Katu ym a'e ma'ema'eha" aja. Jesu kotyhar ta anī. Kuja riki. Ame'ē ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrātāha ke muwyr, a'erehe katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: "Pehē katu" aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehē pepandu ym.)

⁵Amō ta pandu: "Kome'ē weraha katu te ame'ē ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta" aja riki. Amō ta anī. Wera rahā pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahā pame katu te paraky ixo.) Myja me'ē weraha katu my? Ame'ē rehe har pehē pame katu te pekwa pekwa pexo. ⁶Ma'e weraha riki katu te ame'ē ke aja amō ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ē ke aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupā pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe" aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ē ta aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupā pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe" aja. Pe, u'u. Juja katu te ngā. ⁷Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, jande jeje jaxo ym. Jamanō rahā, japutar jande jupe a'erehe jamanō. Anī. Aja ym. ⁸Jaxo rahā,

jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. A'erehe ko jaxo. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Aja riki jamanōha. A'erehe jande jaxo rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tī. Juja katu te ngā. ⁹Kirisutu manō. Pe, manōha ngi kwera katu uhem. Aja rahā, apo ixo ame'ē ta pandu: "Jandema'e sawa'e te ke nde" aja ipe. Manō ame'ē ta aja tī. Kwera rahā: "Jandema'e sawa'e te ke nde" aja ipe tī. A'erehe jande jeje jaxo ym. ¹⁰Pehē ke tī. So'o rukwer u'u ym te ame'ē ta! Mā peja pehē mu ta rehe har peje'ē je'ē ym. "Pehē katu ym" aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ē ta! Pehē tī. Mā peja pehē mu ta pe: "Pehē katu ym" aja pepandu ym. Tupā ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: "Katu pexo" aja. Anī rahā: "Katu ym pexo" aja riki. A'e riki ngā rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e. ¹¹Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Jandema'e sawa'e te pandu: "Ihē riki Tupā. Ko apandu ihē. Upa ngā ihē ruwa koty ipynarāi pe wapyk ta kŷ. Aja ihē rehe ipy'a ke moī moī ta.

Pe, upa ngā pandu ta ihē pe: "Ne jō riki Tupā" aja." Aja panduha ihī.

¹²Se jaxo rahā, myja me'ē jama'ema'e my? Yman rahā, ame'ē rehe har jande pame katu te Tupā pe japandu ta me'ē te'e. (A'erehe apo pehē mu ta rehe har: "Pehē katu ym" aja pepandu ym.)

Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³Tupā riki ngā rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e. A'erehe mā peja amō ta pe: "Pehē katu ym" aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahā, katu tiki. "Ma'e ke jande jama'e rahā, jande aja jande mu ta ma'e ta tī. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahā, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tī. A'erehe ame'ē ke jande jama'e ym ta" aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahā, katu tiki.

¹⁴Jesu, ihēma'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe kuja ihē akwa katu. "Ma'e mi'u ke e'u ym" aja Tupā pandu ym, aja akwa katu. Ihē mu anī. Amō koty a'e ukwa: "Ma'e mi'u e'u ym" aja Tupā pandu, aja ukwaha naī. Aja rahā, ame'ē mi'u u'u ym rahā, katu riki. ¹⁵Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahā, ame'ē mi'u pe'u rahā, pehē mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ē ke mā peja pema'e ym. (Ame'ē mi'u ke mā peja pe'u ym tī.)

Pesarahā! Pehē mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manō. Ame'ē imu ke mā peja pemujaxer ym. ¹⁶Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amō ta anī. Ame'ē mi'u pe'uha amō ta ukwa: "Mā! Jaxer" aja. A'erehe pesak katu kŷ. Pehē mu ke pemujaxer ym.

¹⁷Pehē johu Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē mi'u rehe har jō pekwa pekwa ym pexo. "Ma'e ja'u ta my?" aja jō mā peja ym pekwa pekwa pexo. Anī. Tupāā mujekwa ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke Tupā putar, ame'ē ke pema'ema'e ta

me'ë te'e. Mā peja pehë py'a ke Tupã'ã muhury katu. Mā peja pehë rury katu pexo. Upa aja riki Tupã'ã mu-ma'e katu. (A'erehe pehë rury katu pexo.)¹⁸ Upa aja amō ixo rahã, Kirisutu putar ame'ë ke amō ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e muhury katu. Pe, amō ta pandu: "Katu a'e ma'ema'eha ke" aja.

¹⁹ Pesarahã! Myja me'ë amō ta namō jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Myja me'ë amō ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ë ke ja-ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. ²⁰ Jesu kotyhar ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Ame'ë ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. "Katu ym" aja ukwa ha rupi amō ta u'u. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, pehë riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe mā peja pe'u ym tĩ.) ²¹ A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amō ma'e ke pema'ema'eha aja tĩ. Pehë pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehë mu ta ma'e tĩ. Aja rahã, katu ym. A'erehe mā peja ame'ë ke pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ë ke pehë mu ma'e ym ta tĩ.

²² Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahã, ame'ë re-he har amō ta pe emujekwa ym. Tupã pe jō emujekwa katu. Pehë mokōi jō pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ë rehe har: "Mā! Katu ym ihë ama'e" aja amō pandu ym rahã, ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e.

²³ Ma'e ke amō u'u rahã: "Mā! Katu we my?" aja ukwa. Aja rahã, ame'ë ke amō u'u rahã, Tupã pandu: "Katu ym nde erema'eha" aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: "Katu ym nde erema'eha" aja Tupã pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amō ma'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

Amō ta ke pemuhury katu

15 Jande ngi har amō ta Tupã rehe jurujar katu te. Aja rahã, ame'ë ta riki jurujar katu wan ame'ë ta py'a ke mātã ta me'ë te'e. Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta tĩ. "Myja me'ë jande rury katu jande juehe my" ame'ë rehe jō pekwa pekwa ym pexo. Anĩ. ² Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ë te'e. A'eta pe katu ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamãtã katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.

³ Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, jumuhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ë riki ihë rehe uhyk apo tĩ" aja panduha ihĩ.

Ame'ë riki Tupã pe Kirisutu pandu, ame'ëja saka riki. A'erehe Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. ⁴ Yman ma'e ke Tupã je'ëha rehe amō ta mupinim. Upa katu te ame'ë ke jande pe mu'e ame'ë ke. Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mātã katu ta. Jande ke amō ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namō jaxo ta, ame'ë rehe jaharō katu jaxo tĩ. ⁵ Jande rehe Tupã us-ak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mātã katu tĩ. Kuja Tupã namō ihë apandu:

"Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tĩ" aja inamō ihë apandu. ⁶ Aja rahã, pehë johu Tupã pe pepandu ta: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu

⁷ Pehë pe Kirisutu mujekwa: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja. Aja pehë jupe tĩ. "Pehë namō jande juehe katu jande jaxo tĩ" aja pepandu pehë jupe tĩ. Pehë po ke pepyhyk pyhyk katu pehë ngi tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har amō ta pandu ta: "Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngã juehe ixo" aja. ⁸ Kuja pehë pe ihë apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ëja a'e uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramūi ta pe ma'e ke Tupã manga katu, ame'ë ke a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa. ⁹ (Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ëja a'e uwyr.) Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pandu tĩ: "Mā! Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jō riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pandu. Aja pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ihë pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ë ta namō ihë axo rahã, nde rehe har katu ame'ë ke ihë apandu ta.

Ihë ajoyngar rahã, nde rehe har ihë ajoyngar ta. Katu ame'ë ke ihë ajoyngar ta" aja panduha ihĩ.

¹⁰ Pe, amō we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pehë rury katu pexo. Jundéu awa ta namō pehë rury katu pexo!

Tupã kotyhar ta ke ame'ë ta tĩ. Johu pehë rury katu pexo" aja panduha ihĩ.

¹¹ Amō we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Upa jundéu awa aja ym ame'ë ta! Mā peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: 'Ne jō riki katu te me'ë ke' aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me'ë te'e tĩ" aja panduha ihĩ.

¹² Pe, Tupã je'ëha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:

"Jese rainō uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja Tupã mu'am ta.

A'e riki muhãha ke. Ame'ë ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ë ta ke a'e muhã katu ta" aja Isai mupinim. ("Jese rainō" aja pandu rahã: "Kirisutu ke" aja mujek-wa.)

¹³ Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, inamō pexo ta, ame'ë rehe peharō katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mā peja pehë ke a'e muhury katu te hũ. Mā peja pehë py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we peharō katu pexo. Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr pehë pe, a'erehe i'ar koty te we peharō katu pexo. Tupã namō pexo ta, ame'ë rehe peharō katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

Ame'ë ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihë mu ta! Pehë katu te aja ihë akwa katu. Myja me'ë katu ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tĩ. Myja me'ë pexoha katu my, ame'ë ke pemu'e katu pehë jupe, aja akwa katu tĩ.

¹⁵ Pe, kome'ë paper rehe ma'e ke ihë amupinim. Aja rahã, peharái ym ta. Akyje ym ha namõ ihë amupinim. Tupã riki pandu ihë pe: "Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo" a'erehe kyje ym ha namõ ihë amupinim pehë pe. ¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihë. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ihë apandu pandu. Myrandu katu ke Tupã mujekwa, ame'ë ke ihë apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihë apandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta jurujar katu. Pe, Tupã kotyhar ta aja uwak. Tupã ruwa koty a'eta ke amõ moĩ, ame'ëja saka. Pa'i moĩ moĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, Tupã pandu: "Katu. Ihë kotyhar ta ke peme'ë ta" aja pandu. A'eta riki Tupãma'e ta ke aja I'ã mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë, a'erehe Tupã pe ihë aparaky axo. "Ima'e je'ëha ke ihë apandu pandu axo, a'erehe ihë rury katu" aja ihë. ¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jõ ihë apandu pandu katu. Ngã ngi akyje ym ha namõ apandu pandu katu. Ihë pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupã rehe a'eta hendu katu. Ihë je'ëha ke a'eta hendu. Ihë ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihë amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe. ¹⁹ Pyrãtãha ke ihë pe Tupã'ã muwyr. Aja marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. (Aja ihë apandu ame'ë ke jete har te ke aja mujekwa. Ihë namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Amõ ma'e ke ihë ama'e rahã, ngã pandu: "Mã! Katu" aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu. A'erehe Jerusarë ok ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu katu te hũ. Kirisutu rehe har ame'ë myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarë ok ta ngi ihë aho rahã, amõ amõ ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ë rupi ihë apandu pandu tĩ. Aja Iry ywy rymy'y rehe ihë ahyk aho.

²⁰ Aja jõ ihë aputar katu. Kirisutu rehe har amõ ta ukwa ym te. Ame'ë ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ë ta pe tapijar te'e we ihë amu'e tar ym. A'ep amõ riki Tupãma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihë aho tar ym. ²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ë ta pe ihë apandu tar katu aho. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Kirisutu rehe har amõ ta pe amõ pandu ym we rĩ. Ame'ë ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ë ta ukwa ta riki" aja panduha ihĩ. A'erehe ame'ë ta pe ihë apandu tar katu aho.

²² Amõ ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu axo. A'erehe pehë koty ihë aho ym we rĩ. Amõ amõ rahã, pehë koty ihë aho ta tipe. Marã ka ym aho.

²³ Apo anĩ. Upa koropi myrandu katu ke ihë apandu pandu riki. Ihëma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kÿ. Yman pehë rehe ihë asak tar katu axo. ²⁴ A'erehe pehë koty ihë aho ta apo kÿ. Esepan ywy pe ihë aho rahã, pehë namõ ihë apyta we ta rĩ. Pehëma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihĩ. Pehë koty heta aker rahã, Esepan ywy pe aho ta. Arahã, ihë pe ma'e ke peme'ë katu ta, aja ihë aputar. Aja rahã, ihë aho katu ta.

²⁵ Apo Jerusarë ok ta pe ihë aho ta axo. A'ep Tupã kotyhar ta ke ihë amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tĩ. Ixo tĩ. Upa ame'ë ta pandu: "Jerusarë ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe tamatarer jame'ë ta. Jamatyr riki" aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tĩ. (Ame'ë tamatarer ke ihë araho ta tĩ.)

²⁷ "Tamatarer jamatyr ta" aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ë rehe har amõ ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ë ta rehe a'eta kyty'y ym ta me'ë te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë, ame'ë ke a'eta kyty'y ym, ame'ëja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'y ym, ame'ëja saka. Jundéu awa aja ym ame'ë ta namõ kyty'y ym, ame'ëja saka. A'erehe apo amõ ta pe ma'e ke mujywy rahã, katu tiki tĩ. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ë ta mondo rahã, katu tiki tĩ. ²⁸ Tamatarer ke ame'ë ywy pe har ta matyr. Jerusarë ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ë ta pe tamatarer ke ihë ame'ë rahã, Esepan ywy pe ihë aho ta. Aho rahã, pehë namõ ihë apyta ta rĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. ²⁹ Pehë rehe ahyk rahã, pehë namõ apandu pandu ta. Aja rahã, mãte hũ ma'e katu ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e ta pehë pe.

³⁰ Ihë mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. Pehë py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo.) A'erehe Tupã namõ ihë rehe har pepandu pandu katu te hũ. ³¹ Kuja pepandu pandu inamõ: "Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ë ta ixo. Páu ke ame'ë ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahã, ame'ë ta mahy ym ta Páu ke" aja pepandu. Amõ we pepandu inamõ tĩ. "Jerusarë ok ta pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta koty Páu ta oho. Ame'ë ta ke mã peja emuhury katu. Aja rahã, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta" aja Tupã namõ pepandu katu.

³² Pe, Tupã putar rahã, ihë rury katuha namõ pehë rehe ihë ahyk ta aho. Pe, pehë namõ ihë axo rahã, ihë py'a ke pemãtã katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta. ³³ Tupã riki jande py'a ke muhury katu a'e. "Mã peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu" aja Tupã namõ ihë apandu. A'e tÿ. Amen.

Katuha ke Páu mondo

16 Sembe rehe har ihě apandu pehě pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ẽ ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ pe paraky ame'ẽ ke a'e. ² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehě rehe uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehě rok pe pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e ktyty'ỹ ym. Ihě rehe aja tĩ. A'erehe apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe tĩ, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihě amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihě namõ Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ. ⁴ Ihě ke amõ ta tate jukwa rahã, ihě namõ a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ihě namõ pyta, a'erehe Ak ta pe: "Katu tiki. Pehě katu" aja ihě apandu. Ihě jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta Ak ta pe pandu tĩ: "Katu tiki. Pehě katu" aja. ⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihě amondo axo tĩ. Ihě rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihě apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py. ⁶ Mari pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Pehě pe a'e paraky hũ. ⁷ Ando pe katuha ihě amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihě aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihě axo rahã, ihě namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihě ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Ihě rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihě apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ. ⁹ Umba pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Ihě rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihě apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ¹⁰ Ape pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. ¹¹ Eroniã pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Ihě aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Jande aja ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

¹² Tise pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Tipo pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Ihě rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihě apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hũ. ¹³ Hu pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imãi pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Ihě mõi aja ihě rehe a'e haihu katu tĩ. ¹⁴ Asĩ pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. A'eta namõ

amõ Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. ¹⁵ Siro pe katuha ke ihě amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ. Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihě amondo axo tĩ.

¹⁶ Pehě pejuman juman pehě juehe. (Aja pehě pepy'a katu pehě juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ẽ ta pehě pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehě.

A'ejõhar je'ẽha ke

¹⁷ Ihě mu ta! Apandu katu pehě pe. Amõ koty koty ngã ke mujy'ar ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ koty koty jy'ar rahã, ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ngã jupe. Katu ym aja. Ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ame'ẽ ta riki amõ koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amõ ta hijar. Katu ym aja. Pehě ke amõ ta mu'e, ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta pandu naĩ. Mã! Ame'ẽ ta namõ pexo ym pehě. ¹⁸ Ame'ẽ ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ẽ a'eta jumuhury ngã juehe my? Ame'ẽ jõ a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Mã! Pandu katu te hũ tĩ. Aja amõ ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ẽ ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ẽ ta ke a'eta muka'u te'e riki. ¹⁹ Pehě anĩ. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amõ amõ rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehě rehe ihě rury katu. Ma'e katu ame'ẽ ke pekwa katu te, aja ihě aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehě py'a pe pekwa pekwa ym pexo. ²⁰ Tupã riki jande py'a ke muhury katu ame'ẽ ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahã, pehě ke a'e muka'u ym te ta.

Mã peja pehě rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amõ ta mondo tĩ

²¹ Pehě pe katuha ke Timo mondo ixo tĩ. Ihě namõ Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Pehě pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ. Katuha ke mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa ta ke tĩ.

²² Ihě Tesi. Páu pandu ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihě riki amupinim aĩ. Jesu kotyhar ke ihě tĩ. Pehě pe katuha ke ihě amondo axo tĩ.

²³ Pehě pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ. Hok pe ko ihě axo. Ihě Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehě pe katuha ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Pehě pe katuha ke Kwar mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. ²⁴ [Mã peja johu pehě rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

"Nde jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe Páu pandu

²⁵ Tupã pe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Myrandu katu ke ihě apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihě apandu pandu. Kuja ihě amujekwa. Pehě py'a ke Tupã mätã katu, aja rahã, pejurujar katuha

ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ë jete har te ke Tupã mujekwa ym. ²⁶ Apo anĩ. Ame'ë jete har te ke a'e mujekwa katu ngã pe 'y. Tupã je'ëha re he ame'ë re he har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Amõ we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: "Pemujekwa peho" aja jande pe. Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ë ta putar

rahã, Kirisutu re he jurujar katu ta tĩ. Je'ëha re he hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ë ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke re he Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ. A'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te ame'ë ke a'e" aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Upa.

1 KORIN

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ë my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ë. A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ë rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ë paper pinim ke kome'ë. Peteïhar ke aja jakwa. Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim

1 Pehë riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Ihë Páu. Ihë namõ Sote ixo tí. Ihë pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihë amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihë aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihë kotyhar wan ta pehë. Ihëma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupãma'e ta ke pehë apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ë ta tí. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ë ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tí. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tí.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta usak katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihë apandu pandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu ipe. Aja te'eha ihë. ⁵ Jesu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ë me'ë, ame'ë ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'ëha ke pekwa katu. Ame'ë pekwa katuha ke pehë pe a'e me'ë. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tí. Ame'ë ke pehë pe a'e me'ë tí. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ë ke upa pekwa katu tí. Ame'ë ke pehë pe a'e me'ë tí.

⁶ Kirisutu rehe har pehë pe ihë apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta. ⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ë ame'ë ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujwyr ta. Ame'ë ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ë namõ pexo. ⁸ Ma'e Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehë pe:

—Ihë ra'yr namõ pehë juehe katu pehë pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehë py'a ke Tupã mātã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa

ta. Pehë py'a a'e mātã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehë rehe har kuja:

—Pehë peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehë peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihë mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi pehë pe ihë apandu. Peje'ë je'ë hũ ym pehë jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteïhar aja pekwa pexo. Pexoha peteïhar aja pexo. ¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihë pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta je'ë je'ë hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ë ta — aja.

¹² Kuja amõ koty koty pekwa. Amõ pandu: "Páu kotyhar ke ihë." Amõ pandu: "Anĩ. Apor kotyhar ke ihë" aja. Amõ pandu: "Anĩ. Petu kotyhar ke ihë" aja. Amõ pandu: "Anĩ. Jesu kotyhar ke ihë" aja.

¹³ Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta amõ koty koty ixo. Katu ym aja. Ihë riki myra ngã mupia ame'ë ke rehe amanõ my? Anĩ. Aja ym. (Jesu riki ame'ë rehe manõ. A'erehe: "Páu kotyhar ke ihë" aja pepandu rahã, katu ym.) Pehë ke amõ ta mujahuk rahã, ihë kotyhar ke pehë, a'erehe mujahuk my? Anĩ. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë ke amõ ta mujahuk. Aja rahã: "Páu kotyhar ke ihë" aja pepandu rahã, katu ym tí.)

¹⁴ Pehë ngi har heta ngã ke ihë amujahuk ym. A'erehe: "Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande" aja marã ka ym pepanduha. A'erehe ihë rury katu. A'erehe Tupã pe ihë apandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Pehë ngi har mokõi jõ ihë amujahuk riki. Kiri ke ihë amujahuk. Ngái amõ tí. A'eta mokõi jõ.

¹⁶ Pe, amõ ta ixo. Ihë aharái. Esete amõ ihë amujahuk tí. Ianam ta aja tí. A'eta jõ nahã my. Amõ ta akwa ym ihë. (Heta ym amujahuk, a'erehe: "Páu kotyhar ta ke jande" aja pepandu rahã, katu ym.)

¹⁷ —Ngã ke emujahuk eho — aja ihë pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ë jö ihë pe pandu.

A'erehe ame'ë ke ihë apandu rahã, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihë apandu. Aja ihë apandu tipe rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, ame'ë rehe hendu katu ym ta awa. Amõ koty hendu ta. Amõ katu te pandu ame'ë ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe manõ, ame'ë riki pyrãtã ym, ame'ëja saka ta. Pyrãtãha rupi ngã ke Tupã muhã katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrãtã ym, ame'ëja saka ta.

Pyrãtãha ke Tupã mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tĩ.

¹⁸ “Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ.” Ame'ë rehe jurujar katu ame'ë ta ke Tupã muhã katu. Ame'ë ta kuja ukwa katu: “Pyrãtãha rupi jande ke a'e muhã katu” aja ukwa katu. Amõ ta anĩ. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ta hendu rahã: “Ma'ewã manõ my. Ka'u te'e” aja ukwaha naĩ. ¹⁹ Aja Tupã ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupã je'ëha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja Tupã pandu:

“Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ë ta ukwaha ke ihë amukanim ta” aja Tupã pandu, aja amõ mupinim.

Aja rahã, Tupã ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ë ta ixo my? My mu'e katu te hũ ame'ë ta ixo my? My je'ëha pandu katu te ame'ë ta ixo my? Upa ame'ë ta ukwaha ke Tupã mukanim. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa katuha jaxer aja Tupã mujekwa.

²¹ Tupã ukwa katu te ame'ë ke a'e. Pandu:

—Amõ ukwa katu te ha namõ marã ka ym ihë rehe har ukwaha — aja.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, ame'ë ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ë” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha naĩ. Tupã pe jö anĩ. A'e pandu: “Myra ngã mupia, ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë amuhã katu ta” aja Tupã pandu.

²² “Ma'e ke marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ Tupã ma'ema'e rahã, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta amõ koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namõ Tupã rehe har pemujekwa rahã, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki. ²³ Jande riki anĩ. “Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ” aja jö japandu pandu ngã pe. “Ame'ë ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manõ ame'ë rehe har jundéu awa aja ym ame'ë ta hendu rahã: “Mã! Ka'u te'e ame'ë” aja riki a'eta ukwaha naĩ.

²⁴ Tupã muhã katu ame'ë ta anĩ. Jetehar te ke ukwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Tupã muhã katu. Pyrãtãha namõ muhã katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Tupã muhã katu rahã, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupã muhã katu ame'ë ta ukwa katu tĩ.

²⁵ “Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Mã! Ka'u te'e” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta ukwaha 'ar koty te we Tupã ukwa katuha. “Tupã pyrãtã ym” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta pyrãtãha 'ar koty te we Tupã pyrãtã te hũ.

²⁶ Ihë mu ta! Pesarahã! “Ihë kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehë pe Tupã pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Arahã pehë namõ ukwa katu te ame'ë ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pe'hë namõ kapitã ta aja me'ë ta heta ym ixo tĩ. Aja pekwa katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta heta ym ixo tĩ. Aja pekwa katu tĩ. ²⁷ “Ukwa ym” aja ngã ukwa ame'ë ta ke Tupã muhã katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tĩ. Aja rahã, ukwa katu te ame'ë ta ke a'e muhuxĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ. “Jande pitu te'e” aja amõ ta ukwa ame'ë ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahã, pyrãtã te ame'ë ta ke a'e muhuxĩ tĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ. ²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngã ukwa ame'ë ta ke Tupã muhã katu. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. “Jaxer ame'ë ta ke” aja ngã ukwa ame'ë ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngã ukwa ame'ë ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. Upa aja muhã katu rahã: “Ko ukwa katu te ame'ë ke katu te” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha jupe naĩ, ame'ë ke Tupã mukanim. “Ko pyrãtã te ame'ë ke katu te” aja ukwaha jupe naĩ, ame'ë ke Tupã mukanim tĩ. ²⁹ Aja Tupã muhã katu rahã: “Ihë atu katu te ame'ë ke ihë” aja Tupã pe marã ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, aja Tupã pehë ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pe ma'eha nixói te pehë pe” aja. Ima'e ta ke jande tĩ. Jande ke a'e muhã katu. ³¹ Upa aja riki Tupã ma'ema'eha, a'erehe: “Mã! Katu” aja amõ pandu rahã: “Tupã ma'ema'eha jö katu te ame'ë ke” aja pandu. Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Katu aja ma'e ke rehe har amõ pandu ta rahã: ‘Tupã ma'ema'eha jö katu te ame'ë ke’ aja epandu” aja amõ mupinim.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ

2 Ihë mu ta! Pehë rehe ihë ahyk rahã, Tupã je'ëha ke ihë apandu pehë pe kwe. Jetehar te ke ame'ë. Yman mujekwa ym ngã pe a'e rĩ. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ë pehë pe ihë apandu rahã, je'ëha pandu katu te ha namõ ihë apandu ym riki. Amõ ukwa katu te ha namõ ihë apandu ym tĩ. ² Pehë namõ ihë axo rahã, ihë ajupandu ihë jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jö ihë apandu ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ame'ë jö ihë apandu ta. Amõ ma'e ke apandu ym ta — aja ihë jupe.

³ Pe, pehë namõ ihë axo rahã, akyjeha ihë kangwer ym aja axo. Aryryi ihë tĩ. Tupã putar aja ym ihë apandu my, ame'ë rehe ihë ajumupyai. A'erehe akyjeha ihë kangwer ym aja axo. Aryryi ihë tĩ. ⁴ A'erehe myrandu ihë apandu pandu pehë pe rahã, amõ ukwa katu te ha

namō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē apandu rahā, pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e katu. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jete har te ke aja pekwa. (Tupā ihē namō ixo, aja pekwa katu tī.)⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupā ukwa katu te a'e

⁶ Tupā'ā rehe hendu katu te ame'ē ta pe jō amō ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katu te. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu. Kapitā ta ukwa katu te tī. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu tī. Anī. Kuja riki. Tupā ukwa katu te, ame'ē ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Kapitā tama'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta. Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Yman kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe: —Ihē kotyhar ta ihē namō ixo ta. Katu te hū ta — aja Tupā.

Yman ame'ē je'ēha a'e mujekwa ym rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ē je'ēha ke ihē apandu pandu ngā pe.⁸ Ame'ē Tupā ukwa katu te ha ke kapitā ta ukwa ym. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē tama'e kapitā ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahā, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ē ke a'e.⁹ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim: “Ma'e ke Tupā moī katu. Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e me'ē katu.

Ame'ē ke rehe usak ym we awa rī. Ame'ē ke rehe har hendu ym tī.

Ame'ē rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tī.

Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e me'ē katu” aja amō mupinim.

Tupā rehe har Tupā'ā mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā me'ē katu.) A'erehe Tupā ukwa katu te ha ke kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē tama'e kapitā ta ukwa ym. Ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngā pe rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ā jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ā ukwa katu. Tupā putar ame'ē ke ngā ukwa ym. Ame'ē ke upa katu te I'ā riki ukwa katu tī. Ma'erehe ma'e ke Tupā ma'ema'e my? Ame'ē ke ngā ukwa ym. I'ā anī. Ukwa katu a'e.¹¹ Amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ē ke a'e jō ukwa katu. Amō anī. Ukwa ym. Aja Tupā rehe har amō ukwa ym tī. I'ā jō ukwa katu.¹² A'erehe ehe har jande pe I'ā mujekwa. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namō jande jaxo ym. Anī. I'ā ke jande pe Tupā muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ā mujekwa. Ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā me'ē, ame'ē rehe har upa katu te jande pe I'ā mujekwa.

¹³ Amō ukwa katuha namō ma'e ke mu'e, ame'ē ke japandu pandu ym. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke jō japandu pandu katu. Ame'ē ke ipy'a rehe I'ā ihī ame'ē ta ke jande jamu'e mu'e katu.¹⁴ Ipy'a rehe Tupā'ā ihī ym rahā, a'e mu'e ame'ē ke marā ka ym a'e ukwaha. “Ma'e puki my?” aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupā'ā ihī ym ehe, a'erehe ukwa ym. “Mā ka'u” aja a'e pandu tī. Ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke ipy'a rehe Tupā'ā ihī ame'ē ta jō ukwa katu.¹⁵ Ipy'a rehe Tupā'ā ihī rahā, upa ma'e ke ukwa katu. “Ko katu. Peme'ē ihē pe katu” aja upa ukwa katu. Pe, Tupā'ā ihī ehe, ame'ē rehe har amō ukwa ym. “Mā ka'u te'e a'e” aja Tupā'ā ihī ym ehe ame'ē ukwaha naī.¹⁶ Aja Tupā rehe har a'e ukwa ym tī. Aja kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā ukwa ukwa uī, ame'ē ke ukwa ym awa. Tupā ke marā ka ym amō mu'eha” aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā rehe har Tupā'ā ihī ym ehe ame'ē ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupā'ā ihī ehe ame'ē rehe har ukwa ym tī. Jande anī. Tupā'ā jande py'a rehe ihī katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa. (Tupā'ā mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahā, Tupā ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa tī.)

Ta'yn ta aja pehē

³ Ihē mu ta! Tupā'ā rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehē ke marā ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramō, ame'ēja pexo. Aja rahā, Kirisutu rehe har amō amō we pejumu'e ym pexo.² Ta'yn ra'yr ta aja pehē. Imembyr ra'yr pe imāi kamby me'ē. Aja pehē ke ihē amu'e. (Aja rahā ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehē ke.) Ma'e so'o rukwer pehē pe ihē ame'ē ym, ame'ēja amu'e ym. (Aja rahā, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehē pe.) Arahā pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rī.³ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amō pandu: “Páu kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Ihē anī. Apor kotyhar ke ihē” aja. Aja amō koty koty jy'ar rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehē pe apandu ym we ta rī. A'erehe pejty'ym pehē juehe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. Pehē peje'ē je'ē pehē jupe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. A'eta ixoha aja pehē pexo tī. Katu ym aja.

Tupāma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupāma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihē ama'ema'e my? Ihē Páu. Tupāma'e miasu ke ihē tī. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Anī. Apor kotyhar ta ke jande.” Aja rahā, katu ym.) Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu. Tupāma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupā pandu ame'ē ke Apor ma'ema'e. Aja ihē ama'ema'e tī. Jande juja katu te jande tī.

⁶ Pehē riki Tupāma'e kupixa aja pehē. Pe, ma'e raī ihē ajyтым ipe, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā je'ēha pehē pe ihē apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē pe Tupā je'ēha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupā rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupā riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā riki pehē ke muhury katu.) ⁷ A'erehe ma'e raī jyтым ame'ē ke katu te aja ym. (Aja rahā, ihē katu te aja ym ihē tī. Tupā je'ēha apandu ame'ē ke ihē.) Y ombor ame'ē ke katu te aja ym tī. (Aja rahā, Apor katu te aja ym tī. Tupā je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e.) Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. A'e riki pehē ke muhury katu.

⁸ Ma'e raī jyтым ame'ē ke amō namō juja katu te riki. Y ombor ame'ē namō juja katu te. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke juja katu te. Mu'e ame'ē ke namō juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupā me'ē ta. Paraky katu ame'ē pe a'e me'ē katu ta. Paraky katu ym ame'ē pe me'ē katu ym ta. ⁹ Je'ēha pandu ame'ē ke namō mu'e, ame'ē ke pandu pandu ixo. Aja rahā, Apor namō Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ēja jaxo. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anī. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahā, katu ym.)

¹⁰ Pehē riki Tupā rok aja tī. Ukwa katuha ke ihē pe Tupā muwyr. Ame'ē namō ok ke ihē amujā katu, aja ihē axo. Pyter ke ihē ajytyka. (Aja rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, pe, Jesu rehe ngā jurujar katu.) Ok ke amō ta upa mujā, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har a'eta mu'emu'e katu ngā pe.) Ok mujā rahā, katu mujā rahā, katu tiki. (Aja Tupā je'ēha katu mu'e rahā, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jō riki ok pyter katu te ame'ē ke aja saka. Tupā riki mu'am aja saka. A'erehe amō ok pyter ke marā ka ym mu'āha. (Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe har jō amō pandu ta me'ē te'e.) ¹² Ok pyter ke amō mu'am rahā, myra hātā ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahā, katu mujā, ame'ēja saka tī. Itatawa ke te'e mujā, ame'ēja saka. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Ita hepy hū ame'ē ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Amō ta myra hātā ym ame'ē ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahā, katu ym mujā, ame'ēja saka. Inaja ro ke te'e mujā, ame'ēja saka. Kupi'i ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Myra hātā ym ame'ē ke te'e mujā, ame'ēja saka tī.

¹³ Ok ke tata ukwāi rahā, myra hātā jō pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā myja me'ē ehe har amō mu'e, ame'ē ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ē namō a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ē ke a'e mujekwa ta. ¹⁴ Katu amō mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Katu mu'e, ame'ē pe me'ē ta. ¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e ke Tupā me'ē ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupā muhā katu jō. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ēja saka a'e.

¹⁶ Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu. A'erehe pehē riki Tupā ixoha renda aja pehē. Ame'ē ke pekwa katu.

¹⁷ A'erehe pehē pe amō jaxer ame'ē ke mu'e rahā, Tupā ixoha renda ke mujaxer, ame'ēja saka tī. Aja rahā, ame'ē mu'eha ta ke Tupā mupyrara ta. Tupā ixoha renda riki katu te ame'ē ke. Pehē riki ixoha renda aja pehē. A'erehe pemujaxer ym pehē juehe har.

¹⁸ "Upa ihē akwa katu" aja amō ukwa ixo. Aja mā peja pejumuka'u te'e ym pehē juehe. "Upa ihē akwa katu" aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ukwa ixo. Aja pehē ngi har amō ta ukwa ukwa ixo rahā, mā peja kuja pepandu: "Mā! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande" aja. Aja rahā ima'e ukwa katuha ke Tupā muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tī. Aja rahā, Tupā rehe har a'eta ukwa katu ta. ¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupā ukwa katu. Yman aja Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim:

"Ma'e ukwa katu ame'ē kuja pandu: 'Mā! Akwa katu ihē' aja. Anī. Ame'ē ukwaha namō a'e ke Tupā muka'u te'e ta. Aja ame'ē ukwaha ke amō mukanim" aja panduha ihī.

²⁰ Aja amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke mujekwa tī. Kuja:

"'Akwa katu' aja amō ukwa. Ame'ē riki jaxer aja Tupā ukwa katu" aja panduha ihī.

²¹ A'erehe: "Páu mu'e katu te." "Anī. Apor mu'e katu te" aja mā peja pepandu ym. Aja rahā, amō koty koty pejy'ar ym ta. "Páu kotyhar ta ke jande." "Apor kotyhar ta ke jande" aja ym ta pehē. Pesarahā! Upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²² Apor pehē mu'eha ke. Petu aja tī. Mu'eha ke a'e tī. Ihē aja tī. Ihē Páu. Pehē mu'eha ke ihē tī. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā, ame'ē pe pexo. A'erehe pehē rury katu aja pexo. Pehē pexo katu, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pamanō rahā, Tupā namō pexo ta kŷ. Apo Tupā usak katu pehē rehe rī. Yman rahā aja ta tī. A'erehe aja upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehē. Tupā kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mā peja amō koty koty pejy'ar ym.)

Kirisutu mondo ame'ē ta ke

4 Pehē ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahā, Kirisutuma'e miasu ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupā mujekwa ym rī. Ame'ē ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ē myrandu katu japandu pandu ame'ē ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. ² Miasu rahā, ijar pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta me'ē te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e tī. ³ Pesarahā! "Kirisutu pandu ame'ē ke Páu ma'ema'e katu ym" aja pepandu naī. Aja pepandu rahā, pehēma'e panduha ihē pe anī ta. "Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu my?" aja ihē juehe har ajupandu ym ihē jupe tī. ⁴ A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu, aja ihē akwa katu. Ihē akwa tipe. "Nde katu" aja mujekwa ym we rī. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. "Katu nde erema'ema'e" aja a'e. (Ame'ē jō ihē aputar

katu.)⁵ A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ë ke nde ere-ma'ema'e" aja peje'ë ym ta me'ë te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ë ym ta me'ë te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ë ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ë rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe Tupã jõ pandu ta: "Pehẽ katu" aja. A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ë ke Páu ma'ema'e katu ym" aja ihẽ rehe har peje'ë je'ë ym ta me'ë te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ë ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: "Peme'ë katu te ame'ë ke" aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ëha mujekwa. Kuja:

"Mã peja amõ mupinim ame'ë rehe pehendu katu" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: "Peme'ë katu. Jande ke mu'e katu" aja. "Anĩ. Peme'ë anĩ. Jande mu'eha riki katu te" aja pepandu ym ta tĩ. ⁷ Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehẽ koty Tupã mondo. Aja rahã: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ riki kapitã keruhũ ta tipe rahã, katu tiki. Aja ta tipe rahã, pehẽ namõ jande riki kapitã keruhũ ta tipe tĩ. Upa ma'e ke namõ pexo, a'erehe: "Páu ke japutar ym" aja pepandu. ⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke. Jande riki amõ ta wyr koty te we katuha, aja Tupã mu'am, aja ihẽ akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ë ta riki jaxer, aja ngã ukwa. Aja jande riki tĩ, aja upa ngã pe Tupã mujekwa. Aja Tupã je'ëha rahoha ta ukwa tĩ. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa tĩ. Jande jaxer ame'ë ta ke jande, aja ukwa tĩ. ¹⁰ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amõ ta ukwaha. Pehẽ anĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pekwa katu te ame'ë ta ke pehẽ, aja amõ ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amõ ta ukwa. Pehẽ anĩ. Pehẽ pyrãtã riki, aja amõ ta ukwa. Katu ame'ë ta ke, aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa. Jande anĩ. Jaxer ame'ë ta ke aja ngã ukwa. ¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tĩ. Jandema'e mundeha ymanihar namõ jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara tĩ. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. ¹² Jande japaraky hũ. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ë pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amõ ta juru ai rahã, ame'ë ta pe japandu: "Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu" aja. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu. ¹³ Jande rehe har katu ym amõ ta pandu rahã, ame'ë ta pe hãtã jaje'ë ym jande. Katu ame'ë ke japandu a'eta pe. Ma'e

puxi aja jande aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tĩ. Upa aja apo jaxo we rĩ. (Jesu mondo ame'ë ta ke jande.)

¹⁴ Ihẽ amupinim ramõ ame'ë pe pehẽ ke ihẽ amuhuxĩ my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke ihẽ amu'e tar katu, a'erehe aja ihẽ amupinim. Aja rahã, pehẽ pexoha ke pemukatu ta nahã my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehẽ ke ihẽ amu'e tar katu tĩ. ¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ë rehe har mu'e ame'ë ta mäte hũ ixo pehẽ koty. Pehẽ pái aja ame'ë ta heta ym. Peteĩ jõ pehẽ pái aja ixo. Ihẽ ame'ë. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ aja pexo. Myrandu katu pehẽ pe ihẽ apandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ pái aja ihẽ. ¹⁶ A'erehe ihẽ aja pehẽ pexo tĩ. Aja rahã: "Katu te jande" aja pekwa ym pexo tĩ. ¹⁷ Ko Timo ke pehẽ koty ihẽ amondo ta. Pehẽ pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ë ixoha pyahu ame'ë ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ë ta ke mu'e mu'e — aja pehẽ pe Timo pandu ta.

Aja rahã, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihẽ apandu rahã, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ apandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

¹⁸ Pehẽ koty ihẽ aho ym ta tipe aja pekwaha, a'erehe pehẽ ngi ihẽ akyje aja pekwaha naĩ. A'erehe pehẽ ngi har amõ amõ kuja ukwaha: "Mã! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja riki. ¹⁹ Pesarahã! Tupã putar rahã, pahar pehẽ koty ihẽ ahyk ta aho. Ihẽ ahyk rahã, ma'e ke ihẽ atu akwa ta. Amõ amõ ta pandu: "Mã! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja pandu ame'ë ta ixo. Panduha jõ my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ë ke ihẽ akwa ta. ²⁰ Aja riki jande. Amõ pandu: "Tupã! Ihẽma'e kapitã keruhũ aja exo katu." Aja pandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrãtãha namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jõ aja ixo ym ta. (Pyrãtãha muwyr ta.) ²¹ A'erehe pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, myja me'ë pehẽ pe katu my? Myra ra'yr namõ ahyk ta aho my? (Aja rahã, pehẽ ke anupã ta.) Pehẽ rehe ihẽ apy'a katuha namõ ihẽ ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namõ ihẽ ahyk ta aho my? Pesarahã! Wewe katu panduha namõ ihẽ ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

Amõ rehe ka'u te'eha ke

5 Jesu kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ namõ amõ ixo. "Imãi nungar namõ a'e ukwer ou" aja ihẽ pe pehẽ koty ngi uhyk uwyr ame'ë ke pandu. Mã jaxer ai te ma'eha ke ame'ë. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta aja ym ma'eha. ² Mã! Pehẽ ruxĩ ym. Anĩ. "Katu" aja pekwaha pehẽ jupe. Anĩ. Katu ym aja. Mã peja ym pehẽ! Ame'ë ma'eha ngi pehẽ ruxĩ pexo. Ame'ë jaxer ai ame'ë ke ma'e, ame'ë ke pejy'ar rahã, pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe pejy'ar rahã, ame'ë sawa'e ke pemuxe ym. ³ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pepaite ihẽ axo. Anĩ. Ihẽ py'a rupi pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo,

ame'ēja saka. Pe, ame'ë jaxer ai ame'ë ke ma'e ame'ë pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ihë apandu.

—Mā peja nde ke Tupā mupyrara! — aja riki.

Amō Jesu kotyhar har ta namō pejy'ar rahā, pehē re-he har ihë akwa akwa axo, a'erehe pehē namō ihë axo, ame'ēja saka. Pehē pejy'ar rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehē py'a ke mātā ixo. Aja rahā, ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta. ⁵ A'erehe ame'ë sawa'e ke pemuhem pemondo pehē ngi. Aja rahā, Satana koty mondo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Pe, ame'ë sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tī. Sawa'e i'ā anī. Jandema'e sawa'e te muhā katu ta. A'e jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā ame'ë sawa'e'ā ke a'e muhā katu ta tī.

⁶ "Katu te" aja pehē pekwa pehē jupe pexo rahā, katu ym. Mā peja ym pexo. Amōma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhāi rahā, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahā, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihī.

Ame'ë ke pekwa katu. Aja peteī sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, a'e aja upa amō ta ma'e ta tī. (Upa moro, ame'ēja saka.) ⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë ke pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehē tī. (Pyairo ke pembor, ame'ēja saka.) Aja rahā, hukwer ke moro ym ta tī. Aja rahā, pehē namō ma'e ka'u te'eha ma'eha nixoi tī. Aja pexo riki apo 'y, aja ihë akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem oho rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ë ke jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā mukanim, ame'ēja saka. Ame'ë arapuharan ra'yr aja Kirisutu tī. A'e manō. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ēja saka. ⁸ A'erehe mā peja ima'e ta ke aja jaxo. Mā peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amō namō pandu rahā, mā peja jete har te ke jō japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mā peja jama'ema'e ym jaxo. Amō ta rehe jaxer ai ame'ë ke mā peja jama'e ym tī.

⁹ Amukwehe paper pinim pehē pe ihë amondo.

Ame'ë pe kuja ihë amupinim:

"Amō kūjā rehe ka'u te'e. Ame'ë ke namō mā peja pejy'ar ym. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ame'ë ke namō aja tī. Pejy'ar ym tī."

¹⁰ "Pejy'ar ym inamō" aja amupinim rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har amupinim ym riki. Tupā kotyhar ta rehe har amupinim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta amō kūjā rehe ka'u te'e hū. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e hū tī. Amō tama'e ke rehe ipy'a moī moī hū. A'erehe mukanim riki amōma'e ke. Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī tī. Upa ame'ë ta namō pexo tar ym rahā, kome'ë ywy keruhū ngi pehem te ta tipe. ¹¹ "Pejy'ar ym inamō" aja ihë amupinim rahā, Jesu kotyhar ta rehe har ihë amupinim. Ame'ë riki amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Tupāran rehe ipy'a ke moī moī tī. Amō ta rehe juru ai tī. Kawī ngi ka'u tī. Amōma'e ke mukanim tī. Pesarahā! Ame'ë namō pejy'ar ym pexo. Hake inamō ma'e ke pe'u ym te tī.

¹² Pesarahā! Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta pe kuja ihë apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mā peja pehē ke Tupā mupyrara — aja.

Ihë anī. Tupā riki aja me'ë pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anī. Pehē atu pepandu katu:

—Mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ë ka'u te'eha ma'eha ke mā peja pehē pyter ngi pemuhem pemondo.

Myja je'ë je'ëha ke muputu'u ngā ngi my?

6 Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē riki pehē mu mu. Pe, pehē ngi har imu namō amō je'ë je'ë rahā, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty oho riki. Mā katu ym. Mā peja peho ym. Anī. Tupā kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ë je'ëha ke mukatu ta.

² Pesarahā! 'Ar rehe angaha uhyk rahā, kome'ë ywy keruhū pe har ta pe Tupā kotyhar ta pandu: "Pehē katu." Aja katu ame'ë ta pe pandu ta. "Pehē katu ym." Aja katu ym ame'ë ta pe pandu ta tī. Kome'ë ywy keruhū pe har ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta pe aja rahā, ma'erehe pehē mu je'ë je'ëha ke pemukatu ym my? Mā peja ame'ë ke pemukatu!

³ Pesarahā! Tupā je'ëha rahoha ta pe japandu ta tī. "Pehē katu." Aja Tupā rehe hendu katu ame'ë ta pe japandu ta. "Pehē katu ym." Aja Tupā rehe hendu ym ame'ë ta pe japandu ta tī. Aja Tupā je'ëha rahoha ta pe japandu rahā, ma'erehe sehar peje'ë je'ëha ke pehē atu pemukatu ym my? Mā peja pemukatu!

⁴ Mā! Ame'ë rehe har amō ta je'ë je'ë rahā, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ë je'ëha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ë ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mā katu ym. Pehē ngi ihë ruxī riki. Pejurujar katu ame'ë ta ngi har ukwa katu te ame'ë ixo my? Peteī ixo my? Pehī riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehē mu ta je'ë je'ëha ke mukatu ta kŷ. ⁶ Pehē anī. Ixoty peho ym riki. Pehē mu ta riki je'ë je'ë rahā, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ë je'ëha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mā jete har te riki. Imu ta je'ë je'ëha ke jurujar ym ame'ë ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehē aja pemujekwa. Pehē rehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta. Pehēma'e ke amō mukanim rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta tī. ⁸ Anī. Aja pema'e ym pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehē jupe. Pehē riki pehē mu mu! Pehē mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahā! Tupā ixo ame'ë pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta oho ym te ta. Ame'ë ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahā! Sawa'e te renda pe amō kūjā rehe ka'u te'e, ame'ë ke oho ym te ta. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ë ke aja tī. Oho ym te ta tī. Tupāran rehe ipy'a moī moī, ame'ë ta aja tī. Oho ym te ta tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ë ta

aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kũjã ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta tĩ. ¹⁰ Amõ ma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõ ta rehe juru ai, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Nupã. Aja amõma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Upa ame'ẽ ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ẽ pehẽ ngi har amõ amõ ixo kwe. Apo pehẽ py'a ke Tupã juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽma'e ta" aja Tupã pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu. Pehẽ py'a rehe Tupã ihĩ katu, a'erehe: "Pehẽ katu te" aja Tupã pandu tĩ. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehẽ rehe har Tupã pe amõ ta pandu: "Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke"

(Amõ rehe peka'u te'e aja pexo rahã, katu, aja pekwa-ha pehẽ jupe naĩ. Anĩ. Katu ym aja. Pehẽ riki Tupãma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahã, katu tiki.) ¹² Pe, amõ pandu:

—Upa ma'e ke ihẽ ama'e tar katu, ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu — aja.

Ame'ẽ jete tipe. Amõma'e ma'eha riki katu ym nde pe. "Upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu" aja ihẽ apandu ta tipe. Pe, ihẽ ama'e rahã, marã ka ym ame'ẽ ama'eha ngi amuputu'uha. Ihẽ ke muma'e, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ ama'e. Katu ym aja. ¹³ Amõ pandu:

—Awa mi'u pehĩ, a'erehe awa pusu pehĩ tĩ. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehĩ, a'erehe awa mi'u pehĩ tĩ, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ẽ jete. Yman rahã, ame'ẽ mokõihar ke Tupã mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tĩ. Mumba ta. Jande ke anĩ. Pete'e jande jaxo ta rĩ. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupã mujã my? Anĩ. Aja ym. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e, a'erehe kũjã ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym tĩ. "Ihẽma'e ke" aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e mujã. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahã, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ẽja saka. ¹⁴ Manõha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrãtãha namõ jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehẽ, ame'ẽ ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ẽ koty ihẽ amondo ta my? Anĩ ta. Marã ka ym amondoha. ¹⁶ Pesarahã! Kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ amõ jumusarái rahã, mokõi riki peteĩhar aja ixo. Ame'ẽ ke pekwa my? Pekwa katu riki pehẽ! Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Mokõihar riki peteĩhar wan ta" aja riki.

A'erehe kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ pejumusarái rahã, inamõ Kirisutu peteĩhar aja ixo. Mã! Katu ym! A'erehe

Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ẽ koty ihẽ amondo ym te ta. ¹⁷ Pe, amõ riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahã, inamõ peteĩhar aja ixo. Tupã'ã ihĩ katu ehe, a'erehe inamõ peteĩhar aja ixo.

¹⁸ Mã peja amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Mã peja amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juehe jumujaxer ym. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ amõ jumusarái rahã, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe.

¹⁹ Amõ we tĩ. Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ riki Tupã'ã rok aja pexo. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pehẽ rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ẽ ke jõ pema'e ym. Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym. ²⁰ Ta'yr manõ. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupãma'e ke pehẽ. (A'erehe pema'e tar katu ame'ẽ ke jõ, pema'e ym. Anĩ.) Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu tĩ. Pexoha katu aja pexo. Aja rahã amõ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pandu ta.

Jumendar rahã, katu my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa.

7 Paper pinim ihẽ pe pemuwyr kwe. "Amõ jumendar rahã, katu my?" aja paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ amupinim ta pehẽ pe apo 'y. Amõ jumendar ym rahã, katu tiki. ² Amõ rehe ka'u te'e hũ ngã. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e tĩ. A'erehe kũjã namõ sawa'e jumendar rahã, katu tiki. Aja rahã, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, amõ sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tĩ. ³ Hakehar riki putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ. Jumuhury katu a'eta juehe. ⁴ Hakehar putar rahã jõ anĩ. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahã jõ anĩ tĩ. Hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. ⁵ A'erehe hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupã namõ ihẽ apandu pandu ta axo. A'erehe ne namõ ihẽ aker ym ta kũ — aja.

—A'e tỹ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ rahã, inamõ ixo ame'ẽ namõ mã peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ẽ upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã, heta ukwer rahã, hakehar ame'ẽ ym rahã, amõ kũjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã ka ym ame'ẽ mukaniha. Ixawa'e ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tĩ. Marã ka ym mukaniha. "Amõ rehe eka'u te'erahã" aja Satana pandu, ame'ẽja saka. (Ãjã ramõi a'e.) Aja rahã katu ym. A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã peja inamõ ixo ame'ẽ namõ ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. "Mã peja ejumendar" aja ym ihẽ apandu. "Amõ putar rahã, ejumendar" aja ihẽ apandu. ⁷ Ihẽ rakehar ym riki ihẽ.

Ihë Páu. Upa pehë ihë aja pexo, aja ihë aputar. Aja pame katu te amō koty koty Tupā mujā. Amō jumendar ta me'ē te'e. Amō jumendar ym ta me'ē te'e tī.

⁸Jeje te'e ixo ame'ē ta pe ihë apandu ta kŷ. Ixawa'e manō ame'ē ta pe aja tī. Pesarahā! Ihë jeje te'e axo. Ihë aja pehë pexo rahā, katu tiki. ⁹Amō rehe peka'u te'e rahā, mā peja pejumendar. Marā ka ym amō rehe ka'u te'eha mukanīha. Aja rahā, pejumendar rahā, katu tiki.

¹⁰Upa jumendar ame'ē ta pe ihë apandu ta apo 'y. Ihë akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ē ke ihë apandu ta 'y. Kŷjā ta pe apandu. Ne sawa'e ke mā peja ehijar ym. ¹¹Nde erehijar, pe, amō sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kŷ. Aja nde ereputar ym rahā: "Nde sawa'e namō ejumukatu eho tī. Nde sawa'e koty ejywyr eho" aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ē te'e tī.

¹²Amō ta pe ihë apandu ta apo 'y. Ihë akwaha ke ihë apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha anī. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke ixawa'e hijar ym. ¹³Ko kŷjā riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, hakehar namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke hakehar hijar ym. ¹⁴Ame'ē jurujar ym ame'ē ixawa'e riki hakehar namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Ixawa'e namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe tī, hakehar rehe. Aja ym rahā, ta'yn ta riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja saka ixo. Anī. Ta'yn ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī.

¹⁵Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ixo. Inamō ixo ame'ē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, a'e pandu: "Nde ke ahijar ta" aja. Aja rahā, mā peja hijar oho. "Eho ym" aja mā peja jurujar katu ame'ē ebandu ym. Mā peja hijar oho. Kuja Tupā putar. Jumokōi je'ē je'ē ym ha rupi ixo, aja a'e putar. ¹⁶Kŷjā! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne sawa'e namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī. Sawe'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne rakehar namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī.

Tupā putar, aja pehë pexo katu

¹⁷A'erehe myja me'ē amō ixo apo, aja mā peja exo rī. Pehë rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: "Mā peja ihë kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahā myja me'ē pexo my? (Pehë rakehar namō pexo my? Pehë sawa'e namō pexo my? Pehë pexo te'e me'ē te'e pehë, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ē pexoha Tupā me'ē, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rī. Amō koty koty amō ta aja tī. Aja Jesu kotyhar ta pe ihë apandu pandu. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta pe ihë apandu pandu tī. ¹⁸Amō rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: "Mā peja ihë kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahā ehe ihī ame'ē pিরer jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ē ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ēja

exo rī. Amō pe Tupā pandu: "Mā peja ihë kotyhar ta aja pemuruwak." Arahā, ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī. ¹⁹Ehe ihī ame'ē pিরer jupā my? Ame'ē ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ē pিরer jupā ym my? Ame'ē ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ēha rehe amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: "Mā peja ihë kotyhar aja pemuruwak" aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī. ²¹Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: "Mā peja ihë kotyhar aja pemuruwak" aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja. Aja rahā, mā peja ame'ē parakyha ngi ehem eho.

²²Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: "Mā peja ihë kotyhar aja pemuruwak" aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: "Mā peja ihë kotyhar aja pemuruwak" aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y.

²³Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā Kirisutu manōha rupi pehë rehe Tupā muhepy, ame'ēja saka. A'erehe amō ta pe te'e paraky ame'ē tama'e aja ym pexo. (Tupāma'e ke pehë.) ²⁴Ihë mu ta! Pesarahā! Pehë rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: "Mā peja ihë kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahā Tupā namō pehë juehe katu pehë pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamō pehë juehe katu pexo rī.

Jeje te'e ixo ame'ē ta rehe har

²⁵"Myja me'ē jeje te'e ixo ame'ē ta pe japandu ta my" aja ihë pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihë apandu ym. Ihë akwa ame'ē ke ihë apandu ta. Ihë rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihë apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu. (Ihë Páu.)

²⁶Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ixo. A'erehe amō jeje te'e ixo rahā, aja te'e exo rī. Aja rahā, katu tiki. ²⁷Nde rakehar namō nde erexo rahā, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahā, kŷjā ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rī. ²⁸Jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kŷjā jeje te'e ixo ame'ē jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ē ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujā. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hū ixo. Aja pehë rehe ihë aputar ym. A'erehe mā peja jeje te'e pexo, aja ihë apandu.

²⁹Ihë mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa tate. Kome'ē ywy keruhū yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ē ke upa ta. A'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amō usak katu. A'erehe hakehar namō ixo ame'ē ta hakehar aja ym ame'ē

ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ë ta riki hury katu ame'ë ta aja pexo katu! Puka puka ame'ë ta riki pyai ame'ë ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ë ta riki jo'ok ame'ë ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ë ta aja pexo katu! Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehẽma'e pexoha rehe pesak katu.

³² "Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?" aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihẽ aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahã, jandema'e sawa'e te putar ame'ë ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: "Myja me'ë ima'e parakyha rehe ihẽ ama'ema'e katu my" aja jõ a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo. ³³ Hakehar namõ sawa'e ixo rahã, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ë rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. ³⁴ A'erehe mokõi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ë Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ.

Kũjã jeje te'e ixo ame'ë riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ë pyrãtãha namõ ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ë ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ. Ixawa'e namõ ixo, ame'ë anĩ. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: "Ma'e jande ja'u ta my" aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihẽ apandu ramõ ame'ë ke katu. Katu pehẽ pexoha ke ihẽ aputar, a'erehe aja me'ë ihẽ apandu ramõ. "Ejumendar ym" aja ym ihẽ apandu riki. Katu ame'ë ke pe ma'ema'e, ame'ë ke ihẽ aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namõ jandema'e sawa'e te pe pe ma'ema'e katu. Aja ihẽ aputar. Tupã je'eha ke pepandu pandu, ame'ë riki pehẽma'e parakyha ke.

³⁶ Kũjã pái pe sawa'e pandu: "Nde rajyr ihẽ aputar" aja. Ame'ë ta rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ë sawa'e pandu: "Kũjã ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y" aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: "Ihẽ apandu, a'erehe ihẽ apyhyk ym rahã, kũjã huxĩ ta" aja. Aja rahã, a'eta jumendar rahã, katu tiki. Pe, amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e hũ. Marã ka ym mukaniha. A'erehe jumendar rahã, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahã, kũjã pyhyk rahã, katu tiki. Pe, jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym. ³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihẽ ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kũjã pái pandu: "Ere" aja. Kũjã pandu tĩ: "Ere" aja tĩ. Pe, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tĩ. Upa aja me'ë rahã, jumendar ym rahã, katu tiki. ³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kũjã namõ jumendar rahã, katu tiki. Amõ rahã, kũjã namõ jumendar ym rahã, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahã, inamõ kũjã ixo katu tĩ. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amõ sawa'e ke a'e pyhyk rahã, katu ym

tiki. Ixawa'e manõ rahã, amõ sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ë ke pyhyk katu. Ame'ë sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. Aja me'ë jõ a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ë ke anĩ. Epyhyk ym. ⁴⁰ Ixawa'e manõ ame'ë jeje te'e ixo rahã, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihẽ akwa. Tupã'ã ihẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ë ke rehe mã peja pehendu katu tĩ.

Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ

8 Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ moĩ. "Ame'ë mi'u ke jande ja'u rahã, katu my?" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ë rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. (Anĩ. Apandu ym we rĩ.) Pehẽ ngi har amõ panduha ihĩ: "Upa jande riki jakwa katuha namõ jaxo" aja riki pandu. Aja: "Ihẽ akwa katu" aja amõ ukwa ukwa ixo rahã, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ë ta py'a ke mātã katu ta. ² Amõ pandu:

—Upa katu te ihẽ akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ë riki jupe katu ame'ë te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. ³ Pe, Tupã rehe amõ ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tĩ. Aja rahã: "A'e katu" aja Tupã ukwa.

⁴ Apo ngã mi'u rehe har apandu ta. Tupãran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amõ ta moĩ moĩ. (Ame'ë ke muhepyha renda pe amõ ta muhepy hepy. Ame'ë ke Jesu kotyhar ta u'u rahã, katu my? Katu ym my?) Ame'ë rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ë ke tupãran aja amõ ta ukwaha naĩ. ⁵ "Tupã" aja amõ ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ë heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ë ywy keruhũ pe pete'e ixo my? "Jandema'e sawa'e te" aja ukwaha naĩ tĩ. Ame'ë pete'e ixo my tĩ?

⁶ Jande pe anĩ. Peteĩhar jõ Tupã te riki. A'e jõ ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhũ a'e. Upa ma'e ke a'e mujã. Jande jaxo, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe.

Peteĩhar jõ riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'eha rupi upa ma'e ke Tupã mujã. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tĩ.

⁷ Tupãran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahã we tupãran ruwa koty ngã mi'u ke a'eta moĩ moĩ hũ. A'erehe apo ame'ë humi'u ke u'u rahã, ame'ë riki tupãran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa namõ rĩ. Ame'ë ukwaha marã ka ym mukaniha. A'erehe: "Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja ukwaha. ⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahã, i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupã pe. U'u rahã, juja katu te. U'u ym rahã, juja katu te tĩ.

⁹ Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ moĩ. Ame'ë ke pe'u rahã, katu. Pe'u ym rahã, katu tĩ. Pehẽ pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta pe anĩ. "Katu ym" aja ukwa. Pe, pehẽ pe'u rahã, pehẽ rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi: "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja a'e ukwa. Aja

rahā, mā peja ame'ē mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupāran ihī. Ame'ē rok pe ngā mi'u ke huwa koty amō moī. Ame'ē ke u'u rahā, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ke ukwa. Nde pe anī. "Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym" aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ē rok pe nde erexe, pe, ngā mi'u ke nde ere'u. Ame'ē ke jurujar katu wan ame'ē ke usak, a'erehe a'e u'u tī. ¹¹ Pe, a'e pyai ixo. "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē" aja a'e ukwa jupe. Mā! "Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym" aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ē ke aja: "Katu ym ihē" aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhāha ke rehe Kirisutu manō. ¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: "Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e" aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ēja saka. ¹³ A'erehe ihē mu ixoha ke ihē amujaxer ym. Ihē Páu. Tupāran ruwa koty ngā mi'u ihī. Ame'ē ke a'u rahā, katu ym, aja ihē mu ukwa rahā, ame'ē mi'u ke ihē a'u ym te ta tī. Ihē aja nde rahā, katu tiki tī. (E'u ym tī.)

Jesu mondo ame'ē ta ke

9 Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ē ke ihē. Ihē Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahā, ihē asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'eha ke ihē apandu pandu pehē pe, a'erehe pehē pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pekwa ta me'ē te'e.

² "Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ē aja ym a'e" aja amō ta pandu naī. Pehē anī. "Páu riki Jesu mondo ame'ē ke a'e" aja pekwa katu. Pehē riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pemujekwa ngā pe.

³ Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: "Páu riki Jesu mondo ame'ē aja ym a'e" aja ukwaha. A'erehe: "Páu pe jande mi'u jame'ē ym ta" aja pandu pandu rahā, mā kuja ihē apandu. ⁴ Tupā je'eha ke ihē apandu pandu. Ame'ē riki ihēma'e parakyha. A'erehe ihē pe a'eta mi'u ke amō ta muwyr rahā, katu tiki. ⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'eha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. ⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'eha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jyty m rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ixamby

ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'eha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'eha mukewa katu tī. ⁹ Kuja Moise je'eha rehe jasak:

"Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki."

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my? ¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'eha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jyty m. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. ¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jyty m. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'eha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jaijytm, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.) ¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: "Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'eha ke pandu pandu" aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī. ¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. ¹⁴ Aja saka apo tī. "Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu." Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. "Muhepyha ihē apyhyk ym ta" aja ajupandu katu te ihē jupe. "Aja ym" aja marā ka ym amō ta panduha. ¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: "Katu te ihē" aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: "Myrandu katu ke epandu pandu eho" aja ihē pe. Mā! Ame'ē ke ihē apandu pandu ym aho rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta, aja akwa. ¹⁷ Ihē atu ihē aputar, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym riki. Tupā riki ihē pe pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja. Ame'ē parakyha ke ihē pe me'ē.

A'erehe ihē apandu pandu aho. ¹⁸ Anī. Myrandu katu ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym ta ihē. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu riki. Amō-ma'e te'e paraky ame'ē ke ihē aja ym ihē. Anī. Upa amō ta rehe te'e aparaky ame'ē ke ihē aja ihē axo. Aja rahā upa ngā pe myrandu katu ihē apandu pandu. Aja rahā, heta ngā Jesu rehe jurujar katu ta nahā my. ²⁰ Jundéu awa ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ēha rehe jō ihē ahendu ym. Jesu je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Amō ta riki Moise je'ēha rehe jō hendu katu. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tī. ²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ē ta tī. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. A'eta namō ihē axo rahā, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihē axo. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu pandu rahā, heta jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta ehe my tī. Pesarahā! Kirisutu je'ēha rehe ihē ahendu katu. A'erehe Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. ²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē amujukwa katu rahā, a'eta ukwa katu te we ta my tī. Pesarahā! Amō ta ixoha, aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ta ehe my tī.

²³ Aja ihē axo. Aja rahā, myrandu katu ke ihē apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ē ke ihē pe Tupā muwyr. ²⁴ Jumusarái ha rehe amō ta ujan. Arahā heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ē ke jō ma'e ke pyhyk. Ame'ē ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tī. Aja rahā, uhyk py, aja ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē, ame'ē ke pepyhyk ta. ²⁵ Jumusarái ha rehe amō ujan rahā, wera rahā pame katu te a'e ujan riki. Aja rahā pyrātā katu oho. Pe, uhyk py rahā, iākā rehe har ke iākā rehe kapitā moī ta. Aja ujan ame'ē ke putar. Ame'ē iākā rehe har pahar jaxer ta oho. Tupā je'ēha mujekwa aja jande jaxo rahā, ujaniha rehe jaxo, ame'ēja saka. Pe, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Ame'ē jaxer ym te ta. A'erehe mā peja Tupā je'ēha mujekwa aja pexo katu. ²⁶ A'erehe ihē ajan aja ihē axo tī. Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Pahar ahyk py ta aja tī. Jumusarái ha rehe amō ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihē atukwa tukwa ym. Pahar amō ke ihē aityk ta, aja hātā ihē atukwa tukwa. ²⁷ Ihē ke ihē ajutukwa tukwa ihē jupe. Aja rahā, pyrātā katu ihē axo. Aja rahā, ihē aputar ame'ē ke pahar ihē ama'ema'e ta. Ame'ē riki Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Amō ta pe ihē apandu: "Tupā je'ēha mujekwa aja pexo. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta pehē pe" aja riki. Pe, ihē riki Tupā je'ēha mujekwa aja axo ym rahā, ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ym ta ihē pe. Aja rahā, katu ym. A'erehe Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Ihē aja pexo tī. (Tupā je'ēha mujekwa, aja pexo tī.)

Tupāran rehe pehē py'a pemoī moī ym

10 Ihē mu ta! Jande ramūi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ē ta Eji ywy ngi uhem ame'ē ta ke.) Moise namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Upa ame'ē ta ywa takāxīha pu'am, ame'ē raikwer rupi wata oho. Upa ame'ē ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytā ke. ² Ywa takāxīha pu'am ame'ē raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ēja saka. (Aja rahā, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tī. Mujahuk, ame'ēja saka tī. (Aja rahā, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tī. Hendu ta ehe.) ³ Upa ame'ē ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupā'ā me'ē ame'ē ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ē ke u'u. ⁴ Upa ame'ē ta y u'u tī. Tupā'ā me'ē ame'ē ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahā, ita ngi y ke Moise muhem. Tupā'ā mujekwa ame'ē ngi muhem. Kirisutu je'ēha rupi muhem, ame'ēja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahā: "Jande namō ita wata oho ixo ame'ēja saka" aja pandu. A'eta namō Kirisutu wata oho, ame'ēja saka a'erehe aja pandu. ⁵ A'eta rehe Tupā usak katu tipe. Tupā rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupā hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupā parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ē rupi a'e tama'e kangwerupa heta túi.

⁶ Ame'ē ta aja jande jaxo rahā, katu ym tiki. A'erehe ame'ē ta aja pexo ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tī. ⁷ Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī riki. A'eta aja pema'ema'e ym tī. A'eta rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, ma'e ke u'uha rehe jō putar katu. A'engi purahái tī. Aja tupāran rehe ipy'a ke ame'ē ta moī moī."

Mā peja ame'ē ta aja pexo ym tī. Tupāran rehe pehē py'a pemoī moī ym tī. ⁸ Amō kūjā ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amō sawa'e ta rehe kūjā ta ka'u te'e tī. Mā peja ame'ē ta aja pexo ym tī. A'eta ka'u te'e rahā, heta ngā ke Tupā jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Petei wera rahā, aja hetaha manō. ⁹ A'eta pandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahā, jande ke Tupā mupyrara ym ta" aja pandu naī. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngā manō. A'eta aja mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tī. ¹⁰ Tupā rehe har a'eta je'ē je'ē hū. A'eta aja pexo ym tī. A'eta je'ē je'ē hū rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ē ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mā peja pexo ym tī. (Tupā rehe har peje'ē je'ē ym pexo tī.)

¹¹ Jande ramūi ymanihar rehe mäte me'ē uhyk. A'eta ixoha rehe har amō ta mupinim. Pe, ame'ē ke rehe jasak rahā, a'eta aja jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tī, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramūi ta aja mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tī.

¹² A'erehe mā peja pandu ym amō: "Ihē akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta" aja ukwaha naī. Mā! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my. ¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar

katu rahā, pehē riki awa ta te'e aja pemujekwa pehē jupe. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marā ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahā riki Tupā pandu ta: "A'ewan" aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupā pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pehē py'a ke ihē riki amātā ta" aja riki. Aja rahā, ame'ē ke pema'e ym ta. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehē ramūi ta ke Tupā mupyrara. A'erehe mā peja tupāran rehe pehē py'a pe-moī moī ym apo 'y. ¹⁵ Pehē pekwa katu ame'ē ta ke pehē. Aja me'ē ta pe ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke jete my? Ame'ē ke pehē riki pekwa katu pehē jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manōha ke jande jakwa jakwa jāi rahā, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekūi japyhyk rahā, japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe. Pe, ame'ē rykwer ja'u rahā, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ē ke jakwa jakwa jāi. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngā pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tī. Pe, mbeju ke jamopok tī. Ame'ē ke ja'u rahā, Kirisutu manō, ame'ē ke jakwa jakwa jāi tī. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tī. ¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki peteī. Ame'ē jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteīhar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta. Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, ma'e hymba ke a'eta hany. Jundéu awa tama'e pa'i ta hany hany. Ame'ē riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ē hymba ka'ē ke amō u'u rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa.

¹⁹ Aja rahā, tupāran ixuwe, aja ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amō mi'u ke amō moī. Ame'ē ke amō u'u rahā, pyrātāha pyhyk my? Anī. Aja ym. ²⁰ Kuja ihē apandu. Tupāran ruwa koty ma'e ke moī moī rahā, ājā ta pe ma'e ke me'ē, ame'ēja saka riki. Tupā pe me'ē, aja ym. A'erehe ame'ē ke pe'u rahā, ājā ta namō pehē juehe katu pexo. Aja ihē aputar ym. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē aputar ym tī. (A'erehe tupāran ruwa koty ma'e ke pemoī ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e rykwer pe'u. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moī ame'ē ke marā ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moī, ame'ē ke marā ka ym pe'uha.

²² Tupā ke jamuparahy tar ym. A'erehe mā peja ājā ta namō jande juehe katu jaxo ym. Tupāma'e pyrātāha 'ar koty te we jandema'e pyrātāha my? Anī. Aja ym riki. A'erehe ājā ta namō jande juehe katu jaxo rahā, jande

ke Tupā mupyrara ta tī. A'erehe tupāran ruwa koty ngā mi'u moī, ame'ē ke pe'u ym.

²³ "Upa japutar ame'ē ke jama'e katu" aja amō ta pandu. Ame'ē riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. "Upa japutar ame'ē ke jama'e katu" aja panduha. Jetehar te tipe. Upa ma'e amō ta ke muhury ym riki.

²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ē ke jō amō ma'e rahā, katu ym tiki. Amō ta ke muhury, ame'ē ke amō ma'e rahā, katu tiki.

²⁵ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Ima'e ke.

Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ke a'e mujā tī. Ima'e ke tī" aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pe-jo'ok rahā, pe'u katu te'e. "Tupā mujā ame'ē ke ko" aja pekwa. "Tupāran ruwa koty kome'ē so'o rukwer amō moī my?" aja ym pepandu. "Moī my?" aja pepandu ym ha namō pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke nde pe pandu: —Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihē aho ta kŷ — aja.

Pe, nde erehyk rahā, nde pe me'ē, ame'ē ke e'u. Hok jar pe: "Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u ke nde eremoī my" aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namō e'u katu ma'e ke.) ²⁸ Pe, amō pandu. Jurujar katu wan ame'ē ke a'e.

—Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u moī ame'ē ke ko — aja.

Aja rahā, ame'ē mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ē ke pandu, a'erehe e'u ym. "U'u rahā, katu ym" aja a'e ukwaha naī, a'erehe e'u ym. ²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. "Nde ere'u rahā, katu" aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e ym ta. ³⁰ Ihē mi'u ihē a'u rahā, Tupā pe ihē apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē mi'u ihē pe nde eremuwyr" aja. Pe, ihē a'u. Aja rahā, ma'erehe ihē rehe amō je'ē je'ē my? Je'ē je'ē rahā, katu ym — aja riki amō pandu. (Anī. Jurujar katu wan ame'ē rehe nde erepy'a katu ta me'ē te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahā, katu ame'ē ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahā, aja tī. Katu ame'ē ke pema'e tī. Aja rahā, Tupā pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja amō ta pandu ta. ³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ē ke upa ngā ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tī. Tupā kotyhar ta aja tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tī. ³³ Ihē aja pexo tī. Upa ihē ama'e ame'ē namō amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. Ihē juehe ajumuhuryha ke ihē ama'e ym. Amō ta ke ihē amuhury tar katu. Aja rahā, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta.

Iākā ke jupyk ame'ē rehe har

11 (Amō ta ke ihē amuhury tar katu.) A'erehe ihē aja pexo tī. Ihē riki Kirisutu aja ihē axo tī. Amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. ² Ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: "Pehē katu" aja ihē apandu ta. Ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe: "Pehē katu" aja apandu ta tī. ³ Pesarahā! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharmā'e kapitam. Tupā riki Kirisutuma'e sawa'e te. ⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō sawa'e pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Ejupyk ym. Tupā je'ēha ngā pe pandu pandu rahā, aja tī. Iākā ke ejupyk ym tī. Jupyk rahā, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngā pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) Tupā je'ēha ke kūjā pandu pandu rahā, aja tī. Mā peja iākā jupyk tī. Jupyk ym rahā, ixawa'e ke a'e muhuxī tī. Iākā ke kūjā jāpī rahā, huxī aja saka a'e. Iākā jupyk ym rahā, aja tī. Juja katu te riki. Huxī aja a'e ixo tī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.)

⁶ Iākā rehe ma'e namō kūjā jupyk ym rahā, mā peja iākā ke amō jāpī. Iākā jāpī aja ixo rahā, a'e huxī. Aja rahā, jāpī ym rahā we, mā peja iākā ke jupyk. Tupā je'ēha pandu rahā, jupyk. Tupā namō pandu rahā, aja tī. Jupyk tī. ⁷ Tupā riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ē wyw keruhū pe kapitā a'e. A'erehe iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Amō wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amō rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kūjā anī. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe mā peja iākā rehe ma'e namō jupyk.

⁸ Pesarahā! Sawa'e ke Tupā mujā py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Kūjā ngi sawa'e ke a'e mujā ym riki. ⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kūjā ke Tupā mujā. Sawa'e namō ma'eha ke kūjā. Kūjā pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujā my? Anī. Aja ym riki. ¹⁰ A'erehe Tupā je'ēha sawa'e pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk. Aja rahā, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngā pe. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: "Katu tiki" aja ukwa.

¹¹ Tupā kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marā ka ym sawa'e jejeha. Kūjā namō ma'eha putar. Marā ka ym kūjā jejeha. Sawa'e namō ma'eha putar a'e tī. ¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupā jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Aja apo kūjā ngi sawa'e uhem. U'ar rahā, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahā, mokōi a'eta jumujā a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupā mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu my? Ame'ē ke pehē riki pepandu. Pesarahā! Katu ym, aja pekwa. ¹⁴ Sawa'e a riki puku rahā,

muhuxī, aja jakwa jande jupe. ¹⁵ Kūjā'a puku rahā, anī. Puku rahā, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupā mujā. ¹⁶ "Aja ym ta" aja amō ta je'ē je'ē tar katu rahā, kuja jō ihē apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke jande. Jande riki japandu: "Iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk rahā, katu tiki" aja. Pesarahā! Amō amō henda pe Tupā rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ē ta moī moī rahā, aja kūjā ta ixo. Iākā rehe ma'e ke namō a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehē kotyhar ta kūjā ta tī. Jupyk rahā, katu tī.

Jandema'e sawa'e te manōha ke ukwa ukwa uī

¹⁷ Apo amō rehe har ihē apandu ta. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pepy'a ym pehē juehe pexo. Tupā rehe har pejumu'e katu te we aja ym rī. A'erehe ihē rury ym ihē. Amō ta Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu rahā, pemuka'u te'e pehē juehe. A'erehe Tupā rehe ipy'a moī moī katu ym. ¹⁸ Pesarahā! Pehē pejy'ar rahā, amō koty koty pekwa pexo. Aja pehē koty ngi uwyr ame'ē ta pandu ihē pe. Aja nahā my, aja ihē akwa. ¹⁹ [Amō koty koty ukwa ame'ē ta ixo nahā my. Aja rahā, katu ixo ame'ē ta ke amō ta ukwa ta. Ame'ē ke mujekwa ta me'ē te'e.] ²⁰ Pehē pejy'ar rahā, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī my? Anī. Aja ym pehē. ²¹ Pehē pe'u rahā, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ē ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejōhar uhyk ame'ē ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amō ta u'u. A'erehe amō ta iāpū riki. Amō ta kawī ngi ka'u riki. Amō ta myahy riki. Katu ym aja. ²² Pehē rok pehī. Pehē myahy rahā, a'ep pe'u katu. Amō Tupā kotyhar ta ke pemuhuxī. Ma'e nixói te, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Ame'ē ta uhyk rahā, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ē ta ke pemuhuxī. Katu ym aja. Myja me'ē ihē apandu ta my? Pehē pejy'ar rahā, katu pexo, aja ihē apandu ta my? Anī. Aja ym riki pehē. Katu ym aja.

²³ Pesarahā! Jandema'e sawa'e te mu'e ihē ke. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu tī. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahā we, ame'ē pytun rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. ²⁴ Tupā pe a'e pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Upa pandu rahā, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō ta, a'erehe pehē pemanō ym ta. Ihē aja mbeju ke pemopok tī. Aja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī" aja Jesu pandu. ²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahā, ita rekūi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ē riki Tupā panduha pyahu aja saka. Ihē amanō ta, pe, ihē ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekūi pe ma'e rykwer pe'u rahā, mā peja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī" aja riki Jesu. ²⁶ Aja rahā, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahā, mbeju ke pe'u rahā pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manō" aja pepandu pandu pehē jupe. Ita rekūi pe ma'e rykwer ihī. Ame'ē ke pe'u rahā pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manō" aja pepandu pandu pehē jupe. A'e jywyr ym rahā we, aja tapijar te'e we pe-ma'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har pandu pandu. Aja rahā, jumusarāi ha rupi u'u

rahã, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahã, aja tí. Kirisutu ke a'e putar ym tí, aja a'e mujekwa tí. Huwy ke a'e putar ym tí, aja mujekwa tí. Katu ym aja. ²⁸ "Ihë py'a juhyk aja me'ë ihë axo" aja amõ ukwa py uí. Aja jõ rahã, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke u'u katu tí. Ipy'a juhyk ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym. ²⁹ Mbeju ke amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uí, aja a'e ukwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tí. Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uí tí. Aja ukwa ym rahã riki u'u rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. ³⁰ Pe-sarahã! Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ë ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tí. Amõ ta manõ tí. (Tupã mupyrara riki.) ³¹ "Ihë py'a juhyk aja me'ë ihë axo" aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tí. Ja'u tí. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta. ³² "Pehë py'a juhyk ym pexo" aja jande pe Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihë mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peí rahã, peharõ pehë juehe peí. Uhyk py ame'ë ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peí rí. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ë ta rehe peharõ katu. Pe, pehë johu peteíhar aja pe'u.) ³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihë apandu tar katu riki. Ame'ë ke pehë rehe ihë ahyk rahã, ihë apandu ta.

Ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë, ame'ë rehe har

12 "Ma'e ke Tupã'ã me'ë, ame'ë rehe har jande pe emujekwa" aja ihë pe paper pinim pemuwyr. Ame'ë rehe har ihë apandu ta apo 'y. Ihë mu ta! Jete-har te ke pekwa, aja ihë aputar. ² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we, tupãran rehe pehë py'a pemoí moí. Ixuwe ym ame'ë ke rehe pehë py'a pemoí moí. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu. ³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihí, ame'ë ke kuja pandu ym: "Jesu riki jaxer ai" aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: "Jesu riki ihëma'e sawa'e te. Tupã a'e" aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ë ke ihë aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ë. Ame'ë ke amõ koty koty a'e me'ë me'ë. Me'ëha riki peteíhar jõ. Tupã'ã ke a'e. ⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteíhar. Jandema'e sawa'e te a'e. ⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'ëha riki peteíhar. Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tí. Aja a'e me'ë me'ë riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta rehe pame katu te pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke ame'ë ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. Kuja. ⁸ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã

muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupã aja: "Ko katu." "Ko katu ym" aja ukwa katu a'e tí. Amõ pe Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa tí. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteíhar. Tupã'ã ke a'e. ⁹ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe ame'ë riki Tupã rehe amõ ta 'ar koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ë ke peteíhar. Tupã'ã ke a'e. ¹⁰ Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe Tupã mujekwa, ame'ë ke a'e pandu pandu katu ngã pe tí. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: "Tupã rehe har Tupã'ã je'ëha rupi pandu my" ame'ë ke ukwa katu. Aní rahã: "Tupã rehe har Tupã'ã je'ëha rupi pandu ym my" aja ukwa katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe amõ awa je'ëha ke a'e pandu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tí. A'erehe ame'ë amõ awa je'ëha ke amõ pandu, ame'ë ke ima'e je'ëha namõ mujekwa katu ngã pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ë ke upa ngã ukwa katu.) ¹¹ Ame'ë pyrãtãha muwyr ame'ë ke peteíhar jõ. Tupã'ã ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrãtãha ke a'e muwyr muwyr katu ngã pe.

Jande rete riki peteíhar aja saka

¹² Kirisutu riki peteíhar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihí. Ijywa. Ipy. Itymã. Aja heta ihí. Aja jurujar katu ame'ë ta heta ixo. Upa ame'ë ta riki peteíhar aja ngã ixo. Awa rete peteíhar aja saka. Aja riki Kirisutu tí. Peteí a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ë ta peteíhar aja ixo. ¹³ Aja jande tí. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ë ke jande my? Upa jande ke peteíhar aja Tupã'ã mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihí katu. Peteí a'e.

¹⁴ Amõ rete rehe heta ma'e ke ihí. Peteí jõ aja ym. Heta ihí. Ijywa. Itymã. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteíhar. ¹⁵ Ipy pandu: "Ihë riki awa po aja ym. A'erehe kome'ë retema'e ym ihë" aja. Aja pandu naí. Ame'ë py riki ame'ë retema'e ke. ¹⁶ Inambi pandu: "Ihë riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ë retema'e ym ihë" aja pandu naí. Ame'ë reha riki ame'ë retema'e ke. ¹⁷ Amõ rehe eha jõ ihí rahã, marã ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amõ rehe inambi jõ ihí rahã, marã ka ym a'e hëtúha. (Iãpüi nixói.) ¹⁸ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke amõ rete rehe Tupã moí. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moí. ¹⁹ Eha pame katu te rahã, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahã, aja tí. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahã, aja tí. Hete nixói ta tipe. ²⁰ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke hete rehe ihí. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteíhar. Aja riki Tupã kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ë ta pe pyrãtãha amõ koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ë ke amõ mukatu. Amõ awa je'ëha ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã kotyhar ta riki peteíhar aja ixo ta me'ë te'e.

²¹ Pesarahã! Ipo pe eha: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha. Ipy pe iãkã: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ. (A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e.) ²² Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke pyrãtã ym ame'ẽ ixo, aja amõ ukwaha naĩ. Ame'ẽ nixói rahã, hete katu ym riki. ²³ Amõ rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ riki jaxer aja jakwaha naĩ. Ame'ẽ ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak rahã, huxĩ riki awa. Ame'ẽ ke jande jajupyk tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ. ²⁴ Amõ hete ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa. Ame'ẽ ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ ma'e ke jupyk ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujã. ²⁵ Aja rahã, amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteĩhar aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka. Ipy namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: "Nde ke japutar ym" aja marã ym panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahã, ame'ẽ riki katu te aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa ym pexo. Peteĩhar aja jõ pexo katu. (Amõ rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har ihẽ apandu. A'erehe: "Pehẽ ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehẽ katu ym" aja pepandu ym tĩ.)

²⁷ Upa pehẽ riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame katu te. ²⁸ Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ẽ ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Je'ẽha te rupi mondo mondo ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ.

²⁹ Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo ame'ẽ ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. ³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa. Upa katu

te ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta ma'ema'eha. ³¹ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ. Amõ riki katu te. Amõ riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ẽ ke peputar pexo.

Pesarahã! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kũ.

Ipy'a katuha ke

13 Amõ awa ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my? Tupã je'ẽha rahoha ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Ihẽ apandu, ame'ẽ riki ma'e tyapuha jõ riki.

"Pẽ! Pẽ! Pẽ!" aja ita nupã tyapuha jõ riki.

Tyapu te'e jõ. Katu ym aja.

(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.

Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)

² Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu katu my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Upa katu te ma'e ke ihẽ akwa katu my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Amõ ukwa ym ame'ẽ ke ihẽ pe Tupã mujekwa my?

A'erehe ame'ẽ ke ihẽ akwa katu.

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.

Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)

Ihẽ ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namõ

marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu.

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Te'e riki ihẽ axo. Katu ym aja.

(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.

Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)

³ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe upa katu te ihẽma'e ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Tata pe ihẽ ke amõ hapy my? Aja jukwa. Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihẽ amujekwa my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Marã ka ym ihẽ katuha. Katu ym aja.

(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.

Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)

⁴ Amõ ta rehe japy'a katu rahã, pahar amõ ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu ipe.

Amõ ta rehe japy'a katu rahã,

Jajyty'ỹ ym a'eta rehe.

Amõ ta i'ar koty te we jande katuha aja ym jakwa.

"Katu te ame'ẽ ke jande" aja jakwa ym jande jupe tĩ.

⁵ Amõ ta rehe jande japy'a katu rahã, jajumuhuxĩ ame'ẽ ke jama'e ym.

Jande juehe har jõ jakwa jakwa ym jaxo tĩ.

Amõ ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.

Pahar japarahy ym tĩ.

Amõ ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amõ ka'u te'eha ma'eha ke jaharái.

Pahar jande py'a jamujywywyr ehe.

⁶ Amõ ta rehe japy'a katu, a'erehe amõ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amõ ixo rahã, jande rury katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe: "A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e" aja ehe har japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har Amō pandu rahā, jande jajurujar katu ehe. Amō riki katu ym rahā, a'e katu wan ta oho, ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta pandu pandu. Ame'ē panduha ke upa ta.

Amō awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ke

Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ipy'a katuha anī. Upa ym ta ame'ē.

⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym awa, ukwa we.

Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym. Mujekwa we mi.

¹⁰ Pe, Kirusutu jywyr rahā, upa katu te ngā ukwa katu te ta kŷ. Pyta we ym ta ma'e ukwa ym ha. Upa katu te Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e mujekwa ta jande pe tī.

¹¹ Kurumī rahā, ihē je'ēha riki kurumīma'e riki. Ihē axoha riki kurumīma'e. Akwaha riki kurumīma'e.

Apo riki sawa'e ihē axo 'y. A'erehe kurumī ym axo.

¹² Waruwa xi'a rahā, jesak katu ym ma'e. Aja upa katu te Tupā rehe har jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ē rehe jasak, ame'ēja saka.

Yman rahā, huwa koty japy'am rahā, ehe har upa katu te jakwa ta kŷ. Apo ihē akwa we riki. Yman rahā, upa katu te ihē akwa katu ta kŷ.

Ihē rehe har upa katu te Tupā ukwa katu apo. Aja yman rahā, upa katu te ehe har ihē akwa katu ta kŷ tī.

¹³ Tupā pete'e ixo, ame'ē rehe jajurujar katu. Inamō jaxo ta tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Amō ta rehe japy'a katu tī.

Ame'ē mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharōha ke tī.

Japy'a katuha ke tī.

Pesarahā! Amō ta rehe tapijar te'e we jande japy'a katu rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

Ma'e ke Tupā'ā me'ē, ame'ē ke amō we Páu mujekwa

14 Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe mā peja amō ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupā'ā me'ē me'ē katu, ame'ē ke mā peja peputar katu. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu, ame'ē riki katu te me'ē ke. Ame'ē ke peputar katu te. ² Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, Tupā namō jō a'e pandu katu. Amō ta namō pandu ym. Amō jeje te'e ukwa ym ame'ē ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō awa je'ēha ke pandu. A'erehe amō ta ukwa ym. ³ Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe

mujekwa katu ngā pe ma'e ke. A'erehe Tupā rehe har a'e mujekwa katu ngā pe. A'eta py'a ke a'e mātā, a'erehe Tupā rehe a'eta jurujar katu te we rī. Pyai ame'ē ta ke a'e muhury katu tī. ⁴ Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupā rehe jurujar katu te we rī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupā rehe jurujar katu te we rī. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke pandu rahā, jande je'ēha rupi pandu. Aja rahā, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehē riki amō awa ta je'ēha ke pepandu ame'ē ke ihē aputar we. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu, ame'ē ke ihē aputar katu te. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, katu te ame'ē. Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, katu we ame'ē. Ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi amō mujekwa rahā, katu tiki. Mujekwa rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahā, hury katu ta. ⁶ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, marā ka ym katuha. Je'ēha pekwa ym ta. Amō we Tupā rehe har pekwa ym ta tī. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu my? Amō we amō we Tupā rehe har ihē apandu my? Tupā'ā mujekwa ame'ē ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ēha rupi mujekwaha nixói rahā, marā ka ym pehē py'a mātāha. Katu ym aja.

⁷ Je'ēha ukwa ym rahā, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahā, tyapu katu ym rahā, awa peju my? Ukwa ym ta amō. ⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahā, tyapu katu ym rahā, marā ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta.

⁹ Ame'ēja saka riki. Amō awa je'ēha rupi ma'e ke pepandu rahā, amō ta ukwa ym ta. Je'ēha ukwa ym ta. Hendu tipe. ¹⁰ Kome'ē wyw keruhū rupi awa ta je'ēha heta ihī. Amō koty koty je'ēha ke. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu riki. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu ta tī. Aja pame katu te. ¹¹ Pe, amō pandu rahā, pe, ame'ē je'ēha ihē akwa ym rahā, a'e riki amō awa aja akwa katu. Ihē riki amō awa aja a'e ukwa tī.

¹² Pyrātāha ke Tupā'ā muwyr ame'ē ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahā, ame'ē namō mā peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahā, ame'ē ta py'a ke pemātā katu te we ta rī. Aja rahā katu te. (Amō awa ta je'ēha rupi pepandu rahā, amō ta py'a ke pemātā ym ta. Ame'ē katu ym.)

¹³ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mā peja Tupā namō epandu: "Ame'ē amō awa je'ēha rupi amō pandu. Ame'ē ke emujekwa katu ihē pe. Aja rahā, amō ta pe ihē amujekwa katu ta tī" aja inamō epandu. Aja rahā, amō pandu ame'ē ke jande johu jakwa katu ta.

¹⁴ Pesarahā! Tupā namō amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu. A'erehe ma'e ihē apandu my, ihē atu ihē akwa ym. (Aja rahā, amō ta ukwa ym tī. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahā! Myja me'ē ihē axo my? Kuja katu te. Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu ta Tupā namō. Ihē akwa katuha namō ihē apandu ta inamō tī. Tupā'ā pyrātāha namō Tupā rehe har ihē ajyngar ta tī. Ihē akwa katuha namō ehe har ihē ajyngar ta tī.

¹⁶ Tupā'āma'e pyrātāha namō Tupā pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja amō awa je'ēha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ē ta ukwa ym. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā: "Amen, a'e tŷ" aja marā ka ym panduha. ¹⁷ Katu te ame'ē ke nde erepandu Tupā pe tipe. Hendu ame'ē ta ke ukwa ym. Je'ēha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremātā ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amō awa ta je'ēha rupi pepandu. Ihē riki pehē 'ar koty te we amō awa je'ēha rupi ihē apandu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. ¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, anī. Amō awa je'ēha rupi apandu ym ta. Jande je'ēha ke apandu. Heta ym ihē apandu, ame'ē ke a'eta ukwa katu. Aja rahā, katu tiki. Je'ēha ke ukwa katu. Aja Tupā rehe har ihē amu'e rahā, katu tiki. Māte hū amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym ngā ukwaha. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā, amō we Tupā rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amō awa je'ēha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihē mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ta'yr ta aja pexo. (Aja rahā, ta'yr mi pema'e.) Pehē pekwaha anī. Tuwete aja pexo. Aja rahā, amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā: "Mā! Katu" aja pepandu ym ta. ²¹ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

"Jundéu awa ta! Ihē kotyhar ta ke pehē. Pehē pe amō sawa'e ta ke ihē amondo ta.

Amō awa je'ēha rupi pehē pe a'eta pandu ta.

Pehē namō ame'ē ta pandu tipe. Anī. Ihē rehe pehendu ym riki" aja Tupā pandu.

(Amō awa ta ke Tupā muwyr. Ame'ē ta amō awa je'ēha rupi pandu. Tupā putar, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e.) ²² Aja apo tī. Amō awa je'ēha rupi amō ta pandu. Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē kuja mujekwa. Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, jurujar ym ame'ē ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta anī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ē ta anī. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, upa riki amō awa je'ēha rupi pandu u'am. Arahā ame'ē je'ēha ukwa ym ame'ē ta ixu uwyr rahā, pehē riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ē ta ixu uwyr rahā, aja tī. Peka'u te'e aja ukwa tī. ²⁴ Tupā mujekwa ame'ē ke upa riki pandu u'am rahā, jurujar ym ame'ē ke ixu uwyr. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ke ixu uwyr tī. Upa ame'ē ke hendu rahā, ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e, aja ihē akwa. Ihē ke Tupā mupyrara ta, aja ihē akwa tī" aja pandu ta. ²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahā, ipy'a ke Tupā koty a'e muruwak ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ke moī moī ta. A'e pandu: "Jetehar te

ke. Ihē akwa apo 'y. Apo pehē namō Tupā ixo katu" aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihē mu ta! Pehē pejy'ar rahā, myja me'ē pexo katu my? Ame'ē ke ihē amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahā, mā peja jurujar katu ame'ē ta py'a ke pemātā katu. Peteī teī ebandu katu. Amō riki Tupā rehe har jyngar. Amō riki ehe har mu'e katu. Amō riki ma'e ke Tupā mujekwa ame'ē ke mu'e katu. Amō riki amō awa je'ēha rupi pandu. Ame'ē ke hendu ame'ē ta pe amō riki mujekwa katu. Aja rahā, upa ukwa ta. Pejy'ar rahā, aja peteī teī pandu rahā, katu tiki. ²⁷ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Ko peteī sawa'e pandu. A'e upa pandu rahā, amō pandu. Aja pema'e. Pe, amō riki ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi mujekwa katu ta me'ē te'e. Hendu ame'ē ta pe mujekwa katu. Jande je'ēha rupi mujekwa katu. Aja rahā, johu upa ukwa katu ta. ²⁸ Pe, amō mujekwa ame'ē ke nixoi rahā, amō awa je'ēha rupi pandu tar katu, ame'ē ke mā peja ebandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupā namō jō ebandu tī. ²⁹ Jande je'ēha rupi Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta jō pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Pe, upa hendu ame'ē ta pandu a'eta jupe: "Tupā mujekwa ame'ē ke a'e mujekwa my" aja riki. ³⁰ Pe, amō pandu u'am rahā, ma'e myrandu ke amō pe Tupā mujekwa. Aja rahā, ame'ē ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ē ke mā peja eputu'u. Ewapyk. ³¹ Pehē peputar rahā, upa pehē riki Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu katu. Peteī pandu. Pe, upa pandu rahā, amō riki pandu. A'e upa pandu rahā, amō riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahā upa hendu ame'ē ta ukwa katu ta. Aja Tupā rehe har upa ngā ukwa katu te we ta rī. ³² Tupā mujekwa, ame'ē ke amō pandu rahā, myja rahā pandu my, ame'ē ke mā peja ekwa katu. Myja rahā, putu'u my, ame'ē ke mā peja ekwa katu tī. ³³ A'erehe pejy'ar rahā, johu pepandu rahā, tyapu hū, ame'ē ke Tupā putar ym. Anī. Peteī teī pandu, aja a'e putar katu.

Tupā kotyhar ta jy'ar rahā, ³⁴ kūjā ta ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahā, mā peja pandu ym riki. "Ngā jy'ar rahā, kūjā riki kapitā aja ym ta" aja jundéu awa ta je'ēha mujekwa. ³⁵ Ma'e ke kūjā ta ukwa tar katu rahā: "Myja my?" aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahā, ixawa'e pe pandu: "Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?" aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahā, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehē riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehē riki Tupā je'ēha ke pepandu py my? Anī riki. Pehē pe jō Tupā je'ēha ke amō ta pandu my? Anī riki tī. A'erehe: "Katu te jande" aja pekwa pekwa ym pehē jupe. ³⁷ Pehē ngi har amō ta riki Tupā mujekwa ame'ē ke pandu pandu. Amō ta riki pyrātāha namō ma'eha ke Tupā'ā muwyr, ame'ē ke namō ixo. Aja rahā, ihē amupinim ame'ē riki jandema'e sawa'e te je'ēha ke, aja ame'ē ta ukwa ta me'ē te'e. ³⁸ "Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi Páu mupinim ym" aja amō pandu rahā, mā peja pete'e ixo.

³⁹ Ihē mu ta! Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu. Mā peja ame'ē ke peputar katu te. Amō ta amō awa ta je'ēha rupi pandu tar katu rahā: “Mā peja epandu ym” aja pepandu ym ipe. ⁴⁰ Pehē pejy'ar rahā, johu upa katu te pepandu pandu rahā, tyapu hū. Aja ym pexo. Anī. Peteī teī epandu katu.

Kirisutu kwera katu uhem

15 Ihē mu ta! Mā peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rī. ² Ame'ē myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta. Te'e pejurujar rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta.

³ Myrandu katu ke ihē ahendu, ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē riki amō panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja a'e ma'e.

⁴ Itakwar keruhū rupi a'e ke amō ta mou raho. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā je'ēha amō mupinim, aja ma'e. ⁵ Upa kwera katu uhem rahā, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tī. Awa py mokōi hetaha ta pe. ⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteī wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō ta manō riki. ⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka. ⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har. ¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu. ¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: “Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem” aja riki. Aja rahā: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja marā ka ym pepandu. ¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujarahā ehe. ¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu:

“Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem” aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujekwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pemanō rahā, mupyrara renda pe peho ta. ¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y. ¹⁹ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā jō riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: “Mā! Te'e pejurujar naī” aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

²⁰ Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mujekwa katu. ²¹ Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²² Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²³ Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyr rahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta tī. ²⁴ A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: “Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y” aja riki. ²⁵ Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī. ²⁶ Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukanim ta. Aja rahā, manō ym te ta awa. ²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu ta. Aja rahā, upa katu te hendu katu ta ehe.” Upa katu te aja pandu rahā, Tupā jō anī. A'e riki upa katu te amō ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta. ²⁸ Aja rahā upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu rahā, Tupā pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihē ahendu katu ta tī — aja ipe.

Aja rahā, Tupā riki upa katu te ma'e kapitā keruhū te riki. A'e jō riki kapitā keruhū te.

²⁹ Pesarahā! Amō ta ke amō mujahuk riki. Aja rahā, y ngi uhem rahā, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manō ame'ē ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amō ta pandu naī: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja naī. Ame'ē jetehar te rahā, mujahuk ym ta tipe. Anī. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahā, ngā ke Tupā mukwera ta, aja pemujekwa. ³⁰ Jande aja tī. Māte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym rahā, ihē ke mukwera ym ta tī. A'erehe ihē amanō tar ym.

³¹ Ihē mu ta! Pesarahā! Wera rahā pame katu te amō ta ihē ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anī. Akyje ym ingi. Ihē ke Tupā mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihē akyje ym ingi.) Ame'ē riki jete. Kuja jetehar te tī. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Amō we tī. Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³² Ko Ese ok ta pe ihē axo. Amō ta ihē rehe parahy riki. So'o jarō ame'ē ta aja saka. Ihē ke ame'ē ta mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu axo. Anī. Manō ame'ē ke Tupā mukwera ym rahā, marā ka ym katuha. Manō ame'ē ke Tupā mukwera ym rahā, amō mupinīha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koī jamanō ta, a'erehe mā peja ja'u te'e jaxo. Jaju-muhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amō mupinim.

³³ Anī. Aja mā peja ym pexo. "Katu ym ame'ē namō amō ixo rahā, a'e katu ym wan ta tī." A'erehe mā peja peka'u te'e ym pexo. ³⁴ Pehē py'a pemupak! Aja rahā, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kŷ. Pemuka'u te'e ym, aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kŷ. Pehē namō amō ta ixo. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta. Katu ym aja. A'erehe pehē ngi ihē ruxī.

Kwera rahā, awa rete myja me'ē ta my

³⁵ Amō pandu my:

—Myja me'ē manō ame'ē ke Tupā mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ē awa rete my tī — aja.

³⁶ Mā! Pekwa ym. Pesarahā! Ma'e ra'ī te'e hywōi ym. Pejtyym ym rahā, hywōi ym. ³⁷ Pehē pejtyym ame'ē ke ma'e ra'ī te'e. Ahūi aja me'ē ha'ī nahā my. Amō ma'e ra'ī nahā my. Pesarahā! Ha'ī ke pejtyym. I'y ke anī. ³⁸ Ma'e ra'ī hywōi rahā, i'y ke uhem. Tupā putar, aja me'ē i'y ke. Ma'e ra'ī ngi i'y uhem. Amō ma'e ra'ī ngi amō koty i'y uhem. Amō ma'e ra'ī ngi amō koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ēja saka jande rete tī. Tupā mukwera rahā, amō koty jande rete uhem ta tī.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amō koty riki. Ma'ewyra rukwer amō koty tī. Pira rukwer amō koty tī. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ixo tī. Ywa pe har ta amō koty katuha. Kome'ē ywy keruhū pe har ta amō koty katuha tī. ⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amō koty weraha. Jahy rata hendyha amō koty hendyha a'e tī. Heta jahy rata ihē tī. Upa ame'ē hendyha amō koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera rahā, awa rete amō kotyhar. Awa rete ke amō jytyym rahā, inem ta oho. Pe, manō ame'ē ke Tupā mukwera rahā, ame'ē inem ym te ta. Uhā te hū ta ixo. ⁴³ Awa rete ke amō jytyym rahā, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ē ke ame'ē. Tupā mukwera rahā, awa rete katu te. Pŷrātā katu te. ⁴⁴ Awa rete ke amō jytyym rahā, manō ame'ē ke jytyym. Hete riki. Tupā mukwera rahā, amō kotyhar uhem. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke uhem. Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe awa rete ixo. Ywa pe amō kotyhar ixo. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke ixo. ⁴⁵ Kuja Tupā je'eha rehe pan-

duha ihī: "Anā sawa'e py. Kome'ē ywy keruhū pe har hete ke Tupā me'ē ipe, aja riki." Amō Anā ixo. A'ejōhar ame'ē ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhā katu. ⁴⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har hete ke uhem py. A'engi amō kotyhar hete ke Tupā muhem ta. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke uhem ta. ⁴⁷ Anā sawa'e py tī. Ywy ke te'e a'e ke Tupā mujā. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ke a'e. Amō Anā rehe har a'ejōhar ame'ē ke aja japan-du. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e. ⁴⁸ Ywy ke te'e Anā Tupā mujā. Anā aja kome'ē ywy keruhū pe har ta tī. A'erehe manō ta. Ywa ngi amō wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tī. A'erehe manō ym te ta tī. ⁴⁹ Ywy ke te'e Tupā mujā ame'ē ke aja jande jaxo tī. Yman rahā, ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke aja jande jaxo ta tī.

⁵⁰ Ihē mu ta! Pesarahā! Ihē amujekwa ta pehē pe apo 'y. Tupā ixo ame'ē pe manō ame'ē ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ē ta marā ka ym Tupā namō pytaha. (A'erehe jande rete amō koty uwak ta me'ē te'e.)

⁵¹ Ihē rehe pehendy katurahā! Yman ukwa ym awa. Ame'ē ke ihē amujekwa ta pehē pe apo 'y. Jande ngi har amō ta manō ta. Upa jande jamanō ym ta. Tupā-ma'e jumi'a tyapu ta. A'ejōhar tyapu rahā, pahar amō koty jande rete ke Tupā muruwak ta. Eha ke amō jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahā, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Pe, manō ym te ta tī. Pe, upa jande rete ke amō koty Tupā muruwak ta. ⁵³ Awa manō rahā, inem ta. Ame'ē ke Tupā muruwak ta me'ē te'e. Aja rahā, inem ym te ta. Manō ame'ē ta ke a'e muruwak ta me'ē te'e tī. Aja rahā, uhā te hū ta ixo. ⁵⁴ Upa aja rahā, inem ame'ē ke Tupā muruwak ta. Aja rahā, inem ym te ta. Aja rahā, Tupā je'eha rehe amō mupinim. Aja uhyk ta.

Manō ym te ta awa apo 'y. Uhā te hū ta awa ixo.

Manō ym te ta awa apo 'y. Upa Tupā mukwera katu riki.

Manō ym te ta awa apo 'y. A'erehe marā ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. A'erehe a'e manō riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'eha riki mujekwa katu ngā pe. ⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe in-amō jaxo rahā, jamanō ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe japandu katu.

⁵⁸ Ihē mu ta! Ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Mā peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mā peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e rahā, ame'ē riki pehēma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahā, ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e me'ē me'ē ta, aja pekwa. (Pehē ke a'e mukwera katu ta muhem kŷ.)

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

16 Tamatarer matyriha rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē rehe har paper pinim ihē pe pemuwyr. Pesarahā! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta

pe ihě apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ě ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ě ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehě pematyr, ame'ě ke pemondo" aja ihě apandu ngara ywy pe har ta pe. ² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehě pame katu te pemupyta. Pehě peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ě pehě rehe ihě ahyk ym rahã we, pematyr. ³ Pe, pehě rehe ihě ahyk rahã, ame'ě tamatarer ke Jerusarẽ ok ta pe ihě amondo ta. Pehě pepandu ame'ě sawa'e ta namõ ihě amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihě amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tĩ. ⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihě araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihě namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihě aho py ta. A'engi pehě koty ihě aho ta. Masendo ywy rupi ihě aho ta me'ě te'e. ⁶ Pehě koty ihě ahyk rahã, pehě namõ ihě apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehě ngi ihě aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehě namõ ihě apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan asak rahã, pehě ngi ihě aho ta tĩ. Myp ihě aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihě aho rahã, ihě pe ma'e ke peme'ě ta, aja ihě akwa. ⁸ Se Ese ok ta pe ihě apyta we ta rĩ. Penteko 'ar upa rahã, sengi ihě aho ta. ⁹ Se Tupã rehe har ihě amu'e mu'e hũ axo. Pe, ame'ě ke amõ ta putar ym riki. Ihě ruwajan ta aja saka. ¹⁰ Pehě rehe Timo uhyk rahã, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehě rok pe pemupyta katu. Ihě aja Tupã rehe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ěha ke a'e pandu pandu, ame'ě riki ima'e parakyha. ¹¹ A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwaha ehe har. Pehě ngi a'e oho rahã, ma'e ke peme'ě katu ipe. A'e putar ame'ě ke peme'ě ipe. Aja rahã, ihě rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihě aharõ axo. Imu ta namõ a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ě ta ke a'eta. ¹² Apor rehe har ihě apandu ta apo 'y. Ihě apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande

mu ta namõ eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anĩ ta rĩ" aja a'e. A'e ukwa rahã, pehě koty a'e oho ta.

Je'ěha a'ejõhar

¹³ Pehě ruwajan ta aja me'ě pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahã, pehě ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehě ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehě py'a ke pemãtã katu. ¹⁴ Upa ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta rehe pepy'a katu pexo. ¹⁵ Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ě ta ke a'eta. Pe, Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihě mu ta! Ihě apandu pehě pe. ¹⁶ Ame'ě ta rehe pehendu katu. Ame'ě ta aja amõ ta ixo tĩ. Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu tĩ. Ame'ě ta rehe pehendu katu tĩ. ¹⁷ Se Esete uhyk riki. Potuna aja tĩ. Akái aja tĩ. A'eta uhyk, a'erehe ihě rury katu axo. Se ihě namõ pexo ym, a'erehe ihě py'a pemãtã ym. A'erehe Esete ta riki ihě py'a ke mãtã katu. ¹⁸ A'erehe ihě ke a'eta muhury katu. Pehě ke a'eta muhury katu, aja ihě ke muhury katu tĩ. Katu ame'ě ta ke a'eta, aja ihě apandu. ¹⁹ Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehě pe. Ak mondo ixo tĩ. Piri mondo ixo tĩ. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ě ta katuha ke mondo ixo tĩ. ²⁰ Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehě pe tĩ. Pehě pejuman juman pehě juehe. Aja pepy'a katu pehě juehe pexo aja pemujekwa ngã pe. ²¹ Ko ihě po pe te'e ihě riki paper pinim ihě amupinim aĩ. Ihě Páu. Katuha ke pehě pe ihě amondo axo tĩ. ²² Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ě ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr. ²³ Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehě rehe. ²⁴ Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehě rehe ihě apy'a katu tĩ. Upa.

2 KORIN

Páú kome'ě paper ke mupinim tí. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě ta pe kome'ě paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ě rehe: "Pehendu katu" aja Páú mupinim. Amõ ta pandu: "Páú jande ke muka'u te'e" aja pandu naĩ. "Anĩ. Amuka'u te'e ym" aja Páú mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páú pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ě ta pe Páú mupinim tí

1 Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ Páú. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Timo ihẽ namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ě ta pe paper pinim jamondo jaxo tí. Tupã putar, a'erehe ihẽ pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tí. Ipy'a katu te hũ tí. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu tí. Mã peja Jesu Kirisutu aja tí. Muhury katu tí.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mätã katu

3 Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tí. Upa jande py'a ke a'e mätã katu, a'erehe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ě ke" aja. **4** Upa katu te mäte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mätã katu. Aja rahã, amõ ta riki mäte ukwaha aja ixo rahã, ame'ě ta py'a ke jande jamätã katu tí. Jande py'a ke Tupã mätã, aja amõ ta py'a ke jamätã katu tí. **5** Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tí. Japyrara jaxo tí. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mätã katu. **6** Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejuruar katu ehe, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe pehẽ pepyrara aja pexo rahã, pehẽ py'a ke a'e mätã katu tí. Jande py'a ke a'e mätã rahã, pehẽ py'a ke a'e mätã katu ta tí, aja pekwa katu. Pehẽ pe pyrätãha ke a'e muwyr, a'erehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu tí. **7** A'erehe pejuruar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mätã katu ta tí. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páú ke Tupã muhem

8 Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mäte jakwaha. Ame'ě ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tí. A'erehe jajupandu jande jupe: "Jande jamanõ ta" aja jande jupe naĩ. **9** Mäte jakwaha, a'erehe: "Páú ta manõ ta me'ě te'e" aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ě ke a'e. **10** Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ě ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kÿ tí. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kÿ tí, ame'ě ke jakwa katu tí. (Ame'ě ke pekwa katu tí, aja japutar.) **11** Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tí. Kuja. "Pyraraha ngi Páú ta ke emuhem" aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tí, ame'ěja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ě ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: "Páú ke Tupã mupoir" aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ě ke" aja riki.

Te'e Páú pandu ym

12 (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: "Páú Kirisutu mondo ame'ě ke aja ym a'e" aja naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ě ke ihẽ, aja akwa katu.) Kome'ě ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, Tupã mujekwa ame'ě ke namõ axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja axo tí. Mokõi akwaha namõ axo ym tí. Ihẽ atu akwaha namõ axo ym. Anĩ. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe pyrätãha ke ihẽ pe muwyr. Ame'ě namõ kome'ě ywy keruhũ pe axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja tí. A'erehe katu ym ame'ě ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihẽ rury katu.

13 Amukwehe we paper pinim ihẽ amondo pehẽ pe. Ame'ě ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ě ke jõ paper rehe ihẽ amupinim. Mokõi akwaha ihẽ amupinim ym. Jete har te ke amupinim. Ihẽ amupinim ame'ě rehe har ta'yr mi pekwa rĩ. (Myrandu katu ke ihẽ apandu, ame'ě ma'ema'eha rehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ě ke ihẽ aja upa katu te pekwa katu, ame'ě ke ihẽ aputar. Aja rahã, Jesu, jan-

dema'e sawa'e te jywyr rahā, jande rehe pesak rahā, pehē rury katu ta. Arahā pehē rehe jasak rahā, jande rury katu ta tī.

¹⁵ Ihē amupinim ame'ē rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: "Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho" aja ihē jupe. Kuja tī. "Masendo ywy ngi ihē ajywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho tī" aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajywyr rahā, aja tī. Asak ta tī. Aja rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ē katu ta. Aja rahā, Jundéi ywy pe aho katu ta. ¹⁷ ("Aho ta" aja ihē apandu. Pe, je'ēha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: "Aho ym we ta rī" aja apandu. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naī.) "Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu" aja naī. Anī. Aja ym. "Ihē aho ta" aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ē ke apandu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe a'eta pandu: "Aho ta' aja Páu pandu rahā, pahar: 'Anī. Aho ym ta' aja pandu" aja pandu pandu. A'erehe: "Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu" aja ukwaha naī. ¹⁸ Anī. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī. A'erehe: "Aho ta" aja ihē apandu rahā, pahar: "Anī, aho ym we ta rī" aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa.

¹⁹ Amō we tī. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tī. Timo aja tī. Pandu pandu tī. Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e ym te Kirisutu. Anī. A'e pandu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī, aja pekwa katu. ²⁰ Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ē ke Jesu muhyk katu tī. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahā, jetehar te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: "Tupā riki katu te ame'ē ke a'e" aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tī.) ²¹ Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tī. A'e riki jande pe pandu: "Ihēma'e parakyha ke pema'e peho" aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.) ²² (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tī. "Ko ihēma'e ke" aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke muwyr. Aja rahā: "Ko ihēma'e ke" aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. Ame'ē kuja mujekwa. Yman rahā, jande ke a'e muhā katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu aja pekwa katu tī.)

Pehē pe aje'ē je'ē tar ym, a'erehe pehē koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehē pe ihē apandu, aja Tupā ukwa katu riki. Jetehar te ke ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy katu. Ko pehē pe apandu: "Pehē koty ihē aho ta" aja. Pe, ihē aho ym. Ma'erehe my? Ame'ē ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihē ajupandu ihē

jupe: "Korin ok ta pe ihē aho rahā, a'ep pe har ta pe ihē aje'ē je'ē hū ta. Ame'ē ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ē je'ē hū ta" aja ihē jupe. Anī. Aja aje'ē je'ē tar ym. A'erehe pehē koty ihē aho ym riki. ²⁴ "Aje'ē je'ē ta" aja apandu rahā, pehēma'e kapitā ihē aja my? Anī. Aja ym ihē. Myja me'ē pejurujuar katu my? Ame'ē rehe har ihē apandu ym. Kirisutu rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym, aja ihē akwa katu. "Aje'ē je'ē hū ta" aja apandu rahā, pexoha rehe har jō ihē apandu. Pehē pexoha ke ihē amukatu tar katu. Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pejumurowak ta my tī.

2 Pehē ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihē ajupandu ihē jupe: "Korin ok ta pe ihē aho ym we ta rī. Aja rahā, ame'ē ta ke ihē amupyai ym ta" aja ihē jupe. Pesarahā! Pehē ke ihē amupyai rahā, awa riki ihē ke muhury katu ta my? Nixó! awa! Ihē riki amupyai ame'ē ta jō riki ihē ke muhury katu ta. Pehē ke ame'ē ta. A'erehe pehē ke ihē amupyai tar ym. (A'erehe pehē koty aho ym rī.) ³ Paper pinim pehē pe ihē amondo py. Ame'ē pe ihē aje'ē je'ē hū ha pehī. Aja rahā, upa pehē pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta tī. Aja rahā, ihē apyai ta, aja ihē aputar ym. Ihē ke pemupyai, anī. Ihē ke pemuhury katu ta me'ē te'e. Ihē rury katu rahā, pehē rury katu tī, aja ihē akwa katu. ⁴ Amukwehe pehē pe paper pinim ihē amondo rahā, upa ihē py'a rupi ihē apyai te. Ajumupyai tī. Ihē apyai, a'erehe ihē ajixi'u hū tī. (Ihē amupinim aī rahā, ajixi'u aī tī.) Upa pehē rehe ihē apy'a katu te, aja ihē amujekwa tar katu pehē pe, a'erehe ame'ē paper pinim ihē amondo. Pehē ke ihē amupyai, anī. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē sawa'e rehe pehē py'a pemujywyr katu

⁵ (Pehē koty imāi nungar namō ukwer kwe. Ame'ē rehe har ihē amupinim kwe.) Amō ta ke ame'ē jaxer ai ma'e ame'ē mupyai rahā, ihē ke jō mupyai ym. Pehē ke a'e mupyai tī. A'erehe: "Upa katu te pehē riki ihē ke mupyai" aja apandu tar ym. ⁶ Ame'ē sawa'e pe pehē ngi har hetaha ta je'ē je'ē hū. Ame'ē a'ewan riki. Tupā koty ipy'a ke ame'ē mujywyr. A'erehe apo pehē py'a pemujywyr katu ta me'ē te'e ehe. A'e ke pemuhury tī. Aja rahā, ame'ē sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. "Māte ihē ke akwaha" aja pandu ym ta. "Ihē ke Tupā putar ym" aja ukwa ukwa ym ta ixo tī. ⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu. Pehē pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹ Upa ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu my, ame'ē ke ihē akwa tar katu. Aja te'eha ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu my. Ame'ē ke ihē akwa tar katu tī. A'erehe paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē sawa'e ma'e. Ame'ē ke rehe pehē py'a pemujywyr rahā, ihē rehe pehendu katu, aja akwa katu. Pehē py'a pemujywyr ehe rahā, ihē py'a ihē amujywyr ehe tī. Pehē ke ihē amuhury tar katu, a'erehe ame'ē sawa'e rehe ihē py'a ihē amujywyr tī. (A'e tī. Ihē py'a ihē amujywyr ehe.) Kirisutu ihē rehe usak, aja ihē axo, a'erehe ihē py'a ame'ē sawa'e rehe

ihē amujywyr tī. ¹¹ Aja rahā, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) A'e putar ame'ē ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ē ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahā, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihē ahyk aho rahā, a'ep myrandu katu ke ihē apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahā Kirisutu rehe ngā ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ē riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu. ¹³ Arahā Tit, jande mu ke ihē amahem ym, a'erehe ihē ajumupyai hū. (Ihē rehe pehendū katu my, ame'ē ke Tit pandu ta ihē pe, aja akwaha naī. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihē apandu: "Tit ke ihē akekar ta aho" aja. Pe, Masendo wyy pe ihē aho.

Tupā pe ma'e pihe katu ame'ē ke jande

¹⁴ (Amō rahā we, Tit rehe asak. A'erehe pehē pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Pesarahā! Amō ta ke kapitā muputu'u rahā, muputu'u ame'ē ta ke a'e werur. "Ko ihē amuputu'u ame'ē ta ke" aja kapitā mujesak hekoha ta pe. Aja Tupā tī. Kirisutu riki kapitā keruhū a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ē ta aja saka jande tī.) A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mujesak hekoha ta pe, ame'ēja saka. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe ihē apandu.

Tupā pandu jande pe: "Kirisutu rehe har pepandu pandu peho" aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō jyhē rahā, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahā, upa ngā renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ēja saka.) ¹⁵ Tupā pe jande ke Kirisutu me'ē, ame'ēja saka. A'erehe Tupā pe jande riki ma'e pihe katu ame'ēja saka. Aja rahā Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupā muhā katu ame'ē ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe japandu pandu tī. Kirisutu rehe har japandu pandu tī. ¹⁶ A'erehe ame'ē ta hendu rahā, ma'e inem, ame'ēja saka ngā pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe anī. Kirisutu rehe har hendu rahā, ma'e pihe katu, ame'ēja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupā namō ixo ta.

Pesarahā! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe amō pandu pandu. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe aja tī. Pandu pandu tī. Aja rahā, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my? ¹⁷ Jande riki. Amō ta anī. Jande aja a'eta ixo ym. Amō ta Tupā je'ēha ke pandu pandu rahā, tamatarer hū ke pyhyk ta, aja ukwaha naī. (Ihē aja tī, aja pehē ngi har amō ta pandu naī. Manambe aja tī. Tamatarer hū japyhyk, aja jande rehe har pandu naī tī.) Anī. Aja ym jande. Jande ke Tupā mondo, a'erehe ima'e je'ēha ke japandu pandu. Mokōi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu

ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ēha ke japandu pandu.

Tupā je'ēha pyahu ame'ē ke

3 (Ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihē rehe har amō we pehē pe apandu ym ta me'ē te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ē te'e. Paper rehe: "Páu katu ame'ē ke a'e" aja amō mupinim. Aja ihē aputar my? Anī. Aputar ym. Amō ta aja putar riki. Ehe har amō ta ukwa ta: "Katu ame'ē ke a'e" aja. A'erehe paper rehe ehe har amō mupinim. Ihē anī. Aputar ym. Pe, paper rehe ihē rehe har pemupinim, aja rahā amō ta ihē rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tī. Pesarahā! ² (Myrandu katu ke pehē pe japandu pandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehē rehe usak rahā, pehē atu ihēma'e paper pinim ame'ēja saka. Manambema'e aja tī. Ima'e paper pinim ame'ēja saka tī. Paper pinim rehe amō usak rahā, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ēja saka pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tī. Pehē rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ēja saka. ³ Pehē atu paper pinim, ame'ēja saka tī. Kirisutu mupinim, ame'ēja saka. Pehē koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ēja saka. Kirisutu mupinim, ame'ēja saka rahā, mupihūha namō mupinim ym. Yman ita rehe je'ēha ke Tupā mupinim, ame'ēja saka ym tī. Anī. Awa py'a rehe mupinim, ame'ēja saka. Aja rahā, awa py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. (Ame'ē riki mupinīha, ame'ēja saka.) Ixuwe katu te hū ame'ē ke Tupā. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ē riki jandema'e parakyha. Ame'ē rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupā usak, aja rahā, katu aja jakwa katu. ⁵ Jande atu jakwaha namō myrandu katu ke japandu pandu my? Anī. Aja ym. Tupā riki jande pe ima'e pyrātāha ke muwyr. ⁶ A'e riki pyrātāha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ēha pyahu ame'ē ke japandu pandu katu. Ame'ē je'ēha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahā, ipy'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke. Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, amō koty ame'ē. Moise je'ēha rehe jō amō hendu katu rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Amō py'a rehe I'ā ihī rahā, Tupā namō ixo katu ta. Aja rahā, uhā te hū ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ēha ke Tupā moī. Ame'ē ke Moise pe Tupā me'ē rahā, a'ep hendy te hū. Aja pyrātāha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngā pe tī.) Pe, Moise ruwa hendy hū tī. Ame'ē uwe wan ixo rahā, hendy we hū rī. A'erehe marā ka ym huwa rehe jundēu awa ta usak usakiha. Ame'ē Moise je'ēha ke amō pandu pandu rahā, kuja ukwa: "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Tupā namō axo ym ta" aja ukwa. Pe, ame'ē je'ēha ke Moise pe Tupā me'ē rahā, a'ep hendy te hū. Pyrātāha ke mujesak tī. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngā pe tī.) ⁸ Aja rahā ame'ē je'ēha 'ar koty te we Tupā'ā

ma'eha. Amō ke muhā katu rahā, pyrātā te ha rupi Tupā'ā muhā katu. ⁹ Ame'ē Moise je'ēha rehe amō hendu rahā, jupandu jupe: "Mā! Katu ym ihē. Ihē ke Tupā mupyrara ta" aja. Ame'ē Moise je'ēha riki katu riki. Je'ēha pyahu ame'ē ke i'ar koty te we katuha. Je'ēha pyahu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, Tupā pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde ere-ma'eha nixói te nde pe" aja. A'erehe Moise je'ēha 'ar koty te we je'ēha pyahu katuha. ¹⁰ Apo je'ēha pyahu ame'ē namō jaxo. Moise je'ēha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ēha katu ame'ē ke upa, aja japandu. ¹¹ Moise je'ēha i'i ixo, ame'ēja saka. Ame'ē riki katu rahā, upa ym te ame'ē ke i'ar koty te hū katuha. Je'ēha pyahu ame'ē ke upa ym te. A'erehe je'ēha pyahu ame'ē ke i'ar koty te we katuha. (Uhā te hū ha ke ame'ē me'ē. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupā je'ēha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ēha pyahu riki upa ym te ta, ame'ē ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namō Kirisutu rehe har japandu pandu. ¹³ Moise aja jaxo ym tī. Tupā je'ēha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahā! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahā, huwa hendyha uwe ame'ē ke jundéu awa ta usak ym. ¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tī. Pan pe jupyk ame'ēja saka apo tī. A'erehe yman Moise pe je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ke jundéu awa ta usak usak tipe rahā, iākā mujanam rāi. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jō amō jumuruwak rahā, ame'ē pan kanim. (Aja rahā, upa ukwa katu.) ¹⁵ Apo aja tī. Moise je'ēha ke jundéu awa ta usak usak rahā, ipy'a ke pan jupyk, ame'ēja saka ixo we rī. Usak ame'ē ke ukwa ym. ¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahā, ixotyhar aja ixo. Aja rahā, ame'ē pan ke Tupā mukanim. Aja Tupā je'ēha mujekwa. Jo'ok ame'ēja saka. Aja rahā, je'ēha ke ukwa katu. ¹⁷ "Jandema'e sawa'e te" aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki Tupā'ā ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ā riki jande py'a rehe ihī rahā, jande ākā ke a'e mupirer mi. (Aja rahā, Tupā rehe har jakwa katu te ta.) ¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ē ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngā usak rahā, katu ame'ē ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tī, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupā'ā ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amō we amō we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahā, a'e aja jaxo ta tī. Arahā a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

Tupā rehe har ngā pe Páu ta mujekwa

4 Jande rehe Tupā pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. "Myrandu katu ke pepandu pandu peho" aja riki. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Ame'ē ke jande pe a'e riki me'ē, a'erehe: "Marā ka ym japanduha" aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. ² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ē ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxī, ame'ē jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tī. Tupā je'ēha ke japandu

rahā, amō ta ke jamuka'u te'e tar ym. ("Páu ta muka'u te'e tar katu" aja amō ta pandu naī.) Anī. Jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupā jande rehe usak uī, aja jaxo. Aja rahā, jande rehe amō ta usak rahā, pandu ta: "Páu ta ixoha katu" aja. ³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ē ke amō ta ukwa ym rahā, ame'ē ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ē ta ke. A'erehe ukwa ym ixo. ⁴ Kirisutu riki Tupā a'e tī. Kirisutu riki katu te me'ē ke. (Aja rahā, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ē panduha ke myrandu katu rehe ihī. Pe, myrandu katu ke amō ukwa rahā, ame'ē ukwa-ha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ē ta rehe ame'ē weraha hendy ixo tipe, ame'ēja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ē weraha ke Satana muwe, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, iākā ke mujanam rāi. (Aja rahā, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ē ta jurujar ym. Satana riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā keruhū.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anī. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngā muhāha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehē-ma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehē-ma'e miasu ta ke jande tī. ⁶ Yman te pytun te'e rahā, Tupā pandu: "Mā peja wera katu" aja. A'e riki weraha mujā. Ame'ē Tupā riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ēja saka. (Aja rahā, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Kirisutu rehe har amō ukwa rahā, Tupā rehe har ukwa tī. A'erehe Tupāma'e pyrātāha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anī. Ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ē ke katu te me'ē ke. Ehe har japandu rahā, ima'e pyrātāha namō japandu, aja ngā pe Tupā mujekwa. Jandema'e pyrātāha namō anī. ⁸ Amō amō rahā, jande ke amō ta mahy hū tipe. (Jande pe ima'e pyrātāha Tupā muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupā je'ēha ke japandu pandu. Myja me'ē jama'e ta my? Aja amō amō rahā, jakwa jakwa jaxo. Anī. Māte jakwaha aja ym te jaxo. ⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ē ta pete'e ixo tī. Jande ke amō ta muputu'u tī. Mahy tī. Jande ke jukwa ym we rī. ¹⁰ Jesu ke amō ta mupyrara. Aja jande ke amō ta mupyrara ixo tī. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amō ta jukwa. Aja jande ke amō ta jukwa tar katu tī. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, Jesu ixuwe katu te hū ixo, aja mujekwa katu.) ¹¹ Jande jaxo rahā, jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anī. Japandu pandu we rī. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrātāha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, ixuwe

katu te hũ ixo, aja mujekwa katu tĩ.) ¹² Pesarahã! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we me'ẽ jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehẽ anĩ. Jande japandu, ame'ẽ rehe pe-jurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Mãte we me'ẽ jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupã je'ẽha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ẽ ke ihẽ apandu katu" aja amõ pandu.

Aja Tupã je'ẽha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tĩ. ¹⁴ Manõha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe Tupã je'ẽha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja jande jamanõ rahã, yman rahã, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ, aja jakwa katu. Pe, Jesu namõ jaxo ta. Pehẽ aja tĩ. Mukwera katu ta muhem tĩ. Pe, pehẽ namõ jande ke huwa koty a'e mupu'am ta. ¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahã, pehẽ pe katu. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu, a'erehe pehẽ pe katu. Pe, amõ amõ ta rehe pyrara Tupã usak te hũ rahã, Tupã rehe ame'ẽ ta jurujar katu ta. "Mã! Ne jõ riki katu te hũ" aja Tupã pe pandu ta tĩ. Aja katu Tupã rehe har pandu te hũ riki.

Tapijar te'e we Tupã rehe Páu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamũiha ohoho ixo. Jande py'a anĩ. Wera rahã pame katu te jande py'a ke Tupã mãtã katu. A'erehe tapijar te'e we Tupã rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ẽ. ¹⁷ Apo jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy we ixo rĩ. Jande ke mupyrara we ixo rĩ. Ame'ẽ upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahã, yman rahã, Tupã namõ jaxo ta. Katu te hũ ta. Ame'ẽ ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym. ¹⁸ A'erehe marã ka ym ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ẽ upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ẽ ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ẽ upa ta. Ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

Jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta

5 (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta.) Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa, ame'ẽja saka. Xipa ijuk, ame'ẽ riki jande jamanõ, ame'ẽja saka. Jamanõ rahã, amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe. A'e riki mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ijuk ym te ta. Uhã te hũ ame'ẽ ke. ² Ywa pe jande rete pyahu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hũ, a'erehe: "Mã! Ame'ẽ namõ apo jaxo rahã, katu" aja jande jupe. ³ Amõ jande rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã jawe te'e, ame'ẽja saka ixo ym ta. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu te'e riki. Japyrara

jaxo, a'erehe: "Ái ái ái" aja japandu, ame'ẽja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki. ⁵ Jande rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ẽ ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶ Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe jande pyrãtã katu te jande. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ẽja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ẽ ke jasak, a'erehe jajurujar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasak ym we rĩ. Pe, jande jajurujar katu ehe. Aja te'e ta jaxo. ⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu tĩ. ¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kũ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kũ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã: "Nde katu" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katuha aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ ta ipe tĩ. Katu ym rahã: "Nde katu ym" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ẽ ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke mã peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: "Pejurujar katu ehe" aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ. ¹² Aja rahã: "Katu ame'ẽ ta ke jande" aja japandu ym. Anĩ. "Jetehar te jamu'e" aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ẽ panduha pekwa katu ta. Ame'ẽ ta amõ rehe usak te'e rahã: "Mã! Katu ame'ẽ ke" aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ẽja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta jande rehe usak te'e, a'erehe: "Katu ym Páu ta" aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: "Katu ym" aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwha my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehẽ pekwha my? Aja ym jaxo rahã, pehẽ py'a ke jamãtã tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Peteĩ sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ A'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e

muhepy. Aja rahã, apo ixo ame'ë ta juehe har ma'ema'eha rehe jö usak usak rahã, katu ym. Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tî. Kirisutu manö, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem tî. A'erehe jurujar katu ehe ame'ë ta Tupã namö ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tî. (Aja pehë tî. Kirisutu putar ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e tî.)

¹⁶ Amö rehe jasak rahã: "Peme'ë katu." Amö rehe: "Peme'ë katu ym" aja japandu ym apo 'y. "Kirisutu katu ym" aja jurujar ym ehe ame'ë ta ukwaha naï. Yman ame'ë ta aja jakwa naï tî. ¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amö jumuruwak rahã, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y. ¹⁸ Upa ame'ë ke Tupã ma'ema'e ame'ë ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ë ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manö, a'erehe ehe katu ame'ë ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tî: "Kirisutu rehe har pepandu peho" aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe rahã, ehe katu ame'ë ta ke aja Tupã muruwak tî. ¹⁹ Jande japandu ame'ë ke kuja riki. "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manö. A'erehe upa ma'e ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu manö, ame'ë namö upa awa ta ke ehe katu ame'ë ta aja Tupã muruwak ixo" aja japandu. Myja me'ë ehe katu aja ngã ke Tupã muruwak, ame'ë myrandu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'ëha rupi japandu pehë pe. Jande japandu rahã, Tupã riki pandu pehë pe, aja tî. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehë pe: "Tupã ruwajan ta ke pehë. Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe katu ame'ë ta ke aja pehë ke Tupã muruwak ta" aja japandu. ²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã moï, ame'ëja saka. Arahã upa muhepy. Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja.

6 Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehë pe japandu katu: "Pehë rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã peja pexoha pyahu aja pexo" aja japandu. ² Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihï. Ame'ë ke kuja Tupã pandu:

"Ngã rehe apyrara ihë asak, ame'ë angaha rehe uhyk. Arahã ihë pe pepandu, a'erehe pehë rehe ihë ahendu. Ngã ke ihë amuhã katu ta, ame'ë angaha ke rehe uhyk.

Ihë pe pepandu, a'erehe pehë ke ihë amuhã katu ta" aja Tupã pandu.

Pesarahã! Apo pehë rehe Tupã ipy'a tar katu. Apo pehë ke muhã tar katu. Mã peja pejurujar katu ehe tî!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ë jandema'e parakyha riki jaxer, aja amö ta pandu, ame'ë ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahã amö ta: "Tupã rehe ajurujar tar ym ihë" aja pandu ym ta. ⁴ Anï. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namö jande riki

Tupãma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngã pe. Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa rahã, jande ke amö ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tî. Aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tî.

⁵ Jande ke amö ta nupã riki. Kyndaha pe jande ke amö ta kynda raho tî. Jande juramã rupi mutyapu tyapu hũ ngã. Japaraky te hũ, a'erehe jande re'ö te hũ. Jaker ym tî. Ma'e ke ja'u ym tî. Aja japaraky te hũ. ⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehë pe. Tupã je'ëha ke jakwa katu tî, aja Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tî. I'i amö ta rehe jahendu te'e tî. Pahar japaraky ym amö rehe. Katu ame'ë ke jö amö ta pe jama'ema'e tî. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupã'ã ihï katu tî. Jetehar amö ta rehe japy'a katu tî. ⁷ Jetehar ke jö amö ta pe japandu pandu. Tupãma'e pyrätãha namö ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupã pandu jande pe: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja jaxo. A'erehe: "Katu ym pehë" aja amö pandu rahã: "Katu jaxo" aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amö ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa katu. ⁸ Amö we tî. Amö ta: "Páu ta mu'e katu" aja jande rehe har pandu. Amö ta anï. "Katu ym" aja ukwaha naï. Jande rehe amö ta juru ai tî. Amö ta: "Katu ame'ë ke peme'ë ta" aja jande rehe har pandu tî. Amö ta: "Páu ta te'e je'ë" aja ukwaha naï. Anï. Jetehar te ke japandu pandu. ⁹ "Jaxer ke Páu ta" aja amö ta ukwaha naï, a'erehe jetehar jande rehe har a'eta ukwa tar ym. "Katu Páu ta" aja amö ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe har ukwa katu. "Páu ta manö ta" aja amö ta ukwaha naï. Anï. Pesarahã! Ko jaxo we rî. "Páu ta ke Tupã mupyrara" aja amö ta ukwaha naï. Anï. Jande ke jukwa ym we rî. ¹⁰ Amö rahã, japyai riki. Anï. Jande ke rury katu te we rî. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amö ta pe Tupã rehe har japandu. A'erehe ehe har amö ta ukwa katu. Aja rahã, ame'ë riki ima'ehũ aja ixo. Jandema'e nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ë ke namö jaxo. Upa aja jaxo rahã, Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngã pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Upa ma'e ke pehë pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihï, ame'ë ke upa jamujekwa katu pehë pe tî.

¹² Aja rahã pehë rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ë ke japutu'u ym pehë ngi. Jande rehe pehë pepy'a katu, ame'ë ke pehë riki peputu'u, jande ngi.

¹³ Pehë riki ihë ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehë pe ihë apandu katu. Pehë rehe jande japy'a katu, aja pehë tî. Jande rehe pepy'a katu tî!

Jurujar ym ame'ë namö pejumoköi ym pehë pexo

¹⁴ Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namö pejumoköi ym pehë pexo. Marã ka ym paraky katuha. Katu ame'ë namö katu ym ame'ë ke marã ka ym juehe katuha. Tupã rehe har ukwa katu ame'ë namö ukwa ym ame'ë marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar

ym ame'ë ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)¹⁵ Kirusutu namō Satana marā ka ym juja panduha. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, Kirusutu kotyhar namō Satana kotyhar marā ka ym juja panduha. Tupā rehe jō amō ipy'a moī moī katu ame'ë namō Tupā rehe jurujar ym ame'ë marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ë ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)¹⁶ Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ë ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe jande riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym tupāran rehe ipy'a ke moīha. Jande py'a rehe Tupā ihī katu. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ë ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) Yman kuja a'e pandu:

"Ihē kotyhar ta namō ihē axo ta. Ame'ë ta py'a rehe ihē axo katu ta.

Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ta. Ame'ë ta ihēma'e wan ta" aja riki. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ë ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tī:

"Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta ke pehijar peho. Ame'ë ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ë ke pehijar tī. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē aja ihē akwa katu.

¹⁸ Pehē pāi ke ihē aja ihē axo ta.

Ihē ra'yr ta ke pehē aja pexo ta tī. Ihē rajyr ta ke pehē aja pexo ta tī" aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrātā te hū ame'ë ke a'e.

Ta'yr ta ke pehē, a'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ë ta namō pejumokōi ym pehē pexo.

7 Yman upa aja pandu katuha ke Tupā moī katu jande pe. Aja rahā, jamu'e katu rahā, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mā peja jahijar katu. Ihē rehe katu me'ë ta! Apy'a katu pehē rehe! Apandu katu pehē pe! Mā peja ma'e jaxer ai ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mā peja katu jaxo. Mā peja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu.

Páu hury katu

² (Ihē mu ta! Japandu pehē pe. Jande rehe juru ai ame'ë ta rehe pehendu ym.) Amō ta pe ma'e katu ym ame'ë ke jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amō ta ke. Amō ta ke jamuka'u te'e ym tī. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mā peja jande rehe pepy'a katu. ³ Aja apandu rahā: "Ihē rehe pepy'a ym" aja ihē apandu ym. Apandu ramō te: "Pehē rehe japy'a katu" aja riki. Aja rahā, Tupā putar rahā, pehē namō aja te'e ta jaxo. Pe, pehē reko-ha pe jamanō ta my tī. Aja pehē rehe ihē apy'a katu aja amujekwa ta. ⁴ Pehē rehe ihē ajurujar katu. Amō ta pe: "Korin ok ta pe har ta katu ame'ë ta ke a'eta" aja jō pehē rehe har ihē apandu pandu. Māte ihē akwaha. Anī. Ihē py'a ihē amātā katu te riki. Ihē rury katu te hū tī.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahā, tapijar te'e we jande ke amō ta mupyrara. Amō amō reko-ha rupi jaho rahā, aja tī. Jande ke mupyrara tī. Jande namō amō ta je'ë je'ë hū tī. Pe, pehē pexoha rehe har jajumupyai tī. ⁶ Pyai ame'ë ta ke Tupā muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke

muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupā muhury katu. ⁷ A'e uhyk uwyr rahā, jande ke a'e muhury katu. Amō we tī. A'e ke pehē pe-muhury katu tī, aja Tit pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tī. Kuja jande pe a'e pandu tī:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namō ixo ame'ë ta rehe aja tī. Usak tar katu tī. Ame'ë sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ë py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupā rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tī: "Anī. Páu ta katu" aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hū.

⁸ Paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ame'ë rehe pesak rahā, pepyai riki. "Mā! Ihē amondo ym rahā, katu ta tipe" aja ihē akwa ym axo. I'i pehē ke ihē amupyai, ame'ë ke ihē akwa rahā, ihē apyai ta tipe.

⁹ Anī. Apo ihē rury katu riki. Pehē ke ihē amupyai.

A'erehe anī. Pehē pepyai, a'erehe pehē py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupā putar, aja pehē pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehē ke jamupyai te, aja ym. ¹⁰ Tupā putar, aja amō pyai rahā, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ë ke Tupā muhā katu. Aja rahā: "Katu tiki" aja amō ukwa. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta jupyai a'eta juehe jō rahā, Tupā koty ipy'a muruwak ym. Manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta.

¹¹ Pehē pepyai, a'erehe ixoty pehē py'a ke Tupā muruwak. Mā peja ame'ë ke pekwa pekwa pexo! Pehē py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ë ke pemukatu. "Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ë ke jamukatu ta" aja pepandu. Pe, pemukatu tī. "Mā! Ma'erehe ame'ë sawa'e ixoha jamukatu ym my?" aja pepandu. Pehē pejuparahy pehē juehe tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta, ame'ë ngi pekyje tī. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupā koty muruwak tī, aja peputar katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahā, pahar katu ym ame'ë ke pemukatu tar katu tī, aja pemujekwa katu jande pe tī.

¹² A'erehe ame'ë paper pinim ke ihē amondo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë pe ihē amondo. Ame'ë pe jō ym. Anī. Amō ke ame'ë sawa'e muhuxī. Ame'ë huxī ame'ë pe ihē amondo tī. Ame'ë pe jō ym tī. Anī. Pehē pe ihē amondo tī. Aja rahā, jande rehe pehē pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehē jupe tī. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehē jupe tī.) Ame'ë ke pehē pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ë paper pinim ke ihē amondo. "Ame'ë katu" aja Tupā pandu tī, ame'ëja saka tī.

¹³ Jande rehe pehē pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tī. Jande jō riki jande rury katu my? Anī. Tit ke pemuhury tī. Ame'ë ke jakwa rahā, jande rury katu te riki tī. ¹⁴ Pehē koty Tit oho Tate rahā, ihē apandu ipe: "Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta" aja. Pe, ihē apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihē rury katu axo.) Jete-har ke pehē rehe har japandu. Aja te'eha

japandu. Tit pe japandu aja pehë pema'ema'e katu ipe. ¹⁵ Tit pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Ame'ë ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehë rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ë ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ë ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehë rehe a'e ipy'a katu. ¹⁶ Ihë apandu ame'ë ke pema'ema'e ta, aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rury katu tĩ.

Tamatarer ke me'ë ame'ë rehe har

8 Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ë ke japutar. ² A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ë me'ë hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ë me'ë katu riki. ³ Ko apandu pehë pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ë ke a'eta me'ë me'ë. Jete. Ame'ë 'ar koty te we a'eta me'ë me'ë. Aja jumunioxĩ a'eta juehe, ame'ëja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ë me'ë katu. ⁴ A'eta jande pe pandu pandu hũ: "Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ë ke peraho ngã pe" aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: "Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande" aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ. ⁶ Ame'ë jakwa rahã, Tit pe japandu: "Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywy eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ë ta pe ame'ë ke a'eta mondo tar katu" aja japandu Tit pe. ⁷ Pehëma'e ke mäte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ pejurujuar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'ëha ke pekwa katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehë pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehë. Aja pehëma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸ Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehë pe ihë amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta aja pehë tĩ. Aja rahã, myja me'ë ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu my, ame'ë ke ihë akwa tar katu. Aja ame'ë ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ë ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehë ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehëma'e ke mäte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁰ Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ë upa ym we rĩ.) Apo ame'ë ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihë apandu pehë pe. Pehë riki ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehë riki pematyr py. Upa ym we rĩ. ¹¹ A'erehe apo pemumbarahã! Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehëma'e tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ë ngi pematyr. ¹² Tamatarer ke peme'ë tar katu rahã, pehëma'e ngi har peme'ë katu. Ame'ë rehe Tupã pandu: "Katu tiki" aja. Pehëma'e ym rahã, peme'ë ym. Ame'ë rehe Tupã pandu tĩ: "Katu tiki" aja tĩ. Juja katu te.

¹³ "Pehë jõ riki peme'ë katu. Amõ ta anĩ" aja ym ihë aputar. Apo pehëma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehëma'e ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehë pe ame'ë ta riki me'ë me'ë ta tĩ. Aja rahã, juja katu te ngã me'ë me'ë ngã jupe. ¹⁵ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ë ke pyta hũ ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ë ke uhyk katu ipe" aja panduha ihĩ.

Tit namõ ehe katu ame'ë ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tĩ. "Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rĩ. Ame'ë ke mumba rahã, katu tiki" aja a'e putar tĩ. Ame'ë putariha ke Tupã muwyr ipe. A'erehe Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ¹⁷ Japandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe. A'e pandu: "Hã! Ihë aho tar katu te tĩ. Ame'ë ta ke amu'e ta aho kũ" aja jande pe pandu. Japandu ym rahã we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: "Ihë aho ta kũ" aja. ¹⁸ Tit namõ amõ jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ë rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki" aja. Ame'ë ke jamondo ta jaxo, Tit namõ. (Ame'ë ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehë koty.) ¹⁹ Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde ke jande japutar. Páu ta namõ eho katu. Amõ Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ë ta pe Páu ta namõ tamatarer eraho tĩ. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ë ke emujekwa eho tĩ" aja. Aja rahã, tamatarer pyhyk ame'ë ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe.

²⁰ Mã tamatarer hũ pehë peme'ë. "Ame'ë ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk" ame'ë je'ë je'ëha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhã tar katu jamondo. Aja Tupã ukwa ame'ë ke japutar tĩ. Aja upa ngã ukwa ame'ë ke japutar katu tĩ.

²² A'erehe Tit ta namõ ame'ë jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ë mu amõ koty koty jamondo kwe. Aja rahã: "Pahar ihë aho ta" aja a'e pandu. Apo pehë rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehë rehe uhyk rahã, pehë py'a ke a'e mätã katu ta. Aja rahã, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr. ²³ Tit rehe har ihë apandu tĩ. Ihë namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Ihë namõ pehë py'a ke a'e mätã tar katu tĩ. Pe, amõ mu ta Tit namõ oho ta ixo. Ame'ë ta ke se Jesu kotyhar

ta riki mondo tĩ. A'eta je'eha rupi ame'ẽ mokõi ta oho ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta ukwa rahã, Kirisutu pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. ²⁴ Ame'ẽ ta pe pemujekwa. Pырara ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahã, pehẽ pepy'a katu amõ ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tĩ. Amõ we tĩ. Jande japandu: "Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta" aja riki jande. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mã peja pemujekwa katu ngã pe tĩ. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ rehe har

9 Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pekwa, a'erehe ame'ẽ rehe har amõ we hũ ihẽ amupinim. Anĩ ta. ² Ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. A'erehe pehẽ rehe har masendo ywy pe har ta pe ihẽ apandu katu. "Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu" aja ihẽ apandu. "Jete. Yman amõ warahy 'ar rahã, ame'ẽ ta tamatarer ke mondo ta tipe" aja jande japandu. Ame'ẽ ke masendo ywy pe har ta ukwa rahã, tamatarer ke ame'ẽ ta mondo tar katu tĩ. ³ Amõ ta pe japandu: "Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki" aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahã, amõ ta pandu ta: "Páu te'e pandu" aja. A'erehe jande mu ta ke pehẽ koty jamondo jaxo. Pehẽ namõ ixo rahã, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehĩ ta. ⁴ Anĩ rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Ihẽ namõ masendo ywy pe har ta pehẽ rehe uhyk rahã, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ rehe jajurujar katu riki a'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ ruxĩ ta pehẽ ke tĩ. ⁵ A'erehe jande mu ta pe ihẽ apandu: "Korin ok ta pe peho py. Pehẽ raikwer rupi ihẽ aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: 'Tamatarer jande jamatyr ta' aja. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta namõ pematyr" aja ihẽ apandu. Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, tamatarer pehĩ ta. Aja rahã, pehẽ ruryha namõ tamatarer pematyr, aja pemujekwa ta ngã pe. Peme'ẽ tar ym ha namõ pematyr. Anĩ. Aja ym riki. Pehẽ rury katuha namõ pematyr.

Huryha namõ peme'ẽ katu

⁶ Heta ym ma'e raĩ ke amõ jytyim rahã, ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Heta te hũ ma'e raĩ ke amõ jytyim rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta tĩ. (Aja tamatarer me'eha ke tĩ. Heta tamatarer peme'ẽ rahã, heta ma'e ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ.) ⁷ A'erehe: "Kuja hetaha ihẽ ame'ẽ ta" aja amõ pandu. Aja rahã, aja a'e me'ẽ rahã, katu tiki. Huryha namõ me'ẽ, ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ. A'erehe me'ẽ tar ym ha namõ amõ me'ẽ rahã, katu ym. "Mã! Ihẽ ame'ẽ ta me'ẽ te'e" aja ukwaha namõ me'ẽ rahã, katu ym tĩ. ⁸ Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã muwyr ta. "Ma'e ke jande pe emuwyr" aja Tupã namõ

pepandu, ame'ẽ 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehẽ pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har pyrara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. ⁹ Aja riki Tupã je'eha mujekwa. Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ima'e ym te ame'ẽ ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo" aja riki.

¹⁰ Ma'e raĩ ke amõ jytyim rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ipe, ame'ẽja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehẽ pe tĩ. Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã upa muwyr ta pehẽ pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehẽ pe tĩ. Aja rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu te we hũ ta tĩ. ¹¹ Pehẽma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehẽ pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe. ¹² Pehẽ peme'ẽ, ame'ẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu hũ ta. ¹³ Tamatarer pehẽ pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ẽ ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Ame'ẽ myrandu katu pepandu pandu katu tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ katu. Amõ ta pe peme'ẽ katu tĩ. ¹⁴ A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ a'eta pandu pandu katu. Pehẽ rehe a'eta ipy'a katu riki. Pырara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu rahã, katu tiki, aja pehẽ pe Tupã mujekwa. Aja pehẽ rehe a'e usak katu te hũ. ¹⁵ Ma'e katu te ame'ẽ ke amõ te'e me'ẽ. Marã ka ym hepyha mangaha. Katu te hũ. Aja jande pe Ta'yr ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe mã peja jande japandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

"Ihẽ ke Kirisutu mondo" ame'ẽ rehe har Páu pandu

10 Ko ihẽ Páu. (Ihẽ rehe juru ai ame'ẽ ta pe apandu apo 'y.) Ihẽ rehe har ame'ẽ ta pandu: "Jande namõ Páu ixo rahã, jande ngi a'e kyje, a'erehe hãtã ym pandu. Pepaite ixo rahã, mã hãtã panduha a'e mupinim jande pe" aja amõ ta pandu naĩ. Pesarahã! Katu ame'ẽ ke jõ Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngã pe tĩ. Aja pehẽ pe ihẽ apandu tar katu tĩ. (A'erehe pehẽ py'a pemuruwak, aja rahã Kirisutu aja wewe katu pehẽ pe apandu ta tĩ.) Pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, mã hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ ta pehẽ pe. Pesarahã! Ihẽ rehe juru ai ame'ẽ ta pe hãtã ihẽ aje'ẽ katu, aja akwa katu. (Tupã je'eha ke japandu rahã, tamatarer hũ japyhyk, aja ame'ẽ ta pandu naĩ.) Ame'ẽ ta pe, hãtã ihẽ aje'ẽ ta, aja ihẽ akwa katu. ³ Awa te'e aja jande jaxo tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo. "Myrandu katu riki te'e" aja amõ ta pandu naĩ. Ame'ẽ ta je'eha ke jamukanim rahã, jande je'eha rupi aja ym jamukanim. ⁴ Pesarahã! Tupã je'eha rupi ame'ẽ ta je'eha ke jamukanim. Pyrãtãha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ẽ

namō myrandu katu ke putar ym ame'ē ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ē ta te'e pandu: "Myrandu katu riki te'e" aja riki. Ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha rupi jamukanim. ⁵ Juehe har Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē ke amō ta putar ym. Je'ē je'ē hū ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naī. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha rupi jamukanim. Aja rahā, ame'ē ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu. ⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahā, jande rehe hendu ym ame'ē ta pe jaje'ē je'ē ta. Ame'ē ta pe jaje'ē ta: "Pehē katu ym" aja.

⁷ Pesarahā! "Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e" aja amō ta pandu naī. Mā! Ame'ē ta awa rehe jō usak te'e, aja ixo. Soroka pe jō usak te'e aja ixo. Pehē koty amō Kirisutu mondo ame'ē ke ixo. Mā! Ehe har pekwa pekwa pexo tī. A'e Kirisutu mondo ame'ē ke rahā, ihē aja tī. ⁸ "Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pandu. Ihē ke a'e mondo" aja pehē pe ihē apandu. Aja ihē apandu hū riki. Ame'ē ngi ihē ruxī ym. A'e je'ēha rupi pexoha rehe har hātā ihē aje'ē je'ē. Anī. Aja ym. Paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ame'ē pe pehē ke ihē amukyje. Anī. Aja ym ihē aputar tī. Kuja aputar. Kirisutu je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā. Aja rahā i'ar koty te we Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk katu. Ame'ē ke aputar katu. (A'erehe ihē ke Kirisutu mondo.) ¹⁰ Pesarahā! Kuja amō pandu ta my. "Paper pinim ke Páu muwyr. Hātā je'ēha ke a'e mupinim. Je'ē je'ē hū, ame'ē panduha ihī. Jande namō a'e ixo rahā, pitu te'e a'e. A'e je'ēha te reko ym. Je'ēha hātā ym te riki" aja pandu my. ¹¹ Ame'ē ta kuja ukwa ta me'ē te'e. Pehē namō ihē axo ym rahā, paper pinim ihē amondo. Ame'ē pe hātā je'ēha ke ihē amupinim. Pe, pehē koty aho rahā, juja katu te ta. Ihē amupinim, aja pehē pe hātā ihē aje'ē je'ē ta kī. Akyje ym ta ihē.

¹² Amō ta pandu: "Jande riki katu te ame'ē ta ke jande" aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ē ta aja ihē my? Anī. Aja: "Ihē katu te ihē" aja ym ihē rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihē tī, aja ym axo. Juja ym. Ame'ē ta pandu a'eta jupe: "Pesarahā! Jande jō riki katu ame'ē ke jama'ema'e. Amō ta aja ym jaxo. Jande jō katu" aja a'eta jupe ukwaha. Mā! Ukwa ym te ame'ē ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta. ¹³ Aja ym ihē rehe har ihē apandu. "Tupāma'e pyrātāha namō myrandu katu apandu" aja apandu. Aja ym rahā, aja ihē apandu ym ta tipe.

Amō amō hekoha pe ihē ke Tupā mondo. Manambe amō. A'ep jō myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ē hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka. Pe, yman pehē koty jande ke Tupā mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka tī. ¹⁴ Pehē koty jande ke Tupā mondo. Aja ym rahā: "Tupā je'ēha rupi jajur" aja japandu ym ta tipe. Yman pehē rehe jahyk rahā, myrandu katu ke japandu pandu pehē pe. Ame'ē myrandu katu japandu rahā, Kirisutu rehe har japan-du.

¹⁵ Pesarahā! Ngā pe amō riki Tupā je'ēha ke mu'e py. Ame'ē raikwer rupi amō ta oho, pe, pandu: "Jande jō riki Tupā je'ēha ke jamu'e katu" aja. Aja ym jaxo. Anī. Ku-

ja jaxo. Pehē koty jande ke Tupā mondo. A'erehe pehē ke jamu'e. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hū, aja japutar. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha pehē ke jamu'e katu ta. ¹⁶ Aja upa rahā, pehē rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amō pandu ym, ame'ē ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahā, amō ta pandu py, ame'ē renda pe haikwer rupi ihē aho ym ta. "Ihē jō pehē pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e" aja ym ihē apandu ta tī.

¹⁷ Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Ihē jō riki ama'ema'e katu" aja amō pandu tar katu rahā, kuja a'e pandu ta me'ē te'e: "Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ē ke ko. Katu te ame'ē" aja panduha ihī. ¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amō rehe har pandu ta: "A'e katu" aja. Aja rahā, ame'ē ke katu. Juehe har amō pandu: "Ihē katu" aja. Aja rahā, katu aja ym a'e. (A'erehe ihē rehe har Tupā pandu: "Nde katu" aja ihē aputar. Sawa'e pandu ame'ē ke anī. Aputar ym ame'ē ke.)

Mā peja pehē ke Kirisutu mondo ame'ē ta ran muka'u te'e ym

11 ("Katu ame'ē ke ihē" aja ihē apandu rahā) aka'u te'e ame'ē ke aja saka ihē apandu axo. Mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. ² Pehē riki kūjā ixo te'e ame'ē ke, ame'ēja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixoi te, ame'ēja saka. Pe, petē sawa'e pe jō pehē ke ihē apandu katu, ame'ēja saka. "Nde pe ihē ame'ē ta" ame'ēja saka. Ame'ē sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amō koty pehē py'a pemuruwak, a'erehe pehē rehe ihē ajyty'ym.) Tupā aja tī. Pehē rehe jyty'ym tī. Aja pehē rehe ajyty'ym tī. ³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ājā ramūi a'e.) Pandu katu tipe. Anī. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehē ke amō ta muka'u te'e ta my tī. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Muka'u te'e rahā, Kirisutu rehe jō pehē pepy'a katu te, ame'ē ke pehijar ta my. ⁴ Pehē pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amō kotyhar Jesu rehe har amō ta mu'e pehē pe. Pe, ame'ē ta rehe pehē ruryha namō pehendu katu. Katu ym aja. Tupā je'ēha ke japandu rahā, Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amō kotyhar Tupā'a rehe har amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. Apo amō kotyhar myrandu katu ke amō ta pandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu tī. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ē ta ke pehē koty ixo apo. "Jande katu te" aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. Anī. Ihē 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ē ta, aja akwa. ⁶ Ma'e pandu katu te hū ame'ē ke aja ym ihē. Anī. Tupā rehe har akwa katu te hū ame'ē ke ihē, aja jō ihē akwa. Ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa katu. Aja te'eha pehē pe ihē amujekwa. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Arahā pehē ngi tamatarer ke ihē apyhyk ym. A'erehe: "Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e" aja pekwha naī. Anī. Kirisutu mondo

ame'ë ke ihë. Pesarahã! Ngãma'e miasu aja ihë axo, a'erehe ihë aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ë pe jö ihëma'e ajo'ok katu. Ngãma'e miasu aja ihë axo, a'erehe katu ym my? Anĩ. Katu tiki. Aja ihë axo. Aja rahã Tupã rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehë pe.

⁸ Pehë pe myrandu katu ke ihë apandu pandu axo rahã, amö ta ngi tamatarer ihë apyhyk. Amö hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi tamatarer ihë apyhyk. (Pehë ngi anĩ.) Ihë pe a'eta te'e me'ë me'ë. A'erehe ame'ë tama'e ke ihë amukanim, ame'ëja saka. (A'erehe ihëma'e ke upa pehë.) A'erehe pehë pe myrandu katu ihë apandu pandu. (Aja pehë namö ma'e ke ihë ama'ema'e.) ⁹ Pe, pehë namö ihë axo rahã, tamatarer ke ihë aputar rahã, pehëma'e ke ihë apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihë pe. Upa ihë aputar ame'ë ke a'eta muwyr. Yman: "Tamatarer ihë aputar" aja apandu ym pehë pe. Aja yman rahã, apandu ym te ta tĩ. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihë. A'erehe jetehar ke apandu. Kuja. "Myrandu katu ke ihë apandu axo rahã, amöma'e tamatarer ke ihë apyhyk ym te ta" aja ihë akwa. Aja te'e ta ihë. Pehëma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihë apyhyk ym ta tĩ. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tĩ. Ngere ywy rehe ihĩ tĩ.) ¹¹ "Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym" aja amö ta pandu naĩ tĩ. Anĩ. Aja ym. Pehë rehe ihë apy'a katu, ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ.

¹² Myrandu katu ihë apandu rahã, amöma'e tamatarer ihë apyhyk ym we ta rĩ. Aja tapijar te'e we ihë axo ta rĩ. Aja rahã, amö Kirisutu mondo ame'ë ta kuja: "Páu aja myrandu katu ke japandu" aja marã ka ym panduha. Ame'ë ta amö tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihë aja: "Ihë apyhyk ym" aja marã ka ym panduha. Ame'ë ta riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke aja a'eta jupe. ¹³ Ame'ë ta Kirisutu mondo ame'ë ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ë ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. "Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e" aja te'e a'eta. A'eta rehe amö usak rahã, ame'ë ta Kirisutu mondo ame'ë ta ke a'eta aja riki. Anĩ. Muka'u te'e ngã ke ame'ë ta.

¹⁴ Pesarahã! Satana riki jumuruwak. (Ãjã ramüi a'e.) Tupã je'ëha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngã ke. ¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tĩ. Kuja. "Katu ame'ë ta ke jande. Jetehar te ke japandu ngã pe" aja ame'ë ta pandu naĩ. Pandu ame'ë ta ran, aja ame'ë ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ë ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngã ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ë ta ran rehe pehendü ym.)

Kirisutu mondo ame'ë ke aja Páu ixo rahã, a'e ke ngã mupyrara hũ

¹⁶ Ihë riki aka'u te'e ame'ë ke, aja pehë ngi har amö ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahã, katu tiki. Pe, apandu tĩ. "Ihë aka'u te'e ame'ë ke ihë" aja ihë rehe har apandu

we mi rahã, mã peja: "Páu ke japutar" aja pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka: "Ihë katu" aja ihë axo ihë jupe. ¹⁷ Ame'ë ke ihë apandu rahã, Tupã je'ëha rupi ym ihë apandu. Ihëma'e je'ëha rupi apandu. "Ihë katu" aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ë ke ihë aja apandu axo. (Aja rahã, ihë rehe pehendü katu ta my tĩ.) ¹⁸ "Ihë katu" aja pandu ame'ë ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tĩ. A'erehe ihë apandu tĩ. "Ihë katu" aja ihë jupe. (Aja rahã, ihë rehe pehendü katu ta my tĩ.) ¹⁹ Pehë pekwa katu te aja pekwha pehë jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ë ta katu aja pekwha. Pe, ame'ë ta rehe pehendü katu. (Aja rahã, mã peja ihë rehe pehendü katu tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ë ke ihë aja ihë axo tĩ.)

²⁰ Pehë ke amö koty koty mondo ame'ë ta rehe har pepandu: "Mã peja pexo" aja. Pehëma'e ke te'e pyhyk raho ame'ë ta rehe har: "Mã peja peraho" aja tĩ. Pehë ke a'eta muka'u te'e tĩ. "Mã peja" aja pepandu tĩ. "Jaxer ai ame'ë ta ke pehë" aja a'eta ukwaha pehë rehe har. "Mã peja" aja pepandu tĩ. Pehë ke a'eta nupã, aja pehë jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: "Mã peja" aja.

²¹ Mã! Ame'ë ta ma'ema'eha aja ihë ama'e ym. Ihë ruxĩ ingi, a'erehe ihë ama'e ym riki. A'erehe ihë pitu te'e, aja amö ta ukwaha naĩ. Mã! Je'ëha te areko ym ihë, aja a'eta ukwaha naĩ tĩ.

Ma'e ke rehe har: "Mã! Katu te" aja amö pandu tar katu rahã, ihë aja tĩ. "Katu te" aja ihë rehe har apandu. Aja rahã, aka'u te'e ame'ë ke ihë, aja akwa ihë juehe har. (Aja rahã, ihë rehe pehendü katu ta my tĩ.)

²² Kirisutu mondo ame'ë ta ran jundéu awa ta ke my? Ihë aja tĩ. Jundéu awa ke ihë tĩ. Ame'ë ta Amarã rainö ta ke my? Ihë aja tĩ. Amarã rainö ke ihë tĩ. ²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ë ta my? Ame'ë ta 'ar koty te we ihë riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujukwa pehë pe.) Aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ë ke ihë, aja akwa ihë juehe har. Kirisutu mondo ame'ë ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihë apandu pandu. Ame'ë ta 'ar koty te we kyndaha pe ihë ke amö ta kynda raho. Ame'ë ta 'ar koty te we ihë ke amö ta pirok hũ. Ame'ë ta 'ar koty te we tate ihë amanö. (Aja Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujukwa pehë pe.)

²⁴ So'o pিরer pe ihë ke jundéu ta awama'e kapitã ta nupã hũ. Kuja, 39 hetaha ihë kupe rupi nupã. Aja kuja hetaha. Awa po wajar peteĩhar upa aja riki. ²⁵ Homa awa ta ihë ke nupã tĩ. Myra ra'yr pe nupã. Ame'ë kuja hetaha, mahapyr. Peteĩhar ihë rehe parahy ame'ë ta ita ombor. Ihë ke japi tipe. Tate ihë ke jukwa. Jarusu keruhũ pe ihë aho axo rahã, jarusu keruhũ ke y kotok keruhũ upa mupëpen. Mahapyrihar aja ihë axo. Amö rahã, y pe ihë axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tĩ. Tate ihë ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujukwa pehë pe.)

²⁶ Amö amö hekoha pe ihë awata aho rahã, pyrara ihë axo. Y tiha ame'ë tate ihë ke jukwa. Ma'e mukanĩha ta tate ihë ke jukwa tĩ. Ihë ke jundéu awa ta tate jukwa tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta tate jukwa ihë ke tĩ. Ok ta pe ihë axo rahã, ihë ke amö ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihë awata axo rahã, pyrara ihë axo tĩ. Y ramüi aha

aho rahã, tate y ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ran ihẽ ke mupyrara tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁷ Ihẽ aparaky te hũ. Ihẽ re'õ te ihẽ axo tĩ. Pyrara ihẽ axo, a'erehe amõ amõ rahã, ihẽ aker ym. Myahy hũ ihẽ axo tĩ. Ma'e ke ihẽ a'u ame'ẽ ke amõ amõ rahã nixói te. Pyrara ihẽ axo tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽ akeriha renda nixói te tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁸ Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. (Juru jar katuha ke hijar my, ame'ẽ rehe ajumupyai hũ axo.)

²⁹ Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ ipy'a mapyk wan rahã, ihẽ apyai tĩ. Pe, amõ rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ihẽ apyai te hũ tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

³⁰ "Ihẽ katu te" aja ihẽ jupe apandu ta me'ẽ te'e rahã, ihẽ riki pitu te'e aja ihẽ amujekwa ta. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu katu ta. ³¹ Ihẽ te'e apandu ym, aja Tupã ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahã! Te'e apandu ym ihẽ. ³² Ndama ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke kapitã pyhyk ta tipe. Arahã Are riki kapitã keruhũ. Harõha ta pe kapitã pandu: "Ok ta rukwen keruhũ rehe peharõ. A'ep Páu ke pepyhyk" aja riki. ³³ Anĩ. Ihẽ ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihẽ ke ihẽ rehe katu ame'ẽ ta mujy mondo. Wasãkãran keruhũ pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihẽ ajan aho ingi. Aja ihẽ pitu te'e, aja ihẽ amujekwa ngã pe.)

Páu pe ma'e ke Tupã mujekwa

12 "Ihẽ katu te" aja apandu ihẽ jupe rahã, katu ym aja akwa. Anĩ. (Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ẽ ta usak hũ, aja pandu.) A'erehe: "Katu te" aja ame'ẽ ta ukwaha jupe naĩ. A'erehe aja ihẽ tĩ. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihẽ pe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. ² Yman ywa pe ihẽ ke Tupã raho. Ywa te hũ, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihẽ ke a'e raho te my? Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ riki ukwa katu. Ihẽ akwa ym. ³ Kuja. Pahar Tupã ixo ame'ẽ pe ihẽ ke a'e raho. Ame'ẽ ke jetehar te my? Ihẽ akwa ym. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu, aja apandu tĩ. ⁴ A'ep ma'e ke ihẽ ahendu. Ame'ẽ rehe har marã ka ym amõ pe ihẽ apanduha. Je'ẽha nixói. Ihẽ ahendu ame'ẽ ke amõ pe apandu ym ta me'ẽ te'e. "Emujekwa ym ngã pe" aja ihẽ pe a'e pandu. ⁵ Ma'e ke ihẽ ahendu, a'erehe: "Ihẽ katu te" aja akwa ihẽ jupe. Ihẽ rehe har: "Katu te" aja ym apandu. Ihẽ pitu te'e, ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu katu. ⁶ "Ywa pe ihẽ asak aho" aja ihẽ apandu rahã: "Mã! Ka'u te'e ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ rehe har apandu ta my. Anĩ. Jete ihẽ apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihẽ. Ywa pe ihẽ asak aho, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym ta. Pesarahã!

Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ama'ema'eha ke rehe amõ usak. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja ukwa katu.)

⁷ Mãte hũ katu ame'ẽ ke ihẽ asak, a'erehe: "Ihẽ katu te" aja ihẽ axo my? Anĩ. Aja Tupã putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e muwyr. Ame'ẽ riki Satanama'e je'ẽha rahoha, aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) A'e riki ihẽ ke mahy, ame'ẽja saka. Aja rahã: "Ihẽ katu te" aja ym ihẽ akwa akwa axo. ⁸ Ame'ẽ ahyha rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Mahapyr ihẽ apandu: "Ihẽ ngi ahyha ke emukanim" aja apandu ipe. ⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Amukanim ym ta. Nde rehe ihẽ apy'a katu te. Ame'ẽ jõ riki katu. Ame'ẽ ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe — aja Tupã ihẽ pe.

A'erehe: "Ihẽ pyrãtã ym" aja ihẽ apandu katu ngã pe. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ihẽ namõ ixo. A'erehe ihẽ rury katu te. ¹⁰ Ihẽ pitu te'e rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Ihẽ apyrara rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Mãte ihẽ akwaha aja rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Upa ame'ẽja rahã, ihẽ rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa katu ngã pe, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ "Ihẽ katu te" aja ihẽ rehe har ihẽ apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo. Ame'ẽ ke pehẽ riki ihẽ ke pemupandu, ame'ẽja saka. "Páu katu te" aja pehẽ riki pepandu ta me'ẽ te'e tĩ. "Ihẽ katu te" aja ym ihẽ akwa. Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta riki: "Katu te hũ" aja pekwaha naĩ. Ame'ẽ ta wyr koty te we ihẽ katuha aja ym ihẽ axo. (Jande juja katu te jande tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo.) ¹² Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. A'erehe ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja amujekwa pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Aja Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. Aja rahã, ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe tĩ. ¹³ Amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta wyr koty te we pehẽ katuha my? Anĩ. Aja ym riki. Pe, kuja jõ pema'e ym. Pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym. Pehẽ ngi apyhyk ym. Ame'ẽ jõ. A'erehe: "Mã! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ẽ ym ipe" aja amõ ta ukwaha naĩ. A'erehe pehẽ ruxĩ ingi my? Mã! Ame'ẽ ke ihẽ ama'eha, aja saka. A'erehe ihẽ apyai tĩ. Mã peja ihẽ rehe pehẽ py'a pemujywyk katu.

¹⁴ Apo pehẽ rehe ihẽ asak tar katu tĩ. "Ihẽ asak ta aho" aja apandu ihẽ jupe. Mahapyrihar ke ame'ẽ. Ahyk rahã, pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym ta tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu. Pesarahã! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e, aja ym. Ipái ta

riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ë te'e. Ta'yn ta aja pe-hë. Ihë riki pehë pái aja tí. A'erehe pehë pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta. ¹⁵ Upa katu te ihëma'e ke ihë rury katuha namō pe-hë pe ihë ame'ë ta riki. Aja pehë py'a amātā ta. Jete! Upa ihëma'e pyrātāha namō ma'e ke ihë ama'ema'e ta. Aja pehë py'a ke amātā ta tí. Mā! Aja pehë rehe ihë apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihë rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihë aja pepandu apo: "Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym" aja. Pehë ngi har amō ta pandu my: "Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe" aja naī. ¹⁷ Myja me'ë pehëma'e ke ihë apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehë koty ihë amondo. Ame'ë ta riki pehëma'e ke pyhyk my? Anī riki. ¹⁸ Tit pe ihë apandu te hū: "Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe asak eho" aja. Amō jande mu ke inamō ihë amondo tí. Pehëma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tí. Ihë aja Tit tí. Pyhyk ym tí. Pehë py'a ke a'e mātā tar katu tí. Ihë aja a'e ixoha katu tí.

¹⁹ "Jande riki katu" aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ë ta ke pehë. Pehë rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ëha rupi pehë pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehë py'a ke jamātā katu.

²⁰ Pehë rehe ihë ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihë akwa ta my. Ihë aputar, aja ym pexo, ame'ë rehe ihë ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihë axo my. Amō kotyhar ihë axoha aja pekwa ta my. Pehë rehe ahyk rahā, peje'ë je'ë hū pehë jupe aja ihë akwa ta my. (Aja rahā, pehë pe ihë aje'ë je'ë hū ta tí.) Ame'ë rehe ihë ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ë rehe ajumupyai ta tí. Pahar peparahy ngā rehe. Pehë pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehë pe ihë aje'ë je'ë hū ta tí.) Amō ta rehe pehë juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. "Katu te jande" aja jō pekwa pehë juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ë ihë akwa ta my. Aja rahā, ihë aje'ë je'ë hū ta pehë pe. Ame'ë rehe ihë ajumupyai. ²¹ Amō rahā, pehë rehe ihë ahyk rahā, pehë ke ihë amupyrara ta my. Ame'ë rehe ihë ajumupyai. Pehë ke amupyrara rahā, ihë ke Tupā muhuxī, ame'ëja saka. Katu pehë rehe har ihë apandu, a'erehe ihë ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tí. Mā! Katu ym! Ame'ë ngi ipy'a ke ame'ë ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ë ta rehe ihë asak rahā, ihë ajixi'u ta.

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ë hū

13 Pehë rehe asak ta aho tí. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

"Amō rehe har peteī pandu: 'Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā,

ame'ë mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ë ta rehe pehendu katu tí" aja panduha ihī.

A'erehe pehë rehe ahyk rahā, usak ame'ë ta rehe ihë ahendu ta. ² Yman mokōihar pehë namō ihë axo rahā, ihë apandu pehë pe: "Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihë amupyrara ta" aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë ta pe ihë apandu. Apo pehë namō ihë axo ym. Ihë apandu katu tí. Amō rahā, pehë namō ihë axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ë ta ke ihë amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ë je'ë hū ta ngā pe tí. ³ Kirisutu je'ëha rupi ihë apandu, aja pekwa tar katu. Ihë ahyk rahā, ame'ë ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ë ke a'e. Pehë ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehë pe. (Aja ihë tí. Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujekwa ta pehë pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naī. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tí. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naī tí. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ë ke pehë pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ëha rupi pehë ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja jamujekwa ta pehë pe tí.)

⁵ Jetehar te Tupā rehe pejurujuar katu my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujuar katu my? Pejurujuar ym my? Ame'ë ke pehë jō pekwa katu. Pehë py'a rehe Jesu Kirisutu ihī ym rahā, jaxer ame'ë ta ke pehë, aja pekwa katu. ⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja pekwa katu ame'ë ke japutar. ⁷ Tupā namō japandu: "Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ë ke a'eta ma'ema'e ym ta" aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jetehar pehë ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anī. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehë rehe har. "Jetehar ym Páu ta mu'e" aja amō ta ukwa naī. Anī. Pexoha katu aja japutar katu rī. ⁸ Jetehar te ke Tupā mujekwa, ame'ë ke japandu ta me'ë te'e. Ame'ë ke jō jamu'e ta me'ë te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahā, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahā, pehë ke jamupyrara ym ta riki. Pehë pyrātā, aja pexo rahā, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tí. A'erehe Tupā pe japandu: "Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, upa mukatu ta" aja inamō japandu. ¹⁰ A'erehe pehë namō ihë axo ym rahā, kome'ë paper pinim ke ihë amondo pehë pe. (Aja rahā, pehë pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahā, pehë rehe ihë ahyk rahā, pehë pe ihë aje'ë je'ë ym ta me'ë te'e. Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi pehë pe hātā ihë apandu ym ta me'ë te'e. Ihë pe a'e pandu: "Ihë je'ëha rupi epandu eho" aja. (A'erehe a'e mondo ame'ë ke ihë.) A'e je'ëha rupi pehë py'a ke ihë amātā tar katu. Aja rahā, pehë py'a ke pemoī moī katu ta ehe. A'e je'ëha rupi hātā pehë pe ihë apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihě mu ta! Pehě rury katu pexo! Pehě pexoha ke pemukatu. Ihě amupinim ame'ě ke rehe pehendu katu. Peteihar aja pexo katu pehě juehe. Pejumi ym ha namō pexo katu. Pehě rehe Tupã ipy'a katu. Pehě py'a ke a'e muhury katu tĩ.

¹² Pehě pejuman juman pehě juehe, aja pepy'a katu pehě juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihě

namō Tupã kotyhar ta ixo. Pehě pe ame'ě ta katuha ke mondo ixo.

¹³ Mã peja pehě rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehě rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namō pehě juehe katu pexo tĩ.

Upa.

NGARA

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

1 Ihë Páu. "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe pandu ym awa. Aja ihë ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

2 Pehë riki ngara ywy pe har ta ke pehë. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Pehë pe katuha ihë amondo axo tĩ. Se ihë namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihë mu ta aja a'eta.

3 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

4 Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihë atu amanõ ta" aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu. **5** Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

6 (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihë apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehë pe pandu: "Pehë rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehë ke ihë amuhã katu ta" aja pehë pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja. **7** Pesarahã! Pehë ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihë ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë rehe har ihë riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihë apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ë myrandu katu ke

amõ koty amõ ta muruwak tar katu ixo. (Ihë anĩ.)

8 Myrandu katu ke pehë pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehë pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ëha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo. **9** Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehë pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amõ we ihë apandu tĩ. Amõ kotyhar myrandu katu pandu ame'ë ke, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

10 Aja me'ë ihë apandu rahã: "Páu katu" aja amõ ta pandu ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki pandu: "Páu katu." Ame'ë ke ihë aputar. Amõ ta ke ihë amuhury tar ym axo. Amõ ta ke amuhury tar katu axo rahã, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihë.

Jesu riki ihë ke mondo

11 Ihë mu ta! (Pehë ngi har amõ ta pandu: "Páu ke Jesu mondo ym" aja pandu naĩ.) Pehë pe ihë amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihë apandu pandu. Ame'ë ke ipy'a rupi amõ ukwa ukwa ame'ë ke my? Anĩ. Aja ym riki. **12** Myrandu katu ke ihë pe amõ mujekwa ym. Ihë ke amõ mu'e ym tĩ. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihë pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë.)

13 Yman ihë axoha ke pehë pe amõ ta pandu. Arahã jundéu awa ta aja Tupã rehe ihë py'a amoĩ moĩ. Kuja ihë axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë amupyrara hũ axo rĩ. Ame'ë ta rehe apyrara ym ihë asak. Ame'ë ta ke ihë amai hũ tĩ. **14** Jundéu awa ta aja Tupã rehe ihë py'a ke ihë amoĩ moĩ. Amõ ta riki ihë aja tamũiha a'eta tĩ. Juja tamũiha. "Ame'ë ta 'ar koty te we Tupã rehe ihë py'a amoĩ moĩ katu" aja akwa. Jande ramũi ta ukwaha ke rehe amõ ta 'ar koty te we ihë ahendu katu.

15 Anĩ. (Jesu kotyhar ta ke ihë amupyrara rahã:) "Mã peja ym" aja Tupã pandu ihë pe. Pe, ihë rehe a'e ipy'a katu. Ihë mãi pusu ngi ihë a'ar ym rahã we a'e pandu: "Ihëma'e wan ta a'e. Ihëma'e parakyha wan ta" aja riki

a'e ukwa. ¹⁶ Tupã kuja ukwa tĩ: "Páu pe ihẽ ra'yr rehe har ihẽ amujekwa ta" aja tĩ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) Ihẽ pe Tupã mujekwa rahã, amõ sawa'e pe ihẽ apandu ym aho. "Myja me'ẽ riki myrandu katu ke" aja ihẽ apandu ym aho. ¹⁷ Jete! Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ym tĩ. A'ep Jesu mondo py ame'ẽ ta ixo. A'eta rehe ihẽ asak ym aho. Kuja ihẽ axo. Pahar Ara ywy pe ihẽ aho. (A'ep Jesu rehe har ihẽ ajumu'e inamõ.) A'engi Ndama ok ta pe ihẽ ajywy aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe.) ¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirĩ ta i séi (36) hetaha kanim rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Petu rehe ihẽ asak aho. Inamõ ihẽ apyta. Awa py peteĩ upa ihẽ aker a'ep. ¹⁹ Tian rehe ihẽ asak tĩ. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ym te. Ame'ẽ mokõihar rehe jõ ihẽ asak, ko Petu. Amõ Tian.

²⁰ Upa ihẽ apandu ramõ jete har te ke. Te'eha ihẽ apandu ym. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²¹ A'engi amõ amõ ta renda rupi ihẽ aho. Si ywy pe amõ ta henda ihĩ. Siri ywy pe aja tĩ. Henda ihĩ tĩ. Ame'ẽ ta rupi ihẽ aho. ²² Jundéi ywy rupi ihẽ aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihẽ rehe har. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak ym te ihẽ rehe. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu ame'ẽ ke a'ep pe har ta ukwa ym tĩ. ²³ Amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe jõ a'ep pe har ta hendu. Kuja ihẽ rehe har amõ ta pandu: "Jande ke sawa'e mupyrara hũ. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hũ tipe. Anĩ. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki" aja ihẽ rehe har amõ ta pandu. ²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã rehe har.

Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe asak aho

2 Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajywy aho tĩ. Manambe namõ ihẽ aho tĩ. Tit ke ihẽ araho tĩ. ² "Jerusarẽ ok ta pe eho" aja ihẽ pe Tupã mujekwa, a'erehe a'ep ihẽ aho. A'ep tamũi ta namõ jõ ihẽ apandu pandu. Tamũi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ke myja me'ẽ ihẽ apandu my. Ame'ẽ ke tamũi ta pe ihẽ amujekwa aho. A'erehe a'ep ihẽ aho. Yman Tupã pe ihẽ aparaky axo. Apo ihẽ aparaky we rĩ. Myrandu katu ihẽ apandu pandu ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. Ame'ẽ ke jaxer, aja tamũi ta ukwa, aja ihẽ aputar ym. (Ame'ẽ rehe: "Katu" aja tamũi ta pandu, ame'ẽ ke ihẽ aputar katu.) A'erehe tamũi ta pe ihẽ amujekwa aho.

³ Tit riki ihẽ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e. Ngere awa ke a'e. "Mã peja ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã" aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupã rahã, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) ⁴ Pe, amõ sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: "Nde pিরer ke ejupã" aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har:

"Jesu rehe jajurujar katu. Pehẽ mu ke jande" aja riki. Pe, jande namõ a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundéu awa ta je'eha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ẽ ke a'eta ukwa uwyr. "Ymanihar jundéu awa ta je'eha rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ" aja pandu tipe. Ame'ẽ ke a'eta manga tipe. ⁵ A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ẽ ke pehẽ pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ẽ ke ymanihar jundéu awa je'eha namõ jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitã ta ixo, Jerusarẽ ok ta pe. (Myja me'ẽ sawa'e ta my. "Kapitã ta" aja me'ẽ ihẽ apandu. Kapitã rahã, katu ihẽ pe. Kapitã ym rahã, katu ihẽ pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ẽ kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihẽ pe. "Katu myrandu katu nde erepandu ame'ẽ ke nde" aja ihẽ pe a'eta pandu. ⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe Tupã me'ẽ, ame'ẽja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ipe tĩ. ⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihẽ pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihẽ pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe jõ myrandu katu ke ihẽ riki apandu aho. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ihẽ pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihẽ po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihẽ ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihẽ tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: "Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je'eha pandu pandu ta. Manambe namõ Páu jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu pandu ta" aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe. ¹⁰ Kuja jõ Petu ta putar katu. Jerusarẽ ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe Manambe namõ ihẽ apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke jame'ẽ katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ẽ ihẽ ama'ema'e tar katu te hũ ihẽ tĩ.

Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jande mu. Ame'ẽ ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. (Kuja a'e ma'eha.) ¹² Petu ixo, ame'ẽ ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ẽ ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ Petu ma'e ke u'u uĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu u'u uĩ.

Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ë ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Petu hijar oho. A'eta namõ ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ë ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ë ta jundéu awa aja ym ame'ë ta pিরer ke jupã aja a'eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ë ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y. ¹³ A'e aja amõ ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta tĩ. Ipirer jupã ame'ë ke putar ame'ë ta ngi a'eta kyje tĩ. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta namõ u'u ym 'y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a'e tĩ. ¹⁴ Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ë ke ihë akwa rahã, heta-ha ta ruwa koty Petu pe ihë apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja nde erexu ramõ. A'eta namõ upa katu te ma'e ke nde ere'u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe: “Mã peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym ebandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihë aje'ë je'ë riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame'ë ke ihë, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihë aje'ë je'ë katu ihë.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Tupã muhã katu

¹⁵ Jete! Jande mãi pusu ngi jande ja'ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja ym jaxo. Ame'ë ta riki: “Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ë ta aja ym jaxo aja jakwa katu. ¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ë pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ëha mujekwa ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta. ¹⁷ Pesarahã! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ë ke amõ ta ukwa rahã, kuja pandu my: “Mã! Katu ym. Moise je'ëha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja rahã, Kirisutu pandu: “Mã peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. ¹⁸ “Moise je'ëha rehe ehendu ym” aja ihë apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ë rehe ehendu katu” aja ihë apandu

du rahã, ihë je'ëha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e, aja ihë. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ëha rehe ehendu katu” aja apandu ym te. ¹⁹ A'erehe Moise je'ëha rehe ihë ahendu ym te. Ihë amanõ ame'ëja saka ihë axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupã ma'e parakyha ke ihë ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ rahã, inamõ ihë ke ngã jukwa, ame'ëja saka riki. Ihë amanõ, ame'ëja saka.

²⁰ Aja rahã, apo se ihë axo rahã, ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ë ke ihë ama'ema'e.) Kirisutu riki ihë py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihë ahendu katu. A'erehe se ihë axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihë tapijar te'e we ihë ajurujar katu axo. Ihë rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihë ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. ²¹ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihë apandu ym te. Pesarahã! Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ëja saka. Jaxer tĩ, ame'ëja saka tĩ.

Moise je'ëha rehe pehendu ym ta me'ë te'e

3 Ngara ywy pe har ta! Mã! Pehë riki peka'u te'e pehë! Pehë ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ë ke pehë pe jamujekwa katu te riki. Pehë ruwa koty jamujekwa katu te pehë pe. ² Pehë pe ihë apandu ta. Moise je'ëha rehe pehendu katu rahã, pehë py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehë py'a rehe. ³ Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehë py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ë pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehëma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. ⁴ Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehë ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ë ke mupitu te'e pehë ke my? Anĩ. Pehë py'a ke mãtã riki. ⁵ Pehë py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehë pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ëha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ë katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu.

Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu

⁶ Amarã rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupã paper rehe panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ë ta riki Amarã rainõ te, ame'ëja saka. Aja mã peja pekwa katu pexo.

⁸ Yman Tupã je'êha rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ, ame'ê ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehê katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehê pe — aja jundéu awa aja ym ame'ê ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ê ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'êha rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ê ke amõ mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihê apandu ame'ê ke rehe nde erejuru jar katu. A'erehe upa kome'ê ywy keruhũ pe har ta rehe ihê asak katu ta — aja Amarã pe Tupã pandu.

(“Upa kome'ê ywy keruhũ pe har ta” aja pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ê ta tĩ. Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.)⁹ Tupã pandu ame'ê ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupã me'ê me'ê katu ipe. Amarã aja amõ ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ê ta rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

¹⁰ Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ê ke rehe aja te'eha amõ hendu ym rahã, mã peja a'e ke Tupã mupyrara” aja panduha ihĩ.

A'erehe Moise je'êha rehe amõ ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marã ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahã Tupã mupyrara ta ame'ê ta ke a'eta.¹¹ Moise je'êha rehe amõ hendu katu rahã, marã ka ym Tupã panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupã je'êha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe amõ jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ehe har: 'A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja ehe har Tupã pandu. Aja rahã, ame'ê riki uhã te hũ ta.”

¹² Tupã koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'êha rehe pehendu katu. Aja rahã, Tupã rehe pejuru jar ym ta me'ê te'e. Moise je'êha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ê te'e jõ. Aja rahã, kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Moise je'êha mujekwa, aja me'ê upa katu te amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu te hũ ta” aja panduha ihĩ. (Anĩ. Upa katu te ma'ema'e ame'ê ta nixói te.)

¹³ Pesarahã! Upa katu te Moise je'êha rehe amõ hendu ym rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Ame'ê ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'êja saka. A'e manõ rahã, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupã mupyrara ta tipe rahã, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'êja saka. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã mupyrara ame'ê ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihĩ.

¹⁴ Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ê ta rehe Tupã usak katu. Amarã pe Tupã

pandu katu. “Ihê rehe nde erejuru jar katu, a'erehe upa kome'ê ywy keruhũ pe har ta rehe ihê asak katu ta” aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ê ta rehe Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe jajuru jar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e muwyr.

Tupã manga katu ame'ê rehe har

¹⁵ Ihê mu ta! Pehê pe ihê apandu ta. Apo amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ê rehe har ihê amujekwa ta pehê pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ê je'êha ke paper rehe mupinim katu rahã, marã ka ym ame'ê je'êha ke amõ mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym te ehe tĩ. Muruwak ym te je'êha ke tĩ. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupã manga katu ame'ê ke tĩ. Muruwak ym te je'êha ke tĩ. Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ. Pesarahã! “Hainõ ta pe” aja ym pandu. “Hainõ ta” aja pandu rahã, heta ame'ê ta riki. Anĩ. Kuja pandu: “Ne rainõ pe.” Aja rahã, peteĩhar jõ aja jakwa katu. Ame'ê: “Ne rainõ” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e.”

¹⁷ Kuja ihê apandu. Tupã manga katu ame'ê ke a'e mupinim, ame'êja saka. Pe, manga katu ame'ê ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'êha ke.) Ame'ê Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'êha uhyk. Kuja, kwa turu sê tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'êha uhyk. Ame'ê ke Amarã pe manga katu ame'ê ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ê ke marã ka ym mukanĩha.¹⁸ Moise je'êha rehe hendu katu ame'ê pe uhãha Tupã me'ê rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ê ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ê ta, aja a'e manga katu. Tupã manga katu a'erehe me'ê ipe. Muruwak ym te je'êha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ê ke Moise je'êha mujekwa

¹⁹ (Amarã pe manga katu, ame'ê ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'êha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ê ke Moise je'êha mujekwa. A'erehe ame'ê uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'êha rehe amõ hendu katu ta me'ê te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'êha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'êha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'êha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'êha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: “Moise je'êha” aja japandu.²⁰ Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ê ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'êha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'êha muwyr ipe, Amarã pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta jö Tupã muhã katu

²¹ Amarã pe Tupã manga katu ame'ë ke Moise je'ëha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë pe: "Nde ke ihë amuhã katu ta" aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'ëha rehe upa katu te hendu katu ta me'ë te'e. Ame'ë ta pe Tupã pandu ta tipe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. ²² Aja ym riki. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. "Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi." Aja rahã, kuja jö katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ë ta pe uhãha ke Tupã me'ë katu. "Jurujar katu ame'ë ta pe uhãha ke ihë ame'ë ta" aja Tupã manga katu. Ame'ë ke Tupã me'ë katu ngã pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahã we, Moise je'ëha rehe jahendu katu. (Aja rahã: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ëja saka. "Kirisutu rehe pejurujar katu" aja jande pe Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'ëha rehe jahendu katu jaxo. ²⁴ (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ëha riki jande ke mutiha ame'ë ke, ame'ëja saka. Ame'ë riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. "Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke" ame'ë ke mu'e. (Aja rahã: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym" aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja pandu. ²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ë angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteĩhar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehë johu pejurujar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehë. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã ra'yr ta pehë tĩ. ²⁷ Y pe pehë ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehë tĩ. Kirisutu katu te aja pehë tĩ. ²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ë ke a'e. Amõ awa jar ame'ë ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehë riki peteĩhar aja pexo. ²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehë, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë ta apo 'y. Pehë ruhãha ke a'e me'ë ta.

Moise je'ëha ke Tupã mukanim

⁴ Amõ we ihë apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe. ² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ë ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: "Ihë ra'yr sawa'e rahã, ihëma'e ke pehë peme'ë katu ipe" aja. Ame'ë angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mu'e, ame'ë ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ. ⁴ Pe, Tupã putar, ame'ë angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ëha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. ⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'e muhem, ame'ëja saka. Moise je'ëha hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã pandu: "Papa! Jande pái keruhũ!" aja.

⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehë. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ë me'ë katu, aja pehë pe a'e me'ë me'ë katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehë rehe ihë ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwaha pehë jupe naĩ. Ame'ë ke rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ë ke Tupã te ym. ⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihë apandu ta my. Pehë rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramũi ta mu'e ame'ë ke rehe pejywy my? Katu ym aja. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke jaxer riki. Awa ke ame'ë mu'e ame'ë ke muhã ym riki. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁰ Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ë weraha riki katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke pemuhury, aja pekwa pehë jupe naĩ. Katu ym aja. ¹¹ Amõ koty pemuruwak ta, aja pehë rehe ihë ajumupyai axo. Pehë ke ihë amu'e mu'e hũ. (Jetehar te ke ihë amu'e pehë pe.) Ame'ë ke pemukanim nahã my. Aja rahã, pehë ke ihë amu'e ym te, ame'ëja saka. Upa kanim, ame'ëja saka. Katu ym aja.

¹² Ihë mu ta! Pehë pe ihë apandu katu. Mã peja ihë aja pexo tĩ. (Ihë aja Moise je'ëha rehe pehendu ym ta me'ë te'e tĩ.) Pesarahã! Yman Moise je'ëha rehe pehendu ym te. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa aja ym

ame'ë ta ke pehë, a'erehe Moise je'ëha rehe pehendu ym te arahã. A'erehe pehë aja ihë axo apo tĩ. Moise je'ëha rehe ahendu ym aja axo apo tĩ. Arahã ihë rehe pehë rury katu pexo. (Apo ihë rehe pehë rury my?)

¹³ Pehë rehe ihë ahyk py rahã, ihë ahy axo. A'erehe pehë namõ ihë apyta. Arahã, myrandu katu ke pehë pe ihë apandu pandu. Ame'ë rehe pekwa pekwa pexo.

¹⁴ Ihë ahy axo, a'erehe ihë ke Tupã mupyrara aja pekwha naĩ. A'erehe ihë ngi pekyje riki. Anĩ. "Páu jaxer. Japutar ym" aja ym pepandu. Tupã je'ëha rahoha po aja ihë po ke pepyhyk pyhyk katu ihë ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihë po ke pepyhyk pyhyk katu ihë ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Ihë rehe pehë rury katu.

¹⁵ Pehë rury katu te pexo kwe! Arahã pehë reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ë ke ihë pe peme'ë ta tipe. (Aja rahã, pehëma'e katu te hũ ame'ë ke ihë pe peme'ë ta tipe.) Mã! Apo amõ koty pemuruwak riki. ¹⁶ Jetehar te ke pehë pe ihë apandu pandu. Moise je'ëha rehe pehendu ym ta me'ë te'e. Ame'ë jetehar te ke apandu pehë pe. A'erehe ihë riki pehë ruwan aja amõ ta ukwa my? Anĩ. Aja ym ihë.

¹⁷ Ixotyhar ta aja pehë ke amõ ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ë ta ke a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ë ke katu ym pehë pe. Jetehar te ihë amu'e, ame'ë ngi pehë ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja rahã, ame'ë ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta putar. Katu ym aja. ¹⁸ Pehë rehe a'eta hury katu rahã, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ë ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ë ta rehe pehë rury katu rahã, katu tiki tĩ. Aja te'e ihë rehe tĩ. Pehë namõ ihë axo rahã, ihë rehe pehë rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehë namõ ihë axo ym rahã, ihë rehe pehë rury katu rahã, katu tiki tĩ.

¹⁹ Ihë ra'yr ta aja pehë! Pehë rehe ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë! Imembyr imãĩ ngi u'ar rahã, ahy ipe. Ame'ëja saka ihë pe tĩ. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahã we, pehë rehe ihë ajumupyai. Ahy ihë pe, ame'ëja saka ihë axo, a'erehe pehë rehe ihë ajumupyai. ²⁰ Mã! Apo pehë namõ ihë axo tar katu. Aja rahã amõ koty ihë je'ëha ihë amuruwak ta tipe. Apo pehë pe hãtã panduha ihë amupinim aĩ. Pehë namõ ihë axo rahã, wewe katu ihë apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amõ koty pehë py'a pemuruwak my.) Ame'ë rehe ajumupyai tĩ.

Paraky te'e ame'ë rehe har. Anga rehe har tĩ. Sar rehe har tĩ.

²¹ Mã! Moise je'ëha rehe hendu tar katu me'ë ta! Pesarahã! Pehë pe ihë apandu. Moise je'ëha rehe pehendu tar katu rahã, ame'ë riki mujekwa ta pehë juehe har. "Katu ym pehë" aja mujekwa ta. ²² Kuja panduha ihĩ:

"Mokõi ta'yr ta Amarã pe. Peteĩ riki kũjã paraky te'e ame'ë membyr ke. Kũjã paraky te'e ame'ë rer: 'Anga.' Amõ ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: 'Sar.'"

²³ Kũjã paraky te'e ame'ë ke pe Amarã ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tĩ. Tupã riki manga katu: "Nde rakehar imembyr ta" aja Tupã manga katu Amarã pe. A'erehe

hakehar pe Amarã ta'yr. ²⁴ Ame'ë mokõi kũjã ta kuja mujekwa ngã pe. Mokõi kũjã ta riki mokõi je'ëha, ame'ëja saka. Peteĩ je'ëha ywy'ã keruhũ ngi uwyr. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise pe je'ëha ke Tupã muwyr. "Angama'e ywy'ã keruhũ" aja ngã pandu. Ame'ë ke Ara ywy pe ihĩ. Pe, paraky te'e ame'ë ta aja ixo. Ame'ë ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ëha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ë aja saka. Amõ we tĩ. Se Jerusarë ok ta ihĩ. Ame'ë riki Anga aja saka tĩ. Pe, ame'ë ok ta pe har ta paraky te'e ame'ë ta aja saka tĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu, a'erehe aja tĩ. Paraky te'e ame'ë ta aja saka tĩ.

²⁶ Pe, amõ Jerusarë ok ta ihĩ. Ywa pe har ke ame'ë. Ame'ë pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ë ok ta riki jande mãĩ te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ame'ë ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te. ²⁷ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Kũjã imembyr ym te ame'ë ke mã peja nde rury katu te exo.

Imembyr u'ar rahã, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ë ke mã peja nde rury katuha namõ nde ejixi'u exo. Mã peja nde rury katuha namõ epukái exo.

Ixawa'e namõ ixo, ame'ë 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ë imembyr ta.

A'erehe mã peja nde rury katuha namõ epukái exo" aja Isai mupinim. (Aja rahã, ywa pe har Jerusarë ok ta pe heta te hũ Tupã kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarë ok ta 'ar koty te we heta te hũ ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihë mu ta! Pesarahã! Isak u'ariha rehe har Tupã manga katu. A'e je'ëha rupi a'e u'ar. Isak aja pehë tĩ. Tupã manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehë tĩ. A'e je'ëha rupi aja saka. ²⁹ Yman kũjã pe Amarã ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ë riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupã'ã muhem, ame'ëja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tĩ. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta mupyrara ixo tĩ. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ëja saka. ³⁰ Pe, kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kũjã paraky te'e ame'ë membyr pyhyk ym ta tĩ.

A'erehe imembyr namõ kũjã paraky te'e ame'ë ke emujan emondo" aja panduha ihĩ.

³¹ A'erehe pehë pekwa katu pexo apo. Ihë mu ta! Pesarahã! Jande riki kũjã paraky te'e ame'ë membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahã Moise je'ëha rehe jahendu ym ame'ë ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahã, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ë ta ke jande.)

Moise je'ëha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

5 Jande riki Kirisutu muhem ame'ë ta ke jande! Moise je'ëha rehe amõ hendu katu, ame'ë ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejy-

wyr ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendū ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendū ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandū katu. Pehē pīrer ke amō jupā rahā, jundēu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwhaha naī tī. Katu ym aja. ³ Ihē apandū we rī. Amō ipīrer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandū katu ipe tī. Ipīrer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendū katu ta me'ē te'e. ⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendū katu. Aja rahā: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe" aja Tupā pandū ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandū. ⁵ Jande riki amō kotyhar. "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe" aja Tupā pandū ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo. ⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipīrer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipīrer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipīrer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷ Jetehar rehe pehendū katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandū ame'ē ke a'e: "Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta" aja Tupā pandū. ⁹ Kuja amō panduha ihī:

"Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu" aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.) ¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendū ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandū ta apo 'y. "Pehē pīrer ke pejupā ta me'ē te'e" aja ihē apandū rahā, ma'erehe: "Páu katu ym" aja ihē rehe har jundēu awa ta pandū my? (Anī. "Pehē pīrer pejupā" aja apandū ym te riki.) Aja me'ē ihē apandū rahā, Kirisutu rehe har ihē apandū rahā, amuparahy ym ta jundēu awa ta ke. "Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu" ame'ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! "Pehē pīrer ke pejupā ta me'ē te'e" aja ihē apandū ym te riki a'erehe: "Páu katu ym" aja ihē rehe har amō ta pandū naī. ¹² Pehē ke muka'u te'e ame'ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipīrer ke ta'yr mi jupā.) Mā! Wetep mondok rahā, katu tiki. (Aja rahā, pehē ke upa muka'u te'e ame'ē ta hijar ta oho.)

Pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihē mu ta! Pehē rehe har ihē apandū ta apo 'y. "Ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja Tupā pandū pehē pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē koty mu'eharan ta ixo. Ame'ē ta putar ame'ē ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: "Upa katu te ma'e ke japutar ame'ē ke jama'ema'e katu" aja mā peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anī. Kuja katu tiki. Amō ta rehe pehē pepy'a katu, a'erehe ame'ē ta rehe ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁴ Upa katu te Moise je'ēha riki kuja peteīhar aja je'ēha riki. Kuja:

"Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe nde erepy'a katu tī" aja je'ēha ihī. (Aja jama'e rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe jahendū katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pesarahā! Amō ta rehe pepy'a ym pexo rahā, so'o jarō aja peparahy pehē juehe pexo. Aja rahā, upa pehē juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahā, pehē juehe katuha ke pehijar ta. Pehē juehe pejumahy pehē pexo rahā, aja tī. Pehē juehe katuha ke pehijar ta tī. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupā'ā putar ame'ē ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehē pe ihē apandū katu: "Pehē py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa aja mā peja pema'ema'e katu." Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo.

¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e tar ym. Pe, Tupā'ā ma'ema'e tar katu ame'ē ke jande atu jama'ema'e tar ym tī. Aja rahā, Tupā'ā namō jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupā'ā putar ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e.) ¹⁸ Pehē py'a rehe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke pema'ema'e rahā, Moise je'ēha rehe pehendū ym ta me'ē te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ē ke jakwa katu. Kuja riki. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ka'u te'e hū tī. Aja amō usak rahā, huxī hū. Ame'ē ke ma'ema'e tī. ²⁰ Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī. Ame'ē ke rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tī. Katu ym tī. Ehe katu ame'ē ke te'e huwan wan uwak oho. Pe, jumai mai tī. Amō rehe jyty'ym tī. Parahy oho tī. "Apo ihē py kī" ame'ē ke jō putar katu tī. Katu ym aja. Amō koty koty jy'ar oho tī. Amō koty koty ukwaha oho tī. ²¹ Ma'e ke amō pyhyk rahā, amō parahy ehe. Katu ym aja. Kawī ngi ka'u ka'u tī. Amō ta 'ar koty te we kawī ke u'u tar katu tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e tī. Katu ym aja. Yman pehē pe ihē pandū. Aja apo ihē apandū pehē pe tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ē ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahā! Kuja pexo. Amō py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e. Kuja. Amō ta rehe amō ipy'a katu. Tupā rehe hury katu tī. Amō ta namō juehe katu a'e ixo tī. Ipy'ahu ixo tī. Amō rehe parahy ym tī. Amō ta rehe kyty'ỹ ym tī. Ma'e katu ame'ē ke

ma'ema'e tĩ. Ma'e manga katu ame'ë ke ma'ema'e katu tĩ. ²³ "Ihë riki sawa'e te" aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahã, ame'ë ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahã: "Nde katu ym" aja je'ëha nixói ta ipe. ²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ë ke hijar tĩ. Aja ma'ema'e tar katu ame'ë ke jukwa, ame'ëja saka. (Aja rahã, ja-ma'ema'e tar ym.) ²⁵ Jande ruhãha ke jande pe Tupã'ã me'ë. Aja rahã, japandu ipe: "Nde eremujekwa ame'ë ke jama'ema'e katu ta" aja. ²⁶ "Ihë riki sawa'e te" aja ym jaxo ta me'ë te'e. Mã peja jande juehe jajumuparahy ym. Mã peja jande juehe jajyty'ym.

Pesak katu pehë juehe

6 Ihë mu ta! Pehë pe ihë apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, amõ ta usak ehe. Aja rahã, pehë ngi har amõ ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. "Mã peja ym" aja ipe. Kuja ame'ë ta pandu oho. Tupã'ã rehe hendu katu ixo, ame'ë ta jõ pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehë atu pesak katu pehë juehe tĩ. (Aja rahã, ame'ë ke aja pehë atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tĩ.) ² Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hũ. Aja rahã, a'eta namõ pehë juehe pejupyai pexo tĩ. Ame'ë ta ke pemuhury peho tĩ. Ma'e puhýi ame'ë ke a'eta namõ pehupir katu, ame'ëja saka. Aja rahã, Kirisutu pandu: "Amõ ta rehe pepy'a katu" ame'ë ke rehe pehendu katu. ³ "Aja ym ta ihë. Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e ym ame'ë ke ihë" aja amõ pandu rahã, juehe har katu te ame'ë ke a'e aja ukwaha jupe naĩ. Aja rahã, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja. ⁴ Mã peja ima'e ma'eha pame katu te amõ ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahã, katu ame'ë ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahã, amõ ta ma'eha namõ ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta. ⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupã pe jõ mujekwa ta me'ë te'e. ⁶ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke amõ ta pe amõ mu'e ixo. Aja rahã, mu'e ixo ame'ë pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ý ym rahã, katu tiki. (Aja rahã, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ë katu ta.)

Mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e katu

⁷ Mã peja pehë atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupã ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ë amõ ma'ema'e, ame'ë ke Tupã ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e ra'ĩ amõ jyty m rahã, ame'ë ke uhem. ⁸ Aja amõ tĩ. Ma'e katu ym ame'ë ke amõ ma'e tar katu. Ame'ë riki kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ëja saka. A'engi ame'ë uhem rahã, ma'e jaxer ame'ë ke uhem, ame'ëja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ë ke Tupã ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e.

Amõ ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ke kupixa pe ma'e ke jyty m,

ame'ëja saka tĩ. A'engi ame'ë uhem rahã, ma'e katu ame'ë ke uhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ.) Aja rahã, ame'ë pe uhãha ke Tupã'ã me'ë katu. ⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman rahã ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë ta kũ. ¹⁰ A'erehe amõ amõ rahã, ma'e katu ame'ë ke amõ ta pe jama'ema'e katu rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

A'ejõhar je'ëha ke

¹¹ Ihë Páu. Apo kome'ë a'ejõhar je'ëha ke ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. (Ihëma'e akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ëha amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Pinĩha tiha ame'ë namõ ihë amupinim aĩ. (Aja rahã, ihë amupinim ame'ë ke rehe pehendu katu ta me'ë te'e, aja pekwa katu ta.) ¹² Amõ ta pehë pe pandu: "Pehë pিরer ke pejupã ta me'ë te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehë. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu pehë rehe aja pekwaha naĩ.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehë pিরer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pe-sarahã! "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe jõ Tupã koty amõ katu" aja pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amõ ta mupyrara ta tipe. A'erehe amõ ipirer jupãha jõ a'eta pandu katu. ¹³ Ipirer ke jupã ame'ë ta Moise je'ëha rehe hendu ym tipe. Pe, pehë pিরer ke pejupã ame'ë ke jõ a'eta putar katu. Pehë pিরer ke pejupã rahã, amõ ta pe a'eta pandu hũ ta: "Ko ipirer ke jupã ame'ë ta ke amõ ta pete'e ixo! Japandu ame'ë ke rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta" aja a'eta pandu hũ ta. A'erehe: "Katu te ame'ë ta ke jande" aja a'eta pandu ta a'eta jupe naĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Ihë anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ame'ë namõ jõ ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë rehe har jõ ihë apandu pandu. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihë ahijar. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. Ame'ë ke ihë ahijar. Ame'ë ke ihë ama'e tar ym tĩ. Ame'ë ngi ihë amanõ, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ama'e ym.) ¹⁵ Ipirer ke amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty koty ym ame'ë ta. Juja katu te Tupã ukwa katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ë riki katu te. ¹⁶ Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke muhury katu tĩ.

¹⁷ Apo har kupe koty mã peja ihë ke mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihë apandu, a'erehe ihë ke amõ ta mahy hũ.) A'erehe ihë ke rehe pirokiha rape mäte hũ te'e ihĩ. Ame'ë ke ma'e mujekwa ngã pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihë, aja mujekwa ngã pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihě mu ta pehě! Jesu Kirisutu Upa.
riki jandema'e sawa'e te. Mă peja johu pehě rehe a'e
ipy'a katu te hũ. Amen. Ame'ě riki: "A'e tỹ" aja.

ESE

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe pete'ihar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e äkä ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

1 Ese ok ta pe har ta riki pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihë rehe har epandu pandu eho — aja ihë pe. A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e manõ ta kÿ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë riki ihëma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehë rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihë ra'yr ta aja ihë amuruwak ta tĩ. Ihë namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ. ⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ë rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujwyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. ⁸ Ame'ë ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu. ⁹ A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihë amujã. Ywa pe ixo ame'ë ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ë ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: "Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë kotyhar ta aja ihë amuruwak ta" aja riki. Kome'ë ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ë ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. "Ihë kotyhar ta pehë" aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ëja saka. ¹² Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

¹³ Pehë riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehë.) Jandeja pehë tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehë ke Tupã muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehë pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: "Ko ihëma'e ke" ame'ë ukwa katuha ke Tupã moĩ pehë py'a rehe. Pehë py'a rehe I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: "Ko ihëma'e ta ke" aja Tupã pandu. "Ihë'ã ke ihë amoĩ ta" aja a'e pandu katu yman. Ame'ë ke a'e moĩ katu apo 'y. ¹⁴ I'ã ke jande py'a rehe moĩ, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kÿ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mã

peja ima'e katuha rehe har japandu: "Mā! Katu te" aja Tupā pe.

Tupā namō ihē apandu pandu

¹⁵ Jande rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihē ahendu. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja ipe. Tupā kotyhar ta rehe pehē pepy'a katu, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu tī: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja ipe. ¹⁷ Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja:

—Tupā! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pāi ke nde. Jande pāi keruhū nde. Nde katu te ame'ē ke nde. Ne'ā ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoī katu. Aja rahā, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ā mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tī. Aja rahā, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta. ¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ākā emupirer mi. Aja rahā, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tī. Ne namō a'eta ixo ta kī, aja nde erepandu. Ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hū ame'ē ke nde ereme'ē katu ta. Mā! Heta te hū ame'ē. Ame'ē ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tī.

¹⁹ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrātāha namō jande ke nde eremuhā katu. Māte hū nema'e pyrātāha! Ame'ē pyrātāha namō Kirisutu ke manōha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrātāha namō Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ē pyrātāha jande rehe ihī tī. Juja katu te riki. ²¹ Amō we pyrātāha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū te tī. Upa katu te ājā ta hendu katu ehe tī. Kapitā keruhū ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha. Aja rahā, pyrātā te hū ame'ē ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahā, kapitā keruhū ta ixo ta tī. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha tī — aja Tupā namō ihē apandu pandu pehē rehe har.

²² Kirisutu pe Tupā pandu:

—Kapitā keruhū te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū te a'e tī. ²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ākā, ame'ēja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ēja saka jamujā. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tī. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ixo tī. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

Jande ke Tupā muhā katu

2 Yman Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Tupā rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manō ame'ē ta aja pehē. ² Arahā kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Arahā Satana rehe pehendu

katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitā. (Ājā ramūi a'e.) ³ Jete riki. Yman Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja upa katu te jande tī. Jande japutar ame'ē ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tī. Ame'ē ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tī. Upa amō ta aja jande ke Tupā mupyrara ta me'ē te'e.

⁴ Apo anī. Johu jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū tī. ⁵ Yman jahendu ym ehe, a'erehe manō ame'ē ta aja jaxo. Arahā jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja rahā, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ēja saka riki. Manōha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namō kapitā keruhū aja jande ke a'e mu'am, ame'ēja saka tī. ⁷ Aja rahā, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa ngā pe mujekwa katu. Ame'ē ke aja te'eha mujekwa ta tī. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Aja jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu. ⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jō pehē ke a'e muhā katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Pehē ruhāha ke Tupā te'e me'ē. ⁹ A'erehe: "Mā! Jande jama'eha namō jande ke Tupā muhā katu" aja marā ka ym pepanduha. Katu pehē pexoha a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym te tī. ¹⁰ (Jande ke a'e muhā katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupā mujā. Katu jande, aja Tupā mujā. A'erehe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e. Kome'ē ywy keruhū mujā ym rahā we, Tupā pandu katu: "Ihē kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta kī" aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngā juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē māi pusu ngi pe'ar rahā, jundéu awa ta aja ym pe'ar. "Pehē pিরer ke pejupā ym ame'ē ta ke" aja pehē rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehē rehe puka puka hū ngā.) "Jande pিরer ke jajupā ame'ē ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naī.) Ame'ē jupāha japandu rahā, hete ngi ma'e ke jupā.

¹² Tupā rehe har pekwa ym rahā, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehē. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehē. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: "Pehē rehe ihē asak katu te ta" aja a'e pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke nixói pehē pe kwe. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē ruhāha rehe har pekwa ym te, aja kome'ē ywy keruhū pe pexo. Tupā rehe har pekwa ym te tī.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē 'y. Yman Tupā rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupā ngi paite pexo,

ame'ēja saka. Apo Tupã kotyhar ta ke pehë. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y. Pehë ma'e pe-ka'u te'eha pema'ema'e ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe Tupã kotyhar ta ke pehë apo 'y.

¹⁴ Mokõi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë mokõi awa ta huwanjan ta aja ixo. Ame'ë mokõi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ë ihĩ. Pe, Kirisutu manõ rahã, ame'ë ita kurar aja me'ë a'e upa ombor, ame'ēja saka. A'erehe ame'ë mokõi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngã juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta johu ngã ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngã ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ë te'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ë je'ëha. Ame'ë ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahã, mokõi awa ta riki johu ngã ixo. Mokõi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngã ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ë ta ke ixoty mujy'ar. ¹⁶ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Aja rahã, jande rehe Tupã parahyha ke a'e mukanim tĩ. Ngã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta juehe katu ixo. Johu ngã ixo. Pe, Tupã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã, Tupã koty mujywyr ame'ēja saka.

¹⁷ "Tupã namõ katu" ame'ë myrandu katu ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehë pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta Tupã rehe har ukwa we ame'ë ta ke. Pehë riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Yman Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta ke pehë. ¹⁸ Kirisutu manõ, a'erehe jande pái keruhũ namõ johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ. Jundéu awa ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. Ame'ë I'ã jundéu awa aja ym ame'ë ta py'a rehe ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ ame'ë ta pandu pandu katu tĩ.

¹⁹ Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pesarahã! Ixotyhar ta ke pehë. A'erehe amõ awa ta ym Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta aja ym pehë. Jande aja Tupã kotyhar ta aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehë tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehë tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehë tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

²⁰ Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja. Tupã ixo ame'ë ok aja ixotyhar ta ke. Tupã rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu tĩ. (Ame'ë ta riki jurujar katu py ame'ë ta ke a'eta.) A'erehe ame'ë ta riki ok keruhũ mu'am py, ame'ēja saka. A'engi ame'ë ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ēja saka tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka. ²¹ Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e mujy'ar. Petēihar aja ixo. Pe, amõ amõ heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhũ tiha te hũ oho ame'ēja saka ixo. Ok katu te ame'ë ke aja saka.

Ame'ë ke jandema'e sawa'e tema'e ke. ²² Pehë riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehë namõ upa katu te amõ jurujar katu ehe ame'ë ta jumuheta hũ ixo. Aja ok keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja saka.)

Jundéu awa ym ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu

3 Pehë riki amõ awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehë pe Jesu Kirisutu rehe har ihë apandu pandu.

(Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihë ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu. Ihë Páu. ² Ihë rehe Tupã ipy'a katu. Pe, ihë pe parakyha ke a'e me'ë. Pehë pe Jesu Kirisutu rehe har ihë apandu pandu. Ame'ë parakyha ke ihë pe a'e me'ë. Ame'ë ke pehendu, aja ihë akwa. Pe, pejurujar katu ehe.

³ Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë ke yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ë ke ihë pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ë rehe har a'eramõ ihë amupinim we mi. ⁴ Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kŷ. Ame'ë ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe. Apo ihë pe mujekwa 'y, a'erehe ihë akwa katu. Pe, ame'ë rehe har a'eramõ paper rehe ihë amupinim. Ame'ë rehe pesak rahã, pekwa katu ta tĩ.]

⁵ Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë ke ymanihar ta pe Tupã mujekwa ym. Apo ame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tĩ. A'eta pe Tupã mujekwa. ⁶ Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu. A'erehe Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu ame'ë ke jundéu awa ta pe Tupã pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu katu tĩ. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ë ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke ihë amuhã katu ta — aja.

Ame'ë pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e ke tĩ. Johu ngãma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngãma'e ke tĩ.

⁷ Tupã pandu ihë pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihëma'e pyrātãha ke ihë amondo ta nde pe — aja ihë pe.

Ame'ë parakyha ke a'e me'ë te'e ihë pe. ⁸ Upa Tupã kotyhar ta ngi har ihë riki katu ym te aja ihë akwa. Anĩ. Ihë pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu epandu eho — aja ihë pe.

Ame'ë parakyha ke ihë pe a'e me'ë. Mãte hũ Kirisutu katu te ha ke. Marã ka ym upa katu te ehe har amõ

panduha. Māte hū ehe har ihī. ⁹ Pe, ihē pe Tupā pandu tī:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta tī. Yman ame'ē ke amujekwa ym ngā pe. Apo ame'ē ke upa ngā pe emujekwa eho — aja ihē pe.

Upa katu te ma'e ke Tupā mujā. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e muhā katu ta tī. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ē ke a'e mujekwa ym te. ¹⁰ Apo anī. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Mā! Tupā ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupā ukwa katu te ma'e ke. Ame'ē ke amō koty koty Tupā mujekwa. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitā keruhū ta ke a'eta. Ājā ta ukwa katu tī. ¹¹ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Tupā jupandu jupe:

—Yman rahā ihē akwa katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe kŷ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ima'e ukwa katuha ke Tupā mujekwa ngā pe. Kirisutu manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. ¹² Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō japandu pandu katu inamō. Tupā ruwa koty japu'am, ame'ēja saka. ¹³ Ko apandu pehē pe. Pehē pe myrandu katu ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihē rehe pejumupyai pexo. Anī. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe pehē rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hū

¹⁴ Pehē riki jundéu awa ta ym. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhū namō ihē apandu pandu pehē rehe har. ¹⁵ Tupā riki jande pái keruhū. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. ¹⁶ Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Mā! Ne katu te hū! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrātāha emondo. Ne'ā riki mondo ta. Aja rahā, a'eta py'ahu te'e ta. ¹⁷ Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mā peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihī, ame'ēja saka mā peja Kirisutu ixo katu te. Mā peja amō ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahā pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hātā ame'ē hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhū pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tī. ¹⁸ Aja rahā, amō amō Tupā kotyhar ta namō kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa katu te ukwa katu rahā, katu tiki. Ame'ē Kirisutu ipy'a katuha ke marā ka ym amō mangaha. Ipe te hū aja saka. Pepaite hū aja saka tī. Ywate te hū aja saka tī. Typy te hū aja saka tī. Mā! Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke mā peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahā, nde aja a'eta ixo ta tī. Katu te aja

ixo ta tī. Jande pái keruhū! Upa nde pe ihē apandu — aja Tupā namō ihē apandu.

²⁰ Tupā namō ma'e ke japandu pandu. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrātāha jande py'a rehe ihī katu. Ame'ē namō i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tī. ²¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta ixo. A'erehe mā peja Tupā pe japandu katu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mā peja Tupā pe japandu katu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tŷ” aja ame'ē.

Jurujar katu ame'ē ta riki Kirisutu rete aja saka

4 Jandema'e sawa'e te rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. Ko ihē apandu pehē pe. Mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, Tupā pandu:

—Ihē ra'yr ta pehē — aja.

A'erehe mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo. ² “Katu te ihē” aja ym pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pemahy ym pehē juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Aja te'eha pexo. Amō ta rehe katu ame'ē ke pe-ma'ema'e katu. Aja pehē py'a katuha ke pemujekwa ngā pe. ³ Pehē johu aja Tupā'ā mujy'ar. Pehē peparahyha ke a'e mukanim pehē ngi, a'erehe mā peja johu katu aja pehē juehe pexo. ⁴ Jurujar katu ame'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteihar ame'ē. Tupā'ā riki peteihar a'e tī. Tupā mujekwa pehē pe:

—Ihē namō pexo ta kŷ — aja.

Ame'ē rehe peharō pexo. Ame'ē riki peteihar tī. ⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteihar a'e tī. Jurujar katu ame'ē ta ke jō Tupā muhā katu. Ame'ē pe jō awa ke uhā te hū. Jurujar katu ame'ē ta ke amō mujahuk rahā, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngā pe. Mujahuk rahā, peteihar ame'ē. Johu ngā ixo. ⁶ Tupā peteihar a'e tī. Upa jurujar katu ame'ē tama'e pái keruhū a'e. Peteihar a'e tī. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteihar a'e tī. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrātāha ke a'e muwyr tī. Peteihar ame'ē tī. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe mā peja peteihar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ē me'ē

⁷ Peteihar aja jaxo. Pe, amō koty koty ma'e ke Kirisutu me'ē me'ē te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ē me'ē. A'e putar aja a'e me'ē me'ē. Amō amō pe me'ē me'ē hū tī. Amō amō pe ta'yr mi me'ē tī. A'erehe myja Jesu me'ē me'ē, ame'ē namō mā peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ē ke jama'ema'e katu. ⁸ Ma'e ke me'ēha kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahā, heta ngā ke a'e raho inamō. Ame'ē ta ke a'e muputu'u ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē me'ē.” (“Muputu'u ame'ē ta ke” aja pandu rahā: “Jurujar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

⁹“A'e jupir oho” aja panduha ihī. Myja ame'ē my? Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe a'e wyjy py uwyr. ¹⁰Aja rahā, ywate ngi wyjy uwyr ame'ē ke jupir oho tī. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahā, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ē ywy keruhū rupi aja tī. A'e ixo tī. Ywa pe aja tī. A'e ixo tī. ¹¹A'e atu ima'e pyrātāha ke ixotyhar ta pe me'ē me'ē. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amō ta riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amō ta riki Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta ukwa ym ame'ē ta pe Tupā rehe har pandu pandu tī. Amō ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha ke mu'e tī.

¹²Aja rahā, upa Tupā kotyhar ta ukwa katu ta. Tupā je'ēha pandu pandu oho ame'ē ke ukwa katu ta tī. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tī. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. ¹³Aja rahā, upa jande peteīhar aja jaxo ta. Tupā rehe har peteīhar aja jakwa katu ta jaxo. Tupā ra'yr rehe har jakwa katu te ta tī. Aja rahā, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahā, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tī.)

¹⁴Aja rahā, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahā, jarusu ra'yr aja saka. Amō koty koty ngi wytyu peju uwyr rahā, amō koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhū raho raho. Ta'yn rahā, ame'ēja saka. Aja rahā te'e mu'e ame'ē ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amō koty koty Tupā rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ē ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ē namō muka'u te'e. ¹⁵Aja rahā, katu ym. Kuja katu. Amō ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jeteihar te ke japandu. Aja amō amō we Kirisutu aja jande tī. Katu te aja jaxo tī. A'e riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.) ¹⁶Aja rahā, a'e putar ame'ē ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngā ixo rahā, awa rete katu ame'ēja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteī ma'e ke ma'ema'e katu rahā, amō ta py'a ke mātā katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahā, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hū ta. Ipy'a katuha namō muhury katu te we hū ta. Tuwete oho, ame'ēja saka ta. (Aja rahā, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hū ta. Ixotyhar ta py'a ke mātā katu ta ngā juehe tī.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahā, a'e riki pyahu aja saka

¹⁷Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pehē pe. Hātā ihē apandu pehē pe. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym pexo tī. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jaxer ai. ¹⁸Jetehar te ke ukwa ame'ē ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ājā ramūi a'e.) Tupā rehe har a'eta ukwa ym te. “Anī” aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhāha nixói a'eta rehe. Tupā me'ē, ame'ē ke nixói te a'eta pe. ¹⁹A'eta huxī

ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Amō kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō a'eta putar. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta.

²⁰Pehē riki aja ym pehē. Kirisutu rehe har pejumu'e rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym, aja pekwa katu. ²¹Jetē! Ehe har pehendū. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe jeteihar te ke amō ta mu'e pehē pe. Jesu riki jeteihar te ke mu'e. Ame'ē ke pehē pe amō ta mu'e tī. ²²A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ē ma'ema'eha ke jō peputar rahā, amō amō we hū pexoha mujaxer aja riki oho. ²³Pehē py'a pyahu aja Tupā mukatu ta me'ē te'e. ²⁴Pehē pexoha pyahu aja pexo ta me'ē te'e tī. Ame'ē riki Tupā katuha aja riki. Aja rahā, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

²⁵(Tupā katuha aja pexo tī.) A'erehe mā peja amō Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jeteihar te ke pepandu ta me'ē te'e. ²⁶Amō ta rehe peparahy rahā, ame'ē namō ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namō aja te'e pytun oho. Aja ym pehē. (Pahar pehē py'a pemujuwyr ehe.) ²⁷Peparahy pexo rahā, Satana pe: “Jaka'u te'eha jama'e jahorahā” aja pepandu, ame'ēja saka riki. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tī. Katu ym aja. ²⁸Yman amō tama'e ke aja te'e amō mukanim ixo rahā, mā peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namō tamatarer pyhyk. Pe, ame'ē pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī.

²⁹Amō rehe juru ai ym pexo. Je'ēha katu ame'ē ke jō pepandu. Aja rahā, amō amō ta ke pemuhury katu ta. Aja rahā, pehē rehe hendu ame'ē ta hury katu ta tī.

³⁰Tupā'ā ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, Tupā'ā ke pemupyai ta.) A'e riki pehē py'a rehe ihī katu. A'erehe pehē riki Tupāma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ā ihī katu pehē py'a rehe, a'erehe inamō pexo katu te ta, aja Tupā mujekwa katu pehē pe.

³¹Amō rehe ahy te pesak ame'ē ke pehē py'a ngi pemukanim. Amō ta namō peje'ē je'ē hū ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Upa peparahyha ke pehē py'a ngi pemukanim tī.

³²Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehē py'a katu pehē juehe pexo. Pehē py'a pemujuwyr pehē juehe pexo. Kirisutu manō. A'erehe pehē rehe ipy'a ke Tupā mujuwyr. Aja pehē py'a pemujuwyr pehē juehe pexo tī.

Amō ta rehe pepy'a katu

5 Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehē. A'erehe a'e katuha aja mā peja pexo katu ta kŷ tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu.) ²Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manō. Ame'ē pe jande ke a'e muhā katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amō ta rehe pehē pepy'a katu ta me'ē te'e tī. Aja pexo katu tī. Kirisutu manō rahā, ma'e ke Tupā pe a'e me'ē, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu. Ma'e pihe katu ame'ēja saka tī. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu tī.

Tupã kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ë te'e

³ Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. "Amõ kũjã ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. "Amõ sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym tĩ. Upa ka'u te'eha katu ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym tĩ. Aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. Tupã kotyhar ta ke pehë, a'erehe katu ym. ⁴ Pehë je'ëha namõ amõ ta ke pemuhuxĩ rahã, katu ym tiki. Je'ëha ka'u te'eha pepandu rahã, katu ym tiki tĩ. Jaxer ame'ë ke pepandu rahã, katu ym tiki tĩ.

Kuja katu tiki. Tupã pe kuja pepandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja pepandu rahã, katu tiki.

⁵ Jete. Amõ kũjã rehe ka'u te'e rahã, ame'ë ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e ame'ë ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ hũ ame'ë ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ rahã, ma'e'ã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ, ame'ëja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ë ta riki amõ ta ke muka'u te'e. Je'ëha ka'u te'e ame'ë namõ muka'u te'e. Pehë tĩ. Muka'u te'e tar katu pehë ke tĩ. A'erehe mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁷ A'erehe ame'ë ta namõ pexo ym. Muka'u te'e ame'ë ta namõ pexo ym.

Tupã kotyhar ta weraha aja saka ame'ë pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ë pe pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa ym. Apo Tupã kotyhar ta ke pehë 'y. A'erehe weraha aja ame'ë pe pexo katu 'y. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. A'erehe mã peja weraha aja ame'ë pe pexo katu apo 'y. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. ⁹ Tupã rehe har pekwa katu rahã, weraha aja ame'ë pe pexo katu. Aja rahã, pema'ema'e hũ ta. Kuja. Amõ ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ. Jete har te ke jõ pepandu pandu ta tĩ. Aja pexo katu ta. ¹⁰ Weraha aja ame'ë pe pexo rahã, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke pema'ema'e katu tĩ. ¹¹ Pytuniha aja ame'ë pe ixo ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e. Ame'ë ta namõ mã peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngã pe. "Mã peja ym" aja pepandu ngã pe. ¹² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ë rehe har amõ pandu rahã, huxĩ hũ amõ. ¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amõ moĩ rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngã pe mujekwa. Aja rahã, ame'ë riki katu ym te, aja ngã pe mujekwa katu. (Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my tĩ. Tupã koty muruwak ta my tĩ.) ¹⁴ Ma'e ke ngã pe mujekwa katu rahã, ame'ë riki weraha pe moĩ. A'erehe amõ pandu: "Nde ereker ereju ame'ë ke epak!

Nde eremanõ, ame'ëja saka. Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ëja saka." (Tupã rehe hendu ym ame'ë ta manõ, ame'ëja saka ixo. Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe a'e muwera, ame'ëja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahã! Pehë pexoha katu aja pexo. Ukwawa ym ame'ë ta aja ym pexo. Ukwawa ym ame'ë ta Tupã rehe har ukwa ym. Ukwawa katu ame'ë ta aja pexo tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. ¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta heta ixo apo 'y. A'erehe amõ kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ë ke pema'ema'e. ¹⁷ Weraha aja ame'ë pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehë pexo ame'ë ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehë py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ë pehë ke mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja Tupã'ã ihĩ katu pehë py'a rehe. ¹⁹ Pehë py'a pejumuhury katu pehë juehe rahã, Ndawi riki jyngariha mupinim, ame'ë ke pepandu pandu pehë jupe. Tupã rehe pejyngar tĩ. Tupã rehe har pepandu, ame'ë ke pejyngar tĩ. Pehë pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pekwaaha namõ jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehë ruryha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. ²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pepandu. Jande pái keruhũ a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe pehendu katu pehë juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ë ta te'e! Pehë pe apandu ta apo! Pehë sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te je'ëha rehe pehendu katu tĩ. ²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitã aja saka. Aja Kirisutu tĩ. Jurujar katu ehe ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ë ta ke muhã katu. Jurujar katu ame'ë ta riki hete aja saka. ²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ë te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehë pe apandu tĩ. Pehë rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ë ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhãha ke rehe a'e muhupy. A'erehe manõ. Aja pehë rakehar ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁶ Pe, jurujar katu ame'ë ta py'a ke Kirisutu juhyk rahã, Tupã pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ë ta ke amõ ta mujahuk rahã, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ë ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupã je'ëha rehe hendu katu rahã, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tĩ.

²⁷ Aja jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'e juhyk rahã, ame'ë ta ke ixoty a'e muhyk ta kÿ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ëja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ë ke nixói te ta a'eta pe. ²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ë te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahã, a'e juehe ipy'a katu tĩ. ²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ë ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ë ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amõ juehe juhahu katu tĩ. ³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ë ta rehe Kirisutu haihu katu. ³¹ Jumendaraha rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namõ ixo katu.

Mokõihar riki peteïhar aja ixo" aja panduha ihĩ.

³² Mã! Ame'ë jetehar te ke Tupã je'ëha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihë akwa. Jurujar katu ehe ame'ë ta riki Kirisutu namõ peteïhar aja ixo. ³³ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke pehë pe katu tĩ. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ë te'e tĩ.

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ë te'e

Tajyr ta aja tĩ, hendu katu ta me'ë te'e tĩ

6 Ta'yn ta! Kurumĩ ta! Kÿjätãi ta! Tiha ame'ë ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë pái ta rehe pehendu katu ta me'ë te'e. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e. ² Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ: "Nde pái rehe ehendu katu. Ne mäi rehe aja tĩ. Ehendu katu tĩ." Ame'ë je'ëha namõ ma'e manga katuha ke Tupã moĩ. ³ Kuja moĩ:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahã, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ë ywy keruhũ pe yman nde erexo ta — aja Tupã manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ë te'e. Kurumĩ ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ë te'e tĩ. Kÿjätãi ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ë te'e tĩ.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn mäi ta tĩ. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehë ra'yr ta pe aja tĩ. Pehë rajyr ta pe aja tĩ. A'eta ke pemuparahy ym tĩ. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahã, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahã, pehë rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ë te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehë jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namõ pehendu katu a'eta rehe. Mokõi pekwha namõ pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ëja saka pehë jar rehe peparaky katu. ⁶ Pehë rehe pehë jar usak ixo rahã jõ, peparaky katu my? Anĩ. A'eta usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Pehë rehe a'eta usak ixo rahã jõ,

peparaky katu rahã: "Mã! Miasu riki paraky katu te" ame'ë panduha ke jõ peputar. Katu ym aja. Kirisutu-ma'e miasu aja pehë. A'erehe sehar pehë jar usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu te. ⁷ Pehë riki miasu ta ke. Peparaky rahã, pehë ruryha namõ peparaky katu. Sawa'e ta rehe jõ peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehë rury katuha namõ peparaky katu. ⁸ Pesarahã! Kuja pekwa pekwa pexo tĩ. Se katu aja amõ paraky rahã, ame'ë namõ ywa pe ma'e katu ame'ë ke jandema'e sawa'e te me'ë me'ë katu ta. Upa katu te ngã pe a'e me'ë me'ë katu ta. Miasu ta pe aja tĩ. Me'ë katu tĩ. Miasu aja ym ame'ë ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë ta tĩ. Se katu aja paraky a'erehe me'ë me'ë katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihë apandu apo tĩ

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehë pe ihë apandu tĩ. Pehë pe ipy'a katuha namõ miasu ta paraky. Aja pehë pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ë ta pe: "Pahar peparaky ym rahã, nde ke ihë anupã ta" aja ym pepandu. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ë ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehëma'e miasu ame'ë ta aja pehë riki ixotyhar ta ke tĩ. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ëma'e ke pehë tĩ. Ngã pe juja katu te a'e ma'e ke me'ë me'ë katu ta tĩ. A'e usak rahã: "Ko miasu ta ke" aja ym ipe. "Ko miasuma'e jar ta" aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehë pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupãma'e mundeha namõ pexo katu

¹⁰ A'ejõhar panduha ke ihë apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehë. A'erehe ima'e pyrätãha namõ pexo katu. Ame'ë namõ pehë py'a ke pemätã katu pexo. ¹¹ Ima'e mundeha aja me'ë Tupã me'ë pehë pe. Ame'ë namõ pexo katu. Aja rahã, Satana riki pehë ke muka'u te'e ym ta. (Äjã ramüi a'e.) ¹² Amõ awa ta namõ jajumai mai jaxo my? Anĩ. Aja ym. Äjã ta namõ jajumai jaxo, ame'ëja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tĩ. A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ ta. ¹³ A'erehe Tupãma'e mundeha aja me'ë namõ pexo katu. Pe, mupyraraha pehë rehe uhyk rahã, pehë ke pehë ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ë mupyraraha upa rahã, pete'e pexo katu ta rĩ.

¹⁴ A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupãma'e mundeha aja me'ë namõ pexo. Kuja. Sonda ta aja pehë ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahã, jetehar te ke namõ pexo katu. Sonda ta aja pehë juehe ita kamixa pemunde tĩ. Aja rahã, Tupã pandu: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe" aja pexo katu.

¹⁵ Sonda ta aja pehë py rehe har pemunde tĩ. Aja rahã, pahar myrandu katu ke amõ ta pe pepandu peho. "Pehë py'a ke Tupã muhury katu ta." Ame'ë myrandu katu ke pepandu peho. ¹⁶ Sonda ta aja pehë jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujuhar katu pexo. Aja rahã, ame'ë pe upa u'y hapu ame'ë

ke pemuwe ta tĩ, ame'ēja saka tĩ. Satana ombor ame'ēja saka tĩ. (Ājã ramũĩ a'e.) Ombor rahã, pejurujuar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ẽ u'y hany ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ēja saka tĩ. ¹⁷ Sonda ta aja pehẽ ãkã rehe har pehẽ ãkã rehe pemoĩ tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarã namõ pexo katu. Pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ katu, ame'ẽ ke aja saka. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke pepandu pandu. ¹⁸ Aja Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta ký! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

¹⁹ Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu.

²⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta. A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

²¹ Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

²² Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujuar katu, a'erehe upa pehẽ mu ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ixo. Mã peja ame'ẽ ke a'eta mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

SIRI

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: "Katu tiki" aja. Tupã pe pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. "Mã peja Jesu ukwa katu aja pehë tĩ" aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe. Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

1 Ihë Páu. Timo ihë namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutu-ma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehë pe paper pinim ke ihë amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihë amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihë apandu pandu

³ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe ihë apandu pandu. Aja te'eha ihë. ⁴ Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihë pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihë apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihë apandu pandu axo rahã, ihë pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu rahã, ihë rury katuha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe ihë apandu katu. ⁶ Pe, kuja ihë akwa katu te. Pehë pejurujar katu py rahã, I'ã ke pehë py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehë ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: "Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehë tĩ" aja.

⁷ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã, ihë rury katu. Pehë rehe ihë apy'a katu, a'erehe ihë rury katu. "Myrandu katu ke epandu eho" aja Tupã ihë pe. Ame'ë parakyha ke ihë ama'ema'e. Aja ihë axo rahã, ihë pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihë axo rahã, aja ihë pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã

we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihë apu'am. "Jesu rehe har myrandu katu riki jete har te ke" aja ihë apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã. ⁸ Pehë rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihë apy'a katu tĩ. Jete har te ke ihë apandu. Ame'ë ke Tupã ukwa katu.

⁹ Kuja pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu: —Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ë ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ.

¹⁰ Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. "Katu ym ame'ë ta" aja amõ ta pandu ym te ta tĩ. ¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ë namõ katu ame'ë ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki — aja Tupã namõ pehë rehe har ihë apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu katu

¹² Ihë mu ta! Ihë rehe har pekwa katu aja ihë aputar katu. Mãte we ihë axoha kwe. Apyrara hũ axo kwe. (Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amõ amõ we hũ amõ ta ukwa katu te we ixo. ¹³ (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihë ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Ame'ë ke se ixo ame'ë ta ukwa. Kirisutu rehe har ihë apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihë. A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Ame'ë ke upa amõ ta ukwa. Ame'ë ke kapitã rok harõha ta ukwa katu tĩ. ¹⁴ Kyndaha pe ihë axo. Anĩ. Ihë py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupã je'ëha ke a'eta pandu pandu katu tĩ. Ngã ngi kyje ym ha namõ pandu pandu.

¹⁵ Jete! Amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. "Jande japandu rahã, jande rehe Páu jyty'ym ta" aja ame'ë ta ukwaha naĩ. A'erehe ame'ë ta pandu pandu.

Ihë namō je'ē hātā tā tar katu tī. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tī. Muka'u te'eha namō a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har pandu pandu rahā: "Peme'ē ta katu" aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ē ke rehe heta ngā hendu. A'erehe kyndaha pe ihē axo rahā, ihē riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naī.

Amō ta anī. Amō ta ihē rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jete har rupi pandu pandu. Kapitā ruwa koty ihē apu'am rahā: "Jesu rehe har myrandu katu riki jete har te ke" aja ihē apandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihē rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihē pe. Ka'u te'eha namō amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jete har rupi amō ta pandu pandu tī. Mokōihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihē rury katu ihē axo.

¹⁹ Ihē rehe har Tupā namō pepandu pandu. "Páu ke kyndaha ngi emuhem" aja. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta tī. Aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. Tupā'ā ihē rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ē ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta tī. Aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. ²⁰ Ihē riki Kirisutu rehe har ihē apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē jō ihē aputar katu. Aja ym rahā, ihē ruxī ta. Ihē py'ahu ta me'ē te'e. Aja te'eha ihē axo. Amanō ta nahā my. Aja rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Kirisutu rehe har amō ta pandu. Aja ihē aputar. Ko axo we nahā my rī. Aja rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Kirisutu rehe har amō ta pandu tī. Aja ihē aputar tī.

²¹ Ihē atu ko axo we rahā, Kirisutu rehe har: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja ihē apandu axo. Ihē amanō rahā, amō ta Kirisutu pe pandu ta: "Ne jō riki katu te me'ē ke." Aja rahā i'ar koty te we katuha. ²² Pe, ko ihē axo rahā we Kirisutu rehe har ihē apandu pandu katu te we axo. Myja ihē aputar katu my? Akwa ym. ²³ Ihē amanōha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihē akwa. Ihē amanō tar katu. Aja rahā, Kirisutu namō ihē axo ta kŷ. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. ²⁴ Pehē pe anī. Ko axo rahā we, katu tiki pehē pe. (Aja rahā, amō we Kirisutu rehe har pehē pe ihē amu'e ta rī.) ²⁵ Aja akwa. A'erehe ihē amanō ym we ta rī. Pehē namō ihē axo we ta rī. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e we ta axo rī. Aja rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Aja rahā, pehē rury katu te we ta pexo. ²⁶ Pe, amō we pehē namō ihē axo rahā, Jesu Kirisutu pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihē ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē myrandu ke amō mu'e, aja pexoha katu ta me'ē te'e. Aja rahā, pehē pexoha rehe har ihē ahendu ta. Pehē rehe ihē asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehē rehe har ihē ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Pehijar ym. Aja ihē ahen-

du ta. Aja rahā, katu te. Myrandu katu rehe amō ta jurujar katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe ame'ē ke pehē johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu ta tī. Aja rahā, katu te tī. ²⁸ Pehē ke amō ta mupyrara rahā, a'eta ngi pekyje ym. Pehē py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahā, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ē ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehē anī. Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pemujekwa katu. A'e riki pehē ke muhā katu ta. ²⁹ Pehē pe Tupā pandu: "Pehē rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amō we tī. Ehe har pepandu pandu peho tī. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara ta tī" aja Tupā pandu. ³⁰ Ihē aja pehē tī. Mu'eharan ta namō peje'ē je'ē hū tī. Aja pexo tī. Aja rahā ame'ē ta mu'e ame'ē ke pemukanim ta tī. A'erehe ihē aja pehē tī. Yman ame'ē ta namō ihē aje'ē je'ē hū tī, aja pekwa. Apo aja ihē axo tī. Aja pehendu tī.

Kirisutu rehe har

2 Kirisutu riki pehē py'a ke mātā. Pehē rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehē ke muhury katu. Tupā'ā namō pehē juehe katu pexo. Amō ta rehe pepy'a katu. Amō ta rehe pepyrara pesak tī. ² Ko apandu pehē pe. Ihē aja juja katu te pekwa pekwa pexo tī. Jumai ym ha namō pexo. Pepy'a katu pehē juehe. Peteihar aja pexo. Aja rahā, ihē ke pemuhury katu te ta. ³ Ma'e ke pe-ma'ema'e rahā, amō ta pandu my: "Mā! Katu hū peme'ē ta." Ame'ē panduha peputar my? Mā peja ym aja. "Mā! Jande jō katu te" aja ym pekwa pekwa pehē juehe har. Amō ta katuha riki pehē 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amō ta 'ar koty te we pehē katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tī. ⁴ Amō ta pe kuja pepandu katu: "Pehē namō jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ē ta pehē pe: "Pehē namō jande jama'ema'e ta tī" aja. Juja katu te ma'ema'eha ngā jupe. Aja katu. Pehē-ma'e ke rehe jō pesak ym pexo. ⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mā peja pekwa pekwa katu pexo tī. "Mā! Ihē katu te ihē" aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ "Tupā aja a'e tī. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrātāha namō Tupā aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anī. Aja ym riki.

⁷ Kuja a'e ukwa tī. Upa katu te ywa pe ixo ame'ē ta ke jeje a'e hijar. Tupā aja ame'ē ke hijar uwyr tī.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ē ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa.

Tupā rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manō. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō.

⁹ Manōha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ē ke a'e aja Tupā mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujwyr raho. A'erehe amō ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ē amō nixói te.

¹⁰ Aja rahā: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ē ta ipynarāi pe wapyk ta. (Ame'ēja ipy'a ke moī moī katuha ke mukwera ta.)

Aja upa katu te ngã wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tĩ. Aja ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ. Mupyraraha renda pe ihĩ, ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ moĩ ta ehe tĩ.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã, Tupã pe: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja pandu ta tĩ. A'e riki jande pái keruhũ te.'

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Pesarahã! Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehenduku katu. Apo pehẽ namõ axo ym. Ko amõ we panduha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ame'ẽ rehe pehenduku katu ta me'ẽ te'e tĩ. Kujã. Pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke a'e poir, ame'ẽja saka. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amõ we ame'ẽ ke pema'e ta my, ame'ẽ pekyjeha namõ katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e. ¹³ Ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr pehẽ pe. A'erehe a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tĩ.

¹⁴ Upa ma'e ke pema'e rahã, pehẽ ruryha namõ pema'e pexo. Peje'ẽ hãtã tã ha namõ aja ym pema'e.

¹⁵ Aja rahã: "Pehẽ katu ym" aja amõ ta pandu ym ta. Pehẽ py'a juhyk, aja Tupã ra'yr ta katu aja pexo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ixo tĩ. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã, pehẽ riki amõ kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta ke pehẽ aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. ¹⁶ Aja rahã, myja ngã ke Tupã muhã katu, ame'ẽ rehe har ngã pe pepandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e katu, aja pemujekwa ihẽ pe. Aja rahã: "Pesarahã! Siri ok ta pe har ta katu" aja ihẽ apandu ta. Kirisutu jywyr rahã, aja ihẽ apandu ta. Aja ihẽ rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupã pe pepandu: "Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamoĩ moĩ katu nde rehe" aja pepandu. Pe, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ apandu katu te we axo rĩ. A'erehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we ehe. A'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta my? (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe.) Aja rahã, ihẽ rury katu ta axo. Pehẽ aja ihẽ rury katu ta axo tĩ. ¹⁸ Aja pehẽ tĩ. Pehẽ rury katu ta me'ẽ te'e. Ihẽ aja pehẽ rury katu ta pexo tĩ.

Pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Pe, pehẽ ngi Timo jywyr rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta uwyr ihẽ pe tĩ. Aja rahã, (katu pexo aja ahendu rahã,) ihẽ rury katu ta ihẽ axo. ²⁰ Ihẽ aja a'e jõ pehẽ rehe a'e jumupyai ixo tĩ. Myja pexoha apo my, aja pehẽ rehe har a'e jumupyai

ixo. ²¹ Amõ ta anĩ. Juehe har ixoha rehe har jõ sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ẽ parakyha ke ma'ema'e tar ym. ²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tĩ. Mokõihar ta paraky katu. Aja ihẽ namõ myrandu katu ke Timo pandu pandu tĩ. (Ihẽ ra'yr aja a'e.) ²³ Myja se ihẽ axo ta my? Kyn-daha ngi ihẽ ahem ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Aja akwa. ²⁴ Pe, Tupã putar rahã, ihẽ atu pehẽ rehe asak ta aho. Yman ym rahã ihẽ asak ta aho.

Pehẽ koty Eparondi ke ihẽ amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehẽ koty ihẽ amondo ta me'ẽ te'e, aja akwa. Ihẽ mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihẽ pe. Pehẽ pemuwyr ame'ẽ ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Mujekwa katu tĩ. ²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehenduku katu tĩ. ²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manõ. Anĩ. Tupã pyrara usak ehe. A'e ke rehe jõ ym pyrara usak. Ihẽ rehe pyrara usak tĩ. A'erehe manõ ym. Manõ rahã, i'ar koty te we ihẽ pyai ta tipe tĩ. ²⁸ Anĩ. A'e manõ ym. A'erehe pahar pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahã, pehẽ rury katu ta. Aja rahã, ihẽ apyaiha ke upa kanim ta tĩ. ²⁹ Pehẽ koty a'e uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ ruryha namõ pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Pehẽ mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ẽ sawa'e ta rehe har: "Katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja pekwa pekwa katu tĩ. ³⁰ Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ẽ ke a'e tĩ. Arahã tate a'e manõ. Pyrara ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ẽ sawa'e rehe har: "Katu ame'ẽ ke a'e" aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehẽ pexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ py'a ke pemãtãha. A'erehe a'e riki ihẽ py'a ke mãtã katu.

"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe" aja Tupã pandu

3 Ihẽ mu ta! Amõ we ihẽ amupinim ta. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Amukwehe pehẽ pe ihẽ apandu, ame'ẽ juja katu te paper pinim ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ihẽ py'a jukwa ym riki. Ihẽ amondo rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Amõ mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ. Muka'u te'e hũ amõ ta ke tĩ. Amõ pিরer ke jupã ta me'ẽ te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupã rahã, Tupã kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naĩ.) ³ Anĩ. Jande atu Tupã kotyhar ta ke. Ame'ẽ jakwa katuha ke Tupã moĩ, jande py'a rehe. I'ã ke jande py'a rehe moĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupã rehe jande py'a ke jamoĩ moĩ katu. Jesu Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe manga-

ha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

⁴ Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pīrer jupāha ke rehe ihē ajurujar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō jurujar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajurujar katu ta tipe. ⁵ Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pīrer ke amō jupā. Aja rahā, jundēu awa te ke ihē, aja amujekwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pāi ta riki jundēu awa ta ke. Jundēu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī. ⁶ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar katu te tī. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo kwe. Amō koty a'eta ukwa, aja ihē akwaha naī, a'erehe ihē amupyrara hū a'eta ke axo. Moise je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, katu ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe naī. Aja ihē tī. Nixōi ma'e aka'u te'eha ama'eha ihē pe, aja ihē akwaha ihē jupe naī.

⁷ Pe, ihē axoha riki katu te, aja akwaha naī. Apo ame'ē ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe aja ihē akwa katu apo 'y. ⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amō koty ihē akwa. Amō riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihē akwa. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Ehe har ihē akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihē ahijar. Ame'ē jaxer aja akwa. Aja rahā, Kirisutu kotyhar te aja ihē axo. ⁹ Pe, Kirisutu namō ihē juehe katu ihē axo. Moise je'ēha rehe ihē ahendu katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu my? Anī. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta kŷ. ¹⁰ Kuja ihē aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jō ihē akwa tar katu te we hū ihē axo rī. Tupāma'e pyrātāha ke aja tī. Akwa tar katu te we hū ihē axo tī. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahā, pyrātāha namō mukwera katu muhem. Ame'ē ke ihē akwa tar katu te we ihē axo tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara. A'e aja ihē ke amō ta mupyrara ta aja ihē aputar axo tī. A'e manō. A'e aja ihē aputar katu tī. ¹¹ Pe, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, ko ihē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Aja ihē aputar tī.

Kirisutu ixoha aja ihē axo tar katu tī

¹² Upa katu te ehe har ihē akwa katu, aja ym ihē apandu. Uhyk ym we rī. Upa katu te akwa ym we rī. A'erehe tapijar te'e we ihē ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihē ke muhā katu. Ixotyhar ke ihē. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihē ajumu'e axo tī. ¹³ Ihē mu ta! Ko pehendu katurahā! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rī. Aja akwa katu. Kuja ihē axo ta apo 'y. Ymanihar ihē axoha rehe har ihē akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihē ruwa koty ihī ame'ē ke rehe ihē akwa akwa ta axo. ¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ē

rehe aharō katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihē tapijar te'e we ajumu'e ihē axo.

¹⁵ Jande johu Tupā rehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Aja me'ē ta rahā, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ē te'e. Aja amō ta putar ym rahā, amō koty ukwa rahā, ame'ē ke Tupā mujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tī.) ¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ē te'e. Jamu'e katu te we ta me'ē te'e tī.

Ywa pe har ta aja pehē a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihē mu ta! Mā peja ihē axoha aja pehē johu tī. Myja katu jaxoha my? Ame'ē ke jamujekwa pehē pe. Aja amō ta ixoha katu rahā, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehē tī. Pexoha katu tī. ¹⁸ Amō amō we hū apandu pehē pe. Ihē apyaiha namō apandu we ta amō tī. Kuja. Amō ta heta ixo. A'eta ixoha riki amō koty. Jaxer riki. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amō ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rī. ¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jō ipy'a ke a'eta moī moī. Tupā rehe moī ym. Kome'ē ywy keruhū pe ixoha rehe har jō a'eta ukwa ukwa ixo tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahā, katu aja a'eta ukwaha jupe naī. Huxī ym riki. ²⁰ Jande riki amō koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhāha rehe jaharō hū jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhāha. Jaharō hū jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. ²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kŷ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ē ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kŷ. Pyrātāha namō jande ke a'e muruwak ta kŷ. A'erehe upa katu te ngā hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

Pehē py'a pemujywyr pehē juehe

4 Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu. Pehē rehe ihē asak tar katu tī. Ihē ke pemuhury katu. Pehē ngi ihē ruxī ym. Ko apandu pehē pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kūjā ta pe ihē apandu. Ewo pe. Syn pe amō. (Peje'ē je'ē pehē jupe, aja ihē ahendu.) A'erehe mā peja pehē py'a pemujywyr katu pehē juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē anam ta aja pehē.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ē kūjā ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tī. Aja rahā, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ē kūjā ta riki ihē namō myrandu katu ke pandu pandu hū tī. Amō sawa'e aja tī. Keremē ke. Amō ta heta aja tī. Ame'ē ta ihē namō myrandu katu ke pandu pandu tī. Upa ame'ē ta rer ke ima'e paper rehe Tupā mupinim katu. Uhā te hū ame'ē ta rer ke ame'ē paper rehe ihē.

Pehē rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namō pehē juehe katu pexo. A'erehe pehē rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tī. Mā peja pehē rury katu pexo.

⁵ Mā peja upa amō ta rehe katu ame'ē ta ke pehē, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr Tate. ⁶ Upa ma'e ke rehe pe-jumpyai ym pexo. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu. Inamō pepandu rahā, ma'e ke nixói te pehē pe ame'ē ke pepandu ipe. "Ne jō riki katu te me'ē ke" ame'ē panduha namō pepandu ipe. ⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē py'a ke Tupā muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amō ukwa katu. Tupā riki muhury katu rahā, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihē mu ta! Ko a'ejōhar panduha ke apandu pehē pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. "Mā katu ko" aja amō ta pandu, ame'ē rehe har pehē py'a pe aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Jete-har te ke aja tī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ma'e ke muhuxī ym amō ke, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Ma'e jaxer ai ym ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Amō ta rehe ipy'a katu, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. "Peme'ē panduha katu" aja amō ta pandu, ame'ē rehe har aja tī. Pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Aja rahā, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa katu pexo.) ⁹ Ma'e ke ihē amu'e pehē pe. Aja pema'ema'e katu tī. Ihē axoha rehe pesak. Aja pexo tī. Pe, pehē namō Tupā ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ē ke a'e.

Ihē pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehē pe apandu: "Katu pehē"

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe ihē rury katu te hū. Tupā pe ihē apandu tī: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Heta te hū jahy kanim, pe, apo ihē rehe pehaihu katu tī. Ihē pe tamatarer pemuwyr tī. Aja ihē rehe pehē pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihē pe. A'erehe ihē rury katu te hū ihē. Ihē rehe peharái, aja ym apandu. Ihē rehe peharái ym. Tamatarer pemuwryriha pemanga tipe. Ame'ē ke akwa katu. Anī. Marā ka ym tamatarer ihē pe pemuwryriha. Ame'ē ke akwa katu tī. ¹¹ Ihē rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahā, ihē apyrara ym axo. Upa ma'e ihē axoha rehe ihē rury katu. Aja ihē akwa katu. ¹² Ihēma'e ym te aja ihē axo

rahā, ihē rury katu axo. Ihēma'e hū aja axoha ke ihē akwa katu tī. Aja axo rahā, ihē rury katu tī. Aja ihē ajumu'e katu. A'erehe ihē myahy te rahā, ihē rury katu. Ihē āpū rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Ihēma'e ym te rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Ma'e heta rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Aja te'eha ihē. Amō amō renda pe ihē axo rahā, ihē rury katu. ¹³ Upa katu te ma'e ke ihē rehe uhyk rahā, ihē rury katu. Pырātāha ke ihē pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihē rury katu.

¹⁴ Pe, ihē apyrara rahā, ihē rehe pehaihu katu. Aja rahā, katu tiki. ¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehē. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihē apandu pandu py pehē pe. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, pehē jō riki ihē pe ma'e ke peme'ē katu. Aja pekwa katu. Pehē jō ma'e ke rehe pekyty'ŷ ym ihē pe. Ihē apyrara rahā, pehē jō pepyai tī. ¹⁶ Pe, Tesaron ok ta pe ihē axo rahā, ihēma'e ke nixói te. Arahā ihē pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokōihar pemuwyr tī. ¹⁷ Ame'ē ke ihē apyhyk rahā, ihē rury katu. Ame'ē rehe jō ym. Tupā koty pehēma'e ke ihī hū ta, aja saka. Ame'ē pehēma'e hetaha ke ihē aputar katu riki. ¹⁸ Jete. Upa katu te ihē pe pemuwyr. Ame'ē ke upa ihē apyhyk. Pemuwyr te hū. Upa ma'e ihē aputar ame'ē ke kohī apo. Pemuwyr ame'ē ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihēma'e kohī. Pemuwyr ame'ē ke Tupā koty ma'e pihe katu, ame'ēja saka. Tupā hury katu ehe. Ymanihar ta Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, ma'e pihe katu ame'ē ke mutakāxī. Hapy, ame'ēja mutakāxī. Aja ihē pe pehē pemuwyr ame'ē ke tī. (Tupā ke pemuhury katu ame'ē ke tī.) ¹⁹ Pe, pehēma'e ke upa katu te nixói te rahā, ame'ē ke Tupā me'ē me'ē ta, pehē pe. Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namō pehē juehe katu pexo, a'erehe pehē pe a'e me'ē me'ē katu. ²⁰ Tupā riki jande pái keruhū. "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. "Amen." Ame'ē: "A'e tŷ."

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehē koty Tupā kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tī. A'eta pe katuha ke ihē amondo axo. Se Hom ok ta pe amō ta ixo. Pehē mu ta aja a'eta tī. A'eta mondo ixo tī. Pehē pe katuha ke mondo ixo tī. ²² Se Tupā kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pehē pe katuha ke mondo ixo tī. Kapitā keruhū rok pe Jesu kotyhar ta amō ta ixo. Kapitā keruhūma'e parakyha ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta katuha ke mondo ixo pehē pe tī. ²³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu usak katu.

Upa.

KORO

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ě ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ě paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě ta pe amō ta amō koty mu'e ixo. Kuja: "Jesu katu te ame'ě ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e" aja mu'e naĩ.

Ame'ě mu'eha ke Páú mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. "Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tí" aja mu'e katu.

"Mã peja pehẽ ke amō ta muka'u te'e ym" aja Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páú pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ě ta pe paper pinim ke Páú mondo

1 Pehẽ riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehẽ tí. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Ko Timo ihẽ namō ixo tí. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ě ke ihẽ. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tí. A'erehe jande mu ta aja pehẽ tí.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³Tupã namō japandu rahã, pehẽ rehe har japandu. Arahã: "Ne jō riki katu te me'ě ke" aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ⁴Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: "Ne jō riki katu te me'ě ke" aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja jahendu tí. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ě ke" aja japandu ipe tí. ⁵Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namō jurujar katu ame'ě ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ě. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namō ixo ta, aja pehendu. A'erehe amō ta rehe pehẽ pepy'a katu tí. Tupã namō pexo ta, ame'ě ke pekwa katu. Ame'ě ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ěja saka. ⁶Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ě ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ pexoha katu aja pemuruwak tí. Pe, myrandu katu pehẽ koty amō ta pandu pandu oho. A'erehe amō amō ta hendu katu tí. Aja kome'ě ywy keruhũ rupi tí. Myrandu katu pandu pandu oho tí. Pe, ngã py'a muruwak tí. Ixoha katu aja muruwak tí. ⁷Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ě ke Epar riki mu'e katu pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe ame'ě ke a'e tí. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tí. Tupã je'eha ke a'e pandu pandu, ame'ě riki ima'e parakyha ke. Pehẽ koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'eha ke pan-

du pehẽ pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ě te'e ehe.)

⁸Tupã'ã riki pehẽ pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amō ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehẽ rehe har Tupã namō japandu pandu

⁹A'erehe pehẽ rehe har jahendu rahã, Tupã namō pehẽ rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamō japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ě ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ě ke Ne'ã muwyr. Ame'ě namō nde ereputar ame'ě ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namō japandu.

¹⁰Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kŷ. A'e putar ame'ě ke pema'ema'e ta kŷ tí. Aja rahã, katu ame'ě ke jō pema'ema'e katu ta. Amō we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tí. ¹¹A'e jō riki pyrãtã te hũ ame'ě ke. Ame'ě pyrãtãha namō pehẽ py'a mã peja a'e mãtã katu. Aja rahã, pehẽ ke amō ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu ta kŷ. ¹²Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ě ke a'e me'ě me'ě ta kŷ. A'e ixo ame'ě renda pe me'ě me'ě ta kŷ. Ame'ě renda rupi wera te hũ. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) "Ihẽma'e ta ke" aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ě ke pehẽ pe a'e me'ě me'ě ta tí. A'erehe jande pái keruhũ namō pepandu rahã: "Ne jō riki katu te me'ě ke" aja pepandu ipe. Pehẽ rury katuha namō aja pepandu.

¹³Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ãjã ramũi a'e.) Apo Tupã ra'yr koty jande ke Tupã muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ě ke rehe jahendu katu jaxo rahã, jande rehe Tupã usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahã, ymanihar jaxoha namō jaxo. Katu ym aja. ¹⁴Apo anĩ. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrãtãha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ě ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr katu tí.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupã rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupã rehe usak, ame'ëja saka tĩ. Tupã a'e tĩ. 'Ar nixói te rahã, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Ame'ë 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihĩ ame'ë ke Tupã mujã. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ixo, ame'ë ta ke mujã tĩ. Awa usak, ame'ë ke mujã. Usak ym, ame'ë ke mujã tĩ. Kuja awa usak ym ame'ë ta ke mujã tĩ. Je'ëha rahoha ta ke mujã. (Ame'ë ta rehe usak ym awa.) Ame'ë tama'e kapitã keruhũ ta ke mujã tĩ. (Ame'ë ta rehe usak ym tĩ.) Upa katu te ame'ë ta ke a'e mujã tĩ. Kirisutu je'ëha rupi upa katu te mujã. Upa katu te mujã, ame'ë kapitã keruhũ te Kirisutu. ¹⁷ Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihĩ tĩ. ¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ë tama'e kapitã keruhũ. Pe, jurujar katu ehe ame'ë ta riki hete aja. Iãkã aja riki Kirisutu. (Aja rahã, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ë ta ke muhã katu. Tupã ra'yr ke a'e. A'e riki manõha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihĩ, ame'ë ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁹ Upa katu te Tupã aja Ta'yr a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. Aja Tupã putar katu. ²⁰ Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihẽ pe tĩ — aja.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Ta'yr manõ, a'erehe Tupã hury katu ngã rehe tĩ. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngã rehe tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo, ame'ë ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujã, ame'ë ke ihĩ. Ame'ë mukatu tĩ. Ame'ë ta rehe hury katu tĩ.

Tupã rehe katu ame'ë ta ke pehẽ apo 'y

²¹ Tupã rehe har pehẽ py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ë ke pekwa pekwa pexo tĩ, a'erehe huwajan ta aja pexo tĩ. ²² Pe, ehe katu ame'ë ta ke pehẽ apo 'y, aja pehẽ ke a'e muruwak. Ta'yr manõ, a'erehe pehẽ ke a'e muruwak katu. Aja rahã, a'e ixo ame'ë pe pehẽ ke a'e muhyk katu ta. Pehẽ riki katu te ame'ë ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehẽ py'a juhyk ame'ë ta aja tĩ. Pehẽ ke muhyk katu ta tĩ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe aja pehẽ ke a'e muhyk katu ta tĩ.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rĩ. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Myrandu katu ke pehendu rahã, myja Tupã namõ amõ ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ë pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ë te'e. Ame'ë myrandu katu ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe amõ ta pandu pandu oho. Ame'ë ke ihẽ apandu pandu axo tĩ. Ame'ë rehe ihẽ aparaky axo. Ihẽ Páu.

Tupãma'e miasu ke ihẽ

²⁴ Jesu rehe har ngã pe ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. (A'erehe pehẽ pe katu tĩ. Ehe har pehẽ pe kome'ë paper rehe ihẽ amujekwa tĩ.) A'erehe ihẽ ruryha namõ ihẽ py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amõ ta mahy hũ. Ame'ë mahyha a'ewan ym we rĩ. Jurujar katu me'ë ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ë ta ke amõ ta pyrara hũ. Ihẽ ke aja tĩ. Ihẽ ke mupyrara hũ ngã ixo tĩ. Aja rahã, Kirisutu pyraraha ke ihẽ riki amumba ta rĩ. ²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke ihẽ amu'e katu. Ame'ë parakyha ke Tupã me'ë ihẽ pe. Pehẽ pe aja tĩ. Amu'e katu tĩ. Upa katu te ima'e je'ëha ke ihẽ apandu katu ngã pe. ²⁶ Yman ima'e je'ëha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe a'e mujekwa ym rĩ. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. ²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ katu. Ame'ë ke yman a'e mujekwa ym rĩ. Apo ame'ë ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mã katu te hũ ame'ë ke ame'ë. Ima'e katu te ha ke pesak ta tĩ. Ame'ë ke yman mujekwa ym tĩ. Apo upa ame'ë ke a'e mujekwa katu tĩ.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngã pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namõ upa ngã ke jamu'e katu. "Pejurujar katu ehe" aja japandu ngã pe tĩ. Aja rahã, aja pame katu te Tupã ruwa koty jamuhyk ta, ame'ëja saka. "Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ë ta ke" aja jamuhyk ta. ²⁹ Ame'ë ke rehe ihẽ aparaky hũ. Ima'e je'ëha ke ihẽ apandu, ame'ë riki ihẽma'e parakyha ke. Ima'e pyrãtã te ha ke Kirisutu muwyr ihẽ pe. A'erehe ima'e je'ëha ke ihẽ apandu hũ.

Ihẽma'e aparakyha rehe har apandu ta

2 Ko pehẽ pekwa katu aja ihẽ aputar. Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu te hũ. Ihẽ aparaky hũ, ame'ëja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Pehẽ rekoha juramã rupi upa katu te ihẽ rehe usak ym ame'ë ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ. ² Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! A'eta py'a ke emãtã katu. Pehẽhar aja mã peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahã, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ë ke a'eta ukwa katu te ta tĩ. Yman ehe har ngã pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihẽ apandu inamõ.

³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu te a'e. Ame'ë ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amõ ukwa katu rahã, Tupã ukwa katuha ke a'e ukwa ta tĩ.

⁴ Ko pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Te'e amõ ta pandu. Aja je'ë hãtã tã pehẽ namõ. Mã peja pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ë ta panduha rehe pehendu rahã: "Mã! Katu" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë je'ëha namõ mã peja pehẽ ke muka'u te'e ym. ⁵ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pe, pehẽ rehe har ihẽ py'a pe ihẽ akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu te. Pehijar ym, aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu axo.

Kirisutu namō pehē juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu a'erehe pepandu: "A'e riki jandema'e sawa'e te" aja pehē py'a pe pe-mu'am. A'erehe inamō pehē juehe katu pexo. ⁷ Mā peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo yyp ihon, aja inamō pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Pehē ke Epar mu'e, aja pejurujar katu te we rī. Tupā namō pepandu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahā! Kirisutu rehe har pehē ke amō muka'u te'e rahā, katu ym tiki. Ngā ukwaha namō muka'u te'e. Jaxer ke ame'ē ukwaha. Ame'ē ke hamūi ta ukwaha ke ngā ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ē. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha ke namō muka'u te'e tī. Ame'ē ke Kirisutu mu'e aja ym tī. ⁹ Kirisutu uwyr rahā, awa te'e a'e aja kome'ē wyw keruhū pe a'e ixo. Tupā a'e tī. Juja katu te a'eta tī. ¹⁰ Inamō pehē juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amō Tupā je'ēha rahoha ta riki kapitā keruhū ta ke. Ame'ē ta 'ar koty te we Kirisutu pyrātā te hū ha.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹¹ Pehē py'a rehe Kirisutu ihī, ame'ē riki pehē pিরer ke pejupā, ame'ēja saka. (Ame'ē ke ixotyhar ta ke pehē, aja mujekwa.) Ame'ē ke amō mujā ym. Kirisutu mujā ame'ē ke. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pepandu ta: "Anī. Japutu'u ta ingi" aja. (Aja rahā, ame'ē ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke Kirisutu muhem.) ¹² Pe, y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Kirisutu namō pehē ke amō ta jyty, ame'ēja saka. Aja rahā, pexo ai te'e, ame'ē ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehē ke amō muhem rahā, Kirisutu namō pehē ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka tī. Aja rahā, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemanō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemanō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemanō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr. ¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.) ¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendu ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym. ¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendu ym. ¹⁸ A'eta rehe pehendu ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī. ¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemanō ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki. ²¹ A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemanga ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²² Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehendu ym.) ²³ Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehendu ym pehē.

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

3 Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemanōha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe har

pekwa pekwa pexo tí.) Ame'ë ywa pe Tupã rake Kirisutu wapyk uĩ. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)² Ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e ta.) Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ, ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tí.)³ Aja rahã, pema'õ, ame'ëja saka pexo. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupã namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja rahã, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tí. Ame'ë ke Tupã mujekwa ym we rĩ. (Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe mujekwa ym we rĩ.)⁴ Pe, Kirisutu jywy rahã, inamõ pexo ta tí. Katu te ha namõ a'e jywy ta. (Arahã upa ngã pe pexoha te ke Tupã mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehẽ tí. Ame'ë ke pemukanim ta me'ë te'e. Kuja! Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tí. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ë ke pekwa pekwa pexo ame'ë ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amõ tama'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ ym tí. Ame'ë ta rehe pehẽ pemoĩ rahã: "Ko tupã" aja ame'ë rehe pehẽ pekwa. Katu ym aja.⁶ Upa aja me'ë ke amõ ta ma'ema'e. Aja rahã Tupã je'ëha rehe hendu ym. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mahy hũ ta.⁷ Aja pehẽ kwe tí. Pexo ai te'e kwe tí.⁸ Apo upa amõ we ma'e ke pehijar ta me'ë te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ë je'ë hũ ym tí. Amõ ta rehe har katu ym peje'ë ym tí. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tí.⁹ Amõ ta pe te'e ym pehẽ tí. Yman aja te'e pexo ame'ë ke pehẽ tí. Apo ame'ë pexoha ke pehijar ta me'ë te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehẽ py'a pe katu ame'ë ke jõ pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pyahu, ame'ëja saka. Ame'ë ke Tupã moĩ. A'e riki pyahu aja mujã. Amõ amõ we rahã, ame'ë ke a'e mukatu te we ixo rĩ. Aja rahã, a'e katu te ha aja pehẽ tí. Aja rahã, juehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we ta rĩ.¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amõ koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ë ta ke aja a'e ukwa ym tí. Ko ipirer jupã ame'ë ta ke aja a'e ukwa ym tí. Ko ipirer jupã ym ame'ë ta ke aja ukwa ym tí. Ko amõ awa ta aja ukwa ym tí. Ko ukwa ym te ame'ë ta ke aja ukwa ym tí. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tí. Ko miasu ym ame'ë ta ke aja ukwa ym tí. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jõ riki katu te me'ë ke. Upa jurujar katu ame'ë ta py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Pehẽ rehe a'e katu usak tí. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amõ ta rehe pepyrara pesak

katu ta me'ë te'e. Pepy'a katu amõ ta rehe tí. Pahar je'ëha pemujuwy ym amõ ta pe tí. Pahar peparahy ym amõ ta rehe tí. "Mã! Katu te me'ë ke jande" aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har.¹³ Pehẽ pe jaxer amõ ta ma'e rahã, peje'ë ym a'eta pe. Pehẽ py'a pemujuwy katu ehe tí. Pehẽ pe amõ je'ë je'ë hũ rahã, pahar pehẽ py'a pemujuwy ehe. Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a jywy, aja pehẽ py'a pemujuwy amõ ta rehe tí.¹⁴ Amõ we tí. Kuja riki katu te ame'ë ke. Amõ ta rehe pepy'a katu. Aja rahã, pehẽ katu te pehẽ juehe pexo.

¹⁵ "Myja ihẽ axo ta my? Ma'e ihẽ ama'e ta my?" aja pexo rahã, mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahã, pehẽ pema'eha rehe: "A'e tỹ" aja a'e pandu tí. (Aja ym rahã, pema'e ym ma'e ke.) "Peteĩhar aja pexo tí. Pehẽ kotyhar ta namõ pehẽ juehe katu pexo" aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. Aja rahã pehẽ py'a ke a'e muhury katu tí, aja pekwa ta. Pe, Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pepandu katu.

Tupã rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ëha ke pehẽ py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ë ke pemu'e katu pehẽ jupe. Ukwa katuha ke pehẽ pe Tupã muwy, ame'ë namõ pemu'e katu pehẽ jupe. Tupã je'ëha ke pejyngar. Tupã rehe har pejyngar tí. Tupã mujekwa ame'ë ke pejyngar tí. Tupã rehe pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har.¹⁷ Upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pepandu tí. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejurujar katu ehe, a'erehe Tupã namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhũ.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ë rehe har

¹⁸ Ixawa'e katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y. Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ë te'e.

¹⁹ Hakehar katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y! Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ë je'ë hũ ym a'eta pe.

²⁰ Kurumĩ ta aja tí. Kũjãtãi ta aja tí. Ta'yn ta aja tí. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ tí, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Ne mãi rehe aja tí. Pehendu katu tí. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu, ame'ëja saka.

²¹ Ko ipái ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehẽ rajyr ta ke aja tí. Pemuparahy ym tí. Imãi ta pe apandu tí. Pehẽ membyr ta ke pemuparahy ym tí. Pemuparahy rahã, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²² Ko miasu ta pe ihẽ apandu apo. Sehar pehẽ jar ta ixo. Upa katu te ame'ë ta pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Amõ ta riki ijar usak u'am rahã jõ paraky katu. Aja rahã, ijar pandu ta: "Pehẽ katu" aja ukwaha jupe. Aja ym pehẽ. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky.²³ Peparaky rahã, peparaky katu. Tupã pe

peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehē jar ta rehe jō peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo. ²⁴ Tupā riki ma'e ke pehē pe me'ē ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahā, a'e me'ē ta pehē pe. Pesarahā! Kirisutu riki pehē jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo. ²⁵ Katu ym ame'ē ke amō ma'e rahā, aja juja Tupā mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e mupyrara ta tī.

4 Ko miasu jar ta pe ihē apandu apo. Penupā ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahā, pemuhepy katu a'eta pe tī. Pesarahā! Pehē jar keruhū ywa pe ixo tī, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ē ke miasu ta pe pema'ema'e tī.

Tupā namō pepandu katu

² Ma'e ke rehe har Tupā namō pepandu pandu rahā, pahar ame'ē rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rī. Aja te'eha pehē. Peta kī. Aja rahā, pepyhī ym ta pexo. (Aja rahā, tapijar te'e we Tupā namō pepandu pandu katu ta.) Tupā namō pepandu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pepandu ipe tī. ³ Kirisutu rehe har ihē apandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Pe, Tupā namō pepandu rahā, jande rehe har pepandu tī. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahā, ne je'ēha ke a'eta pandu pandu katu ta. Yman Kirisutu rehe har ngā ukwa ym, ame'ē ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupā namō pepandu katu.

⁴ Kuja inamō pepandu tī:

—Páu pandu rahā, mā peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahā, katu tiki — aja inamō pepandu ihē rehe har.

Amō ta pe Tupā je'ēha pemujekwa katu

⁵ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. Amō amō rahā, ame'ē ta rehe pesak rahā, Tupā je'ēha ke pepandu katu ngā pe. Ame'ē angaha ke pemukanim ym.

⁶ Amō ta namō pepandu rahā, panduha katu ame'ē ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehē pe amō pandu: "Myja my?" Aja rahā, ame'ē ke pemujekwa katu ipe rahā, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷ Tik ke pehē koty ihē amondo ta. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. Ihē aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki Tik ma'e parakyha. Tik pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē koty uhyk rahā, upa ihē rehe har pandu ta pehē pe. A'erehe pehē koty ihē amondo ta kī. Myja jande johu jaxo, ame'ē rehe har pehē pe a'e mujekwa ta tī. Aja rahā, pehē ke muhury katu ta. ⁹ Inamō One oho ta tī. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē kotyhar ke

a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokōi pandu ta pehē pe.

Katuha ke ngā mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehē pe. Ihē namō kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tī. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihē apandu pehē pe kwe. Pehē koty a'e uhyk rahā, pehē rury katuha namō ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihē apandu kwe. ¹¹ Josue amō her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jō ihē namō Tupā rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: "Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y. Aputar katu" aja. Ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke ame'ē mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngā pe. Ihē namō mujekwa katu. Ihē ke a'eta mahapyr muhury katu tī.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tī. A'e riki pehē kotyhar tī. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tī. Ima'e je'ēha ke pandu, ame'ē riki Eparma'e parakyha ke. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū.

—Mā peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emātā katu. Aja rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ē ke a'eta ukwa katu te, aja mā peja a'eta ixo tī — aja pehē rehe har Tupā namō Epar pandu pandu hū.

¹³ Jete! Ihē apandu katu. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Ame'ē rehe ahendu tī. ¹⁴ Ruk riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī. Nduke ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Nema riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī.

¹⁵ "Katuha ke jande jamondo jaxo" aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Jande mu aja ame'ē ta tī. Amō kūjā pe aja tī, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta pe jandema'e katuha ke pepandu tī.

¹⁶ Kome'ē paper pinim rehe upa pesak rahā, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo tī. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tī. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amō paper pinim pehē pe mondo rahā, ame'ē rehe pesak katu tī. ¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ē ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupā je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki ima'e parakyha ke.)

Ihē atu amupinim aī

¹⁸ Ko ihē po pe te'e ihē amupinim aī. Ihē Páu. Katuha ke pehē pe ihē amondo axo. Ko kyndaha pe ihē axo. Tupā namō pepandu rahā, ihē rehe har pepandu ipe. Mā peja pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū. Upa.

1 TESARON

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'êha ke Páu pandu pandu. Ame'ê ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tí. Aja jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu ehe tí.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ê ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ê rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ê ta pe amõ we Tupã je'êha ke a'e mujekwa tar katu tí. A'erehe kome'ê paper pinim ke Páu mondo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ê ta pe Páu mupinim

1 Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ê ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tí. Timo aja tí. Ihẽ namõ ixo tí.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tí.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

2 Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu. **3** Tupã riki jande pái keruhũ. In-amõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ê rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ê ta rehe pehaihu katu tí. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Tupã pe japandu tí. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tí. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja japandu ipe tí.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

4 Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. **5** Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ê riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tí. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tí. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ê ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ê ke japutar. **6** (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tí. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ê ta mupyrara tí. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'êha

rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ê pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ê. **7** Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tí. Masendo ywy pe ixo ame'ê ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ê ta ke amõ ta mupyrara tipe tí. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ê ta jurujar katu ehe tí.

8 Yman Masendo ywy rupi Tupã je'êha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tí. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tí. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tí. Tupã rehe pejurujar katu ame'ê ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ê pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tí. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

9 Amõ we tí. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ê rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tí. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tí. Myja ame'ê ngi Tupã te koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemõrĩ katu. Ame'ê rehe har a'eta pandu pandu katu tí. A'erehe ukwa katu tí. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ê ke a'e.

10 Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ê ngi jande ke Ta'yr muhem.

Tesaron ok ta pe Tupã je'êha ke Páu pandu pandu

2 Jande mu ta! Pehẽ namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ê ke pekwa katu. **2** Pe, pehẽ rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ê ke ame'ê ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ê ta mahy. Jaxer ai ame'ê ke jande pe ame'ê ta ma'e tí. Ame'ê ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ê ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. **3** "Mã peja pejurujar katu ehe"

aja japandu pehē pe. Jete har te ke japandu pehē pe. Pehē ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehē pe myrandu katu ke japandu my? Anī. Aja ym. Pehē ke jamuka'u te'e ym te tī. ⁴ Jete! Jande rehe Tupā usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupā putar aja jō japandu. Myja me'ē japandu my, ame'ē ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahā: "Pehē katu" aja a'e ukwa katu. ⁵ Kuja pekwa katu. Pehē rehe jahyk rahā, katu japandu my? Aja pehēma'e ke japyhyk my? Anī. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehē pe japandu my? Anī. Aja ym tī. Ame'ē ke Tupā ukwa katu tī. ⁶ "Páu ta katu" aja pepandu ame'ē ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu my? Anī. Aja ym. Ame'ē jande rehe har katu pepandu ame'ē ke japutar ym. Amō ta pandu ame'ē ke japutar ym tī. ⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ēha rupi pehē pe japandu ta tipe. "Japutar ame'ē ke pemuwyr" aja japandu ta tipe. Anī. Aja japandu ym te. (Pehē ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehē namō jaxo rahā, pehē pe jande rury katuha namō japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namō imāi pandu pandu. Aja pehē pe japandu pandu tī. ⁸ Pehē rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, katu tiki. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jete! Jande ke amō ta jukwa ta tipe rahā, myrandu katu ke pehē pe japandu we ta rī. Jete! Pehē riki japy'a katu ame'ē ta ke pehē. ⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, pehēma'e ke japyhyk ym. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jande japaraky hū. Pytun rahā, japaraky. Wera rahā aja tī. Japaraky tī. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehē riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupā ukwa katu tī. Kuja. Pehē namō jaxo rahā, Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e. Katu ame'ē ke jama'ema'e tī. "Páu ta jaxer ai" aja jande rehe har pepandu ym tī. ¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehē rehe jasad katu tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. ¹² Kuja. Pehē ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehē py'a pemoi moī katu rī. Pehē py'a ke jamātā tī. Tupā riki kuja mujekwa. Yman rahā inamō pexo ta kŷ. "Ko ihē axo ame'ē pe pejur. Ihē katuha ke pesak ta pejur" aja mujekwa. A'erehe Tupā putar, aja mā peja pexo katu rī. Aja pehē pe japandu pandu katu jaxo rī.

Tupā je'ēha rehe pejurujar katu ame'ē ke amō ta putar ym

¹³ Kuja tī. Jande pe Tupā muwyr, ame'ē myrandu ke pehē pe japandu rahā, pehendu katu ehe. A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu pandu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupā muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa

katu tī. Ame'ē myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupā rehe pejurujar katu te we rī. Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. ¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ē ta aja pehē ke tī. Pehē ke pehē rekoha pe har ta mahy tī.

¹⁵ Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ē ta jukwa tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ē ta mupyrara tī. Tupā ke ame'ē ta muhury ym. Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē ke a'eta putar ym tī. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ē ta. ¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ē ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Pe, ame'ē myrandu katu japandu ame'ē ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukanīha ke manga tipe. Upa ame'ē riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ē ta ke Tupā putar ym apo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihē asak tar katu tī

¹⁷ Jande mu ta! Pehē ngi jaho. Pe, pehē rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahā, pehē koty jajywyr tar katu tī. ¹⁸ Pehē koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehē koty jajywyr tar katu. Ihē Páu. Pehē koty ihē aho tar katu. Ihē amanga hū tipe axo. Anī. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahā pehē koty ihē ajjywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahā, huwa koty jaxo ta. Arahā pexo ta a'ep tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tī. Myrandu katu japandu pehē pe rahā, ame'ē ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ēja saka. ²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tī. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ēja saka. Jande ke pemuhury katu ta tī.

Pehē rehe ihē ajumupyai a'erehe Timo ke ihē amondo

3 Pehē rehe jajumupyaiha ke marā ka ym amō ta muputu'uha. A'erehe: "Ate ok ta pe jande jō japyta" aja japandu. ² Pe, pehē koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahā, pehē rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupāma'e miasu ke a'e tī. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehē koty jamondo. Pehē py'a ke a'e mātā we oho rī. Aja Tupā rehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we rī. Pehē ke a'e mu'e katu tī. Aja rahā Tupā rehe pejurujar katu te we rī. ³ Aja rahā, jurujar katuha ke pehē ngi har amō ta hijar ym ta. Pehē ke amō ta mupyrara hū tipe. Anī. Pejurujar katuha ke pehē hijar ym. Jande ke amō ta mupyrara hū ame'ē ke Tupā putar katu, aja pekwa katu. ⁴ Jande ke amō ta mupyrara ta, aja pehē pe japandu katu. Pehē namō jaxo rahā, pehē pe japandu katu. Pehē ke amō ta

mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehẽ pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa katu. ⁵ A'erehe pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo. Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihẽ amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta oho. Pehẽ ke Satana muka'u te'e my? (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehẽ rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehẽ rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehẽ ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehẽ namõ ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehẽ rehe jande jasad tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehẽ rehe har Timo pandu, a'erehe pehẽ rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mãte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu. ⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ. ⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. ¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasad tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. ¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

⁴ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'ẽha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu. ³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. ⁴ Sawa'e ta! Peteihar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk. ⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ. ⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ. ⁷ Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'ẽha riki sawa'e je'ẽha aja ym. Tupã je'ẽha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: "Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e" aja riki. ¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ. ¹¹ Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu. ¹² Aja rahã: "Peme'ẽ ta katu" aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym ta. "Jande pe pemuwyr!" aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ẽ rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ẽ ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ẽ ke Je-

su namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ.

¹⁴ Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe jajurujuar katu. A'erehe manõ ame'ẽ ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ẽ ke rehe jajurujuar katu tĩ.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ẽ ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ẽ ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ẽ ta hundutar koty jaho ym ta. ¹⁶ Tupã je'ẽha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem. ¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo. ¹⁸ A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu ta uhem" ame'ẽ je'ẽha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo tĩ.

Jesu jwyriha rehe peharõ katu pexo

5 Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ẽ jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukaniha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ẽ ke pekwa katu. ³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ẽ ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta uhem ym te ta oho tĩ. ⁴ Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym pehẽ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehẽ tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukaniha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jwyriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehẽ johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ. ⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jwyriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ẽ ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe. ⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe. ⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujuar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta.

Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar jajurujuar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ẽ ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujuar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ẽ ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁰ A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo ta. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwa ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta kÿ. ¹¹ A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã rehe har pemujekwa katu te we pehẽ jupe pexo tĩ. Aja pema'ema'e pexo pehẽ jupe apo.

Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'ẽha pandu pandu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta. Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ.

¹³ Tupã je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ẽ ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe.

Katu ame'ẽ ke Páu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu. Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ẽ ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ẽ ta pe pepandu katu. "Mã peja peparaky katu peho" aja. Aja rahã, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ẽ je'ẽ. Pemu'e katu te we rĩ. ¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ẽ pe juja katu te amõ mujywyr ipe. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehẽ rury katu pexo. ¹⁷ Aja te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu pexo. ¹⁸ Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te we pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujuar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Aja me'ẽ Tupã putar katu pehẽ pe.

¹⁹ Ma'e ke amõ pe Tupã'a mujekwa rahã, pehendu katu ehe: ²⁰ "Tupã je'ẽha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu" aja amõ pandu rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ẽha katu ame'ẽ ke rehe jõ pe-

hendu katu. ²² Upa ma'e jaxer ame'ě ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehě rehe har Tupã namõ japandu pandu: "Mã peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ě ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ě ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ě a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupã namõ japandu. ²⁴ "Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke" aja Tupã pandu katu. A'erehe

pehě riki katu te aja me'ě a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ě ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

²⁵ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

²⁶ Pehě koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ě ta rehe pejuman juman katu pehě juehe. (Aja pepy'a katu pehě juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupã je'ěha rupi pehě pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ě paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

²⁸ Mã peja pehě rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

2 TESARON

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ë ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ë ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ë ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu: —Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ë angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ë rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe Páu pandu: “Ihë mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim tĩ

1 Tesaron ok ta pe har ta ke pehë. Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ke ihë amondo axo. Ihë Páu. Sir ihë namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihë namõ ixo tĩ.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke pehë. Pehë riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

A'erehe pehë ngi jande ruxĩ ym

³Jande mu ta! Pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ. ⁴A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehë rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ë ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ë ta hendu” aja pehë rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehë ngi jande ruxĩ ym.

⁵Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu. Ame'ë ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehë katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehë ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kũ. Aja jakwa katu. ⁶(A'erehe kuja ihë apandu.) Katu ame'ë ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujwyr ngã pe.) A'erehe pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Ame'ë ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. ⁷Pehë pepyrara hũ pexo. Pe, pehë ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jan-

dema'e sawa'e te jywyr rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ëha rahoha ta namõ Jesu jywyr ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ë ta ke a'eta. ⁸Tata keruhũ weraha aja me'ë namõ a'e jywyr ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. ⁹Mupyraraha renda pe ame'ë ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ë ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ë ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyr rahã, aja ta. ¹⁰A'e riki jywyr rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ë ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ë ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehë pe japandu. Ame'ë ke rehe pejurujar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

¹¹A'erehe pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehë ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrãtãha ke muwyr pehë pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. ¹²Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehë rehe har a'e pandu ta tĩ. “Pehë riki katu ame'ë ta ke” aja a'e pandu ta tĩ. Pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ë a'e pandu ta. Pehë rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ë a'e pandu ta tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

Sawa'e katu ym te ame'ë rehe har

2 Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyrriha rehe har pehë pe ihë apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ë rehe har ihë apandu ta tĩ. ²“Jesu jywyrriha upa asa oho apo 'y” aja pehë pe amõ ta pandu naĩ. Aja me'ë Tupã je'ëha rupi pandu naĩ. Aja me'ë Tupã je'ëha mu'eha pandu naĩ. Aja me'ë paper rehe jande jamupin-

im, aja amō ta pandu naī. Mā pahar aja me'ē ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tī.

Pehendu katurahā! Kuja ym rahā we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rī. Kuja. Tupā rehe jurujar katuha ke amō amō ta hijar hū ta. Sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta tī. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. ⁴(Upa ngā ipy'a moī moī ehe ame'ē ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Ame'ē ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwaha jupe, ame'ē ke a'e putar ym tī. (A'e ke rehe jō ngā ipy'a moī moī, ame'ē ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ē ke putar katu.) "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja ngā panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ē ke putar katu. Tupā rehe ngā ju-mu'e'ha renda keruhū pe a'e wapyk ta oho tī. "Ihē riki tupā" aja sawa'e katu ym te ame'ē ke pandu ta naī tī. (A'e uhyk ym we rī. A'erehe Jesu jywyr ym we rī, aja jakwa katu.)

⁵ Pehē namō ihē axo rahā, upa katu te pehē pe ihē apandu. Jesu jywyriha rehe har ihē apandu. Ame'ē rehe har pekwa pekwa katu pexo. ⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ē uhykiha ke ma'e ke mupyta we rī. Ame'ē rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahā, sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. ⁷ Amō ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ē ke a'e ma'ema'e we apo ixo rī. Pe, a'e uhyk ym te ta rī. A'e mupytaha ke Tupā mutyryk ym rahā, a'e uhyk ym te ta rī. ⁸ A'e mupytaha ke Tupā mutyryk rahā, pe, sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. Pe, je'ēha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahā, pyrātāha namō a'e jywyr ta kī. Ame'ē namō sawa'e katu ym te ame'ē ke a'e jukwa ta. (Ame'ē sawa'e katu ym te ame'ē uwyr ym we rī. A'erehe Jesu jywyr ym we rī, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrātāha namō sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. Marā ka ym ma'e ke amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō a'e ma'ema'e hū ta. Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu ta: "Mā! Katu hū" aja pandu ta. Amō amō ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e hū ta. Aja ngā ke a'e muka'u te'e hū ta. ¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ke a'e muka'u hū ta. Tupā rehe har jetehar te amō pandu. Ame'ē ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tī, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā rehe har jetehar te ke amō pandu, ame'ē ke rehe a'eta ipy'a katu rahā, putar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā ta tipe. Anī. Putar ym. ¹¹ A'erehe te'eha namō ma'e ke ma'ema'e. Ame'ē ke a'eta pe Tupā muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ē ta jurujar katu. ¹² Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ē ta ke a'e mupyrara hū ta tī.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹³ Jande mu ta! Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ē ywy keruhū nixoi te rahā, pehē rehe

har a'e pandu: "Ame'ē ta ke ihē aputar. Ihēma'e wan ta" aja. A'erehe pehē ke a'e muhā katu. A'erehe I'āma'e pyrātāha namō a'e mu'am: "Ko Tupā kotyhar ta ke" aja. Tupā rehe har jetehar japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehē, aja a'e mu'am.

¹⁴ Myrandu katu pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Tupā namō Jesu Kirisutu ixo. Inamō pexo ta tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namō pexo katu ta. ¹⁵ A'erehe pehē py'a ke pemātā katu. Jetehar te ke pehē pe jande jamu'e. Ame'ē ke namō pexo katu rī. Jetehar te ke japandu pehē pe. Ame'ē rehe har paper rehe jamupinim tī. Ame'ē ke jamondo pehē pe tī.

¹⁶ Jande rehe Tupā ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tī, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ē ke. Jesu namō jaxo ta, ame'ē ke jande pe a'e mujekwa tī. Katu ame'ē ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupā riki jande pái keruhū. Mā peja pehē py'a ke a'eta mātā katu tī. Aja rahā, upa katu te ma'e katu ame'ē ke jō pepandu ta. Katu ta pexoha tī.

Mā peja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu

3 Jande mu ta! Mā peja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu apo. Jande pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē ke japandu. Mā peja ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu. "Mā peja pahar ame'ē ke amō ta pandu pandu raho. Mā peja ame'ē ke rehe amō ta jurujar katu" aja pepandu ipe. Aja yman pehē rehe uhyk tī. ² "Sawa'e katu ym ame'ē ta ngi Páu ta ke emuhem" aja Tupā pe pepandu tī. Myrandu katu rehe upa amō ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ē ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē py'a ke a'e mātā ta. Aja rahā, Satana pehē ke manga rahā, pehē py'a ke jandema'e sawa'e mātā ta. Aja rahā, pehē py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ⁴ Jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pehē pexo. A'erehe pehē pe ma'e ke japandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupā rehe pepy'a katu. Mā peja pehē py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahā, amō we Tupā rehe pepy'a katu. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. Mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu tī. Aja rahā, amō we pehē py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehē peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Pehē koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō amō ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Mā peja ame'ē ta namō pexo ym. ⁷ Pehē namō jande jaxo rahā, jande riki jayty'y'ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahā, katu tiki tī, aja pekwa katu tī.

⁸ Amō tama'e japyhyk rahā, ame'ē ke rehe jamuhepy

katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Py-tun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym. ⁹ Aja jande jaxo. Pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽma'e ke jande je'ẽha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ. ¹⁰ Pehẽ namõ jaxo rahã, kuja pehẽ pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹ Aja me'ẽ japandu katu. Pehẽ koty jyty'ym ame'ẽ ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ẽ ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ixo. Katu ym aja. ¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ame'ẽ ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ẽ ta pe japandu.

Aja rahã ame'ẽ ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ẽ ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ẽ tapijar te'e we pexo. ¹⁴ Ko paper rehe pehẽ pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ẽ ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my. ¹⁵ Mã peja pehẽ ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehẽ mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ẽha

¹⁶ Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihẽ po pe te'e kome'ẽ paper ihẽ amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.

¹⁸ Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

1 TIMO

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ë rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ë sawa'e katu my? Ame'ë rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mātã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ë paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteñhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

1 Timo! Ko nde pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu mondo ame'ë ke ihë. Tupã je'ëha rupi myrandu katu ihë apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihë aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihë ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ë ta rehe ehendu ym

3 Timo! Nde pe ihë apandu kwe. Masendo ywy pe ihë aho Tate rahã, kuja nde pe ihë apandu. "Ese ok ta pe epyta rĩ" aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihë aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. "Mã peja pemu'e ym" aja ebandu a'eta pe. **4** Kuja ebandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũ ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ë ta hamũ ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ë ta hamũ ta rer ihĩ. Ame'ë rehe har jundéu awa ta je'ë hãtã tã jõ. Ame'ë ke Tupã putar ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ë ke a'e ukwa katu — aja me'ë te'e mu'eha ta pe ebandu katu.

5 Aja me'ë nde erebandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jete har Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

6 Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ë pe muruwak mondo. Je'ëha te'e reko. Ame'ë pe muruwak mondo. **7** Tupã je'ëha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ë ke a'eta ukwa ym. "Tupã je'ëha rehe har japandu pandu katu te" aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwa ai te'e.

8 Je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ë ke ame'ë. Ame'ë namõ juehe har jumujekwa rahã, katu ti-ki, aja jakwa. **9** Amõ katu ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta pe je'ëha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ë ke ma'ema'e rahã, je'ëha rehe hendu katu.

A'erehe ame'ë ta pe amõ je'ëha ke amõ mupinim ym. Je'ëha rehe hendu ym ame'ë ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ëha rehe hendu ym ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Imã ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ.

10 Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ë ke muruwak. Ame'ë mukanim raho ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ë te'e ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ë ke rehe hendu ym ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. **11** Ame'ë mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ë ke jamujekwa. Myrandu katu ihë pe Tupã muwyr. Ame'ë ke ngã pe ihë apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. A'e pe jõ japan-du: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

Ihë rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

12 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha ke amõ ta pe ihë apandu pandu. A'erehe pyrãtãha ke ihë pe a'e muwyr. Aja rahã, a'e je'ëha ke ihë apandu katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu ipe. A'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu ipe tĩ. Pe, a'e pandu: "Myrandu katu ebandu eho" aja ihë pe, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu ipe tĩ.

13 Yman riki katu ym ihë aje'ë je'ë ehe har. Anĩ. "Myrandu katu ke ebandu eho" aja ihë pe a'e pandu. Ihë aparahy ehe tĩ. Jurujar katu ehe ame'ë ta ke ihë amupyrara hũ tĩ. Ihë ajurujar ym we ehe rĩ, a'erehe ihë akwa ym ha rupi upa aja me'ë Jesu kotyhar ta ke ihë amupyrara. Ihë akwa ym ha rupi ihë amupyrara, a'erehe ihë rehe a'e pyrara usak. **14** Jete! I'ar koty te we hũ ihë rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ. A'erehe

ihē ajurujar katu ehe. A'erehe inamō ihē juehe katu ihē axo. A'erehe ihē apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihē apandu. Ame'ē ke jete har te ke. Upa ngā jurujar katu ehe rahā, katu tiki. Kuja. Kome'ē ywy keruhū rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi har ihē riki katu ym te ame'ē ke. ¹⁶ A'erehe ihē rehe Tupā pyrara usak. Katu ym te riki ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ma'ema'e. Anī. A'e je'ē ym. Ihē rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngā pe Tupā mujekwa rahā, ihē aja upa amō ta rehe a'e pyrara usak ta katu tī. Aja ngā ukwa katu ta. Ihē raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe a'e pyrara ta usak tī. A'eta ke a'e muhā katu ta tī. ¹⁷ Mā peja Tupā rehe har katu japandu apo. "A'e jō riki katu te ame'ē ke a'e" aja. Mā peja aja te'eha japandu.

A'e riki kapitā keruhū te! Aja te'eha a'e.

Uhā te hū ame'ē ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jō riki Tupā te! A'erehe: "A'e jō riki katu te me'ē ke a'e."

Mā peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē je'ēha: "A'e tŷ" aja.

Timo! Tupā je'ēha ke epandu katu

¹⁸ Timo! Ihē ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe a'e je'ēha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ē panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ē panduha namō nde py'a emātā. Aja rahā, ngā pe Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu katu ta tī. ¹⁹ Nde erejurujar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupā juhyk, aja nde erekwaha namō exo katu. Amō ta aja ym ixo tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rī. A'erehe Tupā rehe jurujar katuha ke hijar oho. ²⁰ Imenēu hijar oho a'e tī. Amō Arexan hijar oho tī. Tupā rehe jurujar ym, ame'ē ta koty a'eta ke ihē amondo. Satana riki jurujar ym ame'ē tama'e kapitā. (Ājā ramūi a'e.) Pe, Imenēu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahā Tupā rehe Imenēu ta juru ai ym ta. (Mā peja Imenēu ta aja ym nde tī.)

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ame'ē rehe har

2 Pe, ma'e ke nde pe ihē apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amō ta rehe har Tupā namō pepandu pandu. "Amō ta rehe pehaihu katu" aja Tupā pe pepandu. Pe, amō ta rehe a'eta haihu katu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pepandu ipe. ² Kapitā keruhū ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te kapitā ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te je'ēha te reko ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Aja rahā, johu jande amō ywy pe har ta namō jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta. Katu jaxoha aja amō ta ukwa ta tī. Aja jaxo ta tī — aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ē upa amō ta rehe har Tupā namō amō pandu rahā, katu tiki. Aja pexo rahā, ame'ē ke Tupā putar katu. A'e riki jande muhāha. ⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu. Je'ēha jete har te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tī. ⁵ Tupā peteihar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupā parahy ngā rehe. A'erehe ame'ē ke amō mukatu uwyr. Mukatuha peteihar a'e tī. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tī. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupā namō awa ta juehe katu ixo. ⁶ A'e manō. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhā katu. Aja Tupā mujekwa rahā, upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu. ⁷ Upa katu te awa ta ke Tupā muhā tar katu, a'erehe jundēu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke a'e mondo. Te'e ym ihē. Jete har te ke ihē apandu. A'e mondo ame'ē ke ihē. Mu'eha ke ihē tī. "Jesu rehe pejurujar katu" aja jundēu awa aja ym ame'ē ta pe ihē apandu. "Je'ēha jete har te ke rehe pejurujar katu" aja ihē apandu ngā pe tī.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahā, sawa'e ta riki Tupā namō pandu pandu. Aja ihē aputar. Tupā rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ē ke ihē aputar. Amō ta rehe parahyha nixó, aja Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī. Je'ē hātā tā amō ta jupe aja ym ha namō Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī.

⁹ Sawa'e ta aja kūjā ta tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā rehe ipy'a ke kūjā ta moī moī oho rahā, kuja ihē aputar. Ima'e mundeha namō amō ta ke muhuxī ym rahā, katu tiki. Upa ukwa katuha namō ima'e ke munde. Kuja rahā katu ym. I'a ke mukatu jō. Aja: "Mā! Katukwer" aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ē ke namō wata. Ko mātē hū pu'yr namō wata. Ko ima'e mundeha hepy hū ame'ē namō jō wata tī. Aja: "Mā! Katukwer" aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Upa aja me'ē rahā, juehe har katuha mujesak tar katu ngā pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amō ta rehe katu ame'ē ke kūjā ta ma'ema'e rahā, katu tiki. Aja: "Tupā rehe ihē apy'a katu" aja pandu ixo. ¹¹ Tupā je'ēha ke amō mu'e rahā, pandu ym ha namō kūjā ta jumu'e. Aja rahā, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahā, katu tiki tī.

¹² Kūjā ta pe ihē apandu:

—Sawa'e ta pe Tupā je'ēha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehē pexo. Mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym pehē — aja kūjā ta pe ihē apandu.

¹³ Yman Anā ke Tupā mujā py. A'engi Ewa ke a'e mujā tī. (A'erehe mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym kūjā ta ixo.) ¹⁴ Amō we tī. Anā ke Satana muka'u te'e ym. (Ājā ramūi a'e.) Kūjā ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'e. (Tupā rehe a'e hendu ym. A'erehe mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym kūjā ta ixo.)

¹⁵ Pe, Tupā pandu: "Kūjā ta imembyr rahā, mā peja ahy ngā pe" aja. (Ame'ē imembyriha riki kūjāma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anī.) Pe, kūjā ta ke Tupā

muhā katu ta tī. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta tī. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahā, aja tī. Muhā katu ta tī. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namō katu ixo rahā, aja tī. Muhā katu ta tī.

Jesu kotyhar tama'e kapitā rehe har

3 Apo ihē apandu ame'ē ke jetehar te riki. Amō sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitā wan ta rahā, katu tiki. Aja rahā, parakyha katu ame'ē ke a'e putar katu. ² Jesu kotyhar tama'e kapitā a'e. A'erehe nixói ma'e je'ēha ipe aja amō ta ukwa rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko hakehar peteīhar namō jō ixo. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko upa ukwa katuha namō ixo ame'ē ke a'e tī. "Sawa'e katu" aja ehe har amō ta ukwa ame'ē ke a'e tī. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō te tī. Ame'ē ta ke hok pe mupyta katu rahā, katu tiki tī. Ko Tupā je'ēha ke mu'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki tī. ³ Ko kawī ke u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e parahy war ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e hury katu ame'ē ke a'e tī. Ko jumai tar ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ē ke a'e tī. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe ame'ē ke a'e tī. Tajyr ta ke aja tī. Aja rahā pahar parahy ym ha namō ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tī. Hendu katu ehe tī.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ē ke ukwa ym rahā, marā ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngā rehe tī. Aja me'ē sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am ym.) ⁶ Kuja katu tiki tī. Ko Jesu rehe jurujar katu ramō te, aja ym ame'ē ke a'e. A'e riki kapitā rahā, katu te ame'ē ke a'e jupe, aja ukwa ta nahā my? Aja rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupā mupyrara ta tī. Yman katu te ame'ē ke a'e aja Satana ukwa jupe rahā, Tupā pandu: "Nde katu ym." Pe, mupyrara. (Ājā ramūi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tī. "Sawa'e katu ame'ē ke ko" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ukwa. Aja rahā: "Mā ihē ke amō ta putar ym" aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahā, ame'ē sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahā my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ē riki ame'ē sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ē ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amō ta haihu katu. Ame'ē ta riki sawa'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki. Mokōi ukwaha namō ixo ym rahā, katu tiki tī. Kuja katu tiki tī. Ko kawī u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupā mujekwa, ame'ē rehe jajurujar katu. Ame'ē rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ē ke a'e tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja ukwa katuha namō tapijar te'e we jurujar katu ehe tī. ¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta

ukwa py ta me'ē te'e. "Sawa'e katu ame'ē ke ko" aja ehe har a'eta ukwa katu rahā, Jesu kotyhar ta rehe ame'ē sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahā! Ame'ē ta aja hakehar ta tī. Haihu katu ame'ē ta rakehar ta ke. "Hakehar katu" aja amō ta pandu rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko ma'e ke amō amō rok pe pandu ym oho ame'ē ke a'e tī. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko ma'e mukanīha nixói ipe tī. Aja ame'ē hakehar rahā, katu tiki tī. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahā! Jesu kotyhar ta rehe amō haihu katu rahā, hakehar peteīhar namō jō ixo. Aja rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ta'yr ta ke mu'e katu tī. Aja rahā, a'eta hendu katu ehe tī. Tajyr ta ke aja tī. Mu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta ehe tī. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tī. ¹³ Pe, haihu katu ame'ē ta paraky katu rahā: "A'eta riki katu" aja amō ta pandu ta. Aja rahā: "Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande" aja ame'ē ta ngā pe pandu katu tī. Kyje ym ha namō ngā pe pandu katu ta. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe

¹⁴ Timo! Esarahā! Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Pahar nde koty ihē asak ta aho. Aja ihē akwa.

¹⁵ Kowe ihē axo rahā, ma'e ke kome'ē paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihē amupinim aī. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupā kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ē ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aī.) Tupā ixuwe katu ixo ame'ē ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ē ta ixotyhar ta ke. A'eta namō Tupā je'ēha pyta katu. Ame'ē ke a'eta pandu katu tī. ¹⁶ Ame'ē je'ēha rehe jajurujar katu ame'ē ke katu te ame'ē ke. Yman ame'ē ke mujekwa ym rī. Ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa apo 'y. Kuja:

"Awa aja imāi pusu ngi Jesu u'ar.

Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupā'a mujekwa ngā pe.

Tupā je'ēha rahoha ta usak ehe tī.

Amō amō ta renda rupi ehe har ngā pandu pandu oho.

Heta kome'ē ywy keruhū pe har ta jurujar katu ehe. Pe, ywa pe a'e ke Tupā mujywyr raho."

Mu'eharan ta rehe har ihē amujekwa ta

4 Kuja Tupā'a mujekwa katu:
—'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, Jesu rehe jurujar katuha ke amō amō ta hijar ta oho. Ājā ta mujekwa ame'ē ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tī — aja mujekwa.

² Ājā ta mujekwa ame'ē ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngā ke a'eta muka'u te'e. Aja rahā, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anī. Huxī ym. Anī. A'eta mu'e we rī. ³ A'eta pandu naī:

—Pejumendar ym. Kūjā ke pepyhyk ym tī. Amō amō ma'e pehē mi'u ke pe'u ym tī — aja pandu naī.

Anī. Ame'ë mi'u ke awa u'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jumendar rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa katu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jö riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jete har te ke ukwa katu tĩ. A'erehe u'u katu. ⁴Upa katu te ngã mi'u awa u'u katu aja Tupã mujã katu jande pe. Ame'ë rehe: "Katu tiki" aja Tupã pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ë rehe: "Ja'u ym" aja mã pe-ja japandu ym.

Jumendar rahã, katu tĩ. Kũjã ke pyhyk rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa tĩ. ⁵Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupã je'ëha rehe amö mupinim. Jande ja'u rahã: "Katu tiki" aja Tupã pe japandu tĩ. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jajumendar rahã, katu tiki tĩ. Kũjã pyhyk rahã, katu tiki tĩ.

Jesuma'e miasu ke

⁶Ame'ë mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremujekwa rahã, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupã rehe har amö ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahã, nde erekwa katu ta. Jete har te ke nde pe amö ta mu'e mu'e tĩ. Nde erejurujuar katu ehe tĩ. Ame'ë ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tĩ. Upa aja me'ë rahã, miasu katu riki nde.

⁷Ymanihar jundéu awa ramüi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ë riki Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. Jupe te'e je'ë je'ë ixo ame'ë ke ame'ë. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emätã katu exo rĩ. Aja rahã, Tupã rehe har nde erekwa katu te we rĩ.

⁸Awa jumuwewi wewi katu rahã, pyrätã katu jupe. Ame'ë riki katu we. Amö katu te. Kuja. Tupã rehe har amö ukwa katu te we rahã, ame'ë riki i'ar koty te we katuha. Aja rahã, Tupã usak katu ehe apo. Pe, yman rahã, inamö a'e ixo ta. ⁹Ame'ë je'ëha riki jete har te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. ¹⁰A'erehe japaraky hũ. A'e je'ëha ke ngã pe japandu pandu hũ. Ame'ë riki jandema'e parakyha. Tupã rehe jajurujuar katu, a'erehe je'ëha ke japandu pandu we rĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e. Upa ngã ke a'e muhã katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ë ta ke a'e muhã katu.

¹¹Timo! Nde pe ihë apandu ame'ë ke ngã pe epandu katu. Emu'e katu tĩ. ¹²Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namö awa ixo katu my? Ame'ë ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahã, nde aja a'eta tĩ. Nde aja jete har te ke jö a'eta pandu ta tĩ. Nde aja a'eta katu ixo ta tĩ. Nde aja amö ta rehe a'eta ipy'a katu ta tĩ. Nde aja Tupã rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tĩ. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tĩ. Upa aja rahã: "Mã! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym" aja ym pandu.

¹³Nde rehe ihë ahyk ym we oho rĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, Tupã je'ëha ke epandu pandu ngã pe rĩ. Emujekwa katu ngã pe tĩ. Emu'e katu ngã pe tĩ.

¹⁴Nema'e parakyha ke nde pe Tupã mujekwa. A'e

je'ëha ke nde erepandu pandu. Ame'ë riki nema'e parakyha. Ne äkã rehe ipo ke tamüi ta mujar rahã, nema'e parakyha ke nde pe me'ë. Arahã ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu tĩ. Ame'ë parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ëha ke nde erepandu pandu, ame'ë riki nema'e parakyha ke.)

¹⁵Upa ihë apandu ame'ë ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namö ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke nde erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta. ¹⁶Myja katu nde erexoha my? Ame'ë rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ë ke emuka'u te'e ym. Amö koty emu'e ym. Aja rahã, Tupã namö nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ë ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namö ixo katu ta tĩ.

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

5 Ma'e jaxer ame'ë ke amö ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamüiha rahã, hãtä ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja epandu katu ipe. ²Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mãi aja epandu katu ipe. Kũjätãi rahã, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

³Ixawa'e manö ame'ë rehe har ihë apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ëha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ë me'ë ipe. Jeje te ixo ame'ë ke pe me'ë me'ë. Aja rahã, katu tiki. ⁴Pe, ixawa'e manö ame'ë membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainö ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imãi usak usak katu ehe tĩ. Hainö ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imãi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainö ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imãi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainö ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ. ⁵Pe, ixawa'e manö ame'ë ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Ma'e me'ëha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manö ame'ë ke jurujar katu. Inamö ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. "Ihë rehe esak katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶Pe, ixawa'e manö ame'ë ke jumuhury katu jö juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë ym ipe. ⁷Aja ixawa'e manö membyr ta pe epandu katu. Hainö ta pe epandu katu tĩ. Pe, ihë apandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e rahã: "Katu ym pehë" aja ym amö ta pandu a'eta rehe har. ⁸Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ëha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ë ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ë ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manö ame'ë paraky tar katu rahã, a'i ta jö katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ë

ke katu. Ixawa'e peteihar jō namō ixo ame'ē ke rahā, katu tiki. Aja rahā, paper rehe her ke emapyk. Amō parakyha ta rer namō emapyk. (Aja rahā, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.)¹⁰ Kuja ehe har ngā ukwa ame'ē ke rahā, katu tiki tī. Amō ta pe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahā, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō, ame'ē ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihē katu te" aja ym ukwa ame'ē ke. Pyrara ixo ame'ē ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahā, katu tiki.

¹¹ Pe, ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rī. A'erehe amō sawa'e rehe usak rahā, pyhyk tar katu nahā my tī. Aja rahā, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ē ke hijar ta. (Ixawa'e manō ramō rahā, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihē aparaky ta" aja ixawa'e manō ame'ē ke manga katu.) Ame'ē manga katuha ke a'e hijar. ¹³ Aja rahā, a'e paraky ym ta. Amō amō ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amō we tī. Amō ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amō ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tī. Ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Anī. Ame'ē ke a'e pandu. ¹⁴ A'erehe ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, mā peja amō sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihē aputar.

Kuja ihē aputar tī. Ko imembyr mujā. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahā: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amō ixawa'e manō, ame'ē ta amō koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ājā ramūi a'e.) ¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ko sawa'e. Kūjā amō tī. Pe, ame'ē ta riki ixawa'e manō ame'ē anam rahā, ame'ē ta riki haihu katu ehe. Aja rahā, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ē ixawa'e manō ame'ē pyhyk ym ta. Aja rahā, amō ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixói te ma'e ke me'ēha ipe. Ame'ē ke rehe jō Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitā paraky katu rahā, mā peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupā je'ēha ke pandu pandu katu rahā, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupā je'ēha ke mu'e katu rahā, aja tī. Muhepy katu tī.

¹⁸ Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

"Hymba paraky rahā, iāpūi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rī.)

Ahúi aja me'ē ke pyrū pyrū rahā, iāpūi ke epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitā paraky katu rahā, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī:

"Amō paraky rahā, muhepy katu awa ipe" aja.

¹⁹ "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar tama'e kapitā rehe har amō pandu pandu. Aja me'ē peteī sawa'e jō pandu rahā, ame'ē panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ē mokōi sawa'e ta juja katu te pandu rahā, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahā, ejurujar ym. ²⁰ Ame'ē kapitā riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty epandu ipe. "Mā peja ym aja" aja

epandu ipe, kapitā pe. Aja rahā, upa usak ame'ē ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tī.)

²¹ Ihē apandu ame'ē ke Tupā hendu. Jesu Kirisutu hendu tī. Tupā je'ēha rahoha ta hendu tī. Katu te ame'ē ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā: "Mā peja ym aja" aja epandu ipe. Aja me'ē nde rehe katu ame'ē ta pe epandu. Aja me'ē nde rehe katu aja ym ame'ē ta pe epandu tī.

²² Jesu kotyhar tama'e kapitā ke nde eremu'am rahā, pahar emu'am ym. Eharō we rī. Katu ixoha namō a'e ixo katu my. Ame'ē ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke nde eremu'am rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ēja saka tī. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ē ke nde aja ngā pe emujekwa.

²³ Timo! Ehendu katurahā! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amō amō rahā, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawī pirā e'u we. (Mukatu ta. Anī. Eka'u ym ingi.)

²⁴ Amō tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ukwa katu. "Katu ym nde" aja pandu ym ta me'ē te'e. Amō ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amō ta ma'e. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amō ta ukwa ym. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke mu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py exo.)

²⁵ Aja me'ē katu ame'ē ke amō ta ma'e rahā, aja tī. Katu amō ta ma'e rahā, amō ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ē ta rehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi katu ame'ē ke amō ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke emu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py.)

Miasu ta ke emu'e katu

6 Timo! Miasu ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahā, katu tiki. Aja me'ē jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahā: "Páu ta mu'e ame'ē ke katu ym" aja amō ta pandu ym ta. "Tupā katu ym" aja ym pandu ta tī. ² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahā, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahā, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tī, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahā, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tī. A'erehe paraky katu ipe rahā, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe epandu katu. Emu'e katu a'eta pe tī.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe epandu: "Mā peja ym"

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e

sawa'e te mu'e. Ame'ë mu'e ame'ë ke kuja. Tupã je'ëha mu'e, aja katuha namõ amõ ixo. Pe, aja amõ mu'e ym rahã, amõ koty a'e mu'e rahã, ⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naĩ. Anĩ. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ë hãtã tã hũ. Ame'ë rehe ka'u te'e. Pe, ame'ë ke muparahy ngã ke. Jumai tĩ. ("Mã peja ym pemu'e" aja ame'ë ta pe ebandu.) Amõ ta namõ ame'ë ta je'ë je'ë hũ a'eta jupe tĩ. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. ⁵ Jaxer ame'ë ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ë hãtã tã hũ. Aja te'eha a'eta. Jete har ke a'eta ukwa ym apo. ("Mã peja ym pemu'e" aja ame'ë ta pe ebandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahã, ma'e ke heta hũ ta, aja a'eta ukwaha jupe naĩ.

Tamatarer rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ ym

⁶ Jete. Jesu rehe amõ jurujar katu rahã, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hũ, ame'ëja saka. Ima'e ma'e ke heta hũ rahã, hury katu ixo. Ima'e ym te rahã, hury katu ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo. ⁷ Kome'ë wyy keruhũ pe jande mãi ngi ja'ar rahã, ma'e ke namõ ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanõ rahã, upa katu te jahijar ta jaho tĩ. ⁸ A'erehe jande mi'u namõ jõ jande jaxo rahã, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namõ jõ jaxo rahã, aja tĩ. Jande rury katu jaxo tĩ.

⁹ Ma'ewyra myahy rahã, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tĩ. Upa ma'e ke amõ heta hũ ta jupe rahã, pahar ka'u te'e ehe. Amõ we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amõ we ma'e ke muheta hũ ta my. Ka'u te'eha namõ muheta hũ my. Muheta hũ rahã, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ëja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupã mupyrara ta. ¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a katu ixo rahã, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ë ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amõ ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hũ. Marã ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupã kotyhar ke. Tamatarer rehe jõ ipy'a katu ame'ë rehe har ihẽ amupinim ramõ. Ame'ë ta aja ym nde tĩ. Anĩ. Katu ame'ë ke ema'ema'e. Tupã je'ëha mujekwa, aja katuha namõ exo. Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mã peja amõ ta rehe epy'a katu. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Amõ ta pe nde erepandu pandu rahã, wewe katu ebandu. ¹² Upa nema'e pyrãtãha namõ eparaky katu. Tupã je'ëha ke nde eremu'e, ame'ë riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupã muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ë ke amõ ta pe nde erepandu pandu rahã, ixoty nde ke a'e muhyk

ta raho, aja a'e mujekwa nde pe. ¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupã muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihẽ apandu ame'ë ke a'e hendu. Tupã aja tĩ. Hendu tĩ. A'erehe mã peja ihẽ apandu ame'ë ke rehe ehendu katu tĩ. ¹⁴ Upa katu te nde pe Tupã mujekwa ame'ë ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jy-wyriha angaha ke rehe Tupã mujekwa. Ame'ë angaha ke uhyk ym rahã we, Tupã je'ëha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupã pandu ame'ë ke rehe nde erehendu katu rahã: "Katu ym nde erema'e" aja amõ ta pandu ym ta. ¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahã, Ta'yr ke Tupã mujywywyr ta. Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ. Upa katu te sehar kapitã keruhũ ta ke Tupã mu'am. A'e putar ame'ë ke jõ ame'ë ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitã keruhũ te.

¹⁶ "A'e jõ riki uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Weraha rupi a'e ixo. Marã ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tĩ.

Awa usak ym ta ehe tĩ.

'Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja mã peja ngã pandu ipe.

A'e pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen."

Ame'ë riki: "A'e ty" aja.

¹⁷ Kome'ë wyy keruhũ pe ima'ehũ ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe ebandu katu. Kuja ebandu ipe:

—Pehẽma'e hũ, a'erehe pehẽ jõ riki katu te ame'ë ke pehẽ jupe, aja ym pekwa. Pahar pehẽma'e kanim ta my, a'erehe ame'ë ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ ym. Pe, Tupã rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ë ke jande pe muwyr katu. Ame'ë namõ jande ke a'e muhury katu. ¹⁸ Katu ame'ë ke pe-ma'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ë ke pe-ma'ema'e. Ima'e ym te ame'ë ta rehe pekyty'y ym — aja ima'ehũ ame'ë ta pe ebandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehũ ame'ë ta ma'ema'e rahã, ywa pe a'eta-ma'e heta hũ ta. Yman rahã, ywa pe ma'e Tupã me'ë me'ë katu ta a'eta pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury katu ta ixo tĩ.

²⁰ Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ëha ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ë ke jõ emu'e katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ë ke rehe ehendu ym. Ame'ë riki Tupã ngi har ym. Amõ ta pandu: "Upa katu te jakwa katu te" aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ë hãtã tã jõ. Ame'ë ke rehe ehendu ym tĩ. ²¹ Ame'ë ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ë ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

2 TIMO

Hom ok ta pe Páu ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ë ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim: —Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ëha ke nde erepandu pandu, ame'ë riki nema'e parakyha ke — aja Páu mupinim. Timo ke Páu muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ë paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ

1 Timo! Ko nde pe paper pinim ke ihë amondo axo. Ihë Páu. Tupã mujekwa: “Ihë ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë katu. Ame'ë rehe har ebandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihë pe. A'erehe ihë ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihë ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihë aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihë ra'yr aja nde. Nde rehe ihë apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

3 Tupã rehe ihë py'a ihë amoĩ moĩ katu. Ihë ramũi ta aja ihë tĩ. Katu ame'ë ke ihë ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihë py'a ihë amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihë apandu rahã, nde rehe har ihë akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihë apandu ipe. Aja te'eha ihë. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

4 Nengi ihë aho rahã, nde erejixi'u ihë rehe. Ame'ë rehe ihë akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihë asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihë ke nde eremuhury katu ta. **5** Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ë rehe ihë akwa akwa axo. Aja me'ë, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ë Euni, ne mãi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihë akwa katu. **6** A'erehe ihë apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ëha ke nde erepandu, ame'ë riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihë po ihë amujar rahã: “Ihë je'ëha ke ebandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe.

7 Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jaky-je ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mātã katu. A'erehe Tupã je'ëha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu

rahã, ame'ë ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ë ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ë ke Jesu Kirisutu mujekwa

8 Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihë apandu pandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihë ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Mã peja ihë ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihë aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. **9** Katu ame'ë ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: “Ihë ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke ihë amuhã katu ta. Ihë kotyhar ta aja pexo apo 'y' aja Tupã pandu. Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.) **10** Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jajurujar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã, myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ë ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ëha jetehar te ke emu'e katu

11 Ihë pe Tupã mujekwa:

—Myrandu katu ke ngã pe ebandu eho — aja ihë pe.

A'erehe ihë riki Jesu mondo ame'ë ke. A'erehe myrandu katu ke ihë amu'e tĩ. **12** A'erehe ihë ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihë akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihë ajurujar katu ehe. Ehe har ihë akwa katu, a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu ke ihë pe a'e muwyr. Ihë ajurujar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihë. Ihë ke

a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu. ¹³Je'ẽha jetehar te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihẽ amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tĩ. ¹⁴Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu. Jande rehe Tupã'ã ihĩ katu. Jande rehe pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihẽ ke muhury katu

¹⁵Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke a'eta hijar oho tĩ. ¹⁶(Onesi aja tĩ. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak.

Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ. Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tĩ.

Tupãma'e parakyha ke

2 Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu katurahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emãtã katu. ²Tupã rehe har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ riki: "Jetehar te ke" aja amõ ta pandu tĩ. Nde erehendu tĩ. Ame'ẽ ke amõ sawa'e ta pe emu'e katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amõ ta pe mu'e katu ta tĩ.

³Nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ẽ ke aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Tupã je'ẽha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tĩ.

⁴Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahã, ima'e sondama'e kapitã pandu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e katu. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jõ ehendu katu nde tĩ.

⁵Ujaniha jumusaráiha rehe amõ ujan rahã, kapitã rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ. (Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke nde erepyhyk ym ta tĩ.)

⁶Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.) ⁷Ihẽ apandu

ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupã je'ẽha mukanim ym te ta awa

⁸Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu. ⁹A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. Ma'e mukaniha aja ihẽ ke amõ ta pukwar tĩ. Ita tupaham pe ihẽ ke pukwar. Anĩ. Tupã je'ẽha ke pukwar ym awa. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu we rĩ. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ẽja saka.) ¹⁰A'erehe amõ ta ihẽ ke mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manõ, a'erehe a'e muhã katu ngã ke. Muhã katu ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tĩ. Ame'ẽ katuha riki upa ym te ta. ¹¹Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Kuja:

"Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa rahã, inamõ jande jaxo ta.

¹²Jande ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahã, inamõ jande riki kapitã keruhũ wan ta.

'A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahã, a'e pandu ta: 'Pehẽ riki ihẽ kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³A'e je'ẽha rehe jajurujar ym my. Anĩ. A'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Marã ka ym pandu te'eha a'e."

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴Timo! Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. A'erehe kuja epandu katu ngã pe:

—Jundéu awa ramũi ta panduha rehe peje'ẽ hãtã tã ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe epandu.

Tamũi ta panduha rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e jõ. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.) ¹⁵Tupã je'ẽha riki jetehar te ke. Ame'ẽ ke emu'e katu. Aja rahã, ne ruxĩ ym ta. Nde eremu'e katu rahã, nde pe Tupã pandu ta:

—Ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e katu ngã ke. A'erehe ihẽ rury katu — aja ta.

Ame'ẽ panduha ke eputar katu exo. ¹⁶Amõ ta jaxer pandu ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Muka'u te'e ame'ẽ ke amõ ta je'ẽ hãtã tã ta. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Upa ame'ẽ ke Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. ¹⁷Ame'ẽ ke ngã mu'e rahã, amõ amõ ta ke muka'u te'e hũ ta. Tupã rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ẽ ta heta ixo. Ko mokõi sawa'e ta ixo tĩ. Her Imenéu. Amõ Sire tĩ. ¹⁸Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amõ koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. Ame'ẽ angaha upa asa oho apo. A'erehe amõ ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naĩ.

A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ

ke rehe amō amō ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja.
¹⁹Jetehar te ke Tupā mujekwa jande pe. Ame'ē rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ē ke kuja a'e mujekwa. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Ixotyhar ta ke Tupā ukwa katu.”

Kuja tī:

“Tupā kotyhar ke ihē' aja amō pandu. Aja rahā, mā peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupā je'ēha ke emu'e katu

²⁰Ima'ehū ame'ē rok pe heta paratupe ihī. Ita rekūi aja tī. Amō amō itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke ihī. Amō amō itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ihī tī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Tujuk ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Katu te ame'ē ke ihī. Katu we ame'ē ke ihī tī. Pe, katu te ame'ē ke a'eta mi'u matyr rahā jō amō moī. Huryha mujā rahā, moī katu. Katu we ame'ē ke wera rahā pame katu te amō moī. ²¹Jesu kotyhar ta aja tī. Katu te ame'ē ta ixo. Katu we ame'ē ta ixo tī. Mu'eharan ta jaxer ame'ē ke mu'e. Aja ym rahā, katu te ame'ē ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:
 —Ihē kotyhar ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde riki ihē je'ēha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ē parakyha ke nde pe ihē ame'ē ta — aja ta.

²²Ta'ynuhu putar ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tī. Anī. Katu te ame'ē ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahā, ame'ē ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tī. Ipy'a ke Tupā juhyk ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namō ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

²³Jaxer ame'ē ke amō ta pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ē rehe har pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi tī. A'eta namō nde erepandu rahā, pehē peje'ē hātā tā jō pehē jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namō epandu ym, eho a'eta ngi. ²⁴Amō ta namō sawa'e tema'e miasu je'ē hātā tā rahā, katu ym. Upa amō ta rehe a'e katu rahā, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ē ke rahā, katu ta tiki tī. A'e mu'e rahā, pahar parahy ym rahā, katu ta tiki tī. Wewe katu emu'e.

²⁵Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahā, wewe katu epandu a'eta pe tī. Aja rahā, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupā muruwak ta my. Aja rahā, jetehar te ke a'eta ukwa ta my. ²⁶Aja rahā, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahā, Satana je'ēha ke rehe a'eta hendu ym we ta tī. (Ājā ramūi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ē rehe har

3 Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, pyrara hū ta ngā ixo. ²Arahā kyty'ym te ta amō ta juehe. Arahā tamatarer rehe jō ipy'a ke moī moī ta tī. Arahā: “Jande jō riki katu te me'ē ke” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahā: “Upa amō ta

riki jaxer ai” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahā ipái rehe hendu ym te ta tī. Imāi rehe aja tī. Hendu ym te ta tī. Arahā amō ta ngi ma'e pyhyk rahā: “Pete tiki” aja pandu ym te ta tī. Arahā Tupā rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tī. ³Arahā amō ta rehe ipy'a ym te ta tī. Arahā amō ta rehe parahy rahā, ipy'a jwyr ym te ta a'eta rehe tī. Arahā amō ta rehe juru ai pame katu te ta tī. Arahā pahar ipy'a pihun te ta oho tī. Pahar parahy ta tī. Arahā katu ame'ē ke amō ma'ema'e, ame'ē ke putar ym te ta tī. ⁴Arahā ehe katu ame'ē ke te'e huwajan wan uwak ta oho tī. Arahā upa ma'e ka'u te'eha namō ma'ema'e ta tī. A'eta jō ukwa katu te ame'ē ta ke a'eta aja ukwa ta tī. Arahā Tupā rehe ipy'a ym ta. Anī. Ima'e jumuhuryha rehe jō a'eta ipy'a katu ta tī. ⁵“Tupā rehe jande japy'a katu” aja a'eta pandu ta naī. Anī. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tī. Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke amō ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahā! A'eta ngi eho. ⁶A'eta ngi har amō ta ixo oho. Amō rok pe ixo oho. Pe, kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ē ke kūjā ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē rehe a'eta jupyai. Anī. Putu'u ym ingi. ⁷Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tī. Aja te'eha a'eta. Anī. Jetehar te ke marā ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸Yman Moise ke Jan putar ym. Jā aja tī. Moise ke putar ym tī. (“Te'e Moise pandu” aja a'eta naī.) Ame'ē mokōihar ta aja apo mu'eharan ta jetehar te ke putar ym tī. (“Ame'ē ke te'e” aja a'eta pandu naī tī.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. “Jetehar te ke jamu'e” aja a'eta pandu naī. Anī. Jurujar ym ame'ē ta ke a'eta, aja Tupā ukwa katu. ⁹Anī. Upa ngā ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amō ta ukwa ta. A'erehe upa ngā ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tī. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tī.

Tapijar te'e we jetehar te ke rehe ejurujar katu

¹⁰Timo! Ihē rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihē amu'e ame'ē ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihē axoha rehe har nde erekwa katu tī. Ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Tupā rehe tapijar te'e we ihē ajurujar katu. Ame'ē rehe har nde erekwa katu tī. Ihē apy'a katu te we ngā rehe axo rī, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Amō ta rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Ihē ke amō ta mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihē apandu pandu.) Ame'ē ke nde erekwa katu tī. ¹¹Ihē apyraraha rehe har nde erekwa katu tī. Ihē ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē rehe har upa katu te nde erekwa katu tī. Antioki ok ta pe aja tī. Iko ok ta pe aja tī. Rit ok ta pe aja tī. Mupyrara ihē ke tī. Anī. Ame'ē mupyraraha ngi ihē ke Tupā muhem.

¹²Jete. Tupā je'ēha mu'e, aja amō ixo tar katu rahā, a'e ke amō ta mupyrara ta tī. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amō ta mupyrara ta tī.

¹³Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rī. Muka'u te'eha aja tī. Amō ta ke a'eta muka'u te'e ta tī. Pe, a'eta juehe amō ta jumuka'u te'e ta tī. ¹⁴Ame'ē ta

aja ym nde tí. Jete har te ke nde ke amõ ta mu'e. Ame'ë ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tí. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ë ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ë riki jete har te ke aja nde erekwa katu tí.

¹⁵ Amõ we tí. Kurumí rahã har Tupã je'ëha ke nde erekwa katu. Ame'ë ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je'ëha ke amõ ta mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke a'eta mupinim. Tupã je'ëha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jete har te ke mu'e, ame'ë ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa katu ipe tí. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa katu tí. Myja amõ ixoha katu my, ame'ë ke mu'e katu tí. ¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu'e ame'ë ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tí. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tí.

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke epandu pandu katu

4 Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ëha ke epandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uí. Jesu Kirisutu aja tí. Usak uí tí. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã je'ëha ke epandu pandu katu te we rí" aja ihë apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ë ke ukwa ta. Aní rahã, katu ym my? Ame'ë ke ukwa ta tí. Aja ixuwe katu ixo ame'ë ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ë ta rehe har ukwa ta tí. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke nde pe a'e me'ë ta.) Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë ta nde pe. Amõ ta Tupã je'ëha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we epandu katu ngã pe. Nde erepandu ame'ë ke jete har te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, epandu katu ipe: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Emuhury ngã ke tí. Nde eremu'e rahã, wewe katu epandu ipe.

³ Yman rahã, jete har te ke mu'e ame'ë ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ë ke rehe jõ hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tí. ⁴ Jete har te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ëha rehe jõ hendu ta. ⁵ Timo! Aja ym nde tí. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke epandu pandu katu te we rí. Tupãma'e miasu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihë ke rahã, ihëma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihë ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihë apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ë angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ë ywy keruhũ ngi ihë aho ta ký. ⁷ Ihë ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihë apandu katu. Ame'ë parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihë ama'ema'e. Ame'ë parakyha ke ihë amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihë apandu katu te we rí. Jesu

rehe ihë ajuru jar katu te we rí. ⁸ Jumusaráiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ë ke ma'e pyhyk. Aja ihë pe ma'e ke Jesu me'ë ta. Kuja. Ihë pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihë pe.

A'e jywyr rahã, aja ihë pe a'e pandu ta. Ihë pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jywyr iha rehe harõ, ame'ë ta pe aja me'ë a'e pandu ta tí. A'e riki: "Ne katu te me'ë ke" aja pandu ta.

Timo! Pahar ihë koty ejur

⁹ Timo! Ihë jeje tate axo. A'erehe pahar ihë koty ejur. Ko Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ Nema ixo tar katu. A'erehe ihë ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho.

¹¹ Ruk jõ riki ihë namõ ixo. Nde erejur rahã, Mak ke eho piam. Inamõ ejur. Ihë namõ a'e paraky ta. Tupã je'ëha ke japandu ta, ame'ë riki jandema'e parakyha ke. ¹² Ese ok ta pe Tik ke ihë amondo. ¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihëma'e mundeha ihë amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahã, ame'ë ke erur tí. Paper ke erur tí. So'o pিরer ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë ke erur tí. Ame'ë ke ihë aputar katu te.

¹⁴ Itapytã namõ ma'eha ke Arexan. (Ame'ë ke te'e ma'e'ã mujã ame'ë ke a'e.) A'erehe ihë rehe har katu ym a'e je'ë je'ë hũ. Ihë ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupã mupyrara ta tí. ¹⁵ Jande japandu ame'ë ke a'e putar ym te. Mujaxer hũ japanduha ke tí. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahã, ne je'ëha ke a'e mujaxer ym ta tí.)

Ihë rehe amõ ta juru ai

¹⁶ Yman kapitã keruhũ ruwa koty ihë apu'am a'am. Ihë rehe har amõ ta jaxer pandu naí, ame'ë ke ihë amukatu a'am. "Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e ym" aja ihë apandu pandu. Arahã: "Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym" aja me'ë ihë rehe har pandu ym te awa. Upa ihë ke hijar oho. Mã peja Tupã ipy'a jywyr ame'ë ta rehe. ¹⁷ Upa ihë ke hijar oho. Aní. Upa ym. Ihë namõ Tupã riki ixo katu. Ihë py'a ke a'e mātã katu tí. A'erehe myrandu katu ke ihë apandu katu te. Pe, ame'ë ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ë ta hendu. Arahã ihë ke jangwateran juru ngi Tupã muhem, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ke kapitã keruhũ jukwa ta tipe. Ame'ë ngi Tupã muhem.) ¹⁸ Ihë pe jaxer ai ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ë ngi ihë ke a'e muhem ta tí. Pe, ywa pe inamõ ihë ke a'e raho ta. A'ep inamõ ihë axo ta ký. (Aja rahã, amõ ta ihë ke mahy ym te ta tí.) "A'e riki katu te me'ë ke" aja mã peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Katuha ke ihë amondo axo

¹⁹ Piri si pe katuha ke ihë amondo axo. Ak pe aja tí. Piri si sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tí. Katuha ke amondo axo tí. ²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihë ahijar. ²¹ Pahar ihë koty ejur. Aman ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutě aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu mātã katu. Mã peja johu pehě rehe Tupã ipy'a katu te hũ.
Upa.

TIT

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'ëha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ë rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ë paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

1 Tit! Ko nde pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Tupãma'e miasu ke ihë. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë tĩ. Ihë pe Tupã pandu:

—Ihë kotyhar ke nde. Ihë asak katu ame'ë ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihë rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jete har te ke emujekwa tĩ. Ihë rehe ihë kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jete har te ke a'eta ukwa katu. Ame'ë ke emujekwa ngã pe — aja ihë pe pandu.

Jete har te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ë rehe har Tupã pandu katu. Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ë namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa.

“Ame'ë myrandu ke nde pe ihë amujekwa. Ame'ë ke ebandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihë amondo” aja Tupã pandu ihë pe. A'erehe ame'ë myrandu ke ihë apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihë aja Jesu rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihë ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ë Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihë amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihë apandu ame'ë ke ekwa ekwa katu exo. ⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteihar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ë ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ë ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ë sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ë tama'e usakha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ë ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym

rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. ⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ë ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ë ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ë ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ë ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. ⁹ Je'ëha jete har te ke jamu'e ngã pe. Ame'ë ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jete har namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ë ta pe pandu: “Mã peja ym” aja pandu. Aja rahã, jete har te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ë sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ë ta pe: “Mã peja pemu'e ym” aja ebandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym ame'ë ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'ëha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'ëha namõ muka'u ka'u te'e ixo. ¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jete har ym ame'ë ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jõ a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxĩ ym riki ingi. A'erehe ame'ë ta je'ëha ke amõ mukanim ta me'ë te'e. (A'erehe: “Mã peja pemu'e ym” aja ebandu a'eta pe.) ¹² Kere y rapa'ũ pe har ta ngi har amõ ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ũ pe har ta riki te'e pandu ame'ë ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarõ ame'ëja saka. Amõ ta ke a'eta mupyrara tĩ. Ma'e u'uha ke jõ putar katu. Jy-ty'ym tĩ, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ũ pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ë ke jete har te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ë ta pe hãtã ebandu: “Mã peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahã,) jete har te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my. ¹⁴ Jundéu awa ramũi ta pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. Jete har te

ke hijar ame'ë ta je'ëha rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ.
¹⁵ Amõ amõ jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ. Pe'u rahã, Tupã rehe pepy'a ym — aja pandu naĩ.

Sawa'e katu ame'ë pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ë pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupã rehe jurujar ym ame'ë pe aja tĩ. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ë ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe. ¹⁶ “Tupã rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Ima'e ma'ema'eha ke amõ koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa ym, aja ngã pe a'eta mujekwa. Tupã rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupã putar ym tĩ. Marã ka ym a'eta katu ame'ë ke ma'ema'eha.

Jetehar te ke emu'e katu

2 Nde riki aja ym tĩ. Jetehar te ke emu'e. Tamüi ta pe epandu katu. Kuja epandu katu:

—Kawĩ ngi peka'u ym. Katu pexoha namõ pexo tĩ. Pekwa katuha namõ pexo katu tĩ. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendü — aja tamüi ta pe epandu katu.

³ A'i ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Tupã rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e ta.) Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Kawĩ ngi peka'u ym tĩ. Katu ame'ë ke pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.

⁴ Aja rahã, kũjã pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehẽ sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehẽ membyr ta rehe pepy'a katu tĩ” aja. ⁵ Amõ we a'i ta pe epandu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu. Ma'e jaxer ame'ë ke pehẽ py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ rok wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejty'y ym tĩ. Peparaky katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendü katu tĩ. Aja rahã, amõ ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupã je'ëha riki katu” aja pandu ta. Aja kũjã pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe epandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu — aja epandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ë ke ema'ema'e tĩ. Aja rahã, nde aja amõ ta katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã, jetehar te ke emu'e. Nde eremu'e rahã, ejumusarái ym tĩ. ⁸ Panduha katu ame'ë ke epandu. Aja rahã: “Tit pandu ame'ë ke katu ym” aja amõ ta pandu ym ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu ym ame'ë ke a'eta je'ëha. A'erehe nde rehe parahy ame'ë ta huxĩ ta.

⁹ Miasu ta pe epandu katu tĩ. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Kuja epandu:

—Pehẽ jar ta rehe pehendü katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke namõ pehẽ jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta pe je'ëha ke pemujywyr ym tĩ. ¹⁰ Pehẽ jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ë ke pe-

ma'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehẽ jar pe. Aja te'eha pehẽ — aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ë ke ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:

—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ë mu'e ame'ë ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ë te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ë ke ngã pe a'e mujekwa.

¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ë ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ë ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ë ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirusutu jywyrriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtä te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ. ¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ë ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ëja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ë ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ë ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ë ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ë ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ë ta pe epandu:

—Tupã je'ëha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendü katu — aja epandu.

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

3 Nde koty ixo ame'ë ta pe kuja epandu katu:

—Kapitã ta rehe pehendü katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendü katu tĩ. Ma'e katu ame'ë ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ë ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe. ² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ë hãtä tä ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty ixo ame'ë ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ë ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jaky'y ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ë ke a'e, ame'ë ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ë ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha. ⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ë ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e

muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupã'ã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ. ⁶Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha. ⁷Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ. ⁸Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ. ⁹Jundéu awa ramõi ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamõi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ. Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki tĩ. ¹⁰Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ koty koty amõ muruwak. Aja rahã: "Mã peja ym" aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe hendu ym rahã, eho ingi. ¹¹Ame'ẽ ta riki

sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amõ ta rehe ehaihu katu

¹²Nde koty sawa'e ke ihẽ amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihẽ amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihẽ axo ta tĩ. Aman ndy'ar rahã, a'ep ihẽ apyta we ta, aja ihẽ akwa tĩ. ¹³Amõ sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ẽha hãtã tã ame'ẽ mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e ym te rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ katu a'eta pe. Aja rahã, ame'ẽ namõ a'eta oho katu ta. ¹⁴Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. "Katu ame'ẽ ke pema'ema'e" aja emujekwa katu ngã pe. "Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pehaihu katu" aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã, ma'e ke me'ẽ katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta jyty'ỹ ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵Upa ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ẽ ta pe jamondo jaxo tĩ, aja ame'ẽ ta pe epandu tĩ.

Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

SIREMŌ

Siremŏ riki ima'ehũ namŏ ixo ame'ě ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tĩ. Pe, kyndaha pe Páu ixo rahã, One ke sonda ta muhyk raho tĩ. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupã rehe har Páu mujekwa rahã, Jesu rehe One jurujar katu tĩ. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremŏ pe One ke Páu mujywyr tar katu. A'erehe ame'ě rehe har Siremŏ pe Páu mupinim. "Ihẽ aja One ke nde rok pe emupyta katu tĩ" aja Siremŏ pe Páu mupinim.

Siremŏ pe paper pinim ke Páu mondo

1 Siremŏ! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Timo ihẽ namŏ ixo tĩ. Jande mu ke a'e. Ko nde riki jande rehe katu ame'ě ke nde. Jande aja Tupã je'ěha ke nde erepandu pandu erexo tĩ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ě ke amŏ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke amŏ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. ² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ě ta pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rendyr pe, Asi pe, katuha ihẽ amondo axo tĩ. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: "Ihẽ rendyr" aja ihẽ apandu.) Aki pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja Tupã je'ěha ke a'e pandu pandu oho ngã pe tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Siremŏ! Johu jande py'a ke nde eremãtã katu

⁴ Upa Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihẽ ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã namŏ ihẽ apandu pandu rahã, kuja ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Siremŏ rehe nde eresak katu. A'erehe ne jŏ riki katu te me'ě ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupã namŏ ihẽ apandu:

—Jesu rehe Siremŏ jurujar katu. Mã peja ame'ě rehe har ngã pe a'e pandu pandu katu te we rĩ. Aja rahã, hendu ame'ě ta jurujar katu ta ehe tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ě ke Kirisutu me'ě jande pe. Ame'ě ke mã peja jurujar katu ame'ě ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihẽ apandu Tupã namŏ.

⁷ Siremŏ! Ihẽ mu aja nde. Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu, a'erehe ihẽ py'a ke nde eremãtã katu. Upa Tupã kotyhar ta ke nde eremuhury katu tĩ, a'erehe ihẽ aja a'eta tĩ. A'eta py'a ke nde eremãtã katu tĩ.

One rehe har ihẽ apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ěha rupi nde pe ihẽ apandu tar katu. ⁹ Anĩ. Aja ym ta ihẽ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta.

(Wewe katu apandu ta. Ihẽ je'ěha rupi apandu ta.) Ihẽ Páu. Ihẽ tamũi te ihẽ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihẽ apandu. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, myrandu katu ihẽ apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihẽ. ¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahã a'e jaxer nde pe. Apo ihẽ pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tĩ.

¹² Apo nde koty a'e ke ihẽ amujywyr ta. Ihẽ apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihẽ amujywyr rahã, ihẽ apyai te ta. ¹³ Myrandu katu ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Se ihẽ axo rahã, One ke ihẽ amupyta tar katu. Aja rahã, One riki ihẽ rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihẽ rehe haihu katu ta.) ¹⁴ Nde erema'e ta me'ě te'e, a'erehe ihẽ rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anĩ we rĩ. "Ere" aja nde erepandu rahã jŏ, a'e ke ihẽ amupyta ta.

¹⁵ Siremŏ! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahã, ne namŏ aja te'e a'e ixo ta my. ¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tĩ. A'erehe nde koty jywyr rahã, i'ar koty te we miasu katu ame'ě ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tĩ, a'erehe ne mu aja a'e tĩ. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ pe katu a'e tĩ.

¹⁷ Nde aja Tupã je'ěha ke ihẽ apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihẽ aja a'e ke emupyta katu tĩ. ¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ě ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujywyr ta me'ě te'e my. Ame'ě ke paper rehe emapyk. (Anĩ. One-ma'e nixŏi te ma'e ke.) A'erehe ihẽ riki ame'ě ke amujywyr ta nde pe. ¹⁹ Ko paper rehe ihẽ amupinim katu:

—Ihẽ Páu. Ihẽ ame'ě ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tĩ. (Myja nde ke Tupã muhã katu ta my, ame'ě rehe har nde pe ihẽ riki apandu. A'erehe ihẽ pe ma'e ke nde ereme'ě ta me'ě te'e, ame'ěja saka.)

²⁰ Siremō! Ihē mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihē apandu ame'ē ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihē akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihē amondo axo. Jete riki. Ihē apandu ame'ē 'ar koty te we katu ame'ē ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu. ²² Nde koty ihē ahyk ta aho my, aja ihē akwa. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu katu, a'erehe aja ihē akwa. A'erehe ihē akeriha renda ke epeir katu apo tī.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē namō a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo. ²⁴ Mak aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Arita aja tī. Mondo ixo tī. Nema aja tī. Mondo ixo tī. Ruk aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Ihē namō myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū.

Upa.

EMBERÉU

Awa kome'ë paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amō amō ta Jesu rehe jurujar katu. "Emberéu awa ta ke" aja amō jundéu awa ta her tí. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke amō mupinim. A'erehe kome'ë paper pinim: "Emberéu" aja jakwa.

Amō ta amō koty mu'e tar katu. "Ymanihar ta aja Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu tí. A'erehe Tupã rehe ngã jumuleha renda keruhũ pe hymba ke hapy tí" aja mu'e naĩ.

"Anĩ. Mã peja ym" aja kome'ë paper rehe panduha ihĩ. "Jesu Kirisutu rehe jō pehë py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amō ta 'ar koty te we katu te ha" aja panduha ihĩ tí.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja pandu.

Tupã je'ëha ke Ta'yr pandu

1 Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ëha ke Tupã mujekwa. Amō amō rahã, mujekwa. Amō koty koty mujekwa. Je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramũi ta pe Tupã je'ëha ke pandu pandu hũ. ² Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ëha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupã pandu ipe: "Nde riki upa ma'e ke emujã" aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ë ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tí. Pe, Tupã pandu ipe tí:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihë ame'ë ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupã katu te ha aja Ta'yr tí. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tí. Upa katu te a'e mujã ame'ë ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke. Ywy rehe ihĩ ame'ë ke tí. Ihĩ katu tí. Ywa rehe wata ame'ë ke hape rupi wata katu tí. Pyrãtãha namō a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tí. A'e manō rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manō, pe, kwera katu uhem tí. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ëha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. "Ihë ra'yr" aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tí. ⁵ Ta'yr pe jō a'e pandu:

"Apo ngã pe ihë amujekwa ta. Nde riki ihë ra'yr. Nde pái ihë" aja.

Aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe pandu. Amō we Ta'yr pe a'e pandu:

"Ko nde pái ihë axo. Ihë ra'yr nde tí" aja.

Aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) ⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ë ke a'e. Kome'ë ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr Tate rahã, upa katu te ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu:

"Ihë ra'yr rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu" aja.

⁷ Ima'e je'ëha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

"Ywytu aja pahar ihëma'e je'ëha rahoha ta ke ihë amondo.

Tata aja pyrãtãha namō ihëma'e je'ëha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tí. Ihë apandu ame'ë ke ma'ema'e ta" aja.

(Aja rahã, je'ëha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) ⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

"Ihë aja nde tí. (A'erehe: 'Tupã' aja nde pe amō ta pandu ta tí.) Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namō nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ë rehe nde ereparahy. Katu amō ma'ema'e, ame'ë ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihë apandu: "Ihëma'e ke nde" aja. Ihë Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ë ta pe ihë apandu: "Pehë katu" aja.

I'ar koty te we nde pe ihë apandu: "Nde katu te" aja.

A'erehe nde rury katu nde erexo" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu. Yman ame'ë panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupã pandu tí:

"Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ë ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namō ywa ke nde eremujã tí.

¹¹ Upa ame'ë ta ke nixói te ta tí. Awama'e mundeha aja ame'ë ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amō pukek. Aja kome'ë ywy keruhũ ke nde erepukek ta tí. Ywa ke aja tí. Nde erepukek ta tí. (Pe, nde erembor ta tí.)

Mundeha ymanihar ke amō ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ë ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tí.

Pe, pyahu ame'ë ke nde eremujã ta tí. Ywa ke aja tí. Pyahu ame'ë ke nde eremujã ta tí.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ë ke nde" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupã pandu:

“Se ihě rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihě amuputu'u katu ta. Upa ame'ě ta nde rehe hendu katu ta” aja ipe. (“Tupã rake wapyk” aja pandu rahã: “A'e je'ěha te reko” aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ěha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jō pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ěha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ě ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ě ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ě ta koty a'e mondo. Pe, ame'ě ta namō a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

Jande ke Tupã muhã katu

2 Ta'yr katuha riki Tupã je'ěha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jete har te ke jahendu ame'ě ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharãi ym ta. ² Jande ramūi ta pe myrandu ke Tupã je'ěha rahoha ta pandu pandu. Ame'ě riki: “Moise je'ěha ke” aja jakwa katu. Ame'ě riki jete har te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ě je'ěha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ě ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. ³ Tupã je'ěha rahoha ta pandu, ame'ě ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ě myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ěha rehe hendu ym, ame'ě ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ě ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ě te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ě ta jande pe mujekwa tĩ. Jete har te ke aja a'eta mujekwa jande pe.

⁴ Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jete har te ke aja hendu ehe, ame'ě ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amō ma'eha, ame'ě ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: “Mã! Katu te hũ!” aja. Aja pandu ame'ě ke jete har te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amō we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ě me'ě, ame'ě ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ě ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ě ta pandu ame'ě ke riki jete har te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ě rehe har

⁵ Kome'ě ywy keruhũ pyahu ame'ě rehe har japandu. Ame'ě ke Tupã mujã ta. “Ame'ě pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde” aja ym ima'e je'ěha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶ Anĩ. Amō pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ěha rehe amō mupinim:

“Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharãi ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ěha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: ‘Nde katu’ aja.

Kapitã keruhũ aja: ‘Nde katu’ aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: ‘Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ě tama'e kapitã keruhũ nde’ aja nde erepandu tĩ.” Aja Tupã je'ěha rehe amō mupinim.

Pesarahã! Ame'ě je'ěha rehe Tupã mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ě tama'e kapitã keruhũ nde’ aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ě tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. ⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ěha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manō. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ě ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manō. A'erehe apo Tupã pandu ipe: “Nde riki katu te me'ě ke” aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ěha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amō ta mupyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyrara-ha upa rahã, a'e pandu ipe: “Ne jō riki katu te me'ě ke” aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamō raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ěja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ě ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ěja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ěha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ě ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ě tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ě ta pe Jesu pandu: “Ihě mu ta” aja. Huxĩ ym ha namō a'e pandu: “Ihě mu ta” aja. (Ame'ě ke amō mujekwa.) Kuja. ¹² Tupã pe a'e pandu:

“Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ě ke ihě mu ta pe ihě apandu ta.

A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihě apandu ta: ‘Katu te me'ě ke a'e’ aja.”

¹³ A'e pandu tĩ:

“Tupã rehe ihě ajurujar katu ta” aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amō we tĩ:

“Se nde eremuhã katu, ame'ě ta namō ihě axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihě pe a'eta ke nde ereme'ě, ame'ěja saka” aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ “Ta'yr ta” aja a'e pandu. Ame'ě ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ě ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ě ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manō rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manōha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramūi a'e.) Ame'ě ke a'e mukanim tĩ. ¹⁵ Manōha ngi awa kyje. Kome'ě ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ě kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ěja saka.

¹⁶ Pesarahã! Tupã je'ěha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amō ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ěha rehe amō mupinim: “Amarã rainō ta py'a ke a'e muhury uwyr” aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷ Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta

me'ë te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ë ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu. ¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũi manga manga rahã, ame'ë ta py'a ke Jesu mātã katu. Ame'ë ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ë ta py'a ke Jesu mātã katu tĩ. Ame'ë ke ukwa katu tĩ.

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

3 Ihë mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihë mu ta aja pehë. Pehë pe Tupã pandu: —Ihë koty pehë py'a pemuruwak — aja. Pesarahã! Mã peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupã muwyr. Pa'i keruhũ aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu: —Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja. ² Tupã pandu ipe: —Pa'i keruhũma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tĩ. Juja katu te ma'eha tĩ. Tupã pandu ipe:

—Ihë kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ë ma'eha ke nde pe ihë ame'ë — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ë ke Moise ma'ema'e katu.

³ Ok mujãha pe amõ ta pandu: "Mã! Katu nde eremu-jã!" aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujãha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tĩ. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tĩ. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ë te'e.) ⁴ Ok pame katu te awa mujã. Tupã riki upa katu te ma'e ke mujã. ⁵ Tupãma'e miasu ke Moise. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Tupã kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupã mujekwa ta, ame'ë ke ngã pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahã, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jywyriha ke rehe jaharõ katu. Jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahã, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupã muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mã peja Tupã rehe pehendu katu.) Aja yman Tupãã mujekwa ame'ë ke amõ mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

"Apo Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu katurahã!

⁸ Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mã pahar pehendu katu ehe.

Awa nixóí te ame'ë pe pehë ramũi ixo rahã, a'eta pandu: "Tupã ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naĩ.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ë ta aja mã peja ym pexo tĩ. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupã pandu: "Yman ihë ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e hũ tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'eta usak tipe. Anĩ. Ihë ke a'eta putar ym. A'eta ke ihë amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe ihë ke a'eta manga manga hũ tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihë aparahy. A'erehe ihë ajupandu ihë jupe: "Ihë rehe a'eta hendu ym.

Ihë ngi amõ rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihë amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihë aparahy. Pe, ihë apandu: "Ihë apandu katu ame'ë ke ama'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ë pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.)

A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihë ame'ë ta tipe' aja Tupã pandu." Aja Tupãã mujekwa ame'ë ke amõ mupinim.

¹² Ihë mu ta! Pesak katu pehë juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ë ke jõ peputar rahã, Tupã ngi amõ koty pehë py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹³ Pesarahã! "Apo" aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim.

Aja rahã, apo riki wera rahã pame katu te pehë py'a pemātã katu pehë juehe pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahã: "Anĩ. Jahendu ym ta ehe" aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã, pehendu katu ehe. ¹⁴ Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo ame'ë ta ke jande. ¹⁵ Pesarahã! Amõ we ihë apandu. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Apo Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu katurahã! Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixóí te ame'ë pe pehë ramũi ixo rahã, a'eta pandu: "Tupã ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe' aja yman amõ mupinim." A'eta aja pexo ym pehë tĩ.

¹⁶ Awa riki Tupã pandu ame'ë ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: "Tupã ke japutar ym" aja? Pesarahã! Jande ramũi ta ke ame'ë ta. A'eta riki Tupã pandu ame'ë ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷ Awa rehe Tupã parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramũi ta ke ame'ë ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixóí te ame'ë pe upa katu te a'eta manõ. ¹⁸ Tupã pandu: "Ihë apandu katu ame'ë ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ë pe

a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihë ame'ë ta tipe" aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramüi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja. ¹⁹ A'erehe Tupã pandu: "Ame'ë ywy pe a'eta oho ym" aja pandu ame'ë ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ë ywy pe a'eta oho ym tî. (A'erehe ame'ë ta aja ym pehë tî. Pahar pehendü katu ehe.)

4 Tupã pandu jande pe: —Ihë apandu katu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihë namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehë juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ë renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehë juehe pexo. ² Myrandu katu rehe jande ramüi ta hendu tipe.

"Putu'uha" ame'ë myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tî. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tî. A'erehe mã peja jahendu katu ehe. ³ Jande riki jajurujar katu ehe ame'ë ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ë putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

"Ihë aparahy, a'erehe a'eta pe ihë apandu: 'Ihë apandu katu ame'ë ke ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. Ame'ë pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihë ame'ë ta tipe' aja Tupã."

Upa kome'ë ywy keruhü a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ë ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anî. A'e pandu: "Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta" aja.

⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: "Awa po wajar pete'ï rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u" aja amõ mupinim. ⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: "Ihë apandu, ame'ë ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe" aja. (Ame'ë ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihï tipe. Anî. Oho ym ame'ë ta.) ⁶ Ame'ë myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ë ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: "Apo" aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ë ke apandu ramõ. Kuja:

"Apo Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendü katurahã! 'Anî. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendü katu ehe" aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã ywy pe jande ramüi ta ke Josue raho tipe. Anî. "Putu'u" aja ym ngã ixo. "Putu'uha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihë ame'ë ta — aja. ⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ë ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tî. ¹⁰ "Putu'uha ke

ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu. Pe, ame'ë ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. "Putu'u katu" aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ë ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tî. ¹¹ Ame'ë putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramüi ta aja ym jande tî. A'eta Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'ëha tî. A'erehe Tupã je'ëha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ë te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ë ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'ëha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ëja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ë ke mujekwa juehe har. "Ko katu." Anî rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ë ke mujekwa jupe tî. "Ko katu." Anî rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ë te'e.) ¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanîha awa. Upa a'e mujã ame'ë ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tî. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ë ke japandu ta ipe tî. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhü

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhü. Tupã ra'yr a'e tî. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. ¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ë ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tî. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ë ke Satana putar katu. (Äjã ramüi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhü tî. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhü ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mätã katu. Ame'ë ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhü a'e tî. ¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ë ndutar koty jahyk katu, ame'ëja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tî. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mätã katu tî.

5 Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhü ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ë te'e, ame'ë ke henda ke pe pa'i keruhü ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moï moï rahã, ma'e ke pa'i keruhü riki me'ë me'ë Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ë ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhü pe. Pe, ame'ë ke pa'i keruhü hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ² Pa'i keruhü awa te'e a'e tî. A'erehe pitu te'e a'e tî. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ë ta ke. Ka'u

te'eha ma'ema'eha namō ixo ame'ë ta ke tĩ. Ame'ë ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. ³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ. Aja Tupã pe pandu: "Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y" aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ.

⁴ "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja ym sawa'e jeje jum'am. Anĩ. Tupã putar, aja amō mu'am: "Pa'i keruhũ wan ta nde" aja. Arã riki aja. Yman amō pandu ipe: "Nde riki pa'i keruhũ apo 'y" aja.

⁵ Kirisutu aja tĩ. "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja jeje jum'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amō riki Tupã je'eha rehe mupinim.

"Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ" aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amō mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke mupinim. "Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ" aja pandu.

⁷ Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namō a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.)

"Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ ke kÿ" aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) "Ihẽ jō riki katu te me'ë ke" aja ym Ta'yr pandu. Amō we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ë ke rehe Tupã hendu katu.

⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amō ta mupyrara hũ. Ame'ë ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amō ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: "Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo" aja. Aja hendu katuha ke a'e jum'u'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) ⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: "Katu te ame'ë ke nde" aja. Pe, ywa pe mujywyw raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ë ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamō a'eta ixo. ¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ë rehe har amō we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe. ¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'eha ke amō ta pe pemu'e ta me'ë te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amō ta Tupã je'eha ke mu'e we rĩ. Pejurujujar katu py rahã, pejum'u'e. Ame'ë ke pejum'u'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ëja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'eha ke pekwa.) Tiha ame'ë ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'eha ke pekwa katu, aja pexo. ¹³ Kamby te'e u'u ame'ë ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ë ke my? Ma'e riki katu ym ame'ë ke my? Ame'ë ke ukwa ym. ¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ë ke tiha ame'ë ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ë ke ukwa katu. Pe, ame'ë ke ma'ema'e katu.

Ma'e katu ym ame'ë ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ë ke ma'e ym tĩ.

Mã peja Tupã rehe har pejum'u'e we rĩ

6 Mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'eha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ë ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujujar katu py rahã, ehe har jō jajumu'e. Ame'ë ke rehe jō mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ë te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujujar katu ta me'ë te'e, aja jajumu'e tĩ. ² Jande ke amō ta mujahuk ta me'ë te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amō mujar rahã, pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Aja jajumu'e tĩ. Manō ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ë ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'eha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amō we ame'ë ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejujujar katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujar katuha ke amō ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jum'u'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ë me'ë, ame'ë ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵ Tupã pandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë ke pyrãtãha namō Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ë pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amō ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶ Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ë ke ijar u'u katu. Ame'ë ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'eha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ. ⁸ Pe, ywy ngi juruwe jō uhem rahã, ame'ë kupixa jaxer riki. Kupi'i jō uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amō ta tĩ. Je'eha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ë ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ëja saka ame'ë. Aja rahã, Tupã pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hany. Upa ukwãi. Aja hijar ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehē rehe ihē apy'a katu, a'erehe hātā ihē aje'ē pehē pe. Pejuru jar katuha ke pehijar ym, aja ihē akwa. Kupixa jaxer aja ym pehē tĩ, aja akwa tĩ. Pehē ke Tupā muhā katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ē pehē tĩ, aja ihē akwa tĩ. ¹⁰ Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pehē pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu. Ame'ē ke Tupā harāi ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupā rehe pepy'a katu, aja pemujekwa. ¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehē pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahā we, mā peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehē rury katu ta pexo. Jesu jwyriha rehe peharō katu pexo. Pe, a'e jywyr rahā, pehē rury katu ta. ¹² Amō ta pe Tupā pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta kũ. Kuja: "Ihē namō pexo ta" aja. Ame'ē rehe a'eta jurujar katu. Ame'ē rehe ipy'ahu we harō ixo rĩ. Ame'ē ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupā pandu katu, ame'ē ke a'eta pyhyk katu. Ame'ē ta aja pexo tĩ. Pehē ākā ianam rāi aja ym pexo.

Tupā pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu

¹³ Amarā pe Tupā manga katu: "Nde rehe ihē asak katu ta. Ne rainō ta ke ihē amuheta hū ta" aja Tupā. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarā pe mujekwa. Tupā 'ar koty te we katu te ame'ē ke nixói te. A'erehe ima'e je'ēha namō manga katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu. ¹⁵ Ame'ē rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupā manga katu ame'ē ke Amarā pe a'e muwyr katu. ¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahā, i'ar koty te we pyrātā katu ame'ē je'ēha rupi a'e pandu. Aja rahā, katu tiki. Aja rahā, sawa'e ta je'ē je'ēha putu'u ta riki. "A'e ma'ema'e ym ta" aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amō ta pe Tupā pandu: "Pehē ke ihē amuhā ta" aja. "Ihē apandu ame'ē ke ihē amukanim ym te ta" aja a'eta pe Tupā mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: "Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta" aja. ¹⁸ A'e pandu ame'ē ke Tupā mukanim ym te ta. "Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta" aja Tupā pandu. Ame'ē ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marā ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupā kotyhar ta aja jaxo rahā, a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mātā katu tĩ. A'erehe Tupā namō jaxo ta, ame'ē ke rehe jaharō katu jaxo. Ame'ē panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupā namō jande jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupā namō jaxo ta, ame'ē riki jetehar te ke. Marā ka ym awa mukaniha. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ē rupi sehar pa'i keruhū asa oho. Tupā namō pandu rahā, ame'ē rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupā namō

a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ēja saka. Pe, Tupā namō ixo apo 'y. ²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupā namō jaxo ta kũ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kũ tĩ. Jande rehe har Tupā pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhū. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhū tĩ.

Mekisende rehe har

⁷ Apo Mekisende rehe har ihē apandu ta. A'e riki sehar kapitā keruhū tĩ. Sarē ok ta pe har tama'e kapitā keruhū. Sehar pa'i keruhū a'e tĩ. Tupā pe a'e paraky ixo. Tupā riki ywatehar ke a'e. Sehar amō kapitā keruhū ta namō Amarā jumai mai. Pe, ame'ē ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahā, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: "Mā peja nde rehe Tupā usak katu" aja Amarā pe. ² Pe, ma'e ke Amarā me'ē ipe. Kapitā keruhū ta ke muputu'u rahā, a'eta ma'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ē ke Amarā mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ē jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ē. Mekisende mokōi her namō ixo: "Ko kapitā keruhū. Katu te ame'ē ke jō ma'ema'e ame'ē ke a'e" aja her. Amō her: "Ko kapitā keruhū. Ngā jumai ym te ame'ē ke a'e" aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitā keruhū a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.) ³ Mekisende pāi rer ke jande jakwa ym. Imāi rer jakwa ym tĩ. Hamūi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahā a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahā a'e manō my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ēja saka.) A'erehe Tupā ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ē ke, aja pekwa. Amarā jande ramūi ke a'e. Amō kapitā keruhū ta namō a'e jumai rahā, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ē. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa. (Amarā 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainō ta pa'i ta ke. Moise je'ēha mujekwa: "Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok" aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amō awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarā rainō ta ke tĩ. ⁶ Mekisende Rewi rainō ym. Jundéu awa ym a'e. Amarā ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarā pe a'e pandu: "Mā peja nde rehe Tupā usak katu" aja. Amarā pe Tupā pandu: "Ne rainō ta ke ihē amuheta hū ta" aja. Ame'ē Amarā pe katu ame'ē ke Mekisende pandu.

⁷ Amō pe amō pandu: "Mā peja nde rehe Tupā usak katu" aja. Ame'ē pandu ame'ē ke amō 'ar koty te we pyrātāha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarā 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.) ⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manō ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupā je'ēha rehe amō mupinim: "A'e ixo" aja. (Aja rahā, a'e manō, aja Tupā je'ēha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ẽ rahã, Rewi riki me'ẽ ipe tĩ, ame'ẽja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ.

¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamüi rehe ihĩ, ame'ẽja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ẽ tĩ, ame'ẽja saka. Amarã me'ẽ rahã, Rewi me'ẽ ipe tĩ, ame'ẽja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta pe Moise me'ẽ rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ẽ pa'i ta Tupã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hany hapu. Ame'ẽ riki ngãma'e ma'eha. Hany rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe" aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ẽ te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹² Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ẽha kuja mujekwa: "Rewi rainõ ta jõ pa'i ta" aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e. "Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta" aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵ Ame'ẽ rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.) ¹⁶ Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am. ¹⁷ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ" aja panduha ihĩ. ¹⁸ Rewi rainõ ta riki pa'i ta. Ame'ẽ panduha ke Tupã mukanim. A'eta riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tĩ. ¹⁹ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym te. Apo amõ kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã namõ jaxo ta kũ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Katu te ame'ẽ.

²⁰ Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã mu'am rahã, a'e pandu: "Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta" aja. Aja Rewi rainõ ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahã, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ẽ ke Ndawi mupinim. Kuja:

"Jandema'e sawa'e te manga katu: 'Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta' aja.

Kuja a'e pandu tĩ: 'Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo' aja." (Ame'ẽ panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² "Jesu riki pa'i" aja Tupã pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhũ a'e tĩ.)

²³ Amõ we tĩ. Pa'i ta heta riki. Rewi rainõ manõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe marã ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteĩ manõ rahã, amõ riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amõ pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu. ²⁵ "Jesu rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ihẽ ke emuhã katu" aja Tupã pe amõ pandu. Ame'ẽ ta ke Jesu muhã katu apo 'y. Aja te'e ta muhã katu ixo tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupã namõ a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ katu te ame'ẽ ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. A'e jõ riki a'ewan, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ẽ ta aja ym te a'e ixoha tĩ. Pe, ywa pe a'e ke Tupã raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahã: "Katu te ame'ẽ ke ko" aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhũ ta aja ym Jesu tĩ. Sehar pa'i keruhũ ta arapuharan ta ke hany. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ẽ ke hany. Aja wera rahã pame katu te hany. Jesu aja ym. Pe, amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhũ muhepy. Ame'ẽ ke sehar pa'i keruhũ hany tĩ. Aja wera rahã pame katu te hany. Jesu aja ym tĩ. Peteĩhar a'e manõ. A'e jõ. A'ewan ame'ẽ. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manõ. ²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhũ wan ta aja Moise je'ẽha mu'am. Ame'ẽ sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anĩ. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ẽha muwyr. A'engi: "Jete atu te ihẽ apandu" aja Tupã pandu. "Ihẽ ra'yr ke pa'i keruhũ aja ihẽ amu'am ta" aja. Ta'yr riki katu te ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

8 Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ẽ pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. ² Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupã mujã, ame'ẽja saka. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke mujã. A'erehe ame'ẽ ke sawa'e ta mujã ym. Ame'ẽ rehe kapy ihĩ, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. A'ep Tupã ixo. A'ep pa'i keruhũma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhũ ta pame katu te amõ mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. "Tupãma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ẽ ke ywa ngi Tupã usak, ame'ẽja saka. Arapuharan ta ke a'eta hany hany tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke

rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupã pe Jesu me'ë ta me'ë te'e tĩ. Pa'i keruhũ a'e, a'erehe ma'e ke me'ë ta me'ë te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: "Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ë" aja. ⁴ Kome'ë ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ë me'ë. Moise je'ëha mujekwa, aja a'eta me'ë me'ë. ⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ë ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pিরer ok ke te'e ame'ë. Ame'ë ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pিরer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ë amujekwa ta. Aja me'ë emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: "Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujy-wyr" aja ipe. Ame'ë panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ëha me'ë, ame'ë 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja: "Ihẽ rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ë ke Moise pe me'ë, ame'ë 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ë riki katu te ame'ë ke rahã, amõ je'ëha ke Tupã muwyr ym ta tipe. ⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ëha ke a'e muwyr ta me'ë te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ëha ke ihẽ amondo ta.

Pyahu ame'ë ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ. ⁹ Pehẽ ramũi ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ëha ke ihẽ amondo ngã pe.

Ihẽ je'ëha rehe a'eta hendu ym. Je'ëha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ë je'ëha ke hainõ ta pe ihẽ amondo ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ëha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amõ kotyhar je'ëha ke jundéu awa ta pe ihẽ amondo ta.

Yman rahã, ihẽ je'ëha ke a'eta pe ihẽ amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihẽ rehe har.)

Ihẽ kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupã ihẽ. A'eta rehe ihẽ asak katu ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amõ we a'e pandu tĩ:

"Upa katu te ihẽ rehe har ngã ukwa ta. Upa katu te kapitã keruhũ ta ukwa ta tĩ. Upa katu te miasu ta ukwa katu ta tĩ.

A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ë ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tĩ. 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihẽ py'a jywyr ta ngã rehe.

Upa ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ Je'ëha pyahu ke Tupã muwyr, aja a'e pandu. Aja rahã muwyr py ame'ë ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahã, ombor. Katu ym rahã, ombor tĩ. A'erehe muwyr py ame'ë ke Tupã mukanim. (Moise je'ëha ke mukanim.)

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ha rehe har

9 Yman Tupã pandu jande ramũi ta pe. Panduha py ke ame'ë, aja jakwa. "Ihẽ Tupã. Ihẽ je'ëha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta" aja. Pe, so'o pিরer ke te'e ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Myja me'ë Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ my? Ame'ë ke Tupã mujekwa katu. ² Pe, sehar so'o pিরer ke te'e ok keruhũ ke a'eta mujã. Jupyka riki so'o pিরer tĩ. Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy hukwen koty ihĩ. Ame'ë pe ma'e weraha tymã i'ãi. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã. Ame'ë kapy: "Katu" aja ngã panduha. ³ Ame'ë kupe koty amõ kapy ihĩ. Ame'ë riki: "Katu te me'ë ke" aja jande ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ëja saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã ixo, ame'ëja saka. ⁴ Ame'ë kapy pe kaixã ihĩ. Myra ke te'e mujã ame'ë ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e pihe katu ame'ë ke ukwái. Amõ kaixã a'ep ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ë pe pa'i pukek tĩ. Ame'ë kaixã jywĩ pe parasuku ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe: "Mana" ihĩ. (Yman ame'ë ke jundéu awa ta pe Tupã me'ë.) Ame'ë kaixã pe myra ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ë ngi hokyr uhem. Ame'ë kaixã pe mokõi itape ihĩ tĩ. Ame'ë rehe je'ëha ke Tupã mupinim. Jande popa (10) je'ëha ame'ë ke. Ame'ë rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ë te'e. ⁵ Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi. "Xerumĩ" aja riki. Ipypo namõ ixo. Tupã je'ëha rahoha ta aja ame'ë ta tĩ. Ipypo pিরar, aja i'ãi. Ame'ë i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo tĩ, aja ame'ë mujekwa ngã pe. Ma'e renda 'ar pe ipyopo pিরar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ta rehe Tupã ipy'a jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipypo pিরar aja i'ãi rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ë kapy rehe ihĩ ame'ë ke ihẽ amujekwa ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.

⁶ Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pিরer ok keruhũ kapy katu ame'ë pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo. ⁷ Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ ixo katu. Kapy katu te ame'ë pe ixo. Peteĩ warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixo oho. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixo oho. Ame'ë ke Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Pe, pandu: "Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Ko ihẽ rymba ruwy ihĩ. Ame'ë arur. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emujy-

wyr katu” aja Tupã pe. Amõ we tí. Kuja pandu tí: “Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tí. A'erehe ngã rehe nde py'a emu-jywy katu tí” aja Tupã pe tí. ⁸ So'o pিরer ok keruhũ pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Tupã ixo, ame'ẽ pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tí. Marã ka ym kapy katu te ame'ẽ pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ẽ hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hany hapu rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ẽ ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu. ¹⁰ Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ẽ ymanihar je'ẽha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ẽ ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ẽ ke ma'ema'e tí. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ẽ ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ẽ ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ixotyhar ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tí. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ẽ ke ame'ẽ renda. Kome'ẽ ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ẽ katuha. ¹² Kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixeha oho. Aja Kirisutu ixeha oho tí. Ywa pe katuha renda pe ixeha oho tí. Pete'ihar jõ ixeha oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tí. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu. ¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tí. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ẽja saka tí. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixeha katu tí. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tí. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ẽ tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka tí. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixeha katu tí. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tí. Aja ukwaha. ¹⁴ Ame'ẽ riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã'ã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ẽ rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ẽ ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ẽ jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ẽ ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe:

“Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ẽ ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ẽ pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ẽja saka ame'ẽ. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶ Amõ mupinim: “Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽ ma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhã. ¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: “Ihẽ je'ẽha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jõ ame'ẽ panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ẽ te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhã, ame'ẽja saka.) ¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. Ame'ẽ mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tí. Huwy ke jo'ok tí. Ame'ẽ ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ẽ pe mupipi tí. Tupã je'ẽha rehe mupipi tí. ²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: “Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tí. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tí — aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tí. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi tí. Myrape rehe mupipi tí. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tí. Mupipi tí. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi. ²² Jete riki. Tupã je'ẽha ke amõ mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ẽ riki xi'aha ke kutuk” ame'ẽja saka. Aja apo tí. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jõ Tupã ipy'a jy-wyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ẽ ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ẽ ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke aja tí. Huwy pe mupipi tí, ame'ẽja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ẽ Kirisutu ruwy ke.

²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ẽ ke amõ mujã, kome'ẽ ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu ixeha ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixeha ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ. ²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixeha oho. A'eta rym-

ba ruwy namō ixē oho. Kirisutu anī. Tupā pe a'e jume'ē rahā, heta ym manō a'e. Peteihar manō. Peteihar huwy uhem tī. ²⁶ Heta manō ta tipe rahā, heta a'e pyrara ta tipe tī. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā rahā har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manō ta tipe tī. Aja ym riki. (Peteihar manō.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupā pe a'e jume'ē. Pe, manō. A'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. ²⁷ Upa awa ta manō ta me'ē te'e. Peteihar manō. A'engi Tupā pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ē ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahā, ame'ē ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ēja saka. ²⁸ Kirisutu anī. Peteihar a'e manō tī. Tupā pe a'e jume'ē. Pe, manō. Aja ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Petei awama'e ke rehe muhepy my? Anī. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokōi-har a'e uwyr ta tī. Arahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tī. Anī. A'e uwyrriha rehe harō ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr.

10 Moise je'ēha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetechar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā muwyr ta, aja mujekwa. Jetechar te ke ame'ē. Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa we mi tī. Pesarahā! Warahy 'ar rahā pame katu te ngā rymba ke sehar pa'i keruhū jukwa. Ame'ē ruwy ke Tupā pe mujesak tipe, ame'ēja saka. Ngā py'a ke juhyk ym ame'ē. Hymba werur ame'ē ta Tupā rehe ipy'a ke moī moī. Ame'ē ta pe: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe" aja ym Tupā pandu. (A'erehe amō jetechar te ke Tupā mujekwa ta me'ē te'e.) ² Hymba ke hany ame'ē ta py'a ke huwy juhyk rahā, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngā jupe: "Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namō jaxo" aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tī. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tī. Upa ame'ē ke muputu'u ta tipe. ³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahā pame katu te ngā rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namō ixo, aja ame'ē mujekwa. ⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu uwyr tate rahā, Tupā pe a'e pandu:

"Nde rehe ngā ipy'a moī moī rahā, ngā rymba ke hany hapu. Ame'ē ke nde ereputar ym riki. Amōma'e ke nde pe ngā me'ē ame'ē ke nde ereputar ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihē ke nde eremondo ta. (Aja rahā, nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā mukanim rahā, ngā rymba ke hany. Ame'ē rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngā moī moī rahā, ngā rymba ke upa katu te hany. Ame'ē rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihē apandu: 'Papa! Nde riki Tupā! Ko ihē axo. Nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta.

Ihē rehe har Moise je'ēha rehe panduha ihī. Aja nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta' " aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: "Nde rehe ngā py'a ke ngā moī moī rahā, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ē ke nde ereputar ym. Ame'ē rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngā werur rahā, aja tī. Ngā rymba upa katu te hany rahā, aja tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā mukanim rahā, ngā rymba hany rahā, aja tī. Ame'ē ta ke nde ereputar ym tī. Ame'ē ta rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tī)" aja Kirisutu pandu. Aja me'ē a'e pandu riki. Moise je'ēha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ēha mujekwa aja ma'e ke Tupā pe ngā werur tipe tī. ⁹ Kirisutu pandu tī:

—Papa! Nde riki Tupā! Ko ihē axo. Nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahā, ngā rymba hany ame'ē ke Tupā mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ēja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manō. A'erehe ngā rymba ke hany ym ta me'ē te'e apo 'y. ¹⁰ Tupā putar ame'ē ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manō. Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupā juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahā pame katu te ma'ema'e. Amō amō rahā, ngā rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ē hany rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te. ¹² Kirisutu manō rahā, anī. Peteihar a'e manō. Ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ē katu. Aja rahā, awa ta py'a ke Tupā juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahā, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) ¹³ A'ep pewe ihī rī. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we, a'ep pewe ihī rī. ¹⁴ Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā py'a ngi Tupā juhyk katu. Ame'ē ta pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe" aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ē ke jande pe Tupā'ā mujekwa katu tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e mujekwa py. ¹⁶ Ame'ē ke amō mupinim. Kuja:

"Tupā panduha ke Tupā'ā mujekwa: 'Yman rahā, amō panduha ke ihē kotyhar ta pe ihē amondo ta. Kuja riki.

Ihē je'ēha ke ipy'a pe ihē amoī katu ta. Iākā ke ihē amujanam ym ta. Aja rahā, harái ym te ta' aja riki." Aja Tupā panduha ke amō mupinim.

¹⁷ A'engi Tupā pandu: "A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihē aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharái ta tī" aja. ¹⁸ Aja rahā Tupā ipy'a jywyr ngā rehe. Upa ame'ē ke Tupā harái katu te. Ipy'a jywyr ngā rehe. A'erehe amō we ngā rymba hany ym ta me'ē te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

¹⁹ Ihë mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ë pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ë pe jaxe katu te, ame'ëja saka. Ywa pe har ame'ë pe jaxe katu te, ame'ëja saka. ²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ë ke musorok, ame'ëja saka. A'e manõ, a'erehe musorok, ame'ëja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ë pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ë ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹ Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ. ²² A'erehe mã peja Tupã ixo ame'ë pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ë rehe jajurujar katu. Ame'ë jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo" aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ëja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ. ²³ Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã peja ame'ë ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym. ²⁴ Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tÿ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e tÿ. ²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ë ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mã peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ë ke jamukanÿha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ë ke mukanim, ame'ëja saka. ²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tÿ. Tupã ke putar ym, ame'ë ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tÿ.

²⁸ Moise je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moÿ moÿ.) Ame'ë ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ë ma'ema'e ame'ë ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tÿ. ²⁹ Aja rahã: "Tupã ra'yr ihë aputar ym" aja pandu ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: "Ihë ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke ihë ajuhyk ta" aja. "Mã ame'ë Jesu ruwy riki jaxer" aja pandu ame'ë ke aja tÿ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tÿ. Tupã'ã rehe juru ai tÿ. Tupã'ã

ipy'a katu ame'ë ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ë juru ai ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tÿ. ³⁰ Tupã pandu: "Katu ym ame'ë ta ke ihë amupyrara ta. Ame'ë ta rehe juja katu te ihë amujywyr ta" aja riki. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tÿ. "Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta" aja Tupã ukwa. Ame'ë ke jakwa katu tÿ. ³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'e mupyrara rahã, mãte hũ pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehë pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehë ke Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta mupyrara tipe. Anÿ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. ³³ Hetaha ta ruwa koty pehë rehe har amõ ta juru ai. Pehë ke a'eta mupyrara tÿ. Aja pyrara ixo ame'ë ta namõ pejy'ar peho. Pekiye ym ha namõ a'eta namõ pepu'am. ³⁴ Kyndaha pe amõ Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ë ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehëma'e ke jurujar ym ame'ë ta pyhyk raho rahã, pehë py'ahu te'e pehendu. Pehë rury katuha namõ pexo we rÿ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pehëma'e ihÿ, aja pekwa, a'erehe pehë rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehëma'e ke. Marã ka ym ame'ë ke awa mukaniha. ³⁵ A'erehe pehë py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr ta. ³⁶ Pehë py'ahu te'e pexo rÿ. Aja rahã Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ë ke pehë pe a'e muwyr katu ta tÿ, aja pekwa katu. ³⁷ Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

"Peharõ we rÿ. Aja rahã, jywyr ame'ë ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihë kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. 'Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe' aja ihë apandu ta.

Ihë namõ a'eta ixo katu ta. Ihë rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihë rury ym ta tÿ" aja amõ mupinim. ("Jywyr ame'ë ke" aja pandu rahã: "Kirisutu ke a'e" aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ë ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ë ta ke jande tÿ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ë ta ke jande.

Jurujar katuha ke

11 Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu rahã, jaharõ ame'ë ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasak ym te ame'ë ke pehÿ, aja jakwa katu te tÿ. ² Tupã pandu ame'ë ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: "Pehë katu" aja.

³ Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ë ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ëha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasak ame'ë ke a'e mujã. Ma'e jasak ym te ame'ë ke a'e mujã tÿ, aja jakwa katu te tÿ.

⁴ Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hapy. Aja rahã, Tupã pandu ame'ë ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hapyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Nde katu" aja. A'e pandu tĩ: "Nde rymba nde erehapy. Ame'ë katu" aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: "Myja me'ë Tupã rehe jurujar katu my" aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ë ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: "Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu" aja. ⁶ Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ë te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷ Tupã pandu ame'ë ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihë ajukwa ta y pe" aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ë ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: "Ihë rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe nde katu" aja.

⁸ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihë ame'ë ta. Nema'e ta" aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: "Kome'ë ywy ke nde pe ihë ame'ë. Nema'e ta" aja. Pe, ame'ë ywy pe a'e ixo rahã, ame'ë ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ë ke a'e aja ixo. So'o pিরer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: "Nde pe kome'ë ywy ke ihë ame'ë ta" aja.

¹⁰ Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ë rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ë ke. Ame'ë rehe a'e harõ. Ame'ë ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ë ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ë ke ame'ë.

¹¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ëha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamüi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e ta, ame'ë rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. ¹² Ta'yr ym. Tamüi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ. Y ramüi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

¹³ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: "Kome'ë ywy ke nde pe ihë ame'ë ta. Nema'e ta" aja. Ame'ë ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ë ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: "Kome'ë ywy pe asak te'e aja ihë axo. Apaxia aja ihë axo se" aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. ¹⁴ Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe. ¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ë rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ë rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jy-wyr ta tipe. ¹⁶ Jywy ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ë ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ë. A'erehe: "Tupã! Nde rehe ihë py'a ihë amoĩ moĩ katu" aja pandu. Ame'ë ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: "Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta" aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã ju-pandu jupe: "Ihë rehe Amarã hendu katu my? Ihë amanga ta" aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: "Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ" aja. Arahã ta'yr pete'har Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe. ¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ë rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'ëja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywy oho.

²⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Yman rahã ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr ta" aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: "Ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr ta" aja. Myra rehe tamüi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²² Tupã pandu ame'ë ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu: "Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho" aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Sengi peho rahã, ihë rete ke pehë namõ peraho tĩ" aja riki.

²³ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ëha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e ra'yr u'ar rahã, pejukwa" aja jundéu awa ta pe. Ame'ë rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: " 'Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihë rehe har pepandu. Aja ym ihë" aja Moise pandu. ²⁵ Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke.

Ame'ë ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te. ²⁶ A'erehe jundéu awa ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ë ke heta ihĩ. Ame'ë namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ë ke putar ym. Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ë i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: "Parao rekoha pe ihẽ ajywy ym ta" aja. ²⁸ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ë Tupã je'ëha rahoha rer: "Ngã jukwaha ke a'e." "Ame'ë arapuharan ruwy namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ë riki: "Pasuko" aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytä. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe.

³¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ë mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ë mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ë ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amõ we ihẽ apandu ta my? Amõ heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ë ta rehe har ihẽ apandu ym ta apo. Pe-sarahã! Jineã ixo. Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo tĩ. Jesete amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ. Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ixo tĩ.

³³ Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã, ame'ë ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu ame'ë ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke. ³⁴ Tupã pandu ame'ë

ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate rahã, ame'ë ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mātã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ë ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrātãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u. ³⁵ Tupã pandu ame'ë ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ë ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ë ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: "Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ë ke japutar ym" aja. A'erehe ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ë ta kuja ukwa: "Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ axo ta kũ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ë pe oho ta kũ, aja ukwa katu, a'erehe manõha ngi kyje ym. ³⁶ Amõ jurujar katu ame'ë ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke so'o pিরer pe a'eta pirok hũ. Amõ ta ke ita tu-paham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho. ³⁷ Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ ta ke sehói pe kytyk mon-dok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namõ ixo. Arapuhame pিরer kamixa namõ aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo. ³⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu. Anĩ. (Ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ.

³⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe upa ame'ë ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Pehẽ riki katu ame'ë ta ke pehẽ" aja riki. Kome'ë ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu ame'ë ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ. ⁴⁰ Yman Tupã pandu: "Yman rahã ihẽ kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ë ke ihẽ ame'ë ta" aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. "Katu te ame'ë ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ë ke a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ ame'ë panduha muwyr katu a'e.

Tupã riki jande pái keruhũ

12 Pesarahã! Tupã pandu ame'ë ke rehe heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ë ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ëja saka. Jande py'a ke a'eta mātã u'am, ame'ëja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ë ke mã peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ë ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi ame'ë ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ë ta aja jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ë ke mã peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ë ke upa ima'e pyrātãha

namō mā peja jama'ema'e katu. ² Mā peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupā pandu ame'ē ke re-he jajurujar katu ta me'ē te'e tī. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahā, inamō aja te'e ta jaxo. Hury katuha namō ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: "Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē amanō ta. Ihē ruxī ym ingi" aja. Pe, ame'ē rehe a'e manō. Apo Tupā rake a'e wapyk ūī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja jakwa.) Inamō kapitā keruhū te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ē ta parahy te hū ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rī. A'erehe māte pekwaaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tī. ⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe pepandu: "Mā peja ym pexo" aja. A'erehe pehē rehe a'eta parahy. Pehē ke mupyrara tipe tī. Pehē ke a'eta jukwa ym we rī.

⁵ Ta'yr ta namō ipái pandu katu. Aja pehē namō Tupā pandu pandu katu. A'e pandu ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu. Kuja riki: "Ihē ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahā, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ē ke nde erema'e' aja a'e pandu rahā, eparahy ym ehe tī.

⁶ 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ē ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihē ra'yr' aja me'ē ke a'e nupā. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu" aja Tupā pandu.

⁷ Pehē pepyrara pexo rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupā, aja pehē py'ahu te'e pehendu. Pesarahā! Ta'yr ke ipái nupā ym ame'ē ke nixói. Upa katu te nupā. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahā, pehē riki ta'yr ta ke aja Tupā mujekwa. ⁸ Upa ta'yr ta ke Tupā mupyrara. A'erehe pehē pepyrara ym pexo rahā, Tupā ra'yr ta aja ym pehē. Ta'yr ta te aja ym pehē. Amō riki pehē pái aja pexo.

⁹ Kome'ē ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupā rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā i'ar koty te we jande pái keruhū rehe jahendu katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō aja te'e ta jaxo. ¹⁰ Kome'ē ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupā. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tī. A'erehe nupā. Jande ke Tupā mupyrara rahā, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahā, a'e katu te aja jaxo ta tī, aja me'ē a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. ¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahā, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anī. I'i atu ym ame'ē. Kuja. Tupā mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tī. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahā, hury katuha namō ixo katu ta tī. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupā mupyrara.

Katu ixoha ame'ē ke mujekwa

¹² Mā peja pyai ame'ē ta ke pemuhury katu. Mā peja kyje ame'ē ta py'a ke pemātā katu tī. Aja rahā, pehē ke amō ta mahy rahā, aja te'eha pehē py'ahu te'e pehendu katu. ¹³ Jete har te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja

rahā, jurujar katuha ke hijar Tate, ame'ē ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahā, a'eta hijar ym ta. Aja rahā, Tupā namō a'eta juehe katu ixo tī.

¹⁴ Pejumai ym ha namō amō ta namō pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahā, jandema'e sawa'e te namō pexo ym te ta. ¹⁵ Pesak katu pexo. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ke mā peja pehijar ym. Pesarahā! Juruwe'y tiha oho rahā, upa pyta rake rupi i'āi ame'ē ke jukwa. Ame'ē riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahā, amō ta riki Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahā, katu ym. (Pyta rake rupi i'āi ame'ē ke jukwa, ame'ēja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehē tī. Kūjā rehe a'e ka'u te'e. Tupā ke a'e putar ym te tī. A'e riki u'ar py ame'ē ke tipe. Aja rahā, ipái manō rahā, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ē ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahā, a'e pandu imu pe: "Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahā, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihē pe papa muwyr ame'ē ke nema'e wan ta" aja riki. ¹⁷ I'i katu rahā we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ē ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: "Tupā pe eandu: 'Mā peja u'ar py ame'ē ke rehe esak katu' aja ihē rehe har eandu ipe" aja ipái pe. Ipái pandu: "Anī. Marā ka ym ihē apanduha. Tupā pe ne mu re-he har upa ihē apandu" aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: "Tupā pe ihē rehe har eandu tī. Ihē koty pandu katuha ke emuruwak" aja tipe. Marā ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: "Tupā ke japutar ym" aja ym pexo tī.

¹⁸ Ywy'ā keruhū pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihī. Aman pihun te aja ywa takāxīha ihī tī. Ywytu keruhū peju hū tī. (Tupā pyrātā te hū aja mujekwa.) ¹⁹ Jumi'a aja tyapu hū tī. Tupā pandu tī. Ame'ē ke jundéu awa ta hendu rahā, a'eta pandu: "Eandu ym apo" aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰ A'eta hendu: "Ywy'ā rehe pepyrū rahā, ame'ē ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehē rymba ta aja tī. Pejukwa tī" aja riki. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo. Jaxer ame'ē ke nixói te ipe, ame'ē ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amō we Tupā pandu ame'ē ke hendu tar ym. Kyje. ²¹ Upa Moise usak, ame'ē ke māte we ame'ē te a'eta my. (Tupā pyrātā te hū aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ē ke nixói te ipe, ame'ē ke a'ep ixo, aja ukwa tī.) A'erehe: "Ihē akyje hū. Ihē ryrí riki" aja Moise pandu.

²² Pehē anī. Tupā ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupā rehe pehē py'a pemoi moī, ame'ē renda riki amō koty. Amō ywy'ā keruhū ke ame'ē. "Siā" aja riki her. Tupā ixo, ame'ē ok ta ke ame'ē. A'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ame'ē ok ta riki ywa pe har ke. Amō Jerusarē ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ē. A'ep heta te hū Tupā je'eha raho-ha ta ixo. ²³ A'ep Tupā kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namō ngā ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ē ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amō mupinim. Ywa pe ame'ē ihī. A'ep Tupā ixo tī. Pehē py'a pemoi moī ehe. A'e riki upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ē ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ē ta inamō ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu

ame'ë ta ixo tí. Ame'ë ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe" aja. ²⁴ A'ep Jesu ixo tí. A'e riki ipái pe pandu: "Ihë amanõ, a'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke emuhã katu" aja. Ame'ë riki panduha pyahu ame'ë ke. Huwy ke uhem tí. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: "Ambéu jukwa ame'ë ke ejukwa tí" aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: "Jande py'a ke ejuhyk" aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. "Tupã rehe ihë ahendu ym ta" aja ym pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ëha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tí: "Amõ we ywy ke ihë amukatak ta tí. Ywa ke ihë amukatak ta tí" aja riki. ²⁷ "Amõ we" aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ë ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ë ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta ký. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ë ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Myja me'ë Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoí moí katu ehe. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe. "Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e" aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoí moí katu ehe. ²⁹ Hendu ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tí. A'erehe: "Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e" aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoí moí katu ehe.

Myja me'ë Tupã ke jamuhury my

13 Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo. ² Pesak ramõ ame'ë ta ke pehë rok pe pemuxe katu. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Amõ ta usak ramõ ame'ë ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe har ta ke aja ukwaha naí. Aní. Ukwa ym ha rupi Tupã je'ëha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³ Kyndaha pe ixo ame'ë ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta rehe pesak peho. Pehë atu kyndaha pe pexo, ame'ëja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ë ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tí. Pehë atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴ Jumendar ame'ë ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ë te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ë te'e tí. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke

Tupã mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tí.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehë py'a pemoí moí ym pexo. Pehëma'e ke namõ pexo, ame'ë namõ pehë rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: "Pehë namõ aja te'e ta ihë axo. Marã ka ym pehë ke ihë ahijariha" aja riki. A'erehe pehëma'e ke namõ pehë rury katu pexo. ⁶ Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu: "Jandema'e sawa'e te ihë namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihë akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihë pe. A'erehe ihë akyje ym axo" aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehë pe Tupã je'ëha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tí. Myja me'ë a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tí. Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë ta aja pexo katu tí. ⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tí. Aja te'e ta a'e ixo tí. ⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ë rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ë koty pehë py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: "Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu" aja riki. Aja jundéu awa ta je'ëha rehe hendu katu. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë ta kuja ukwaha naí: "Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu" aja naí. Jande aní. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: "I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu" aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

¹⁰ Kirisutu manõ, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amõma'e hymba ke a'eta hany hapu ixo. Upa ukwái. Ame'ë riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naí. Amõ koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym. ¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ë pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naí. Ame'ë ma'e hymba rukwer ke amõ riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ë rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. ¹² A'erehe Jesu aja tí. Ok ta kurar kupe koty a'e manõ tí. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. ¹³ Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tí. Aja jande tí. Jundéu awa ramũi ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara hũ tipe tí. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tí. Muhuxĩ hũ tí. Aní. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe. ¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ë ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ë ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ë pe jahoha rehe jaharõ jaxo. ¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ

ríki katu te me'ě ke" aja ríki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hapy, ame'ěja saka tí. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ěja saka tí.

¹⁶ Ma'e katu ame'ě ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ě rehe pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrara pesak tí. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ěja saka tí. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ě ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejuruar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ě ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ě te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namõ panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ě ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ěha nixói ta, aja jakwa katu.) ¹⁹ Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. "Pahar jande koty a'e ke emuwyr" aja pepandu Tupã pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu ríki jandema'e usakiha keruhũ tí

²⁰ Arapuharan ta rehe amõ usak usak katu ixo, aja Jesu tí. Jandema'e sawa'e te ríki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ. A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: "Ihẽ amanõ, a'erehe ngã ke amuhã katu ta" aja ríki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ěja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ě ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejuruar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ě ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tí. (Aja rahã, a'e putar ame'ě ke pema'ema'e katu ta tí.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: "Ne jõ ríki katu te me'ě ke" aja ríki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejõ panduha

²² Ihẽ mu ta! Kome'ě paper ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim. Kome'ě myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. ²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu ríki uhem oho. Ame'ě ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tí. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tí.

²⁴ Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke ame'ě ta. Upa Tupã kotyhar ta pe pepandu tí. Itar wyy pe amõ jande mu ta ixo. Pehẽ pe katuha ke ame'ě ta mondo ixo tí.

²⁵ Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Upa.

TIAN

Tian kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Tian pandu.

1 Ihë Tian. Tupã rehe ihë aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihë aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, ame'ë riki ihë-ma'e parakyha.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ë ta ke pehë. Upa pehë pe katuha ke ihë amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

2 Ihë mu ta! Pehë rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehë rury katu pexo. **3** Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehë py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehë rury katu pexo. **4** Pesak katu te'e pehë juehe pexo. Pehë rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

5 Pehë ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ë te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ë ke a'e me'ë ta. Me'ë katu ame'ë ke a'e. "Mã! Pandu hũ. Ihë ame'ë ym ta. Eho" aja a'e pandu ym te. A'e me'ë katu ta ngã pe. **6** Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. "Muwyr ta nahã my?" aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramũi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ë ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: "Muwyr ta nahã my?" "Anĩ, muwyr ym ta nahã my?" aja amõ koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

9 "Mã nde erekwa ym te ame'ë ke nde" aja nde rehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo. **10** Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ë ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ë ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ë ta manõ ta tĩ. **11** Warahy

opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ë ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

12 Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ë ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë ta tĩ. "Ihë rehe ipy'a katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu katu. **13** Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihë pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ë ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihë pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e" aja mã peja epandu ym te.

14 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ë riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ë rape rupi oho, ame'ëja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. **15** Pe, ame'ë ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ë ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ëja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ë riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

16 Ihë mu ta! Pehë rehe ihë py'a katu. Pehendu katurahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ë ke muka'u te'e ym pehë! **17** Upa ma'e katu ame'ë ke japyhyk, ame'ë riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ë ke Tupã muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ë ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ. Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ë me'ë ame'ë ke aja te'eha katu te ame'ë ke.) **18** A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'eha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ë ta ke, ame'ëja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

Ma'e katu ame'ë ke mujekwa ame'ë ta rehe jahendu katu ta me'ë te'e

¹⁹ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë! Kuja pekwa pekwa pexo! "Mā! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar" aja pehë pe amō ta pandu rahā, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ëha pemujywyr a'eta pe. Pahar pehë py'a pemahy ym tī.

²⁰ Awa ta katu aja Tupā putar. Amō parahy rahā, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehë py'a pemahy ym. ²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ë ke aja tī. Pehijar tī. Tupā rehe pehendu katu. Ima'e je'ëha ke pehë py'a pe a'e mupyta. Ame'ë ke rehe pehendu katu. Ame'ë ke rehe pejurujar katu rahā, pehë ke a'e muhā katu ta.

²² Ima'e je'ëha rehe pehendu katu. Pehendu jō rahā, pehë ke Tupā muhā katu ta, aja pekwaha naī. Mā peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ëha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ë te'e. ²³ Je'ëha rehe amō hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahā, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ā ke a'e usak. Aja te'e ixo. ²⁴ I'ā rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harāi. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ā ixoha my, ame'ë ke pahar harāi. Ma'e ym ma'e ke. ²⁵ Ima'e je'ëha katu te ame'ë ke rehe amō usak usak katu. Ame'ë rehe hendu katu rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ëha rehe a'e hendu katu tī. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harāi. Anī. Aja ym. Je'ëha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tī. Aja rahā, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke rehe Tupā muhury katu.

²⁶ Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu, aja a'e ukwa. Aja rahā, je'ëha ke mutambyk rahā, katu tiki. Je'ëha ke mutambyk ym rahā, Tupā rehe ipy'a moī moīha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. ²⁷ Kuja Tupā, jande pái keruhū putar katu tī. Ipy'a ke amō moī moī katu te ehe. Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahā, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ë ta pyrara ixo. Imāi nixói te tī. Ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë rahā, ame'ë riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu, ame'ëja saka. Ixawa'e ym ame'ë ta pyrara ixo tī. Ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë rahā, ame'ë riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī, ame'ëja saka tī. Tupā rehe hendu ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta aja ym rahā, katu tiki tī.

Amō ta rehe juja katu te usak rahā, katu tiki

2 Ihë mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupāma'e weraha pe ixo ame'ë ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amō ta rehe pesak rahā, pesak aja pema'e katu. "Kome'ë sawa'e amō ta 'ar koty te we katuha." "Peme'ë anī" aja ym pekwa pekwa pexo. "Kome'ë sawa'e amō ta wyr koty te we katuha." "Peme'ë anī" aja ym pekwa pekwa pexo tī. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahā, katu tiki. ² Pesarahā! Pehēma'e jy'ariha renda pe ima'ehū ame'ë ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujā ame'ë ke namō ixo. Heta ipo rehe har namō ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ë ke namō ixo. Amō sawa'e ima'e ym te ame'ë ke ixo uwyr tī. Ima'e jaxer ai ame'ë ke namō ixo

uwyr. ³ Pe, ima'e mundeha katukwer namō ixo ame'ë pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahā, ame'ë sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amō sawa'e pe anī. Ima'e ym te ame'ë pe pepandu:

—Anī, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahā, ame'ë sawa'e katu ym, aja pekwaha.)

⁴ Aja rahā, amō koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amō riki katu. Amō katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amō ta rehe pesak rahā, katu tiki.)

⁵ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë! Pesarahā! Kome'ë yw keruhū pe ima'e ym te ame'ë ta ixo. Amō amō rehe Tupā katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ë ta riki hury katu. Māte hū ima'e ke aja saka ame'ë. Pe, Tupā pandu: "Ihēma'e ta ke pehë. Ihë renda pe peho katu ta" aja ima'e ym te ame'ë ta pe pandu. Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupā pandu katu tī:

—Ihë renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupā pandu katu tī.

⁶ Ima'e ym te ame'ë ta rehe Tupā katu usak. Pehë anī. Ima'e ym te ame'ë ta ke pemuhuxī riki. Katu ym aja. Pesarahā! Ima'ehū ame'ë ta riki pehë ke mupyrara riki. A'eta riki pehë ke kapitā ruwa koty hykī raho. ⁷ A'eta riki her katu te ame'ë rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" ame'ë her rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" aja pehë pe Tupā pandu. Pehë rehe ame'ë her a'e moī, ame'ëja saka.

⁸ Je'ëha ke kapitā keruhū mondo, ame'ë rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Ame'ë je'ëha Tupā je'ëha rehe ihī. Kuja: "Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mā peja nde namō ixo ame'ë ta rehe epy'a katu tī." ⁹ Pe, amō ta rehe pesak. Pe, amō amō pehë 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahā, ma'e katu ym ame'ë ke pema'e. Soroka pe jō pesak, ame'ëja saka. Katu ym aja. Aja rahā: "Pehë katu ym. Tupā je'ëha rehe pehendu ym" aja pehë rehe har ame'ë je'ëha mujekwa. ¹⁰ Tupā je'ëha rehe amō hendu. (Heta pehī.) Pe, peteī je'ëha rehe hendu ym rahā, upa katu te je'ëha rehe hendu ym tī. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tī. ¹¹ Pesarahā! Juja katu te Tupā je'ëha ke. Kuja tī. Tupā pandu:

"Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī" aja pandu. (Ame'ë rehe pehendu katu ta me'ë te'e.)

Amō we tī:

"Amō ta ke ejukwa ym" aja Tupā pandu tī.

(Ame'ë rehe pehendu katu ta me'ë te'e tī. Upa katu te je'ëha rehe pehendu katu ta me'ë te'e. Upa juja katu te.) Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tī. Anī. Te'e amō ke nde erejukwa rahā, je'ëha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ë ke nde erema'e. (Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ëja saka tī. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ëja saka tī.) A'erehe upa katu te Tupā je'ëha rehe nde erehendu ym tī. ¹² Kirisutu je'ëha rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem

katu, ame'ēja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ēha rupi amō ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē rehe har ukwa ta tī. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ēha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tī. Pemukatu tī. ¹³ Aja ym rahā, pehē rehe Tupā pyrara ym usak ta tī. Mupyrara rahā, pyrara ym usak ta tī. Amō ta rehe amō pyrara usak rahā, kyje ym ta a'e. Tupā mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupā pyrara usak ta ehe tī, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahā, katu ame'ē ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Amō pandu:

—Tupā rehe ihē ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupā putar aja a'e ma'ema'e ym rahā, katu ym. Aja jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā ym ta. ¹⁵ Kuja saka ame'ē. Ko amō imu ta ixo my. Hendyr amō ta ixo nahā my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tī. ¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ē ym te rahā, kuja katu ym pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. Mā peja ne-ma'e mundeha Tupā muwyr katu. Mā peja pehē mi'u ke Tupā muwyr katu — aja pepandu.

Anī. Peme'ē ym te rahā, ame'ē panduha katu ym. Me'ē ym te ma'e ke, a'erehe katu ym. ¹⁷ Aja amō jurujar katuha tī. Tupā rehe amō jurujar katu jō. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e ym rahā, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amō pandu ta my:

—Tupā rehe nde erejurujar katu. Ame'ē jō katu. Ihē anī. Ma'e katu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē jō katu tī — aja a'e pandu.

Aja rahā, ihē apandu ta ipe:

—Anī. Tupā rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tī. Aja ihē ajurujar katuha ke ihē amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahā, marā ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihē Tian.)

¹⁹ Peteīhar jō Tupā, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupā muhā katu ta, aja nde erekwaha naī. Anī. Esarahā! Aja ājā ta ukwa katu tī. "Peteīhar jō Tupā" aja ukwa katu tī. A'erehe a'eta kyje hū ingi. Ryrýi riki tī. (Anī. Ame'ē ta ke Tupā muhā ym te.) ²⁰ Mā! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahā! Tupā rehe amō jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahā, a'e jurujar katuha riki katu ym tī.

²¹ Esarahā! Amujekwa ta. Yman te Amarā ixo. Jande ramūi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupā ukwa. Kuja. A'e ma'eha namō Amarā mujekwa. Ita matyr, ame'ē 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupā pe. (Ta'yr rer Isak.)

²² Pesarahā! Tupā rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tī. Mokōi pehī. Jurujar katuha pehī. Amarā ma'eha pehī tī. A'e ma'eha katu ame'ē ke mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupā rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe. ²³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē panduha aja uhyk katu. Kuja:

"Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu.

A'erehe Tupā pandu: 'A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja Amarā rehe har." Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

Pe, Amarā pe Tupā pandu:

—Ihē rehe katu ame'ē ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahā! Pekwa katu apo! Amō katu ame'ē ke ma'ema'e, a'erehe Tupā pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja riki. Jurujar katu ehe rahā jō, aja ym Tupā pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tī. Kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupā pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ē ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ēha rahoha ta uhyk ehe rahā, hok pe a'eta ke kūjā muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ē ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahā, amō awa rape rupi mujywyw mondo. ²⁶ Amō we ihē amujekwa ta. Awa'ā awa rehe ihī ym rahā, awa ke manō te'e. Aja Tupā rehe amō jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahā, manō te'e, ame'ēja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

Amō pandu ame'ē rehe har

3 Ihē mu ta! Tupā je'ēha ke pehē johu pemu'e tar katu. Pehē johu mu'eha ta aja ym rahā, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahā, jande ke Tupā mupyrara ta. Mu'e ym ame'ē ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehē johu pemu'e ym rahā, katu tiki. ² Jande jamu'e rahā, upa jande jajawy we. Ame'ē riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amō pandu rahā, jawy ym te rahā, katu te ame'ē ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu. ³ Pesarahā! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa āpūi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ē pe amō amō koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ē rupi jande ke raho.

⁴ Amō we amujekwa ta. Jarusu keruhū rehe har pekwa pekwa pexo tī. Tiha te hū ame'ē ke. Ywytu keruhū mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ē pe amō muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ē rupi sawa'e muruwak raho. ⁵ Aja awa rembe tī. Jarusu keruhū ruwakiha ta'yr te mi, ame'ēja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tī. Pe, ame'ē pe ma'e rehe har pandu pandu te hū.

Kupixa keruhū xirik hū oho oup, ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo tī. Tata ta'yr te mi ame'ē pe te'e amō upa katu te hapy indo. Upa katu te ukwái. Ame'ēja saka jande rembe tī. Ta'yr te mi. Ame'ē pe ma'e ke japandu pandu hū. ⁶ Amō pandu ame'ē ke tata aja saka. Amō juru pe hembe ihī. Ame'ē pe je'ēha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ēja saka. Ame'ē namō jande jaxoha ke upa mujaxer.

⁷ Pesarahā! Upa ka'a rupi ixo ame'ë ke amō muhymba. Yman upa ame'ë ta ke mujarō ym. Ka'a rupi wata ame'ë ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tī. Muhymba tī. Ipusu pe te'e wata ame'ë ke aja tī. Muhymba tī. Y rupi ixo ame'ë ta aja tī. Muhymba tī. Mujarō ym tī. ⁸ Amō pandu ame'ë ke anī. Marā ka ym mujarō ym ha, aja saka. Upa je'ëha ngā mutambyk ym. Marā ka ym kanīha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ë te'e, ame'ëja saka. Aja riki amō pandu ame'ë ke tī. ⁹ Jande pái keruhū riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jō riki katu te me'ë ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hū. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupā mujā tī. Tupā aja mujā tī. A'erehe ame'ë ta rehe juru ai hū rahā, (Tupā rehe juru ai tī, aja tī.) Katu ym aja. ¹⁰ Je'ëha katu ame'ë ke amō pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ë ke pandu tī. Katu ym aja. Ihē mu ta! Aja me'ë mā peja ym pepandu. ¹¹ Pesarahā! Amō we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marā ka ym y he'ë ame'ë ke muhemiha ingi tī. Mokōihar muhem ym ta. ¹² Ihē mu ta! Pesarahā! Narāi'y ngi irimā uhem ym. Murukuja rymbo ngi narāi uhem ym tī. Y he'ë ame'ë ke mundu ngi muhem rahā, y te ke muhem ym tī. (Aja amō pandu me'ë ke tī. Katu ame'ë ke pandu rahā, mā peja katu ym ame'ë ke pandu ym tī.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupā muwyr, ame'ë rehe har

¹³ (Pehē ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ë ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ë ke ixo my? Ixo rahā, ame'ë ke emujekwa katu amō ta pe. Ixoha katu rahā, ukwa katu ame'ë ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahā, ukwa katu ame'ë ke a'e, aja emujekwa tī. "Katu ihē jupe" aja ym ha namō emujekwa tī. Ma'ema'e katuha namō aja tī. Ukwa katuha ke emujekwa tī. ¹⁴ Pe, amō rehe pejty'ym rahā, pehē riki pekwa katu ame'ë ta ke aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō rehe parahy rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ë ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ë ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pekwa katu ame'ë ke aja pexo rahā, katu pehē jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ë ta ke aja pexo rahā, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tī. ¹⁵ Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupā muwyr ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ë ke ngi uhem. Ājā ta ukwa aja ame'ë. ¹⁶ Amō rehe amō jyty'ym rahā, amō ta namō je'ë je'ë hū a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tī. Juehe har jō ukwa ukwa ixo rahā, aja tī. Je'ë je'ë hū a'eta jupe tī. Upa ma'e katu ym ame'ë ke ma'e ta tī.

¹⁷ Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahā, ame'ë amō koty. Tupā muwyr ame'ë ke rahā, amō koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ë ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amō namō jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tī. Amō namō juehe katu a'e ixo tī. Amō ta rehe pyrara hū usak tī. Katu ame'ë ke jō ma'ema'e hū tī. Ima'ehū ame'ë ta rehe jō ipy'a ym tī. Juja katu te ngā rehe usak katu riki. Mokōi

ukwaha aja ym a'e ixo tī. ¹⁸ Aja ukwa katuha namō amō ixo rahā, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahā, hury katu a'eta juehe ixo.

Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

4 Apo amō koty apandu ta. Pejumai mai pehē juehe pexo. Peje'ë je'ë hū pehē jupe pexo tī. My ngi uhem my? Pehē py'a ngi uhem, ame'ëja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ë ke pekwa pekwa pexo. ² Ma'e ke peputar hū tipe. Marā ka ym pepyhykiha. A'erehe amō ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ë pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marā ka ym pehēma'e wan ta. A'erehe amō ta namō pejumai mai. Peje'ë je'ë hū inamō tī. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ë ke Tupā namō pepandu ym. A'erehe ame'ë ke nixoi pehē pe. ³ Tupā namō pepandu rahā, pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumuhuryha jō Tupā namō pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehē pe.

⁴ Pehē riki Tupā ke pehijar peho ame'ë ta aja saka! "Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'eha riki katu" aja pandu rahā, Tupā ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. "Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'eha riki katu" aja pandu tar katu rahā, Tupā ruwajan wan ta a'e tī. Aja huwajan ta rahā, Tupā ke hijar ame'ë ta ke. Katu ym aja. ⁵ Tupā je'ëha rehe panduha ihī. Ame'ë riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihī:

"Iā ke jande py'a rehe Tupā moī. Tupā kotyhar ta ke jande aja a'e putar katu te.

A'erehe Tupā ke jahijar rahā, jande rehe Tupā'a jyty'ym a'e" aja panduha ihī.

⁶ Amō we tī. Tupā je'ëha rehe kuja panduha ihī tī:

" 'Katu ame'ë ke ihē. Tupā ke aputar ym' aja pandu ame'ë ke Tupā putar ym tī.

'Katu ame'ë ke ihē' aja ym ixo ame'ë ke rehe Tupā hury katu tī" aja panduha ihī.

Aja rahā, i'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu.

"Katu ame'ë ke jande" aja ym pexo

⁷ Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe pehendu katu. Satana rehe anī. (Ājā ramūi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahā, a'e atu oho ta pehē ngi, ame'ëja saka. ⁸ Ka'u te'e me'ë ta! Pehē pe ihē apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a pe mokōi pekwha namō pexo ame'ë ta! Pehē pe apandu katu tī! Mā peja pehē py'a ke Tupā juhyk katu. (Aja mokōi pekwha aja ym pexo.) Aja rahā, Tupā rake pehyk peho, ame'ëja saka pexo. Aja rahā, pehē rake a'e riki uhyk ta uwyr tī, ame'ëja saka tī. ⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pepyai pexo. Pejixi'u tī. Pepuka puka hū ame'ë ke pehijar tī. Pe, pejixi'u pexo. Pehē ruryha ke pehijar tī. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī, aja pemujekwa.) ¹⁰ "Katu ame'ë ke jande" aja ym pexo. Aja Tupā ruwa koty pexo katu, ame'ëja saka. Aja rahā: "Pehē katu" aja a'e pandu ta. (Pehē py'a upa juhyk rahā, aja me'ë pehē rehe har a'e pandu ta.)

Pehē mu rehe pehē juru ai ym

¹¹ Ihē mu ta! Pehē pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ē ke pepandu ym pehē jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ē ke amō pandu rahā, Tupā je'ēha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupā je'ēha riki jaxer aja a'e ukwa tī. (Ma'erehe my? "Amō rehe juru ai ym" aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe amō rehe juru ai rahā, Tupā je'ēha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naī. A'erehe Tupā je'ēha jaxer aja ukwaha naī.) Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahā Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa ame'ē ke nde. Katu ym aja. ¹² Myja awa ixo katu my, ame'ē je'ēha ke Tupā jō me'ē katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tī. A'e jō riki awa ke muhā katu tī. A'e jō riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tī. Tupā aja nde tī, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: "Ihē mu riki jaxer" aja epandu ym.

Tupā putar ame'ē ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahā pexo ame'ē ke rehe har pandu me'ē ta! Ko pehē pe ihē apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koī amō ok ta pe jaho ta. Koī har pewe nahā my? Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahā, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hū japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koī se pexo ta my? Ame'ē ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takāxīha ta'yr mi, ame'ēja saka. Takāxīha ta'yr mi ihī. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tī. Ko pexo. Pe, pahar pemanō ta my. ¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahā, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anī rahā, a'e putar rahā, amō koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahā, katu tiki.

¹⁶ "Jandema'e sawa'e te putar rahā" aja ym pepandu rahā, kuja pepanduha. "Jande katu te jande" aja pehē juehe har pekwha pehē jupe. Katu ym aja. "Jande atu jama'ema'e katu ta" aja pepandu. Ame'ē katu ym tī.

¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahā, katu tiki. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke a'e.

Ima'ehū ame'ē ta rehe har

5 Ima'ehū ame'ē ta! Apo pehē pe ihē apandu ta! Pehendu katurahā! Pyraraha ke pehē rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hū pexo. Pehē peahem hū pexo tī.

² Awa mi'u pyta rahā, inem ta oho ipe. Ame'ēja saka pema'e tī. Kanim ta tī. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahā, tarawe upa u'u. Ame'ēja saka pehēma'e mundeha ke tī. Pehē pemou hū, ame'ē ke upa jaxer ta oho tī.

³ Tamatarer itatawa ke te'e mujā, ame'ē ke pematyr hū tī. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ē ke aja tī. Pematyr hū tī. Pete'e pemou hū. A'erehe ipuxi hū, ame'ēja saka. Jaxer riki. Ipuxi hū, a'erehe kuja mujekwa ngā pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ym, aja

pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hū. Ame'ē ke pehē ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehē ke mujaxer ta tī. Pyrara hū pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta pehē.

⁴ Pehēma'e kupixa pe amō ta paraky ixo. Ame'ē ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ē je'ē hū. Mā peja pehendurahā! Pehēma'e kupixa pe har ke amō ta matyr. Ame'ē ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ē hū tī. Ame'ē ke Tupā, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ē ywy pe pexo rahā, upa katu te ma'e ke namō pexo. Nixoi ha aja ym pehē pe. Pehē ruryha namō jō pexo. U'u ta ame'ē wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ē ke jukwa. Aja pehē tī. Pehē ruryha namō jō pexo rahā, pehē ka peho pexo, ame'ēja saka. Arahā pehē ke Tupā mupyrara ta. Jukwa ta pehē ke, ame'ēja saka tī. ⁶ Ma'e jaxer ame'ē ke amō ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngāma'e kapitā pe pepandu: "Katu ym ame'ē ke" aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngā jukwa. Ame'ē ke pehē pe je'ēha mujywy ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyrriha rehe peharō katu pexo

⁷ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. (Ima'ehū ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kŷ.) A'erehe a'e uwyrriha rehe peharō katu pexo. Kupixa pe har tyarō, ame'ē ke kupixa jar harō hū ixo. Ma'eywa katu ame'ē ke rehe harō hū ixo. Upa ma'e ke jytym rahā, aman ke a'e harō ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ē ke harō hū ixo. ⁸ Aja pehē tī. Peharō katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyr Tate. Ame'ē rehe peharō katu te pexo rī.

⁹ Ihē mu ta! Mā peja peje'ē je'ē ym pehē jupe pexo! Aja pexo rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ē ke kotete ixo, ame'ēja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngā ke a'e. ¹⁰ Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ymanihar je'ēha pandu ame'ē ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amō mupyrara rahā, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ē ta aja pehē tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupā pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe ame'ē ta hury katu ame'ē ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tī. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tī. Pe, upa rahā, pyrara Tupā usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē ipe.

¹² Ihē mu ta! "Jande jama'e katu ta" aja pemanga katu rahā, ame'ē ke pema'ema'e katu. Amō we pepandu ym:

"Jete atu te ihē apandu aja Tupā ukwa tī" aja pepandu ym pehē.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym.)

"Ywa ke mujā ame'ē ke ukwa katu" aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujek-wa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

“Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujek-wa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tĩ. “Anĩ” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pe-mutambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta.

Tupã namõ pepandu pandu

¹³ Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ẽ ke pehĩ my? Tamũi ta ke a'e mujy'ar rahã, katu tiki. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke tamũi ta. Pe, ahy ixo ame'ẽ ke rehe har Tupã namõ tamũi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykã pyter pe kytyk. ¹⁵ Aja Tupã namõ a'eta pandu pandu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke manõ ym ta. A'e ke Tupã mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ẽ ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke ipy'a ngi Tupã juhyk ta. Ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁶ Tupã namõ

pepandu pandu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta kũ.

¹⁷ Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy heta-ha kanim rahã, aman ukyr ym te. ¹⁸ Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jetehar te rehe hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ. ²⁰ Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

1 PETU

Petu kome'ě paper ke mupinim. Jerusarě ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě tama'e kapitã a'e tĩ. Jesu rehe amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ě ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ awa tama'e ywy pe ame'ě ok ta ihĩ. Ame'ě ta pe kome'ě paper pinim ke mondo. Ame'ě ta pyrara hũ ixo. Hok ngi ame'ě ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ě ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo. Ame'ě ta py'a ke Petu mātã tar katu. "Pepyrara hũ pexo rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rĩ" aja Petu mu'e.

Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ, pehẽ rury katu te we pexo rĩ

1 Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Petu. Jesu Kirisutu pandu ihẽ pe:
—Myrandu katu ebandu eho — aja ihẽ pe. Ame'ě ihẽ. Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rok ngi pehẽ ke amõ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy pe pehãi peho ame'ě ta ke pehẽ. A'erehe pō ywy pe har ta ke pehẽ. Amõ ngara ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ kapando ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ asia ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ mbiti ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Upa pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.
²Tupã riki jande pái keruhũ. Kome'ě ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke a'e jo'ok. "Ihẽma'e ke pehẽ" aja a'e putar. Aja rahã I'ã pandu:
—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupã pe.
Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehẽ py'a ke Tupã juhuk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhuk.
Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupã namõ jande jaxo ta

³Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupã. Mã peja japandu ipe:
—Ne jō riki katu te ame'ě ke — aja ipe.
Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ě. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ě ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ě. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y. ⁴A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ě ke rehe jaharõ katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupã me'ě hũ ta. Ame'ě rehe jaharõ katu jaxo. Ywa pe ame'ě ke a'e moĩ katu rĩ. Pehẽma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ. ⁵Pehẽma'e ke ame'ě. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe pyrãtãha namõ pehẽ rehe a'e usak usak katu. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, pehẽ ruhãha ke a'e me'ě ta. 'Ar rehe angaha

uhyk, ame'ě ke rehe jō a'e harõ ixo. Uhyk rahã, a'e me'ě ta pehẽ pe.

⁶Pehẽ ruhãha angaha uhyk ta kŷ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pepyai we rĩ. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rĩ. ⁷Pehẽ pepyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. Aja rahã, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ě riki jetehar te ke my? Ame'ě ke a'e manga ta. Ukwa ta tĩ. Itatawa aja tĩ. Tata pe amõ moĩ. Aja katu te my? Ame'ě ke amõ manga ta. Ukwa ta. Aja Tupã rehe pejurujar katuha tĩ. A'e manga ta tĩ. Ame'ě riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ě ke Tupã ukwa ta me'ě te'e. Jetehar rahã, pejurujar katu te ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu jywyr rahã: "Pehẽ riki katu te me'ě ke" aja Tupã pandu ta. ⁸Pehẽ pesak ym ehe rĩ. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rĩ. Pejurujar katu ehe. Pe, pehẽ rury katu te pehẽ. Marã ka ym pehẽ rury katuha rehe har amõ panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehẽ tĩ. ⁹Pejurujar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupã me'ě pehẽ pe. Pehẽ ruhãha ke me'ě pehẽ pe. A'erehe pehẽ rury katu te pehẽ.

¹⁰Ame'ě pehẽ ruhãha rehe har ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ě ta ukwa tar katu. Tupã je'eha rehe a'eta usak usak hũ tipe. Pe, pehẽ rehe Tupã usak katu ta, ame'ě rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahã we a'eta pandu katu. ¹¹Myja rahã ame'ě uhyk ta my? Ame'ě ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ě ke a'eta ukwa tipe tĩ. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihĩ katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngã pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta. Uhyk ym rahã we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahã, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ě ke Tupã'ã mujekwa tĩ. ¹²Jetehar te ke Tupã je'eha pandu ame'ě ta pandu. Ame'ě ke pehendu apo 'y. Yman ame'ě jetehar te ke a'eta pandu rahã, kuja ame'ě ta pe Tupã mujekwa. A'eta pandu ame'ě ke a'eta ixo rahã, uhyk ym we rĩ. Pehẽ pe ame'ě uhyk katu apo 'y. Ame'ě jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ě ta pandu pehẽ pe apo 'y. I'ã ke ywa ngi Tupã muwyr. Ima'e pyrãtãha namõ myrandu katu pandu ame'ě ta pandu katu. Ame'ě myrandu katu ke Tupã je'eha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupã aja katu te pexo tí

¹³ Peta ký, aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe pehendú katu ta. Pehë pepyhyí ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahã, ma'e ke pehë pe Tupã me'ë ta. Ame'ë rehe peharõ katu te pexo. Pemukanim ym ame'ë ke. ¹⁴ Tupã rehe pehendú katu. Ehe har pekwa ym rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. ¹⁵ Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupã pe. Aja pexo tí. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehë pe pandu:

—Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihëma'e wan ta — aja.

¹⁶ Tupã je'ëha rehe ima'e panduha ihí tí:

—Ihë riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihë pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihí.

Aja rahã, Tupã aja pehë tí. Katu te pehë tí.

¹⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã: "Papa, jande pái keruhũ" aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ë ngã ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahã, ma'e ke Tupã me'ë hũ ta ipe. Ta'yr mi amõ ma'ema'e rahã, ta'yr mi Tupã me'ë ta ipe tí. A'erehe kome'ë wyy keruhũ pe pexo rahã, tapijar te'e we pehë py'a pemoí moí katu ehe, Tupã rehe. ¹⁸ Pehë ramüi ta ixoha ke pehë pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ë ke ame'ë. Ame'ë ngi pehë ke Tupã muruwak. Ame'ë ke rehe a'e muhepy, ame'ëja saka. Myja a'e muhepy, ame'ë ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ë pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tí. Kanim tí. Ame'ë ita aja ame'ë pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹ Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ë ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ë ke aja saka tí. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ë ke a'e aja mujekwa.) ²⁰ Yman kome'ë wyy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujesak ta ngã pe. Arahã, pehë ke a'e muhã katu te ta.

²¹ A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tí. (Aja rahã: "Katu te ame'ë ke a'e" aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ë ke rehe peharõ pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendú katu, a'erehe pehë py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe pepy'a katu tí. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mã peja pepy'a katu te pehë juehe pexo. ²³ Tupã je'ëha riki aja te'e ta ixo. Uhãha ke pehë pe me'ë, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ë ke namõ pexo katu. Ta'yr ta riki pehë tí. Pehë pái uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Ame'ë ra'yr ta pehë. Manõ ym te ta a'e. ²⁴ Pehë aní. Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

"Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manõ te'e a'e.

I'a aja tí. Ijuk tí. (Aja pahar awa ta manõ ta tí.)

²⁵ Tupã je'ëha aní. Jandema'e sawa'e te je'ëha aja te'e ta ixo" aja amõ mupinim.

Ame'ë je'ëha ke pehë pe amõ muwyr. Myrandu katu ke pehë pe pandu rahã, ame'ë ke muwyr.

Tupã kotyhar ta riki ok ke aja saka

2 Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehë mokõi pekwaaha aja ym pexo. Amõ ta rehe pejyty'y'ym. Amõ ta rehe pehë juru ai ym.

² Ta'yn ta u'ar ramõ, ame'ëja pexo katu. A'eta kamby te'e juhéi. Aja mã peja Tupã je'ëha ke peputar katu tí. (Kamby juhéi, ame'ëja saka tí.) Aja rahã, pahar tiha oho. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu te ta. Aja rahã, Tupã putar aja pexo katu ta. ³ Jete. Tupã je'ëha rehe panduha ihí: "Pehë rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ë ke pekwa katu" aja panduha ihí. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhã te hũ ame'ë ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ë ita jaxer ke te'e, aja ngã ukwaha naí. Aní. "Katu te ame'ë ke a'e" aja Tupã pandu. "Ihë aputar ame'ë ke a'e" aja a'e pandu tí. ⁵ Pehë riki ita ta aja saka tí. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tí. Pejurr. Pehë ke te'e ok ke Tupã mujã ame'ëja saka. Ame'ë rehe I'ã ihí katu ta. A'ep Tupãma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ëja saka. Jesu kotyhar ta ke pehë. A'erehe ma'e ke Tupã pe peme'ë te'e. Ame'ë rehe Tupã hury katu. Pehë pe Tupãã mujekwa ame'ë ke peme'ë te'e ipe. ⁶ Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Tupã pandu:

"Ita katu te ame'ë ke ihë ajo'ok. Ame'ë ke Siã ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amõ jurujar katu ehe rahã, a'e huxí ym te ta" aja Tupã pandu. Aja amõ mupinim. (Kirisutu riki ame'ë ita katu te ame'ëja saka. "Siã" aja pandu rahã: "Ywa pe har Jerusarë ok ta ke" aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ë ta ke pehë.

A'erehe ame'ë ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ë ta amõ koty ukwaha. Kuja ta:

"Ita ok mujãha pandu: 'Kome'ë ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Aní. Ame'ë ke ita ok pyter ke amõ mupu'am. Katu te ame'ë ita ke" aja amõ mu'am. (Kirisutu riki ame'ë ita ame'ëja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihí tí:

"Kome'ë ita rehe amõ ta tukwa tukwa ta.

Ita rehe amõ ta tukwa, a'erehe u'ar ta" aja panduha ihí tí.

Tupã je'ëha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupã putar. (Aja rahã, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahã, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehẽ tĩ. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ë ta ke pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã ma'ema'eha katu te ame'ë rehe har pepandu katu ta me'ë te'e. Pe, pytuniha aja me'ë pe pexo rahã, a'e pandu:

—Ihẽma'e weraha pe pejur. Hendy hũ. Katu te riki — aja pehẽ pe.

(Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ngi pehẽ ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehẽ apo 'y.) ¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehẽ. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ 'y. Awa ta rehe Tupã pyrara usak, ame'ë ke yman pekwa ym. Apo pehẽ rehe a'e pyrara usak ame'ë ta ke pehẽ 'y.

Tupãma'e miasu ta riki pehẽ, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Pehẽ riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja ym pehẽ. (Ywa pe har ta ke pehẽ, aja pexo.) A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe pesak te'e pexo ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ë mokõi pekwha namõ pexo rahã, katu ym. ¹² Tupã rehe hendu ym ame'ë ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehẽ rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ë ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehẽ tĩ. Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ë ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ëha te reko.

¹⁴ Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta mahy ta, aja rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kapitã ta pandu tĩ:

—Pehẽ katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ë ta je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ë ta pandu. "Jesu kotyhar ta katu ym" aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ë je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. ¹⁶ Pehẽ peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ë ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupãma'e miasu ta riki pehẽ. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e katu. ¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe jurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta riki. Tupã rehe pehẽ

py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'ëja pehẽ ke tĩ

¹⁸ Miasu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ jar rehe pehendu katu. Pehẽ peje'ë ym te ipe. Aja pehẽ jar katu ame'ë ta rehe pehẽ nixói te. A'e riki hury katu ame'ë ke tĩ. Hãtã je'ë ame'ë ta rehe aja tĩ. Pehẽ peje'ë ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ. ¹⁹ Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehẽ jar pehẽ ke te'e pirok. Aja rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja pekwha namõ pepyraraha ke pehẽ py'ahu te'e pehendu. A'erehe: "Pehẽ katu" aja Tupã pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e, a'erehe pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ë ke rehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: "Pehẽ riki katu" aja Tupã pandu ym ta. Pe, katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ë ke rehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: "Pehẽ katu" aja Tupã pandu ta.

²¹ Pehẽ ke Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehẽ aja amõ ta ukwa rahã, pehẽ ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ruhãha muhepyha ke rehe a'e manõ rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Aja rahã, a'e aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. ²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tĩ. Ingi te'e panduha hendu ym te awa. ²³ Amõ ta je'ë hãtã tã hũ ipe rahã, aja hãtã Kirisutu mujywyr ym a'eta pe. A'e ke amõ ta mupyrara rahã: "Pehẽ ke Tupã mupyrara ta" aja ym mupyrara ame'ë ta pe a'e pandu tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ë ke a'e. ²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu pyrara hũ u'am. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ë ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupãha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyr peho, ame'ëja saka. Pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo tĩ. A'e riki pehẽ ngi pehẽ ruwajan ke mujan mondo, ame'ëja saka tĩ. (A'erehe pehẽ rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

Ok wyr pe har ta rehe har

3 Ixawa'e katu ame'ë ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y! Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amõ ta Tupã je'ëha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rĩ. Aja rahã, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ë ke. Tupã rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu, ame'ë ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupã rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehē rehe ma'e katuha ke pemoī ym pehē juehe. Pehē'a pororok hū ame'ē namō pewata ym. Pu'yr ke heta hū ame'ē namō pewata ym tī. Pehēma'e munde-ha katu te ame'ē ke namō jō pewata ym. Ame'ē ta riki pehē ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehē py'a katu, aja rahā, katuha ke pemoī, ame'ēja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahā, katu te, aja Tupā ukwa. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahā, katu te, aja Tupā ukwa tī. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta tī. ⁵ Aja yman kūjā ta ixo tī. Aja ma'e katuha ke a'eta moī, ame'ēja saka. A'eta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu ame'ē ta ke. Tupā pandu katu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu. ⁶ Aja Sar tī. Amarā rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihēma'e kapitā ke nde" aja ixawa'e pe. Pehē sawa'e ngi pekyje ym rahā, katu pexoha rahā: "Sar membyr ta ke" aja pehē pe amō ta pandu ta tī. (A'erehe Sar aja pehē tī. Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu tī.)

⁷ Hakehar katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu tī! Pehē rakehar ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. A'eta pyrātāha pehē wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe a'eta pe hātā ym peje'ē. Pehē aja a'eta pe uhāha ke Tupā me'ē ta tī. Hātā ym peje'ē pehē jupe. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu rahā, pehē rehe Tupā hendu katu ta. Pehē pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ē ke ma'e tipe, pe, a'e ke amō ta mupyrara

⁸ Ihē apandu, aja apandu ta tī. Pesarahā! Peteīhar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ē ta ke peteīhar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ē ta riki pehē mu aja. A'eta namō pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē rury pehē juehe pexo tī. "Jande katu te ame'ē ta ke jande" aja ym pepandu pehē jupe tī. ⁹ Pehē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ēja pemujywy ym a'eta pe tī. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, ame'ēja a'eta pe pemujywy ym tī. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja juru ai ame'ē ta pe pepandu.

Aja pehē pe Tupā pandu katu tī. Pehē ke a'e muhā katu rahā, pehē pe a'e pandu katu:

—Pehē rehe ihē asak katu ta — aja pehē pe.

A'erehe aja juru ai ame'ē ta pe pepandu tī. ¹⁰ Aja juja katu te Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

"Yman rahā pete'e amō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym.

Mā peja te'e ma'e nde erepandu ame'ē ke emukanim nengi.

Hury katuha namō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym tī.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ē ke ema'ema'e.

Mā peja amō ta namō nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mā peja exo katu.

¹² Katu te ame'ē ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamō a'eta pandu rahā, aja te'eha Tupā hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

¹³ Katu te ame'ē ke pema'ema'e rahā, awa pehē ke mahy ta my? Mahy ym ta awa. ¹⁴ Anī. Katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe. Pe, pehē ke amō ta mupyrara. Aja rahā, mā pehē rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tī. Tupā riki pandu ta: "Pehē katu" aja.

¹⁵ Kirisutu rehe pehē py'a pemoī moī katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehē py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupā rehe pejurujar katu. Ame'ē rehe har pehē pe amō ta pandu rahā, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehē. ¹⁶ Pehē pe pandu ame'ē ta pe pepandu rahā, wewe katu pepandu. Tupā rehe pehē pepy'a katu, ajaha namō a'eta pe pepandu. Katu ame'ē ke pema'ema'e ame'ē ke pekwa. Aja pexo rahā, pehē rehe amō ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e. Ame'ē re-he amō ta juru ai rahā, ame'ē ta ke Tupā muhuxī ta. Te'e ame'ē ke pandu, a'erehe Tupā muhuxī ta. ¹⁷ Katu ym ame'ē ke pema'ema'e. Pe, pehē ke amō ta mupyrara. Aja katu ym ame'ē ke pema'ema'e rahā, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ē ke pema'ema'e tipe rahā, pehē ke amō ta mupyrara. Aja Tupā putar rahā, katu tiki.

¹⁸ Aja Kirisutu tī. Sawa'e katu te ame'ē ke a'e. Pe, a'e ke amō ta jukwa. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, uhā te hū ame'ē ke a'e. Ma'erehe manō my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē muhepyha ke rehe Kirisutu manō. Peteīhar a'e manō. Sawa'e katu te ame'ē ke manō. Aja rahā, sawa'e ta katu ym ame'ē ta manō ym ta me'ē te'e. Kirisutu manō, a'erehe Tupā koty pehē ke a'e muhyk raho, ame'ēja saka.

¹⁹ Kirisutu'a pandu oho. Awa'a ta pe pandu oho. Ame'ē awa'a ta kyndaha pe ixo, ame'ēja saka. ²⁰ A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke. A'eta rehe Tupā harō hū ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ē rehe Tupā harō hū ixo tipe. Jarusu keruhū Noe mujā ixo rahā, a'e harō hū ixo tipe. Anī. Muruwak ym. Kuja jō katu uhem. Jarusu keruhū pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jō, awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jō y ngi uhem. Y jukwa ym. ²¹ Noe ta y ngi uhem, ame'ēja saka, a'erehe ame'ē riki apo mujahuk ame'ēja saka tī. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anī. Awa py'a ke Tupā juhyk, a'erehe ame'ē pandu: "Ihē py'a juhyk aja ihē axo" aja. Pandu tī: "Tapijar te'e we nde rehe ihē apy'a katu" aja Tupā pe pandu. A'erehe ame'ē ke Tupā muhā katu. Manōha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē ke amō mujahuk, pe, y ngi pehem rahā, Kirisutu aja manōha ngi pekwa katu pehem tī, ame'ēja saka tī. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. ²² A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja upa ngā ukwa katu.) Upa Tupā je'ēha rahoha tama'e

kapitā keruhū a'e. Ywa pe kapitā ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā keruhū ke Jesu tī.

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

4 Kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Arahā ipy'ahu te'e hendu. Aja rahā, a'e aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amō ta mupyrara hū. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ē ta mupyrara ym te ta tī. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ² Apo har kupe koty Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Kome'ē ywy pe pexo rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ē ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta putar katu. Yman ame'ē ta aja pema'ema'e hū pexo tī. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawī ngi peka'u hū pexo tī. Amō kūjā ta rehe peka'u te'e tī. Amō sawa'e ta rehe peka'u te'e tī. Awa mi'u matyriha ke jō peputar tī. Katu ym aja. Amō ta 'ar koty te we kawī ke pe'u tar katu. Aja rahā: "Jande janepyrātā" aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwa jupe. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī tī. Katu ym te ame'ē. ⁴ Upa aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo rī. Ka'u te'e hū ixo rī. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu: —Mā! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehē rehe a'eta juru ai. ⁵ Pe, myja kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo my, ame'ē ke Tupā pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta. Manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tī. Ame'ē rehe a'e harō ixo. ⁶ Manō ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahā, myrandu katu ke amō ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amō ta aja a'eta manō tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amō ta aja a'eta manō tī. Ame'ē ta'ā pewe ixo rī. Tupā uhā te hū ame'ē ke a'e. Aja ame'ē ta'ā tī. Uhā tī. (A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta tī.)

Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē ke namō pema'e katu

⁷ Kome'ē 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namō pexo katu. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu katu ta. ⁸ Kuja rahā, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hū pehē juehe pexo. Aja rahā, pehē pe māte hū ma'e jaxer ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ta rehe pehē py'a pemujywy katu ta. ⁹ Pehē rok pe amō ta ke pemupyta katu. Pehē rok wyr pe har ta je'ē je'ē ym ha namō pemupyta katu. ¹⁰ Pehē pe pame katu te amō amō ma'e ke Tupā me'ē me'ē. A'e muwyr ame'ē ke pemuhāi katu. Pekyty'y ym amō ta rehe. Aja amō ta ke pemuhury katu. ¹¹ Ma'e ke amō pandu pandu rahā, mā peja Tupā je'ēha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr, ame'ē namō mā peja

ma'ema'e katu. Aja rahā, upa katu te katu ame'ē ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupā pe pandu ta:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ē Tupā pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ē ke a'e.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ē riki: "A'e tī.")

Kirisutu kotyhar ta ke amō ta mupyrara

¹² Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pejurujuar katuha ke amō ta mukanim tar katu, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Mahy hū tī. "Jande ke mupyrara ym ta awa" aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehē pejurujuar katuha ke jete har te my. Ame'ē ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym. ¹³ Kirisutu ke amō ta mupyrara hū. Aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī. Aja rahā, pehē rury pexo. Aja rahā, Kirisutu pyrātāha ke Tupā mujesak rahā, pehē rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē rehe amō ta juru ai. Anī. Pehē rury katu pexo rī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, aja pekwa. Tupā ngi a'e uwyr. Pehē ke muhury katu uwyr. ¹⁵ Pepyrara hū pexo. Amō ke pehē pejukwa, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amōma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke pema'e, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amō ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. ¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara. Aja rahā, pehē ruxī ym ingi. "Kirisutu kotyhar ta ke jande" aja pepandu. A'erehe Tupā pe pepandu tī:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja.

¹⁷ Awa ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahā, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahā, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ē ta rehe māte hū pyraraha ke ihī ta. Myrandu katu ke Tupā muwyr, ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. ¹⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

"Awa ta katu te ame'ē rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe myja ta my? Marā ka ym a'eta ke muhāha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe myja ta my tī? Marā ka ym a'eta ke muhāha tī."

¹⁹ A'erehe amō ta pyrara hū ixo. Tupā putar, a'erehe pyrara hū ixo. Aja se ixo rahā, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu rī. Aja Tupā rehe jurujar katuha ke mukwera. A'e riki kome'ē ywy keruhū mujā ame'ē ke a'e.

A'e pandu katu ame'ë ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

Tupã kotyhar ta rehe har

5 Pehë namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihë apandu ta apo 'y. Ihë Petu. Ihë tamũi tĩ. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ke ihë tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihë asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihë axo ta tĩ. Ko tamũi ta pe ihë apandu. ² Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehë tĩ. Ixotyhar ta ke pehë koty Tupã muwyr, ame'ëja saka. "Jasak tar ym" aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehë atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ë parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki. ³ Pehë koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehë aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ. ⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ë ke ame'ëja saka pehë pe a'e me'ë ta. Ame'ë katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ë ta! Pehë pe ihë apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu. "Katu te ame'ë ke jande" aja pehë pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehë mu ta namõ pema'ema'e katu pehë juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ëha rehe panduhda ihĩ:

" 'Katu te ihë' aja ukwa jupe ame'ë ke Tupã putar ym. Pe: 'Katu te ihë' aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ë rehe a'e ipy'a katu." Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: "Katu te jande" aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehë rehe har a'e pandu ta:

—Pehë katu — aja.

⁷ Pehë pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehë rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehë ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehë ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ëja saka. (Ãjã ramũi a'e.) U'u ta, ame'ë ke a'e kekar kekar ixo, ame'ëja saka ixo. (Aja rahã, pehë pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhĩ ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ. ⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujar katuha ke pehijar ym ta.) Pehë ke amõ ta mupyrara hũ. Pehë jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu. ¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehë ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehë pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki pehë pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehë. A'erehe ihë renda pe ihë namõ aja te'e ta pexo — aja pehë pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ë: "A'e tỹ" aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehë pe paper pinim ta'yr mi ihë amondo axo. Ihë apandu ame'ë ke Sir mupinim a'e. Ihë mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ihë mu a'e.) A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë py'a ke ihë amuhury tar katu. A'erehe kome'ë paper pinim ihë amondo axo. Tupã namõ pexo ta kỹ. Ame'ë riki jete har te ke. Pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke ihë apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ë ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihë rehe pejurujar katu. Ihëma'e wan ta pehë — aja ngã pe.

A'eta riki pehë pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihë ra'yr aja a'e. ¹⁴ Pehë ruryha namõ pehë po pepyhyk pyhyk katu pehë ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehë. Mã peja upa pehë py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

2 PETU

Petu kome'ě paper ke mupinim. Mokõihar ke. A'e ke amõ ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ě paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahã, amõ ta uwyr ta. Ame'ě ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupã je'ěha pandu ame'ě ta ran ke a'eta tĩ. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: "Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ" aja Petu mupinim.

1 Ihě Simã Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihě. A'e pandu ihě pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihě pe.

Ame'ě apandu pandu ame'ě ke ihě.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ě ke a'e. Jande ke a'e muhã katu. Jandema'e Tupã a'e tĩ. A'e riki katu te ame'ě ke, a'erehe jande aja pejurujuar katu ehe tĩ. Katu te me'ě ke ame'ě. Pejurujuar katuha ke Tupã me'ě pehě pe, ame'ěja saka.

Ko pehě pe paper pinim ihě amondo axo. Pehě riki pejurujuar katu ame'ě ta ke pehě.

²Tupã rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. A'erehe mã peja amõ we pehě rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja amõ amõ we pehě py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Pexoha katu aja pexo

³Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohĩ. Ame'ě namõ Tupã aja katu te jande tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahã, a'e aja jaxo katu tĩ. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ě ke jõ jama'ema'e katu jaxo tĩ. A'e riki jande pe pandu:

—Ihě axo ame'ě pe pexo ta tĩ. Wera hũ ame'ě pe pexo ta tĩ. Ihěma'e katu te ha ke pekwa ta tĩ — aja Tupã pandu.

⁴Aja ame'ě jande pe a'e pandu katu. Katu te hũ ame'ě pandu katuha ke. "Ihě axo ame'ě pe pexo ta tĩ" aja jande pe Tupã pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ě ta ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupã riki katu te aja jaxo ta tĩ. ⁵A'erehe mã peja amõ we pehěma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupã rehe pejurujuar katu. A'engi amõ we Tupã putar ame'ě ke pema'ema'e tĩ. Mã peja katu ame'ě ke pema'ema'e. A'engi amõ we tĩ. Mã peja Tupã rehe har pekwa katu te we pexo. ⁶A'engi amõ we tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ě ke mã peja pema'e ym pexo. A'engi amõ we tĩ. Pehě ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehě py'ahu te'e pehendu. A'engi amõ we tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupã pe, aja mã

peja pexo tĩ. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ⁷A'engi amõ we tĩ. Mã peja pehě mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amõ we tĩ. Mã peja upa amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. ⁸Upa katu te aja rahã, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahã, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rĩ. Aja rahã amõ we Tupã putar ame'ě ke pema'ema'e ta tĩ. Ame'ě ke peputar katu te we pexo tĩ. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹Upa aja ym rahã, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ěja saka. Eha ym te ame'ěja saka. Aja rahã, marã ka ym amõ we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk. Ame'ě ke harái tĩ. (A'erehe upa apandu ramõ ame'ě ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰Ihě mu ta! Apandu ramõ, aja pexo. Amõ we tĩ. Tupã pandu pehě pe:

—Ihě rehe pejurujuar katu. Aja rahã, pehě ke ihě amuhã katu ta. Kome'ě ywy keruhũ pe har ta ngi har pehě ke ihě kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupã.

Ame'ě ke pekwa katu. Mã peja ame'ě ke pehě py'a pe pemupyta katu te hũ. Aja rahã, pejurujuar katuha ke pehijar ym te ta. ¹¹Aja rahã, Tupã pandu ta:

—Pehě katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namõ pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kũ — aja Tupã pehě pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhã katu.

¹²Ihě amupinim ramõ ame'ě ke pehě pe aja te'eha ihě amujekwa ta. Aja rahã, peharái ym ta. Ihě amupinim ame'ě ke pekwa katu 'y. Jete har te ke pehě pe amõ ta mu'e. Ame'ě ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehě pe ihě amujekwa we ta rĩ. ¹³Ko te'e ihě axo rahã, ihě amupinim ramõ, ame'ě ke pehě pe ihě amujekwa ta. Aja rahã, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahã, katu tiki, aja ihě akwa. ¹⁴Yman atu ym rahã, ihě amanõ ta, aja ihě akwa. Ame'ě ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihě pe. ¹⁵A'erehe upa ma'e ke ihě ama'ema'e katu ta. Ihě amupinim hũ ta. Aja rahã, ihě amanõ rahã, ihě raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tĩ. Ihě amupinim ame'ě ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihě nixói rahã, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujukwa pehē pe. Pyrātāha namō jywyr ta, aja jamujukwa. Aja jamujukwa rahā, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ē ke japandu my? Anī. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasak. (A'erehe a'e jywyr ta tī, aja jakwa katu.) ¹⁷ Katu ehe har Tupā, jande pái keruhū pandu rahā, a'ep jaxo tī. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahā, aja tī. A'ep jaxo tī. Arahā, ywa pe har weraha katu te ame'ē ngi je'ēha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywyā keruhū katu te ame'ē ke pe inamō jaxo rahā, ywa ngi ame'ē je'ēha uwyr ame'ē ke rehe jande atu jahendu. (Arahā ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupā je'ēha pandu, ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē riki jetehar te ke aja jakwa katu te tī. Ame'ē rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ē riki araparin aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ēja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahā, Tupā rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejōhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ē riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehē pe wera katu, ame'ēja saka. (Aja rahā, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehē pe.) ²⁰ Amō we tī. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupā je'ēha rehe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke awa ke te'e mujekwa ym. Amō pandu ym rahā, marā ka ym mujekwaha. (Tupā'ā mujekwa ta me'ē te'e.) ²¹ Pesarahā! Myrandu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu rahā, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anī. Aja ym. A'eta pe Tupā'ā mujekwa. Myrandu ke Tupā muwyr. Ame'ē ke a'eta pandu pandu rahā, a'eta pe Tupā'ā mujekwa katu.

Mu'eharan ta rehe har

(Jun 1.3-16)

2 Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo rahā, amō ta ixo tī. A'eta Tupā je'ēha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehē namō mu'eharan ta mu'e mu'e ta tī. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amō koty koty amō ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhā katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhā ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahā, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. ² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e ta tī. A'erehe amō ta juru ai ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ē ta rehe juru ai ta.

³ Mu'eharan ta ima'ehū tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ē ke a'eta pandu pandu ta pehē pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hū ta. A'eta ke mupyrara ame'ē ke yman pete'e harō uī. (Tupā a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahā! Yman Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupā ombor 'y. A'ep pytun ame'ē pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harō u'am. Ngā ke Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja jakwa katu.)

⁵ Amō we tī. Yman kome'ē ywy keruhū ke y keruhū pe Tupā upa mukanim. Arahā kome'ē ywy keruhū pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke y keruhū pe Tupā upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tī. Tupā jukwa ta tī.) Yman kuja jō manō ym. Noe a'e. Amō awa po wajar mokōi hetaha ta manō ym tī. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ē ke Tupā ukwa katu aja mujekwa katu.) "Tupā katu te ame'ē ke a'e. Pehendu katu ehe" aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amō we tī. "Sondo ok ta pe har ta katu ym te" aja Tupā pandu. "Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tī" aja a'e pandu tī. Pe, ame'ē mokōi ok ta pe har ta ke tata pe Tupā mumba. Aja rahā ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mumba ta tī, aja amō ta ukwa ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta jukwa ta tī. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja a'eta ukwa ta me'ē te'e.)

⁷ Ame'ē ok ta ngi Ro ke Tupā muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ē ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ē ta katu ym ame'ē ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke rehe Ro usak rahā, a'e pyai te hū. ⁸ Ame'ē ta namō Ro ixo rahā, ma'e jaxer ame'ē ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngā juru ai ha rehe hendu tī. Wera rahā pame katu te aja a'e usak usak tī. Hendu tī. A'erehe a'e pyai te hū. A'e sawa'e katu ame'ē ke a'e. ⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ē ke a'e ukwa katu tī.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tī.) Yman atu rahā, upa ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe a'e harō uī. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupā harō uī. ¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amō ta putar hū. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ke Tupā mu'am. A'e je'ēha rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta tī.

Mu'eharan ta riki amō ta ngi kyje ym. "Katu te jande" aja a'eta juehe har ukwa jupe naī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta rehe har: "Ame'ē ta katu te" aja a'eta pandu ym te. Anī. Juru ai riki. ¹¹ Pesarahā! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha tama'e pyrātāha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ē ta rehe juru ai ym riki. Ājā tama'e kapitā rehe juru ai ym. Ame'ē rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anī. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ē ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ē ke amō ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ēja sa-

ka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'eta ma'ema'e ixo tĩ. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ë rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupã jukwa ta tĩ.

¹³ Amõ ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ë ke wera rahã riki a'eta ma'ema'e. Huxĩ ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manõ ame'ë ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e ke pe'u. Pehẽ namõ mu'eharan ta u'u rahã, a'eta ngi amõ ta huxĩ. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namõ a'eta ixo rĩ. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kũjã ta ka'u te'e ame'ë ta rehe a'eta usak tar katu jõ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ë ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer pyhyk hũ ame'ë ke rehe jõ mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke a'eta. ¹⁵ Pe, katu te ame'ë ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ëja saka a'eta ixo. (Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa, ame'ë ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraã Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ë ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraã moĩ, a'erehe ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e. (Ame'ë ta aja mu'eharan ta tĩ.) ¹⁶ Pe, amõ pandu Maraã pe:

—Mã peja katu ym ame'ë ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ë riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ë ta ka'u te'eha ke Tupã jõ riki muhijar ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y tyra ame'ëja saka. (Aja rahã jaxer ame'ë ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxĩha ke amõ koty koty ywytu peju raho, ame'ëja saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar amõ koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ë renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

¹⁸ "Katu te jande" aja me'ë upa mu'eharan ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ta hijar Tate. Ame'ë ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ë ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywywyr ta mondo, ame'ëja saka.

¹⁹ "Peputar ame'ë ke pema'ema'e katu" aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ë riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e hũ. Ame'ë ke amõ ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ë pe a'eta jywywyr tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywywyr tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. ²¹ Aja

rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amõ pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde ere-ma'eha ke nixói te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ë ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ë ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ë ke hijar rahã, ame'ë riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ë ke amõ pandu ipe, ame'ë ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha. ²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ë ke paper rehe mupinim. Ame'ë riki jetehar te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

"Jawar we'en rahã, ame'ë pe te'e a'e jywywyr u'u indo."

Kuja amõ we tĩ:

"Kure ke y pe amõ mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ë pe kure jere jahuk oho" aja amõ mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywywyr oho, aja mujekwa.

(Ame'ëja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywywyr. Katu ym te riki.)

Jandema'e sawa'e te jywywyr ta

3 Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Ko mokõihar paper rehe ihẽ amupinim aĩ. Mã peja pehẽ py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokõihar paper rehe ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta pexo. ² Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu. Katu te ame'ë ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ë ke mã peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ë ta pe je'ëha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ë je'ëha ke pehẽ pe Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke. ³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk Tate rahã, amõ sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namõ a'eta ixo ta. Pehẽ rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ. ⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywywyr ta. Aja a'e manga katu riki. Mã! My mamy? Nixói riki. (Jande ramõi ta harõ hũ ixo ehe.) A'eta upa manõ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ë ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywywyr ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ë ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke mujã tĩ. Y ngi kome'ë ywy uhem. Y ramõi pyter pe ihĩ. ⁶ Y pe ymanihar kome'ë ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke puka puka hũ ame'ë ta harái.)

⁷ Apo kome'ë ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ë ta pehĩ tĩ. Upa ame'ë ta rehe har Tupã pandu: "Mã peja ixo rĩ." A'erehe yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahã, mupyraraha renda pe mondo ta tĩ. Aja ym rahã, kome'ë ywy keruhũ ixo rĩ. Ywa rehe ixo ame'ë ta aja tĩ.

Ixo rĩ. “Mã peja ixo rĩ” aja Tupã pandu. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë. Pehë riki apy'a katu ame'ë ta ke pehë tĩ. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupã pe anĩ.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahã, ame'ë riki peteĩ weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteĩ weraha aha oho rahã, ame'ë riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ë ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kÿ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kÿ. Pesarahã! Mupyraraha renda pe amõ oho ta, ame'ë ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã hijar, ame'ë ke a'e putar katu. A'erehe ngã py'a ixoty muruwak, ame'ë rehe a'e harõ katu uĩ.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ë weraha angaha rehe uhyk ta kÿ. Ma'e mukaniha uwyr, ame'ëja saka harõ ym ehe rahã, jandema'e sawa'e te uwyr ta kÿ. Arahã ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hũ ha namõ kanim ta oho. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke ukwái ta tĩ. Upa ta kanim. Kome'ë ywy keruhũ kanim ta tĩ. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke kanim ta tĩ.

¹¹ Aja ame'ë upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahã, myja me'ë pexoha katu my? Pesarahã! Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë weraha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, mã peja katu pexo. Aja rahã, katu tiki. Tupã rehe pehë py'a tapijar te'e we pemoĩ moĩ katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Ame'ë weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ë weraha uhyk rahã, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. ¹³ “Ywa pyahu ame'ë ke ihë amujã ta. Ywy keruhũ pyahu ame'ë ke aja tĩ. Amujã ta tĩ” aja Tupã manga katu. A'ep katu te ame'ë ta jõ ixo ta. Mã peja ame'ë rehe jaharõ katu jaxo.

¹⁴ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Ame'ë weraha rehe peharõ pexo rahã, Tupã ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uĩ, aja saka a'erehe mã peja pexoha katu aja pexo. Mã peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehë py'a a'e juhyk, aja pexo. Mã peja Tupã namõ pehë rury katu pehë pexo. ¹⁵ (A'e uwyr ym we rĩ, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.) A'e harõ we rĩ. Aja rahã, amõ we pehë ngi har amõ ta jurujar katu ta. Aja rahã, amõ we Tupã muhã katu ta. A'erehe a'e harõ we rĩ. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehë pe tĩ. Ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ë namõ pehë pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ë ke a'e. ¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ë rehe har Páu mujekwa rahã, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ë paper rehe ame'ë rehe har a'e mupinim. Amõ amõ ma'e ke a'e mupinim ame'ë ke amõ ta ukwa katu ym. Pe, ame'ë ke amõ koty muka'u te'e ame'ë ta mujekwa. Ukwa ym ame'ë ta aja tĩ. Amõ koty mujekwa tĩ. Aja amõ Tupã je'eha rehe ihĩ, ame'ë ke amõ koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupã mupyrara ame'ë ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Pesarahã! Amõ ta amõ koty Tupã je'eha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhí ym, aja pexo! Aja rahã, amõ koty sawa'e katu ym ame'ë ta mu'e, ame'ë koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ë ke pehijar ym ta tĩ. ¹⁸ Jesu riki jande muhãha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehë rehe a'e ipy'a katu. Ame'ë rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã peja japandu ipe: —Ne jõ riki katu te ame'ë ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ë riki: “A'e tÿ” aja. Upa.

1 JUÃ

Juã kome'ë paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amõ ta amõ koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ë ke Juã mukatu tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim.

Kuja Juã mujekwa. Jesu Tupã ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ë ywy keruhũ pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amõ ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ë te'e, aja Juã mupinim. Tupã rehe har ukwa rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ë te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahã, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ, aja Juã mujekwa.

"Imu ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

"Ta'yn ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

1 Ihẽ Juã. Jesu rehe har ihẽ amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhã katu. Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ixo me'ë te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ. ² Kome'ë ywy keruhũ pe a'e uwyr rahã, jasak ehe. Ame'ë rehe har japandu pandu ngã pe. Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ipái namõ a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. ³ Ma'e jasak ame'ë ke japandu pandu pehẽ pe. Ma'e jahendu ame'ë ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhũ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namõ. ⁴ Ame'ë rehe har pehẽ pe jamupinim. Aja rahã jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupã rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ë ke jahendu. Ame'ë ke pehẽ pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupã riki weraha aja saka. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ë pe jaxo rahã: "Inamõ jande juehe katu jande jaxo" ame'ë panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ë pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja. ⁷ Tupã riki weraha aja ame'ë pe ixo. Aja rahã, nixói te ma'e jaxer ame'ë ke ipe. A'e aja jande jaxo rahã, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhũ ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã,

Ame'ë ke Tupã namõ japandu ta me'ë te'e

⁸ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, jande jaka'u te'e. Te'e japandu. ⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, mã peja Tupã pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mã peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mã peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ë japandu rahã, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ë ke a'e. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe.

¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ta ke jande, aja Tupã je'eha mujekwa. "Anĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, Tupã te'e pandu, aja japan-du naĩ. (Anĩ. Tupã te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tĩ. Aja rahã, katu ym.

Jesu jandema'e mukatuha ke

2 Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupã pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahã, katu tiki. Ame'ë rehe har pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahã, jande pái keruhũ namõ Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihẽ kotyhar ta ma'e. Ame'ë ke rehe ihẽ amuhepy. Ihẽ amanõha pe ihẽ amuhepy. A'erehe mã peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ë ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amõ we tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tĩ. A'erehe Tupã ipy'a jywyr ngã rehe tĩ.

³ Tupã je'eha rehe jahendu katu rahã, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. ⁴ Amõ pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahã, ima'e je'eha rehe hendu katu ta me'ë te'e.) Je'eha rehe hendu ym rahã: "Ehe har akwa katu" ame'ë panduha riki te'e aja. Jete har te ke ukwa ym. ⁵ Je'eha rehe amõ hendu katu rahã, Tupã rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rĩ. Kuja jakwa katu. Amõ pandu:

—Tupã namõ ihë juehe katu ihë axo — aja.

Aja rahã, mã peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tĩ. (A'e aja katu ame'ë ke ma'ema'e tĩ.) Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amõ tĩ. Katu ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tĩ.

"Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo" ame'ë je'eha pyahu ame'ë ke

⁷ Ihë rehe katu me'ë ta! Apy'a katu ame'ë ta ke pehë tĩ! Pehendu katurahã! Ko Jesu je'eha ke ihë amupinim aĩ. ("Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo" aja a'e pandu.) Ame'ë ke pyahu ym. Ymanihar je'eha ke ame'ë. Jesu rehe pejurujar katu py rahã, ("pehë pepy'a katu pehë juehe pexo") ame'ë je'eha rehe pehendu katu. Ame'ë ke namõ pexo katu apo 'y. Ame'ë panduha ke pehë pe ko ihë amupinim aĩ tĩ. ⁸ Pyahu aja apo tĩ. Amõ ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ë ke rehe jasak. A'erehe ame'ë panduha jete har te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehë juehe pexo tĩ, a'erehe ("pehë pepy'a katu pehë juehe pexo") ame'ë panduha jete har te ke aja jakwa tĩ. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahã, Ta'yr rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe apo 'y. A'erehe upa ngã ipy'a katu ngã juehe ixo apo 'y. A'erehe mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo.)

⁹ Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amõ pandu:

—Weraha aja ame'ë pe ihë axo — aja.

(Aja rahã, imu rehe ipy'a katu ta me'ë te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahã, pytuniha aja ame'ë pe a'e ixo we rĩ. (Aja rahã, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'e hendu ym tĩ. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehë juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ë rehe amõ hendu ym. Weraha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Jesu pandu ame'ë rehe hendu katu.)

¹⁰ Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, weraha aja ame'ë pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahã, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'e hendu katu.) Aja amõ ta ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta. ¹¹ Pe, imu rehe amõ ipy'a ym rahã, pytuniha aja ame'ë pe a'e ixo we rĩ. Aja rahã, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahã, jasak ym ma'e, ame'ëja saka. A'erehe marã ka ym katu ame'ë ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ta'yn ta aja saka.

Amõ ta tamüi ta aja saka tĩ. Amõ ta ta'ynuhu ta aja saka tĩ.

¹² "Ta'yn ta" aja ihë apandu pehë pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehë

pe.) Pehendu katurahã! Pehë peka'u te'eha pe-ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe pehë rehe Tupã ipy'a jywyr. A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. ¹³ "Tamüi ta" aja apandu pehë pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamüi ta" aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ë te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe har pekwa katu ame'ë ta ke pehë.) Pehendu katurahã! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Åjã ramüi a'e.) A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ tĩ.

¹⁴ "Ta'yn ta" aja ihë apandu pehë pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehë pe.) Pehendu katurahã! Jande pái keruhũ rehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Tamüi ta" aja apandu pehë pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamüi ta" aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ë te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe pekwa katu ame'ë ta ke pehë.) Pehendu katurahã! Pehë py'a pe Tupã je'eha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehë pyrãta katu. A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. Satana mujekwa ame'ë ke rehe pehendu ym. (Åjã ramüi a'e.) A'erehe ko ihë amupinim aĩ tĩ.

¹⁵ Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'ema'eha ke pe-manga tar ym pehë. Upa ame'ë tama'e ke rehe pehë py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ë ke rehe pepy'a katu rahã, jande pái keruhũ rehe pepy'a ym. ¹⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe mãte hũ te'e ma'e katu ym ame'ë ke ihĩ. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e tar katu. (Ame'ë ke jande pái keruhũ putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ë ke katu usak. A'erehe ame'ë ke putar katu, aja ukwa. Aja rahã, katu ym. (Ame'ë ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Kuja ukwaha naĩ tĩ. Ima'e ma'e ke jõ katu te ame'ë ke, aja amõ ukwaha naĩ. (Upa ame'ë ta ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Upa ame'ë ta ke Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja.

¹⁷ Ame'ë ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ë ke kanim ta tĩ. Tupã putar ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

¹⁸ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë! 'Ar rehe angaha uhyk Tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. ("Kirisutu ihë" aja pandu naĩ.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk Tate, aja jakwa katu. ¹⁹ Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahã, jande namõ pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

²⁰ Pehë anĩ. Pehë py'a rehe Tupã'a ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehë pe.) A'erehe jete har te ke upa pekwa katu apo 'y. ²¹ "Jete har te ke pekwa ym" aja ym ihë apandu. Jete har te ke pekwa katu, a'erehe ko ihë

amupinim aĩ. Jete har te ke aja ym amõ pandu rahã, te'e ame'ẽ pandu.

²² Awa pandu te'e my? Jasarahã! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ym a'e, aja pandu ame'ẽ ke te'e pandu. Jesu riki Tupã ra'yr ym, aja pandu ame'ẽ ke Kirisutu ruwajan tĩ. A'e riki jande pái keruhũ rehe jurujar ym tĩ. ²³ "Jesu riki Tupã ra'yr ym" aja amõ pandu rahã, jande pái keruhũ ke a'e putar ym tĩ. "Jesu riki Tupã ra'yr" aja amõ pandu rahã, jande pái keruhũ ke a'e putar katu.

²⁴ Tupã ra'yr rehe har pehendu. Arahã pejurujar katu ehe. Ame'ẽ myrandu ke pehẽ py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahã, Ta'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo. Jande pái keruhũ namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo tĩ.

²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. "Pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja a'e pandu katu jande pe. ²⁶ Kome'ẽ paper rehe amujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã pehẽ ke muka'u te'e tar katu ame'ẽ ta muka'u te'e ym ta pehẽ ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehẽ ke.)

²⁷ Pehẽ anĩ. Pehẽ pe Tupã'a ke Kirisutu muwyr. Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu. Upa katu te pehẽ ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ẽ ke jete har te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amõ mu'eha nixói ta pehẽ pe. Mã peja Jesu namõ pehẽ juehe katu pexo, aja Tupã'a mujekwa katu. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Jete riki. Mã peja Jesu namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja pexo rahã, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahã, pekyje ym ta ingi. Pehẽ ruxĩ ym ta tĩ. ²⁹ Jesu riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tĩ. Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki Tupã ra'yr ta tĩ.

Tupã ra'yr ta rehe har

3 Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu: —Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. ² Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta tĩ. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta tĩ. ³ Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã je'eha rehe hendu ym. Tupã je'eha rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. ⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e.

⁶ A'erehe Jesu namõ juehe katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. ⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ājã ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. "Ma'e ka'u te'eha ke ema'e" aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ. ¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: "Mã peja jande japy'a katu jande juehe" aja pehendu.

¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã, pemukahem ym ame'ẽ ta ngi. ¹⁴ Jande anĩ. Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatyryk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym we rĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ Imu rehe amõ parahy te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. ¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanõ ta nahã my. ¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ. Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã, ima'e panduha te'e aja. "Tupã rehe ihẽ apy'a katu" ame'ẽ panduha te'e aja. ¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! "Jande mu ta rehe japy'a katu" aja jõ japandu rahã, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupã riki jete har te ke pandu katu ame'ë ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã, jakyje ym ingi. ²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rĩ. ²¹ Ihë rehe katu me'ë ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ. ²² Aja rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ë ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ë ke jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ë ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ë ke a'e muwyr tĩ. ²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mã peja pehë pepy'a katu pehë juehe pexo tĩ — aja jande pe Tupã pandu.

“Pepy'a katu pehë juehe pexo” aja Kirisutu pandu tĩ. A'e riki Tupã ra'yr. ²⁴ Tupã je'ëha rehe amõ hendu tar katu rahã, Tupã namõ juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ juehe katu Tupã ixo tĩ. Jande pe I'ã ke a'e muwyr, a'erehe inamõ jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

Jetehar pandu ame'ë ke. Te'e pandu ame'ë ke tĩ.

4 Ihë rehe katu me'ë ta! Pehendu katurahã! Ma'e je'ëha ke amõ ta pandu uwyr. Ame'ë ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Myja my? Mã peja pekwa katu. Tupã je'ëha rupi a'eta pandu uwyr nahã my? Sawa'e je'ëha rupi pandu uwyr nahã my? Myja my? Pekwa katu tĩ. Tupã je'ëha mu'eharan ta heta ixo. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu hũ oho. ² Tupã je'ëha rupi amõ pandu rahã, kuja ame'ë rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ë pandu uwyr ame'ë ke Tupã kotyhar te ke. ³ Aja me'ë pandu ym rahã, a'e riki Tupã kotyhar ym. Tupã je'ëha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ëha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ë ywy keruhũ pe uhyk apo 'y. (Pehĩ.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Pehendu katurahã! Tupã kotyhar ta riki pehë, a'erehe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ë ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pyrãtã. Anĩ. Tupãã riki i'ar koty te we pyrãtã te ha ke. Pe, Tupãã pehë py'a rehe ihĩ. A'erehe pehë ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahã, pehendu ym a'eta rehe.) ⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ëha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta hendu katu. ⁶ Jande anĩ. Tupã kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ë ke rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe har ukwa katu ame'ë ta hendu katu. Jande jamu'e

ame'ë ke rehe Tupã kotyhar ta ym ame'ë ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupãã je'ëha rehe hendu katu, ame'ë ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Kirisutu ruwajan je'ëha rehe hendu katu, ame'ë ta Tupã kotyhar ta ym.

Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e

⁷ Ihë rehe katu me'ë ta! Pehendu katurahã! Mã peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupã muwyr. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, Tupã ra'yr ke a'e. Tupã rehe har a'e ukwa katu tĩ. ⁸ Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a ym rahã, ehe har a'e ukwa ym. ⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ta'yr pete'ihar ke kome'ë ywy keruhũ pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhã katu. ¹⁰ Yman Tupã rehe japy'a ym tipe. Anĩ. Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihë rehe katu ame'ë ta! Pehendu katurahã! Aja jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe mã peja japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. ¹² Tupã rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahã, Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Aja rahã, jande rehe Tupã ipy'a katu te aja amõ ta rehe jande japy'a katu tĩ.

¹³ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁴ Yman kome'ë ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Awa ta ke a'e muhã katu uwyr. Ame'ë rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasak, a'erehe ehe har japandu pandu tĩ. ¹⁵ “Jesu riki Tupã ra'yr” aja amõ pandu rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁶ Pe, jande rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ë riki jete har te ke, aja jakwa katu tĩ. Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu ixo rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. Aja rahã, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahã, amõ ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ë ke ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, amõ ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahã, yman rahã Tupã pandu ta: “Pehë katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahã, jakyje ym ta ingi. ¹⁸ Tupã rehe japy'a katu rahã, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahã, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupã ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tĩ. ²⁰ “Tupã rehe ihë apy'a katu” aja amõ pandu rahã, mã peja imu rehe a'e ipy'a katu tĩ. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahã, a'e te'e pandu. “Tupã rehe ihë apy'a katu” ame'ë panduha riki te'e aja. Imu rehe amõ usak katu. A'e ke rehe amõ ipy'a ym rahã, usak ym ame'ë ke

rehe marā ka ym a'e ipy'a katuha. Tupā rehe amō usak ym, a'erehe marā ka ym amō ipy'a katuha Tupā rehe tī. (Usak ame'ē ke rehe ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe ipy'a ym tī.)²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupā rehe pepy'a katu rahā, mā peja pehē mu rehe pepy'a katu tī — aja pandu.

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

5 Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta riki Tupā ra'yr ta. Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tī.² Tupā rehe japy'a katu. Je'ēha rehe jahendu katu tī. A'erehe Tupā ra'yr ta rehe japy'a katu tī, aja jakwa katu tī.³ A'erehe Tupā rehe japy'a katu rahā, ima'e je'ēha rehe jahendu katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupā ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: “Tupā je'ēha rehe jahendu ym ta” aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupā je'ēha rehe jahendu katu.⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ē ke amō hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupā ra'yr, ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ē ke. Mahapyr pehī.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amō mujahuk rahā, a'e riki Tupā ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manō rahā, huwy ke uhem. Aja rahā, a'e riki Tupā ra'yr, aja a'eta ukwa katu tī. A'e ke amō mujahuk. A'e manō tī. Ame'ē mokōi riki Tupā ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amō we tī. Ehe har Tupā'ā mujekwa: “Tupā ra'yr a'e” aja. Jete har te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupā ra'yr, aja mujekwa katu ame'ē ta mahapyr ixo.⁸ Jesu riki Tupā ra'yr, aja Tupā'ā mujekwa katu. (Peteīhar ame'ē.) Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu. (Mokōihar ame'ē.) Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har tī. (Mahapyrihar ame'ē.) Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te. (Tupā ra'yr a'e, aja mujekwa katu.)⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā Tupā pandu katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ē te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupā pandu katu. (Ame'ē rehe mā peja jahendu katu.)¹⁰ Tupā ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, jurujar katu ame'ē ke jete har te ke, aja a'e ukwa katu. Amō anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naī:

—Tupā te'e pandu — aja ukwaha jupe naī.

“Jesu ihē ra'yr” aja Tupā pandu ame'ē rehe jurujar ym, a'erehe aja amō ukwaha jupe naī.¹¹ Kuja riki Tupā pandu katu:

—Ihē ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu tī. Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te.¹² Amō py'a rehe Ta'yr ihī rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Ipy'a rehe Tupā ra'yr ihī ym rahā, a'e uhā ym te ta. Tupā namō ixo ym te ta.

Awa ruhāha rehe har

¹³ Tupā ra'yr rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Ko riki pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe pehē pe ihē amupinim aī.¹⁴ Pe, Tupā namō ma'e japandu pandu rahā, jakyje ym ta ingi. “Jande rehe a'e hendu katu ta” aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ē tar katu, ame'ē ke japandu ipe. Aja rahā, japanduha rehe a'e hendu katu ta.¹⁵ Ma'e japandu ipe rahā, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e me'ē ta, aja jakwa katu te tī.

¹⁶ Amō riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ma'e. Ame'ē ke rehe amō usak rahā, ame'ē rehe har Tupā namō mā peja epandu. Aja rahā, ame'ē mu rehe Tupā ipy'a jwyr ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, manō ta. Ame'ē pehī. Ame'ē ke amō ma'e rahā, Tupā namō epandu ym. Ipy'a jwyr ym ta ehe. Ame'ē ym rahā, Tupā namō epandu katu. Aja rahā, Tupā ipy'a jwyr ta ehe.¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amō ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, manō ym ta. Ame'ē pehī.

¹⁸ Sehar amō ta riki Tupā ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta riki Satana ukwaha namō a'eta ixo, aja jakwa katu tī. (Ājā ramūi a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ē ywy keruhū pe Tupā ra'yr uwyr. Upa uwyr rahā, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupā te rehe har jakwa katu. Tupā te namō jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tī. Jesu Kirisutu namō tī. A'e riki Tupā te. A'e riki awa ke muhā katu.²¹ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Ma'e'ā ta riki tupā ta aja amō ta ukwaha a'eta jupe naī. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym te. Upa.

2 JUÃ

Ehe katu ame'ë pe kome'ë paper pinim ke Juã mondo. Kũjã ke a'e.

Kuja Juã mupinim. "Jesu mu'e aja exo katu" aja mupinim. Aja rahã, imu rehe amõ ipy'a katu ta me'ë te'e. "Imu" aja pandu rahã, amõ Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juã mupinim tĩ. "Jesu rehe har mu'e ame'ë ta ran ixo. Ame'ë ta rehe ehendu ym te" aja Juã mujekwa katu.

Ehe katu ame'ë pe kome'ë paper pinim ke Juã mondo

1 Ihë riki tamũi te apo 'y. Ihë Juã. Ko nde pe paper pinim ihë amondo axo. Ne membyr ta pe ihë amondo axo tĩ. Jesu rehe nde erejurujuar katu, a'erehe ihë rendyr aja nde. Nde rehe Tupã usak katu tĩ. Nde rehe ihë apy'a katu. Ihë jõ ym. Amõ ta aja tĩ. Nde rehe ipy'a katu tĩ. Upa katu te Jesu je'ëha ke ukwa katu ame'ë ta nde rehe ipy'a katu tĩ. ²Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ë jetehar te ke jande namõ aja te'e ta ixo.

³Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki Ta'yr. Mã peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hũ! Mã peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mã peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahã, Jesu kotyhar ta namõ jande juehe katu jande jaxo. Aja rahã, japy'a katu te amõ ta rehe tĩ.

Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo

⁴Jande pái keruhũ pandu:

—Mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo tĩ — aja.

Ame'ë ke rehe amõ amõ ne membyr ta hendu katu te. Aja ihë ahendu, a'erehe ihë rury katu te axo tĩ. ⁵Ihë rendyr! Ehendu katurahã! Ko nde pe ihë apandu:

—Mã peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tĩ!

Ame'ë je'ëha ke nde pe ihë amupinim aĩ. Ame'ë riki pyahu ym. ⁶Ame'ë je'ëha ke Jesu rehe nde erejurujuar katu py rahã, nde erehendu. Ame'ë pandu katuha aja jama'ema'e rahã, Tupã je'ëha rehe jahendu katu te. Ame'ë je'ëha ke Jesu rehe nde erejurujuar katu py rahã, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo!

Ame'ë je'ëha rehe nde erehendu.

"Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr" aja mu'eharan ta pandu naĩ

⁷Kome'ë ywy keruhũ pe mu'eharan ta heta ixo. "Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr" aja a'eta pandu naĩ. Ame'ë ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ë ta Kirisutu ruwajan ta ke tĩ. ⁸Ame'ë ta rehe pehendu ym. Ame'ë ta rehe pehendu rahã, peka'u te'e ta. Aja rahã, pejurujuar katuha ke pehijar ta my. Ame'ë ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehë pe a'e pandu ta:

—Pehë riki katu te ame'ë ke — aja.

⁹Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ëha ke ihë amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ë ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. ¹¹"Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ë nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihë amondo axo

¹²Kohũ je'ëha ihë areko, ame'ë ke nde pe ihë amupinim tar katu. Anĩ. Paper rehe ihë amupinim ym ta rĩ. Ame'ë ke nde rehe ihë ahyk aho rahã, ne namõ ihë apandu pandu ta. Aja rahã, jande mokõi jande rury katu ta.

¹³Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu, ame'ë ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

3 JUÃ

Ehe katu me'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Ngái pe a'e mondo. Amõ ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ẽ ta uhyk rahã, hok pe Ngái mupyta katu. "Katu tiki" aja Juã mupinim. Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amõ koty a'e pandu. A'e aja: "Mã peja ym" aja Juã mupinim. Mu'eharan aja: "Mã peja ym" aja mujekwa.

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihẽ riki tamũi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu te.

² Ngái! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde! Kuja Tupã namõ nde rehe har ihẽ apandu:

—Mã peja upa katu te Ngái katu ixo. Mã peja a'e ahy ym te ixo. Amõ we tĩ. Mã peja ne namõ a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihẽ apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amõ amõ jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihẽ rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihẽ pe a'eta pandu. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ rury katu te. ⁴ Je'ẽha jetehar te ke rehe ihẽ ra'yr ta hendu katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muhury katu. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu rahã, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramõ, ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e erexo. ⁶ Jande rehe ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jay'ar rahã, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tĩ. Uhyk oho rahã, mã peja ehaihu katu te we ta tĩ. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupã kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. ⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahã, jurujar ym ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk ym. ⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahã, katu tiki. Aja rahã, jande mu ta aja je'ẽha jetehar te ke jamuhãi ame'ẽja saka tĩ.

Ndio aja ema'e ym tĩ

⁹ Amukwehe te we pehẽ kotyhar ta pe paper pinim ke ihẽ amondo. Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ

amupinim. Anĩ. Ihẽ rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitã jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. ¹⁰ Ihẽ rehe har katu ym a'e pandu tĩ. Ihẽ rehe har je'ẽ te'e tĩ. Nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihẽ apandu ta.

Pewe amõ a'e ma'eha pehĩ tĩ. Jande mu ta uhyk oho ehe rahã, ame'ẽ ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amõ ta haihu tar katu tipe. Ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ riki Tupã kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ẽ ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ẽ ke a'e

¹² Neme rehe har upa amõ ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tĩ. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

¹³ Kohũ je'ẽha ihẽ areko. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. ¹⁴ Nde koty ihẽ aho tate, a'erehe amupinim ym ta rĩ. Pe, nde rehe ihẽ ahyk rahã, upa ne namõ ihẽ apandu pandu ta.

¹⁵ Mã peja nde ke Tupã muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke epandu tĩ. Upa.

JUN

Jun kome'ë paper ke mupinim. Amõ Jesu mu a'e tĩ. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ë paper pinim ke a'e mondo. Ame'ë ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amõ Jesu kotyhar ta amõ koty mu'e. "Amõ kũjã rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ. "Amõ sawa'e rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ tĩ. " Anĩ. Mã peja ym' aja ame'ë ta pe pepandu" aja Jun pandu katu.

Yman rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta muka'u te'e hũ ta ngã ke aja Jun mujekwa katu tĩ.

1 Ihẽ Jun. Tian mu ke ihẽ. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe pejurujuar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ — aja pehẽ pe.

Pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Pehẽ py'a ke Jesu Kirisutu mātã katu, a'erehe pejurujuar katuha ke pehijar ym.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. ² Mã peja amõ amõ we pehẽ rehe Tupã pyrara usak. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te we ixo tĩ. Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te we ixo tĩ.

Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har. Mu'eharan ta re-he har tĩ.
(2 Petu 2.1-17)

³ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Upa jande ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë rehe har pehẽ pe paper rehe ihẽ amupinim aĩ rahã, kuja amõ koty katu, aja ihẽ akwa. Pehẽ pe ihẽ apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupã rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mã peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke amõ koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jande namõ ixo. Jakwa ym rahã, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ngã rehe ipy'a a'e mujy-wyr katu. A'erehe kũjã rehe ka'u te'e aja ngã ixo katu. Sawa'e rehe aja tĩ. Ka'u te'e rahã, katu tĩ. Aja ixo rahã, ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naĩ. (Katu ym ame'ë panduha.)

Amõ we pandu tĩ:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pandu tĩ.

Jesu jõ riki jande jar keruhũ. Jandema'e sawa'e te a'e tĩ. Yman Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har amõ mupinim. Tupã je'ëha rehe mupinim. A'eta ke Tupã mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amõ we ihẽ apandu we ta pehẽ pe rĩ. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ë ke rehe hendu ym tĩ. Ame'ë ta ke a'e mumba ri-

ki. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke Tupã mumba ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁶ Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Yman Tupã je'ëha rehe heta amõ ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupã ixo ame'ë renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ë pe a'eta ke Tupã kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë weraha re-he uhyk ym rahã we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁷ Amõ we tĩ. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tĩ. Ame'ë mokõi ok ta rake amõ heta ok ta ihĩ. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tĩ. Kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tĩ. Ka'u te'e tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ë ta ke tata pe aja te'eha Tupã mupyrara. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta kũ tĩ. Aja mujekwa katu ngã pe.)

⁸ Ame'ë ok ta pe har ta aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rĩ. Ixeraiha pe ma'e ke Tupã mujekwa, aja a'eta pandu naĩ. A'erehe ma'e jaxer ame'ë ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupã je'ëha rupi amõ pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ë ta rehe a'eta juru ai tĩ. ⁹ Aja me'ë rehe Minge je'ë ym tĩ. Minge riki Tupã je'ëha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ājã ramũi a'e.) "Awa Moise rete ke jytym raho ta my?" Ame'ë rehe har Satana namõ Minge je'ë je'ë hũ. Arahã Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jõ Minge pandu ipe:

—Mã peja Tupã nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta anĩ. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ë ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Aja-ha namõ a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amõ amõ we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hũ oho.)

¹¹ Mã! A'eta ke Tupã mupyrara hũ ta! Kaĩ aja Tupã pandu ame'ë rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Maraã aja a'eta te'eha mu'e tĩ.

Ame'ë rehe jō a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta. Kore aja Tupã je'ëha rupi pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

¹² Pehë ruryha pemujã rahã, pehë mi'u pematyr. Aja pehë juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amō ta pe. Arahã mu'eharan ta pehë namō u'u tĩ. U'u hũ te ha ke jō a'eta putar katu. Huxĩ ym riki. A'eta jō u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anĩ. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahã, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta tĩ. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ë ke pete'e manō oup. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta katu ym aja amō ta ukwa tĩ. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramũi katak hũ, ame'ëja saka Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta panduha. Tyapu hũ jō ame'ëja saka. Anĩ. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramũi katak hũ rahã, mutyjũi hũ. Ame'ë ke amō usak. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'eha. Amō usak ehe rahã, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxĩ awa ke. Aja jō Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ë ta ke ma'e renda pe Tupã mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihĩ, ame'ë pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anã ngi awa po wajar mokõihar ke a'e. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahã! Heta te hũ je'ëha rahoha ta namō jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ë ta ke je'ëha rahoha ta. ¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ë ta ke a'e mupyrara ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta: "Pehë katu ym te" aja. Tupã rehe a'eta juru ai hũ tĩ, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta tĩ: "Pehë katu ym te" aja Tupã pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitã ta namō Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta je'ë je'ë hũ. Katu ym aja. "Ihë anĩ. Amō riki ma'e" aja pame a'eta je'ë je'ë. Ma'e katu ym ame'ë ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. "Jande katu te jande" aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: "Mã! Pehë katu" aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ë tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahã, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ë ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Pesarahã! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ë ta pandu ame'ë ke peharái

ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁸ Kuja yman Jesu mondo ame'ë ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amō ta uwyr ta. "Kirisutu jywyr ym te ta" aja a'eta puka puka hũ ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ë ta pandu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tĩ. Juja katu te ame'ë ta rehe har.)

¹⁹ Ame'ë ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteĩhar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym.

²⁰ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupã rehe har pehë pe amō ta pandu. Amō we ame'ë rehe har pejumue katu te we pexo rĩ. Aja rahã, ame'ë riki katu te ame'ë ke. Tupã'ãma'e pyrãtãha rupi Tupã pe ma'e ke pepandu pandu tĩ. ²¹ Mã peja katu pexoha aja pexo katu tĩ. Aja rahã, pehë rehe Tupã ipy'a katu, aja pehë pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahã, pehë ruhãha rehe peharō pexo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ë katu ta pehë pe. Pehë rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehë pe a'e me'ë katu pehë pe.

²² Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ë ta rehe pepyrara pesak. ²³ Tata ngi myra ukwãi ame'ë ke pejo'ok. Aja Tupã mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ë ta ke pemuhem tĩ. (Ame'ë ta py'a ke Tupã koty pemuruwak rahã, Tupã mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tĩ. Pekyjeha namō pepyrara pesak. Aja rahã, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tĩ. Ima'e mundeha jaxer te ame'ë ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tĩ.

Tupã rehe har katu pandu

²⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi pehë ke Tupã muhem katu. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ë ke a'e. Huwa koty pehë ke a'e muhyk katu ta kÿ. Ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ. Arahã nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. Aja rahã, pehë rury katu te ta. ²⁵ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jande ke Tupã muhã katu. Mã peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja:

A'e riki katu te ame'ë ke a'e.

A'e riki kapitã keruhũ tĩ.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

Upa katu te ngãma'e kapitã keruhũ te a'e tĩ.

Upa aja me'ë yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tĩ.

Aja te'e ta ixo ame'ë te'e a'e tĩ.

Amen. Ame'ë: "A'e tÿ" aja.

Upa.

APOKARIP

Juã kome'ë paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ë ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ë rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ë ke a'e mupinim tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ë rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ë rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ë katuha renda ixo my, ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ë ke Jesu Kirisutu mujekwa

1 I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ë ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ë ke kome'ë paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ë je'ëha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. ² Pe, upa katu te ihẽ asak ame'ë ke ihẽ amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ë ke kome'ë paper rehe ihẽ amupinim. Jete har te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ë ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ë paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Kome'ë paper rehe panduha ihĩ, ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ë ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ë rehe har kome'ë paper rehe ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ë uhykiha angaha uhyk Tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ë ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ë ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ë ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu.

A'e uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ë ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ë'ã riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. ⁵ Jesu Kirisutu pehẽ rehe usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ë ke a'e.

A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ëha te reko. A'e riki kapitã

keruhũ te. Kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk. ⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ë ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ë ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ë ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen. ⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ.

Ihẽ axo py te ame'ë ke ihẽ.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihẽ axo ta tĩ.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihẽ Juã. Pehẽ mu ke ihẽ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihẽ tĩ. Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Pehẽ aja ihẽ ke ame'ë ta mupyrara riki. Pehẽ aja ihẽ py'ahu te'e ahendu axo tĩ. Tupã je'ëha ke ihẽ apandu pandu. Ihẽ pe jete har te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke ihẽ amujekwa tĩ. (Ame'ë ke amõ ta putar ym.) A'erehe ihẽ ke kome'ë ypa'ũ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat. ¹⁰ Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë wera rahã, ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ pandu ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hũ panduha. Jumi'a aja panduha. ¹¹ Kuja panduha ihẽ ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ë ke paper rehe emupinim. Ame'ë paper ke amõ amõ ok ta pe emondo. Ame'ë ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta pe emondo. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok ta. Amõ Tiati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ Sirande ok ta. Amõ Raonisí ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ë asak tar katu, a'erehe ihẽ awak. Aja rahã, ma'e weraha tymã ke ihẽ asak. Itatawa ke te'e mujã ame'ë rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha. ¹³ Ame'ë pyter pe awa aja ame'ë rehe ihẽ asak. Kamixa puku namõ ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ë riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke a'e tĩ. ¹⁴ I'a riki ituwyr te hũ. Ame'ë tuwyrha aja se nixói te. Ituwyr te hũ. Eha riki tata aja hendy hũ. ¹⁵ Ipy hendy hũ tĩ. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hũ. Tata pe maku rĩ, aja hendy hũ tĩ. A'e pandu rahã, itapupur keruhũ aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ë. Ywa pe har aja katu te hũ ame'ë ke a'e.) ¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy hũ, ame'ëja saka huwa ke hendy te hũ. ¹⁷ Ihẽ asak ehe rahã, huwa koty ihẽ a'ar ajup. Manõ ame'ë ke aja ihẽ aju. Ipo pe ihẽ ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihẽ ke mupu'am. Pe, ihẽ pe pandu:

—Ihẽ ngi ekyje ym.

Ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ.

Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo.

Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ.

¹⁸ Ihẽ axuwe katu ame'ë ke ihẽ.

Yman ihẽ amanõ.

Apo ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ.

Aja te'e ta ihẽ axo.

—Ihẽ apandu katu: "Nde eremanõ ta" aja. Aja ihẽ je'ëha rupi a'e manõ ta. Ihẽ riki apandu katu: "Nde erekwera katu erehem" aja. Aja ihẽ je'ëha rupi a'e kwera katu ta uhem tĩ. ¹⁹ Apo nde eresak ame'ë ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ë rehe nde eresak. Ame'ë ke emupinim. I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ë ke emupinim tĩ. ²⁰ I'i nde eresak ame'ë rehe nde erekwa ym. Ame'ë ke ihẽ amujukwa nde pe apo 'y. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ë ihẽ po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokõi nde eresak. Ame'ë riki kapitã ta ke. Ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitã ta ke. Awa po wajar mokõi jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë kapitã ta ke. Ma'e weraha tymã rehe nde eresak. Awa po wajar mokõi hetaha rehe nde eresak. Ame'ë riki ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihẽ pe Jesu pandu.

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

2 Ihẽ pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ riki ihẽ po pe jahy rata apyhyk ame'ë ke ihẽ. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ë

pe awa po wajar mokõi hetaha ihẽ apyhyk. Ma'e weraha tymã rupi awata axo ame'ë ke ihẽ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke ame'ë. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ë rupi ihẽ awata axo.

² —Pehẽ pema'ema'e ame'ë ke ihẽ akwa katu.

Mu'eharan ta je'ëha ke pemukanim tar katu te hũ.

Ame'ë rehe har pepandu pandu hũ. Aja pemukanim.

Ame'ë ke ihẽ akwa katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara

rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihẽ akwa

katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke pep-

utar ym tĩ. Ame'ë ke ihẽ akwa katu tĩ. Amõ ta pandu:

'Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande' aja naĩ. Jete my?

Ame'ë ke pemanga katu. Aja rahã, Kirisutu mondo ym

ame'ë ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ë ta ke

a'eta aja pekwa tĩ. Aja pema'ema'e ame'ë ke ihẽ akwa

katu tĩ. ³ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ ke amõ

ta mupyrara hũ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo. Ihẽ

rehe pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. (Upa

ame'ë rehe ihẽ rury katu.)

⁴ —(Pe, kuja jõ ihẽ rury ym.) Ihẽ rehe pejurujar katu

py rahã, ihẽ rehe pepy'a katu te hũ. Aja ihẽ rehe pepy'a

katu ym pexo apo 'y. ⁵ Myja me'ë pehẽ pepy'a katuha

kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ë rehe har

pekwa pekwa pexo. Ma'e pehẽ peka'u te'eha ke pe-

ma'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ë ke pe-

ma'ema'e tĩ. Mu'eharan ta je'ëha ke pemukanim tĩ.

Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahã,

pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Amupyrara ta pehẽ ke. Ma'e

weraha tymã ke ihẽ amukanim ta. (Aja rahã, jy'ariha

renda nixói ta.)

⁶ —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ë ke peputar

ym tĩ. Jetehar ym ame'ë ta mu'e. Ihẽ aja ame'ë ta ke

peputar ym tĩ. Ame'ë pema'eha riki katu" — aja Jesu

pandu.

⁷ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu

katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ë ke rehe

pehendu katu! Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar

ym rahã, ihẽ apandu ta: "Tupãma'e kupixa pe exo katu.

A'ep ma'eywa heta i'ãi. E'u. Aja rahã, nde rury katuha

namõ nde ruhã te hũ nde erexo ta" — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁸ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Esimi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ.

Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Ihẽ riki ihẽ ruhã

te hũ ame'ë ke ihẽ. Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo.

Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ amanõ. Pe, ihẽ

akwera katu ahem tĩ.

⁹ —Pesarahã! Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ame'ë ke

ihẽ akwa katu. Mupyrara hũ, a'erehe pehẽma'e ym te

ame'ë ke ihẽ akwa katu tĩ. Pesarahã! Tupã ukwa katu

ame'ë ke anĩ. Pehẽma'e ke heta hũ aja a'e ukwa. Amõ

ta pandu: 'Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehẽ namõ

Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ ta' aja pandu naĩ. Anĩ.

Ihẽ ke ame'ë ta putar ym. A'erehe pehẽ rehe ame'ë ta

juru ai. A'erehe ame'ë ta riki Satana kotyhar ta ke.

¹⁰ Pehẽ pepyrara hũ tate. Ame'ë ngi pekyje ym.

—Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ amõ ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihẽ rehe pejurujar katuha ke Satana manga ta. (Ãjã ramõi a'e.) Pepyrahaha heta ym ta wera. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Pehẽ ke amõ ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujar katuha ke tĩ. Aja rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta. Pehijar ym, a'erehe pehẽ ruhãha ke ihẽ ame'ẽ ta pehẽ pe" — aja Jesu pandu.

¹¹ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupãã mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu rahã, marã ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amõ oho ta rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹² Ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Per ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka.

¹³ —Pesarahã! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ẽja saka. (Ãjã ramõi a'e.) Ame'ẽ ok ta pe pexo, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽ rehe har Anti pandu pandu katu. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngã jukwa. (Aja pehẽ ke ngã mukyje ta tipe.) Anĩ. Arahã ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym riki tĩ. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.) Ame'ẽ ok ta pe Satana ixo, ame'ẽja saka.

¹⁴ —Pe riki pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ we ta. Kuja ihẽ rury ym. Pehẽ ngi har amõ ta Maraã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraã mu'e. Kuja yman Maraã mu'e. 'Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke ngã moĩ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Kũjã rehe peka'u te'e tĩ. Sawa'e rehe peka'u te'e tĩ, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraã mu'e naĩ. Ame'ẽ mu'eha rehe amõ ta hendu katu. Ame'ẽ ta pehẽ namõ ixo apo. Katu ym aja. ¹⁵ Aja pehẽ ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta ixo tĩ. Katu ym tĩ. ¹⁶ Ame'ẽ ta ke pehẽ ngi pemuhem ym we pemondo rĩ. Mã peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahã, pahar pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Pe, ame'ẽ katu ym ame'ẽ ke mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ihẽ apandu ta. Aja rahã, kyse aja saka ihẽ juru ngi uhem ta. Aja ame'ẽ pe ihẽ amupyrara ta ngã ke" — aja Jesu pandu.

¹⁷ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupãã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! "Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amõ mupyta ame'ẽ ke pehĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak ym. Ame'ẽ mana aja pehẽ pe ihẽ ame'ẽ katu ta. (Aja rahã aja te'eha pehẽ ãpũ ta.) Pe, upa katu te ame'ẽ ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihẽ ame'ẽ ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ namõ hurya mujãha rehe oho katu ta. Ywa pe har hurya ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ rer uk-

wa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ẽ ke jõ ame'ẽ rer ukwa ta" — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁸ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ. Itatawaran kytyk aja hendy hũ.

¹⁹ —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ me'ẽ katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ẽ pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pejurujar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo ame'ẽ 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahã katu hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.)

²⁰ —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ ta. Kuja ihẽ rury ym. Amõ kũjã pehẽ namõ ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. 'Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anĩ. Katu ym aja. Ame'ẽ kũjã pandu: 'Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke ihẽ' aja pandu naĩ. Te'e riki. Ihẽ je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke kũjã muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ẽ ke namõ muka'u te'e riki. A'erehe ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta amõ kũjã ta rehe ka'u te'e. Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke amõ ta moĩ, ame'ẽ ke a'eta u'u tĩ. Katu ym aja. ²¹ Ihẽ aharõ riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ngi emuruwak. Ihẽ koty nde py'a emuruwak' aja amõ pandu ipe. Anĩ riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rĩ. ²² A'erehe a'e ke ihẽ amupyrara te hũ ta. Upa katu te kũjã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara te hũ ta tĩ. Ame'ẽ ta kũjã rehe hendu katu, a'erehe ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta py'a ke ihẽ koty muruwak ym rahã, pahar ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. ²³ Upa kũjã kotyhar ta ke ihẽ ajukwa ta tĩ. Aja rahã, upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te. Ma'e ke amõ putar ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te tĩ. Ame'ẽ ke upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Pehẽ pame katu te ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Nde erema'ema'e, aja ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta tĩ.

²⁴ —Pe, pehẽ ngi har amõ ta aja ym. Ame'ẽ ma'e jaxer ai ame'ẽ mu'eha rehe pehendu ym. Mu'e ame'ẽ ke aja pema'e ym tĩ. Pehẽ riki Tiati ok ta pe har ta ke pehẽ. Amõ ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ãjã ramõi a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ẽ rehe pehendu ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu aja. Ko apandu pehẽ pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehẽ ngi' aja. Ame'ẽ jõ apandu. Amõ we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e. ²⁵ Pehẽ koty ihẽ ajywyr ta. Aja ym rahã we tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tapijar te'e we peme'ẽ me'ẽ katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ẽ te'e.

²⁶ —Ihë rehe tapijar te'e we amō ta jurujar katu. Pe, ihë aputar ame'ë ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tī. Ajahap manō. Aja rahā, ihë pe Papa pandu, aja ihë apandu ta a'eta pe tī: 'Kapitā ta aja pehë. Ihë je'ëha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrātā te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehë rehe hendu ym ame'ë ta ke pahar pemuputu'u ta tī. Ywy pander nupā rahā, pahar uhāi. Aja hendu ym ame'ë ta ke pahar pemuputu'u ta tī aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahā, jahy rata pete'e amō usak. Ame'ë riki myrī myrī myrī aja hendyha. Ame'ë myrī myrī myrī aja ma'e katukwer ame'ë ke ihë ame'ë me'ë ta a'eta pe tī" — aja Jesu pandu.

²⁹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

3 Ihë pe Jesu pandu tī:
—Sandi ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ëma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Tupā'ā ihë namō ixo. Amō koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokōi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokōi hetaha jahy rata ihë po pe ihë apyhyk areko tī. Aja rahā, jy'ariha renda kapitā tama'e kapitā keruhū te ihë tī. (Aja rahā, ihë rehe a'eta hendu katu ta me'ë te'e.)

—Pesarahā! Pehë pe myrandu amondo axo. Pehë pema'ema'e pexo ame'ë ke ihë akwa katu. Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo aja amō ta pandu naī. Tupā rehe jō pehë py'a pemoī moī katu, aja pandu naī tī. Anī. Ame'ë ta aja ym pehë. ² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihë ke pehijar ym rahā we, pehë py'a pemuruwak. Pehë py'a pejumātā. Aja Tupā rehe jō pehë py'a pemoī moī katu te we rī. Pehë pema'ema'e ame'ë ke katu ym we rī, aja ihë akwa katu. Tupā aja ihë akwa katu tī.

³ —Myrandu katu ke pehë pe Tupā je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Pehë ke ame'ë ta mu'e katu tī. Ame'ë rehe pehendu ym apo. Mā peja ame'ë rehe pehendu katu tī. Ma'e jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupā koty pehë py'a pemuruwak tī. Aja ym rahā, peharō ym rahā, ihë ahyk ta pehë rehe. Pe, pehë ke amupyrara hū ta. Ma'e mukaniha uhykiha aja peharō ym rahā, ihë ahyk ta. Ihë ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amō ta ixo. Heta ym ame'ë ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihë namō ame'ë ta wata ta. Ipy'a juhyk te hū, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehë pexo. Katu aja' aja ame'ë ta pe apandu ta.

⁵ Ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta py'a riki juhyk te hū, aja ixo ta. Pe, ame'ë ta rer ke ihë amukanim ym te ta. Paper rehe uhā te hū ame'ë ta rer ihī. Ame'ë ngi ihë amukanim ym te ta. 'Peme'ë ta riki ihë kotyhar ta ke' aja Papa pe ihë apandu ta tī. Ima'e je'ëha rahoha ta pe aja ihë apandu ta tī" — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

⁷ Ihë pe a'e pandu tī:

—Sirande ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ëma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Ihë riki katu te ame'ë ke ihë. Nixoi te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihë pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namō amō ixo. Aja ihë Papa rok kyndaha mopokiha namō ihë axo tī. Kyndaha ke ihë apirar rahā, marā ka ym amō kyndaha. (Ihë kotyhar ta ixo katu ta.) Ihë akynda rahā, marā ka ym amō pirariha. (Ihë kotyhar ta aja ym ame'ë ta ixo ym te ta.) Ihë riki je'ëha te areko. Aja rahā: 'Nde erexe katu' aja ihë apandu ta. Amō pe: 'Anī. Nde erexe ym ta' aja ihë apandu ta tī.

⁸ —Pesarahā! Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu. Pehëma'e pyrātāha ta'yr mi, ame'ë ke ihë akwa katu. Ihë rehe har amō ta mu'e ame'ë rehe pehendu katu. Ihë rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tī. Pe, kyndaha ke ihë apirar pehë pe. Marā ka ym ame'ë ke amō kyndaha. (Aja rahā, amō ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

⁹ —Pesarahā! Satana kotyhar ta pehë koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ë ta tī. 'Jundéu awa ta aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu tī' aja pandu a'eta jupe. Anī. Te'e riki. 'Pehë riki je'ëha te pereko' aja ame'ë ta pandu ta pehë pe. Pehë rehe ihë apy'a katu, aja upa ame'ë ta ukwa ta tī. ¹⁰ Pehë pe ihë apandu: 'Pehë ke amō ta mupyrara rahā, pehë py'ahu te'e pehendu' aja riki. Ame'ë rehe pehendu katu. Pehë py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ë ywy keruhū pe har ta ke ihë amupyrara rahā, ame'ë ngi pehë ke ihë amuhem ta. Ihë rehe jete har ke ngā jurujar katu my? Ame'ë ke ihë amanga ta, a'erehe kome'ë ywy keruhū pe har ta ke ihë amupyrara ta.

¹¹ —Pahar ihë ajywyr ta. Tupā rehe jō pehë py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahā, pehëma'e ke amō mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupā me'ë ta, ame'ë ke mukanim ym te ta awa. ¹² Ihë rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, Tupā namō ixo katu te ta. Ihë aja ixo katu te ta tī. A'enggi marā ka ym uhemihā.

—(Mahapyr her ihë amoī ta ehe.) Tupā rer ihë amoī ta ehe. (Aja rahā, ixotyhar ke a'e aja ngā ukwa.) Ihë rer pyahu ame'ë ke ihë amoī ta ehe tī. (Aja rahā, ihë kotyhar ke a'e aja ngā ukwa tī.) (Tupā rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tī.) A'erehe Tupā rekoha rer ihë amoī ta ehe tī. Jerusarē ok ta ame'ë rer ke. Pyahu te ame'ë ok ta ke. Tupā koty ngi ame'ë ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr" — aja Jesu pandu.

¹³ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu.

Raonisíi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁴ Ihê pe Jesu pandu tí:

—Raonisíi ok ta pe ihê kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehê pe myrandu ke ihê amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ë ke ihê. Ihê apandu ame'ë ke ihê ama'ema'e katu te. Jetehar namõ Tupã rehe har ihê apandu pandu. Upa katu te Tupã mujã, ame'ëma'e kapitã keruhũ ke ihê.

¹⁵ —Pesarahã! Pehê pema'ema'e ame'ë ke ihê akwa katu. Y haku te aja ym pehê. (Y haku ame'ë pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehê. Y rysã te aja ym pehê tí. (Y rysã te ame'ë ke amõ u'u rahã, rysã katu ta. Aja pyai ame'ë ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehê. Mã! Y haku te aja pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te, aja pexo rahã, katu tiki tí. ¹⁶ Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja ym pexo tí. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihê juru ngi tymũ ihê ambor ta, aja ihê ama'e ta. (Aja rahã, pehê pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

¹⁷ —(Ma'erehe aja ihê apandu my? Pesarahã!) Pepandu: 'Jandema'e heta te hũ. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ë ke namõ jaxo' aja pehê jupe. Anĩ riki. Pepyrra pexo. Pehê jaxer aja pexo. Ame'ë ke pekwa ym pehê. Jetehar namõ Tupã rehe pehê pepy'a ym pexo. Pehê juehe pejesak ym. Pehê reha ym te aja pehê. (Aja rahã, Tupã rehe jõ pehê py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ë ke pesak ym. Pekwa ym tí. Pehê jawe te'le pexo.

¹⁸ —A'erehe pehê pe ihê apandu katu. Ihê pe itatawa katu te ame'ë ke pepandu. Aja rahã, ihê koty pehê py'a pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe pehê pepy'a katu te hũ ta tí. Pan tuwyr katu te ame'ë ke pepandu ihê pe tí. Ame'ë pe pehê jawe te'eha ke pejupyk. Pehê ruxĩha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahã, pehê py'a juhyk aja pexo.) Eha puhã ke pepandu ihê pe tí. Ame'ë ke pehê reha rehe pemoĩ. Aja rahã, pesak katu ta. (Aja rahã, pehê juehe pesak katu ta. Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta.) ¹⁹ Ihê apy'a katu ame'ë ta ke ihê amupyrara riki. Aja rahã, ihê rehe hendu katu ta. Ihê rehe hendu ym rahã, amupyrara ta. Ihê apandu ta ipe tí: 'Mã peja ym' aja. A'erehe mã pahar ma'e pehê jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihê koty pemuruwak. Aja rahã, ihê amupyrara ym ta.

²⁰ —Pesarahã! Ok rukwen rake ihê apu'am a'am, aja ihê axo. Ihê apukái pukái a'am. Ihê apukái ame'ë ke rehe amõ hendu rahã, pe, hukwen ke pirar rahã, hok pe ihê axe ta. Inamõ ma'e ke ihê a'u ta. Ihê namõ a'e ma'e ke u'u ta tí. (Aja rahã, ame'ë py'a rehe ihê axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihê namõ a'e juehe katu a'e ixo tí.)

²¹ Ihê rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ihê apandu ta ipe: 'Ihêma'e wapyka rehe ihê rake ewapyk. Ihê namõ nde erexo ta' aja. Ihê aja a'e tí. Ihê ruwajan ta ke ihê amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihê awapyk aĩ tí" — aja Jesu pandu.

²² —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihê kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Ywa pe har ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

4 Ajame'ë ke ihê ama'ã tí. Ihê Juã. Kuja ihê asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ë ke ihê asak. I'i we ihê pe pandu, ame'ë pandu ihê pe tí. Pandu rahã, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ë te'e, ame'ë ke nde pe ihê amujekwa ta — aja ihê pe.

² Pahar ihê py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'ep ywa pe amõ riki wapyk ame'ë rehe ihê asak. (Tupã a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ. Wapyka kapitã keruhũma'e aja saka. ³ Huwa ke hendy hũ. Ma'e ita hepy hũ aja huwa hendy hũ. Itawa hũ. Ita rer jase. Itawa ame'ë. Sando ita amõ tí. Ipirangwer ame'ë. Aja huwa hendy hũ. Pe, ame'ë wapyka juramã rupi maju'ã aja hendy hũ. Howy te ame'ë ke. Ita hepy hũ aja saka. Ita rer emeráu. ⁴ Wapyka juramã rupi amõ heta wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ë pe tamũi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamũi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hũ. Iãkã rehe har namõ ihĩ.

Itatawa ke te'e mujã, ame'ë iãkã rehe har namõ ihĩ. ⁵ Wapyka pyter ngi Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu tyapu hũ. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ëja saka. Awa po wajar mokõi ma'e weraha ihĩ. Ame'ë riki Tupã'ã aja me'ë. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokõi hetaha aja. ⁶ Wapyka ndutar koty y ramũi aja ihê asak tí. Waruwa ke te'e mujã, ame'ëja saka. Kísatáu aja hendy-pu.

Wapyka juramã rupi kuja tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta i'ãi. Hundutar koty amõ. Xupe koty amõ tí. Ijywa katu koty amõ tí. Ijywa'i koty amõ tí. Ame'ë ixuwe katu hũ ame'ë ta eha namõ i'ãi. Huwa koty eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tí. (Aja rahã, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tí.) ⁷ Ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har peteĩhar kuja saka. Jangwateran aja ihê asak. Mokõihar tapi'iruhu aja ihê asak tí. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihê asak tí. Tumemehar wyrahuran keruhũ aja ihê asak tí. Wewe ixo aja ihê asak. ⁸ Ame'ë ixuwe katu hũ ame'ë ta ipypo namõ ixo. Ame'ë ta pame katu te awa po wajar peteĩ hetaha ipypo namõ ixo. Aja rahã, pahar Tupã je'eha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amõ usak rahã, eha heta hũ amõ usak tí. Jywĩ ngi amõ usak ehe rahã, eha heta hũ usak tí. Wera rahã, ame'ë ta pandu pandu. Pytun rahã, pandu pandu tí. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

"Tupã riki jandema'e sawa'e te.

Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

Katu te hũ ame'ë ke a'e tí. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe tí. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tí.

A'e te'e ixo ame'ë te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo" aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu pandu: "Mã! Katu te hũ nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!" aja riki. ¹⁰ Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã rehe har ke wapyka ndutar koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ "Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde"

Aja tamũi ta pandu.

Paper mamã ame'ẽ rehe har

5 Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo pe ihĩ. Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe rehe ihĩ tĩ. Pe, paper mamã ame'ẽ ke rehe kyndaha ihĩ. Yraity aja ame'ẽ pe kynda. Awa po wajar mokõi hetaha pe kynda. ² Pe, Tupã je'ẽha rahoha ke rehe ihẽ asak. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hãtã a'e pandu: "Awa riki katu te ame'ẽ ke my? Pe, awa peme'ẽ paper kyndaha ke mopok ta my?" aja. ³ Mopok ta ame'ẽ ke nixói riki. Ywa pe har ta marã ka ym mopokiha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Paper mamã, ame'ẽ jywĩ pe marã ka ym amõ ta usakiha. Mopok ta ame'ẽ ke nixói te. ⁴ Katu te ame'ẽ ke mahem ym awa. A'erehe marã ka ym paper kyndaha ke amõ mopokiha. A'erehe marã ka ym paper jywĩ rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hũ ihẽ. ⁵ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ pandu ihẽ pe:

—Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã te hũ a'e. Ndawi rainõ ke a'e tĩ. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamã ame'ẽ kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Awa po wajar mokõi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tĩ.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk. ⁸ Pyhyk rahã, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ ta pame katu te araraperan namõ ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ. Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja saka. ⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ẽ namõ a'eta jyngar. Kuja riki: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tĩ.

Yman nde ke amõ ta jukwa. Nde eremanõ, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ awa ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tĩ.

¹⁰ Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e miasu ta ke tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta tĩ. Kapitã keruhũ aja mondo mondo ta" aja a'eta jyngar.

¹¹ Pe, ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Heta te hũ ixo! Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ ixo! Wapyka juramã rupi ixo. Tamũi ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta pandu ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. ¹² Kirisutu rehe har hãtã a'eta jyngar:

"Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amõ ta jukwa.

Katu te ame'ẽ ke nde. A'erehe ne jõ riki ngã ke nde eremondo mondo, aja Tupã mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ẽ nde pe tĩ.

A'erehe nema'e heta te hũ. Ukwa katu te ha ke a'e me'ẽ nde pe tĩ. Pyrãtã te hũ ha ke me'ẽ nde pe tĩ.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã je'ẽha rahoha ta jyngar.

¹³ Pe, upa katu te Tupã mujã, ame'ẽ ta jyngar. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Ywa pe har ta ke Tupã mujã ame'ẽ ta jyngar. Ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Jyngar tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã jyngar tĩ. Y ramũi pe har ta aja tĩ. Upa katu te ixuwe katu ame'ẽ ta jyngar tĩ. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyngar:

"Mã peja wapyka rehe wapyk ame'ẽ pe pepandu.

Mã peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tĩ.

Pehẽ jõ riki katu te me'ẽ ke.

Pehẽ jõ riki je'ẽha te pereko.

Pehẽ jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke pehẽ.

Mã peja aja te'e ta pehẽ jõ pexo" aja riki upa katu te jyngar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta pandu: "A'e tÿ" aja. Tamũi ta u'ar oup tĩ. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamũi ta moĩ moĩ katu tĩ.

Paper mamã ame'ë kyndaha ke Kirisutu mopok

6 Ajame'ë ke Arapuharan Ra'yr rehe ihë asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamã ame'ë kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke ihĩ. Ame'ë ngi peteĩhar ke a'e mopok. Aja rahã, tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har peteĩ pandu. Pandu rahã, Tupã tyapuha aja ihë ahendu. Kuja pandu: —Ejur! — aja riki.

² Ihë ama'ã rahã, kahwa tuwyr ame'ë ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namõ oho. (Aja rahã, huwajan ta namõ jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iãkã rehe har amõ me'ë ipe. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja ame'ë mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokõihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har mokõihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahã, amõ kahwa uhem. Pirã ame'ë ke ame'ë. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ë namõ kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta jumai mai ngã juehe. Aja ngã jukwa jukwa ngã juehe. A'erehe ame'ë sawa'e pe kyse keruhũ ke Tupã muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ë ke rehe ihë ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihë ama'ã rahã, kahwa pihun ame'ë ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhíiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ë pe ngã mi'u ke manga ta.)

⁶ Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har amõ pandu, aja ihë ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteĩ wera rahã, amõ paraky rahã, tamatarer pyhyk. Ame'ë pe peteĩ mangaha jõ ahúi aja me'ë ke amõ jo'ok katu. Aja pame katu te ngã pe me'ë me'ë. (Ta'yr te mi ame'ë. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.) Peteĩ wera rahã, amõ paraky rahã, tamatarer pyhyk. Ame'ë pe mahapyr mangaha jõ u'i aja me'ë amõ jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ë tĩ.) Aja pame katu te ngã pe me'ë me'ë. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéiy emondok ym. Uwa'y aja tĩ. Emondok ym tĩ — aja panduha ihë ahendu. (Aja rahã, ta'yr te mi awa mi'u ke arahã ngã jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har tumemehar pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu: —Ejur! — aja riki.

⁸ Ihë ama'ã rahã, kahwa tawa ke rehe ihë asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahã, manõ te hũ ngã. A'erehe her: "Manõ ame'ë ke" aja riki. Haikwer rupi

manõ ame'ë ta oho inamõ, ame'ëja saka. Pe, ame'ë ta pe Tupã pandu: "Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahã, ame'ë ngi har peteĩ pejukwa. Aja pame katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Ngã jumai mai ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa. Ngã mi'u nixói te aja ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Tumeme ma'e ahy ixo ame'ë ta ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Ka'a rupi so'o jarõ ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ke ngã koty pemondo. Ame'ë ta riki ngã ke jukwa ta tĩ. Tumeme har ngi har peteĩ jukwa ta" aja Tupã pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihë ama'ã rahã, myrape keruhũ rehe ihë asak. Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã rehe amõ ipy'a moĩ moĩ rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ë myrape aja asak. Ame'ë myrape keruhũ wyr pe amõ ta'ã rehe ihë asak. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha ke kome'ë ywy keruhũ rupi pandu pandu ame'ë ta ke. A'erehe ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa. Ame'ë ta ke ngã mupyrara rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym. ¹⁰ Ame'ë ta hãtã pandu:

—Sawa'e! Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde. Katu te ame'ë ke nde. Nde erepandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Peme'ë ywy keruhũ pe nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe nde erepandu ta: "Pehë katu ym" aja. Myja rahã, ame'ë ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahã ame'ë ta ke nde eremupyrara ta my tĩ? — aja Tupã pe pandu.

¹¹ Ame'ë ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ë ke amõ me'ë me'ë. (Aja rahã, ipy'a juhyk ame'ë ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: "Peharõ we rĩ. Pehë aja Tupã je'ëha ke amõ ta pandu pandu tĩ. Pehë mu ta aja ame'ë ta tĩ. Ame'ë ta ke pehë aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa ta kÿ tĩ. A'ewan ym we rĩ. A'ewan jukwa rahã, ihë amupyrara ta" aja Tupã pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rãi, ame'ëja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.) ¹³ Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.) ¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke ame'ë ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ë ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ë ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã

keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ẽ wyr pe kanim oho tĩ.
¹⁶Upa ame'ẽ ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ.
 Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ẽ tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ẽ ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ẽ angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ẽ ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

7 Upa ame'ẽ rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ẽ ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te. Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ. ²Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ẽ mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ ke pemaĩ peho. Y ramõi aja tĩ. Pemaĩ tĩ." Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta pe amõ Tupã je'ẽha rahoha pandu. ³Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ẽ ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ẽ ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ẽ ta, ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ẽ ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humẽ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ. Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi

⁹A'engi ihẽ ama'ã rahã, heta te hũ ame'ẽ ta ixo. Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amõ amõ awa ta ngi har ta ixo tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ixo tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. Wapyka ndutar koty ame'ẽ ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tĩ. (Kirisutu a'e.) Ame'ẽ heta te hũ ame'ẽ ta mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te ixo. Aja rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ngã pe. Ngã po rehe pindo ro aja me'ẽ namõ ixo. (Aja rahã, ame'ẽ ta ke huwajan ta muputu'u ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.) ¹⁰Ame'ẽ ta pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamõi ta aja tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. ¹²Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tÿ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tÿ! — aja Tupã pe ngã pandu.

¹³Pe, tamõi ta ngi har peteĩ ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

¹⁴—Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan Ra'yr aja a'e. ¹⁵Ame'ẽ

ruwy pe ngā py'a juhyk, a'erehe Tupāma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ē renda riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupā rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pandu pandu Tupā pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupā ixo, a'erehe marā ka ym ngā ke amō mahyha. Katu ixo. ¹⁶ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngā py'a juhyk ame'ē ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Mundu pe ame'ē ta ke a'e raho ta tī. Ame'ē ngi y ke ame'ē ta u'u ta. Ame'ē y muxuwe katu hū ta. (Aja rahā, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ē ta myahy ym te ta tī. Hyngwéi ym te ta tī. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tī. Haku ym te ta tī. Pe, ngā reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupā mukanim ta. (Aja rahā, pyai ym te ta ngā. Jixi'u ym te ta tī.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihē pe tamūi pandu.

Paper kyndaha awa po wajar mokōi har ke mopok

8 Paper kyndaha awa po wajar mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahā, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngā mukahem hū, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hū ame'ē ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ē ngi mukahem hū.) ² A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupā me'ē a'eta pe.

³ Kome'ē ywy keruhū pe Tupā rehe ipy'a ke jundéu awa ta moī moī rahā, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ē ke hany. Ame'ē myrape aja ywa pe ihī tī. Ame'ē rehe amō Tupā je'ēha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryru raho. Itatawa rekūi ke raho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ame'ē hyru pe ihī. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ē panduha namō ma'e pihe katu ame'ē ke mupara. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha pe amō me'ē. A'e riki ame'ē ke myrape 'ar pe moī. Tupā namō panduha ke moī tī. Ma'e pihe katu ame'ē ke namō. Myrape itatawa ke te'e mujā, ame'ē 'ar pe moī. Ame'ē myrape wapyka ndutar koty ihī. ⁴ Tupā ruwa koty ima'e je'ēha rahoha pu'am u'am. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, ame'ē panduha ipo ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ke takāxīha namō mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ukwái. Ame'ē takāxīha namō pu'am oho. ⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ē ryru ke a'e raho. Pe, amō myrape keruhū ngi tata jo'ok. Ame'ē ke hyru pe moī. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe a'e ombor. Aja rahā, Tupā tyapu tyapu hū. Tupā pirā pirā hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak katak tī.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta peju Tate. Aja pame katu te jumi'a peju Tate. Awa po wajar mokōi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha peteīhar peju. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe tata u'ar. Y rātā ame'ē ke aman aja u'ar tī. Awa ruwy namō mupara aja u'ar. Upa katu te kāpī ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tī. Xirik ym ame'ē ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har peteī ukwái tī. Aja pame katu te. Ywy ke aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī ukwái tī. Aja pame katu te tī.

⁸ Tupā je'ēha rahoha mokōihar jumi'a peju tī. Ywy'ā keruhū aja ihē asak. Upa ukwái ixo, ame'ēja asak. Ame'ē ke y ramūi pe ombor. Aja rahā, mahapyrihar ngi har peteī awa ruwy aja uwak. Y ramūi ke awa ruwy aja uwak. ⁹ Aja rahā y ramūi rupi ixo ame'ē ta ke manō. Mahapyrihar ngi har peteī manō. Y ramūi 'ar rupi jarusu keruhū wata. Mahapyrihar ngi har peteī upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahā, jahy rata keruhū aja u'ar. Kandéi hany ame'ē ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ē riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. Mundu aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. ¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteī iro aja uwak. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō riki. Iro riki a'erehe heta ngā manō. [Ame'ē jahy rata keruhū rer: "Iro ame'ē ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahā, warahy ke a'e nupā. Mahapyr aja mowok rahā, peteīhar ke nupā. Aja rahā, peteīhar uwe. Jahy rata ta aja tī. Mahapyr hetaha ngi har peteī nupā. Peteīhar uwe tī. Jahy aja tī. Mahapyr aja mowok rahā, peteīhar ke nupā. Peteīhar uwe tī. Wera rahā, pytun oho tī. Mahapyr mowok rahā, peteīhar pytun oho. Pytun rahā, aja tī. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tī. Mahapyr mowok rahā, peteīhar pytun rahā, pytun te. Upa aja rahā, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihē ama'ā. Ywate te hū wurahuran keruhū wewe ixo. Ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja riki:

—Māte hū! Pyrara te hū ta! Amō mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ē tyapu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pyrara te hū ta — aja ihē ahendu.

9 A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar upa har jumi'a ke peju tī. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe jahy rata u'ar aja ihē asak. Kapitā aja a'e. Ame'ē pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amō me'ē. ² Ame'ē kapitā riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ē kapitā. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahā, mupyraraha renda ngi tata takāxīha pu'am hū. Tata keruhū ngi aja takāxīha pu'am te hū. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki. ³ Tata takāxīha ngi tukur ta u'ar hū. Ywy keruhū pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ē tukur rehe jawajyr ruwái ke Tupā moī. Ame'ē pe awa ke tukur ta jupi katu. ⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kāpī ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tī. Pe'u ym tī. Myra ro aja tī. Pe'u ym tī. Ma'e ke aja tī. Pe'u ym tī. Awa pykā rehe ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy katu. Awa riki Tupā kotyhar ta ke my, ame'ē ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy. ⁵ Ame'ē ta ke jō pemahy. Pejukwa ym.

Heta jahy rahā, pemahy. Awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, pemahy — aja riki tukur ta pe Tupā pandu.

Tukur ta ngā ke mahy rahā, jawajyr jupi aja ahyha. ⁶ Ame'ē awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, ngā jupandu ta ngā jupe: "Mā! Ihē pe ahy hū ma'e. Ihē amanō rahā, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my" aja ngā jupe. A'eta manō tar katu te hū. Marā ka ym manōha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihē asak. Kahwa 'ar pe kapitā jumai oho, ame'ē kahwa aja saka. Iākā rehe iākā rehe har aja ihē asak tī. Kapitā keruhū iākā rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tī. ⁸ I'a riki kūjā ta'a aja pukuha. Hāi riki jangwaterāma'e aja saka. Jarō riki. ⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahā, ngā pypo riki tyapu hū. Jumaiha pe myra ujan ame'ē ke kahwa hykī raho, ame'ēja saka tyapu hū ngā pypo ke. ¹⁰ Huwāi namō tukur ta ixo. Jawajyr ruwāi aja ame'ē. Ame'ē ipyairo pe ngā ke a'eta mahy te hū. Awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, mahy te hū ngā ke. ¹¹ Ame'ē tama'e kapitā keruhū pehī tī. A'e riki ame'ē ta ke mondo mondo. Ame'ē kapitā keruhū Tupā je'ēha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitā ke tī. Jundéu awa ta je'ēha rahā, kuja her riki: "Amandom" aja. Ngere awa ta je'ēha rahā: "Aporiā" aja her. [Ame'ē riki: "Upa mujaxer ame'ē ke a'e" aja riki.]

¹² Pyraraha peteīhar ke upa. Amō mokōi pyraraha uhky ta rī.

¹³ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupā ruwa koty myrape keruhū ihī. Kome'ē ywy keruhū rahā, tapi'iruhu ke hapy, ame'ē myrape keruhū aja ywa pe myrape keruhū ihī tī. Ame'ē myrape keruhū ngi amō pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. ¹⁴ Kuja Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar pe pandu:

—Y keruhū rake Tupā je'ēha rahoha ke amō kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ē ta ke emuhem apo 'y — aja ihē ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupā je'ēha rahoha ta ke a'e muhem. Arahā jō muhem. Aja ym rahā, muhem ym ta rī. Arahā jō muhem. Ame'ē wera rahā, ame'ē jahy rahā, ame'ē warahy 'ar rahā jō muhem. Arahā, mahapyr hetaha ta ngi har peteī a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteī a'eta jukwa katu te. ¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta hetaha mangaha ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu. Heta te hū riki. Marā ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta rehe ihē asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirāha aja pirā ame'ē ke mujar tī. Pirā namō howy mupara tī. Sasi ita aja howyha. Amō itawa mupara tī. Enxo aja itawaha. Kahwa ākā riki jangwateran ākā aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takāxiha aja uhem tī. Enxo aja inēha uhem tī. ¹⁸ Ame'ē kahwa juru ngi uhem ame'ē pe heta te hū kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa. Ame'ē mahapyr mahyha pe jukwa.

Tata pe jukwa. Tata takāxiha pe aja tī. Jukwa tī. Enxo pe aja tī. Jukwa tī. Upa ame'ē ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteī jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa. ¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ē pe jukwa. Huwāi pe mahy tī. Huwāi riki mbói ākā aja saka. Ame'ē pe ngā ke su'u. Aja mahy hū.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ē pe jukwa te hū ngā ke. Amō heta te hū pyta we rī. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ē pe jukwa ym ame'ē ta ke ame'ē ta. Heta te hū pyta we rī. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ipo pe te'e mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī we rī. Kuja, ājā ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moī moī we rī. Itatawa ke te'e ma'e'ā mujā ame'ē ke rehe tapijar te'e we ipy'a moī moī we rī. Itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke rehe aja tī. Ipy'a moī moī we rī. Itatawaran ke te'e mujā ame'ē ke rehe aja tī. Ipy'a moī moī we rī. Ita ke te'e mujā ame'ē ke rehe aja tī. Ipy'a moī moī we rī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke rehe aja tī. Ipy'a ke tapijar te'e we moī moī we rī. Upa ame'ē ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tī. Wata ym tī. Ame'ē ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngā moī moī. Katu ym aja. ²¹ Tupā koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amō ke jukwa. Ame'ē ngi muruwak ym. Amōma'e ke mukanim raho. Ame'ē ngi muruwak ym tī. Kūjā rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tī. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tī. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tī. Tupā koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rī.

Paper ra'yr mamā ame'ē ke

10 A'engi amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ihē Juā. Ame'ē je'ēha rahoha riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takāxiha juramā rupi ihī. Iākā rehe har riki maju'ā aja saka. Huwa hendy hū. Warahy aja hendy te hū. Itymā riki tata pirāha aja hendy. ² Ipo pe paper ra'yr mamā ame'ē ke reko. Pirar aja ihī. Ipy iyywa katu kotyhar y ramūi pe pyrū. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrū tī. ³ Pe, a'e pukāi. Ame'ē riki jangwateran je'ēha aja tyapuha. Upa pukāi rahā, Tupā tyapuha tyapu hū. Ame'ē pe je'ēha ke mujywy. Awa po wajar mokōi hetaha tyapu te hū. Je'ēha mujywy. ⁴ Ame'ē upa rahā, ihē ahendu ame'ē ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihē pe amō pandu:

—Anī. Tupā tyapuha awa po wajar mokōi hetaha pandu ame'ē ke emupinim ym. Emujekwa ym tī — aja ihē pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupā je'ēha rahoha ywa koty mupuku. Y ramūi pe pyrū. Ywy rehe pyrū tī. Ame'ē je'ēha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku. ⁶ A'e pandu:

—Tupā riki ixuwe katute hū ame'ē ke a'e. Uhā te hū ame'ē ke a'e tī. Ywa ke a'e mujā. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Y ramūi mujā tī. Upa katu te ame'ē pe ixo ame'ē ta ke mujā tī. A'e je'ēha rupi jetehar te ke ihē apandu. Harō ym te ta apo 'y. (Upa ame'ē ta ke a'e mukanim ta.) ⁷ Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar jumi'a ke peju rahā, ma'e ke Tupā ma'e ta.

Yman mujekwa ym ngā pe ma'e ke rī. Ame'ē ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ēha ke pandu ame'ē ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ē ta. Mujekwa ta kŷ — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihē pe pandu, a'e riki ihē pe pandu tī: —Y ramūi pe pyrū. Ywy rehe pyrū tī. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha po pe paper mamā ame'ē ke ihī. Pirar aja ihī. Ame'ē ke epyhyk eho — aja ihē pe.

⁹ Ame'ē Tupā je'ēha rahoha koty ihē aho. Apandu ipe: —Ihē pe paper mamā ame'ē ke emuwyr — aja ipe. —Hā! Epyhyk rahā! E'u tī. Nde juru pe eir aja he'ē ta. Nde pusu pe ihon rahā, hāi ta — aja a'e pandu ihē pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ē paper ra'yr mamā ame'ē ke ihē apyhyk. Pe, ame'ē ke ihē a'u. Ihē juru pe he'ē riki. Pe, upa ihē a'u rahā, ihē pusu pe hāi aja uwak oho. (He'ē aja rahā, ma'e ke Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ihē rury katu. Hāi aja rahā, amō we pyraraha uhyk ta, aja ihē akwa, a'erehe ihē apyai.)

¹¹ Pe, ihē pe pandu:

—Amō we Tupāma'e myrandu ke nde erepandu ta tī. Amō ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tī. Amō amō awa ta rehe har aja tī. Amō amō je'ēha pandu ame'ē ta rehe har aja tī. Amō amō kapitā keruhū ta rehe har aja tī. Upa ame'ē ta rehe har nde erepandu ta tī — aja ihē pe pandu.

Mokōi Tupāma'e myrandu ke pandu ame'ē ta ke

11 Myra ra'yr mangaha ke ihē pe Tupā muwyr. Ihē Juā. Ihē pe Tupā pandu:

—Ywa pe har ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta ixo. Heta ngā ixo. Ame'ē hetaha ke emanga tī. A'ep myrape keruhū ihī tī. Ame'ē tihaha emanga tī. Ame'ē riki kome'ē ywy keruhū pe ihī, ame'ēja saka. Tapi'iruhu ke ame'ē 'ar pe hapy, ame'ē ke ame'ē. ² Ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū soroka ke emanga ym. Ame'ē renda ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ame'ē, a'erehe emanga ym. Ihē kotyhar aja ym ame'ē ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ē ke a'eta mai ta, Jerusarē ok ta ke. Heta jahy rahā, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahā, mai ta. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihē rehe har pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Mokōi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rāi ame'ē ke ta. (Aja rahā, pyai aja mujekwa. Ngā py'a Tupā koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahā, ihēma'e myrandu ke ame'ē ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahā, pandu ta. Ame'ē 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupā pandu.

⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke Tupā. Huwa koty mokōi ma'e weraha tymā i'āi. Ame'ē riki Tupāma'e myrandu pandu pandu ame'ē ta ke. Mokōi i'āi. Myra Tupā ruwa koty i'āi tī. Mokōi i'āi. Oriwéi'y ke. Ame'ē riki myrandu pandu pandu ame'ē ta ke aja tī. Mokōi i'āi tī. ⁵ Ame'ē mokōi myrandu pandu pandu ame'ē ta ke amō ta mahy ta tipe rahā, tata ke juru ngi uhem. Mokōihar ta juru ngi uhem. Ame'ē riki

huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ē mokōihar ta ke mahy tar katu ame'ē ta ke upa jukwa ta. ⁶ Heta jahy rahā, Tupāma'e myrandu ke ame'ē mokōihar ta pandu pandu rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahā aman pe pandu ta: "Epyta" aja. Aja rahā, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahā, ukyr ym te ta. Tupā je'ēha rupi mundu pe pandu ta tī: "Awa ruwy aja ewak!" aja. Aja rahā y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahā pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupā je'ēha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahā, mupyraraha renda ngi so'o jarō aja me'ē uhem ta. Ame'ē riki mokōihar ta namō jumai mai ta. Pe, ame'ē mokōihar ta ke so'o jarō aja me'ē riki muputu'u ta. Jukwa ta tī. ⁸ Ame'ē mokōihar ta rete riki awa rape rupi pete'e tūi. (Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwaha naī, a'erehe jytyym ym awa.) Ok ta katu te ame'ē rape rupi pete'e tūi. Jerusarē ok ta rape ame'ē. Yman ame'ē ok ta pe ima'e kapitā keruhū ke ngā jukwa tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Ame'ē Jerusarē ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa tī. ⁹ Hete rehe amō amō ywy pe har ta usak ta. Amō amō ka'a pe har ta aja tī. Usak ta tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Usak ta tī. Amō amō awa ta aja tī. Hete rehe usak ta tī. Mahapyr wera rahā, amō ixu'a rupi aja te'e usak ta. "Hete ke pejytyym ym" aja ngā pandu. Pete'e tūi.

¹⁰ Ame'ē mokōihar ta manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta hury katu. Ahyha namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupyrara hū. Apo manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta huryha mujā. Pe, ma'e katu ame'ē ke a'eta me'ē me'ē ngā jupe. ¹¹ Ajame'ē ke mahapyrihar weraha asa oho, amō ixu'a rupi asa oho rahā, ame'ē ta'ā ke Tupā mujywy muwyr tī. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ē ta upa mukahem hū. ¹² Pe, ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pe Tupā pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ē ta ruwajan ta usak u'am rahā, ywa pe ame'ē mokōihar ta jupir oho. Ywa takāxīha 'ar pe jupir oho.

¹³ Arahā ywy riki katak hū. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har pete'i mujaxer. Ywy katak hū ame'ē ke ngā ke jukwa tī. Kuja, 7.000 hetaha ngā ke jukwa. Amō pyta ame'ē ta mukahem hū. Pe, Tupā pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Ywa pe har ke nde" aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokōihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tī.

Jumi'a awa po wajar mokōihar ke

¹⁵ Ajame'ē ke jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar peju. Ywa pe pukāi pukāi hū, ame'ē rehe ihē ahendu. Kuja pukāi:

—Tupā riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū. Tupā mondo ame'ē ke aja tī. (Kirisutu ke a'e.)

Aja te'eha kapitā keruhū ke a'e. Upa ym te ta ame'ē — aja pukái.

¹⁶ Aja rahā, tamūi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamūi hetaha ta u'ar oup. Tupā ndutar koty ame'ē ta wapyk uī. Myrape 'ar kapitā keruhūma'e saka, ame'ē pe wapyk uī. Ame'ē ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī.) ¹⁷ A'eta pandu:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Uhā te hū ame'ē ke nde.

Nema'e pyrātā te ha namō ngā ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amō amō ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manō ame'ē ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī. A'erehe ngā parahy nde rehe tī.

Kome'ē ywy keruhū ke mujaxer ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī.

Nde kotyhar ta anī. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta. Ame'ē angaha uhyk tī.

Ne je'ēha pandu ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī. Ame'ē ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī.

Kapitā keruhū ta ke. Je'ēha reko ym te aja jupe, ame'ē ta ke tī. Upa ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī. Ame'ē angaha rehe uhyk tī' aja tamūi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū aja ihī. Ame'ē ke pirar. Aja rahā, kaixā rehe usak awa. Ame'ē kaixā pe ymanihar Tupā je'ēha ihī. Moise pe Tupā mujekwa, ame'ē je'ēha ke. Pe, Tupā pirā pirā. Tupā tyapuha tyapu hū tī. Ywy ke katak hū tī. Johu ngā pandu pandu hū, aja tyapu tyapu hū tī. Aman aja y rātā ukyr hū tī.

Kūjā ke. Mbóí keruhū ke tī.

12 Ajame'ē ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ē rehe ihē asak rahā: “Mā!” aja ihē akwa. A'ep kūjā i'āi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrū u'am, aja i'āi. Iākā rehe har namō i'āi. Ame'ē rehe jahy rata aja hendyha ihī tī. Kuja awa py mokōi hetaha jahy rata ta ke ihī. ² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kūjā ahem riki.

³ Pe, amō ma'e ke ywa pe uhem tī. “Mā!” aja ihē akwa tī. Mbóí keruhū petúí. Pirā riki. Heta iākā ke. Kuja awa po wajar mokōi hetaha aja iākā. I'ak namō ixo tī. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iākā rehe pame katu te iākā rehe har ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. ⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har pete'ē pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahā, kome'ē ywy keruhū pe ombor. Pe, kūjā ruwa koty a'e harō u'am. Imembyr u'ar rahā, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harō u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū wan ta. Ngā ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amō pyhyk raho. Tupā rake pyhyk raho. Tupāma'e wapyka katu te ame'ē rake pyhyk raho. ⁶ Awa nixói te ame'ē pe kūjā ujan oho. Amō renda ke Tupā moī katu. A'ep kūjā oho. A'ep kūjā ke amō ta mahy ym ta, ame'ē renda ke. A'ep heta wera rahā, 1.260 wera rahā, usak katu ta ehe. Kūjā rehe Tupā usak katu ta.

⁷ Ajame'ē ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Inamō amō heta Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namō mbóí keruhū jumai mai riki. Mbóí keruhū namō ixo ame'ē ta jumai mai tī. Amō Tupā je'ēha rahoha ta ke ame'ē ta tī. ⁸ Pe, mbóí keruhū ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbóí keruhū pyta ym ta tī. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Pyta ym ta tī. ⁹ Ywa ngi mbóí keruhū ke Minge ta muhem mondo. Ame'ē riki ymanihar mbóí ke. Her Satana. Amō her ājā ramūi. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke muka'u te'e hū. Kome'ē ywy keruhū pe mbóí ke Minge ta ombor mondo. Mbóí kotyhar ta ke ombor mondo tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta ke tī. Ame'ē ta ke Minge ta ombor mondo tī.

¹⁰ Ajame'ē ke ywa pe amō pukái, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrātāha ngi ngā ke Tupā jo'ok. Kapitā keruhū te aja pyrātāha ke a'e mujekwa. Tupā mondo ame'ē ke je'ēha te reko, ame'ē ke mujekwa tī. (Kirisutu ke a'e.) Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ke jande mu ta rehe har je'ē je'ē hū. Ame'ē riki Satana ke. (Ājā ramūi a'e.) Juru ai riki. Wera rahā aja te'e ixo. Pytun rahā aja tī. Aja te'e ixo tī. Ame'ē ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mā! Katu tiki.) ¹¹ Tupā rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ājā ramūi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tī. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ē ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tī. A'eta ke amō ta jukwa tate rahā, tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu. Ajahap manō.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehē rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehē rury katu pexo. Tupā je'ēha rahoha ta! Pehē rury katu pexo tī. Ywy keruhū pe har ta anī. Mā! Pyrara hū ta. Y ramūi 'ar rupi wata ame'ē ta aja tī. Pyrara hū ta tī. Pehē koty Satana wyjy uwyr. (Ājā ramūi a'e.) Parahy hū a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hū a'e — aja riki amō pandu.

¹³ “Mā! Ihē ke ywy keruhū pe a'eta ombor muwyr” aja mbóí keruhū ukwa rahā, kūjā ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ē kūjā ke mahem oho.

¹⁴ Mokōi wyrahuran keruhū pypo aja Tupā me'ē ipe, kūjā pe. Ame'ē pe awa nixói te ame'ē pe a'e wewe oho. Ame'ē renda ke Tupā moī katu. A'ep 1.260 wera rahā, Tupā usak katu ehe. A'erehe mbóí keruhū mahy ym kūjā ke. ¹⁵ Pe, juru ngi y keruhū ke mbóí keruhū

muhem. Aja y keruhū pe kūjā ke munde ta raho tipe. ¹⁶ Anī. Ywy riki owok. Y keruhū mbói keruhū juru ngi muhem, ame'ë ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kūjā ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ë pe upa y u'ar oho. ¹⁷ A'erehe kūjā rehe mbói keruhū parahy hū we rī. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hū oho. Imembyr pyta ame'ë ta ke mupyrara hū oho. Ame'ë imembyr ta riki Tupā je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta. Jete-har te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke a'eta pandu pandu tī. Hijar ym riki. Ame'ë ta riki kūjā membyr ta tī. Ame'ë ta ke mbói keruhū mupyrara hū oho. ¹⁸ Pe, y ramūi rymy'y rehe mbói keruhū pu'am u'am.

So'o jarō aja me'ë ke

13 Ajame'ë ke y ramūi ngi so'o jarō aja me'ë uhem. Ame'ë ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Heta iākā ihī. Kuja awa po wajar mokōi hetaha ihī. I'ak heta tī. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iākā rehe har ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ë. Iākā rehe pame katu te ma'e her ke amō mupinim. Ame'ë ta rer Tupā rehe juru ai ame'ë ke. ² So'o jarō aja me'ë jangwate aja ihē asak. Hāi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrātā te hū ame'ë ke ame'ë. Mbói keruhū riki ima'e pyrātāha ke mondo ipe, so'o jarō aja me'ë pe. Mbói keruhū je'ëha te reko, ame'ë ke a'e me'ë ipe tī, so'o jarō aja me'ë pe tī. Mbói keruhū pandu ipe: "Ihēma'e wapyka rehe ewapyk" aja. (Aja rahā, ngā ke so'o jarō aja me'ë mondo mondo ta tī.) ³ Heta iākā ngi har peteī riki kyse mungāiha rape ihī. Manō ta tipe. Ame'ë ka'ë oho, a'erehe manō ym. "Mā!" aja upa kome'ë ywy keruhū pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ë ta uwak. ⁴ Mbói keruhū je'ëha te reko, ame'ë ke so'o jarō aja me'ë pe a'e me'ë, a'erehe mbói keruhū rehe ipy'a ke ngā moī moī katu. So'o jarō aja me'ë rehe ipy'a ke ngā moī moī katu tī. Ngā pandu: —So'o jarō aja me'ë pyrātā te hū. A'e aja nixói amō. Marā ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naī. ⁵ Pyrātāha ke so'o jarō aja me'ë pe mbói keruhū mondo, a'erehe Tupā rehe juru ai. So'o jarō aja me'ë juru ai Tupā rehe tī. Tupā aja a'e jupe tī. Pe, heta jahy, 42 jahy rahā, ame'ë riki je'ëha te reko. Ngā ke mondo mondo hū. ⁶ A'e pandu pandu: —Tupā jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tī. Hekoha katu ym tī. Ywa pe har ta katu ym tī. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarō aja me'ë pandu naī. ⁷ Mbói keruhū pandu ipe: "Tupā kotyhar ta namō eju-mai eho" aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupā kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tī. Mbói keruhū pandu ipe tī: "Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitā keruhū ke. Amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū ke tī. Amō koty koty je'ëha pandu ame'ë tama'e kapitā keruhū ke nde tī. Amō amō awa tama'e kapitā keruhū ke nde tī" aja so'o jarō aja me'ë pe. ⁸ Upa kome'ë ywy keruhū pe har ta ngā py'a ke moī moī ehe, so'o jarō aja me'ë rehe. Kome'ë ywy keruhū Tupā mujā ym rahā we, paper rehe uhā te hū ame'ë ta rer a'e mupinim. Ame'ë rehe her nixói ame'ë ta riki so'o jarō aja me'ë rehe ngā py'a moī

moī. Ame'ë paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amō ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ "Myrandu rehe pehendu katu! ¹⁰ Amō ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ë rahā, aja oho ta a'e. Amō ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ë rahā, aja kyse pe jukwa ta ame'ë ke. Aja rahā, Tupā kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e. Tapijar te'e we Tupā rehe juru-jar katu ta me'ë te'e tī" aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ë ke amō so'o jarō aja me'ë ihē asak. (Mokōi-har ke ame'ë.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokōi namō ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ë. Pe, mbói keruhū aja a'e pandu tī. ¹² So'o jarō aja me'ë uhem py. Ame'ë je'ëha rupi ma'e ke mokōihar ma'ema'e katu. Upa kome'ë ywy keruhū pe har ta pe a'e pandu: "So'o jarō aja me'ë uhem py. Pehē py'a pemoī moī katu ehe. Mungāiha rape ka'ë ame'ë ke namō a'e ixo. Pehē py'a pemoī moī ehe" aja so'o jarō aja me'ë mokōihar pandu. ¹³ Ma'e ke so'o jarō aja me'ë ma'ema'e katu. Mokōihar ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngā usak u'am rahā, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ë ywy keruhū pe mujy muwyr. ¹⁴ Uhem py so'o jarō aja me'ë huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe, so'o jarō aja me'ë mokōihar pe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ë ywy keruhū pe ixo ame'ë ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ë ta pe a'e pandu:

—I'ā ke pemujā. So'o jarō aja me'ë'ā ke pemujā. Iākā ke kyse puku pe amō mungāi. Manō ym a'e. Ame'ë ma'e'ā ke pemujā — aja riki ngā pe.

¹⁵ Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe. A'erehe ame'ë'ā ke so'o jarō aja me'ë mokōihar peju. So'o jarō aja me'ë uhem py, ame'ë'ā ke peju. Aja rahā, ixuwe katu pu'am. Aja rahā, je'ëha uhem ipe. Pe, ame'ë pandu: "Ihē rehe ipy'a ke ngā moī moī ym rahā, ame'ë ta ke pejukwa" aja kwera ramō ame'ë pandu. ¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarō aja me'ë pandu. Mokōihar ke a'e. Kuja pandu. "Ma'e ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī. Upa ngā pe aja pepandu. Kapitā keruhū aja ixo ame'ë ta pe pepandu tī. Je'ëha reko ym te ame'ë ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'ehū namō ixo ame'ë ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'e ym te ame'ë ta pe aja tī. Pepandu tī. Amō ta te'e paraky ame'ë ta pe aja tī. Aja me'ë ijar aja ixo ame'ë ta pe aja tī. Pepandu tī. Upa ngā pe aja me'ë pepandu. ("Ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī" aja pepandu)" aja so'o jarō aja me'ë pandu. ¹⁷ Ame'ë ngā ukwaha nixói rahā, marā ka ym ma'e ke muhepyha. Marā ka ym ma'e ke jo'okiha amō ngi tī. Ame'ë ngā ukwaha riki so'o jarō aja me'ë rer ke. Her moī ym rahā, ukwaha mangaha ke moī ta.

¹⁸ Mā! Ukwaha katu ta me'ë te'e awa. Ukwaha katu ame'ë ke, aja amō ixo rahā, mā peja ngā ukwaha ke emanga. So'o jarō aja me'ë ukwaha mangaha ke emangarahā! Ame'ë ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ë. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

Kirisutu namō ixotyhar ta ixo

14 Ajame'ē ke ihē ama'ā rahā, ywy'ā keruhū rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ē ke rehe ihē asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ā keruhū rer Siā. (Ame'ē Jerusarē ok ta pyahu, aja ngā ukwa.) Inamō heta te hū ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ē ta pykā rehe Kirisutu rer pame katu te amō mupinim. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tí. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa tí.) ² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ita pupur keruhū aja ahendu. Tupā tyapuha keruhū aja tí. Araraperan ke nupāha ta hykí, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ē ke rehe ahendu tí. ³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tí. Jyngariha pyahu ame'ē ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta huwa koty aja tí. Jyngar u'am tí. Tamūi ta ruwa koty aja tí. Jyngar u'am tí. Ame'ē 144.000 heta-hama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ē ta jō riki ame'ē jyngariha pyahu ame'ē ke jumu'e katu. Amō ta anī. ⁴ Ame'ē ta riki kūjā rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ē ta ke, aja ame'ē ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ē ta oho tí. Ame'ē tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har ame'ē ta ke Tupā pe me'ē py, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ē py, ame'ēja saka tí. ⁵ Te'e pandu ym te ame'ē ta, aja ukwa katu awa. Anī te ame'ē ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta.

Mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ē myrandu upa ym te ta. Uhā te hū, aja saka. Ame'ē ke upa amō amō awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tí. Pandu raho tí. Upa amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta pe aja tí. Pandu raho tí. Upa amō amō ywy pe har ta pe aja tí. Myrandu katu pandu raho tí. ⁷ Hātā a'e pandu:

—Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mutyryk tyryk ta. A'e riki ngā pe pandu ta: “Nde katu.” Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Ame'ē angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē py'a ke pemōi moī katu ehe tí. A'e riki ywa ke mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tí. Mujā tí. Y ramūi aja tí. Mujā tí. Upa mundu aja tí. A'e riki mujā tí — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Peteihar upa rahā, Tupā je'ēha rahoha mokōihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhū ke Tupā mai! Upa katu te mai! Upa ngā ke a'e muka'u te'e hū, a'erehe Tupā aja ym ame'ē ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Kawī ngi ka'u ame'ēja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokōihar upa pandu rahā, Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, (ame'ē ke rehe Tupā parahy te hū ta.) So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, aja tí. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tí.) Ipykā rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tí. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tí.) Ipo rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tí. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tí.) ¹⁰ Kawī iro te ame'ē ke amō u'u, aja Tupā parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ē ke kawī ryru pe Tupā moī, ame'ēja saka. Ame'ē ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ē pe mupyrara ta tí. Ahy hū ta. Ame'ē mupyraraha ke Tupā je'ēha rahoha ta katu te ame'ē ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tí. (Kirisutu a'e.) ¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ē tata takāxīha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hū. Putu'u ym te riki. Wera rahā, putu'u ym. Pytun rahā, aja tí. Putu'u ym tí. So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū. Putu'u ym te. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū tí. Her ukwaha ke moī ame'ē ta aja tí. Ahyha putu'u ym te ta tí — aja Tupā je'ēha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ē.

¹² Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ē ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e tí. Tupā kotyhar ta aja ixo ta me'ē te'e tí.

¹³ Ajame'ē ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitā keruhū-ma'e parakyha ke amō ta ma'ema'e ixo. Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahā, ame'ē ta ke amō ta jukwa. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupā'ā pandu:

—A'e tŷ! Ame'ē ta paraky te hū. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hū, a'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Ame'ē namō ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngā ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar

¹⁴ A'engi ihē asak rahā, ywa takāxīha ituwyr ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē 'ar pe awa aja wapyk uī. (Kirisutu a'e.) Iākā rehe har namō ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke iākā rehe har. Kyse apar haimbe ame'ē ke ipo pe pyhyk reko. ¹⁵ Pe, amō Tupā je'ēha rahoha uhem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi uhem. Tupā koty ngi uhem. Ywa takāxīha 'ar pe wapyk uī ame'ē pe hātā a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarō ame'ē ke emondok. Ematyr. Kome'ē ywy keruhūma'e ke tyarō riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takāxīha 'ar pe wapyk ame'ē ke kyse apar pe mondok. Kome'ē ywy keruhūma'e tyarō ame'ē ke mondok. Ame'ē ke matyr. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke a'e pyhyk reko tĩ.

¹⁸ Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ame'ẽ riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake ngi a'e uwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ myrape keruhũ aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ẽ ke pyhyk reko. Ame'ẽ pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ẽ ma'eywa ke. Peme'ẽ ywy keruhũ pe uwa ty túi. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã je'ẽha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ẽ ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ẽ jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka. ²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihĩ. Ame'ẽ pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahã, typyha riki peteĩ met, amõ met ixu'ap typyha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy uhemaha aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mujekwa.)

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

15 Ajame'ẽ ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ asak rahã: “Mãte we ame'ẽ te a'e myl!” aja ihẽ akwa. Kuja ihẽ asak. Tupã je'ẽha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihẽ asak tĩ. Kuja ame'ẽ ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ riki a'ejõhar ke. Ame'ẽ ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'ẽ.

² Pe, y ramõi aja ihẽ asak. Waruwa aja ame'ẽ. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o jarõ aja me'ẽ koty ipy'a ke muruwak ym ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ'ã koty ipy'a ke muruwak ym tĩ. Ame'ẽma'e ukwaha ke moĩ ym tĩ, ipykã rehe. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Y ramõi aja ame'ẽ rake pu'am u'am. Ame'ẽ ta pe pame katu te araraperan ke Tupã me'ẽ me'ẽ. Ame'ẽ ke ngã jywa rehe ngã pyhyk u'am. ³ Moise mu'e, ame'ẽ jyngariha ke ame'ẽ ta jyngar u'am. A'e riki Tupãma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ẽ ta jyngar u'am tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jyngar:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Mã! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ẽ ke. Jete har rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu. Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tĩ.

Upa amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngã hendu katu ta.

Upa ngã pandu ta: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja. Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te.

Jete har rupi nde erema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa ngã usak, a'erehe nde rehe upa katu te amõ amõ ywy pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ta uwyr” aja riki jyngar.

⁵ Ajame'ẽ ke ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe ihẽ asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pিরer ke te'e mujã aja ihĩ. Ame'ẽ so'o pিরer ok keruhũ: “Ko Tupã ixo” aja ame'ẽ mujekwa. ⁶ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Tupã je'ẽha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokõi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hũ ame'ẽ ke namõ ixo. Katu te ame'ẽ ke. Ipxi'a rupi ma'e pukwariha ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. ⁷ Ame'ẽ ta pe ma'e ke amõ me'ẽ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har pe-teĩ me'ẽ ma'e ke. Kuja, ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe Tupã parahyha tyryhem ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ta pe me'ẽ. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. ⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe tata takãxiha pu'am hũ u'am. Tupã katu te ha ke ame'ẽ mujekwa. Ima'e pyrãtã te ha ke mujekwa tĩ. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke Tupã je'ẽha rahoha ta jyhẽ ta. Ame'ẽ upa ym rahã we, marã ka ym Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixeha awa. Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhẽ ta.

Tupãma'e parahyha ke

16 Ywa pe har Tupãma'e ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ hãtã pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha rahoha ta pe hãtã pandu: “Peho! Ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke pejyhẽ peho. Awa po wajar mokõi hetaha ita rekúi ke. Ame'ẽ pe Tupãma'e parahyha ke ihĩ. Ywy keruhũ pe pejyhẽ peho” aja ahendu.

² Tupã je'ẽha rahoha peteĩhar jyhẽ oho. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ oho. Aja rahã pere ahy te hũ ame'ẽ ke awa ta rehe uhem. So'o jarõ aja me'ẽ ukwaha reko ame'ẽ ta rehe uhem. Ipykã rehe ukwaha ihĩ. Ipo rehe aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe pere uhem. So'o jarõ aja me'ẽ'ã rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ, ame'ẽ ta rehe pere ahy te hũ ame'ẽ ke uhem tĩ.

³ A'engi Tupã je'ẽha rahoha mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y ramõi pe jyhẽ. Aja rahã, y riki awa ruwy aja uwak. Manõ ame'ẽ ruwy aja ame'ẽ. Upa katu te y rupi ixo ame'ẽ ta ke manõ. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupã je'ẽha rahoha mahapyrihar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y pe ombor. Mundu pe aja tĩ. Ombor tĩ. Upa y riki awa ruwy aja uwak tĩ. ⁵ Pe, Tupã je'ẽha rahoha pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. A'e riki y harõha ke. Y usakiha ke tĩ. Kuja pandu:

—Tupã! Katu te ame'ẽ ke nde. Ngã ke nde eremupyrara. Ame'ẽ ke katu. Yman nde erexo. Apo pe-te'e nde erexo tĩ. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde. ⁶ Nde kotyhar ta ke ngã jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke aja tĩ. Jukwa tĩ. A'erehe ngã pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ẽ ke a'eta u'u, ame'ẽja

saka. (Aja rahā, huwy muhem, aja ame'ē ta ke Tupā jukwa tī, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhū koty ngi amō pandu, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ē myrape keruhū aja ame'ē. Kuja pandu: "Tupā! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Jete har rupi ngā ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahā, katu tiki ame'ē tī" aja ahendu.

⁸ A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Warahy rehe jyhē. Aja rahā, warahy haku te hū oho. A'erehe ngā pিরer ke hany, aja riki.

⁹ Warahy haku te hū. Ngā pিরer ke hany. A'erehe Tupā pe a'eta pandu: "Nde katu ym" aja ipe naī. (Tupā riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngā ukwa a'erehe Tupā rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym. "Katu te ame'ē ke nde" aja Tupā pe pandu ym ngā.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar upa har ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. So'o jarō aja me'ē ma'e wapyka rehe jyhē. Aja rahā, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngāma'e kapitā keruhū aja ixo. Upa ame'ē renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rāi u'am. Ahy te hū ngā, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. ¹¹ Pe, a'eta pandu: "Tupā! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde" aja riki naī. Ahy te ngā ixo. Pere hū tī. Ahy riki a'erehe Tupā rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe jyhē. Y rer Eura. Aja rahā, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ē y renda rupi kapitā keruhū uwyr ta. Warahy uhemihā kotyhar kapitā keruhū ame'ē. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ājā ta rehe ihē asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ē ta ke a'eta. Kururu aja ame'ē ta rehe asak. Mbói keruhū juru ngi peteī uhem. Amō riki so'o jarō aja me'ē juru ngi uhem tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ran juru ngi amō uhem tī. Aja asak tī. ¹⁴ Ājā ta ke ame'ē ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ē mahapyr ājā ta riki upa katu te kapitā keruhū ta ke mujy'ar. Kome'ē ywy keruhū rupi ixo ame'ē ta kapitā keruhū ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupā namō jumai ta. A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

¹⁵ —Pesarahā! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanīha uhyk uwyr. Aja amō harō ym rahā, ihē ajur ta. Amō ukwer ym, aja ixo rahā, hury katu ame'ē ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amō usak katu. Peta kī, aja ixo. Aja rahā, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahā, huxī ta. Peta kī, aja amō ixo rahā, huxī ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitā keruhū ta ke ājā ta mujy'ar. Ame'ē renda rer: "Amangenō." Aja riki jundēu awa ta je'ēha ipe.

¹⁷ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Ywate ngi jyhē. Ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ihī. Ame'ē

pe wapyka ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. Ame'ē ngi Tupā hātā pandu. Kuja. "Upa katu te riki" aja pandu.

¹⁸ Pe, Tupā pira pira hū. Tupā tyapuha tyapu hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak te hū tī. Sawa'e ke Tupā mujā, ame'ē ngi har aja ywy ke katak ym. Māte hū katak hū. Ywy katak hū, ame'ē 'ar koty te we hū ame'ē katakiha. ¹⁹ Ame'ē ok ta keruhū owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amō amō ywy pe ok ta ihī, ame'ē ta ke upa mujaxer tī. Mambiro ok ta ke Tupā harāi ym. Ame'ē pe har ta ke a'e mupyrara te hū. Ame'ē ta pe pandu: "Ihēma'e ita rekūi ngi kawī pe'u" aja pandu. (Aja rahā, Tupāma'e parahy te ha ke ame'ē ta pyhyk.) ²⁰ Upa ypa'u riki kanim oho. Upa ywy'ā keruhū kanim oho tī. ²¹ Ywa ngi aman aja y rātā ukyr tī. Y rātā keruhū riki. Puhī ame'ē. Kuja, 40 kir puhīha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ē ta Tupā rehe juru ai. "Katu ym nde" aja pandu naī. Y rātā keruhū ukyr rahā, ahy te hū. A'erehe Tupā rehe juru ai.

Kūjā katu ym ame'ē rehe har

17 Ajame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī uwyr ihē koty. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi pyhyk reko ame'ē ke. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Pe, ihē rehe uhyk rahā, ihē pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ē ok ta keruhū ngā mujā. Myja me'ē ame'ē ke Tupā mai ta my? Ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta. Ame'ē ok ta keruhū riki kūjā ka'u te'e aja saka. ² Ame'ē kūjā rehe kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ka'u te'e. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Ipy'a moī ehe, a'erehe kūjā ka'u te'e aja ame'ē.) Ame'ē kūjāma'e kawī ke kome'ē ywy pe har ta u'u tī. Ame'ē kawī ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tī, aja mujekwa) — aja ihē pe pandu.

³ Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Ihē Juā. Pe, ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ē pe pyhyk raho. A'ep kūjā rehe ihē asak. So'o jarō aja me'ē pira ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē kupe 'ar pe kūjā wapyk uī. Hete rupi her ihī. Tupā rehe juru ai, ame'ē rer riki heta ihī. Pe, ame'ē so'o jarō aja me'ē heta iākā namō ixo. Awa po wajar mokōi hetaha iākā. I'ak heta tī. Jande popa hetaha i'ak ke. ⁴ Kūjāma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujā ame'ē ke te'e ame'ē mundeha. Pan pira amō tī. Itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ē ke mundeha rupi moī moī tī. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hū ame'ē ke moī moī tī. Pero moī tī. Pu'yr aja ame'ē. Aja mukatuha tī. Ipo pe ita rekūi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ē ke ihī ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ē ke ihī ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekūi ra'yr pe ihī. ⁵ Ipykā rehe her ke amō mupinim. Myja me'ē ame'ē rer my? Yman ame'ē ke ukwa ym awa rī. Kuja her. "Mambiro ok ta keruhū ke. Upa kūjā ka'u te'e ame'ē tama'e kapitā keruhū aja ame'ē. Kome'ē ywy keruhū pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē

tama'e kapitā keruhū ke a'e tī. Kūjā ke a'e" aja riki.

⁶ Tupā kotyhar ta ruwy ngi kūjā ka'u, aja ihē asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta ruwy ngi ka'u tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke kūjā jukwa, aja mujekwa ngā pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta ke jukwa tī, aja mujekwa tī.)

Ame'ē kūjā rehe ihē asak rahā: "Mā!" aja ihē akwa.

⁷ Aja rahā, ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahā, katu ym. Myja me'ē ame'ē kūjā my? Yman ame'ē ke amō ukwa ym rī. Ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta apo 'y. So'o jarō aja me'ē rehe har ihē amujekwa ta tī. Ame'ē kupe 'ar pe kūjā wapyk. Iākā kuja hetaha, awa po wajar mokōi. I'ak kuja hetaha tī, jande popa. ⁸ Ame'ē so'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo anī. Nixōi apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem Tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupā jukwa ta. Ame'ē so'o jarō aja me'ē rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta usak rahā: "Mā!" aja ukwa. Ame'ē ta rer ke paper rehe nixōi. Uhā te hū ame'ē ta rer aja ym. Kome'ē ywy keruhū ke Tupā mujā ym rahā we, uhā te hū ame'ē ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ē rehe nixōi te ame'ē ta rer. Ame'ē so'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo nixōi 'y. Manō riki. Uwyr ta tī.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ē ke ukwa ukwa ta me'ē te'e. Iākā awa po wajar mokōi hetaha riki ywy'ā awa po wajar mokōi hetaha ke. Ame'ē 'ar pe kūjā wapyk uī. Aja rahā, ok ta riki ywy'ā awa po wajar mokōi ihī, aja mujekwa. Ame'ē ok tama'e kapitā keruhū awa po wajar mokōi hetaha ixo tī. ¹⁰ Awa po wajar peteīhar upa hetaha upa 'y. Nixōi apo 'y. Awa po wajar peteīhar riki kapitā keruhū kote'e ixo apo 'y. Amō riki awa po wajar mokōihar uhyk ym we uwyr rī. Ame'ē uhyk uwyr rahā, jahy heta ym rahā, kapitā keruhū aja ixo ta tī. ¹¹ So'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo nixōi 'y. Ame'ē riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ē riki awa po wajar mokōi ngi har peteī a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupā jukwa ta.

¹² —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ē riki kapitā keruhū jande popa hetaha ta. Ame'ē ta kapitā keruhū aja ixo ym we rī. Uhyk ta kī. So'o jarō aja me'ē namō ame'ē ta ke kapitā keruhū aja amō mu'am ta. I'i atu we ym rahā, kapitā keruhū aja ixo ta tī. ¹³ Ame'ē kapitā keruhū jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ē ke peteīhar aja ma'ema'e. So'o jarō aja me'ē pe ame'ē ta pandu: "Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu" aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. ¹⁴ Arapuharan Ra'yr namō so'o jarō aja me'ē jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitā keruhū jande popa hetaha aja tī. Jumai ta oho tī. Pe, ame'ē ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitā keruhū te. "Ihēma'e ke pehē" aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. "Ihē koty ejur" aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta jumai oho inamō tī. So'o jarō aja me'ē ke a'eta muputu'u ta oho tī. Kapitā keruhū ta ke muputu'u ta tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹⁵ Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu tī:

—Y rehe nde eresak. Ame'ē 'ar pe kūjā ka'u te'e pyrū. Ame'ē y riki amō amō ywy pe har ta ke. Amō amō awa ta ke tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta ke tī. Amō amō ka'a pe har ta ke tī. ¹⁶ Kūjā ka'u te'e ame'ē ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarō aja me'ē aja tī. Putar ym ta kūjā ke tī. Upa katu te kūjāma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ē ta mupyta ta ixo. (Aja rahā, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kūjā rukwer ke u'u ta, ame'ēja saka ta. Kūjā ke tata pe hapy ta, ame'ēja saka upa katu te mujaxer ta tī. (Aja rahā, kūjā riki kapitā keruhū aja putar ym aja mujekwa.) ¹⁷ Tupā pandu: "Ihē aputar ame'ē ke kapitā keruhū ta ma'ema'e ta. Ihē aputariha ke ipy'a rehe ihē amoī ta, a'erehe ihē aputar ame'ē ke a'e ma'ema'e ta" aja a'e pandu. A'erehe kapitā keruhū ta pandu: "Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu" aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. A'erehe so'o jarō aja me'ē riki kapitā keruhū aja ixo. Tupā pandu ame'ē ke upa uhyk ym rahā we, aja ixo ta ame'ē.

¹⁸ —Kūjā rehe nde eresak, ame'ē riki ok ta keruhū ke. Ame'ē ok ta keruhū ngi je'ēha uhem, ame'ēja saka. Upa kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke mondo mondo. A'erehe ame'ē ok ta keruhū je'ēha te reko, ame'ēja saka — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

18 Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ihē Juā. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ēha te reko. Katu te ame'ē ke a'e. Hendy hū. Ima'e hendyha namō kome'ē ywy keruhū ke muwera hū. ² A'e hātā pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ē rekoha ke apo 'y. A'ep ājā ta ixoha renda ke apo 'y. Ājā jaxer ai ame'ē ta pehī riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ē ke ixo tī. Ma'ewyra amō u'u ym ame'ē ke pehī tī. ³ (Ame'ē ok ta mujaxer ym rahā, pewe ihī rahā,) ma'e ka'u te'eha riki kawī aja saka. Ame'ē ngi upa amō amō ywy pe har ta ka'u. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ke amō amō ywy pe har ta ma'ema'e tī. Ame'ē ok ta pe har ta aja kome'ē ywy keruhūma'e kapitā keruhū ta ma'ema'e tī. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ok ta rehe māte hū ma'e ke ihī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta muhepy hepy hū. Aja matyr hū tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hū. Katu ym aja — aja riki Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. "Ihē kotyhar ta! Ame'ē ok ta ngi pehem peho!

Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tī.

Ame'ē ok ta pe har ta ke ihē amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahā, ame'ē ta aja pehē ke ihē amupyrara ym ta tī.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hū. Māte hū te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ēja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ë ma'ema'eha ke ihë aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)" aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu tí. Tupã je'ëha rahoha ta pe pandu:

⁶ "Ihë kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tí.

Jetehar te! Mokõihar aja pemupyrara. Amõ ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokõihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tí.

Aja pemahy katu tí.

⁷ Ma'e katu ame'ë ke jõ a'ep pe har ta me'ë me'ë ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ë ke aja tí. Me'ë me'ë ngã jupe tí.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tí.

Ame'ë ok ta riki kũjã aja saka.

Jupandu jupe: "Kapitã keruhũ ihë. Aja ko axo. Ihë sawa'e manõ ame'ë ke ym ihë axo. A'erehe apyaiha ihë akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tí. Myahy te ha uhyk ta tí. Mahyha uhyk ta tí. Tata pe hapy ta tí.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta" aja ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ë ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tí. Ame'ë ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxĩha pu'am hũ tí. Ame'ë rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tí. ¹⁰ Ame'ë ok ta aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ë ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tí.

¹¹ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ë ta ixo. Ame'ë ta jixi'u hũ tí. Apo ame'ë ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tí. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: "Mã! Katu ym" aja ma'e muhepy ame'ë ta jixi'u hũ. ¹² Itatawa ke amõ jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Itara'yr muhepy ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Pero aja tí. (Pu'yr aja ame'ë.) Pan katu te ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym tí. Pan pirangwer aja tí. Pan pirã aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Pan sen ame'ë aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ë ke tí. Jo'ok ym ta awa tí. Upa ma'e myra katu te ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Masin ke te'e mujã me'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ë.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Itatawaran ke te'e mujã ame'ë ke aja tí. Ita, ser ke te'e mujã ame'ë ke aja tí. Ma ke te'e mujã ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. ¹³ Kane aja tí. Ma'e pihe katu ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Insen aja. Miha amõ tí. Ma'e pihe katu ame'ë ke amõ tí. Jo'ok ym ta awa tí.

Kawí aja tí. Ma'e ka aja tí. U'i aja tí. Ahúi aja me'ë ku'i aja tí. Ahúi aja me'ë aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Tapi'iruhu aja tí. Arapuharan aja tí. Kahwa aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Myra ujan ame'ë ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. Te'e paraky ame'ë ta aja tí. Awa ke aja tí. Jo'ok ym ta awa tí. ¹⁴ Ame'ë ok ta rehe har muhepy ame'ë ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ë ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ë ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tí. Amõ usak rahã, katu te, ame'ë riki nixói te apo 'y. Upa ame'ë ta ke mujwyr ym te ta tí — aja pandu.

¹⁵ Ame'ë ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ë ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tí. Ame'ë ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ë ta ke jukwa ta tí, aja a'eta ukwa katu. Ame'ë ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ë ok ta ixo. Pan katu te ame'ë ke ihĩ. Pan pirangwer aja tí. Ihĩ tí. Pan pirã aja tí. Ihĩ tí. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke aja tí. Ihĩ tí. Itara'yr hepy ame'ë ke aja tí. Pero aja tí. Ihĩ tí. Upa ame'ë ta ke ok ta ke mukatu. ¹⁷ Mã! Pahar ame'ë ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tí. Jarusu keruhũ pe y rupi wata, ame'ë ta aja tí. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ë ta aja tí. Paite pu'am u'am tí. Amõ heta y rupi paraky, ame'ë ta aja tí. Paite pu'am u'am tí. ¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwái. Ame'ë tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ë ok ta jõ riki katu te ame'ë ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tí. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki. Ame'ë ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ë ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ë ta muhepy hepy. Ame'ëja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ë ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehë anĩ. Ame'ë ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehë rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehë rury katu pexo tí. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta! Pehë rury katu pexo tí. Kirisutu mondo ame'ë ta! Pehë rury katu pexo tí. Upa pehë ke ame'ë ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara tí. Ok ta ke mujaxer tí. A'erehe pehë rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ahúi aja me'ë ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ë ke y ramõi pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ë ok ta ke usak ym te ta awa tí. ²² Ngã huryha nixói te ta tí. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tí. Jyngar ym te ta awa tí. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tí. Jumi'a ke peju ym te ta tí. Upa aja me'ë namõ muhury ym te ta awa tí. Paraky ym te ta awa a'ep tí. Ahúi aja me'ë ke muku'i ym te ta tí.

(Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.)

²³ Ma'e weraha ke hapy ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ. A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ë ok ta pe har muhepy ame'ë ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ë ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke ame'ë pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa. Upa kome'ë ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ë ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19 Ajame'ë ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihë ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu:

“Ne jõ riki katu te me'ë ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngã ke muhã katu.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

A'e riki katu te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

² —Jete har rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ë ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihë amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ë ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ë ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³ Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Ame'ë ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwã. Ame'ë tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamũi ta, 24 hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ë ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ë ta pandu:

—A'e tỹ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja pandu.

Arapuهران Ra'yr jumendaraha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupãma'e miasu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ë ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ë ta! Je'ëha reko ym te ame'ë ta amõ. Upa katu te pehẽ johu! Mã peja Tupã pe pepandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” — aja riki.

⁶ Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihë ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupã tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ë ta pandu, ame'ë ke rehe ahendu:

—Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke.

Tupã jandema'e kapitã keruhũ!

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ë ke nde.

Nde riki kapitã keruhũ te tĩ.

⁷ —Mã peja jande rury katu te aja jaxo! Mã peja Tupãma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ë ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke Tupã me'ë ipe. Pan katu te ame'ë ke. Xi'a ym te ame'ë ke — aja riki ahendu.

[Ame'ë pan katu te ame'ë ke Tupã kotyhar ta ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ë ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahã: “Kirisutu namõ aja te'e ta ixo” aja mujekwa.) ⁹ Pe, ihë pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ë ta mã hury katu te ame'ë ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupã je'ëha rahoha pandu tĩ:

—Ihë apandu ame'ë ke Tupãma'e panduha ke. Jete har te ke ame'ë — aja ihë pe pandu.

¹⁰ Ihë pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihë Juã. (Aja ihë py'a ke ihë amoĩ ta ehe.) Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihë rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. Nde mu ta aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. Jete har te ke Jesu mujekwa ame'ë ke pandu ame'ë ta aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. A'erehe ihë rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihë pe.

Jete har te ke Jesu mujekwa, ame'ë myrandu ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ë ke

¹¹ Ajame'ë ke ywa owo, aja ihë asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ë ke rehe asak. Ame'ë 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: “Jete har te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu” aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ. ¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ë.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ë ame'ë her my? Ukwã ym awa. A'e jõ ukwa katu. ¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ëja saka ame'ë ke. Her riki: “Tupã je'ëha” aja. (Ame'ë ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ë riki ima'e her.) ¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ë ta oho ixo tĩ. Ame'ë tama'e mundeha riki pan katu te ame'ë ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ë ke. Xi'a ym te ame'ë ke tĩ. ¹⁵ Pe: “Tupã je'ëha ke” aja her, ame'ë juru ngi kyse puku haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka. Ame'ë pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ima'e parahya namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta. ¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki:

“A'e jō riki kapitā keruhū te. Amō kapitā keruhū 'ar koty te we kapitā keruhū te ha a'e” aja.

¹⁷ Ajame'ē ke warahy rehe Tupā je'ēha rahoha pyrū, aja ihē asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ē ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupāma'e mi'u matyriha keruhū pehī. Ame'ē rehe pejy'ar pejur! ¹⁸ Kapitā keruhū ta rukwer pe'u pejur. Kapitā ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Sonda ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Kahwa rukwer aja tī. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Upa awa ta rukwer aja tī. Te'e paraky ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha te reko ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha reko ym te ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur tī — aja Tupā je'ēha rahoha pukái. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ē ke so'o jarō aja me'ē rehe ihē asak. Inamō kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tī. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē ta namō ame'ē ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namō ame'ē ta jumai uwyr tī. ²⁰ So'o jarō me'ē ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamō Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke a'eta pyhyk raho tī. Ame'ē Tupā je'ēha pandu ame'ē ran riki marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e. So'o jarō aja me'ē ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ē ma'ema'eha namō ngā ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ē ukwaha ke namō ixo, ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī. Ame'ē ta ke a'e muka'u te'e tī. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupā je'ēha pandu ame'ē ran muka'u te'e riki.] So'o jarō aja me'ē ke tata pe Tupā je'ēha rahoha ombor. Ixuwe katu rahā, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ē tata. A'ep Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke ombor tī. ²¹ Ame'ē tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ēja saka tī. Ame'ē kyse puku juru ngi uhem, ame'ēja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahā, a'e pandu, aja jō. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahā, pete'e manō ou aja mujekwa. Jyтым ym ngā.)

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

20 Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahā, ywa ngi Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr. Ame'ē ke rehe ihē asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywykwar typy te hū ame'ē ke. Ywy ke nixói te. Ame'ē ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupa-ham ke pyhyk reko tī. ² Mbói keruhū ke a'e pyhyk. Ame'ē riki ymanihar mbói ke. Satana ke a'e. Ājā ramūi aja amō her tī. A'e ke ita tupa-ham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahā, pukwar. ³ Pe, ywykwar typy te hū ame'ē pe a'e ke Tupā je'ēha rahoha ombor mondo. Ame'ē ke kynda tī. Pe, hukwen rehe yraity aja moī. (Ngā ukwaha ke ame'ē. Hukwen pirar rahā, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hū ame'ē renda pe ombor mondo, a'erehe amō amō ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahā,

aja te'e ixo rī. Muka'u te'e ym ta ngā ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahā, Satana ke Tupā muhem ta tī. Jahy heta ym rahā, poir aja ixo ta.

⁴ Ajame'ē ke heta wapyka rehe ihē asak. Ihē Juā. Kapitā keruhūma'e aja saka. Ame'ē pe wapyk ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ngā ke pehē pemondo mondo. Je'ēha te pereko” aja. Pe, amō ta rehe asak tī. Jete-har te ke Jesu mujekwa. Ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta rehe ihē asak. Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke amō ta jukwa tī. Ame'ē ta rehe asak tī. Upa ame'ē ta riki so'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke moī moī ym te. Ame'ē'ā rehe ipy'a moī moī ym te tī. Ipykā rehe so'o jarō aja me'ē ukwaha ke amō mupinim ym te tī. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tī. Nixói ukwaha tī. Upa ame'ē ta riki kwera katu uhem tī. Ame'ē riki kwera katu py uhem ame'ē ke ame'ē. Pe, Kirisutu namō kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo tī. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahā, kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo. [Amō manō, ame'ē ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahā jō, kwera katu ta uhem.] ⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera py ta. Ame'ē ta riki mā hury katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Pehē riki katu ame'ē ta ke” aja. Ame'ē ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahā, mokōihar manō ame'ēja saka. Tupāma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamō pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tī. (A'erehe inamō pandu pandu ta tī.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahā, inamō kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo ta tī.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahā, Satana ke Tupā muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hū ame'ē ke ngi. ⁸ Upa katu te kome'ē ywy keruhū rupi amō amō ywy pe har ta ixo. Ame'ē ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ājā ramūi a'e.) Aja ame'ē ta ke a'e mujy'ar ta. Tupā kotyhar ta namō jumai ta, a'erehe ngā ke a'e mujy'ar ta. Heta te hū mujy'ar ta. Y ramūi rymy'y rehe ywy ku'i ihī. Aja saka marā ka ym awa mangaha. Heta te hū ngā ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupā ruwajan ta ke ame'ē ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tī. (Huwajan ta ke tī.) Pe, Tupā kotyhar ta namō upa ame'ē ta jumai ta oho. ⁹ Ywy rupi ame'ē ta uhāi oho. Pe, Tupā kotyhar ta ixo, ame'ē renda rupi juramā uhāi oho. Ok ta ke Tupā putar katu, ame'ē rupi juramā uhāi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa. ¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupā ombor mondo tī. Ngā ke Satana muka'u te'e. Ame'ē ta ke tata pe Tupā ombor mondo tī. Ame'ē tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep so'o jarō aja me'ē Tupā ombor mondo kwe. A'ep Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke ombor mondo kwe tī. Upa ame'ē ta ke Tupā mahy te hū ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngā ke Tupā mondo mondo ta, a'ejōhar ke

¹¹ Ajame'ē ke ywa rehe wapyka keruhū rehe ihē asak. Ihē Juā. Ituwyr ame'ē ke. Ame'ē pe wapyk uī ame'ē ke rehe asak tī. Kirisutu a'e. (Amō ngi awa kyje rahā, ujan

oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ě ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ěja saka. Myp oho ta my? Kaniha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ě ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ěja saka tĩ. Kaniha renda nixói te tĩ. (Aja rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tĩ.) A'erehe ame'ě ta ke usak ym te awa tĩ. ¹² Pe, manõ ame'ě ta kwera katu uhem. Y ramũi pe manõ ame'ě ta ke Tupã mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ě ta ke. Upa katu te manõ ame'ě ta ke a'e mukwera katu muhem tĩ. Manõ, pe, amõ ta jytym ame'ě ta ke mukwera muhem tĩ. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ě ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ě rehe asak. Tamũi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tĩ. Upa katu te ngã rehe asak. Pe, paper ke amõ pirar. Pe, amõ paper ke pirar tĩ. Uhã te hũ ame'ě ta rer ame'ě rehe ihĩ. Ame'ě ta ma'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim. Pe, ame'ě ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Pe, ame'ě ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngã pe tĩ. ¹⁴ Uhã te hũ ame'ě ta rer paper rehe amõ mupinim. Ame'ě paper rehe her nixói rahã, ame'ě ta ke tata renda pe Tupã ombor mondo. Ame'ě renda ypa aja saka. Manõ ame'ě ta ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ě ta ke ame'ě tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ě renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ěja saka. A'engi uhem ym te ta.]

Ywa pyahu ame'ě ke Tupã mujã. Kome'ě ywy keruhũ aja tĩ.

21 Ajame'ě ke ywa pyahu ame'ě ke rehe ihẽ asak. Kome'ě ywy keruhũ pyahu ame'ě ke rehe asak tĩ. Ywa Tupã mujã py ame'ě ke kanim oho. Kome'ě ywy keruhũ mujã py ame'ě ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Y ramũi aja tĩ. Kanim oho tĩ. (Aja rahã, upa katu te ymanihar ke Tupã mai ta, aja mujekwa.) ² Pe, ok ta katu te ame'ě ke rehe asak tĩ. Ame'ě riki Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ě ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupã koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, ima'e mundeha katu te ame'ě ke kũjã munde. Ame'ěja saka Jerusarẽ ok ta katu te ame'ě ke rehe asak. Upa Tupã mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ěja saka. (Ame'ě ok ta katu te ame'ě ke apandu rahã, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namõ aja te'e ta ixo. Ame'ě riki jumen-dariha aja saka.) ³ Pe, wapyka koty ngi amõ hãtã pandu. Ame'ě rehe ihẽ ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ. Ame'ě ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ě ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ě tama'e Tupã aja a'e ixo ta tĩ. ⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã, awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ. A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta tĩ. Upa ymanihar ame'ě ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ě pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihẽ amujã ta — aja riki. Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ě ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ě. Ame'ě rehe amõ jurujar katu ta me'ě te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihẽ ruhã te hũ ame'ě ke ihẽ. Ihẽ riki axo py te ame'ě ke ihẽ. Yman rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ riki ma'e ke amujã py. Ihẽ riki upa ma'e ke amumba ta tĩ. Upa hyngwéi ame'ě ta pe ihẽ apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ě” aja ihẽ apandu ta. Ame'ě y ke u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. ⁷ Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, kuja ihẽ apandu ta ipe: “A'e riki ihẽ ra'yr aja ixo ta. Ihẽ riki ima'e Tupã aja axo ta tĩ.” ⁸ Amõ ta anĩ. “Tupã kotyhar ihẽ” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ě renda ke. Enxo ukwái a'ep. Ame'ě renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ěja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ě ta aja tĩ. Ima'e henda tata renda ke tĩ. Jaxer ai ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Paje aja ma'ema'e ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Ma'eã riki tupã aja jupe, ame'ě rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ě ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Te'e pandu ame'ě ta aja tĩ. Upa ame'ě tama'e henda riki tata renda ke tĩ — aja riki Tupã pandu.

Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ě ke

⁹ Tupã je'ěha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ ihẽ rehe uhyk. Ihẽ Juã. Ame'ě Tupã je'ěha rahoha ta ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ě ke a'e. Ita rekúi pe ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ě ta ngi har peteĩ uhyk ihẽ rehe rahã, pandu ihẽ pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihẽ amujek-sak ta. Kũjã jumendar ta, ame'ěja saka ame'ě — aja ihẽ pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahã: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihẽ rehe Tupã'a ihĩ katu te. Pe, ywy'a keruhũ ywate te hũ ihĩ. Ame'ě 'ar pe ihẽ ke Tupã je'ěha rahoha pyhyk raho. Jerusarẽ ok ta ke ihẽ pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ě ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ěja saka. Tupã mujy mondo. ¹¹ Tupãma'e hendyha aja hendy katu te hũ. Ita hepy hũ, aja ame'ě ok ta hendy hendy hũ. Ita jase aja hendy hũ. Ame'ě ke ita kisatau aja hendy hendy hũ. Hendyphu te hũ. (Aja rahã, Tupã aja ixotyhar ta katu te hũ aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhũ ywate hũ ame'ě ke tĩ. Hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ tĩ. Hukwen harõha ta Tupã je'ěha rahoha ta ke. Awa py mokõi hetaha. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ě ta ixo ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihĩ. Jundéu awa ta amõ koty koty jy'ar. Ame'ě jy'ariha riki awa py mokõi. Ame'ě awa py mokõi hetaha ta rer hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta ngi har

upa katu te Tupã kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ë ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihä koty mahapyr hukwen ihĩ. Warahy u'ariha koty mahapyr ihĩ tĩ. Warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ.¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhũ 'ar pe moĩ, aja ixo. Ita katu moĩ py, aja rahã, kurar u'ar ym ta. Awa py mokõi hetaha ita keruhũ ke. Ame'ë rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ë ta rer ihĩ. Awa py mokõi hetaha ke a'e mondo ame'ë ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahã, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihë namõ Tupã je'ëha rahoha pandu, ame'ë ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tĩ. Ok ta kurar ke manga ta tĩ.¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namõ tĩ. Myra mangaha pe ok ta ke Tupã je'ëha rahoha manga. (Ok ta te hũ aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met. Ipeha juja katu te tĩ. Kuja, 2.200 kiro met tĩ. Ywatehar aja tĩ. Kuja, 2.200 kiro met tĩ. (Tiha te hũ, a'erehe heta te hũ ngã ixo ta a'ep.)¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tĩ. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahã, sehar awa mangaha aja a'e manga.¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujã ame'ë ke. Ok ta itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendypu te hũ.¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ë ke moĩ. Ame'ë ita ke itara'yr hepy hũ ame'ë ke. Awa py mokõi hetaha moĩ. Katukwer. Amõ koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirã. Aja pame katu te. A'erehe katukwer.

A'erehe jase ita ke moĩ py. Howy ame'ë.

Mokõihar sasi ita ke. Howy ame'ë tĩ.

Mahapryihar ang ita ke. Ituwyr ame'ë. Amõ amõ namõ mupara tĩ.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ë.

²⁰ Awa po wajar pete'ihar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ë tĩ. Pirã namõ mupara.

Awa po wajar pete'ihar sa ita ke. Pirã ame'ë.

Awa po wajar mokõihar kiso ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Awa po wajar mahapryihar mberi ita ke. Howy te ame'ë tĩ.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ë.

Awa py pete'ihar jasin ita ke. Howyngwer ame'ë tĩ.

Pe, awa py mokõihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ë. (Aja amõ koty koty hendyha. A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokõi hetaha ihĩ. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokõi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihĩ. Ame'ë riki itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendypu.

²² Ok ta pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe ihë asak ym. Nixói te. Tupã, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhũ, ame'ëja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ëja saka tĩ. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu, a'erehe jumu'eha renda keruhũ nixói te. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.²³ Ok ta rupi Tupã hendy hendy, aja

ixo. Arapuharan Ra'yr aja tĩ. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tĩ. A'erehe ame'ë rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tĩ. Nixói te tĩ.²⁴ Ame'ë tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ë ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ ta ma'e katu te ame'ë ke raho ta a'ep.

²⁵ Wera rahã, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirã aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta.²⁶ Ame'ë ok ta pe ma'e katu te ame'ë ke amõ amõ ywy pe har ta werur ta. Upa ma'e hepy te hũ ame'ë ke werur ta tĩ.

²⁷ Amõ ta anĩ. Ame'ë ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ë ta ixo ym te ta. Ma'e ke amõ ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa. Ame'ë ma'ema'e ame'ë ta ixo ym te ta tĩ. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer ihĩ. Ame'ë ta jõ ame'ë ok ta pe ixo katu ta.

22 Pe, y ke ihë pe Tupã je'ëha rahoha mujesak tĩ. Y pyrãtã ame'ë ke. Y riki hendypu te. Kisatáu aja hendypu te. Ame'ë ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Tupãma'e wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr koty ngi uhem tĩ. (Kirisutu a'e.)² Ok ta pyter rupi y pyrãtã oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'ãi. Se koty pete' i'ãi. Wajar koty pete' tĩ. Jahy wahu rahã pame katu te i'a tyarõ. Aja awa py mokõi jahy rahã pame katu te i'a tyarõ. Ame'ë i'a ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ë. (Upa aja rahã, a'ep pehar ta rehe Tupã haihu katu te ta, aja mujekwa.)³ "Peme'ë katu ym" aja Tupã pandu ame'ë ke nixói te ame'ë ok ta pe. A'ep Tupãma'e wapyka ihĩ. Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.) Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe.⁴ Tupã ruwa ke ame'ë ta usak katu ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e ke aja mujekwa ame'ë.⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe, ame'ë ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihë Juã. Ihë pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Peme'ë je'ëha jete har te ke. Upa katu te nde eresak ame'ë ke jete har te ke. Ame'ë rehe amõ jurujar katu ta me'ë te'e tĩ. Ima'e je'ëha pandu ame'ë ta py'a rehe I'ã ke Tupã, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ëha rahoha pe pandu: "Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ë ke ihëma'e miasu ta pe emujekwa eho" aja Tupã pandu — aja ihë pe Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihë ajywy ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ë panduha peme'ë paper rehe ihĩ. Ame'ë rehe amõ hendu katu rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e — aja riki.

⁸ Ihë Juã. Upa ihë amupinim ame'ë ke ahendu riki. Asak tĩ. Pe, upa asak rahã, upa ahendu rahã, Tupã je'ëha rahoha py koty ihë pynarã rehe a'ar aĩ. (Aja ihë

py'a ke tate amoī moī ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihē pe mujekwa ame'ē ke a'e. ⁹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta riki nde mu aja tī. Ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Peme'ē paper rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. A'erehe ihē rehe nde py'a emoī ym. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu — aja pandu ihē pe.

¹⁰ Ihē pe pandu tī:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē ke emukanim ym. Mā peja amō usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ē angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mā peja usak katu ehe tī. ¹¹ Katu ym ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupā koty marā ka ym muruwakiha. Jaxer ai ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a ke Tupā koty muruwak katu ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a juhyk aja ixo, mā peja aja te'e ixo tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajywyr ta! Ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Ame'ē ke ihē ajywyr rahā, araho ta. Ma'e ke awa ma'ema'e, aja ame'ē pe ihē ame'ē ta tī. ¹³ Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē axo py te ame'ē ke ihē tī. Yman rahā, aja te'e ta ihē axo tī. Kome'ē wyw keruhū nixói te rahā, pete'e ihē axo ame'ē te'e ihē. Kome'ē wyw keruhū kanim rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. (Aja rahā, ipy'a ke Tupā juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe Tupā pandu ipe: "Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahā, ne ruhā te hū ta nde erexo" aja. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarē ok ta pyahu ame'ē pe ixo katu. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ē ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta ixo tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta ixo tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'e'ā riki tupā aja ukwa jupe, ame'ē rehe ipy'a moī moī ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'ema'eha namō muka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī.

¹⁶ —Ihē Jesu. Ihēma'e je'ēha rahoha ke ihē amondo pehē koty. Amō amō ok ta pe Tupā kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehē pe ma'e uhyk ta ame'ē ke mujekwa ta. Ihē amondo ame'ē mujekwa ta pehē pe. Ndawi rainō ke ihē. (Aja rahā, ihē riki kapitā keruhū te, aja Tupā mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hū ame'ē ke amō usak. Aja ihē tī. (Aja rahā, ihē riki awa ruhāha ke amuhyk ta pehē pe. Weraha uwyr, aja amuhyk ta tī) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ē ke: "Ejur!" Amō putar rahā, y ke Tupā te'e me'ē katu. Ame'ē ke pyhyk katu. U'u tī. U'u rahā, uhā te hū aja ixo. A'erehe Tupā'ā pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ē ke pandu tī:

—Ejur!

("Hakehar wan ta" aja pandu rahā: "Jesu kotyhar ta ke" aja mujekwa.) Kome'ē paper rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta pandu ta me'ē te'e tī: —Ejur! — aja.

A'ejōhar panduha ke

¹⁸ Ihē Juā. Kome'ē paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ē panduha ihī. Ame'ē rehe hendu ame'ē pe ihē apandu katu. Ame'ē panduha pe amō we mi panduha ke amō mupinim rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Kome'ē paper rehe ma'e ahyha rehe har ihē amupinim tī, ame'ē namō Tupā mupyrara ta tī. ¹⁹ Kome'ē paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha ihī. Ame'ē panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahā, ame'ē mukani'ha pe Tupā pandu ta: "Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ē ma'eywa amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo. U'u ym rahā, ok ta katu te ame'ē pe ixo ym ta tī. Jerusarē ok ta pyahu ame'ē pe ixo ym ta" aja Tupā pandu ta. Ame'ē rehe har kome'ē paper rehe panduha ihī tī.

²⁰ Upa ihē asak ame'ē ke ihē amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tī:

—Jetehar te ke! Pahar ihē ajywyr ta! — aja.

—A'e tī! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihē apandu. Ihē Juā.

²¹ Mā peja upa ngā rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hū!

Upa.